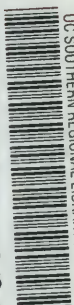

AA0004049060

UC SOUTHERN REGIONAL LIBRARY FACILITY

REESE LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF CALIFORNIA.

Received *Mar. 27* 1893.

Accessions No.

PA
6105
V24
v.131 Valpy -
Delphin classics.

Southern Branch
of the
University of California
Los Angeles

Form L 1

PA
6105
V24
v.131

This book is DUE on the last date stamped below

Form L-9-15m-8,'26

Digitized by the Internet Archive
in 2008 with funding from
Microsoft Corporation

C. PLINII SECUNDI
NATURALIS HISTORIÆ LIBRI XXXVII.

VOL. II.

C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIÆ LIBRI XXXVII.

EX EDITIONE GABRIELIS BROTIER

CUM NOTIS ET INTERPRETATIONE

IN USUM DELPHINI

VARIIS LECTIONIBUS

NOTIS VARIORUM

RECENSU EDITIONUM ET CODICUM

ET

INDICIBUS LOCUPLETISSIMIS

ACCURATE RECENSITI.

75952

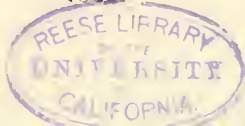
VOLUMEN SECUNDUM.

T

LONDINI:

CURANTE ET IMPRIMENTE A. J. VALPY, A. M.

1826.

APR 07 1908
HON. J. H. HARRIS
U. S. DEPT. OF AGRICULTURE

My dear Mr. Harris:

I have the pleasure to acknowledge the receipt of your letter of the 2nd inst.

and in reply to inform you that the same has been forwarded to the proper authorities.

I am, Sir, very respectfully,
Yours very truly,

Wm. H. HARRIS

50803

I am, Sir, very respectfully,
Yours very truly,

Wm. H. HARRIS

Very truly yours,

Wm. H. HARRIS

Very truly yours,

H

Very truly yours,

H

gnomonis deest umbræ. In oppido Ancona² superest quinta tricesima. In parte¹ Italiæ, quæ Venetia appellatur, eisdem horis umbra gnomoni par fit.

LXXV. (LXXIII.) Simili modo tradunt in Syene oppido, quod est supra Alexandriam quinque millibus^a stadiorum,¹ solstitii die^b medio nullam umbram jaci: puteumque, ejus experimenti gratia factum, totum illuminari. Ex quo apparere, tum Solem illi loco supra verticem esse: quod et in India supra flumen Hypasin fieri tempore eodem Onesicritus scripsit.² Constatque in Berenice,^c urbe Troglodytarum, et inde stadiis quatuor millibus DCCCXX.^d in eadem gente, Ptolemaide^e oppido, quod in margine Rubri maris ad pri-

////////

alique, eidem sunt usui. Chisian. eadem sunt usui, in tricenis, §c.—2 Ita Regg. Brot. 1. 2. 5. cod. Dalec. Ed. pr. Venett. Rom. Parm. Brix. Basil. Ald. Junt. Lugd. Erasmi, al. vett. ante Pintian. qui ex codd. quibusdam et Prisciano edidit, *Ancone*. Hoc receperunt Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Mox, Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *superest quinta. Decima in parte Italiæ*, improbante Brotier. *superest quinta tricesima* cod. Dalec. *superest quinta trigesima* Ald. Junt. Basil. Dalec. Lugd. Erasmi, Lugd. 1606. Leyd. Frankf. Elz. et Gronov. *superest quinta tricesima* Regg. Brot. 1. 2. 5. alii codd. a Rezzonico laudati, Ed. pr. Venett. et Rom.

CAP. LXXV. 1 Chiffi. *stadium*.—2 In eodem codice, *Onesicritus scribit*.—

NOTÆ

sando, quas ex gnomone partes habet novem, eas umbræ facit octo, in declinatione cæli, quæ est Romæ.' Hoc est, si gnomonis longitudo dividatur in novem partes, meridiano tempore, (nam de sola umbra meridiana agitur, sive quam rectam vocant,) umbra gnomonis habebit tantum octo partes Romæ: sive erunt gnomonis partes novem: umbræ, octonæ.

¹ *In parte*] Vide Notas et Emend. num. 65.

^a *Quinque millibus*] Totidem numerat Strabo lib. II. p. 114. Efficiant ea stadia passuum millia DCXXV.

^b *Solstitii die*] Hoc etiam Pausanias refert in Arcad. lib. VIII. p. 518. Lucan. II. 587. 'Umbras usquam flectente Syene.' Vide etiam Strab.

Delphi. et Var. Clas.

lib. II. p. 114. Et de puteo Syenes, qui Meridie nullam umbram facit, Arrianus in Ind. p. 559. 'Ex eo manifestum est oppidum Syenen esse sub ipso Tropico Canceri, grad. 23. 30'. Latitudinis septemtrionalis.' Ed. sec.

^c *Berenice*] Steph. p. 160. Βερενίκη ἐν τῇ Τρωγλοδυτικῇ. De Berenice narrat hoc ipsum Strabo lib. II. p. 133.

^d *Quatuor mill. DCCCXX.*] Sunt passuum millia DCII. ut Plinius ait VI. 34. ubi hæc eadem rursus tractantur.

^e *Ptolemaide*] Hæc Ptolemais ἐπὶ θήρας, et Πτολεμαῖς πρὸς τῇ θήρᾳ τῶν ἐλεφάντων est cognominata, apud Strab. lib. XVI. pag. 770. De ejus

Plinius.

2 G

mos³ ¹ elephantorum venatus conditum est, hoc idem ante solstitium quadragenis quinis diebus, totidemque postea fieri, et per eos XC.⁵ dies in meridiem umbras jaci. Rursus in Meroë, (insula hæc,^h caputque gentis⁴ Æthiopum, quinque millibus^j stadiorum a Syene in amne Nilo habitatur,) bis anno absumi umbras, Sole duodevicesimam Tauri partem, et quartamdecimam Leonis obtinente. In Indiæ gente Oretum,^k mons est Maleus nomine, juxta quem umbræ æstate in austrum, hyeme in septemtrionem jaciuntur. Quindecim tantum noctibus ibi apparet Septemtrio. In eadem India Patalis⁵ celeberrimo portu, Sol dexter¹ ori-

3 *Rubri maris primum* Salmasius p. 424. Mox cod. Dalec. *totidemque post fieri*.—4 Ita codd. Tolet. et Harduini, item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Meroë Insula, quæ est caput gentis* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Dalec. Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *Meroë, insula, hæc quæ est et caput gentis* Chiff. Mox in eodem codice, et *quinque m. stadium*.—5 Ita codd. Harduini et Chiff. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Patales* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Leyd. Frankf.

NOTÆ

situ dicemus VI. 34.

^f *Ad primos*] Ptolemæi duo, Philadelphus et Evergetes, primi fuere Græcorum, qui elephantorum venationem in his oris instituerint. Auctor Agatharchides, lib. 1. de Mari Rubro, apud Photium, cod. 250. p. 1322. Πτολεμαῖόν φασι, τὸν μετὰ τὸν Λάγου, πρῶτον ἐλεφάντων θήραν συστήσασθαι. Frustra Salmasius pag. 424. corrigit, *primum, ad eleph.*

^g *Et per eos XC.*] Vide Notas et Emend. num. 66.

^h *Insula hæc*] Eadem de Meroë habet Strabo lib. II. p. 77.

ⁱ *Caputque gentis*] Strabo lib. 1. p. 32. Μερὴ, τὸ βασίλειον, καὶ μητρόπολις τῶν Αἰθίοπων.

^j *Quinque millibus*] Hoc est, ut diximus, DCXXV. mill. pass. quo intervallo distare Syenen a Meroë scribit Strabo lib. II. p. 114. et Eratosthenes apud Plinium VI. 35. 'Ex eo inter Syenen et Meroë intervallo, quale est inter Alexandriam et Syenen, et

ex tempore, quo mox dicturus est Plinius in Meroë absumi umbras, recte conficit D. Delisle, in Historia Academiæ Regiæ Scientiarum, anni 1708. Meroën insulam statui debere grad. circiter 16. 30'. latitudinis Borealis.' *Ed. sec.*

^k *Oretum*] De Oritis VI. 25. At cap. 22. ejusdem libri, hoc ipsum retractans de Maleo monte, Suaris illum attribuit, non Oretis. 'In interiore situ,' inquit, 'Monedes et Suari, quorum mons Maleus, in quo umbræ ad Septemtrionem cadunt hyeme, æstate in austrum, per senos menses. Septemtriones eo tractu semel in anno apparere, nec nisi XV. diebus, Bæton auctor est,' &c. Alii fortasse hi Oretæ ab Oritis de quibus VI. 25. etsi a suo monte quem incolunt, utrique Ὀρεῖται fortassis appellati sunt. Vide quæ ea de re dicturi sumus, VI. 22.

^l *Sol dexter*] Si dextrum Plinius occidentem mundi plagam intellexit,

tur, umbræ in meridiem cadunt. Septemtrionem, ibi Alexandro morante, annotatum prima tantum^m noctis parte aspici. Onesicritus dux ejus scripsit, quibus in locis Indiæ umbræ non sint,ⁿ septemtrionem non conspici, et ea loca appellari ascia,^o nec horas dinumerari ibi.

LXXVI. (LXXIV.) At in tota Troglodytice umbras bis^p quadraginta quinque diebus in anno Eratosthenes in contrarium cadere prodidit.

LXXVII. (LXXV.) Sic fit,^a ut, vario lucis incremento, in Meroë longissimus dies XII. horas^b æquinociales, et octo partes unius horæ colligat: Alexandriæ^c vero XIV. horas: in Italia quindecim: in Britannia XVII. ubi æstate lucidæ noctes^d haud dubie repromittunt id,ⁱ quod cogit ratio credi,

~~~~~

Elz. et Gronov.—6 Margo Dalec. et Gronov. *annotatum, sed princ.*

CAP. LXXVII. 1 Margo ed. Dalec. et Gronov. *noctes, angusto lucis ambitu subjecta terræ, haud dubia repromittunt id. Ibid. mundi continuos, &c. Vide Not. Var. Mox, Pintianus, vetusti codicis fidem secutus, legit senis diebus.*

NOTÆ

uti cap. 6. et 55. secutus hoc loco videtur scriptores sideralis scientiæ parum peritos. Neque enim his Indiæ incolis aliter fere quam nobis æstate Sol oritur: umbræ licet meridiana hora versus austrum projiciantur: cum inter Tropicum Caneri, et æquinocialem circulum ii sedem habeant. Si vero Poëtarum more locutus, septemtrionem dextrum vocat, ut sinistram Lucanus III. 248. meridianam partem, cum Arabes *ἀμφισκλous* in eodem cœli tractu sitos, qui cis Tropicum Pompeio venerant auxilio, mirari ait umbras suas nunquam ire sinistras, hoc est, nunquam in austrum projici medio die, iis diebus quibus Sol progreditur ad Tropicum Caneri; haud satis sibi constans in ejus acceptione vocis videtur.

^m *Prima tantum*] Prima vigilia, de qua diximus cap. 71. Habet hæc quoque Martianus lib. VI. p. 193.

ⁿ *Umbræ non sint*] Medio die, Sole eorum verticem lustrante.

^o *Ascia*] Ἀπὸ τῆς σκιᾶς, quæ vox umbram sonat, et α quod στερητικὸν sen privativum vocant. Ascia loca sunt, ubi in meridie nullam umbram rectam gnomones projiciunt, Sole tum eorum vertici imminente.

^p *Umbras bis*] Ἀμφισκιοι Græcis dicuntur, quorum umbræ alternatim australes, ac boreales sunt, prout Solem habent modo ad austrum, modo ad boream deflectentem a vertice. Idem ascii dicti, hoc est, carentes umbris, quod bis in anno illis evenit, medio die, ut diximus.

^a *Sic fit*] Hæc Martianus totidem fere verbis lib. VI. p. 194.

^b *XII. horas*] Strabo lib. II. pag. 133. ait *tredecim*. Τοῖς δὲ κατὰ Μερὸν καὶ Πτολεμαῖδα τὴν ἐν τῇ Τρωγλοδυτικῇ, ἢ μέγιστη ἡμέρα ὥρων ἰσημερινῶν ἐστὶ τρισκαίδεκα. Martianus Plinium secutus: *duodecim, et bessem.*

^c *Alexandriæ*] Consentit Strabo loc. cit. De Italia item, p. 134.

^d *Lucidæ noctes*] Unde poëta, ‘Mi-

solstitii diebus^e accedente Sole propius verticem mundi, angusto lucis^f ambitu, subjecta terræ continuos dies habere senis mensibus, noctesque e diverso ad brumam remoto. Quod fieri in insula Thule, Pytheas Massiliensis scripsit, sex dierum navigatione in Septemtrionem a Britannia distante: quidam vero et in Mona,^g quæ distat a Camaloduno^{2h} Britanniae oppido circiter ducentis millibus affirmant.

LXXVIII. (LXXVI.) Umbrarum hanc rationem, et quam vocant gnomoniceⁱ, invenit Anaximenes^j Milesius, Anaximandri (de quo diximus^k) et Thaletis discipulus: primus-

////////

Longolius, *binis mensibus*.—2 ‘*Camaloduno* codd. omnes, quos vidimus, et vetustæ editiones Romana, Parmensis, Tarvisina,’ &c. *Harduin.* Ita *Harduin.* 2.3. *Bipont.* et *Franz.* *Camoladuno* cod. *Dalec.* *Camoloduno* *Tacitus Annal.* xii. 32. *Camaloduno* *Basil.* *Lugd.* *Elz.* *Gronov.* et *Harduin.* 1. *Camoludono* *Ptolemæus ap. Pintian.*

NOTE

nima contentos nocte Britannos’ dixit.

^e *Solstitii diebus*] Cave putes his verbis dies tantum aliquot designari citra utraque solstitium. Totum illud spatium intellige, quod, ut ait ipse iv. 26. ab æquinotio verno in autumnum interjacet, cum signa borealia Sol perlustrat, cum solstitium fit, et dies ameniores sunt. Quemadmodum e contrario Solem ad brumam remotum dicit, cum australia percurrit, quo tempore bruma maxime dominatur, et tristis hyems. Sensisse ita sane Plinium oportuit: quid senserit tamen, opportunius dicemus, iv. 26. Vide Notas et Emend. num. 67.

^f *Angusto lucis*] Angusta exiguaque luce manente: etiam Sole, cum occidit, averso, ultra Septemtriones, modicumque infra horizontem abdito. *Subjecta terræ* Plinius plagam vocat cælo Solique in eo terrarum tractu subjectam.—^g Exiguus enimvero est

circulus ille, quem Sol describit solstitii diebus, cum supra horizontem attollitur, cerniturque ab iis, qui septemtrionales sive polares mundi tractus incolunt, ubi sunt cardines mundi, minimique sive extremi siderum ambitus, ut Plinius loquitur iv. 26.’ *Ed. sec.*

^g *Mona*] De ea iv. 30.

^h *Camaloduno*] Colonia Camolodunum *Tacito Annal.* xii. pag. 181. *Apud Gruter.* pag. 439. COLONIÆ VICTRICENSIS. QUÆ EST IN BRITANNIA. CAMALODUNI. Hodie deminuta voce, *Maldon* vocant, teste *Cambdeno.* Neque est *Colcestria*, ut alii volunt.

ⁱ *Gnomonice*] Rationem deprehendendi horas ex stylo, umbra indicante.

^j *Anaximenes*] Quem *Anaximandri* discipulum fuisse confirmat quoque *Cicero Acad. Quæst.* lib. iv. pag. 79. *Milesium*, *Laërtius.*

^k *De quo diximus*] *Cap.* 6.

que ¹ horologium, quod appellant sciothericon,^m Lacedæmone ostendit.

LXXIX. (LXXVII.) Ipsum diem alii aliter observavere. Babyloniiⁿ inter duos Solis exortus: Athenienses^o inter duos occasus: Umbri^p a meridie in meridiem: vulgus omne a luce ad tenebras: sacerdotes Romani, et qui diem diffiniere^r civilem,^q item Ægyptii, et Hipparchus, a media nocte in mediam. Minora autem^{2r} intervalla esse lucis inter ortus Solis juxta solstitia, quam æquinoclia, apparet:

//////////

CAP. LXXVIII. 1 Pintian. ex Laërt. quem vocant gnomonem, invenit Milesius Anaximander, de quo diximus, primusque, &c. et sic Vitruv. vi. 4. 8. in Vita Anaximandri. Vet. Dalec. de quo diximus et Thaletis, &c. 'Ita Reg. 5. Editio princeps et Cl. Rezzonicus. Id quoque additum in margine Reg. 2. Gelenius, deinde alii omisere. At potuit Anaximenes esse primum Thaletis, deinde Anaximandri discipulus.' Brotier. et Thaletis delent Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Müller. Bipont. et Franz.

CAP. LXXIX. 1 Cod. Dalec. et qui diem finire.—2 Minora majorave, &c.

NOTÆ

¹ *Primusque*] Gnomonis inventum Laërtius lib. II. Anaximandro ipsi adjudicat: discipuli forte laudem in magistrum derivans, a quo quæ inchoata acceperat, arte ille industriae perfecit. Cum Laërtio Suidas facit, pag. 241.

^m *Sciothericon*] Quo deprehenduntur ad umbram horæ. Σκιοθήρον et Σκιαθήρας Græcis, ab indaganda umbra. Vide Notas et Emend. num. 68.

ⁿ *Babylonii*] Hoc ex Varrone, libro Rerum Humaniarum, quem de diebus scripsit, apud Gellium III. 2. pag. 208. et Macrobius Saturn. I. 3. pag. 195. Censorinus cap. 23. pag. 170. Isidorus Orig. v. 30. Ita hodieque computant Baleares et Norimbergenses.

^o *Athenienses*] Ita Varro, et Censorinus, locis citatis. Quibus igitur auctoribus scripserit Isidorus, loc. cit. diem secundum Ægyptios inchoare ab occasu Solis, et secundum Athenienses a sexta hora diei, adhuc re-

quiro. Hunc Atheniensium morem servant hodieque Austriaci, Poloni, Sinenses: maximeque Itali, unde nomen Horis Italicis.

^p *Umbri*] De Umbris et Romanis eadem rursus Varro et Censorinus, loc. cit. Hujus moris causas investigat Plutarchus in Quæst. Rom. pag. 284. Secuti sunt Arabes, et plerique Astronomi: unde horæ Astronomicæ appellatae.

^q *Civilem*] Gellius loc. cit. p. 212. 'Diem, quem Romani civilem appellaverunt, a sexta noctis hora oriri' ait, hoc est, a media nocte.

^r *Minora autem*] Solis, inquit, infra finitorem circulum mora, quæ noctem facit, atque intervalla lucis, minor est, juxta solstitia, hoc est, juxta æstivum Tropicum, quam juxta æquinoclia. Quia signifer circulus circa mediam sui partem declivior est versus austrum, minoremque facit cum finitore angulum: circa solstitium vero, erectior, sublimior, majorque cernitur, et revera est.

quia positio Signiferi circa media sui obliquior est: juxta solstitium vero rectior.

LXXX. (LXXVIII.) Contexenda sunt his cœlestibus nexa causis.^a Namque Æthiopas vicini sideris vapore^b torrerī, adustisque similes gigni, barba et capillo vibrato,^a non est dubium. Et adversa plaga mundi, atque glaciali, candida cute esse gentes, flavis promissas crinibus: truces vero ex cœli rigore has, illas mobilitate hebetes: ^b ipsoque crurum^c argumento,² illis in supera succum revocari, natura vaporis: his in inferas partes depelli, humore deciduo. Hic graves feras, illic varias effigies animalium provenire, et³ maxime alitum, et in multas figuras gigni volucres. Corporum autem proceritatem utrobique, illic ignium nisu, hic humoris alimento. Medio vero terræ salubris utrimque mixtura,⁴ fertilis ad omnia tractus, modicus corporum habitus, magna et in colore temperies, ritus molles, sensus liquidus, ingenia fœcunda, totiusque naturæ capacia. Iisdem imperia, quæ nunquam extimis gentibus fuerint: sicut ne illæ quidem his

^a *Ea quorum causa ratioque connexa est cum cœlestibus.*

^b *Solis ardore.*

^c *Vi caloris.*

Chiff. — 3 In eodem codice: *juxta s. autem rectior.*

CAP. LXXX. 1 'Cælius Rhodig. Antiq. Lect. III. 12. legit, *has et illas mobilitate hebetes. Lege: truces ex cœli rigore et has. Illas vero,* &c. Dalec. *truces v. ex c. rigore, has et illas,* &c. edd. vett. ante Harduin, qui ex codd. suis nostram lectionem restituit. — 2 Chiff. *criniumque ipsorum argumento;* vet. Dalec. *ipsorumque crinium argumento;* edd. vett. Venett. Rom. Parm. Brix. aliæ ante Gelenium, *ipsoque crinium,* &c. et sic ed. Elz. ex codd. Laet. — 3 Conjunctionem et redundare putat Dalecampius. — 4 Vet. Dalec. *salubri utrinque mistura.* Paulo post Gronov. *tractus, modicus eorum habitus. Magna*

NOTÆ

^a *Vibrato*] Torto. Auctor Moreti: 'Afra genus, tota patriam testante figura, Torta comam, labroque tumens, et fusca colore.' Hoc crinium discrimen geminum Lucanus expressit x. 131. 'Pars tam flavos gerit altera crines, Ut nullas Cæsar Rheni se dicat in arvis Tam rutilas vidisse comas: pars sanguinis usti Torta caput, refugosque gerens a fronte ca-

pillos.'

^b *Mobilitate hebetes*] Ignea cœli ærisque mobilitate, quæ in his plagis potissimum viget. Hanc cœli Æthiopici mobilitatem iterum commemorat, vi. 35. Prius legebatur, *has et illas mobilitates habentes*, nullo plane sensu.

^c *Ipsaque crurum*] Vide Notas et Emend. num. 69.

paruerint, avulsæ, ac pro immanitate^d naturæ urgentis illas, solitariae.

LXXXI. (LXXIX.) Babyloniorum placita, motus terræ, hiatusque, et cetera omnia, vi siderum¹ existimant fieri, sed illorum trium,^a quibus fulmina assignant: fieri autem, meantium cum Sole, aut congruentium, et maxime circa quadrata mundi.^a Præclara quædam esse et immortalis in eo, si credimus,² divinitas perhibetur Anaximandro Milesio physico, quem ferunt Lacedæmoniis prædixisse, ut urbem³ ac tecta custodirent: ^b ^b instare enim motum terræ, cum et urbs⁴ tota eorum corrui, et Taygeti montis magna pars ad formam puppis eminens abrupta, cladem insuper eam ruina pressit.⁵ Perhibetur et Pherecydi Pythagoræ doctori⁶ alia conjectatio, sed et illa divina: haustu aquæ^c e puteo

^a Vel quando meant cum Sole, in conjunctione cum eo, vel quando cum eo conveniunt in aspectu, maxime vero in quadrato, qui fit cum distant a Sole quarta mundi, sive cæli parte. ^b Caverent.

et in colore temperies. Ritus, &c.—5 In eodem codice, fuerunt; et mox, his paruerunt, a. ac pro pronitate, &c. Vet. exempl. Erasmi etiam, pronitate; Chisian. unitate.

CAP. LXXXI. 1 Chiff. siderum vi.—2 Præclara quædam et immortalis, si credimus, &c. omissis vocibus, in eo, codd. Dalec. vet. et vet. exempl. Erasmi. τὸ esse omittunt etiam codd. ap. Laet. Mox pro Anaximandro, Dalec. Anaximene, ex Arist. Meteor. lib. II.—3 Dalec. ne urbem e Cic. de Divin. lib. I.—4 Cod. Dalec. terræ: et tum urbs.—5 In eodem codice: clades cum, insuper et ruina oppressit.—6 Ita Chiff. Tolet. Salmant. alique codd. Harduini. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Pherecydis Pythagoræ doctoris Ald. Junt. Basil.

NOTÆ

^d Pro immanitate] Pintiano magis placet legi *pronitate*. Sed perinde est. Ultimæ gentes, inquit, quemadmodum imperare diu nequeunt, virium defectu, aut prudentiæ, ita nec parere, cum sint avulsæ a nobis, atque in alium orbem quasi relegate. Quin si aditus aliquis pateret, tamen sive illa immanitas, peregrinitasque, sive pronitas naturæ subduceret eas a nobis, ac summo veret. In Chiff. cod. ac Reg. 2. *pro unitate*: hand improbabili sententia, ut sit intellectus, a natura ipsa, quæ horum tractuum

unitati pacique consulat, arceri ac summo vereri a commercio nostro gentes eas solitarias ac feras. De hoc argumento vide Photium in Bibl. cod. CCXLIX. in Vita Pythagoræ.

^a Sed illorum trium] Saturni, Jovis, ac Martis, uti dictum est cap. 18.

^b Custodirent] Vide Notas et Emend. num. 70.

^c Haustu aquæ] Hoc vaticinium Ammianus Marcell. lib. XXII. p. 236. ascribit Anaxagoræ, quem 'dum putealem limum contrectaret, tremores futuros' ait 'prædixisse terræ.' En-

præsensisse, ac prædixisse⁷ ibi terræ motum. Quæ si vera sunt, quantum a Deo tandem videri possunt tales distare, dum vivant?⁸ Et hæc quidem arbitrio cujusque existimanda relinquuntur: ventos in causa^d esse non dubium reor. Neque enim^e unquam intremiscunt terræ, nisi sopito mari, coeloque adeo tranquillo, ut volatus avium non pendeant,^f subtracto omni spiritu qui vehit: nec unquam, nisi post ventos, condito scilicet in venas et cava ejus occulta flatu.^{e,9} Neque aliud est^g in terra tremor, quam in nube tonitruum: nec hiatus aliud, quam cum fulmen erumpit: incluso spiritu luctante, et ad libertatem exire nitente.

^c *Vento in terræ concava abdito.*

Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—7 Hæc duo vocabula, ac *prædixisse*, desunt in cod. Dalec. Mox *ibi* deest in vett. codd. ap. Pintian. *terræ* deest in Lugd. Erasmi aliisque vett.—8 Cod. Dalec. *dum vivunt*.—9 Chiffi. *condito scilicet in venas, et cava ejus occulta flatu*; vet. exempl. Erasmi, aliusque item ap. Pintian. *condito s. i. v. et cava ejus occulta afflatu*; cod. Dalec. *calidos occultato flatu*; Ald. Junt. Basil. et Lugd. Erasmi: *conditos, scilicet in venas et cavernas eis* (al. *ejus*) *occulto afflatu*; et sic al. vett. ante Haradinum, qui ex codd. lectionem nostram recepit: et hunc secuti Miller. Biont. et Franz.

NOTÆ

scbius lib. x. de Præpar. Evang. Pythagoræ ipsi: Pherecydi vero, præter Tullium, de Divin. lib. ii. p. 223. a quo Plinius hausit, Maximus Tyrius Serm. iii. ubi hoc Sami accidisse narrat.

^d *Ventos in causa*] Vide Notas et Emend. num. 71.

^e *Neque enim*] Seneca Natur. Quæst. vi. 12. p. 907. 'Spiritus esse qui terram moveat, et plurimis, et maximis auctoribus placet. Archelans antiquitatis diligens, ait ita: Venti in concava terrarum deferuntur: deinde ubi jam omnia spatia plena sunt, et in quantum aer potuit, densatus est, is qui superveniet spiritus, priorem premit et elidit... Tunc ille quærens locum, omnes angustias dimovet, et claustra sua conatur effringere. Sic evenit, ut terræ, spiritu luctante, et

fugam quærente, moveantur. Itaque cum terræ motus futurus est, præcedit aeris tranquillitas, et quies; videlicet, quia vis spiritus, quæ concitare ventos solet, in inferna sede detinetur... Quid ergo? Nunquam flante vento terra concussa est? Admodum raro duo simul flavere venti. Fieri tamen et potest, et solet... In hac sententia licet ponas Aristotelem, et discipulum ejus Theophrastum, &c. Vide Arist. Meteorol. ii. 8. p. 568.

^f *Non pendeant*] Non æquabili volatu sese librent, ob summam aeris tenuitatem, sed alas crebro concutiant.

^g *Neque aliud est*] Ut in nube, inquit, lutatione flatus aut vaporis, tonitruum editur, sic in terræ cavis aeris agitatione cietur tremor.

LXXXII. (LXXX.) Varie itaque^a quatitur, et mira eduntur opera alibi prostratis mœnibus, alibi hiatu profundo haustis, alibi egestis molibus, alibi emissis amnibus: nonnunquam etiam ignibus, calidisve^b fontibus, alibi averso^{1c} fluminum cursu. Præcedit vero^d comitaturque terribilis sonus, alias murmur^e similis mugitibus,² aut clamori humano, armorumve pulsantium fragori: pro qualitate materiæ excipientis, formaque vel cavernarum, vel cuniculi, per quem meat, exilius^f grassante in angusto, eodem rauco in recurvis, resultante in duris, fervente in humidis, fluctuante in stagnantibus: item fremente³ contra solida. Itaque et sine^{4g} motu sæpe editur sonus. Nec simplici modo quatitur,⁵ sed tremit vibratque. Hiatus vero alias remanet, ostendens quæ sorbuit, alias occultat ore compresso, rursusque ita inducto solo, ut nulla vestigia extent, urbibus

CAP. LXXXII. 1 Ita codd. Dalec. Laet, et Chiff. vet. exempl. Erasmi, et omnes codd. Harduini, item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *adverso* edd. vett. ante Harduin.—2 Codd. Dalec. et Chiff. *alias murmuri similis, alias mugitibus*. Mox Chiff. *arborumve p. fragori*. Paulo post Salmant. *vel cuniculi, per quem fit exitus*.—3 Codd. Dalec. et vet. ejusdem, item Chiff. et Salmant. *recurvis, resultante in duris, fremente in humidis, fluctuante in stagnantibus, fervente, &c.* cod. ap. Laet. etiam *fervente*, unde ille conj. *frangente*.—4 Quandoque et *sine* cod. Dalec. *sine metu* errore operarum in ed. Harduin. 2. quod, de more, recepit Franz. cum var. lect. *motu*.—5 Edd. vett. ante Harduin. *quatitur unquam*; particula *unquam* deest in codd. Dalec. et edd. Harduin. 1.

NOTE

^a *Varie itaque*] Hæc ex Arist. de Mundo, cap. 4. p. 608.

^b *Calidisve*] Quales circa Ædepsum simili ex causa prodire, teste Arist. Meteorol. II. 8. p. 566. Δὲ καὶ τὰ θερμὰ τὰ περὶ Ἀἰδεψον ἀπὸ τοιαύτης αἰτίας γέγονε.

^c *Alibi averso*] Ita Mss. omnes, non, ut editi, *adverso*. Vide XXXI. 30.

^d *Præcedit vero*] Ex Arist. Meteorol. II. 8. p. 569.

^e *Alias murmur*] Seneca VI. 13. p. 908. ‘Ideoque,’ ait, ‘antequam terra moveatur, solet mugitus audiri, ventis in abdito tumultuantibus: nec

enim aliter posset, ut ait noster Virgilius: ‘Sub pedibus mugire solum, et juga celsa moveri,’ nisi hoc esset opus ventorum,’ &c.

^f *Exilius*] Hoc ad sonum referri debet, qui tum editur, cum per angustum foramen spiritus meat. Nam si de vi agitur vehementiaque concussus, secus se res habet. ‘Per aliquam rimam maligne fugit,’ inquit Seneca loc. cit. cap. 14, ‘et hoc acrius fertur, quo angustius.’ Hunc locum ex vett. codd. aliter interpunximus, quam libri hactenus editi: Plinius ex Arist. hansit, loc. cit.

^g *Itaque et sine*] Arist. loc. cit.

plerumque devoratis, agrorumque tractu hausto. Maritima^h autem maxime quatuntur. Nec montuosa^{6 i} tali malo carent. Exploratum est mihi, Alpes, Apenninumque⁷ sæpius tremuisse. Et autumno ac vere terræ crebrius moventur, sicut fiunt fulmina. Ideo Galliæ^j et Ægyptus minime quatuntur: quoniam hic æstatis causa obstat, illic hyemis. Item noctu sæpius, quam interdiu. Maximi autem motus existunt matutini, vespertinique: sed propinqua luce crebri: interdiu autem circa meridiem. Fiunt et Solis^k Lunæque defectu,⁸ quoniam tempestates tunc sopiuntur. Præcipue vero, cum sequitur imbrem æstus, imbresve æstum.

LXXXIII. (LXXXI.) Navigantes quoque sentiunt non dubia conjectura, sine flatu intumescente fluctu subito aut quatiante icti.¹ Intremunt vero et in navibus posita, æque quam in ædificiis, crepituque prænuntiant: quin et volu-

////////

2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—6 Ita Chiff. omnes Harduini codd. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *montosa* edd. vett. ante Harduin.—7 *Apenninus* codex Dalecampii; *Pænius* Longol.—8 *Fiunt et lunæ defectu* Pintian. ex Aristot. Mox *imberve æstum* margo edd. Dalec. et Gronov.

CAP. LXXXIII. 1 Codd. Reg. Hard. 2. Chiff. alique ap. Laet. item ed.

NOTE

^h *Maritima*] Reliquum fere caput de verbo translatum: ex Arist. loc. cit. p. 567. ubi singularum rerum causas explanat uberrime.

ⁱ *Nec montuosa*] Ita Mss. omnes, non *montosa*. Vide Senecam loc. cit. cap. 26. p. 912.

^j *Ideo Galliæ*] Narrat Monstreletius, an. 1424. Provinciæ Narbonensis tractum motu concussum. Sed Galliæ nomine apud Plinium Narbonensis Provincia minime censetur, ut dicemus, xvi. 13. Agathias lib. ii. p. 52. Alexandriam Ægypti, cum ibi juri discendo daret operam, tremuisse ait: idque prodigii instar fuisse. De Ægypto, vide Senecam Natur. Quæst. vi. 26. p. 912. Ejus hoc multo veri-

us pronuntiatum est: 'Erramus, si ullam terrarum partem ab hoc periculo immunem credimus. Omnia sub eadem jacent lege. Nihil ita, ut immobile esset, natura concepit,' &c. Et sane hoc ipso quo ista commentamur anno, post Christum natum 1682. die Maii duodecima, hora post mediam noctem secunda, concuti Lutetiam terræ motu sensimus: quo deinde motu accepimus vehementius quassata esse complura Campaniæ oppida, dirutas ædes circa Vogesum montem, in Lotharingiæ Alsatiæque confinio.

^k *Fiunt et Solis*] Vide Notas et Emend. num. 71.

¹ *Icti*] Reg. 2. et Chiff. *ictu*.

cretes non impavidæ sedentes.² Est et in cœlo^m signum, præceditque motu futuro,³ aut interdiu, aut paulo post occasum sereno, ceu tenuis linea nubis in longum porrectæ spatium. Est et in puteisⁿ turbidior aqua, nec sine odoris tædio.

LXXXIV. (LXXXII.) Sicut in iisdem^{1a} est remedium, quale et crebri specus præbent: conceptum² enim spiritum exhalant, quod in certis notatur oppidis, quæ minus quatiuntur, crebris ad eluviam cuniculis cavata. Multoque sunt tutiora in iisdem illis quæ pendent: ^b sicut Neapoli in Italia intelligitur, parte ejus, quæ solida est, ad tales casus^c obnoxia. Tutissimi sunt ædificiorum fornices, anguli quoque^d parietum,³ postesque alterno pulsu^e renitente. Et

////////

Elz. *ictu*.—2 Ita codd. Harduini et Chiffli. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *sedent* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *sentiunt alii* ap. Dalecampium.—3 *Sed et in cælo signum præcedit motu futuro* cod. Dalec. et vet. exempl. Erasmi. Paulo post, Chiffli. *tenuis seu lineæ nube in longum porrecta*, &c. Pintian. *tenuis seu lanea nubes in longum porrecta*, &c. ex Virg. 'Tenuia nec lanæ per cælum vellera ferri.'

CAP. LXXXIV. 1 *Sed et in iisdem* vet. Dalec. Mox idem codex et vet. exempl. Erasmi, *quale cloacæ et crebri*, &c. Salmant. *quam rem et crebri*, &c.—2 Ita codd. Harduini et Chiffli. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *præconceptum* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Dalec. Elz. et Gronov. Mox codd. Dalec. et Chiffli. *quod in totis notatur oppidis: minus quippe quatiuntur*. Toletan. etiam, *quod in totis*; Salmant. et vet. exempl. Erasmi, *quod in tutis*.—3 Vet. Dalec. *non angulosi quoque parietes*. Mox, *alterno pulsui in eodem codice; alterno pulsu renitentes* Basil. Ald. Junt. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *alterno pulsu reni-*

NOTE

^m *Est et in cælo*] Ad verbum ex Arist. Meteorol. II. 8. p. 569. Τὸ δὲ αὐτὸν αἴτιον καὶ τοῦ εἰσθότος ἐν ὅτε γίγνεσθαι σημείου πρὸ τῶν σεισμῶν ἢ γὰρ μεθ' ἡμέραν, ἢ μικρὸν μετὰ δυσμᾶς, αἰθρίας οὐσης, νεφέλιον λεπτὸν φαίνεται διατείνον, καὶ μακρὸν, οἷον γραμμῆς μήκος εὐθύτητι διηκριβωμένον, κ. τ. λ.

ⁿ *Est et in puteis*] Vide quæ de Pherecyde dicta sunt, cap. 81.

^a *Sicut in iisdem*] In puteis perfugium, et cavis specubus.

^b *Quæ pendent*] Structis fornice earum imposita ædificia intelligit:

quod genus camerarum spiramenta plerumque habet non pauca, quibus exeat ad libertatem aër.

^c *Ad tales casus*] Huc refer quod Tacitus ait Annual. xv. theatrum Neapoli terræ motu sine ullius noxa collapsum.

^d *Anguli quoque*] Seneca Nat. Quæst. 30. p. 913. 'Diductis ædificia angulis vidimus moveri, iterumque componi.'

^e *Alterno pulsu*] Quando, ut paulo post ait ipse, alter motus alteri renititur.

latere terreno⁴ facti parietes minore noxa quatiuntur. Magna differentia est et in ipso genere motus: pluribus siquidem modis quatitur. Tutissimum est, cum vibrat crispante ædificiorum crepitu: et cum intumescit^f assurgens, alternoque motu residet: innoxium et cum concurrentia tecta contrario ictu arietant: quoniam alter motus alteri renititur. Undantis inclinatio, et fluctus⁵ more quædam voluntas infesta est: aut cum in unam partem totus se motus impellit. Desinunt autem^g tremores, cum ventus emersit: sin vero duravere, non ante quadraginta dies sistuntur: plerumque et tardius, utpote cum quidam annuo et biennii spatio duraverint.

LXXXV. (LXXXIII.) Factum est et hoc semel,¹ quod equidem in Etruscæ disciplinæ voluminibus inveni, ingens terrarum^a portentum, L. Marcio, Sex. Julio^{2 b} coss. in agro Mutinensi. Namque montes duo inter se concurrunt, crepitu maximo assultantes, recedentesque, inter eos³ flamma fumoque in cælum exeunte interdium, spectante e via Æmilia magna equitum Romanorum, familiarumque et viatorum multitudine. Eo concursu villæ omnes elisæ: animalia permulta, quæ intra fuerant, exanimata sunt, anno

tente, ut in textu, codd. Harduini et Chiffi. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—4 *E latere terræ* vet. Dalec.—5 Chiffi. *et fluctum*.

CAP. LXXXV. 1 Ita restituit Brotier ex codd. Reg. 5. Rezz. et Ed. pr. ita quoque Venett. Rom. Brix. et vet. exempl. Erasmi. *Factum est semel* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Frankf. Leyd. Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Mox, *voluminibus invenitur* Chiffi.—2 *Sex. Lucio* Chiffi.—3 Cod. Dalec. *interea*. Paulo post, in eodem codice,

NOTÆ

^f *Et cum intumescit*] Arist. Meteorol. II. 8. p. 570.

^g *Desinunt autem*] Reliqua prorsus ad verbum ex Aristotelis Græco contextu, loc. cit. p. 569.

^a *Ingens terrarum*] Ingentius multo quod contigisse fertur sæculo hoc ineunte, non procul Lima in Peruvia: terræ motus scilicet, quo non est proditus immanior. Furnerius Hydrog.

xv. 18. pag. 538. sic illum describit, ut urbes, montes, flumina omnia, susque deque, horæ octante perversa eo fuisse dicat: et tractu quidem leucarum trecentarum secundum littus: septuaginta in continentem: Seneca interim falso pronuntiantem, nunquam terræ motum ultra millia passuum ducenta extendi.

^b *Sex. Julio*] Anno U. C. DCLIII.

ante sociale bellum,^c quod haud scio an funestius terræ ipsi Italiæ⁴ fuerit, quam civilia. Non minus mirum ostentum et nostra cognovit ætas, anno Neronis principis supremo, sicut in rebus ejus exposuimus,^d pratis oleisque, intercedente via publica, in contrarias sedes transgressis, in agro Marrucino, prædiis Vectii Marcelli^e equitis Romani, res Neronis procurantis.

LXXXVI. (LXXXIV.) Fiunt simul^a cum terræ motu et inundationes maris, eodem^b videlicet spiritu infusi, ac terræ residentis¹ sinu recepti. Maximus terræ memoria mortalium extitit motus, Tiberii Cæsaris principatu, XII. urbibus^c Asiæ una nocte prostratis. Creberrimus Punico bello,^d intra eundem annum septies atque quinquagies nuntia-

familiarumque et uxorum multitudine.—4 Ita codd. Harduini et Chiffli. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *ipsi terræ Italiæ* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. Mox in Chiffli. *quam bella civilia.*

CAP. LXXXVI. 1 Ita Brotier. ac *terræ sidentis* codd. Harduin. Laet, et vet. Dalec. item ed. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *aut residentis* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et

NOTÆ

^c *Sociale bellum*] Idem Marsicum bellum appellatum, quod a Marsis primum concitatum fuerit. Adeo formidolosum et exitiale Italiæ, ut nec Hanibalis, nec Pyrrhi fuerit tanta vastatio, inquit Florus, a quo fuse illud describitur, III. 18. p. 137. Vide etiam Appianum Civil. lib. I. p. 371.

^d *Exposuimus*] In libris historiarum, quos a fine Aufidii Bassi composuit, ut in præfatione dictum est.

^e *Vectii Marcelli*] Repetit hoc nrs. xvii. 38.—'Notandum hic interrim, alias res Neronis, alias res fuisse Imperii sive Reipublicæ.' Ed. sec.

^a *Fiunt simul*] Hæc Plinius ex Arist. Meteorol. II. 8. p. 570.

^b *Eodem*] Fluctus in terras impellente et infundente vento: atque alio simul terræ sidentis sinu recepto, eandem quatiente.

^c *XII. urbibus*] Meminit Strabo

lib. XII. p. 57. Tacitus Annal. II. p. 55. 'Eodem anno duodecim celebres Asiæ urbes collapsæ, nocturno motu terræ, quo improvisior graviorque pestis fuit... Asperrima in Sardonios lues plurimum in eosdem misericordiæ traxit: nam centies sestertium pollicitus Cæsar: et quantum ærario aut fisco pendebant, in quinquennium remisit. Magnetes a Sipylo proximi damno ac remedio habiti. Temnios, Philadelphenos, Ægæatas, Apollonienses, quique Mosteni, aut Macedones Hyrcani vocantur, et Hierocæsaream, Myrinam, Cymen, Tmolium, levare idem in tempus tributis,' &c. Extant Tiberii Cæsaris nummi, monumentum liberalitatis in afflictas urbes: quibus nummis inscriptum, CIVITATIBUS ASIÆ RESTITUTIS. His duodecim urbibus Ephesum addit Eusebius in Chronico. Tacitus ait id

tus Romam. Quo quidem anno ad Trasymenum^e lacum dimicantes, maximum motum^f neque Poeni sentire, nec Romani. Nec vero simplex malum, aut in ipso tantum motu periculum est: sed par aut majus ostento.^{2g} Nunquam urbs Roma tremuit, ut non futuri eventus alicujus id prænuntium esset.

LXXXVII. (LXXXV.) Eadem nascentium causa terrarum est, cum idem ille^a spiritus, attollendo potens solo, non valuit erumpere.¹ Nascuntur enim nec fluminum tantum invectu, sicut Echinades insulæ ab Acheloo^b amne conges-tæ, majorque pars Ægypti a Nilo, in quam a Pharo^c insula noctis et diei cursum fuisse Homero^d credimus;² sed et

Gronov.—2 Ita codd. Harduini, Dalec. vet. ejusdem, Chiffi. et vet. exempl. Erasm; item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. et sic etiam conjectavit Pintian. *ostentum* exhibent Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasm, Frankf. Leyd. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.

CAP. LXXXVII. 1 Cod. Dalec. *valet erumpere*.—2 Pintian. contra omnia

NOTÆ

contigisse C. Cælio L. Pomponio Coss. quarto Tiberii principis anno.

^d *Punico bello*] Secundo, de quo Florum vide II. 6. p. 59.

^e *Trasymenum*] In agro Perusino, hodie *Lago di Perugia*. Hic nobilis pugna, atque inter paucas memorata populi Rom. clades, inquit Livius lib. xxii. p. 120. Tertium fulmen Hannibalis, inquit Florus loc. cit.

^f *Maximum motum*] Hujus meminit Florus loc. cit.

^g *Ostento*] Majus in ostento, quam in motu malum.

^a *Cum idem ille*] Ita Seneca Natur. Quæst. vi. 21. p. 910.

^b *Ab Acheloo*] Strabo lib. i. p. 59. ex Hesiodo, et lib. x. p. 458. affirmat pariter Acheloo limum aggerente, ex Echinadibus alias esse jam continenti adjunctas, alias etiam progressu temporis adjungendas. Et ante eum Herod. lib. ii. p. 93.

^c *A Pharo*] De Pharo dicemus v. 34.

^d *Homero*] Hæc Plinius ex Arist. Meteorol. i. 14. p. 547. et ex Mela II. 7. p. 43. Ægypti partem illam, quæ Delta vocatur, aggestione limi Niliaci factam esse plerique veterum putarunt, Homero duce, Odyss. Δ. 354. Νῆσος ἔπειτά τις ἐστὶ πολυκλύστω ἐνὶ πόντῳ, Αἰγύπτου προπάροιθε, (Φάρων δέ ἐστι κυκλήσκουσι,) Τόσσον ἄνευ θ' ὅσσον τε πανημερίῃ γλαφυρῇ νηὺς Ἴνυσεν, κ. τ. λ. Quæ sic Lucanus reddidit x. 509. 'Tunc claustrum pelagi cepit Pharon: insula quondam In medio stetit illa mari, sub tempore vatis Proteos: at nunc est Pellæis proxima muris.' Seneca Natur. Quæst. vi. 6. p. 912. 'Tantum enim, si Homero fides est, aberat a continenti Pharos, quantum navis diurno cursu metiri plenis lata velis,' &c. Et lib. iv. 'Debet Ægyptus Nilo non tantum fecunditatem terrarum, sed etiam ipsas.' Hoc commentum refellunt eruditi hoc argumento; nam si Pharo ab ea Ægypti et Nili ostio

recessu maris, sicut eidem^e de Circeis. Quod accidisse et in Ambraciæ³ portu decem millium passuum intervallo : et Atheniensium quinque millium ad Piræeum^f memoratur : et Ephesi, ubi quondam ædem Dianæ alluebat. Herodoto quidem^g si credimus, mare fuit supra Memphim usque ad Æthiopum montes : itemque a planis Arabiæ.⁴ Mare et circa Ilium, et tota Teuthrania, quaque campos intulerit Mæander.

LXXXVIII. (LXXXVI.) Nascuntur et alio modo terræ, ac repente in aliquo mari¹ emergunt, velut paria^a secum

exemplaria: *cursus fuit, si Homero credimus.*—3 Chiff. *et in Umbraciæ.* Paulo post in eodem codice, *ædem Diane abluebat.*—4 Pintian. *tentabat, itemque in planis Arabiæ.*

CAP. LXXXVIII. 1 Cod. Dalec. *alto mari.* Salmant. et vet. exempl. Erasmi, *alio mari.*

NOTÆ

tanta intercapedine distabat, atque hoc, quantum est, spatium oppletum est intra annos mille ab excidio Trojæ ad conditam Alexandriam, quomodo deinceps intra longius spatium nihil est ei limi aut terrarum additum? Et vero id risit jamdudum Strabo lib. i. p. 30.—^c At Homerum Plinius ipse non intellexit. Pharos, Homericæ insula, ipsa est *οἰκουμένη*, terra *habitabilis*, Oceano (ut putabatur) circumcincta: nec aliud sunt ceteræ fere, quæ in Odysea commemorantur, insulæ. Habitabilem autem dico in hoc uno hemisphærio: altero in undis in infinitum spatium immensis, ut tunc credebatur magno errore, innatante et obruto. Est ea Homericæ Pharos, non ante unum ex ostiis Nili, ut vera Pharos semper est et fuit, juncta ponte Alexandriæ, sed ante Ægyptum, hoc est, ante Nilum ipsum totum, at pariter fabulosum; hoc est, ante finem hominis, sive dilapsus ejus e vita. ‘Omnes enim morimur, et quasi aquæ dilabimur super terram,’ II. Reg. xiv. 14. Distat autem ea insula ab Ægypto, sive

Nilo, diei minus noctisque cursu secundissimo; hoc est, toto vitæ tempore etiam bene et fortunate actæ. Est ea in mari undoso, hoc est, variæ in eo agitantur curæ. Ibi portus est portuosus, unde deducuntur naves in mare, *postquam hauserunt aquam nigram, ἀρυσσάμενοι μέλαν ὕδωρ*, hoc est, postquam nascendo vitam hausere curis tetrīs futuram plenissimam. Non aquationem certe hic Homerus intelligit; cum neque ex mari fiat aquatio; et distare dicatur continens ab insula, in qua hauritur aqua nigra, noctis unius et diei cursu velocissimo.’ *Ed. sec.*

^e *Sicut eidem*] Subintellige, Homero credimus. Plinius III. 9. ‘Circei quondam insula, ut creditur Homero.’

^f *Ad Piræeum*] Ita Strabo lib. i. p. 58. De Piræeo, IV. 11.

^g *Herodoto quidem*] Lib. II. p. 93. unde hæc Plinius: ibi enim de Epheso, Ægypto, ac Memphi, Ilio, Teuthrania, Mæandrique campis, eadem referantur.

^a *Velut paria*] Columella, I. 8. ‘cum

faciente natura: ^a quæque hauserit hiatus, alio loco ^b red-dente.

LXXXIX. (LXXXVII.) Claræ jam pridem insulæ, De-los^c et Rhodos, memoriæ produntur¹ enatæ. Postea mi-nores, ultra Melon, Anaphe:^d inter Lemnum et Hellespon-tum, Nea:^e inter Lebedum^{2 f} et Teon, Halone: inter Cy-cladas, Olympiadis CXXXV.^g anno quarto, Thera et Thera-sia.³ Inter easdem post annos CXXX.^h Hiera, eademque Automate.⁴ Et ab ea duobus⁵ stadiis post annos CX.ⁱ in

^a Velut sua damna compensante natura.

////////

CAP. LXXXIX. 1 Cod. Dalec. *memoria produntur*.—2 Chiff. *inter Lesbion*; quod ex codd. suis probat Laet.—3 Brod. et Senec. *et Thia et Therasia*.—4 Cod. Dalec. *eadem quæ Automate*.—5 Ita Chiff. Reg. Brot. 2. et Ed. pr. aliæque vett. edd. quod recepit Brotier. *Et ab duobus Dalec. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Bipont. et Franz. Mox Chiff. et Salmant. ævo, Junio Syl-laneo, Mar. Cælio Balbo. Edd. vett. Syllano; Harduini codd. item edd. Har-duin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Silano; non vero, ut refert Franzius,*

NOTÆ

rationibus domini paria facere' fa-mulum dixit, qui accepti et expensi rationes pares esse ostendit: qui quod aliunde accepit, alibi vel aliunde compensat. Seneca, Ep. 19. 'Po-teram tecum hac Mæcenatis senten-tia parem facere rationem:' hoc est, debitum omne exsolvere.

^b *Alio loco*] Sic proximam Lemno insulam, quam Chrysen vocant, mari absorptam esse Pausanias refert lib. VIII. in Arcad. p. 509. quo tempore enata alia est, Hiera nomine: de qua dicitur cap. seq.

^c *Delos*] Ammianus lib. XVII. p. 98. 'In Asia Delos emersit, et Hiera, et Anaphe, et Rhodus.' Vide etiam Pindarum in Olymp. Ode VII.

^d *Anaphe*] Supra Theram insulam, non procul Lacedæmone, statuitur a Conoue apud Photium in Bibl. cod. 186. p. 456. 'Ἐν Ἀνάφῃ τῇ νήσῳ αὐτῇ δ' ἔστιν ὑπὲρ νήσου Θήρας, οὐχ ἐκὰς τῆς Λακεδαιμονίων.

^e *Nea*] Numero multitudinis *Néai, Neæ*, vocantur ab Antigono, Hist. Mirab. cap. 9. inter Lemniorum insulas. Stephano item, et Suidæ. Dicemus de ea iterum IV. 23.

^f *Inter Lebedum*] Vide Notas et Emend. num. 72.

^g *Olympiadis CXXXV.*] Vide Notas et Emend. num. 73. Annus hic quartus est post bellum Punicum primum confectum, Urbis DXXVII.—'Annus hic est Urbis Romæ DV. Similis exortus alterius insulæ, sive rupis, e mari enatæ anno 1707. describitur in Historia Regia Scientiarum anni 1728. p. 23.' *Ed. sec.*

^h *Post annos CXXX.*] Fuit is igitur annus urbis conditæ DCXLVII. Verum ex Justino XXX. 4. p. 233. constat prodiisse Hieram circiter id tempus quo bellum a Romanis susceptum est adversus Philippum Macedonum Regem. Consentit Justino Plutarchus de Pythiæ Oraculis, p.

nostro ævo, M. Junio Silano, L. Balbo coss. a. d. viii. Idus Julias, Thia.

(LXXXVIII.) Ante nos et juxta⁶ Italiam inter Æolias insulas, item juxta Cretam emersit e mari MMD.^j passuum una cum calidis fontibus: altera Olympiadis CLXIII.^k anno tertio in Tusco sinu, flagrans hæc violento cum flatu. Proditurque^l memoriæ⁷ magna circa illam multitudine piscium fluitante, confestim expirasse, quibus ex his cibis fuisset. Sic et Pitheccusas^m in Campano sinu ferunt ortas. Mox in his montem Epopon,ⁿ cum repente flamma ex eo emicuisset, campestri æquatum planitie. In eadem⁸ et oppidum haustum profundo: alioque motu terræ stagnum emersisse: ^o et alio, provolutis montibus insulam extitisse Prochytam.^p

////////

Sillano.—6 *Ante nos juxta*, omisso *et*, cod. Dalec. Mox edd. vett. ante Harduin. *M. D. passuum . . . Olympiadis CXLIII.* Nostram lect. exhibent Tolet. Chiffi. alii codd. ap. Harduin. item edd. Harduini 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—7 *Proditur quoque memoriæ* cod. Dalec.—8 *In iisdem* cod. Dalec. Mox Longol. et Scalig. in Var. *alioque motu terra stativas emersisse.*

NOTÆ

399. Id vero bellum centum ferme annis Plinianam epocham antecedit.

^l *Post annos CX.*] Vide Notas et Emend. num. 74. Interim corollarii vice lubet hic addere quod refert Gassendus in lib. x. Laërtii, p. 1050. ne nostrum quidem sæculum consimili ostento carere. Nam anno 1638. a Julii Kalendis ad Idus, ita cœpit eructare Vulcanus, (verba sunt ipsa literarum quas recitat,) non admodum procul ab insula S. Michaëlis, quæ Azorum, seu Tercerarum una est, et qua mare quidem altum est ulnis seu brachiis, ut vocant, 160. ut inde efformata fuerit insula longitudinis trium leucarum, latitudinis sesquileuæ, altitudinis 60. brachiorum. Causas tanti miraculi idem indagat, ea de re uberius disputando. Tu, si otium est, consule.

^j *MMD.*] Ita codices Reg. 2. Colb.

¹ *Delphi. et Var. Clus.*

2. Tolet. &c. Editi, *M. D.*

^k *CLXIII.*] Ita prælaudati codices. Editi, præpostere, *CXLIII.*

^l *Proditurque*] Rem plane similem accidisse in Caria prope Lorima urbem Seneca refert, Nat. Quæst. iii. 19. p. 871.

^m *Pitheccusas*] Consentit Strabo lib. vi. p. 258. In Campano sinu, *Golfo di Napoli.*

ⁿ *Epopon*] Idem Strabo lib. v. pag. 248. ex Τιμαxo refert τὸν Ἐπωπέα λόφον motu terræ concussus^o, ignes evomnisse, et quicquid erat medium inter mare et ipsum, rursus ad mare perpulisse. Campestri æquatum planitie non dicit.

^o *Stagnum emersisse*] Seu lacum, qui hodie *Lago Agnano.* Vide Notas et Emend. num. 75.

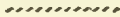
^p *Prochytam*] Vide Notas et Emend. num. citato proxime.

Plinius.

xc. Namque et hoc modo insulas rerum natura fecit. Avellit Siciliam^q Italiæ, Cyprum Syriæ, Eubœam^r Bœotiae, Eubœæ Atalantem^s et Macrin, Besbicum Bithyniæ, Leucosiam^t Sirenum promontorio.

xcI. (LXXXIX.) Rursus abstulit insulas mari, junxitque terris: Antissam^u Lesbo, Zephyrium^v Halicarnasso, Æthusam Myndo, Dromiscon et Pernen^w Mileto, Narthecusam Parthenio promontorio. Hybanda quondam insula Ioniæ, cc. nunc a mari abest stadiis. Syrien^x Ephesus in mediterranea habet: ² Derasidas et Sophoniam vicina ei Magnesia. Epidaurus et Oricum insulæ esse desierunt.

xcII. (xc.) In totum abstulit terras, primum omnium ubi Atlanticum mare est, si Platoni^a credimus, immenso

CAP. xcI. 1 *Zephyrium* cod. Dalec. et vet. ejusdem. Mox Chiffi. *Æthusam*; al. *Æthechusam*. Vid. Not. Var.—2 Cod. Dalec. in *mediterraneo* habet.

NOTÆ

^q *Siciliam*] Hoc et Seneca credit, Natur. Quæst. vi. 29. pag. 913. Ovidius Met. v. 290. 'Zancle quoque juncta fuisse Dicitur Italiæ: donec confinia Pontus Abstulit, et media tellurem repulit unda.'

^r *Eubœam*] 'Eubœa et ipsa avulsa Bœotiae,' inquit Plin. iv. 21.

^s *Atalantem*] Plinii hoc loco errorem arguimus in Notis et Emend. num. 76.

^t *Leucosiam*] Ita Strabo lib. vi. pag. 258.

^u *Antissam*] Ovid. Met. xv. 287. 'Fluctibus ambitæ fuerant Antissa, Pharosque, Et Phœnissa Tyros, quarum nunc insula nulla est.' Vide etiam Strabonem lib. i. pag. 60. ubi hoc ipsum ex Myrsili relatu probat.

^v *Zephyrium*] Unde juncto terris Zephyrio, id nomen etiam Halicarnasso ipsi hæsit, cui annexum fuit: Ζεφύριον, ἡ Ἀλικαρνασσὸς τῆς Κάρλας, inquit Steph. pag. 288. Straboni lib.

xiv. p. 656. est Ζεφύρα.

^w *Pernen*] Ita codd. Mss. Nec placet nobis *Prienen* hujus vocabuli vice reponi: sed Barbaro tamen placet.

^x *Syrien*] De Syrie, et Derasidis rursum v. 31. De Epidauro et Orico, iii. 26.

^a *Si Platoni*] In Timæo, p. 25. ubi insulam ait ad columnas Herculis olim extitisse, Atlanticam cognominatam, opibus imperioque Europæ et Africæ præpotentem, ipsa Libya Asiaque majorem, ex qua ad alias insulas, mox ad continentem ex adverso hujus orbis nostri quem colimus, trajectus facilis foret. Eandem porro post ingentes terræ motus, et eluviones aquarum, unius diei spatio haustam fluctibus insulam videri desisse: nunc immenso ibi interfuso pelago hand facile perviam esse ad Antichthonas viam. Eadem Strabo refert de Atlantide ex Platone, lib. ii. p. 102. Sed hæc esse fabulis pro-

spatio. Mox interno, quæ videmus hodie,¹ mersam Acarnaniam Ambracio sinu, Achaïam Corinthio, Europam Asiamque Propontide et Ponto. Ad hoc perrupit mare Leucada,^b Antirrhium,^c Hellespontum,^d Bosporos duos.

XCIII. (XCI.) Atque ut sinus et stagna præteream, ipsa se comest terra:¹ devoravit Cybotum altissimum montem, cum oppido Curite:^e Sipylum^f in Magnesia: et prius in eodem loco clarissimam urbem, quæ Tantalus vocabatur. Galenes et Gamales^{2g} urbium in Phœnice agros cum

CAP. XCII. 1 Codd. Dalec. et Salmant. *quo videmus hodie*; Chiff. *quæ hodieque videmus*.

CAP. XCIII. 1 Ita codd. Harduini et Chiff. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. et sic etiam conj. Pintianus e scriptura codd. Tolet. et Salmant. qui exhibent, *ipsa secum est terra*. Dalec. *ipsa, quæ se comest, terra devoravit, &c.* Edd. vett. ante Harduinum, *ipsa se condens terra devoravit, &c.* Mox, cum oppido Curice Chiff.—2 *Galenes et Galames* Chiff. Regg. Hard. 1. 2. et Colb. 2. *Galanes* Reg. Brot. 2. *Galunis et Gamales* Ald. Junt. Basil. Lugd. Dalec. Leyd. Frankf. Elz. Gronov. Harduin.

NOTÆ

piora, quam ut iis immorandum sit, Plinius sagaciter est subodoratus. Meminit etiam Tertullianus hujus Platonice sententiæ in Apologet. cap. 40. p. 32.—¹ Plinius autem non ex Timæo, sed ex opere Platonis quod intercidit, accepisse istud videtur, quod hic ex Platone refert: neque enim insulam, ut in Timæo dicitur, absorptam Plinius dicit, sed terras; hoc est, ut vocem eam intelligit sect. sup. partem continentis.² Ed. sec.

^b *Leucada*] Ovid. Met. xv. 289. *‘Leucada continuam veteres habuere coloni, Nunc freta circumeunt.’* Strabo quoque lib. i. p. 59. *Leucadem* ait factam insulam, Corinthiis isthmum excidentibus. Adversarine igitur sibi Plinius, et Straboni existimandus est, qui iv. 2. fateatur *Leucadem*, non mari irruptente, sed opere accolarum abscissam esse a continente? Minime sane. Bis potius continenti redditam fateamur.

Nam Livius lib. XLIII. diserte testatur, belli etiam Philippici tempore peninsulam fuisse: quæ tamen Strabonis Livique ipsius ævo insula fuit.

^c *Antirrhium*] A Rhio divisum quinque stadiorum freto, ut ait Strabo lib. VIII. p. 335. Vide quæ dicturi sumus iv. 3.

^d *Hellespontum*] Stratonis physici ea sententia fuit, referente Strabone lib. i. pag. 49. *Euxinum* mare non fuisse olim cum *Ægæo* conjunctum, sed viam vi aquarum factam.

^e *Oppido Curite*] Illo fortassis, quod Curopolim Cariæ Stephanus appellat, p. 382. Sed R. 1. 2. Colb. 2. habent *Curite*, Chiff. *Curice*.

^f *Sipylum*] Sipylum eversam terræ motu, regnante Tantalò, Strabo quoque prodidit, lib. i. pag. 58. et ante cum Arist. Meteorol. ii. 8. p. 570.

^g *Galenes* [*Galanis*] et *Gamales*] Vide Notas et Emend. num. 77.

ipsis: Phegium Æthiopiæ jugum³ excelsissimum: tanquam non infida grassarentur et littora.^a

XCIV. (XCII.) Pyrrham^b et Antissam circa Mæotim Pontus abstulit: Elicenⁱ et Buram in sinu Corinthio,¹ quarum in alto vestigia apparent. Ex insula Cea^j amplius triginta millia² passuum abrupta subito cum plurimis mortalibus^k rapuit. Et in Sicilia dimidiam Tyndarida¹ urbem, ac quicquid ab Italia^m deest. Similiter in Bœotia Eleusina.^{3 n}

^a Perinde ac si hæc damna tantum in medio terrarum sentirentur, ac non ipsa etiam infida grassarentur maris littora, terrasque sorberent.

//////////

1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—3 *Phegium Jopes jugum* Langolius. Vid. lib. v. cap. 14.

CAP. XCIV. 1 Chiffi. *Bursam sinus Corinthius*.—2 Cod. Dalec. *trecenta millia*. Mox Reg. Brot. 5. *cum pluribus mortalibus*, &c. Chiffi. *cum plurimis mortalibus*. *Rapuit et*, &c. alii codd. *cum p. mortalibus rapuit*. Et, &c. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Bipont. et Franz. *cum p. mortalium rapuit*. Et, &c.—3 Ita cod. Chiffi. ap. Dalec. et Harduin. 1. *Bœotia et Eleusina* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.

NOTÆ

^b *Pyrrham*] Cave de Pyrrha et Antissa accipias, Lesbi insulæ oppidis, de quibus v. 39.

ⁱ *Elicen*] De his urbibus rursum dicetur iv. 6. Ovid. Met. xv. 293. ‘Si quæris Elicen, et Burin, Achaidos urbes, Invenies sub aquis, et adhuc ostendere nantæ Inclinata solent cum mœnibus oppida mersis.’ De harum urbium subversione scripsit libros integros Callisthenes ille, quem Alexander M. occidit, ut refert Seneca Natur. Quæst. ix. 23. pag. 911. Vide etiam Arist. de Mundo, cap. 4. pag. 608. et Strabon. lib. i. pag. 59. Contigit hæc clades anno quarto Olymp. ci. biennio ante pugnam Leuenticam.

^j *Cea*] Hoc Plinius iterum iv. 10. Vide Notas et Emend. num. 78.

^k *Mortalibus*] Ita Reg. 1. 2. Colb.

2. Chiffi. &c. Editores reposuerant, *mortalium*.

¹ *Tyndarida*] ‘Nam cum radices urbis,’ inquit Fazellus Decad. i. lib. ix. cap. 7. pag. 204. ‘maris fluctibus impeterentur, sæviante hyeme, undique supra solitum irruentibus, a cetera urbe ea pars divulsa, disjectaque, cum habitatoribus in pelagus repente prolapsa est: cujus vorago ingens ac horrenda adhuc cernitur.’

^m *Ab Italia*] Spatium intelligit, fretumve quo Sicilia nunc ab Italia dispescitur. Hinc Rhegio nomen, ut dicetur iii. 14. Vide Strab. lib. i. pag. 60. Seneca Natur. Quæst. vi. 29. p. 913. ‘Hac inundatione, quam poëtarum maximi celebrant, ab Italia Sicilia rejecta est.’

ⁿ *Eleusina*] Vide Notas et Emend. num. 79.

xcv. (xciii.) Motus enim terræ sileantur, et quicquid est, ubi saltem busta urbium extant: ¹ simul ut terræ miracula ^o potius dicamus, quam scelera naturæ. Et hercule non cœlestia enarratu difficiliora fuerint. Metallorum opulentia tam varia, tam dives, tam fœcunda, tot sæculis suboriens, cum tantum quotidie orbe toto populentur ignes, ruinae, naufragia, bella, fraudes: tantum vero luxuria, et tot mortales conterant: gemmarum pictura tam multiplex, lapidum tam discolores maculae, interque eos, candor alicujus, ^p præter lucem omnia excludens: medicamentorum fontium vis: ignium tot ^a locis emicantium perpetua tot sæculis incendia: spiritus letales alibi, ² aut scrobibus emissi, aut ipso loci situ mortiferi, alibi volucribus ¹ tantum, ut Soracte ^s vicino Urbi tractu: alibi præter hominem, ^t ceteris animantibus: nonnunquam et homini, ut in Sinuessano agro, et Puteolano: ^a spiracula ³ vocant, alii Charoneas ^v scrobes, mortiferum spiritum exhalantes.

CAP. xcv. 1 Cod. Dalec. *busta u. extant sepulturarum.*—2 Chiff. *spiritus letales aliubi*; et mox, *aliubi volucribus . . . aliubi præter hominem, &c.*—3 Chiff.

NOTE

^o *Terræ miracula*] Vide Notas et Emend. num. 80.

^p *Candor alicujus*] De phengite lapide loquitur, de quo ille uberius, xxxvi. 46.

^a *Ignium tot*] Ætnæ, ac Vesuvii. Adde Heclam in Islandia, aliosque prope innumeros, quorum Maffæus, et alii rerum Indicarum scriptores meminerunt.

^r *Alibi volucribus*] Seneca Natur. Quæst. vi. 28. pag. 912. 'Quid quod pluribus Italiæ locis per quædam foramina pestilens exhalatur vapor, quem non homini ducere, non feræ tutum est? Aves quoque in illum inciderint, . . . in ipso volatu cadunt, viventque corpora, et non aliter quam per vim elisæ fauces tument.'

¹ *Ut Soracte*] Hodie, Monte S. Ores.

te, in provincia Patrimonii S. Petri. Ibi spelunca halitus pestiferum emit, teste Servio in eum Virgilii locum, Æn. xi. 'Summe Deum sancti custos Soractis Apollo.'

¹ *Præter hominem*] Prope Neapolim spelunca est angusta, vulgo *Grotta del Cane* appellata, quod in eam coniecti canes omni motu sensuque destituantur illico, donec vicinæ aquæ immersi, quasi spiritum vitamque recuperent: nec quicquam homini tamen halitus nocet. De hujusmodi expirationibus noxiis multa erudite Cæsius de Mineral. i. 7. 12. num. 30.

^a *Puteolano*] De speen loquitur, qui hodieque visitur prope Puteolos, ad lævam laeus Aniani, *Lugo Agnano*.

^v *Charoneas*] *Χαρώνεια βάραθρα* mortifero spiritu, quem exhalant, vitam

Item in Hirpinis Amsancti,^{4 w} ad Mephitis^x ædem, locum, quem qui intravere, moriuntur. Simili modo^y Hierapoli^z in Asia, Matris tantum Magnæ sacerdoti^a innoxium. Alibi fatidici^{s b} specus, quorum exhalatione temulenti futura præcinent, ut Delphis, nobilissimo oraculo. Quibus in rebus quid possit aliud causæ afferre⁶ mortalium quispiam, quam diffusæ per omne naturæ subinde aliter atque aliter numen erumpens?

XCVI. (XCIV.) Quædam vero^c terræ ad ingressus tremunt,¹ sicut in Gabiensi agro, non procul urbe Roma, jugera ferme ducenta, equitantium cursu: similiter in Reatino.

////////

quæ spiracula. Cod. Dalec. sunt spiracula, quæ vocant alii, &c.—4 *Amsancti* codex Chiff.—5 *Alinbi fatidici* in eodem codice.—6 Ita codd. Dalec. et Laet. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. probante Laet. in ed. Elz. *efferre* edd. vett. ante Harduin.

CAP. XCVI. 1 Codex Tolet. ad ingressus premuntur, quod probat Pintian.

NOTÆ

homini eripere scribit et Galenus de Usu Partium, vii. 8. pag. 458. tomo iv.

^w *Amsancti*] Virgil. Æneid. vii. 563. 'Est locus Italiæ in medio, sub montibus altis, Nobilis et fama multis memoratus in oris, Amsancti valles: densis hunc frondibus atrum Urget utrimque latus.... Hic specus horrendum, et sævi spiracula Ditis Monstrantur, ruptoque ingens Acheronte vorago,' &c. Meminit hujus pestiferæ terrarum partis Cicero de Divin. lib. i. pag. 189.

^x *Ad Mephitis*] Ita codices Mss. omnes: etsi dubitet Hermolaus, num *Ditis* reponi potius oporteat. Mephitis ipsa Juno est, aëri corrupto præsidens, cui templum excitatum apud Cremonam auctor est Tacitus Hist. iii. pag. 71. Et vetus Inscriptio ap. Gruterum, p. 96. MEFITI. L. CÆSIUS ARAM. ET. MENSAM. DEDIT. Hodie locus ipse Amsancti Mephitis retinet

nomen, *Mufiti*. Ipsa vero Mephitis interitum pro putore sumitur, ut pro igne Vulcanus, Jupiter pro aëre. Ita Virgil. Æn. vii. 84. 'Sævamque exhalat opaca mephitim.'

^y *Simili modo*] Hoc etiam refert Arist. vel quisquis est auctor libri de Mundo, cap. 4. pag. 607.

^z *Hierapoli*] Refert hoc pluribus Strabo, lib. xii. pag. 579. et lib. xiiii. p. 629.

^a *Sacerdoti*] Ita Apuleius de Mundo. Innoxium quoque ceteris execetis ac semiviris esse, tradunt Dio in Vita Trajani, Damascius apud Photium in Bibl. cod. 242. pag. 1053. et Ammianus lib. xxiii.

^b *Alibi fatidici*] Hæc totidem verbis Arist. loc. cit.

^c *Quædam vero*] Ad ingressum ambulantium, et equorum cursus, terræ quoque tremere sentiuntur in Brabantino agro, quæ Belgii pars est, et circa S. Audomari Fanum.

(xcv.) Quædam insulæ^d semper fluctuant,² sicut in agro Cæcubo, et eodem Reatino, Mutinensi,³ Statoniensi.^e In Vadimonis^{4 f} lacu, et ad Cutilias^g aquas opaca sylva, quæ nunquam die ac nocte eodem loco visitur. In Lydia^h quæ vocantur Calaminæ, non ventis solum, sed etiam con-

—2 Vet. Dalec. *semper fluitant*, et sic legit Pintian.—3 Ita codd. ap. Harduin. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Mutiensi* Ald. Junt. Basil. Leyd. Lugd. Erasmi, Frankf. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. Mox, *Stationensi* Chiff. alique codd. ap. Harduin. *Statiniensi* conj. Dalecampius.—4 *In Vadimontis* Chiff. et mox in eodem cum cod. Dalec. et ed. Harduin. 1. *die ac nocte*, ut in textu; Edd. vett. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 2. 3. Bi-

NOTÆ

^d *Quædam insulæ*] Hæc Plinius e Seneca Natur. Quæst. III. 25. p. 873. 'Sunt multi,' inquit, 'lapides pumicosi et leves, ex quibus quæ constant insulæ, in Lydia nantant. Theophrastus est auctor. Ipse ad Cutilias nantantem insulam vidi. Alia in Vadimonis lacu vehitur: alia in lacu Statonensi. Cutiliarum insula et arbores habet, et herbas nutrit, tamen aqua sustinetur: et in hanc atque illam partem non tantum vento impellitur, sed et aura: nec unquam illi per diem et noctem in uno loco statio est: adeo movetur levi flatu. Huic duplex causa est: Aquæ gravitas medicatæ, et ob hoc ponderosæ: et ipsius insulæ materia vectabilis, quæ non est corporis solidi,' &c. Tales insulas, quæ arbores habeant, quæ contis impellantur quo lubet, et in quibus et pecudes et armenta pascantur, ad Fanum S. Andomari in Belgio, magna cum voluptate ipse spectavi. Quas vero Seneca se vidisse testatur, et Plinius hoc loco ex eo refert, eorum hodie nulla fluctuat. De fluitantibus in Orehomeno, et Ægypto, vide Theophr. Hist. IV. 13.

^e *Statoniensi*] In cod. Reg. 1. 2. et Chiff. *Stationensi*. At Varro de Re Rust. III. 12. Statonensem, Plinius

III. 8. Statones accolæ vocat.

^f *In Vadimonis*] De eo lacu Livius lib. IX. p. 166. sed multa eleganter Plinius Junior VIII. 20. Hodie *lago di Bessanello*, in Etruriæ parte, quæ Patrimonium D. Petri dicitur, milliaribus a Tiberi vix tribus.

^g *Ad Cutilias*] De his III. 17. Vide et Varronem de Ling. Lat. lib. IV. p. 20.

^h *In Lydia*] Martianus IX. 1. p. 214. 'Nonne,' inquit, 'ipsius vetustatis persuasione compertum, in Lydia Nympharum insulas dici, quas etiam recentior asserentium Varro se vidisse testatur: quæ in medium stagnum a continenti procedentes cantu tibiarum, primo in circumum motæ, dehinc ad littora revertuntur.' Locus Varronis, quem laudat, est de Re Rust. III. 17. ubi Fulvius Ursinus in Notis, Sotionis fragmentum affert, hoc ipsum de iis insulis quæ sunt in lacu, qui Calamina dicebatur, commemorantis. Ut inde liqueat Calaminæ paludis, *λίμνης Καλαμίνης*, partem aliquam ac veluti sinum fuisse Nymphæum, de quo mox Plinius, in quo exiguæ illæ, ceterisque minores, ad ictum pedum, qui in symphoniciæ cantu fieri solet, moverentur.

tis quo^s libeat impulsæ, multorum civium Mithridatico bello salus. Sunt et in Nymphæo parvæ, Saltares dictæ:⁶ quoniam in symphonîæⁱ cantu ad ictus modulantium pedum moventur. In Tarquiniensi^j lacu magno Italiæ duæ nemora circumferunt,⁷ nunc triquetram figuram edentes, nunc rotundam complexu, ventis impellentibus: quadratam nunquam.

XCVII. (XCVI.) Celebre fanum habet Veneris Paphos, in cuius quandam aream^k non impluit. Item in Nea,^l oppido Troadis, circa simulacrum Minervæ. In eodem et relicta sacrificianon putrescunt.

XCVIII. Juxta Harpasa^a oppidum Asiæ cautes stat horrenda, uno digito mobilis: eadem, si toto corpore impellatur, resistens. In Taurorum peninsula in civitate Parasino^b terra est, qua sanantur omnia vulnera. At circa Asson Troadis^c lapis nascitur, quo consumuntur omnia corpora: Sarcophagus^d vocatur. Duo sunt^e mon-

////////

pont. et Franz. *die ac noctu.*—5 Vet. Dalec. *contis, vel quo.*—6 *Sunt in Nymphæo, saltares dictæ* codd. Regg. Brot. 1. 2. 5. *Sunt et in Nymphæo Saliæres dictæ* Salmasius p. 125. *Sunt et in Nymphæo parvæ, Saltuæres dictæ* Venett. Rom. Brix. Parm. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Dalec. Frankf. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Mox Salmasius, *ad ictum.*—7 Chiff. *nemora circumferunt.*

CAP. XCVII. 1 Chiff. et Harduin. 1. *aram.* Ed. pr. Venett. Rom. Parm. Brix. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz. *aream.*

CAP. XCVIII. 1 *Characena*, pro *Parasino*, margo Dalec. et Gronov. et sic

NOTÆ

ⁱ *Symphonîæ*] De hac voce dicemus, IX. 8.

^j *Tarquiniensi*] *Lago di Bracciano*, ab oppido proximo nomen habet, in Etruria.

^k *Aream*] Vide Notas et Emend. num. 81.

^l *In Nea*] Steph. pag. 487. Νέα, κώμη καὶ φρούριον Φρυγίας.

^a *Harpasa*] De eo oppido, v. 29.

^b *Parasino*] Ita omnes codices Mss. librique editi: quorum ab auctoritate desciscere vix ausim, etsi eruditi quidam in civitate *Characena* scriben-

dum putent. Ptolemæo III. 6. p. 83. Παράσσα nrbs est Tauricæ Chersonesi, eadem forte cum Parasino.

^c *Asson Troadis*] De qua v. 32.

^d *Sarcophagus*] Quoniam corpora comest. Σὰρξ enim corpus sen carnem, φαγεῖν comesse sonat. Σαρκοφάγος λίθος Stephano, p. 126. verbo ἄσσος. Vide quæ dicturi sumus xxxvi. 27. In littore Veraguæ in America septentrionali eandem vim inesse arenis observarunt Hispani, ut testatur Herera lib. VIII. Decad. 1.

^e *Duo sunt*] De hoc miraculo ite-

tes juxta flumen Indum: alteri natura est ut ferrum omne teneat, alteri ut respuat. Itaque si sint clavi in calciamento, vestigia avelli in altero non posse, in altero sisti.² Locris et Crotone^f pestilentiam nunquam fuisse, nec ullo terræ motu laboratum, annotatum est.³ In Lycia vero semper a terræ motu XL dies serenos esse. In agro Arpano⁴ frumentum satum non nascitur. Ad aras Mucias⁵ in Veiente, et apud Tusculanum, et in sylva Ciminia^h loca sunt, in quibus in terram depacta non extrahuntur. In Crustumino natum fœnum ibi noxium: extra, salubre est.

XCIX. (XCVII.) Et de aquarum natura complura dicta sunt: sed æstus maris accedere, et reciprocare, maxime mirum, pluribus quidem modis, verum causa in Sole, Lunaque.^a Bis inter duos exortus Lunæ affluunt, bisque remeant, vicens quaternisque semper horis.^b Et primum

////////

vet. exempl. Erasmi. Vide Not. Var.—2 Margo Dalec. et Gronov. in altero obsisti.—3 Chiffi. ne illo terræ motu adnotatum est.—4 Ita codd. Harduini, et margo Dalec. et Gronov. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Ardano Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—5 Ita codd. Harduini, et edd. antiquissimæ; item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Mutias margo Dalec. et Gronov. Murtias Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.

NOTÆ

rum dicetur xxxvi. 25.

^f Crotone] Unde nata paræmia, cuius Strabo meminit lib. vi. p. 262. ob salubritatem aëris, ὑγιέστερον Κρότωνος. Scribit etiam Scaliger Exerc. 32. in Cardan. p. 140. oram illam occidentalis Æthiopix, quæ Nigir fluvium accolit, etsi calidissima sit, pestilentix quoque omnis expertem esse.

^g Mucias] Vide Notas et Emend. num. 82.

^h Ciminia] Saltus Ciminus prope Viterbium in Etruria, unde nomen, Monte Viterbo: adjacet ei lacus cognominis, Lago di Ronciglione. De utroque Virgil. Æncid. vii. 697. 'Et

Cimini cum monte lacus.' De sylva Ciminia, Livius lib. ix. p. 165.

^a In Sole, Lunaque] Plures e veteribus cum Plinio ad utrumque: Pytheas Massiliensis ad solam Lunam, Heraclitus ad Solem unum, retulit, teste Plutarcho de Placitis Philos. iii. 17. p. 897. Merito tamen Luna videtur in hac scena vel omnes una per se, vel certe præcipuas partes agere: quando tam admirabilis est hujus cum Lunæ motu connexio, ut cæcum esse necesse sit qui non animadvertat.

^b Semper horis] Πλατικῶς loquitur, et ad vulgi sensum. Alias enim vicens quaternis horis cum dodrante,

attollente se cum ea mundo intumescences, mox a meridiano cœli fastigio vergente, in occasum residentes: rursusque ab occasu subter cœli ima, et meridiano contraria accedente, inundantes: hinc, donec iterum exoriatur, se resorbentes.^a Nec unquam eodem tempore, quo pridie, refluï, ut ancillante^c sidere, trahenteque secum avido haustu maria, et assidue aliunde, quam pridie, exoriente:² paribus tamen intervallis reciproci, senisque semper horis, non cujusque diei aut noctis, aut loci, sed æquinocialibus: ideoque inæquales vulgarium horarum spatio, utcumque plures in eas:^d aut diei aut noctis illarum mensuræ cadunt, et æquinocio tantum pares ubique.^b Ingens argumentum, plenumque lucis ac vocis etiam diurnæ,⁴ hebetes esse, qui

^a Et attollente se ab ortu versus meridiem cum Luna cœlo, æstus intumescunt: mox a meridiano cali vertice, cœlo vergente in occasum, residunt: rursusque ab occasu ad oppositum meridianum, qua spectat antipodas, iterum æstuant: hinc donec ad horizontem nostrum exortivum perveniat, rursus subsidunt.

^b Non cujuslibet diei noctisve horas vulgares, aut cujusvis loci proprias intelligo, sed æquinociales et pares. Ideoque æstus sunt inæquales, si vulgarium horarum, ut sunt Italicæ, spatium intelligas, cum plures vulgares horæ, sive diei hybernæ, sive noctis æstivæ paucioribus horis æquinocialibus respondeant: æquinocio tantum ubique sint pares.

////////

CAP. XCIX. 1 Ita Tolet. Harduini codd. et edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *se sorbentes* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Dalec. Elz. et Gronov.—2 Chiff. *ut ancillantes sideri avido, trahentique secum haustu maria, et assidue aliunde, quam pridie, exorienti*.—3 Margo Dalec. et Gronov. *eos*, sc. æstus.—4 Margo ed. Dalec. et Gronov. *etiam*

NOTÆ

seu minntis horæ octo et quadraginta, dicere debuisset: cum Luna tantundem insumat spatii, ut ad idem Meridiani punctum remeet, quod ubi est assecuta, affluxus maris est maximus.

^c *Ut ancillante*] Credas ancillari sidus, et indulgere mari, ut non ab eadem parte, qua pridie, pastum ex Oceano hauriat. Hæc vero poëtis venditanda ratio, non physicis.

^d *Plures in eas*] Cum enim horæ illæ vulgares, exempli gratia, Italicæ, sic numerentur, ut ab exortu Solis ad occasum duodecim esse lubeat,

totidemque rursus ab occasu, donec Sol iterum exoriatur, noctis æstivæ atque hybernæ diei horas duodecim necesse est esse brevissimas, atque adeo plures illarum uni horæ æquinociali respondere. Horas hybernas fuisse breviores Plautus indicat, in Pseud. v. 2. 10. ‘Sr. Credo equidem potesste, scelus, Massici montis uberrimos quatuor Fructus ebibere in hora una. Ps. Hyberna, addito. Sr. Haud male mones.’ Frustra est Dalecampius, nec Plinii mentem est assecutus, cum legendum admonuit, *Plures in eos*, subintelligens maris æstus.

negent subtermeare sidera, ac rursus eadem resurgere : similemque terris, immo vero universæ naturæ exinde faciem, in iisdem ortus occasusque operibus : non aliter sub terra manifesto sideris cursu, aliove effectū, quam cum præter oculos nostros feratur.

Multiplex etiamnum lunaris differentia, primumque septenis diebus. Quippe modici a nova ad dividuam æstus, pleniores ab ea exundant, plenaque maxime fervent. Inde mitescunt.^c Pares ad septimam primis : iterumque alio latere dividua augentur. In coitu Solis pares plenæ.^c Eadem⁶ Aquilonia,^f et a terris longius recedente mitiores, quam cum in austros digressa, propiore nisu vim suam exerceat. Per octonos^g quoque annos ad principia motus et paria incrementa centesimo Lunæ revocantur ambitu, augente⁷ ea cuncta Solis annuis causis, duobus æquinotiis maxime tumentes, et autumnali amplius, quam verno : inanes vero bruma,⁸ et magis solstitio.^d Nec tamen in ipsis, quos dixi, temporum articulis, sed paucis^h post diebus :

^c A plenilunio ad diem inde septimum pares sunt æstus prioribus, a nova Luna scilicet ad dividuam : rursus cum alio latere dividua est, (alterum vocant Lunæ quadrantem,) augeri æstus incipiunt : in conjunctione cum Sole, seu novilunio, æstus sunt pares iis qui plena Luna fiunt.

^d Depressiores æstus, ac minus tumentes, &c.

//////////

divinæ.—5 Ita Chiffi. Quippe *m. nova ad d. æ. plenior* ab ea exundant Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Dalec. Elz. et Gronov. Quippe *m. nova ad d. æ. pleniores*, &c. codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—6 Ita Chiffi. cum edd. Harduini 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *pares plane. Eadem*, &c. cod. Dalec. et vet. exempl. Erasmi : *pares. Plane eadem*, &c. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Dalec. Elz. et Gronov. Vid. Not. Var. Mox cum deest in Chiffi, probante Dalecampio.—7 Vet. cod. Dalec. et Pintian. *augentibus*.—8 Codd. Tolet. et Salmant. *manes vero bruma* ; unde Pintian. conj. *mansuetio-*

NOTÆ

^c *Pares plenæ*] Vide Notas et Emend. num. 83.

^f *Eadem Aquilonia*] Ex vicinitate Lunæ ad terras æstum augeri fatetur etiam Franc. Resta, in Meteorol. tract. i. de Mari, cap. 15. p. 668, ex Alberto M.

^g *Per octonos*] Cur vero non potius

annis undeviginti redeunt hæ vices, cum Sol Lunaque tunc ad eodem ferme situs revertuntur? aut cur non aliis lunaribus periodis? Id fieri Plinius existimat, quod octo annorum spatio centum Lunæ circuitiones numerentur.

^h *Sed paucis*] Altero nempe post

sicuti neque in plena aut novissima, sed postea : nec statim ut Lunamⁱ mundus ostendat occultetve, aut media plaga declinet, verum duabus fere horis æquinoctialibus serius : tardiore semper ad terras omnium, quæ geruntur in cœlo, effectum cadente, quam visu,⁹ sicuti fulguris, et tonitrus, et fulminum.

Omnes autem æstus in Oceano majora integunt spatia inundantque, quam in reliquo mari : sive quia totum in universitate animosius est quam in parte, sive quia magnitudo aperta sideris vim laxè grassantis efficacius sentit, eandem angustias arcentibus. Qua de causa nec lacus, nec amnes similiter moventur. Octogenis^j cubitis supra Britanniam intumescere æstus Pytheas Massiliensis auctor est. Interiora^e autem maria terris clauduntur, ut portu. Quibusdam tamen in locis spatiosior laxitas ditioni^f paret,¹⁰ utpote cum plura exempla sint, in tranquillo mari, nulloque velorum impulsu, tertio die^k ex Italia provectorum.

^e *Mediterranea.*

^f *Lunæ Solisque efficientiæ, quæ ciet æstum.*

res v. bruma.—9 Margo ed. Dalec. et Gronov. vet. quoque Erasmi, *quam visu*, ut conj. Pintian.—10 Chiff. *ditioni paret* ; al. ap. Dalec. et Gronov. *ditioni patet*. Mox in Chiff. *velorum pulsu*, et paulo post, *ex Italia perrectorum*.

NOTÆ

die : non igitur ipso interlunii, pleniluniive, aut Lunæ *δεχομένου*, sed altero tantum post ea temporum momenta die.

ⁱ *Ut Lunam*] Nec in eo præcise puncto quo Lunam terris cælum ostendit, subducitve, aut in meridiana cœli plaga sistit : cælum enim secum rapere ac torquere sidera novimus ; sed aliquanto post.

^j *Octogenis*] Vix Pythæ hac in parte habenda fides. Tamesis certe, ubi æstus est maximus, mare vix recipit ad cubitos xiv. Inter Norvegiæ et Daniam vix sentitur æstus. At in ora Galliæ San-Macloviana,

quæ Anglicæ opponitur, usque ad lxx. pedes æstus attolluntur, et quandoque ad xc. ut aiunt Furnerius Hydrogr. ix. 21. p. 353. Fr. Resta, tract. 2. de Mari, cap. 15. et alii.

^k *Tertio die*] Africana littora, ad Uticam, Tunetum, Hipponem, aliasque quasdam oras, sentiunt quidem aliquem æstum, sed levem : et Melita certe multo majorem. Quare quod tertio die ex Italia Uticam descendens sit factus, id non tam æstui, quam prono aquarum Ponti, Propontidis, et Ægæi maris lapsui in mare internum, atque inde in oras Africanas, adjuvante tamen nonni-

rum Uticam, æstu fervente. Circa littora autem magis quam in alto deprehenduntur hi motus: quoniam et in corpore¹ extrema pulsum venarum, id est, spiritus magis sentiunt. In plerisque tamen æstuariis propter dispares siderum in quoque tractu exortus, diversi existunt æstus, tempore, non ratione, discordes, sicut in Syrtibus.^m

c. Et quorundam tamen privata natura est, velut Tauromentitani¹ euripi^a sæpius, et in Eubœa septies die^b ac nocte reciprocantis. Æstus idem^{2 c} triduo in mense consistit, septima, octava, nonaque Luna. Gadibus,^d qui est

CAP. C. 1 Ita Chiffi. *Taurominitani* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—2 *Idem æstus* margo ed. Dalec. et Gronov.

NOTÆ

hil, si ita videtur, ipso æstu, tribuendum est.

¹ *Quoniam et in corpore*] Adjuvat forsitan hanc similitudinem Furnerii doctrina, statuentis Hydrogr. x. 8. p. 340. ut in corporibus nostris febrium status reversiones, sic in mari æstus cieri, commotis vaporibus halitibusque marina aqua inclusis.

^m *In Syrtibus*] De his Solinus, cap. 27. p. 49. 'Syrtis inaccessas undosum ac reciprocum mare efficit, cuius salis defectus vel incrementa haud promptum est deprehendere: ita incertis motibus nunc in brevia crescit dorsuosa, nunc æstibus inundatur inquietis: et auctor est Varro, perflabilem ibi terram ventis penetrantibus, subitam vim spiritus citissimi aut evomere maria, aut resorbere.'

^a *Euripi*] 'Euripon vocant,' inquit Mela, II. 7. p. 43. agens de Chalcidico, 'rapidum mare, et alterno cursu septies die ac septies nocte fluctibus invicem versis, adeo immodice fluens, ut ventos etiam ac plena ventis navigia frustretur.'

^b *Septies die*] Ita Strabo lib. I. p.

55. Cicero de Nat. Deor. lib. I. alii- que: At Gillius, qui ea loca vestigavit, ut narrat Fr. Resta in Meteorol. tract. I. de Mari, cap. 13. p. 656. didicisse se ex incolis ait, bis tantum fluere, bisque reflere, non septies æstuarare: aliquando tamen has vices minime observare. Ita etiam Gassendus in lib. x. Laërtii p. 1091.

^c *Æstus idem*] Consistentia, sive mediocritas aquarum non solum septima die sentitur, sed et octava, ac nona durat. Hoc Veneti proverbio Italo signant, *Dalli otto alli nove l'acqua no' si muore*, hoc est, ab octava die ad nonam aqua non se movet: idemque aiunt accidere ultima quadratura: *Dalli ventuno alli ventidue la no' va ne in sù ne in Zue*: hoc est, a 21. ad 22. neque crescit neque decrescit.

^d *Gadibus*] Ita Polybius apud Strabonem lib. III. p. 172. Et in Petrocoriis Galliæ oppido fons est omnino similis, qui simul cum Oceano augeatur minuiturque, quanquam ipse a mari dissitus leucis circiter XL. hoc est, passuum millibus fere centum.

delubro Herculis proximus, fons inclusus ad putei modum, alias simul cum Oceano angetur minuiturque, alias vero utrumque contrariis temporibus. Eodem in loco alter Oceani motibus consentit. In ripa Bætis oppidum est, cujus putei crescente aestu minuuntur, augescunt decedente, mediis temporum immobiles. Eadem natura in Hispali oppido uni puteo, ceteris vulgaris. Et Pontus^e semper extra meat in Propontidem, introrsus in Pontum nunquam refluxo mari.

CI. (XCVIII.) Omnia plenilunio^f maria purgantur: quædam et stato tempore. Circa Messanam^g et Mylas fimo similia exspuuntur in littus purgamenta: unde fabula, Solis boves^h ibi stabulari. His addit (ut nihil, quod equidem noverim, præteream) Aristoteles, nullum animal nisi aestuⁱ recedente expirare. Observatum id multum in Gallico^j Oceano, et duntaxat in homine compertum.

CII. (XCIX.) Quo vera conjectatio existit, haud frustra spiritus sidus^k Lunam^l existimari. Hoc esse quod² terras

CAP. CII. 1 Codd. Chiff. et Dalec. *spirituosum sidus Lunam*, &c. edd. vett. ante Harduin. *spiritum sidus lunæ*; vet. Dalec. *spiritus sidus lunæ*.—2 *Hoc est*

NOTÆ

^e *Et Pontus*] Arist. Meteor. lib. II. 1. p. 550. Strabo lib. I. p. 55. Plutarchus, lib. de Garrul. p. 503. Seneca Natur. Quæst. IV. 2. p. 887. aliique. Est illud sane admirabilitatis maximæ, Ponti aquas et Ægæi maris in internum seu mediterraneum mare labi: nihil vicissim ex eo in Pontum refluxuere: adeoque parum in Atlanticum Oceanum, per Gaditanum fretum, ut cum sex horis in Oceanum illud effluat, Oceanus ipse, quasi victor in mediterraneum pelagus ingrediatur per horas duodeviginti, uti observatum est a Furnerio Hydrogr. IX. 6. p. 338, nec tamen tanta aquarum copia terras inundari.

^f *Omnia plenilunio*] Hæc Plinius ex Seneca Natur. Quæst. III. 26. p. 874. ubi etiam addit quibusdam hoc fon-

tibus simili ratione contingere. Strabo quoque lib. I. p. 53.

^g *Circa Messanam*] Hæc totidem verbis Seneca loc. cit. Id experimento comprobatum a se visumque olim testatur Fazellus, decad. I. de Rebus Siculis, IX. 8.

^h *Solis boves*] Seneca loc. cit. Apollonii Schol. ad IV. 965. aliique. Hanc tamen fabulam confictam a veteribus, ob eximiam in locis illis pascuorum felicitatem, auctor est Theophrastus, Hist. Plant. VIII. 3.

ⁱ *Nisi aestu*] Deprehensum usu est in maritimo Belgii tractu, eos qui obesiore paulo corpore essent, aestu accedente periclitari: qui graciliore et sicco, eodem recedente.

^j *In Gallico*] Et in Atlantico juxta Gades, ut refert Philostratus de Vita

saturet, accedensque corpora impleat, abscedens inaniat. Ideo cum incremento ejus augeri conchyli¹, et maxime spiritum sentire, quibus sanguis non sit. Sed et sanguinem hominum^{3 m} etiam cum lumine ejus augeri ac minui: frondes quoque ac pabula (ut suo locoⁿ dicetur) sentire, in omnia eadem penetrante vi.

CIII. (c.) Itaque Solis ardore siccatur liquor:^o et hoc esse masculum sidus accepimus, torrens cuncta sorbensque.¹

CIV. Sic mari late patenti saporem incoqui salis, aut quia^a exhausto inde dulci tenuique, quod facillime trahat vis ignea, omne asperius¹ crassiusque linquatur: ideo summa^b æquorum aqua dulciorem profundam: hanc esse veriorem causam asperi saporis, quam quod mare terræ

quod cod. Chiff. — 3 Ita Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. sed et sanguine hominem Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Elz. et Gronov.

CAP. CIII. 1 Ita cum Solis ardore siccetur liquor (nam et hoc, &c. sorbensque) sic mari, &c. Pintian.

CAP. CIV. 1 Chiff. omne et asperius. Mox nonnulli ap. Dalec. et Gronov.

NOTÆ

Apoll. v. 1. p. 210.

^k Spiritus sidus] Hoc est, vitæ sidus, quod vitalem humorem ac spiritum in corporibus rebusque omnibus varie temperet. Ita rescripsimus ex Reg. cod. 1. cum prius legeretur, spiritum sidus Lunæ. In Chiff. spirituosum.

¹ Conchyli] Horat. ii. Sat. 4. 30. 'Lubrica nascentes implent conchyli Lunæ.' Vide quæ diximus cap. 41.

^m Sanguinem hominum] Ita R. 1. 2. Chiff. Tolet. &c. non sanguine hominem, ut editi. Egregie in eam sententiam Julius Firmicus Mathes. in Præfat. lib. iv. p. 84. 'Nam et crescentis Lunæ,' inquit, 'augmenta in corporibus nostris, et deficientis luminis damna sentimus. Medullæ enim humani corporis, cum Luna crescit,

crescunt: cum vero inanis cœperit luminibus destitui, tenuati corporis fatigatione languescent,' &c.

ⁿ Ut suo loco] Libro præsertim xviii. cap. 75.

^o Siccatur liquor] Hoc est, mare, quod magis magisque exsiccare a Sole in dies, futurumque aliquando ut totum absumatur, affirmanti Aristoteli Plinius credidit, Meteorol. lib. ii. 1. p. 549.

^a Aut quia] Tergeminam in medio causam proponit, cur salum sit mare. Hanc priorem hausit ex Hippocrate, de Aëre, Locis, et Aquis, cap. 4. p. 197. tom. vi. et ex Arist. lib. ii. p. 552. Eam porro fuisse et Anaximandri sententiam, auctor est Plut. de Placitis Philos. iii. 16. p. 596.

^b Ideo summa] Vide Notas et Emend. num. 84.

sudor^c sit æternus: aut quia plurimum^d ex arido misceatur illi vapore:² aut quia terræ^e natura sicut medicatas³ aquas inficiat. Est in exemplis, Dionysio Siciliae tyranno, cum pulsus est^f ea potentia, accidisse prodigium, ut uno die in portu dulcesceret mare.

(ci.) E contrario ferunt Lunæ foemineum ac molle sidus, atque nocturnum, solvere humorem, et trahere, non auferre. Id manifestum esse, quod ferarum occisa corpora in tabem visu suo resolvat, somnoque sopitis^g torporem contractum in caput revocet, glaciem refundat,^h cunctaque humifico

////////

ideo summam æquorum aquam dulciorem profunda.—2 Chiffi. et Salmant. *plurimum ex arido misceatur illi vapor.*—3 Ita codd. Harduini et Chiffi. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *natura medicatis* Frankf. Leyd. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *natura medicatas* Lugd. Erasmi.

NOTÆ

^c *Terræ sudor*] Id quod existimavit Empedocles, ut refert Plutarch. loc. cit. p. 897. aliique veteres apud Arist. Meteor. II. 1. p. 550. quorum ipse opinionem ridet.

^d *Aut quia plurimum*] Altera ratio, quam pro salsugine maris explicanda proponit: Quia aqua maris ab exhalationibus terræ siccioribus calorem habet admixtum, sibi que ingentium. Quod autem calidum est, salsius est quam quod dulce, τὸ γὰρ ἁλμυρὸν, θερμότερον τοῦ ποτίμου, inquit Arist. Probl. XXIII. 30. p. 788. Vide Notas et Emend. num. 85.

^e *Aut quia terræ*] Tertia ratio. Forte id evenit, inquit, quia terræ, quæ marinis aquis substernitur, natura est hujuscemodi, ut medicata sua vi seu amarore aquas inficiat. Multos esse in maris alveo salinos montes, et veluti fodinas, quæ subinde renascantur, haud improbable recentioribus physicis videtur: cum tota pæne insula, quæ *Ormaz* appellatur, nihil sit præter durum candidumque salem, ex quo ædes ipsæ extrui in eo tractu solent. Sed hoc urinatorum expe-

rientiæ adversatur, qui dulcem aquam ex imo mari in vitreis vasculis attulerunt.

^f *Cum pulsus est*] Ac literas deinde puerulos Corinthi docuit, magister ludi factus ex tyranno, ut ait Valerius Max. VI. 9. p. 329. usque eo imperio carere non poterat, inquit Cic. Tusc. lib. III. p. 379.

^g *Somnoque sopitis*] Elegans Macrobiani in eam rem locus, Saturn. VII. 16. p. 641. ‘Non est ergo mirum, si, ratione proprietatis quæ singulis inest, calor Solis arefacit, lunaris humectat. Hinc et nutrices pueros alentes operimentis obtegunt, cum sub Luna prætereunt: ne plenos per ætatem naturalis humoris amplius lunare lumen humectet... Hoc quoque notum est, quia si quis diu sub Luna somno si dederit, ægre excitatur, et proximus fit insano, pondere pressus humoris, qui in omne ejus corpus diffusus atque dispersus est proprietate lunari, quæ, ut corpus infundat, omnes ejus aperit et laxat meatus,’ &c.

^h *Refundat*] Solvat. Certum est in plenilunio non esse nocturna frigora

spiritu laxet. Ita pensari naturæ vices, semperque sufficere, aliis siderum elementa cogentibus, aliis vero fundentibus. Sed in dulcibusⁱ aquis Lunæ alimentum esse, sicut in marinis Solis.

CV. (CII.) Altissimum mare XV. stadiorum^j Fabianus tradit. Alii in Ponto^k ex adverso Coraxorum gentis (vocant Βαθέα^l Ponti) trecentis fere a continenti stadiis immensam altitudinem maris tradunt, vadis nunquam reperi-

CVI. (CIII.) Mirabiliusⁱ id faciunt aquæ dulces, juxta mare^a ut fistulis emicantes. Nam nec aquarum natura a miraculis cessat. Dulces mari invehuntur, leviores haud dubie. Ideo et marinæ, quarum natura gravior, magis in-

CAP. CVI. 1 *Mirabile Chiffi.* et mox in codd. Dalec. et Laet, ut *fistulis emanan.*

NOTÆ

tam efficacia, quam alio tempore: idque a Lunæ lumine, in quo videtur aliquid inesse caloris.

ⁱ *Sed in dulcibus*] Ita Zeno, Chrysippus, Posidonius, aliique apud Lært. in Zenone, lib. VII. Τρέπεσθαι δὲ τὰ ἔμπυρα ταῦτα καὶ τὰ ἄλλα ἄστρα, τὸν μὲν ἥλιον, ἐκ τῆς μεγάλης θαλάττης, τὴν δὲ σελήνην, ἐκ ποτίμων ὑδάτων.

^j *XV. stadiorum*] Scribit quoque Priscianus, Julii Cæsaris enra emensis maribus, missis per orbem, qui eorum profunditatem explorarent, eam XV. stadiorum altitudinem repertam esse. Multo brevior mensura rem Scaliger definit, Exerc. 38. ubi ait, 'Aquæ profunditatem raro excedere passus LXXX. Pluribus locis non accedere ad vicanos: paucissimis ad centenos: paucioribus, hunc numerum superare.' Vide Ricciorum, de varia profunditate marium, tom. I. p. 728.

^k *Alii in Ponto*] Hæc Plinius ex Arist. transtulit, Meteorol. I. 13. p.

Delph. et Var. Clas.

546. Κατὰ Κοράξους περὶ τὰ καλούμενα Βαθέα τοῦ Πόντου, ταῦτα δ' ἐστὶν ἄπειρόν τι τῆς θαλάττης βάθος, οὐδεὶς γοῦν πώποτε καθιεὶς ἠδυνήθη πέρας εὐρεῖν· ταύτη δὴ πόρρω τῆς γῆς σχεδὸν περὶ τριακόσια στάδια, κ. τ. λ.

^l Βαθέα] Hoc est, maris immensa profunditas. Eadem porro altitudo esse dicitur in mari Caspio, in freto Britanniae et Hiberniae, et prope Ulmam Sueciae. Mare juxta Taprobannen Plinius VI. 24. profunditate tanta esse ait, nullæ ut anchoræ sidant. De stagnis etiam Seneca Natur. Quæst. III. 19. p. 871. 'Jam quis ignorat,' inquit, 'esse quædam stagna sine fundo?'

^a *Juxta mare*] Qualis est fons ille qui juxta Aradam, de quo V. 34. In insula S. Jacobi, novo orbe, mille passibus a litore fons in alto emicat suavissimi saporis, tanta vi emergens, ut supra mare exsiliat ad cubiti altitudinem.

Plinius.

vecta sustinent.² Quædam vero et dulces inter se supermeant alias. Ut in Fucino lacu invectus amnis,^b in Lario Addua, in Verbano Ticinus, in Benaco Mincius, in Sevino Ollius, in Lemanno Rhodanus, hic trans Alpes, superiores in Italia, multorum millium transitu hospitales suas tantum, nec largiores,^c quam intulere,³ aquas evehentes. Proditum hoc et in Oronte^d amne Syriæ, multisque aliis.^e

Quidam vero odio maris subeunt vada, sicut Arethusa^f fons Syracusanus, in quo redduntur jacta in Alpheim, qui per Olympiam fluens, Peloponnesiaco littori infunditur. Subeunt terras,⁴ rursusque redduntur, Lycus in Asia,^g Erasinus in Argolica, Tigris in Mesopotamia. Et quæ in Æs-

tes.—2 Tolet. vet. cod. Dalec. et vet. exempl. Erasmi: *marina natura gravior, magis invectu sustinet*. Paulo post, Rezzon. conj. *Ut in Eupilio lacu invectus* Lamber.—3 Cod. Dalec. *quam tulere*.—4 *Subeunt terræ* Chiffi.—5 Codd. Dalec. et

NOTÆ

^b *Invectus amnis*] Vide Notas et Emend. num. 86. Fucinus lacus, hodie *Lago di Celano*. Larius, *lago di Como*. Verbanus, *lago Maggiore*. Benacus, *lago di Guarda*. Sevinus, *lago di Seo*, vel *d'Iseo*. Lemannus, *le lac de Genere*. Annium nomina dicemus III. 23.

^c *Nec largiores*] Si flumina lacubus innatare hoc uno Plinius argumento colligit, quod in exitu non majorem evehant aquæ vim, quam quantam intulerunt, indit operam. Nam etsi aquæ permisceantur inter se vel maxime, imminui lacus non continuo debet, si per eum amnis transierit. Quid quod enim ex iisdem annibus nati lacus? qui amnes ubi depressionem locum, hoc est, alveum lacus impleverint, eandem aquæ molem trahentes pergunt porro ulterius, quo patitur declivitas loci, alveique sinus. Alioqui tamen, cum amnes quidam violentius per lacus feruntur, impermixtas ferme aquas servare vulgo existimantur: qua ratione fluvii quidam

insigniores retinent in mari per miliaria aliquot et cursus sui tenorem, et saporem aquæ.

^d *In Oronte*] Ita Strabo, lib. vi. pag. 275. De Oronte dicemus v. 18.

^e *Multisque aliis*] Singulare est in eo genere, quod de Tigri et Arethusa narratur vi. 31.

^f *Arethusa*] Dicemus de ea re opportunius, xxxi. 30.

^g *Lycus in Asia*] Ovid. Met. xv. 273. 'Sic ubi terreno Lycus est epotus hiatu, Exsistit procul hinc, alioque renascitur ore: Sic modo comibitur, tacito modo gurgite lapsus, Redditur Argolicis ingens Erasinus in arvis.' Citat hos versus etiam Seneca loc. cit. p. 873. subjungitque porro, 'Idem et in Oriente Tigrin facere: absorberi; et desideratum din, tandem longe remoto loco, non tamen dubium an idem sit, emergere.' Vide quæ dicenda sunt vi. 31. et quæ scribit de Tigri, Oronte, aliisque Strabo lib. vi. p. 275.

culapii fonte^h Athenis immersa sunt,⁵ in Phalericoⁱ red-
duntur. Et in Atinate^j campo fluvius mersus, post XX. M.
pass. exit, et in Aquileiensi Timavus.^{6 k}

Nihil in Asphaltite Judææ lacu, qui bitumen gignit, mer-
gi potest; nec in Armeniæ majoris Arethusa: is quidem
nitrosus pisces alit. In Salentino juxta oppidum Mandu-
riam^{7 l} lacus ad margines plenus, neque exhaustis aquis
minuitur, neque infusis augetur. In Ciconum^m flumine, et
in Picenoⁿ lacu Velino lignum dejectum, lapideo cortice

Chiffi. *emersa sunt.*—6 *In Lucania, nunc la Principauté citérieure, est campus Atinas, oppidumque Atinum, nunc Ateno: ibi mergitur per quatuor circiter passuum millia fluvius Tanager, nunc Negro. Unde crediderim Plinium olim scripsisse: Et in Atinate campo fluvius IV. M. pass. mersus: post XX. M. pass. exit et in Aquileiensi Timavus, nunc Timao. Et forte librarii utrumque nume- rum junxere. Nam Posidonius de Timavo prodidit tantum cxxx. stadia; ut videre est apud Strabonem lib. v. pag. 215.⁷ Brotier.—7 Anduriam codex ap.*

NOTÆ

^h *Æsculapii fonte]* De hoc fonte Pausanias in Atticis.

ⁱ *Phalerico]* Fonte, cui nomen a Phalera Atheniensium portu, de quo iv. 11.

^j *Et in Atinate]* Tanagrum intelligit Principatus Citerioris in Italia amnem, qui in Silarim, *Selo*, defluit. Is infra Atinum, *Ateno*, ad diversorium publicum, *la Polla*, in specum magno sese cum murmure montis condens, post quatuor circiter pas- suum millia, haud procul oppido *Auletta* iterum emergit, ad diversorium, cui ex ea re facta appellatio, *L'hosteria del Pertuso*, hoc est, Diversorium foraminis.

^k *Timavus]* Hunc voragine absorp- tum per cxxx. stadia sub terras decurrere, ac rursum emergere, scribit Posidonius apud Strabonem, lib. v. p. 215. His adde Persidis amnem Elæum, de quo vi. 31.

^l *Manduriam]* In Chiffi. cod. *Andu- riam*. Livius lib. xxvii. p. 301. Mau- durium in Salentinis agnoscit. Ste-

phano, *Μανδύριον, πόλις Ἰαπωνίας*. La- cns qui hic describitur, *Andoria* ho- dieque appellatur, vii. circiter pass. mill. ultra Tarentum, ad oppidum *Casalnuovo*, ut ait Leander.

^m *In Ciconum]* Seneca Natur. Quæst. iii. 20. p. 871. 'Interest utrum per loca sulfure, an nitro, an bitumine plena aquæ transcant. Hac ratione corruptæ, cum vitæ periculo bibuntur. Hinc illud de quo Ovi- dius ait Met. xv. 313. 'Flumen ha- bent Cicones, quod potum saxea red- dit Viscera, quod tactis inducit mar- mora rebus.' Ac paulo post: 'In- de est quod res abjectæ in eundem lacum lapideæ subinde extrahuntur. Quod in Italia quibusdam locis eve- nit, sive virgam, sive frondem de- meriseris, lapidem post paucos dies extrahis,' &c. De Ciconum regione dicitur iv. 18.

ⁿ *In Piceno]* Hoc est, ut ego qui- dem interpretandum benigne censeo, in ea Sabinorum regione, ex qua orti sunt Picentes, ut dicitur iii. 18. na-

obducitur, et in Surio Colchidis flumine, adeo ut lapidem plerumque durans⁸ adhuc integat cortex. Similiter in Silaro,⁹ ultra Surrentum, non virgulta modo immersa, verum et folia lapidescunt, alias salubri potu ejus aquæ. In exitu paludis Reatinæ^p saxum crescit. Et in Rubro^q mari oleæ, virentesque frutices enascuntur.¹⁰

Sed et fontium plurimorum natura mira est fervore. Idque etiam in jugis Alpium, ipsoque in mari inter Italiam et Ænariam, ut in Baiano sinu, et in Liri fluvio, multisque aliis. Nam dulcis^r haustus in mari¹¹ plurimis locis, ut ad Chelidonias insulas, et Aradum, et in Gaditano Oceano. Patavinorum^s aquis calidis herbæ virentes innascuntur :

Laet, et Chiff. — 8 Pintian. conj. *plerumque durus*; et sic margo edd. Dalec. et Gronov. — 9 Ita codd. Harduini, Tolet. et Salmant. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Similiter in flumine Silaro* Lugd. 1606. Dalec. Elz. et Gronov. *S. in f. Silari* Lugd. Erasmi. Mox, Regg. Brot. 5. 6. habent *verum et volatilia lapidescunt*. — 10 'Ita cod. Reg. 5. et libri omnes editi. Hæc vero in aliis Mss. codicibus ommissa sunt, et ommissa volebat eruditus Harduinus; quod forte sunt translata e lib. XIII. cap. 48. ubi eadem occurrunt.' Brotier. Desiderantur etiam in codd. Tolet. et Salmant. — 11 Vet.

NOTÆ

in mediis Sabinis, quæ quarta Italiæ regio est, lacus est Velinus, *lago di Pie di Luca*: non in vero Piceno, quo quinta Italiæ regio continetur.

^o *In Silaro*] De eo III. 9. Eadem refert Strabo lib. v. p. 251. Silius Italicus lib. VIII. 'Nunc Silarus quos nutrit aquis, quo gurgite tradunt Duritiem lapidum mersis inolescere ramis.'

^p *Paludis Reatinæ*] Reate in Sabinis: de quo III. 17. De hac palude rursum XXXI. 8.

^q *Et in Rubro*] Vide Notas et Emend. num. 87.

^r *Nam dulcis*] De mari certe quod Aradum alluit, id Strabo diserte affirmat, lib. XVI. p. 754. modumque idem aperit, quo ex ipso maris fundo dulcis aqua peti ibi soleat: qui modus hodieque in usu frequenti est ad Ormuziam insulam, ut Furnerius re-

fert Hydrogr. IX. 26. p. 358. De Gaditano fonte seu puteo diximus cap. 100.

^s *Patavinorum*] Aquas Aponenses dictas significat, a Patavio quinto lapide distitas: quarum e rivulis virides se florentesque plantas excerpisse scribit Falloppius, de Aquis Thermal. cap. 17. cum aquas illas non calidas modo, ut Plinius ait, sed et ferventissimas esse idem Falloppius asseveret: Claudianus item, Carmine 49. cujus lemma, 'Aponus:' 'Fataque vicinis noxia pellis aquis, &c. Ardentis fecundus aquæ, quacunque cavernas Perforat, offenso truditur igne, latex, &c. Quis sterilem non credat humum? fumantia vernant Pascua: luxuriat gramine cotta silex,' &c. Eximia est hujus fontis descriptio apud Cassiodorum, Variar. II. 39. quæ est Theodorici Re-

Pisanorum,^t ranæ : ad Vetulonios^u in Etruria non procul a mari pisces. In Casinate fluvius appellatur Scatebra,^v frigidus, abundantior æstate. In eo, ut in Arcadiæ Stymphali,^w enascuntur¹² aquatiles muscoli.^x In Dodone^y Jovis fons cum sit gelidus, et immersas faces extinguat, si extinctæ admoveantur, accendit. Idem meridie semper deficit : qua de causa *Ἀναπαύμενον*^{13 z} vocant. Mox incretens ad medium noctis exuberat : ab eo rursus sensim deficit. In Illyriis supra fontem frigidum expansæ vestes accenduntur. Jovis Hammonis stagnum^a interdium frigidum,¹⁴ noctibus fervet. In Troglodytis^b fons Solis^c appellatur

//////////

cod. Dalec. in maris. Mox, in Chiff. *Arabum* pro *Aradum*.—12 Cod. Dalec. nascuntur.—13 *Anapaumenon* omnes edd. ante Harduin.—14 Ita Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *fons interdium frigidus* Ald.

NOTE

gis ad Aloisium Architectum.

^t *Pisanorum*] Tertio fere a Pisis lapide, qua Lucam iter est.

^u *Vetulonios*] Vetulonii oppidi ru-dera, *Vetuglia*, juxta sylvam *Vetletta*, visuntur etiamnum, in Etruria. Similis huic Vetuloniorum fonti fons ille, de quo Busbequius *ἀντόπτης*, Epist. i. pag. 10. 'Illud quoque,' inquit, 'dum eram Budæ in Hungaria videre juvit, fontem qui est extra portam, qua iter est Constantinopolim in summo mire ferventem, in ejus tamen fundo natantes despicias pisces : quos inde nisi coctos eximi posse non putes.'

^v *Scatebra*] Præterfluit oppidum S. Germani prope Cassinum, influit in Vinium, cujus Varro meminit : ambo deinde in Lirim, quem vocant *il Garigione*.

^w *Stymphali*] Arcadiæ is lacus est, *Στυμφαλὶς* Herod. lib. vi. p. 358.

^x *Aquatiles muscoli*] Mures aquatici : non mituli pisces, ut visum est nonnemini. Vide xxxi. 10.

^y *In Dodone*] Meminere hujus fontis, ac miraculi, Lucretius lib. vi. Mela ii. 3. Solinus cap. 7. p. 22. Augustin. de Civit. xxi. 5. Isidorus xiii. 13. alique.

^z *Ἀναπαύμενον*] Quasi alternis requiescens, ac meridianus : diem diffin- dens, ut Varro loquitur, insititia quiete. Similem plane fontem in Provincia, quæ Galliæ pars est, Collis- Martiensem appellatum, describit eleganti oratione Gassendus in lib. x. Laërtii, p. 1060.

^a *Hammonis stagnum*] Vide Notas et Emend. num. 88. Hæc *πικρὰ καλουμένη λίμνη*, *amarum stagnum*, apud Diodorum lib. vii. p. 527. centum fere stadiis dissitum ab oppidulis, quæ nomine Jovis Hammonis censentur : quod nomen et stagno hæsit.

^b *In Troglodytis*] Æthiopibus scilicet, de quibus v. 5. et 8. Horum in confinio positam ædem Jovis Hammonis ad septemtrionem, Curtius auctor est iv. 29. p. 138. Harum regionum confusi sæpe permixtique

dulcis, circa meridiem¹⁵ maxime frigidus: mox paulatim tepescens, ad noctis media fervore et amaritudine^d infestatur.

Padi fons mediis diebus æstivis velut interquiescens semper aret. In Tenedo insula fons, semper a tertia noctis hora in sextam^a ab æstivo solstitio exundat. Et in Delo insula Inopus fons^{16e} eodem, quo Nilus, modo, ac pariter cum eo decrescit augeturque. Contra Timavum amnem insula parva^f in mari est cum fontibus calidis, qui pariter cum æstu maris crescunt, minuunturque. In agro Pitinate^g

^a A tertia noctis hora post Solis occasum, ad sextam, quæ media nox.

////////

Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov.—15 Ita Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. et Bipont. circa diem Harduin. 2. quod recepit Franzius, hand conscius erroris typographici. —16 Inolus fons Chiff. et cod. ap. Laet. Mox, vocabula ac pariter deleret

NOTÆ

finis fecerunt ut ab aliis scriptoribus alinbi collocaretur fons Solis, ipsumque Hammonis nemus ac fanum. In Libya nonnulli, alii in Marmarica, in Cyrenaica alii, aliubi alii posuerunt.

^c *Fons Solis*] De eo Herod. lib. iv. p. 282. n. 181. Diodorus lib. xvii. p. 528. Mela, l. 8. Curtius loc. cit. num. 30. p. 139. alique. Neque mirum debet videri, Garamantico fonti alteri, de quo v. 5. easdem propemutationes adjudicari, vicesque caloris ac frigoris: cum tota hæc regio, etiam mediis in arenis, multis manet fontibus et dulcibus aquis, ut Curtius monet loc. cit.

^d *Amaritudine*] Hoc in eo fonte singulare, nec enim Garamantico, aliisve, sed cum stagno tamen, de quo proxime dictum est, ei commune.

^e *Inopus fons*] Prodigiosa commenta augent, inquit Strabo lib. vi. p. 271. qui Inopum e Nilo in Delum derivant: 'Επιτείνουσι δὲ τὴν τοιαύτην τερατολογίαν, οἱ τὸν Ἰνωπὸν εἰς Δῆλον ἐκ τοῦ Νείλου περαιούντες. Idem habet et Pansanias. Strabo lib. x. p.

458. fluviolum ait esse. Hunc igitur subterraneis occultisque meatibus venire Delum putabant: atque inde pares cum eo amne habere incrementi vices. Hodie nec hujus fontis ullum, nec fluvii ibi vestigium est.

^f *Insula parva*] Peninsula est, cuius latus meridionale clauditur mari: orientale, Timavo amne: septemtrionale, fluviolo in Timavum defluente, cui cognomen a D. Antonii nomine inditum. Fontes calidi, *i bagni di monte Falcone*, ab oppido cognomine proximo appellantur: iidemque *i bagni di S. Antonio*, ab ædicula luic Divo sacra. Distant a mari uno atque altero teli jactu: a Timavi fontibus, passibus fere mille. Hinc idem cum maris æstu incrementum detrimentumque patiuntur. Vide Senecam Natur. Quæst. iii. 16. 'Sed quare quidam fontes senis horis pleni, senisque sicci sunt?' Causam afferre conatur Plinius Junior lib. iv. Epist. ult. et Licetus lib. v. de Quæsitis per Epist. p. 277.

^g *Pitinate*] Pitinum civitas Epis-

trans Apenninum fluvius Novanus^h omnibus solstitiis torrens, bruma siccatur.

In Faliscoⁱ omnis aqua^j pota¹⁷ candidos boves facit: in Bœotia^k annis Melas oves nigras: Cephissus ex eodem lacu profluens, albas: rursus nigras Peneus,¹ rufasque^m juxta Ilium Xanthus, unde et nomen amni. In Ponto fluvius Astacesⁿ rigat campos,¹⁸ in quibus pastæ nigro lacte equæ gentem alunt. In Reatino fons Neminie¹⁹ appella-

Dalecampius.—17 *In Falisco Clitumi annis aqua potata* codd. Dalec. vet. ejusdem, Laet, et vet. exempl. Erasmi. Vid. Not. Var.—18 *Astacenos rigat. campos. irrigat* Chiffi. Paulo post, codd. Dalec. et vet. ejusdem: *oves pastæ nigro lacte, et equæ, &c.*—19 Ita codd. Harduini, et Chiffi. item edd. Harduini 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Neminiæ* Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gro-

NOTE

copalis fuit, ut apparet ex Concilio Rom. sub Symmacho. Extare ejus vestigia ait Holstenius in Geogr. tribus circiter mill. pass. ab Aquilana civitate: Loco nomen, *Torre di Pitino*.

^h *Novanus*] Forte *Vomanus* legi satius fuerit. Nam de Vomano flumine trans Apenninum in Piceno mentio III. 18. Exempla plurima fontium, anniumque, qui arescant hyeme, ætate redundant, vide apud Fr. Restam, in Meteorol. tract. II. de Flumin. et Font. p. 735. Et in Vapicensi agro Galliæ, *Gap en Dauphiné*, referente Nic. Chorier, teste oculato ac locuplete, Hist. Delphin. lib. I. p. 36. fontes visuntur solstitio exundantes, qui sensim postea in dies usque ad brumam decreseant.

ⁱ *In Falisco*] De Falisca, III. 8. Ovid. Amor. III. 12. ‘Ducuntur niveæ, populo plaudente, juvenæ, Quas aluit campis herba Falisca suis.’

^j *Omnis aqua*] Vide Notas et Emend. num. 89.

^k *In Bœotia*] Hoc de utroque Bœotiæ anne, tacito tamen nomine, refert ex Varrone Solinus, cap. 7. p. 23.

Seneca miraculum explicat, vel etiam anget, Natur. Quæst. III. 25. p. 872.

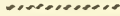
‘Quibusdam fluminibus vis inest mira. Alia enim sunt, quæ pota inficiunt greges ovium: intraque breve tempus, quæ fuere nigræ, albam ferunt lanam: quæ albæ venerant, nigræ abeunt. Hoc etiam in Bœotia amnes duo efficiunt: quorum alteri ab effectu Melas nomen est: uterque ex eodem lacu exeunt, diversa facturi.’

¹ *Peneus* [*Penius*] Vel, ut scribitur IV. 15. *Peneus*. Græcis Πηνειός est. Seneca eleganter loc. cit. p. 873. ‘Si lana opus fuerit nigra, puellis paratus gratuitus infector est: ad Peneum gregem appellant.’ Sic enim prius legebatur, quam Muretus ad Ceronem scriberet.

^m *Rufasque*] Hoc Plinius ex Arist. Hist. Animal. III. 10. pag. 353. ubi ξανθὰ πρόβατα ex Scamandri potu, qui deinde Xanthus ab ea re dictus est, provenire scribit. Vitruvius pariter VIII. 3. p. 162. ξανθὰ πρόβατα, armenta rufa transtulit. Alii *fulva* malunt. Refert hoc ipsum Ælianus Histor. Animal. VIII. 21.

tus, alio atque alio loco exoritur, annonæ mutationem significans. Brundisii in portu fons incorruptas præstat²⁰ aquas navigantibus. Lyncestis^p aqua, quæ vocatur acidula, vini modo temulentos facit. Item in Paphlagonia,^q et in agro Caleno.^r In Andro^s insula templo Liberi patris fontem Nonis Januariis semper vini sapore fluere Mucianus ter cos. credit: *Διὸς Θεοδοσίας*^t vocatur.²¹ Juxta Nonacrin^u

nov. *Neminæ* Lugd. Erasmi.—20 Chiffi. *incorruptas in spira præstat*, probante Nic. Heinsio in Adv. III. 2. p. 411. cod. Dalec. *semper præstat*.—21 *Dios Theodosia appellatur* Tolet. et Salmant. *Dios Tecosia vocatur* vet. Dalec. *Dios Tecnosia vocatur* edd. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *Diotechnosia vocatur*

NOTÆ

^p *Astaces*] Vel *Astacenos*: hoc est, Astacenæ regionis.

^o *Incorruptas præstat*] Ita Reg. 2. At Reg. 1. et Chiffi. *incorruptas in spira præstat*: forte, pro *incorruptas semper præstat*.

^p *Lyncestis*] Nomen habet a Lynco oppido, de quo IV. 17. Ἔστι δὲ καὶ περὶ Λύγκον κρήνη τις ὕδατος δξέος, inquit Arist. Meteorol. II. 3. pag. 558. Vitruvius VIII. 3. p. 163. ‘Sunt nonnullæ,’ inquit, ‘acidæ venæ fontium, uti Lyncesto,’ &c. Seneca III. 20. pag. 872. ‘Hoc habet mali et Lyncestius amnis,’ ‘Quem quicumque parum moderato gutture traxit, Haud aliter turbat, quam si mera vina bibisset.’ Ovidiani sunt versus, ex Met. xv. 329. Vide D. de Boissien, de Septem Miraculis Delphinatus, p. 123. in Cénirhoë, seu fonte vinoso, agri Vapincensis. Plinius a Theopompo hæc accepisse se profitetur, XXXI. 13. De aqua Lyncestide Theopompum laudat auctorem et Sotion, in Excerptis de Fluminibus ac Fontibus, p. 140.

^q *In Paphlagonia*] Vitruvius loc. cit. pag. 164. et Athenæus lib. II. pag. 42.

^r *Agro Caleno*] In Campania. Vallerius Max. I. 8. pag. 77. ‘Vel quare alteram in Macedonia, alteram in Caleno agro aquam, proprietatem vini, qua homines inebrientur, possidere natura voluerit.’

^s *In Andro*] De hoc miraculo dicitur XXXI. 13.

^t *Διὸς Θεοδοσίας*] Ita codices Reg. 1. 2. tresque alii, et Pintiani duo: tanquam si dixeris, divinum Jovis munus hunc fontem esse. Ea lectio potior videtur, quam quæ hactenus recepta est in libris editis, *Διὸς τεκνωσία*, perinde ac si Jovis partus, (quia Jovis femore Liberum genitum fabulæ ferunt) ad hunc fontem quicquam attineat.

^u *Juxta Nonacrin*] Vitruvius loc. cit. pag. 163. Plinius ipse XXXI. 19. aliique. Magnifice, ut solet, Seneca Natur. Quæst. III. 25. p. 872. ‘Circa Nonacrin in Arcadia Styx appellata ab incolis, advenas fallit, quia non facie, non odore suspecta est: qualia sunt magnorum artificum venena, quæ deprehendi nisi morte non possunt.’ Vide et Strabon. lib. VIII. p. 389. Hoc refert ex Varrone Solinus cap. 7. p. 22.

in Arcadia²² Styx, nec odore differens, nec colore, epota illico necat. Item in Libroso^{23 v} Taurorum colle tres fontes, sine remedio, sine dolore mortiferi. In Carrinensi^{24 w} Hispaniæ agro duo fontes juxta fluunt, alter omnia respuens, alter absorbens. In eadem gente alius, aurei coloris omnes ostendit pisces, nihil extra illam aquam ceteris differentes. In Comensi juxta Larium lacum, fons largus,^x horis singulis semper intumescit ac residet. In Cydonea^y insula²⁵ ante Lesbion fons calidus, vere tantum fluit Lacus Sinnaus^{26 z} in Asia circumnascente absinthio inficitur.^b Colophone in Apollinis Clarii specu lacuna est, cujus potu^a mira redduntur oracula, bibentium brevior vita. Amnes

^b *Amarescit.*

////////

Basil. et Lugd. Erasmi.—22 *Juxta Nonacrim in Arcadia* Chiffi. *Juxta Nonacrim Arcadiæ* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. Nostram lectionem exhibent Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—23 *Item in Beroso* Venett. Rom. Parm. Brix. Ald. aliæ edd. ante Harduin. qui ex codd. suis nostram lectionem recepit, eumque secuti Miller. Bipont. et Franz.—24 Nonnulli legunt *Catanensi*, monente Dalecampio. Paulo post, Chiffi. *In eadem gente alveus*.—25 *In Sydonia insula* quædam edd. vett. *In Cydonia insula* Lugd. Erasmi. *In Cydonea* Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—26 *Lacus Innaus* nonnulli ap. Laet, et Chiffi.

NOTÆ

^v *In Libroso*] Ita Reg. 1. At Reg. 2. *Liberoso*. Editi dcterius, *Beroso*. De Tauris Scythiæ populis, iv. 26.

^w *Carrinensi*] Pagus est tenuis, quatuor fere a Conimbrica leucis, quod etiamnunc incolæ appellant *Carromen*, ut forte *Carrinensi* scribi in Pliniano contextu oporteat. Ibi tres ii fontes visuntur, quos Plinius hoc loco commemorat. Alterum ex iis omnia absorbentem, *Fervençus* vocant, quod perenni aquarum et arenarum ebullitione fervet. Vide Vasconcellium in descriptione regni Lusit. et Andr. Resendium, Antiq. Lusit. lib. II.

^x *Fons largus*] Hunc fontem describit eximie Plinius Junior lib. IV. Epist. ult. Est ad orientalem Larii

lacus plagam, *Lago di Como*, x. mill. pass. a Como.

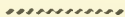
^y *Cydonea*] Vide v. 39.

^z *Lacus Sinnaus*] In Reg. 2. *Sannaus*. R. 1. et Colb. 2. *Annaus*. Chiffi. *Innaus*. Alii, *Amaus*. *Syvads* urbs est magnæ Phrygiæ Ptolemæo v. 2. pag. 138.

^a *Cujus potu*] Tacitus Annal. II. p. 58. de Germanico: ‘Appellit Colophona, ut Clarii Apollonis oraculo uteretur. Non fœmina illic, ut apud Delphos: sed certis e familiis, et ferme Mileto accitus sacerdos, numerum modo consultantium, et nomina audit: tum in specum digressus, hansta fontis arcani aqua, ignarus plerumque literarum et carminum, edit responsa,’ &c.

retro fluere et nostra vidit ætas, Neronis principis annis supremis, sicut in rebus ejus retulimus.^b

Jam omnes fontes æstate quam hyeme gelidiores esse, quem fallit? Sicut illa permira naturæ opera, æs et plumbum in massa mergi, dilatata fluitare: ejusdemque ponderis alia sidere, alia inveni. Onera in aqua facilius moveri. Scyrium^{27 c} lapidem, quamvis grandem, innatare, eundemque comminutum mergi. Recentia cadavera ad vadum labi, intumescencia^d attolli. Inania vasa haud facilius, quam plena, extrahi. Pluvias salinis^e aquas²⁸ utiliores esse, quam reliquas: nec fieri salem, nisi admixtis dulcibus. Marinas tardius^f gelare, celerius accendi.^g Hyeme mare^h

Lacus Ainnaus alii ap. eundem Lact.—27 *Thyrræum* edd. vett. ante Harduin. —28 Chiff. Tolet. et Salmant. *salinis aquis*.—29 Ita Chiff. alique codd. ap.

NOTÆ

^b *Retulimus*] In libris historiarum, quos a fine Aufidii Bassi composuit, ut dictum est in Præfatione ad Vespas.

^c *Scyrium*] Vide Notas et Emend. num. 90.

^d *Intumescencia*] Post duos vel tres dies, inquit Cardanus: post septem, Levinus Lemn. de Occultis Nat. Causam hujus emersionis cadaverum ex aqua, refundunt Physici in spiritus, quibus pulmo et meatus omnes implentur, cum putrescit corpus, et intabescit. Vide Fr. Restam, tract. 1. de mari, p. 706. Negant Lusitani cadavera in mare projecta cis Æquatorem aquis immergi: ultra, mergi aiunt. Vide Furnerium Hydrogr. III. 28. p. 117.

^e *Pluvias salinis*] Hoc illud est quod rursum ait xxxi. 39. 'Sal vulgaris, plurimusque in salinis, mari affuso, non sine aquæ dulcis riguis, sed imbre maxime juvante.'

^f *Marinas tardius*] Quia aquæ salsæ calidiores sunt, ut ex Arist. diximus cap. 104.

^g *Celerius accendi*] Ita Arist. Problem. xxiii. 15. p. 786. et Plutarch. Sympos. Quarst. 1. 9. p. 627. Ἀντή τε ἡ θάλαττα προσραιομένη ταῖς φλογὶ συνεκλάμπει, καὶ καίεται μάλιστα τῶν ὑδάτων τὸ θαλάττιον· ὥς δ' ἐγῶμαι, διὰ τοῦτο καὶ θερμώτατόν ἐστιν, *Injecta in flammam aqua marina simul exardescit; neque ulla alia est aqua quæ perinde incendatur: utque mea fert sententia, idcirco etiam est calidissima.* Quia pinguior est, ut indicio est oleum, quod ex sale exprimitur, idcirco deuri posse Philosophus loc. cit. putat, et Problem. 32. p. 788. Et sane Dio refert, cum in pugna Actiaca Antonii milites conarentur plenissimis situlis ignem a Cæsarianis immisum restinguere, majores inde vires cepisse.

^h *Hyeme mare*] Arist. Probl. xxvi. 60. p. 806.

calidius esse, autumnoⁱ salsius. Omne oleo^j tranquillari. Et ob id^k urinantes ore spargere: quoniam mitiget naturam asperam, lucemque deportet. Nives^l in alto mari non cadere. Cum omnis aqua deorsum feratur, exsilire fontes: atque etiam in Ætnæ radicibus flagrantis in tantum, ut quinquagena et centena millia passuum arenas flammaram globo²⁹ eructet.

CVII. Jamque et ignium,¹ quod est naturæ quantum elementum, reddamus aliqua miracula. Sed primum ex aquis.

CVIII. (CIV.) In Commagenes urbe Samosatis¹ stagnum est, emittens limum¹ (maltham^a vocant) flagrantem. Cum quid attingit² solidi, adhæret: præterea tactu sequitur fugientes. Sic defendere muros oppugnante Lucullo: flagrabatque miles armis suis. Aquis etiam³ accenditur. Terra tantum restingui docuere experimenta.

CIX. (CV.) Similis est natura naphthæ: ¹^b ita appellatur

//////////

Hardnin. item edd. Hardnin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *cineres et flammaram globos* cod. Dalec. *arenas flammaram globus* edd. vett. ante Harduin.

CAP. CVII. 1 *Namque et ignium* cod. Chiff.

CAP. CVIII. 1 Chiff. in *urbe Comagenes Samosata*.—2 Vet. cod. Dalec. *Cum quid attingit*. Mox Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Leyd. Frankf. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *tactus*; cod. Chiff. et Hardnin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *tactu*.—3 *Vox etiam* deest in Chiff.

CAP. CIX. 1 Vet. exempl. Erasmi, *naturæ naphtha*.—2 Ita codd. Har-

NOTÆ

ⁱ *Autumno*] Forte a pluviis primo autumno decidentibus, quas esse tum salsiusculas docet Arist. Meteorol. II. 3. p. 556. Alioqui æstate salsius esse mare, ait Plutarchus in Quæst. Natur. p. 914.

^j *Omne oleo*] Vide Plutarch. loc. cit. Διὰ τί τῆς θαλάττης ἐλαίφ καταβαινόμενης γίνεται καταφάνεια καὶ γαλήνη; *Cur mare oleo conspersum, perlucidum fit et tranquillum?*

^k *Et ob id*] Plutarch. loc. cit. p. 915. Gerere tum credas oleum vicem conspiciolorum, quibus lux major vegetiorque excipitur.

^l *Nives*] Ob calidos halitus e mari exhalantes, quibus nix ante solvitur, quam decidat. Hinc etiam in locis maritimis est hyems mitior.

^a *Maltham*] Vide Notas et Emend. num. 91. Malthæ igitur nomine duo notantur a Plinio. Primum quidem, mixtura quædam ex calce recenti, adipe suillo, et fien, ut xxxvi. 58. Deinde limus flagrans, hoc capite in quo versamur. Hæc maltha nativa, illa factitia fuit. De nativa, Agricola de Nat. Fossil. lib. I. p. 101. De factitia, lib. VII. p. 321.

^b *Naphthæ*] Vide quæ dicemus in

circa Babylonem,^{2 c} et in Astacenis^d Parthiæ, profluens, bituminis liquidi modo. Huic magna cognatio ignium, transiliuntque^e protinus in eam undecumque visam. Ita ferunt³ a Medea pellicem crematam, postquam sacrificatura ad aras accesserat, corona igne^f rapta.

CX. (CVI.) Verum in montium miraculis, ardet Ætna noctibus semper, tantoque ævo ignium materia¹ sufficit, nivalis hybernis temporibus, egestumque cinerem pruinis operiens. Nec in illo tantum natura sævit, exustionem^a terris denuntians. Flagrat in Phaselide^{2 b} mons Chimæra,

duini et Chiffi. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Bipont. Miller. et Franz. *Babyloniam* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Elz. et Gronov. Mox in iisdem edd. *Austagenis*; Chiffi. *Austacenis*; Salmas. *Astacene*; codd. Harduini, edd. Harduin. 1. 2. 3. Bipont. Miller. et Franz. *Astacenis*.—3 *Ita fertur* Chiffi.

CAP. CX. 1 Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Elz. et Gronov. *ignium materia*; codd. Dalec. et Chiffi. *materia ignium*; Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *ignium materia*.—2 *Phaselitis* Chiffi. et To-

NOTÆ

Notis et Emend. num. 91.

^c *Babylonem*] Juxta Euphratem, ubi fontes bituminis plurimi, *πηγαὶ ἀσφαλτίτιδες*, inquit Isidorns Charac. p. 186.

^d *In Astacenis*] Vide Notas et Emend. num. 92.

^e *Transiliuntque*] Conciipiunt ignem illico, et arripiunt. Vide Dioscorid. 1. 101. et Strabon. lib. xv. p. 743. Ii naphtham et aptham vocant.

^f *Corona igne*] Nota historia: Medeam iratam, veneno infectam pallam misisse ad pellicem Jasonis: ex qua palla ignis exiliens, regiam cum Creonte socero et nova nupta deussit. Horatius in Epod. v. de venenis Medæ; ‘Quibus superba fugit ulta pellicem Magni Creontis filiam: Cum palla, tabo munus infectum, novam Incendio nuptam abstulit.’ Coronam fuisse, non pallam, auctor est Plinius. Astipulatur Apuleius, Asin. Aur. lib.

1. p. 64. ‘Et ut illa Medea, unius dieculæ a Creonte impetratis induciis, totam ejus domum, filiamque, cum ipso sene, flammis coronalibus deuserat,’ &c.

^a *Exustionem*] Ignēs subterraneos magis magisque crescere in dies, veteres opinabantur, ex quo rerum omnium consecuturam aliquando conflagrationem, *τὴν ἐκπύρωσιν*, putabant. Vide quæ dicturi sumus in eam rem, VII. 16.

^b *In Phaselide*] De hac Lyciæ pariet, sive, ut alii volunt, Pamphyliæ, quia in utriusque confinio sita, dicitur v. 26. Ctesiae Cnidii, quem Plinius nunc in partes vocat, verba ipsa recitat Photius in Bibl. cod. 73. p. 146. ‘Ὅτι πῦρ ἐστὶν ἐγγὺς Φασήλιδος ἐν Λυκίᾳ ἀθάνατον, καὶ ὅτι ἀεὶ καίεται ἐπὶ πέτρας καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὕδατι μὲν οὐ σβέννυται, ἀλλὰ ἀναφλέγει· φορυτῶ δὲ σβέννυται. Veteres codices le-

et quidem immortalī diebus ac noctibus flamma. Ignem ejus accendi aqua, extingui vero terra, aut sæno,³ Cnidius Ctesias tradit. Eadem in Lycia Hephæstii^d montes, tæda flammante tacti, flagrant adeo,⁴ ut lapides quoque rivorū, et arenæ in ipsis aquis ardeant: aliturque ignis ille pluviis. Baculo si quis ex iis accenso traxerit sulcos,^a rivos ignium sequi narrant. Flagrat in Bactris Cophanti noctibus vertex. Flagrat in Medis, et Sittacene,⁵ confinio Persidis: Susis quidem ad Turrim albam, e xv. caminis, maximo eorum et interdiu. Campus Babylonis flagrat, quadam veluti⁶ piscina jugeri magnitudine. Item Æthiopum juxta Hesperium⁷ montem,^f stellarum modo campi noctu nitent. Similiter in Megalopolitanorum agro: tametsi internus^b sit ille, jucundus, frondemque densi supra se nemoris non adurens. Et juxta gelidum^g fontem semper ardens Nymphi crater⁸ dira Apolloniatis suis portendit,ⁱ ut Theo-

^a Duxerit in terra sulcos.

^b In interiore nemore abditus.

let. *Phaselite* cod. ap. Laet.—3 Longolius, aut *fimo*.—4 Chiff. *tracti flagrant et adeo*.—5 Ita ex conjectura edidit Harduinus, eumque secuti Miller. Bipont. et Franz. *et in cutigente* Reg. Hard. 1. *in contigente* Reg. Hard. 2. *et Cæstia* (vel *Cestia*) gente Venett. Rom. Parm. Brix. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—6 Chiff. *eorum*. *Et inter campos Babylonia flagrat quadam veluti*.—7 *Hesperum* Salmant. et Tolet. unde Pintian. legit: *Hesperu montem*. Vid. Not. Var.—8 Ita ex codd. suis interpunxit Laet: ita quoque Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Et*

NOTÆ

gunt in *Phaselitis*, quemadmodum Antigonus in Mirab. Histor. cap. 181. *περὶ τὴν τῶν Φασηλιῶν χώραν*.

^c Aut *sæno*] Ctesias *φορυγῶ* dixit, quæ vox congesta stramenta significat: ejusmodi sunt sæni strues ex stabulis egeri solita. Quæ causa fortassis fuit, cur *fimo* mallet legi Longolius quam *sæno*.

^d *Hephæstii*] De iis dicitur v. 28.

^e Et *Sittacene*] Vide Notas et Emend. num. 93.

^f *Hesperium montem*] Sive *Ἑσπέριον κέρας*, de quo vi. 35.

^g Et juxta *gelidum*] Vide Notas et Emend. num. 94.

^h *Nymphi crater*] Sic petram vocabant flammæ eructantem, cui fontes suberant, unde bitumen manaret, in finibus Apolloniatarum positam. Strabo, lib. vii. p. 310. *Ἐν δὲ τῇ χώρᾳ τῶν Ἀπολλωνιατῶν καλεῖται τι Νυμφαῖον· πέτρα δ' ἐστὶ πῦρ ἀναδιδοῦσα, κ. τ. λ.* De hoc Nymphæo rursum iii. 26.

ⁱ *Portendit*] Cum dies noctesque ardere perseveret, internisisse semel fama est apud Apolloniatis, inquit

pompus tradidit. Augetur^j imbris, egeritque bitumen, temperandum^c fonte illo ingustabili: alias omni bitumine dilutius.⁹ Sed quis hæc miretur? in medio mari Hieræ insula Æolia^k juxta Italiam¹⁰ cum ipso mari¹ arsit per aliquot dies sociali bello,^m donec legatio senatusⁿ piavit. Maximo tamen ardet incendio *Θεῶν ὄχημα*^o dictum, Æthiopum jugum, torrentesque Solis ardoribus^p flammæ egerit. Tot locis, tot incendiis rerum natura terras cremat.

CXI. (CVII.) Præterea cum sit hujus unius elementi ratio foecunda, seque ipsa^r pariat, et minimis crescat scintillis, quid fore putandum est in tot rogis terræ? Quæ est illa natura, quæ voracitatem in toto mundo² avidissimam sine damno sui pascit? Addantur iis sidera innumera, ingensque Sol. Addantur humani ignes,^a et lapidum quoque insiti naturæ, attrita inter se^b ligna, jam nubium et origines fulminum. Excedit profecto omnia miracula ullum diem³

^c *Diluendum.*

juxta g. f. s. *ardens*. *Nymphæi*, &c. edd. vett. Vide Not. Var.—9 Cod. Dalec. *dulcius*.—10 Quædam edd. ante Gelen. *Hieræ insula ardet*. *Æolia insula juxta Italiam*.

CAP. CXI. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *seque ipsum*.—2 Cod. Dalec. *in isto mundo*.—3 Chiff. *miracula omnia unum diem*. Paulo post Ald. Junr. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. et Gronov. *etiam accendantur*; Chiff. cod. ap. Laet: item edd. Elz. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *ac-*

NOTÆ

Ælianus Var. Hist. XIII. 16. quo tempore cum Illyriis bellum gesserunt. Ita desinendo magis, quam ardendo, Apolloniatis dira portendit.

^j *Augetur*] Vide Notas et Emend. num. 95.

^k *Æolia*] Una ex Æoliis, de quibus III. 14.

¹ *Cum ipso mari*] Refert hoc ostentum Posidonius apud Strabonem, lib. VI. p. 277. multo uberius accuratiusque.

^m *Sociali bello*] De quo diximus cap. 85.

ⁿ *Legatio Senatus*] De re tota cer-

tior factus Senatus a T. Flaminio Siciliae Prætoris missis legatis Hieram Liparamque, rem sacram fecerunt Diis manibus, marinisque, inquit Posidonius loc. cit. *τοῖς τε καταχθονίοις θεοῖς, καὶ τοῖς θαλαττοῖς*.

^o *Θεῶν ὄχημα*] Currum Deorum Latine licet interpretari. De eo dicemus VI. 35.

^p *Solis ardoribus*] Vide Notas et Emend. num. 96.

^a *Humani ignes*] Hi nostri ignes, quos vitæ usus requirit, ut Tullius ait de Nat. Deor. lib. II. p. 67.

^b *Attrita inter se*] Ea de re dicemus XVI. 77.

fuisse, quo non cuncta conflagrarent : cum specula^c quoque concava adversa Solis radiis facilius etiam accendant, quam ullus alius ignis. Quid quod innumerabiles parvi,⁴ sed naturales scatent? In Nymphæo exit e petra flamma, quæ pluviis accenditur. Exit et ad aquas Scantias.^d Hæc quidem^e invalida, cum transit, nec longe in alia materia durans. Viret æterno⁵ hunc fontem igneum contegens fraxinus. Exit in Mutinensi agro statis Vulcano^f diebus.⁶ Reperitur apud auctores, subjectis Ariciæ^g arvis, si carbo deciderit, ardere terram.^h In agro Sabino et Sidicinoⁱ unctum flagrare lapidem. In Salentino oppido Egnatia,^j imposito ligno in saxum quoddam ibi sacrum, protinus flammam existere. In Lacinia^k Junonis

endant.—4 Nonnulli ante Gelen. *partus pro parvi.*—5 *Viret ex æterno* cod. Dalec. *Viret superne* alii ap. Dalec. et Gronov.—6 *Vulcanis diebus* cod. Da-

NOTÆ

^c *Cum specula*] Specula, inquit, concava, Solis opposita radiis facilius accendunt, quam quivis alius ignis. Annon igitur excedit omnia miracula, nullum diem esse, quo non cuncta conflagrent et ab ipso Sole, qui ingens est, et a sideribus innumerabilibus, cum tanta vis insit radiis hujus unius, vel speculo exceptis?

^d *Aguas Scantias*] In Campania. Meminit sylvæ Scantiæ non semel Cicero, Orat. i. de Lege Agrar.

^e *Hæc quidem*] Imbecilla, inquit, ea flamma est, cum a vena pabuli sui discessit, hoc est, a suo fonte. Mirabilius est quod de fonte Gratiano-politano semper Ardente, (id enim ei nomen est) narrat August. de Civit. Dei, et oculatus testis Nic. Chorier, de Hist. Delph. lib. i. p. 47. Luculentius vero elegantiusque quam ceteri, Præses de Boissien, de Septem Mirac. Delphin. p. 1. 'Fons,' inquit, 'ille celebratus in agro Vocontiorum, ad radices Alpium Maritimarum, tertii lapidis a Gratiano-

poli diverticulo, qui jugi flammarum exhalatione post hominum memoriam, noctu quidem violentius, interdum segnius inæstuat, ea liquoris et ignis seu fidelitate, seu pervicacia, ut neque liquorem ignis calefaciat, neque ignem liquor extinguat,' &c. Hoc miraculum concinno admodum carmine idem exornavit.

^f *Vulcano*] Mense Augusto celebrata Vulcanalia scimus ex Columella xi. 3.

^g *Ariciæ*] In Latio. Vide III. 9.

^h *Ardere terram*] Sulfurei quiddam aut bituminosi inesse huic terræ necesse est.

ⁱ *Et Sidicino*] Teani Sidicini agro in Campania, de quo III. 9.

^j *Egnatia*] Ridet hoc miraculum Horatius i. Sat. 5. 97. 'Delinç Guatia lymphis Iratis exstrucla dedit risusque, jocosque: Dum flamma sine, thura liquescere limine sacro Persuadere cupit: Credat Judæus Apella, Non ego.'

^k *In Lacinia*] Val. Max. i. 8. p.

ara sub dio sita, cinerem immobilem esse, perflantibus undique procellis.

Quin et repentinos existere ignes,⁷ et in aquis, et in corporibus etiam humanis. Trasymenum lacum arsisse totum: Servio Tullio^k dormienti in pueritia, ex capite flammam emicuisse: L. Marcio^l in Hispania interemtis Scipionibus concionanti, et milites ad ultionem exhortanti, arsisse simili modo, Valerius Antias^m narrat. Plura mox et distinctius, nunc enim quadam mixtura rerum omnium exhibentur miracula. Verum egressa^s mens interpretatorem naturæ, festinat legentium animos per totum orbem velut manu ducere.

CXII. (CVIII.) Pars nostra^a terrarum, de qua memoro, ambienti (ut dictum est)^b Oceano velut innatans, longissime ab ortu ad occasum patet, hoc est, ab India ad Herculis columnas Gadibus sacratas, octogies quinquies^c centena, sexaginta octo^l mill. pass. ut Artemidoro auctori placet.

//////////

lec.—7 Ita Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *ignes existere* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. Mox *et in aquis* deest in ed. Harduin. 2. ex errore typothetæ; et sic, ut fere semper, Franz. et, quod magis mirandum, Bipont.—8 *Iterum egressa* Tolet. unde Pintian. conjectabat, *Interim egressa*.

CAP. CXII. 1 Edd. vett. *octuagies quinquies centena septuaginta octo*; Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *octuagies quinquies centena sexaginta*

NOTÆ

76. 'Quapropter Crotone in templo Junonis Laciniae aram ad omnes ventos immobili cinere donaverit potissimum natura.' Fuisse hanc aram Crotone, scribit etiam Dionys. Perieg. vs. 371.

^k *Servio Tullio*] Val. Max. 1. 6. n. 1. pag. 37. 'Servio Tullio etiam tum puerulo dormienti circa caput flammam emicuisse, domestici oculi annotaverunt. Quod prodigium Prisci Tarquinii regis uxor Tanaquil admirata, Servium serva natum in modum filii educavit, et ad regium fastigium evexit.' Vide pariter Livium lib. 1. Dionys. Halic. lib. iv. ipsumque adeo

Plinium xxxvi. 70.

^l *L. Marcio*] Vide Val. Max. loc. cit. n. 2. p. 38.

^m *Valerius Antias*] Ex quo eandem historiam recitat et Livius lib. xxv. p. 278.

^a *Pars nostra*] Exscripsit hæc Martianus a Plinio, totidem fere verbis, usque ad eum locum, 'Alia via quæ certior,' &c. lib. vi. c. de longitudine terræ, p. 198. et 199. Exscripsere et Theodosii Missi, sed vitiosissime.

^b *Ut dictum est*] Cap. 66.

^c *Octogies* [*octuagies*] *quinquies*] Hoc est, octuagies quinquies centena millia passuum, ac præterea octo millia-

Ut vero Isidoro, nonagies octies centena, et XVIII.² mill. Artemidorus adjicit amplius, a Gadibus circuitu sacri promontorii ad promontorium Artabrum, quo longissime frons procurrit Hispaniæ, ccccxcī.^{3 d} Id mensuræ duplici currit via. A Gange amne ostioque ejus, quo se in Eoum Oceanum effundit, per Indiam Parthienemque ad Myriandrum urbem Syriæ in Issico sinu positam, quinquagies bis^e centena, xv. mill. pass.⁴ Inde proxima navigatione Cyprum Insulam, Patara^{5 f} Lyciæ, Rhodum, Astypalæam in Carpathio mari insulas, Laconicæ Tænarum,⁶ Lilybæum Siciliæ, Calarim^{7 g} Sardinia, vicies et semel^h centena, tria mill. pass.⁸ Deinde Gades duodeciesⁱ centena, et quinquaginta mill. pass. Quæ mensura universa ab eo mari efficit octogies quinquies centena, LXVIII. mill. pass.^{9 j}

octo. Vid. Not. et Emend. n. 97.—2 Sabellicus: *stadiorum millia nonaginta octo, ut præterea octodecim.* Chiff. n. o. centena et LXVIII.—3 ‘Ita quidem emendavit eruditus Harduinus ex Agathemero i. 4. At Mss. Reg. habent, DCCCXCI. Quod satis concordat cum locorum situ. Nam a Gadibus, Cadiz, circuitu Sacri promontorii, le Cap Saint-Vincent, ad promontorium Artabrum, le Cap Finisterre, sunt stadia multo plura, quam 491. et si spectentur oræ Hispanicæ sinus et anfractus, non pauciora sunt, quam 891. Nihil tamen mutavi ob Agathemeri auctoritatem.’ Brotier. Edd. vet. *octingenta M. nonaginta unum.*—4 Sabellicus, *quinquaginta quinque millia stadiorum.* Vid. Not. et Emend.—5 Pataras margo edd. Dalec. et Gronov. *Pataram* edd. vet. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—6 Chiff. *Tænarum Laconicæ.*—7 *Caralim* Dalec. ex Strabone et Ptolemæo; unde etiam infra lib. III. cap. 13. propinquum promontorium ‘Caralitannum’ appellatur.—8 Edd. vet. *tricies quater centena quinquaginta M.* Chiff. *trigesies quinquaginta, &c.*—9 Sabellicus, *nonaginta octo millia stadiorum.* Chiff. *octogies q. c. LXVIII.* Gronov.

NOTÆ

ria, et sexaginta. Vide Notas et Emend. num. 97.

^d DCCCXCI.] Vide Notas et Emend. num. 98.

^e Quinquagies bis] Ita codices ante laudati. Hoc est, quinquagies bis centena millia passuum, ac præterea xv. miliaria. Vide Notas et Emend. num. 99.

^f Patara] Vide Notas et Emend. num. 100.

Delph. et Var. Clas.

^g Calarim] Artemidorus apud Agathemerum loc. cit. ἐπὶ δὲ Κάρλιν Σαρδοῦς. Vide quæ dicturi sumus III. 13.

^h Vicies et semel] Vide Notas et Emend. num. 101.

ⁱ Gades duodecies] Vide Notas et Emend. num. 102.

^j LXVIII. mill. pass.] Vide Notas et Emend. num. 103.

Plinius,

2 K

Alia via, quæ certior, itinere terreno maxime patet, a Gange ad Euphratem amnem quinquagies et semel^k centena¹⁰ mill. pass. et LXIX. Inde Cappadociæ Mazaca, CCCXIX. mill.¹¹ Inde per Phrygiam, Cariam, Ephesum, CCCXV. mill.^m ab Epheso per Ægæum pelagus Delum, CC.ⁿ Isthmum, CCXII. quingenti.¹² Inde terra, et Lechaico^p mari,¹³ et Corinthiaco sinu Patras Peloponnesi, XC. mill.^q Leucadem LXXXVII.¹⁴ millia quingenti: Corcyram totidem:^s Acroceraunia^t CXXXII. millia quingenti:¹⁵ Brundisium LXXXVII.^u millia quingenti: Romam CCCLX.^v millia. Alpes usque ad Scingomagum^w vicum

//////////

LXXVIII. &c.—10 Ita Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. 'Numeros illos et sequentes eruditus Harduinus ex Agathemero, loc. cit. emendavit, quod non sibi constent Mss. Plinii codices; et recte quidem emendavit. Nondum tamen omnia cum ipso locorum situ plane concordant, qualis nobis compertus est astronomicis observationibus, quæ certissimum sunt geographiæ munimentum. Multo potior est scriptura Mss. Reg. 1. et 2. in quibus legitur, CCCCLVI. In Ms. Reg. 5. et editione principe, quingenta LVI. millia. Hæc enim abunde sufficiunt ad utriusque loci distantiam.' Brotier. Sabellicus, quinquaginta millia stadiorum et novemdecim. Gronov. quinquagies centena M. pass. et XXI.—11 Gronov. et al. vett. CC. M. XLIV.—12 Eadem edd. CII. M.—13 Ita Chiff. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Laconico mari edd. vett. Mox in iisdem, ducenta duo M. quingenti.—14 Ita Chiff. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. LXXXVI. edd. vett. ante Harduin. Mox quingenti deest in Chiff.—15 In eodem codice deest quin-

NOTÆ

^k Quinquagies et semel] Vide Notas et Emend. 104.

¹ Mazaca, CCCXIX. mill.] Vide Notas et Emend. num. 105. Mazaca porro Cæsarea Cappadociæ est.

^m Ephesum, CCCXV. mill.] Vide Notas et Emend. num. 106.

ⁿ Delum, CC.] Consentit plane hic numerus, et cum libris omnibus, et, quod caput est, cum Artemidoro, qui stadia numerat 1600. Ἀπὸ δὲ Ἐφέσου εἰς Δῆλον διὰ τοῦ Αἰγαίου, στάδια αχ'.

^o Isthmum, CCXII. quing.] Vide Notas et Emend. num. 107.

^p Et Lechaico] Vide Notas et Emend. num. 108.

^q XC. mill.] Vide Notas et Emend.

num. 109.

^r Leucadem LXXXVII.] Vide Notas et Emend. num. 110.

^s Corcyram totidem] Artemidorus: ἐπὶ Κορκύραν, στάδια ψ'. stadia 700. sive LXXXVII. mill. D. pass.

^t Acroceraunia] Consentit plane Artemidorus: ἐπ' Ἀκροκεράννια ὅρη στάδια δξ'. Stadia 1060. sunt passuum CXXXII. mill. cum quingentis.

^u Brundisium LXXXVII.] Vide Notas et Emend. num. 111.

^v Romam CCCLX.] Artemidorus astipulatur, qui stadia numerat β'ωπ', 2880.

^w Scingomagum] Hodie Suze. Vide Notas et Emend. num. 112.

DXVIII.^{16 x} Per Galliam ad Pyrenæos montes Illiberim
DCCCCXXVII.^{17 y} Ad Oceanum et Hispaniæ oram
CCCXXI.^{18 z} Trajectu Gadis^a VII. millia quingenti.
Quæ mensura Artemidori ratione¹⁹ efficit octogies novies^b
centena, XLV.

Latitudo autem^c terræ a meridiano situ ad septemtrio-
nem dimidio fere²⁰ minor colligitur, quadragies^d quater
centena LXXXX. millia. Quo palam fit, quantum et hinc
vapor^e abstulerit, et illinc rigor.²¹ Neque enim deesse ar-
bitror terris, aut non esse globi formam : sed inhabitabilia
utrimque incomperta esse. Hæc mensura currit a littore
Æthiopici Oceani, qua modo habitatur, ad Meroën decies
centena^f millia.²² Inde Alexandriam, duodecies^g cente-
na millia quinquaginta. Rhodum, DLXIII.^{23 h} Gnidum,
LXXXVII.^{24 i} millia quingenti. Con, XXV.^j millia. Samum,

genti. Mox Gronov. et al. vett. LXXX. sex millia quingenti.—16 Vet. Dalec. Calcinomacum vicum M. CCCCCXVIII. Gronov. et al. vett. Cincomagum vicum M. CCCCCXVIII.—17 Edd. vett. quingenta quinquaginta sex M.—18 Eadem edd. trecenta triginta duo M.—19 Artemidoro attestante vett. Dalec. et Erasmi. Mox edd. vett. et Gronov. octuagies series centena octoginta quinque.—20 Chiffi. dimidio ferme. Mox edd. vett. et Gronov. quinquagies quater centena sexaginta duo millia.—21 Margo edd. Dalec. et Gronov. et illinc liquor.—22 Edd. vett. ad Meroën CCCCLM. Chiffi. ad Meroën D. CCCV. millia.—23 Chiffi. octog. quat. Edd. vett. et Gronov. octogintaria.—24 Chiffi. octog. quinque. Edd.

NOTÆ

^x DXVIII.] Vide Notas et Emend. num. 113.

^y Illiberim DCCCCXXVII.] Vide Notas et Emend. num. 114.

^z CCCXXI.] Vide Notas et Emend. num. 115.

^a Gadis] Favet Artemidorus, qui trajectum Gadis ait esse stadiorum LX.

^b Octogies novies] Vide Notas et Emend. num. 116.

^c Latitudo autem] Hæc totidem verbis Martianus lib. vi. p. 199. cap. de latitudine Terræ.

^d Quadragies] Vide Notas et Emend. num. 117.

Hinc vapor] Hinc calor, et illinc

frigus.

^f Decies centena] Vide Notas et Emend. num. 118.

^g Alexandriam, duodecies] Convenit plane hic numerus et cum Artemidoro, qui stadia decies mille statuit, et cum ipso Plinio et Eratosthene, uti diximus cap. 75. ubi Syenen a Meroë et Alexandria, medio itinere positam, abesse aiunt utrimque DCXXV. mille pass.

^h Rhodum, DLXIII.] Vide Notas et Emend. num. 119.

ⁱ Gnidum, LXXXVII.] Vide Notas et Emend. num. 120.

^j Con, XXV.] Sic Artemidorus, de intervallo utriusque insulæ: εἰς Κῶ,

c. mill. Chium, LXXXIV.^{25 k} millia. Mitylenem, LXV.¹ millia. Tenedon, XLIV.^{26 m} millia. Sigeumⁿ promontorium, XII. millia quingenti. Os Ponti, CCCXII. millia, quingenti. Carambin promontorium, CCCL. Os Mæotidis, CCCXII. mill. quingenti. Ostium Tanais, CCLXXV.^{27 o} mill. qui cursus compendiis maris brevior fieri potest, LXXXIX. mill.^p Ab ostio Tanais nihil modicum diligentissimi auctores fecere: Artemidorus^q ulteriora incomperta existimavit, cum circa Tanaim Sarmatarum gentes degere fateretur ad septemtriones versas. Isidorus adjecit^r duodecies centena millia quinquaginta,²⁸ usque ad Thulen, quæ conjectura divinationis est. Ego non minore, quam proxime dicto spatio Sarmatarum fines nosci intelligo. Et alioquin quantum esse debet, quod innumerabiles gentes subiinde sedem mutant capiat? Unde ulteriorem mensuram inhabitabilis plagæ multo esse majorem arbitror. Nam et a Germania immensas insulas non pridem compertas, cognitum habeo.

De longitudine ac latitudine hæc sunt, quæ digna memoratu putem. Universum autem^s hunc circuitum Erato-

////////

vett. et Gronov. *ὀctoginta quatuor*.—25 Chiff. XLIV. Edd. vett. et Gronov. LXXXIV.—26 Chiff. CXIX. Edd. vett. et Gronov. XXVIII.—27 Chiff. CCLXII. Edd. vett. CCLXV.—28 Sabellicus, *duodecim millia stadiorum et*

NOTÆ

στάδια σ'. εἰς Σάμον, στάδια ω.

^k Chium, LXXXIV.] Vide Notas et Emend. num. 121.

¹ Mitylenem, LXV.] Eodem recidunt Artemidori stadia 520. εἰς Μιτυλήνην, στάδια φ'κ'.

^m Tenedon, XLIV.] Vide Notas et Emend. num. 122.

ⁿ Sigeum] De intervallo locorum consentit Artemidorus: εἰς Σίγειον, ρ'. Stadiis centum respondent ex æquo XII. millia passuum, cum quingentis. De Ponti item, Carambis, Mæotisque distantia: ἐπὶ τὸ στόμα Πόντου, β'φ'. Stadia 2500. Ἐπὶ Κάραμβιν, στά-

δια β'ω. Stadia 2800. Εἰς στόμα Μαϊώτιδος, β'φ'. Stadia 2500. Quæ omnia cum Plinianis numeris plane congruunt.

^o Ostium Tanais, CCLXXV.] Vide Notas et Emend. num. 123.

^p LXXXIX. mill.] Vide Notas et Emend. num. 124.

^q Artemidorus] Apud Agathemerum, loc. cit. Τὰ γὰρ ἄνω τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ταβάδος ἀγνοεῖται εἰς Βορρᾶν.

^r Isidorus adjecit] Vide Notas et Emend. num. 125.

^s Universum autem] Hæc Martianus lib. vi. pag. 194. Strabo lib. II.

sthenes in omnium quidem literarum subtilitate, et in hac utique præter ceteros solers, quem²⁹ cunctis probari video, ducentorum quinquaginta duorum millium stadium prodidit. Quæ mensura^t Romana computatione efficit trecenties quindecies centena millia pass. Improbum ausum: verum ita subtili argumentatione³⁰ comprehensum, ut pudeat non credere. Hipparchus^u et in coarguendo eo, et in reliqua omni diligentia mirus, adjicit stadiorum paulo minus XXV. millia.

(CIX.) Alia Dionysodoro^v fides: neque enim subtraham exemplum vanitatis Græcæ^w maximum. Melius³¹ hic fuit, Geometrica scientia nobilis. Senecta diem obiit in patria. Funus duxere^y ei propinquæ, ad quas pertinebat hæreditas. Eæ cum secutis diebus justa peragerent, in-

quinquaginta.—29 Ita Chiffi. alique codd. ap. Harduin. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *quam* edd. vett. et Gronov.—30 Ita cod. Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *computatione* edd. vett. et Gronov.—31 *Chius* cod. Dalec. *Cydus*, et *Cydnius* margo edd. Dalec. et Gro-

NOTÆ

Vitruvius I. 6. p. 14. Macrobius lib. II. in Somn. Scip. cap. 20. pag. 102. Censorinus, cap. 13. p. 82. alique.

^t *Quæ mensura*] Ita Martianus lib. VI. cap. de circuitu terræ, p. 198. Et verum id quidem. Nam stadium cxxv. passibus constat. Proinde si 252000. per 125. multiplices, fiant 31500000. pass. Sed Eratosthenis errorem detegit Ricciolus, tomo I. Almag. p. 61.

^u *Hipparchus*] Ejus sententiam de terræ ambitu multis explicat Strabo lib. II. pæne toto.

^v *Dionysodoro*] Aliter, inquit, et cautius multo Dionysodorus est audientibus, Ἰωννὸς τὸν Ἐρατοσθένη, qui Geometricis nituntur principiis. Laudatur Διονυσόδωρος ab Hesychio, verbo Γλαύκων τέχνη, p. 218. Hujus inventum esse genus quoddam horo-

logii, quod 'Conum' vocabant, auctor est Vitruvius IX. 9. p. 199. Amisenum Mathematicum hunc fuisse auctor est Strabo XII. p. 548. et alterum ejusdem nominis Geometram extitisse.

^w *Vanitatis Græcæ*] Quod nimirum Geometricam suam ratiocinationem experimento post mortem testari voluerit. At si mensuram spectes, non vanitatis illud, sed veritatis est: quippe ad eam mensuram accedit, quam viri hodie eruditi probant: nec ab Eratosthene ea abluat.

^x *Melius*] Ita Reg. I. 2. &c. Ex insula Melo, de qua IV. 23. αὐτὸς, prosequi est, non antecedere. Ita VIII. 61. 'Rex defuncto ei duxit exequias.' Soli tibicines, præfixæque, et quicunque pompæ inserviebant, antecedere soliti.

venisse dicuntur in sepulcro epistolam Dionysodori nomine ad superos scriptam : Pervenisse eum a sepulcro ad infimam terram, esseque eo stadiorum quadraginta duo millia.^z Nec defuere geometræ, qui interpretarentur significare epistolam a medio terrarum orbe missam, quo deorsum ab summo longissimum esset spatium, et idem pilæ medium.^a Ex quo consecuta computatio est, ut circuitu esse ducenta quinquaginta duo^b millia stadiorum³² pronuntiarent.

CXIII. Harmonica^c ratio, quæ cogit rerum naturam sibi ipsam congruere, addit huic mensuræ stadia XII. millia :^d

nov. *Cydnus* etiam vet. exempl. Erasmi.—32 Chiff. et Vet. Dalec. *ducenta quinquaginta duo millia stadiorum*.

CAP. CXIII. 1 Ita ex codd. Regg. 1. 2. et Dalec. emend. Harduin. eumque secuti Miller. Bipont. et Franz. *stadia septem millia* edd. vett. et Gronov.

NOTÆ

^z *Stadiorum quadraginta duo millia*] Sive passuum quinquagies bis centena quinquaginta millia.

^a *Pilæ medium*] Atque adeo dimetientis dimidia pars, quam semidiаметrum vocant. Diametros igitur fuerit 84. millium stadiorum, seu centies quinquies centenum mill. pass. 10500000. pass.

^b *Quinquaginta duo*] Ita Chiff. cod. cum alii habeant CCLV. ut editi. Quod si a pilæ medio, quæ est dimetientis dimidia pars, colliguntur XLII. millia stadiorum, dimetiens erit LXXXIV. mill. Qui numerus si triplicetur, (neglecta enim videtur septima dimetientis pars, quam Plinius mox addendam esse admonebit,) existet prædictus numerus CCLII. mill. stad. quam mensuram paulo antea Eratosthenes quoque assignavit. Quod si id quod *ἑξακτὰ ἑκατὸν τεσσαράκκιστα* nam dimetientis partem adjeceris, nempe stadiorum millia duodecim, conficiuntur 264000. sive ducenta sexaginta quatuor millia stadiorum,

pro circinitu : hoc est passuum Romanorum 33000000. trecenties trigesies centena millia. Recentiores hodie terræ ambitum aiunt esse 10270. leucarum, cum tribus leucæ quadrantibus, posita lenca communi duum millium expedarum, seu pedum 12000. quod Romana veteri computatione efficit 24648400. pass. hoc est, ducenties quadragies sexies centena quadraginta millia, cum quadringentis pass.

^c *Harmonica*] Ratio naturæ nihil nisi apte, nihil nisi perfectum absolutumque molientis, cogit addi ad superiorem mensuram stadiorum 252. mill. septimam dimetientis partem. Nam triplicata diametros cum septima diametri parte circuli perfectam rationem exhibet, ut dictum est sect. 21. Diametri porro, quem constare vidimus stadiorum millibus LXXXIV. duodecim millium stadiorum.

^d *XII. millia*] Ita vetus codex Dalec. cum in ceteris perperam legatur, *VII. millia*, ut vidit ante nos Pintia-

terramque nonagesimam^e sextam totius mundi partem facit.²

////////

—2 Ita ex codd. suis emend. Harduin. ita quoque edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. cum antea legeretur, *nonagesimam sextam millesimam totius*, &c.

NOTÆ

nus. Et ratio ipsa Arithmetica cogit credi, tertiam dimetientis partem, ut diximus, quam superaddi Plinius præcipit, esse XII. millium stadiorum.

^e *Nonagesimam*] Ergo ambitus terræ, quantus quantus est, multiplicitur per 96. quæ inde summa collige-

tur, prodet ambitum cœli. Terræ porro circuitus constat, ut diximus 264000. stadiis. Igitur cœli circuitus erit stadiorum 25344000. quæ Romana computatione passuum efficiunt 3168000000. tricies millies sexcenties octogies centena millia.

NOTÆ ET EMENDATIONES

AD LIBRUM II.

NATURALIS HISTORIÆ

C. PLINII SECUNDI.

---

1. CAP. I. *Mundum, et hoc quod nomine alio cælum appellare libuit*] Cælum ipsum Mundi appellatione censeretur, apud Latinos scriptores, tralatitium est. Apud ipsum Ciceronem legimus lib. III. de Univ. 'Omne igitur cælum, sive mundus, sive quo alio vocabulo gaudet, hoc a nobis nuncupatum sit.' Et Manilius Astron. lib. I. dum Augustum prædicat cælo dignum, quo jam pater Julius receptus post mortem putabatur, ita cecinit: 'Concessumque Patri mundum Deus ipse mereris.' Nulla magis Plinio nostro familiaris locutio est, toto præsertim hoc libro. Et pariter κόσμον pluribus modis Græci accipiunt: tum ut sit collectum quiddam e cælo, atque terra, et naturis utroque comprehensum: tum ut sit sola fixarum stellarum sphaera: ut diserte docet Laërtius in Zenone, lib. VII. et Diodorus apud Achill. Tatium in Phænom. cap. 5. p. 129. Quod ut verissimum sit, atque exploratum, haud tamen assentior viri docti conjecturæ, existimantis ob id hanc Pliniani operis frontem ita refigendam: *Mundum, hoc est, quod alio nomine cælum appellare libuit*. Ne-

que enim de cælo uno duntaxat, sed de universa rerum omnium complexione, toto hoc capite, atque adeo consequentibus, est instituta disputatio: neque reclamantibus libris omnibus quicquam in eo genere temere est audendum.

2. Ibid. *Cujus circumflexu teguntur cuncta*] Placet quibusdam legi, *cujus circumflexu reguntur cuncta*: quod cælum inferioribus rebus sic dominari veteres crederent, in primisque Stoici, ut quod ratio et mens est homini, id cælum toti mundo velut quandam cælestem rationem, mentemque divinam, esse vellent. Quos Manilius secutus I. 27. cælum appellat, 'Mundum, quo cuncta reguntur.' Sed aliena est a Plinii cogitationibus hæc emendatio: tum enim ille dixisset, *cujus motu, nutu, sapientia reguntur cuncta*, potius quam *circumflexu*. Haud ita vehementer abhorret a mente scriptoris ea lectio, quam Regius uterque codex præfert, et vetus Dalec. *cujus circumflexu degunt cuncta*, hoc est, intra *cujus* convexitatem degunt cuncta. Omnium sincerissima est recepta jam lectio, quam defendit hoc versiculo Ovidius Met. I. 5.

‘ Et quod tegit omnia cælum.’

3. CAP. III. *An dulcis quidam*] Sic Reg. 1. 2. Colb. 2. Chiff. &c. Id vero ipsa sententia postulabat. Non equidem facile dixerim, inquit, an sit immenso a nobis dissitus intervallo rotatæ cæli molis sonitus ingens, tinnitusque siderum: an dulcis quidam suaviorque concentus: nobis certe, &c. Minus commode prius legebatur, *an dulci quidem*, &c. Adjuvat emendationem Censorinus, cap. 13. p. 81. ‘ Ad hæc accedit,’ inquit, ‘ quod Pythagoras prodidit, hunc totum mundum musica factum ratione: septemque stellas, inter cælum et terram vagas, quæ mortalium geneses moderantur, motum habere *ἐϋρυθμον*, et intervalla musicis diastematis congruam, sonitusque varios reddere, pro sna quamque altitudine, ita concordet, ut melicissimam quidem concinant melodiam, sed nobis inaudibilem,’ &c.

4. Ibid. *Quod clarissimi auctores dixerere, rerum argumentis indicatur*] Ita restitimus secuti Pintianum: adductique familiari huic auctori nostro loquendi formula, qua etiam capite priore usus est: ‘ Argumenta,’ inquit, ‘ rerum docent:’ quam et apud Tertullianum memini me legere. Plinius ipse iterum, XII. 20. ‘ Apparetque rerum argumentis asperitate aquarum illas ali.’ In editis vulgo: *quod clarissimi auctores dixerere tenerum, argumentis indicatur*. Quam lectionem uti defendat Dalecampius, gemino nititur testimonio: Tullii altero de Natura Deor. lib. II. ubi de aëre loquens, ‘ Qui terram tenero,’ inquit, ‘ circumjectu amplectitur.’ Altero Virgilii, eo versiculo, ‘ Et ipse tener mundi concreverit orbis.’ Quæ duo nemo non videt aliorum spectare, quam ad propositum Plinianum.

5. CAP. IV. *Ignium summum*] Alii ignem, ignitum alii frustra reponunt. alii probabilius, *ignem*. De quatuor elementis, illud quod summum est,

contineri ait stellis ac sideribus, tum iis quæ vaga sunt, tum quæ fixa dicuntur: hæc esse natura flammea, hos æternos ignes, ut vates ait Æneid. II. Præter hos autem astrorum ignes, et ætheris, in quo ea volvuntur, elementarem, quem vocant, ignem, alium nullum agnoscit. Stoicorum hæc opinio fuit, et Anaxagoræ: de qua Plutarchus de Placitis Philos. II. 13. p. 888. Fuit adeo et Ciceronis ipsius de Nat. Deor. lib. II. p. 87. ubi de aëre: ‘ Hunc,’ inquit, ‘ rursus amplectitur immensus æther, qui constat ex altissimis ignibus,’ &c.

6. Ibid. *Eodem spiritu*] Quæcumque demum opinio veterum fuit de cælorum, in quibus planetæ volvuntur, soliditate, ac concretionem, si tamen ulla fuit ejusmodi; id enim excutere diligentius neque est otii, neque instituti nostri; sed si fuit illa ejusquam, ab ea certe abest longissime Plinius: neque consistentes re ipsa siderum errantium orbes informavit animo, quibus illa intra statos continerentur cursus, non secus atque in stadio septa, atque in Circensibus adduntur euripi, ut coercerentur equi et quadrigæ intra finem certum. Nam si ‘ spiritus’ spatium totum illud est, in quo feruntur, non idem certe concretionis ejusmodi naturæ est. ‘ Si in eo spiritu pendent,’ propria hæc septem sidera virtute niti oportet, non aliena fulciri. ‘ Si certis discreta spatiis,’ non ea orbibus tanquam claustris sejuncta ac seclusa mutuo, aut intellexit ipse, aut vero intelligenda sunt.

7. Ibid. *Occultat, illustrat*] Hanc posteriorem vocem addidimus ex Reg. 1. 2. Chiff. &c. sensusque est, non reliquis sideribus a Sole lumen impertiri, hoc enim mox dicendum est; sed quemadmodum vices temporum ex usu naturæ temperat, ut statim subjungit, sic vices dierum alternat, et noctium; cum sidera præsens occultat, illustrat absens. Hinc

porro liquet, quam parva sit hujus loci lectio, quam Rigaltius in Tertulianum affert, p. 122. *Hic reliqua sidera oculat.*

8. Ibid. *Hic suum lumen*] Hoc loco Plinium Dalecampius arguit: ac cetera ait, præter Lunam, sidera, de suo lucere, ita monente Scaligero adversus Card. Exerc. 64. At certum est omnibus Astronomorum sententiis, sidera omnia, quæ vaga dicuntur et errantia, mutuato a Sole lumine, et, ut aiunt, reflexo, splendescere. Vide Astron. P. Claud. Dechales, lib. v. p. 469. Ea vero sidera, quæ affixa cælo sunt, negat a seipsis habere lumen Metrodorus apud Plut. de Plac. Philos. II. 17. p. 889. cui suffragari Plinius videtur. Affirmat contra Macrobius, in Somn. Scip. I. 19. pag. 94. cui astipulantur e recentiore schola viri extra omnem aleam ingenii et eruditionis positi, Galilæus, Cartesius, Ricciolus. Neque vero id modo tantorum virorum auctoritate, sed et rerum argumentis evincitur, ex incredibili Solis a stellis distantia petitis: quæ dilucide explicat laudatus antea P. Dechales, loc. cit.

9. CAP. VI. *In terræ mentione aptius dicitur*] Quid si legas, *in terræ mentione*, hoc est, mensura? subjicitur enim statim post æquorum ac terrarum mensuram, in calce libri sexti, hæc, quam modo pollicetur, circulorum sphaeralium, sive parallelorum, explicatio. Et est Latine recepta *mensio* pro *dimensione*, ac Tulliano ore consecrata vox. Tamen 'in cæli mentione' dixit idem, III. 6. Itaque nihil moveo.

10. Ibid. *Rerum fores aperuisse*] Ita Reg. 1. 2. ac vetustæ editiones omnes: Latius in sua, seu Elzeviriana, ex vestigiis Rigaltiani cod. *Siderum ortus fores* edi curavit: quibus verbis quæ satis idonea huic loco subesse sententia possit, fateor me non satis intelligere. Eadem emendandi cupiditate paulo post legi jubet, *sphæ-*

ram ipso pandente mundo Atlas, sane frigide, ut verbo levissimo utar. Alio nomine Plinium hoc eodem loco Dalecampius in jus vocat, quasi *μνημονικῶ ἀμνηστῆματι*, quod Atlanti modo ascribit, illud ipsum Anaximandro adjudicet, VII. 57. dum ait: 'Astrologiam Atlas . . . sphaeram in ea Milesius Anaximander.' At hoc posteriore loco sphaeræ appellatione censeri puto, non cælestem globum, ut aiunt, sed terrestrem, in quo situs gentium describuntur. Auctor ita conjiciendi Laërtius in Anaximandro, ipso libri secundi initio: *Καὶ γῆς καὶ θαλάττης*, inquit, *περίμετρον* πρῶτος ἔγραψεν, ἀλλὰ καὶ σφαῖραν κατεσκεύασε. *Terræ et maris ambitum primus descripsit, et terræ molis similitudinem globo facto expressit*: descriptis scilicet, atque additis in eo, uti nunc mos est, iisdem circulis, qui in cælesti globo pingi peculiariter solent. Prius certe omnium orbem terrarum descripsit in tabula, teste Agathemero, Geograph. I. 1. 'Ἀναξίμανδρος ὁ Μιλήσιος, ἀκουστῆς Θάλεω, πρῶτος ἐτόλμησε τὴν οἰκουμένην ἐν πλινκί γραῖσαι.

11. Ibid. *Olympiade quinquagesima octava*] Aut numeros necesse est insigniter esse corruptos, aut Plinium graviter hallucinatum fuisse. Laërtius enim Pythagoram refert in ejus Vita, lib. VIII. p. 225. ad LX. Olympiadem, τὴν ἐξηκοστὴν. Clemens Alexandr. Strom. lib. I. p. 302. ad LXII. τὴν ἐξηκοστὴν δευτέραν. Tatianus item, Orat. contra Gentes, p. 187. Olymp. LXX. decessisse scribit Eusebius. Et crassius sane ac πλατικωτέρως locutus videtur Dionys. Halic. qui lib. II. p. 121. post quinquagesimam, μετὰ τὴν πεντηκοστὴν, floruisse ait. Quamobrem proclivi admodum errore scriptum fuisse suspicor a librariis, *Olymp. XLII.* pro *LXXII.* Atque ad normam Olympiadis a librariis corruptæ, annum quoque Urbis concinnatum ab eruditis, CALII. pro CCXII. Nihilominus, etsi hic locus manifesto errore

teneatur, a recepta editione desciscere, ubi potissimum exemplaria etiam scripta parum juvant, religio fuit. In Reg. 2. cod. *Urbis Romæ annus CXVI.* In eodem et in Colbert. 2. *Olympias XXXIII.* numeratur: quæ tempora sane hand satis apte inter se congruunt.—‘*Ol. circiter XXXII. qui fuit urbis Romæ annus CXIII.*’ Ita Mss. Reg. num. 191. 4761. 4762. 4763. 4792. 4793. cum Vaticano uno, et Colbertino. Lege, permutato literarum situ, *annus XCIII.* In altero Colbertino legitur, *Olympiade circiter XXXIII.* fortassis rectius; quoniam Olympias XXXIII. tunc proxime appetebat, inciditque in annum Urbis xciv. Annus autem Urbis in libris editis hactenus fuit *CXLII.* corrupto numero ex *XCIII.* mutatoque primum in *XCIII.* deinde a librariis in *CXLII.* Ed. sec.

12. Ibid. *Nunquam maculosa*] Hoc est, uti diximus, cum est *διχρόμος*. Sententiam Plinianam perturbat, et omnium exemplarium auctoritati Pintianus adversatur, cum legit, *Nunquam non maculosa.*

13. CAP. VIII. *Non posset quippe totus Sol adimi terris, intercedente Luna, si terra major esset quam Luna*] Unus est hic locus ex iis, in quibus vel sideralis scientiæ imperitus, vel improbe fixisse crucem Astronomis Plinius hactenus visus est. Corruptos illi codices conquesti sunt, atque in diversas deinde emendando conjiciendoque abiere partes. Zieglerus sic quidem legit, *Non posset quippe totus Sol non adimi terris, . . . nisi terra major; vel, si terra non major esset quam Luna.* Dalecampius: *si Luna major esset, quam terra.* Salmasius: *si terra minor esset quam Luna.* Milichium is hac parte sequitur, ita rescribentem: *Nam posset totus Sol adimi terris, si terra minor esset, quam Luna.* — Et rique pugnancia secum locutum esse Plinium, et a veritate alienissima arbitrati sunt: quorum falsas conjec-

tiones simplici admodum illa quidem, at Plinianæ menti, rerumque adeo veritati consona interpretatione, ut sane remur, elusimus. Quid enim? In ea fuisse Plinium hæresi volunt, quæ toti terrarum orbi, quantus quantus est, posse simul Solis lumen eripi statuat. Quo argumento tandem? Totum ille quidem adimi Solem terris audio, quod et auctoritas, et experimenta magnorum artificum probant: totis adimi terris, non audio. At terram universam minorem esse Luna pronuntiat. Falsum. Hoc negat unum, ut diximus, partem terræ eam, cui Sol adimitur, quæ Lunaribus umbræ mucrone tegitur, Luna ipsa, quæ umbram emittit in mucronem, posse esse majorem. Adeone vero stipes ac fungus fuit, ut, immemor eorum quæ plane modo superiore sectione dixerat, quæque iterum hac ipsa mox inculeat, nempe umbra terræ in communi desinente obscurari Lunam, id nunc affirmet, cum quo stare hoc postremum nequit? Nam si terra universa minor quam Luna fuerit, qui tandem ejus umbræ meta obscurari Luna possit? Sed eam esse Plinii mentem, quam diximus, transcriptor Plinii Martianus declarat, qui cum hunc locum haberet ante oculos, ita reddidit libro octavo, cap. ‘Quod Luna minor sit quam tellus,’ p. 290. ‘Reperi,’ inquit, ‘duodevicesimam partem terræ umbram, quam Luna fecerat, continere. Sed quoniam majus corpus ejus est, quo umbra metaliter jacitur, quam ipsa umbra . . . compertum est, triplo majorem esse ipsam Lunam umbra sua.’ Quo sensu ‘umbra sua’ dixit Martianus, hoc ipso Plinius ‘terra’ dixit, pro ea terræ portione scilicet, cui Sol adimitur, quam Lunæ umbra obscurat, ad vulgi, ut monuimus, sensum accomodate. — Alii qui terræ magnitudine quadragies quinques superari, demonstrant Mathematici.

14. Ibid. *Ut noctium opacitate terras*

reficiat] Sic codices omnes Mss. et editi ante Dalecampium, qui *capacitate* substituit, vocem isto prorsus alienam loco: quanquam Latini in suis Notis capacitatem ait Plinium hic dixisse videri, pro longitudine. Nihil occurrit frequentius evolventi veterum scripta, quam 'noctes opacæ,' 'opaca et frigida in sylvis loca,' &c. Sed, quod familiam ducit, ita Plinium scripsisse Tullius persuadet, cujus sententiam totidem fere verbis reddere Plinius videtur. Sic enim ille de Nat. Deor. lib. II. p. 71. 'Primusque Sol... ita movetur, ut cum terras larga luce compleverit, easdem modo his, modo illis partibus opacet,' &c.

15. CAP. IX. *Urbis conditæ anno CLXX.*] Frustra Chiff. cod. *CLXXX.* et Latius, *CLXVI.* Olympiades enim XLVIII. complectuntur annos 192. ex quibus si demas 24. qui elapsi sunt ante Romam conditam, quæ Olympiade tantum septima inenunte est condita, teste Dionysio Halic. quam Chronologiam Plinius ubique sequitur, reliqui sunt anni 168. Hoc igitur anno CLXVIII. Thales defectionem Solis prædixit, quæ post biennium esset futura, hoc est, anno, ut Plinius recte scripsit, CLXX. Sed nec Tullium, nec Eusebium audio, qui cum Astyage ipso præliatum esse tum volunt: quos tamen sequitur Hermolaus, ut Plinium emendet, neglecta veterum codicum et priorum editionum auctoritate ac fide. Eusebii errores in notatione temporis, quo hæc contigerunt, detegit Petavius, de Doctr. Temp. x. l. p. 153. idemque existimat Herodotum defectionem Solis a Pliniana esse diversam: illam Olympiadis XLV. anno quarto, U. C. anno CLVI. istam Olymp. XLVIII. anno quarto, Urbis *CLXXX.* adjungit. *Uram* eandemque censet esse Buntingus, a Keplero laudatus, Astron. Opt. cap. 8. p. 290. eamque ex calculo Prute-

nico, ad annum a Plinio assignatum refert.— '*Urbis conditæ anno CLX.*] Ita Mss. Reg. 4972. Quinque alii habent, cum omnibus fere libris editis, *CLXX.* hoc est *septuagesimo*, pro *septimo* et *quingagesimo*: quo anno plane, ante Christum 597. et anno IV. Olympiadis XLVIII. ille Solis defectus contigit, die IX. Julii, feria tertia, hora 6. matutina; clara nempe in luce, qua solent prælia conseri.' *Ed. sec.*

16. CAP. X. *Eundem bis in triginta diebus*] Ita correximus, cum *eandem* prius legeretur: secuti codices Mss. Reg. 1. 2. Colb. 2. Chiff. et Milichii conjecturam: quodque his omnibus præstat, Ptolemæum ipsum, qui Almag. VI. 6. p. 139. in eodem habitat argumento de Solis defectuum recursu bis in mense. Mathematicis rationibus Ricciolus id evincit, tomo I. Almag. lib. V. p. 347. theoremate 5. De Sole certe Plinium esse locutum, vel ipsa Latini sermonis ratio clamat, quæ Solem in defectu supra terras occultari dicit, non Lunam, quam etiam in ipso defectu esse conspicuam dictum est, cap. 6. Sequitur mox eodem cap. *Nam ut quindecim diebus utrumque sidus quæreretur...* *Vespasiano patre IV. filio iterum Coss.* Antea *duodecim* legebatur: atque ita legit Dungalus, in Epist. ad Carolum Magnum, tom. X. Spicilegii, p. 151. Librarium incuria sæpe contigit, ut in Pliniano contextu notæ numerorum confunderentur. Facit vero inprimis affinitas harum notarum, *V.* et *II.* in veteribus libris ac nummis, ut invicem, magno Chronologicæ rei periculo, permutentur. Id vero semel atque iterum in hoc uno loco accidit: in quo perperam hactenus lectum est *XII. diebus*, pro *XV.* Quamquam primæ notæ codices, Reg. 1. 2. Colb. 2. Chiff. *Tol.* *diserté quindecim* exprimiunt, sine ullis notarum compendiis. Sic et paulo post laud leviori errato, *III.* hoc est, tertius

Vespasiani Patris Consulatus, cum altero filii Consulatu componitur: cum *IV.* scribi, non *III.* oportnerit, ita postulantibus Fastis, Inscriptionibus, ac nummis tribus apud Oeconum. Prioris vero numeri emendationi, non sola codicum fides, sed et experientia, ratioque suffragatur: constare enim alioqui necesse esset circuitum aliquem lunarem, diebus tantum quatuor et viginti, quod fieri non potest. Porro hunc locum geminus Plinii interpres, Gallicum dico, et Italum, ingenti hallucinatione ita reddiderunt, ut totos dies quindecim nec Solem visum esse, nec Lunam affirmant: quod a scriptoris mente abhorret longissime.

17. CAP. XII. *Amplius undenis*] Sic libri omnes, etiam manu exarati. At Julius Firmicus II. 9. p. 21. 'Sciendum,' inquit, 'quod Saturni stella cum a Sole duodecim recesserit partibus, id est, cum præcedens orta fuerit, matutina erit. Similimodo etiam Jupiter undecim partibus recedens, matutinum se facit præcedentem: Mars autem octo.' Quin Plinius ipse paulo post diserte ait Solem iterum, ubi est stellas assecutus in duodenis partibus, illas occultare, cum vespertini fiant occasus. Eodem certe intervallo temporis ante Solem oriuntur, quo post illum occidunt. Denique Plinii transcriptor Martianus, qui lib. VIII. p. 299. cap. de stella Saturni, 'Ortus tam ei,' inquit, 'quam duabus inferioribus sunt similes: cum ultra partes duodecim, eas matutini radius non præcesserit Solis.'

18. Ibid. *Postea radiorum ejus contactu reguntur*] *Reguntur* scripsimus, non, ut prius, *teguntur*, ex codd. Reg. 1. 2. Colb. 2. Chiff. &c. ac Turnebi favente conjectura. Tegi sane hæc sidera post exortum matutinum, qui tandem possunt? Admonuit me hujus emendationis Vitruvius IX. 4. p. 188. 'Quemadmodum,' inquit, 'omnes res evocat fervor, et ad se ducit, . . . ea-

dem ratione Solis impetus vehemens, radiis trigoni forma porrectis, insequentes stellas ad se perducit, et ante currentes veluti refrænando retinendoque non patitur progredi, sed ad se cogit regredi, et in alterius trigonisignum esse,' &c. Et librum octavum Martians ita concludit p. 300. 'Sed cursus diversitates, altitudinisque causas consistendi, retrogradiendi que, atque incedendi, omnibus supradictis importat radius Solis affluens, qui eas percutiens aut in sublime tollit, aut in profundum deprimat, aut in latitudinem declinare, aut retrogradare facit.' Hæc veterum Mathematicorum opinio fuit, qui causam motus planetarum conjecterunt in aspectus Solis. Hos refellit Ricciolus, tomo 1. Almag. VII. 5. 3. p. 648. Hand multum absunt ab eo errore novi Mathematici, quos inter Keplerus, cum ad magneticas Solis tracciones, quibus planetas trahat et circumducant, referunt hos diversos motus, sive retardandi, sive sistendi, sive incitandi, seu denique retrahendi causas. Confirmat rursum emendationem nostram ipse Plinius, qui cap. 13. de iisdem stellis agens, 'Percussæ,' inquit, 'Solis radio inlibentur rectum agere cursum, et ignea vi levantur in sublime.'

19. CAP. XIII. *Altera sublimitatum causa, quoniam a suo centro absidas altissimas, &c.*] Deceptum hoc loco Plinium exclamant interpretes Astronomique, affinitate videlicet et cognatione vocabulorum, exaltationis, et elevationis: quæ tamen re et natura in hac arte diversa sunt. Elevatio enim planeta fit, quando loco aut circulo revera attollitur: exaltatio vero in vi tantum et potestate consistit, quando scilicet in eo loco est, in quo efficacissime vires suas exercit. Astrologi enim singulis planetis singulas Zodiaci partes assignarunt, in quibus vehementiores, quam in ceteris partibus forent. Ea

vero loca altitudines appellarunt, seu exaltationes: Græci ὑψώματα: opposita autem ταπεινώματα, et dejectiones. Itaque Plinium aiunt ista misuisse: nec quid ὑψωμα Græce sonaret, intellexisse. Quo vero id argumento probent? Nam et Martianus, lib. viii. pag. 299. de abside epicycli pariter intellexit: in Marte primum: 'Ejus altitudo,' inquit, 'id est, ubi se ejus circulus a terra altius tollit, sub signi Leonis regione consurgit... absidem etiam habet, recessumque sublimem in Capricorni confinio, parte xxviii.' Et de Jove: 'Altitudo ejus circuli in Virgine reperitur: absis vero in Cancri decima quinta portione.' Denique de Saturno: 'Altitudo quidem ejus circuli in Scorpionis signo grandescit: verum absis ipsius in Libræ vigesima portione.' Quamobrem non ante Plinium hallucinatum esse evicerint, quam elevationem planetarum demonstrarint in iisdem signis cum exaltatione non posse congruere. Id vero nunquam sane ab ejus artis peritis impetrarint. Quin etiam id in causa esse arbitror, cur summi artifices planetarum altitudinem sive exaltationem, in quo vires ii suas efficacius exercent, ad eadem signa transtulerint: Ptolemæus lib. i. de Judiciis, cap. de altitudinibus, p. 389. ubi hoc argumentum prolixè tractat: ac paulo etiam explanatus Julius Firmicus ii. 3. p. 17. cujus verba operæ pretium fuerit hic referre, quandoquidem et quid illa sit exaltatio dejectioneque aperit, et Plinianos numeros insigniter corruptos ad castigationem lectionem, quam secuti sumus, aptissime revocat. 'Scire etiam debemus,' inquit, 'quæ sint stellarum altitudines singularum, in quibus naturali quadam sublimitate magnitudinis eriguntur: quæve sint earum dejectiones: in quibus constitutæ, oppressa auctoritatis suæ potestate, minuuntur... Altitudines autem dictæ sunt ob hoc, quod cum

in ipsa parte fuerint stellæ in qua exaltantur, in opportunis scilicet genituræ locis, homines faciunt beatos. Dejectiones autem earum faciunt miseros.... Sol igitur in Arietis parte decima nona exaltatur, in Libræ vero decima nona deicitur. Luna exaltatur in Tanri parte tertia, in Scorpionis tertia parte deicitur. Saturnus exaltatur in Libræ parte vicesima, in Ariete rursus decima nona parte deicitur. Jupiter exaltatur in parte Cancri quintadecima, deicitur vero in Capricorni decima quinta. Mars exaltatur in Capricorni parte vicesima octava, deicitur vero in Cancri parte xxviii. Venus exaltatur in Piscium parte vicesima septima, deicitur vero in Virginis parte xxvii. Mercurius exaltatur in Virginis parte decima quinta, deicitur vero in Piscium parte xv.' Suffragatur aliqua ex parte emendationi nostræ, præter Firmicum, codex Chiffi. in quo legitur *Arietis decima nona*. Ex Firmico et Plinio Martianum corriges, apud quem perperam scribitur lib. viii. p. 299. 'Mars Capricorni vicesima nona.'

20. CAP. xiv. *Primum igitur dicatur cur Veneris stella*] In libris hactenus editis legebatur: *Primum igitur dicatur, cum sint diversæ stellæ, cur Veneris stella, &c.* Verum hæc clausula, cum sint diversæ stellæ, in probatissimis codd. deest, quales sunt Regius uterque, Chiffi. aliique: nataque videtur ex prava lectione verborum sequentium, cum *Veneris stella*: unde conflatum primo, cum *universæ stellæ*, ut in vet. cod. Dalec. postmodum cum *diversæ stellæ*, ut in editis. Nam quo tandem hæc verba spectant?

21. CAP. xx. *Dorio moveri phthongo*] In editis hactenus libris legebatur, *Dorio moveri, Mercurium phthongo*. Sed de Mercurio silent omnes ad unum codices manu exarati. Inepti emendatores, qui tria viderent esse apud antiquos vocum discrimina, quæ nos

retulimus, tertium, nempe Lydium, a Plinio prætermissum, Mercurio adjudicarunt, quem inter Saturnum et Jovem præpostere vel sic collocari a se non animadverterunt.

22. CAP. XXI. *Quadráginta stadio- rum*] *Quadrág. stud.* scriptum primo fuisse, idque postea in *quadráginta* immutatum, suspicantur Nonnius, Thaddæus Haggæcius, et Tycho, quos citat Ricciolus, tomo 1. *Almag.* lib. 11. pag. 82. quique se *quadrágenta* legisse in vetustis exemplaribus testantur. Augēt suspicionem eorum, id quod Plinius statim subdit, plures extitisse scriptores, qui nongentis stadiis subire nubes in altitudinem prodiderint: quod intervallum propius abest ab eo numero, cccc. stadiorum. Posidonium nihilominus scripsisse *quadráginta*, mihi ex eo capite verisimile fit: quod et id veritati magis consentaneum sit, et is ad veritatem proxime omnium scripsisse videatur, ubi de altero agitur spatio a nubibus ad Lunam. Accedit eo quod omnes, quos quidem vidi, codices ad unum constanter legunt *quadráginta*. Nubes certe haud ultra quintum milliare Italicum, seu stadia XL. attolli pæne certum est, ex observationibus variis quas loco ante laudato colligit Ricciolus. Paucis interjectis eadem sectione legitur: *sed tam prodenda, quam sunt prodita*. In Reg. 2. cod. brevius: *sed prodenda, quia sunt prodita*. Sic xxx. 47. 'Vix est serio complecti quædam: non omittenda tamen, quia sunt prodita.'

23. CAP. XXII. *Titus Impérator*] Monet Dalecampius *Tiberium* legi oportere, non *Titum*: quod in Auctorum Indice Tiberius recensetur. At ipsum Indicem esse corruptum, vel ex hoc loco manifestum est: de Tito enim sic Plinium loqui haud sane dubiis efficitur argumentis: cum de novissimo ad eum diem viso cometa scriptum illud carmen esse declarat. Namque a Tiberii temporibus multos si-

miles fulsisse ignes, notatosque a Plinio, Clandii ac Neronis principatu, mox Plinius ipse testatur. Non igitur Tiberii fuit illud carmen, quod de novissimo ad eum diem, quo hæc scribebantur, viso cometa est editum, sed Titi. Adde, omnia exemplaria manu exarata, Reg. 1. 2. Colb. 2. Chiff. &c. cum editione vulgata plane facere, ac *Titum* exhibere. Adde postremo etiam, habere similitudinem veri maximam, in eum cometam versus a Tito compositos esse, quo viso Vespasianus pater, ut narrat Aurelius Victor, p. 609. facete lusit, aiens illum 'pertinere ad Regem Persarum,' vel, ut Dio habet, in Epitome Xiphilini, p. 753. lib. LXVI. 'ad Regem Parthorum, cui capillus effusior.'

24. Ib. *Urbis anno quadrágentesimo octavo*] Ita nos emendamus, damnata vetere lectione, *trecentesimo nonagesimo octavo*. Nam Olympiades 108. annos efficiunt ccccxxxii. Detractis vero inde annis quatuor et viginti, qui ante Urbem conditam Olympiadibus jam institutis effluerant, remanent anni ccccviii. non vero cccxcviii. Pliniano igitur numero librarii imprudentes inseruerunt de suo decarii notam, X. quam nos expungimus. — '*Urbis anno trecentesimo nonagesimo octavo*] In Mss. Reg. 191. 4761. 4762. 4763. 4793. et duobus Vaticanis, et in libris omnibus editis, legitur: *Olympiade CVIII. Urbis anno CCCXCVIII*. Tantum lege, *Olympiade CVIII*, ut in Ms. Colbertino 29. et in aliis duobus, qui *Cla.* et *Cla.* appellantur in margine editionis Basileensis, 1548. in Bibliotheca nostra, manu pervetusta, ante annos cxx. tunc intelliges, dici nihil posse accuratius. Nam re ipsa incidit annus Urbis cccxcviii. in annum ipsum 1. Olympiadis cix. ante Christum cccxvi. calculo Olympiadum Pliniano.' *Ed. sec.*

25. CAP. XXIV. *Ac sidera ad nomen*

expungere] Hactenus editum fuit, *ad normam expungere*: verum emendationem nostram defendunt codices Mss. omnes, Regius uterque, Colb. 2. Chiff. vetus Dalec. aliique. Expungere ad nomen sidera, est appellatis subinde sideribus, numeratisque stellis, quibus ea constant, ut ad alia fiat deinde progressio, priorum expungere nomina, quasi jam de iis cognitione peracta. Utitur eo verbo Tertullianus de Orat. i. 9. p. 133. ubi orationem Dominicam landans, ‘Compendiis pancorum verborum,’ inquit, ‘quot simul expunguntur officia? Dei honor in patre, fidei testimonium in nomine, oblatio obsequii in voluntate,’ &c. Ubi ‘expunguntur’ id valet perinde ac si dicas, designantur, declarantur, continentur, implentur. Aliunde etiam sumta translatio potest videri, nempe a delectu militari, in quo faciendo recensendoque dare nomen juniores, ad nomenque cum citabantur, respondere mos erat. Livius lib. viii. p. 122. ‘Acerbitas in delectu, non damno modo civium, sed etiam laceratione corporum lata, partim virgis cæsis, qui ad nomina non respondissent, partim in vincula ductis, invisa erat.’ Sidera igitur ad nomen expungere dicitur Hipparchus, qui dum eorum numerum recenset, quæ adessent, et ad nomen quodammodo responderent, transilit, ac si lubet, expungit, ut ad alia similiter appellanda pergat. Vide Rigaltii notam ad Tertull. Apolog. cap. 2. in hæc verba, ‘Debito pœnæ nocens expungendus est.’ Usus et ea forma loquendi Plantus in Cistellar. i. 3. 4. ‘Nunc quod reliquum est, volo persolvere: Ut expungatur nomen, ne quid debeam.’

26. Ib. *Olympiadis centesimæ septimæ anno quarto*] Libri omnes habent *anno tertio*. Verum cum eo anno nihil adversus Græcos movisse Philippum certum sit, anno vero sequente Olympium oppugnare cœperit, quam anno

post Olympiadis cviii. primo expugnavit, uti ex Diodoro liquet lib. xvi. p. 450. nos nihil confidentius acturos putavimus, si errorem librariorum, quibus est proclive, ut ante monuimus, notas numerorum III. et IV. confundere, ita ut fecimus, sanaremus.—‘Ita constanter libri etiam Mss. omnes habent *anno tertio*. Nihil igitur audent hic mutare quamvis Diodoro aliter statuente, lib. xvi. p. 450.’ *Ed. sec.*

27. CAP. xxviii. *Ceu spiceæ coronæ*] Prius legebatur, *seu specie coronæ*. Verum præter codices omnes Mss. Reg. 1. 2. Colb. Chiff. &c. confirmat emendationem nostram Julius Obsequens, cap. 128. p. 70. ‘M. Antonio, P. Dolabella Coss. Soles tres fulserunt, circaque Solem innum corona spiceæ similis in Urbem emicuit: et postea in unum circulum Sole reducto, multis mensibus languida lux fuit.’ Dio rem signat expressius, lib. xlv. p. 278. iisdem Consulibus, post Cæsaris necem: Τό, τε φῶς τοῦ ἡλίου ἐλαττοῦσθαι τε καὶ σβέννυσθαι ποτὲ δὲ ἐν τρισὶ κύκλοις φαντάζεσθαι ἐδόκει· καὶ ἓνα γε αὐτῶν στέφανος σταχύων πυρώδης περὶσχευ. Solis lumen aliquando minui, et extingui: aliquando intra tres circulos effulgere ipse visus est: quorum unum corona spicea, eaque ignita circumdaret.

28. CAP. xxxv. *Silanus Proconsul*] In libris hactenus editis legebatur, *Vidit hoc Licinius Syllanus Proconsul*, cum Mss. codd. ut Dalecampius de Chiff. et alio vetere testatur, nullam Licinii mentionem faciant. Regius 2. codex totidem plane literis et apicibus scripsit, uti nos edi curavimus. Perillustris Romæ Silanorum familia fuit, non in Licinia gente, sed in Junia.—‘In Licinia gente, ex qua fuit A. LICINIUS NERVA SILANVS IIIVIR Monetalis et ΣΙΑΝΟΣ in nummis ANTIOXΕΩΝ: et M. Silanus nepos neptis Augusti, pater Nervæ Cæsaris Imp. Quamobrem ipse ΣΙΑΝΟΣ AN-

TIOXΕΩΝ Proconsul hic verius designari a Plinio nunc videtur, quam Junius, si quis fuit.' *Ed* sec.

29. CAP. XLIV. *Fluxus aëris*] Id malimus, quam quod libri habent *fluctu aëris*. Nam Vitruvius i. 6. p. 12. 'Ventus,' inquit, 'est aëris fluens unda.' Seneca v. Natur. Quæst. i. pag. 895. 'Ventus,' inquit, 'est aër fluens in unam partem. Fluctus est maris in unam partem agitatio.' Et Arist. Meteorol. i. 13. p. 543. Εἰσὶ δὲ τινες οἱ φασὶ τὸν καλούμενον αἶρα, κινούμενον μὲν καὶ βέοντα, ἀνεμον εἶναι. Et Hippocr. lib. de Flatibus, ventum definit, ἥερος βέσμα καὶ χεῦμα, aëris fluxum, et fusionem. Et ante eum Anaximander, apud Plutarch. de Placitis Philos. iii. 7. p. 895. Sed et alia parte hunc locum suspicor esse vitiatum, ac pro *Solis impulsu*, solo impulsu legi oportere. Videtur enim tres celebriores complecti opinioniones voluisse, quæ circumferuntur: quippe originem ventorum sunt qui ad terram, uti Aristoteles: sunt qui ad aquam, ut Metrodorus apud Plutarchum: sunt denique qui ad aërem agitatum referant, uti Anaximander, aliique anctores proxime appellati. Nam quod ad Solem attinet, is tam comprimit, quam augeat flatum, ut dictum est cap. 48. Quanquam agitati aëris causam scio ab Anaximandro et Seneca, a nobis in notis prioribus laudato, in Solis calorem conjici.

30. Ibid. *Ac sinibus*] Prins legabatur *ac nivibus*, quod sane insulsum et experientiae contrarium. Nobis anctor sic emendandi fuit Seneca loc. cit. cap. 7. p. 896. 'Fortasse apparebit quemadmodum fiant venti, si apparuerit quando et unde procedant. Primum ergo antelucanos flatum inspiciamus, qui aut ex fluminibus, aut ex convallibus, aut ex aliquo sinu feruntur.' Ἐκ κόλπων prodire, *ex sinibus*, dixit Arist. de Mundo, cap. 4. p. 605. atque inde ἐγκολπίαι dicti, quasi *sinuales*.

Delfh. et Var. Clas.

31. Ibid. *Concavi vallium sinus, scindentes inæqualitate ideo resultantem aëra. . . . ventos generant.* Jam quidam et *specus*, &c.] Hunc locum editores Plinii omnes insigniter corruperunt, distinctis, ubi minime omnium oportebat, capitibus, tota idcirco orationis structura divulsa. Nos ope codicum R. 1. 2. et Colb. sanavimus ea vulnera. Sic enim editum est in hunc diem, *scindunt inæqualiter inde*: ubi Mss. habent, *scindentes inæqualitate ideo resultantem aëra*; quæ oratio veluti pendens et imperfecta, desiderare aliquid ultra videtur, id nempe, *ventos generant*, quam illi clausulam in caput alterum trajecerunt: quod non exemplaribus solum vetustis, sed, quod amplius est, Pliniana maxime sententiæ adversatur. Is enim in eo totus habitat, ut ventorum originem variam explanet. E fluminibus, mari, ripa, superiore capite: e montibus, convallibusque, isto in quo versamur: e specubus denique, rupibus, domibusque nasci ventos prodit capite sequenti, quod ab iis verbis ducere initium debuit, *Jam quidam et specus*; addunt enim hanc voculam *et* Mss. Hæc a se invicem distrahere ac divellere, insignis cujusdam inconsiderantiæ fuit.

32. CAP. XLVI. *Apelioten*] Sive *Apelioten* scripseris, ut editi libri habent, sive *Aphelioten*, ut Mss. perinde est. Seneca Natur. Quæst. v. 16. pag. 899. Ἀφελιώτην vocat: Arist. Meteor. ii. 2. pag. 563. et Agatham. Geograph. i. 2. pag. 4. ἀπ' ἰσημερινῆς ἀνατολῆς Ἀπηλιώτης, καὶ ἀπὸ χειμερινῆς Εἰρος.

33. Ibid. *Ab occasu brumali Afri-cus*] Dalecampius, in margine editionis suæ, legendum admonet, *ab occasu solstitiali*. Repugnant vero libri ad unum omnes. Repugnat Arist. loc. cit. ejus hæc verba: Διψὲ ἀπὸ δυσμῆς χειμερινῆς πνεῖ. Item Agathemerus loc. cit. totidem verbis. Repugnat et Seneca loc. cit. cap. 14. p.

Plinius.

2 L

898. 'Ab occidente hyberno,' inquit, 'Africus furibundus et ruens: apud Græcos Διψ dicitur.' Africæ denique ipsius, unde is fiat, et nomen habet, situs repugnat, quæ brumali occasui, ut vel ipsæ oculos tabulæ monent, non solstitiali obtenditur.

34. Ibid. *Ab occasu æquinoctiali Favonius*] Rursum hic omnia mutant Dalecampius, et Longolius, dum ille pro *æquinoctiali*, *brumali* substituit: iste ab ortu solstitiali Corum, sive Argesten, non ab occasu spirare jubet. Vulgatam lectionem defendit Agathemerus loc. cit. Ἀπὸ δύσεως ἰσημερινῆς Ζέφυρος* ἀπὸ δὲ δύσεως θερμῆς Ἀργέστης, ἥτοι Ὀλυμπίας. Defendit et Aristoteles loc. cit. totidem verbis. Ac denique Seneca loc. cit. cap. 16. p. 899. 'A solstitiali occidente,' inquit, 'Corus venit, qui apud quosdam Argestes dicitur. Æquinoctialis occidens Favonium mittit, quem Zephyrum esse dicent tibi, etiam qui Græce nesciunt.'

35. Ibid. *Thrascian media regione inter septemtrionem, et occasum solstitionalem*] Iterum hic cælum ventosque miscet Dalecampius, et brumalem occasum pro solstitiali corrigit. Frustra: Nam Timosthenes, quem Plinius sequitur, ut ante admonui, apud Agathemerum loc. cit. μέσον δὲ Ἀπαρκτίου καὶ Ἀργέστου Θρασκίαν, ἥτοι Κίρκιον ἐπὶ τῶν περιόικων, inter Aparctian, hoc est, septemtrionem, et Argesten, sive Corum, qui ab occasu solstitiali spirat, ut diximus, Thracias sedem habet, quem accolæ istius oræ Circium quandoque appellant. Et Arist. Meteor. ii. 6. p. 564. ὃν καλοῦσι Θρασκίαν, μέσος Ἀπαρκτίου καὶ Ἀργέστου. Adde Galenum in Comm. ad lib. Hippocr. de Humoribus, p. 569. tom. 8.

36. Ibid. *Itemque Cæcian.... ab ortu solstitiali*] Expungenda hæc verba postrema censuit olim Pintianus, reclamantibus omnibus Mss. Censuit et Salmasius, in Exercit. ad Solin. p.

1251. ubi se mire divexat in explicando hoc universo ventorum situ. Latius in editione sua reapse induxit ac prætermisit. Ego retinenda censeo, emendato solum præpostera interpolationis vitio, uti edi curavi: cum antea sic perperam legeretur: *inter Aquilonem, et exortum æquinoctialem. Ab ortu solstitiali Phænicean, &c.* Neque enim Phænix, sed Cæcias ab exortu solstitiali est. Testis Agathemerus jam toties appellatus, qui ex Artemidori γεωγραφουμένων, quem in Indice Auctorum hujus libri Plinius nominat, epitomen fecit. Is enim loc. cit. ἀπὸ δὲ τροπῆς θερμῆς Καϊκίας, inquit. Et Arist. loc. cit. p. 563. Καϊκίας, ἀνατολῇ θερμῇ.

37. Ibid. *Phænicean*] Prius legebatur *Phænicean*. At vero Agathemerus loc. cit. μέσον Εὔρου καὶ Νότου Φοίνικα τὸν καὶ Εὐρόνοτον* μέσον δὲ Νότου καὶ Λιβῶς τὸν Λευκόνοτον, ἥτοι Λιβόνοτον.

38. Ibid. *Inter meridiem et hybernum occidentem, Libonoton*] Adhuc hoc loco Dalecampius æstivum pro hybernum ponit. Verum ab hyberno occasu Liba spirare, a meridie Notum, quos inter medius est Libonotus, jam antea ex Agathemero Plinioque docuimus.

39. CAP. XLVII. A. d. VIII. *Kalendas Martii*] Ita Codices omnes Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiff. &c. At Columella xi. 2. p. 372. a. d. vii. Calend. Martii hirundinem conspici ait, cui favere Plinius mox videtur ipse, cum a bruma ad Favonium, seu hirundinis visum, unum et sexaginta dies numerat.

40. Ibid. *Uno et LX. die post brumam*] Ita scribimus, reclamantibus licet omnibus libris, in quibus legitur, *uno et LXX.* A bruma enim, quæ auctore Columella ix. 14. Plinioque ipso xviii. 59. octavo Kalend. Jannar. conficitur, usque ad viii. Kalend. Martii, sexaginta et unus, non unus et lxx. computantur dies.

41. Ibid. *Perflant his diebus quos Etesias appellant*] In libris hactenus editis erat, *perflant diebus XL*. Sed sine ullo dierum numero ita habent, ut edi jussimus, Reg. 1. Colb. 1. 2. Vet. Dalec. San-Victor. aliique. Quadragenarius certe numerus constare hoc loco non potest, sed, ut summum, tricenarius tantum, si Columellam audimus. Ille enim x. 2. Etesias ait spirare Kalendis Augusti incipere, desinere vero tertio Kalendas Septembris. Biduo ante Assyriæ desinere scribit ipse Plinius XVIII. 74. Et Arist. Meteorol. II. 5. p. 561. unde hæc Plinius mutuatus est, nulla dierum, quibus spirant Etesias, facta mentione, hoc ait unum, *συνεχεῖς γίνονται μετὰ τὰς θερινὰς τροπὰς, καὶ κυνὸς ἐπιτολῇν, constanter spirant post solstitium, et Canis ortum*. Apollonius tamen Rhod. lib. 1. ait spirare dies XL. et codex Reg. 2. Timosthenes, apud Schol. Apollonii, etiam decem adjicit.

42. Ibid. *Mollire eos*] Cur a vetere lectione tum codicum Mss. Reg. 1. 2. Chiff. &c. tum priorum editionum Parm. Venet. 1. 2. Brix. &c. discessum sit, ut scriberetur, *Molliri eis*, nescio. Abest id enim longissime a Plinii mente: qui Aquilones Etesias, e ventorum frigidissimis, molliri ait Solis geminato calore ab ardore Caniculæ, ut mitiores ipsi fiant.

43. Ibid. *In III. Idus Novemb.*] Tamen Columella, XI. 2. 'Sexto Idus Novembris, Vergiliæ mane occidunt: hyemat.' Et sane ab VIII. Kalendas Octob. quod die fit æquinoctium, ad sextum Idus Novemb. dies intercedunt fere quatuor et quadraginta. Quod si tertio Idus Vergiliæ occidunt, ut libri omnes præ se ferunt, non dies quatuor, sed octo et quadraginta scribi oportuit. Notum est autem ab nota numeri VI, ad III. proclivem esse librariis lapsum. Nihilominus receptam scripturam esse retinendam, Plinius ipse admonet

XVIII. 60. et 74. Et Columella XI. 2. p. 382. æquinoctii sidus triduo desinit, VIII. VII. et VI. Kalend. Octob.

44. CAP. XLVIII. *Sicci Corus et Vulturnus, præterquam desinentes*] Etsi exemplaria omnia legant *desinentes*, fortassis tamen rectius scripseris *desinens*, ut id de Vulturno solum intelligas. Nam Aristoteles, a quo hæc Plinius, Meteorol. II. 6. p. 565. *Ξηροὶ δ' Ἀργέστης καὶ Εὐρὸς· ἀπαρχῆς δὲ οὗτος ξηρὸς· τελευτῶν δὲ, ὑδατώδης. Sicci, Corus, et Vulturnus: sed hic inter initia siccus est: desinens vero, humidus*. Nisi forte Plinius legentem audierit anagnosten, *τελευτῶντες ὑδατώδεις*.

45. Ibid. *Noxius Auster, et magis siccus*] Est in editione Dalecampii et Gronovii, conjectura Chiffletii admoventis, num rectius legatur, *Saluberminus omnium Aquilo*, quia siccus et frigidior: noxius Auster fortassis, quia magis humidus. Ausi sunt et alii ante eum hæc Plinii verba sic præpostere permutare, quod fieri contenta archetyporum fide, jamdudum Gelenius conquestus est. Nos receptam lectionem egregie tuemur Aristotelis auctoritate, Problem. I. 23. pag. 681. *Διὰ τί οἱ Νότοι οἱ ξηροὶ, καὶ μὴ ὑδατώδεις, πυρετώδεις εἰσιν;* Cur Austri sicci, et nullo modo humidi, febres creare solent? Ac paulo post: *Ὅταν μὲν οὖν ἀνευ ὕδατος πνέωσι, ταύτην ἐν ἡμῖν ποιοῦσιν τὴν διδάσκειν ὅταν δὲ ἅμα ὕδατι, τὸ ὕδωρ καταψύχει ἡμᾶς*. Cum igitur sicci sunt Austri, corpora nostra sic affici necesse est: at cum ventus imbre conjungitur, nos aqua refrigerat. Et ante Philosophum Medicus Hippocrates, lib. de Humoribus, text. 15. p. 570. *ἀνδρῶν vorlai, et siccitates*, inquit, *austrinæ sunt*: in quem locum Galenus, tom. VIII. p. 571. hujusmodi tempestates ait multum a naturalibus differre, creare morbos, &c.

46. Ibid. *Etesia noctu desinunt fere*] Aliqui codices, *desinunt flare*, hand improbabiler. Arist. Meteorol. II. 5. pag. 561. de etesiis, *τὰς μὲν ἡμέρας*

πνέουσι, τὰς δὲ νύκτας παύονται. Et Problem. xxvi. 54. p. 804. sine dubitandi adverbio, ληγουσῆς τῆς ἡμέρας λήγουσι, καὶ τῆς νυκτὸς οὐ πνέουσιν, *desinente die desinunt, noctu quiescunt*: Itaque *flare* haud saue displicet: sed magis arridet hanc voculam *fere* ad sequentia referre: noctu enim semper quidem desinunt: sed non semper iidem hora tertia incipiunt: immo apud nos vix unquam ea hora. Sic igitur libenter legam, *Fere et a tertia diei hora oriuntur*. Alioqui et ‘desinere’ absolute, voce ea non adjecta ‘flare,’ de ventis dicimus non invenuste. Plinius ipse paulo antea hac ipsa sectione: ‘Sicci, Cornus et Vulturinus, præterquam desinentes.’ Et mox, ‘Septemtriones impari fere desinunt numero.’ Sic e diverso incipere pariter absolute dicuntur: Paulo post auctor ipse: ‘Omnes venti vicibus suis spirant majore ex parte: aut ut contrarius desinenti incipiat.’

47. Ibid. *Intercalari anno Caniculæ ortu*] Vel *intercalario anno*, ut in scriptis quibsdam extat, atque ex vet. cod. adnotavit V. C. Pelicerius Ep. Montispezzul. Salmasius pag. 553. respondere mavult ex conjectura sua, in *canario anno*. Sed hanc emendationem nemini vel leviter erudito probatum iri arbitror, qui quam erudite ac solide confutata sit a Petavio nostro Variar. Dissert. in Uranol. v. 5. p. 202. expendere secum voluerit. Interim operæ pretium fuerit admonere, poetarum more locutum esse hoc loco Plinium, qui lustrum appellare visus sit quadriennii spatium: cum tamen certum sit intervallo quinque solidorum annorum constare lustrum. Id enim a censione populi Romani originem habuit: ea vero post quinque vertentes annos ex legis præscripto apud Censores fieri debebat. Qua de re Asconius Pedianus, in Orat. iii. contra Verrem, ad ea verba, ‘Neque census esset.’ At-

que hujus moris vestigium in Fastorum Capitolinorum reliquiis apparet: in quibus Instra nonnulla continuis quinquenniis interjectis condita visuntur: quod et Romanarum antiquitatum periti docent, Sigonius, alii-que. Poëtæ nihilominus, ut dixi, alii-que interdum, ob duarum periodorum istarum affinitatem, lustrum Romani, et Olympicæ πενταετηρίδος, nomina licenter permutarunt, quadriennio lustrum, lustro Olympiadis appellatione imputata. Posterioris exemplum habet Ovid. ex Ponto, iv. 6. ‘In Scythia nobis quinquennis Olympias acta est: Jam tempus lustrum transit in alterius.’ Prioris, Ausonius, in Epitaphiis Heroum, Carni. xxxi. ‘Omnia, quæ longo vitæ cupiuntur in ævo, Ante quater plenum consumsit Anicia lustrum.’ Hoc est ante annos sedecim solidos et perfectos. Fidem facit ipsa Epitaphii inscriptio: ANICIAE SEDECENNI. MATRONÆ.

48. CAP. LII. *Quæ humida, non urunt, sed infuscant*] Fortassis legendum, *quæ fumida*. Nam Arist. qui duo tantum posteriora fulminum genera attingit, quæ Plinius nunc commemorat: ἐὰν μὲν πάντῃ λεπτὸν, inquit Meteorol. iii. 1. pag. 574. οὐκ ἐπικόν δια λεπτότητα, ὃν οἱ ποιηταὶ ἀργῆτα καλοῦσιν· ἐὰν δ’ ἤττον ἐπικόν, ὃν ψολόεντα καλοῦσιν· ὁ μὲν γὰρ διὰ τὴν λεπτότητα φέρεται· διὰ δὲ τὸ τάχος, φθάνει διῶν, πρὶν ἐκπυρῶσαι, καὶ ἐπιδιατρίψας μελάναι· ὁ δὲ βραδύτερος, ἔχρωσε μὲν, ἔκαυσε δ’ οὐ. ‘Quod si fulmen admodum tenuis fuerit, sed præ tenuitate non adurat, illud est quod poetæ ‘Clarum’ vocant: si vero minus adurat, ‘Fumidum.’ Nam illud ob tenuitatem cito agitur: propter celeritatem ante penetrat quam adurat, vel mora facta infuscet. Illud cum sit tardioris naturæ, infuscat quidem, sed non adurit.’ Ut ut est, multo distincte magis Plinius, quam Aristoteles, tria fulminum genera constituit: siccum,

humidum vel fumidum, et clarum. Duo priora non adurunt : sed siccum tenuitate sua dura dissipat : humidum tantum infuscat : clarum mira operatur : nam se se per omnes venas insinuat, &c.

49. Ibid. *In Catilinanis prodigiis*] Emendare ex hoc loco Julium Obseq. juvat, qui eandem historiam recitat, cap. 122. pag. 66. 'M. Cæsone, (lege 'M. Cicerone,') 'C. Antonio Coss. Fulmine pleraque decussa. Sereno Vargunteius Pompeius (lege, 'Pompeius,' nam Plinius 'ex Pompeiano municipio' fuisse ait: est autem Pompeii Italiæ oppidum, de quo III. 9.) de cælo exanimatus.... Ab his prodigiis Catilinæ nefaria conspiratio cæpta.' At ex Obsequente vicissim puto Plinium corrigendum. Quis enim non suspicetur ex hac voce, *Vargunteius*, factum esse a librariis primum *Marcuennius*; postea *Marcus Herennius* ab emendatore aliquo? Sunt diversæ apud Romanos familiæ, *Vargunteia*, et *Herennia*. Tacito viri nomine hoc ipsum Cicero refert inter prodigia, quæ tempore sui Consulatus, atque adeo inter Catilinana prodigia, acciderunt, de *Divin.* lib. I. p. 164. 'Aut cum terribili periculis fulmine civis Luce serenanti vitalia lumina liquit.' Et ad id forte respexit Seneca *Natur. Quæst.* I. I. p. 832. dum ait: 'Nam sereno quoque cælo aliquando tonat ex eadem causa quæ nubilo, aëre inter se colliso.'

50. CAP. LVII. *Et sæpe alias : sicut carne, P. Volumnio, Ser. Sulpicio Coss.*] Præpostere permutata hæc verba in libris ad hunc diem editis legebantur : et sæpe alias carne, sicut *L. Volumnio*, &c. At sæpius carnibus pluisse falsum est, neque id habent codices Reg. 1. 2. Colb. 2. Chiff. aliique, quos secuti sumus. Restituimus quoque Consuli Volumnio Publilii prænomen, a Livio, ceterisque admoniti, qui id retulerunt. *Valerius Max.* I. 6. 5. pag. 40. 'Præcipuæ admirationis,'

inquit, 'etiam illa prodigia, quæ P. Volumnio, Ser. Sulpicio Coss. in urbe nostra inter initia motusque bellorum acciderunt... Carnis quoque in modum nimbi dissipatæ partes ceciderunt : quarum majorem numerum præpetes diripuerunt aves : reliquam humi per aliquot dies, neque odore tetro, neque deformi aspectu mutatum jacuit.' Vide *Liv.* lib. III. pag. 46. *Dionys. Halic.* lib. X. statim initio, p. 627. et 628. Πόπλιος Ουλοῦμνιος καὶ Σερούϊος Σουλπίκιος.

51. Ibid. *T. Annii Milo occisus est*] In margine codicis nuius e nostris scriptum est Pelicerii manu, *T. Manilius*, ex vet. cod. Ms. sed vitiosa, ut arbitror, lectione. Silent enim de hoc Manilio scriptores ceteri, neque hunc causam, ut Milonem, dixisse acta ulla referunt. Quod vero Milonem apud Compsum, Thurinorum oppidum, in oppugnatione urbis ictu lapidis ex muro periisse Cæsar ait *Bell. Civ.* lib. III. et *Velleius* lib. II. *Carissanum* castellum citius crediderim juxta Compsum fuisse, quam *Carissanum* idcirco in *Compsanum* castellum mutari oportere.

52. CAP. LVIII. *Ab Amerinis*] In Chiff. cod. et aliis, a *Mamertinis*, male. Nam *Plutarchus* in *Mario*, p. 415. Ἐκ δὲ Ἀμερίας καὶ Τοιδέρτου πόλεων Ἱταλικῶν ἀπηγγέλθη νυκτὸς ὄφθαι κατὰ τὸν οὐρανὸν αἰχμὰς τε φλογεοειδείς, κ. τ. λ. Hinc emendabis *Julium Obseq.* cap. 103. p. 54. 'C. Mario, C. Flacco Coss. Arimini (lege, *Amerini*) canis locutus : arma cælestia tempore utroque ab ortu et occasu visa pugnare, et ab occasu vinci.' Sed ex *Julio* vicissim *Plinius* fortassis emendandus, apud quem, librariorum incuria, hactenus editum est, *Tertio vero consulatu Marii*. Neque enim Consulatu tertio C. Flaccum Marius collegam habuit, sed secundo, tertio autem *L. Aurelium Orestem*. Itaque rectius fuerit, *Altero vero consu-*

53. CAP. LIX. *Olympiadis septuagesimæ octavæ secundo anno*] Discrepat a Plinio anno uno auctor Chronici marmorei, quod in Marm. Oxon. recitatur, p. 160. Epoch. 58. Rem enim is contigisse ait Archonte Athenis Theagenide: 'Αφ' οὗ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς δ' λίθος ἔπεσε, καὶ Σιμωνίδης ὁ ποιητὴς ἐτελεύτησε . . . . ἄρχοντας Ἀθήνησι Θεαγενίδου. Fuit autem Theagenides Archon, Olymp. LXXVIII. anno primo, qui annus incidit in annum U. C. CCLXXXV. teste Dionys. Halic. lib. ix. p. 611. et Diodoro Siculo, lib. xi. p. 49.

54. Ibid. *Magnitudine vehis*] Hac voce rursum usus est Plinius XVIII. 23. 'Justum est vehes octodecim jugero tribui.' Usus et Columella sæpius, quem citat Rob. Steph. A vehendo deductum vocabulum, pondusque certum illud significans, quod una vocatione ferri potest. Plura de ea voce dicemus XVIII. 53. Salmasium nihil moror, qui, inusitato in Latina lingua verbo, *vehibilis* legit, reclamantibus libris omnibus.

55. CAP. LX. *Nisi quartadecima Luna posse*] In Chiff. et aliis Mss. *nisi tricesima*. At est ea lectio contraria veritati: nam si arcus in nocte fit aliquis, Luna silente certe nullus. Contraria etiam Aristoteli, cujus verba ac sententiam referre se Plinius hoc loco testatur. Sic enim ille Meteorol. III. 2. p. 575. 'Ἐν τῇ πανσελήνῃ γὰρ ἀνάγκη γενέσθαι, εἰ μέλλει ἔσεσθαι καὶ τότε ἀνατελλούσης, ἢ δυνούσης' διόπερ ἐν ἔτεσι πεντήκοντα δις ἐνετόχμεν μόνον. Nam plenilunio fiat, si noctu futurus sit arcus, necesse est: idque oriente, vel occidente Luna: quomobrem in annis quinquaginta bis tantum animadvertimus. Neque est quod quisquam existimet 'tricesimam lunam' mensem tricesimum hic appellari. Abest enim illi longissime a Philosophi mente, in qua interpretenda Plinius unice habitat. Sed ipsa quoque Philosophi sententia abesse creditur

a veritate: quoniam Snellius biennio bis lunarem iidem, Albertus Magnus etiam Luna non plena, dicuntur observasse. Sed illi fortasse area, sive ἄλως, circa Lunam visa pro iride fuit, ut animadvertit Gassendus in lib. x. Laërtii, p. 1127.—'Nisi tricesima] Ita vetustæ edd. Parm. Tarvis. et aliæ. Reposuerunt, nisi quartadecima recentiores, sed audacter, contra Plinii mentem, qui non de arcu lunari hoc loco disserit, ut falso creditum est, sed de solari, sole adhuc posito infra horizontem. Quod si tunc est aliquis arcus in Oriente apparens vel in Occidente, certe non potest nisi tricesima luna, sive silente, apparere.' Ed. sec.

56. CAP. LXIII. *Nullo magis sacra merito, quam quo nos quoque sacros facit*] Ita reposuimus ex Reg. cod. 1. Prius *sacramento* legebatur, nullo sensu: et oratione mirum in modum claudicante. Libro XXXIII. in præmio, rursum tellurem 'sacram parentem' vocat. Sacros autem nos terra facit, suamque illa nobis divinitatem impertit, ratione bustorum inviolabilem.

57. Ibid. *Cujus numen ultimum jam nullis precamur irati grave*] Hermolaus legit *imprecamur rati grave*: rati scilicet illud grave fore iis qui nulli sunt, quibus etiam si superessent, officere tamen ipsa non posset, benigna, indulgens, et in humanos tantum usus intenta. Solebant antiqui, ut ex pcëtis præsertim Latini, constat, Manibus ejus, 'cujus memoriam,' ut ait Tertullianus de Testim. Animæ, cap. 4. 'Cum alienus offensæ morsu facerent, et cui maledicere vellent, terram gravem imprecari. Ejus vero, cui gratiam deberent, ossibus et cineribus refrigerium comprecari.' Hinc illa: 'Mollior ossa cubent.' 'Et cinerem tellus non onerosa premat.' Martialis v. 25. p. 275. 'Mollia nec rigidus cespes tegat ossa: nec illi Terra gravis

fuero: non fuit ille tibi.' Seneca in Hippol. Act. v. scena ult. 'Istam terra defossam premit, Gravisque tellus impio capiti incubet.' Detorsit ingeniose votum terræ levis in contrariam plane sententiam Ammianus in Anthol. II. 43. 1. Εἰρή σοι κατὰ γῆς κόρυς κόνις, οἰκτρὲ Νέαρχε, Ὅφρα σε βῆιδίως ἐξορύσῃσι κόνες. *Sit levis, infelix, tandem tibi terra, Nearche: Promptius effodiant ut tua membra canes.*

58. Ibid. *Non enim et ferro, quo carere non possumus, simili modo utimur*] Ita cum Pintiano scribimus, ex Reg. 1. 2. &c. Prius legebatur, *Nos enim.* At cum interrogationis nota concitatus efficaciusque dictum videtur. Etiam paulo ante ex iisdem Mss. rescripsimus, *Verum fateamur:* non, ut in libris editis, *Et ut verum.* Ac postea: *Quas non ad delicias, pro quasi.* Et, *nisi tamen quæ summa patiatur,* &c. pro, *Et tamen quæ summa patiatur:* eorundem codicini auctoritate ac fide.

59. CAP. LXVII. *L. Afranii in Consulatu collegæ*] In libris hactenus editis, *C. Afranii.* Dalecampius in margine editionis suæ admonet Sabellicum emendare, *Africani.* Manuscripti codices prænomen non habent. Nos ex Dione lib. xxxvii. p. 51. et ex Fastis, Lucium appellamus, qui cum Q. Cæcilio Metello Celere Consul fuit anno U. C. dccciv. triennio post Ciceronis consulatum.

60. Ibid. *A rege Suevorum*] Ita constanter libri omnes Mss. credidit Isaac Vossius, in Melam, pag. 249. neque Suevis, neque Boeis, (quæ postrema vox nonnullis placuit,) locum hic esse posse, cum sint mediterranei populi. At cum ipse substituit, *a rege Batorum,* Batosque Batavos interpretatur, valde vereor, ut vades conjecturæ suæ codices ullos probatæ fidei possit afferre, aut Batorum nomen pro Batavis familiare Plinio fuerit. Propius a vero abest Suevorum regem fuisse, ut scriptores tot

uno consensu affirmant, ad quem deducti terrestri itinere Indi, qui ad oram Germaniæ tempestate fuissent abrepti, quam contra exemplarium fidem quicquam movere.

61. CAP. LXVIII. *Ac pruina tantum albicans lux. Media vero terrarum,* &c.] In Chiffi. et aliis codd. præposita interpunctione legitur, *albicans. Lux vero media,* &c. Mendum corrigit Martiannus hæc exscribens ac leviter immutans, lib. vi. p. 196. cap. de Zonis terræ: 'Nam duæ,' inquit, 'quæ axi utrique confines, algore immenso et frigoribus occupatæ, desertionis causas pruinis ninguentibus præbuere: media vero flammis atque ardoribus torridata,' &c.

62. Ibid. *Ut centum quindecim*] Hoc iterum repetit v. 12. cum hac eleganti exclamacione, 'Tam parvo distat ibi tanta rerum naturæ diversitas.' Neque existimandum est a seipso Plinium dissentire, cum illic ait a Pelusio ad Arsinoën Rubri maris oppidum, cxxv. passuum millia ab Agrippa tradi: nunc vero cxv. Propiorem enim Arabici sinus oram spectare videtur hoc loco, quam sit illud Arsinoës oppidum.

63. CAP. LXXII. *Nobili apud Arbela Alexandri M. victoria*] Juvat hoc loco incredibilem Martiani hallucinationem observare, qui cum hunc Plinii locum: *meridianos sæpius: Nobili apud Arbela,* &c. cursim raptimque transcriberet, legit, 'meridianos. Servius Nobilis apud, Arbela,' &c. ac deinde quæ de hac defectione narrantur a Plinio, ea Servio Nobili auctore, plane commentitio, venditat. Sed et operæ pretium fuerit anotare in codd. Mss. Reg. 1. 2. &c. legi, *apud Arabiam:* in Martiani libris item, *in Arabia.* In Arbelitide tamen Alexandri M. victoriam contigisse, præter innumeros alios scriptores, ipse Plinius testatur, vi. 16.—'Quamobrem neglectis codicibus Mss. prioribusque editionibus scripsere hoc loco

posteriores,* *apud Arbela*. At nobis religio est quicquam mutare: cum verisimile sit, Arbela Arabiæ attributa fuisse, velle Plinium indicare: ut conjicere est ex his quæ de amplitudine Arabiæ scribit, vi. 32.* *Ed. sec.*

64. *Ibid. Vipstano et Fonteio Coss.*] Male *Vipsanio* legebatur in libris hactenus editis. Alia *Vipsania* gens Romæ fuit, ex qua M. *Vipsanius Agrippa*: alia *Vipstana*, ex qua hic C. *Vipstannus Apronianns* Consul, cum L. *Fonteio Capitone* collega, anno U. C. DCCCXII. Neronis anno 6. In codd. Mss. *Viptano*. Apud *Martianum*, *Alpiano*. Nos *Vipstannum* restitimus ex veteribus Fratrum *Arvalium* monumentis, apud *Gruterum*, p. 118.—‘*Vipsanio et Fonteio Coss.*] In editione Romana, *Parmensi*, aliisque, *Vipsano*. In Mss. plerisque, *Vipiano*. In optimis editionibus *Vipsanio*: recte. Fuit enim Romæ, ut *Fonteia*, sic et *Vipsania*, gens nobilis. *Vipsianns* non potest nomen gentis esse, sed tantum familiæ cognomen: quod neque hoc loco cum gentis nomine *Plinius* conjungeret, nec sine prænomine. Itaque *Vipsanio* legi hoc loco, non *Vipsiano*, fas est.* *Ed. sec.*

65. CAP. LXXIV. *In oppido Ancone superest quinta. Decima in parte Italiæ, &c.*] Hactenus editum est: *In oppido Ancone superest quinta trigesima. In parte Italiæ, &c.* Mss. hic variant. Nos, ex certissima conjectura, edicavimus: *Ancone superest quinta. Decima in parte Italiæ, &c.* In decima Italiæ regione *Venetiam* statuit in *Geographicis* libro sequente. Neque simile veri est in tot particulas, hoc est, in quintas tricesimas, ab homine *πλατικωτέρως* ubique agente, *gnomonem*, umbramve dividi.

66. CAP. LXXV. *Per eos XC. dies in meridiem umbras jaci*] *Salmasius* in *Exercit. Plin.* p. 424. hæc ita interpretatur, ut ridiculum *Plinio* affingat errorem: Solem nimirum per xc. dies fixum et immobilem stare supra

verticem *Ptolemaitarum*. Sed alia longe *Plinii* mens est. *Ptolemaitas* ait, *Meroëtas*, et quotquot sub illo vivunt cæli tractu, XLV. diebus ante solstitium, totidemque postea, Sole xv. gradum in Tauro, ac deinde xv. in Leone obtinente, nullas meridiano tempore habere umbras. Ejusdem tamen diei ceteris horis, umbras quodammodo in meridiem cadere, propter obliquitatem sphaeræ. Iis enim oritur Sol ad Cæciam, ad Corum occidit. Unde liquet his extremis diebus umbras meridie quidem ibi consumi, reliquis vero horis, et intermediis xc. diebus, umbras ad Austrum cadere, cum reliquo anni tempore in Septentrionem porrigantur. Videre hoc ante nos alii.

67. CAP. LXXVII. *Continuos dies habere senis mensibus, noctesque e diverso Sole ad brumam remoto*] Quid est quod *Pintianus*, *Longoliusque* hanc lectionem sollicitant? quorum ille *senis diebus*, iste *binis mensibus*, scribendum pronuntiant. At et sua vulgatæ scripturæ constat sententia, neque ea mutari sine contemptu veterum exemplarium, atque adeo sine veritatis dispendio potest. Sic enim scribere oportuisse *Plinium*, cogit ipsa ratio credi, ut ejus verbis utar: ita scripsisse docet *Martianus*, lib. VI. pag. 194. dum hunc locum transcribens, ita ait: ‘Hinc est, quod in *Meroë* longissimus dies XII. æquinoctiales horas, et alterius bessem secat: *Alexandriæ* XIV. in Italia XV. in Britannia XVII. Solstitiali vero tempore, cum cæli verticem Sol invecus subjectas lævorsum terras perpetui diei continuatione collustrat: itemque brumali descensu semiannuam facit horrere noctem: quod in insula *Thyle* compertum *Pytheas* Massiliensis asseruit.’ Semiannua nox, senorum certe mensium est. Vide quæ dicturi sumus IV. 26.

68. CAP. LXXVIII. *Sciothericon*] Negat *Salmasius*, p. 632. secutus *Snel-*

lium in Eratosthene Batavo, cap. 4. p. 21. negat, inquam, Sciothera illa horis signandis apta fuisse. sed solstitiis tantum, æquinoctiisque significandis. Negat horarum notationem aut nomen fuisse ante Alexandri M. tempora. Verum Laërtius, lib. 11. p. 33. Anaximandrum ait rerum duarum inventorem fuisse. Primum ex Phavorino, gnomonem in solariis constituisse, εἶπε δὲ γνώμονα πρῶτος, utique ad designandas diei horas. Alterum, in horoscopiis sive solariis non quemlibet gnomonem panxisse, sed eum qui solstitia præterea, æquinoctiaque monstraret. Herodotus, lib. 11. Gnomonem et dierum in partes duoderim fractionem a Babyloniis ad Græcos manasse scribit: Πόλον μὲν γάρ, καὶ γνώμονα, καὶ τὰ δώδεκα μέρη τῆς ἡμέρας παρὰ Βαβυλωνίων ἔμαθον Ἕλληες. Nam *polum, et gnomonem, et duodecim diei partes a Babyloniis Græci didicerunt.* Eæ vero non statim horarum nomine processerunt: sed, aut partium, ut indicat Herodotus, aut σημείων, signorum, ut Julius Pollux 1. 8. refert ex Menandro. Hæc et alia multo plura Petavius Var. Dissert. in Uranol. vii. 8. p. 272. Sed rem meo quidem iudicio planius conficit eximius Xenophontis locus, in quem incidi Memorab. lib. iv. p. 800. Οὐκοῦν καὶ ἐπειδὴ ὁ μὲν ἥλιος φωτίζει ὡς τὰς τε ὥρας τῆς ἡμέρας ἡμῖν καὶ τὰλλα πάντα σαφηνίζει, κ. τ. λ. Ubi falsum apparet esse quod Salmasius aiebat vocem ὥραν, a nemine scriptorum qui Alexandri tempora aut Platonis anteiret, pro diei particula usurpatam. Mathematici porro illi qui horoscopia publice et in propatulo collocabant, non solis eruditis, et Astronomiæ peritis, sed vulgo ea proponebant. Igitur non ad sola discernenda solstitia ex umbrarum ratione, sed ad civiles diei partes, et ad quotidiana gubernanda negotia pertinebant. Quid enim interest plebeiorum hominum ac civium, scire quo

momento exacte solstitia commissa sint? Et vero ædum, id quod plurimum causæ nostræ patrociniatur, hoc Anaximenis horologium sciothericon designandis cuiusque diei horis fuisse concinnatum, Plinius ipse verbis conceptis admonet vii. 60. non solstitiis, æquinoctiisque tantum signandis.

69. CAP. LXXX. *Ipsoque crurum argumento*] Ita Reg. cod. 2. alique, quos secutus est primus omnium Gelenius. Priores enim editiones habent *ipsoque crinium argumento*: inductis in fraudem editoribus, propterea quia de capillo vibrato, promissisque crinibus proxime est facta mentio: id tamen Latinus in editionem suam quoque inseruit. Nos codices defendimus cum experientia, tum Galeni testimonio, de Temperam. iii. 6. p. 72. tom. iii. Εἰ μὲν δμαλῶς ἅπαν ἔχει τὸ σῶμα τῆς κρύσεως, οἷς μὲν ἰσχυρὰ τὰ σκέλη, ξηροὶ πάντως εἰσὶν, ὕγροι δ' οἷς παχέα. Siccos ait esse, quibus macra sunt crura: humidus, quibus crassa. Quam apte cum Plinianis ista congruunt, cum ait illis, hoc est, Æthiopiis, in supra succum revocari, vi caloris desiccantis; his vero, nempe borealibus, in inferas partes, crura scilicet, depelli humore deciduo!

70. CAP. LXXXI. *Ut urbem ac tecta custodirent*] Significatu vocis paulo insolentiore, *custodirent* dixisse pro *caverent*, declarat tum unanims codicum consensus, in quibus diserte legitur, *ut urbem ac tecta*, &c. tum ipse Cicero, a quo hæc totidem ferme verbis, ut alia, Plinius mutuatus est. 'Multa medici,' inquit ille lib. 1. de Divin. p. 201. 'multa gubernatores, agricolæ etiam multa præsentunt: sed nullam eorum divinationem voco: ne illam quidem, qua ab Anaximandro physico moniti Lacedæmonii sunt, ut urbem et tecta linquerent, armatique in agro excubarent, quod terræ motus instaret, tum, cum et urbs tota

corrui, et ex monte Taygeto extrema montis quasi puppis avulsa est. Ne Pherecydes quidem, ille Pythagoræ magister, potius divinus habebitur, quam Physicus: qui cum vidisset haustam aquam de jugi puteo, terræ motus dixit instare.' Quo in loco libentius legerim, *bibisset*, quam *vidisset*, et ex hoc Plinii contextu, et ex Apollonio, qui in Hist. Mirab. cap. 5. τὸν δὲ πόντον, *bibentem*, id sensisse scribit. Tamen *vidisset* rursum scribitur, de Divin. lib. II. p. 223.

71. CAP. LXXXII. *Fiunt et Solis Lunaque defectu*] Pintianus emendat, *Fiunt et Lunæ defectu*: quod de sola Lunæ defectione Aristoteles egerit. Sed cum eadem causa et in Solis deliquio, quæ in deficiente Luna, terræ motum possit efficere, quod demonstrat egregie Cabens in Meteorol. II. 49. p. 263. nihil ego, contra omnium librorum fidem, mutare ausim.

Juvat hic porro corollarii vice breviter subdere, quid de terræ motus causis recentior Physica statuatur. Ait enim terræ motum perinde contingere ex repentina inflammatione halitus sulfurei ac bituminosi, qui ignem facile concipiat in cryptis subterraneis: quemadmodum in cuniculis factitiis usuvenit, quas *minas* vocant, in quibus conclusus, inflammatusque pulvis pyrius, superextantes conentit, exturbatque moles. Ita fere Gassendus in lib. x. Laërtii, p. 1015.

72. CAP. LXXXIX. *Inter Lebedum et Teon*] Quanquam Salmasio magis arridet lectio Chiffletiani codicis, *inter Lesbum*, nihil tamen moveo contra fidem ceterorum, ut Reg. 2. &c. et vetustarum editionum: cum præsertim hæc Halone rursum a Plinio memoretur v. 38. proxime Myonnesum, quam Stephanus p. 477. statuit inter Lebedum et Teon, μεταξὺ Τέω καὶ Λεβέδου.

73. Ibid. *Olympiadis CXXXV.*] Atqui longe Thera ante hanc Olympia-

da extitit, uti ex Herodoto constat lib. IV. p. 272. ceterisque. Hanc enim, Callisten antea nominatam, Cadmus incolis frequentavit: Battus deinde Cyrenarum conditor tenuit. Similis est Senecæ lapsus, qui Therasiam Valerio Asiatico iterum Consule prodiisse scribit, Natur. Quæst. II. 26. p. 853. et VI. 21. p. 910. hoc est, Claudii principatu. Meminit enim ejus insulæ Strabo, qui dudum ante obierat, lib. X. p. 484.

74. Ibid. *Post annos CX.*] Igitur id contigisse necesse est anno Urbis DCCLVII. At non ante annum DCCLXXII. Tiberii Imp. sextum, Consules fuere M. Junius Silanus, L. Norbannus Balbus Flaccus. Itaque scribendum fuisset *Post annos CXXV.*

75. Ibid. *Stagnum emersisse*] Dubitat Ortelius in Thes. Geogr. num *Statinas* pro *Stagnum* rescribi oporteat, ob eum Papinii Statii versiculum: 'Ænariæque lacus medicos, Statinasque renatas.' Venere in eandem suspicionem ante eum Scaliger, et Longolius, et *Stativas* ii reponi malunt: sed nocet conjectoribus nimia quandoque eruditio. Ego ab exemplaribus Mss. Reg. 2. Colb. 2. &c. vetustisque libris, quos vidi, minime discedendum aio. Triplicem terræ motum a Plinio numerari in una eademque insula: oppidum hiatu haustum, primo: altero, stagnum emersisse: postremo, montes provolutos, Prochytamque enatam. Nam a Pithecensis Prochytam fuisse avulsam, auctor est Strabo lib. V. p. 247. νῆσος ἡ Προχύτη, Πιθηκουσῶν δ' ἔστιν ἀπόσπασμα.

76. CAP. XC. *Eubææ Atalantem*] Cum antea Chersonesus esset, isthmo vi maris abrupto, ex peninsula factam esse insulam Atalanten, scribit Diodorus lib. XII. p. 111. Persnasit et Plinio. Etiam et Straboni lib. I. p. 60. Sed vetustissimus omnium Diodorus ceteros impulit in er-

rorem, cum Thucydidis verba, a quo id accepit, prave intellexit. Ait enim Thucydides lib. III. p. 233. Atalauten insulam, inundatione subita, quæ Olympiade LXXXVIII. contigit, totam aquis fuisse superfusam. Igitur ante id tempus insula fuit. Quod etiam ex lib. II. p. 119. exploratissimum est, ubi in ea *insula*, *ῥήσφ*, munimentum ait fuisse, præsidiumque Atheniensium. Cautius multo Seneca Thucydidem legerat, qui ex eo refert Natur. Quæst. VI. 21. pag. 911. 'circa belli Peloponnesiaci tempus Atalantam insulam aut totam, aut certe maxima ex parte, superfusam.'

77. CAP. XCIII. *Galanis et Gamales urbium in Phœnice agros*] In Reg. 1. 2. Colbert. 2. Chiff. &c. *Galenes et Galames*: quæ lectio fortassis est potior, quam edita. Aut certe de alia Gamale accipiendum illud est, quam qua de agitur v. 14. Geminam Josephus agnoscit: prope Jordanem alteram: alteram hand procul Carmelo.

78. CAP. XCIV. *Ex insula Cea*] Hinc fortasse Tertullianus fuerit emendandus, in Apologet. cap. 4. cum ait: 'Legimus . . . et Delon, et Rhodon, et Co insulas multis cum millibus hominum pessum abuisse.' Nam de Ceo insula, non de Co, quæ patria Hippocratis est, relatum id ab historicis memini.

79. Ibid. *In Bœotia Elensina*] Halicarnatur Ammianus lib. XVII. pag. 98. cum Elensin Bœotiae civitatem inter eas urbes enumerat, quæ terræ motu emergerunt: cum inter eas locum habeat, quæ diluvio pessum abierunt, ut præter Plinium auctor est Pausanias in Bœot. lib. IX. et Strabo lib. IX. p. 407.

80. CAP. XCV. *Simul ut terræ miracula potius dicamus, quam scelera naturæ*] Ex his verbis Plinii editores lemma huic capiti seu titulum confixerunt, *De miraculis terrarum*: perinde quasi id foret huic capiti ar-

guimentum proprium ac peculiare, non toto illud opere sparsum. Sed *De spiraculis terrarum* scribi oportere admonet Plinianus Index, et ipsa capitis hujusce materies: nam, ut Virgilius cecinit, *Æneid. VII.* pro argumento sunt 'Specus horrendum, et diri spiracula Ditis.'

81. CAP. XCVII. *In cujus quandam aram non impluit*] In libris editis *aram* legitur, et in utroque Reg. cod. At in Chiff. *aram*, quod aridet magis, vel ob hoc quod Tacitus Hist. II. p. 34. templum Veneris Paphiæ describens, 'sanguinem aræ,' inquit, 'offundere vetitum: precibus et igne puro altaria adolentur, nec ullis imbribus, quanquam in aperto, madescent.'— 'At in Chiff. *aram*, prave: tametsi Tacitus,' &c. *Ed. sec.*

82. CAP. XCVIII. *Ad aras Mucias*] Ita Reg. 1. 2. et Colb. 2. atque editiones veteres: quod et Rhodiginus probat XVIII. 12. p. 841. In honorem forte Q. Mucii Scævolæ, vel ab eo erectæ aræ illæ fuerunt, ut Sestianæ a Sestio, IV. 34. Prius *Murtius* legebatur.

83. CAP. XCIX. *In coitu Solis pares plenæ. Eadem Aquilonia . . . mitiores*] Secenti sumus codices Reg. 1. 2. Chiff. &c. id ipsa loci exigente sententia. Prius legebatur: *in coitu Solis pares. Plane eadem*, &c. Salmasius conjiciebat, p. 1007. *In coitu Solis paret et plenæ*: satis infelicitèr.

84. CAP. CIV. *Ideo summa æquorum aqua dulciorem profundam*] Sunt critici, qui sincerum vas amant incrustare, quique corrigere malunt, quam intelligere, dum hunc locum ita perturbata sententia mutant, *Ideo summam æquorum aquam dulciorem esse profunda*, vel, *summam æquorum aquam dulciorem profundit*. Sed et a Plinii mente discedere, et a codicum prorsus omnium auctoritate deficere commendationem hujusmodi certissimum est. Ait enim ille summam aquam ideo esse salsam, quia Solis

attractu exhausto tenui dulcique, liquitur id quod asperius, idque esse quod gustu tractatur. Scio recentiores plurimos in ea esse hæresi, quæ marinas aquas in imo salsiores esse pertendit, quam in superficie: quoniam aqua salsa, quam dulcis, ut Arist. ait, multo est gravior. Sed quid Plinius senserit scripseritque, id vero prius investigandum nobis incumbit, quam quid scribere enim ac sentire oportuerit. Aristotelis certe, quem Plinius ferme auctorem unum sequitur, Problem. xxiir. 30. p. 788. *Λιὰ τί τῆς θαλάσσης τὰ ἄνω τῶν ἐν τῷ βάθει ἁλμυρότερα· ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς φρέασι τοῖς ποτίμοις τὸ ἐπιπολῆς ἁλμυρότερον τοῦ εἰς βάθος· καίτοι ἔδει τὸ κατωτέρω· βαθύτερον γὰρ τὸ ἁλμυρόν.* *H διότι ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἀήρ ἀνάγει αἶλ τὸ ἐλαφρότατον ἀπὸ τῶν ὑγρῶν; Gaza interprete: *Cur superius mare salsius et calidius est, quam inferius? et in puteis quoque potu idoneis pars superna salsior est quam ima? quoniam esse e contrario debuit: gravius enim quod salum est. An quia Sol et aër partem humoris levissimam assidue detrahunt?* Et vero scimus urinantes in vitreis vasculis e maris profundo aquam dulcem extulisse.

85. Ibid. *Aut quia plurimum ex arido misceatur illi vapore*] Gronoviana editio, *Aut quia plurimum ex arido misceatur illi sine vapore*: quæ dictio sine præpostere addita, contra fidem omnium librorum, palam facit, nescisse, qui sic edi curavit, quæ vis subesset apud Plinium, optimosque Latinitatis auctores, huic voci *vapor*. Calorem enim significat, uti monuimus cap. 40. et alias sæpe, non halitum illum frigidum humidumque, quem vulgo vaporem dicimus, ex aquis exhalantem: sed vel ipsum calorem siderum, vel terrenum halitum, (exhalationem vocant,) eorundem vi in sublime tractum. Haud porro multum abludit, quod Plinius hoc loco affert, a Platoniorum sententia, existimantium genus aquæ

elementaris esse omnino geminum: alterum, ex aëre coactum vi frigoris, dulce: aliud, quod e terra ardoris et incendii vehementia exhalasset, salsum. Ita enim Plutarch. de Placitis Philos. iv. 16. p. 897. *Οἱ ἀπὸ Πλάτωνος, τοῦ στοιχειώδους ὕδατος, τὸ μὲν, ἐξ αἱέρος κατὰ περίφυξιν συνιστάμενον, γλυκὺ γίνεσθαι, τὸ δ', ἀπὸ γῆς κατὰ περίκασιν καὶ ἐκπύρωσιν ἀναθυμιάμενον, ἁλμυρόν.*

86. CAP. CVI. *Ut in Fucino lacu in- vectus amnis*] Sic R. 2. ceterique codices Mss. Mirari porro hoc loco subit cur huius amnis nomen prætereat silentio, qui ceteros suo quemque proprio nomine indigitat: sed quod modo nomen dissimulat, id alibi ipse aperit, nempe xxxi. 24. ubi Piconum vel Pitonium vocat. Vibius Sequester, p. 335. 'Pitornium appellat, qui per medium lacum Fucinum Marso- rum ita decurrit, ut aquæ ejus non misceantur stagno.'

87. Ibid. *Et in Rubro Mari oleæ, virentesque frutices enascuntur*] Tota hæc clausula, de oleis fruticibusque Rubri Maris, expungenda est, cum spuria: cum nulli eam libri manu scripti habeant: atque huc translata temere ex xiiii. 48. videatur.

88. Ibid. *Jovis Hammonis stagnum*] Ingentes tenebras offundere rei Chorographica, qui neglecta omnium codicum, Reg. 1. 2. Chifflet. &c. vetere ac sincera scriptura, edi curaverunt, *Hammonis fons*, pro voce *Stagnum*. Inde nata eruditorum conquestio, abire a ceteris scriptoribus Plinium, qui geminum fontem inducat, ubi ceteri unum agnoscant.

89. Ibid. *In Falisco omnis aqua pota candidos boves facit*] Ita Reg. 1. 2. &c. Labem intulere huic loco ernditi, qui cum apud Virgilium legissent: *Hinc albi, Clitumne, greges, &c.* vocem hanc *omnis aqua*, in *Clitumni aquam*, neglecta librorum Mss. auctoritate, mutare ausi sunt: sic enim in editione Parmensi, aliisque vetus-

tioribus legitur. Quis tam ignarum locorum, Latio confinium, Plinium putaverit, ut nesciret Clitumnum amnem esse in Umbria, Faliscum vero agrum in Etruria, ut notat ipse III. 8. Etiamnum hodie totus hic Faliscorum tractus, inter Ciminium montem, *Montagna di Viterbo*, et Tiberim amnem, circa Soractem montem boves albas habet. Hunc ab aquæ potu circum ea loca fluentis trahi colorem Plinius arbitratur: haud temere.

90. Ibid. *Scyrium lapidem, quamvis grandem innature, eundemque comminutum mergi*] Cum in libris editis omnibus legatur *Thyreum*, in Reg. 1. 2. Colb. 2. &c. *Tyrcun* nos ex certissima conjectura *Scyrium* rescripsimus. Illud enim naturæ miraculum a Plinio nunc refertur, cuius est iterum mentio xxxvi. 26. statim initio, his verbis: 'Lapidem e Scyro insula integrum fluctuari tradunt, eundem comminutum mergi.'

91. CAP. CVIII. *Maltham vocant*] *Naphtham* vocat Xiphilinus ex Dione in gestis Pompeii, p. 1. edit. Henr. Steph. ubi Luculli milites ait, dum Tigranocerta in obsideret, eo limo flagrantem pessime fuisse vexatos: esse illud genus bituminis, quod rebus omnibus adhærescat, nec humidis extinguî possit: τὰ Τιγρανόκερτα ἐπολιόρκει· καὶ αὐτὸν οἱ βάρβαροι τῇ τε τοξείᾳ, καὶ τῇ νάφθᾳ κατὰ τῶν μηχανῶν χεομένη δεινῶς ἐκάκωσαν· ἀσφαλτῶδες δὲ τὸ φάρμακον τοῦτο, καὶ διάπυρον οὕτως, ὥσθ' ὕσους ἂν προσμίξῃ, πάντως αὐτὰ κατακαλεῖν οὐδ' ἀποσβέννυνται ὑπ' οὐθενὸς ὕγροῦ ραδίως. Simile quiddam accidisse Severi Imp. principatu, idem Dio refert lib. lxxv. p. 835. ex Xiphilino.

92. CAP. CIX. *Astacenis Parthiæ*] Quoniam Astacenos Ponti cap. 103. nominarat, hos alterius juris, Parthici nimirum imperii, esse significat. Ἀστακηνὴ regio nominatur ab Isidoro Characeno, ἐν σταθμοῖς Παρθικοῖς.

93. CAP. CX. *Et Sittacene*] In libris editis hactenus, et *Cestia gente*. In cod. Reg. 1. et in cutigente. R. 2. in contigente. Dum nobis felicior aliquis conjector suggerat quid reponi oporteat, edi curavimus, *Sittacene*: adducti auctoritate scriptoris de Mirabil. Auscult. p. 1153. cuius verba reddidisse fere Plinius videtur: Ἔστι δὲ καὶ ἐν Μηδίᾳ, καὶ ἐν Ψιττακῇ τῆς Περσίδος πρὸ καίόμενα· τὰ δὲ ἐν Μηδίᾳ, ὀλίγον, τὰ δὲ ἐν Ψιττακῇ, πολὺ. Ex Psittacene, sive Sittacene, de qua vi. 31. *Psitiagene* primum, mox *Cestia* gente potuit a librariis confingi.

94. Ibid. *Et juxta gelidum fontem semper ardens*] Laborabat hic locus interpunctione vitiosa, quæ hanc clausulam totam ad superiora referebat, cum ad Nympei cratera pertinere ipsa orationis textura declaret: quis enim ille fons ingustabilis, de quo paulo postea agitur, præter hunc gelidum fontem esse alius queat?

95. Ibid. *Augetur imbris*] Ita Dio lib. xli. p. 174. Sed Dionis locum interpretes ejus haud sane satis fideliter reddidit: qui imbris superfluis adolescere herbas scripsit, perinde quasi id singulare quiddam ac prodigii simile sit: cum imbris augeri ignem Græcus auctor dixerit.

96. Ibid. *Torrentesque solis ardoribus*] Venit in mentem alicui aliquando satius fore si scriberetur, solis ardoribus, quasi tantum illis hæc flammæ nocerent. Sed visum est nobis potius in lectione jam recepta acquiescere, ut sit hæc loci sententia: Solis ardoribus, qui in eo tractu sunt vehementissimi, regeri ab eo monte flammæ, tanquam acceptas a Sole reddat, vel cum Sole ipso de flammarum ardore contendat.

97. CAP. CXII. *Octuagies quinquies centena sexaginta octo mill. pass.*] Ita Martianns lib. vi. p. 198. hunc locum ad verbum transcribens: cuius

auctoritas Sabellici et aliorum conjecturas explodit, qui legi volunt, *octoginta quinque millia stadiorum*, &c. Sed Martiannum ipsum jam tum in depravatos Plinii codices incidisse deprehendimus, cum scripsit: *Ocluagies quinquies centena, septuaginta octo mill.* quemadmodum in Plinii libris ad hunc diem est editum. Nos *octuagies quinquies centena sexaginta octo* reposuimus, sive *LXXXV. LXXVIII.* (sic enim scribebant veteres) pro *LXXVIII.* detracta unica, quæ redundabat, denarii nota. Emendationis auctor is ipse fuit, quem Plinius hic appellat, Artemidorus, cujus Epitomen Agathemerus fecit, caputque integrum, quod in suum opus Plinius transtulit, ipse pariter exscripsit, capite quarto libri primi operis Geographici: cui titulus, ut Pliniano, *Περὶ μέκους καὶ πλάτους τῆς οἰκουμένης*. Sic igitur ille: *Μῆκος δὲ τῆς οἰκουμένης ἀπὸ Γάγγου εἰς τὰ Γάδειρα, σταδίων μυριάδων 5' καὶ ἡφ' μ' θ'.* Hoc est, stadiorum 68549. quæ omnino efficiunt millia passuum quot diximus, *LXXXV. LXXVIII.* præter fere quingentos. Et vero huic emendationi favent etiam codices Reg. 1. 2. Colb. 2. Chiff. et alii, cum paulo infra, ubi totius spatii rursum mensura summaque colligitur, ea esse statuitur, quam diximus. Favet et Parmensis editio, aliaque veteres, in quibus *LXXVIII.* legitur.

98. Ibid. *CCCCXCI.*] Hactenus editum est *DCCCXCI.* Martianus etiam deterius, *DCCCXCI.* Nos ex Artemidoro, quem Plinius laudat, reponimus *CCCCXCI.* restituta priore nota centenarii, quam in quingenarium librarii transformarunt. Artemidori verba sunt loc. cit. p. 9. *Ἀπὸ Γαδείρων δὲ διὰ ἱεροῦ ἀκρωτηρίου, καὶ Ἀρτάβρων λιμένος, στάδιοι γ' π' λ' β'.* A Gadibus præter Sacrum promontorium, et Artabrorum portum, stadia sunt 3932. Efficiunt ea porro *CCCCXCI.* hoc est quadraginta et

unum supra nonaginta millia pass. cum quingentis passibus, qui pro nihilo haberi solent in rotundis numeris.

99. Ibid. *Quinquagies bis centena, XV. mill. pass.*] Iterum hoc loco Sabellicus movet, legitque, *Quinquaginta quinque millia stadiorum.* Satis audacter id quidem. At Plinium Martianus est secutus: Plinius Artemidorum, cujus verba refert Agathemerus, loc. cit. *Ἀπὸ μὲν Γάγγου ποταμοῦ ἕως Μυριάδρου τῆς ἐν Ἰσσυκῷ κόλπῳ, σταδίων μυριάδων δ' καὶ ἀψ' κ' ε'.* Stadia sunt 41725. sive millia passuum 5215000. quinquagies et bis centena, quindecim millia pass.

100. Ibid. *Pataram Lyciæ*] Dalecampius in margine editionis suæ reponit *Patras*, quæ urbs non Lyciæ, sed Achaïæ fuit. Artemidorus loc. cit. *εἰς Πάτρας.*

101. Ibid. *Vicies et semel centena, tria mill. pass.*] Nihil esse uspiam arbitror, toto Pliniano opere, fedius depravatum, quam hi numeri sunt. In editis legebatur: *tricies quater centena quinquaginta mill. Deinde Gades quatuordecies centena quinquaginta mill.* In R. 1. 2. Colb. 3. Chiff. *XXXII. L.* hoc est, *trigesies bis centena, quinquaginta mill. pass.* Sed duas videlicet summas in unam conflarunt eorum codicum exaratores: omisere enim hæc verba, *Deinde Gades*, &c. ac subsequentem numerum cum priore, qui *vicies* erat, junxerunt. Nos Artemidorum secuti sumus, apud quem particulares summae consentiunt mirifice cum totali, quam idem Artemidorus sæpe proposuit, et Plinius ipse paulo ante protulit, moxque iterum colliget. Artemidorus igitur loc. cit. a Myriandro intervallum ad Gades ait esse *σταδίων δισμυρίων 5', ὥκ'.* stadiorum 26820. A Calari vero ad Gades, *σταδίων μυρίων*, stadiorum 10000. Igitur a Myriandro Calarim, stadia sunt 16820. quæ efficiunt *XXI. mmm.* pass. hoc est, *vicies semel*

centena, et tria passuum millia, præter quingentos.

102. Ibid. *Gades duodecies centena et quinquaginta mill. pass.*] In libris editis perperam legitur *quatuordecies*. Artemidorus, ut diximus, habet decem millia stadiorum: quæ efficiunt duodecies centena, et quinquaginta millia pass. Adde Parmensem editionem, et Venetam 1479. in quibus legitur *duodecim*, haud dubie pro *duodecies*. Martianum nihil moror, apud quem corrupte admodum, *quadrages*, pro *quatuordecies*, si corrupto usus ille est codice, ut videtur.

103. Ibid. *LXVIII. mill.*] In editis post Hermolanum, *septuaginta octo*: At Parmensis editio, Veneta 1479. aliæque, *LXVIII*. Regius nterque codex, Colb. 1. 2. et Chiff. *LXVIII*. idque cum superiore Artemidori numero congruit, ut diximus. Iterum hic Sabellicus omnia susque deque vertit.

104. Ibid. *Quinquages et semel*] In editis, et apud Martianum ipsum, desunt amplius centena millia: sic enim habent, *quinquages centena M. pass. et XXI*. In Regio cod. 1. 2. et Colb. 2. *LI. XIX*. Corrigo, *LI. LXIX*. hoc est, *quinquages et semel centena, et LXIX. mill. pass.* Totidem enim passus efficiunt stadia quæ a Gange ad Euphratem Artemidorus statuit, loc. cit. Καὶ ἄλλως, inquit, ἀπὸ Γάγγου ἕως Εὐφράτου ποταμοῦ, μυριάδων δ' καὶ ἄ τ' ὕ'. Alia via, a Gange ad Euphratem annem, stadia 41350. Miror Sabellicum, qui *stadiorum millia quinquaginta* hoc loco reponit.

105. Ibid. *Inde Cappadociæ Mazaea, CCCXIX. mill.*] Libro omnes scribunt *CCXLIV*. quos ex Artemidoro fidenter emendamus. 'Απ' Εὐφράτου, inquit, εἰς Μάζακα Καππαδόκων, στάδια β' φ' ὕ'. Stadia 2550. efficiunt passus 318750. perfecto autem absolutoque numero, *CCCXIX. millia*.

106. Ibid. *Ephesum, CCCCXV. mill.*]

Prius legebatur, *CCCCXCVIII*. pro *CCCCXV. M.* Verum Artemidorus loc. cit. quem Plinius ad verbum transtulit, Ἀπὸ δὲ Μάζακων διὰ Φρυγίας τῆς παρορίας, καὶ μεγάλης Καρίας, ἕως Ἐφέσου, στάδιοι γ' τ' κ'. A *Mazacis vero per Phrygiam montanam, et magnam Cariam, usque Ephesum, stadia* 3320. quæ totidem, quot dixi, passus omnino efficiunt.

107. Ibid. *Isthmum CCXII. M. quingenti*] Editores Pliniani, cum in Mss. codicibus legerent: *Isthmum CCXII. M. D. Inde terra, &c.* (sic enim habent Reg. 1. et 2. alique,) edi curaverunt: *CCXII. M. Deinde terra*: cum eo loci litera *D.* quingenarii nota foret: quam nos restitui- mus, tum ex Mss. tum vero inprimis ex Artemidoro, qui spatium illud definiit stadiis 1700. ἐπ' Ἴσθμῶν, στάδια ἄ ψ' quæ efficiunt *CCXII. mill.* cum *quingentis pass.*

108. Ibid. *Et Lechaico mari et Corinthiaco sinu*] Ita correximus hunc locum, Pintianum secuti, ubi prius *Laconico* legebatur. Abest sane ab hoc itinere longissime Laconicum mare: sed vicinum est Isthmo Lechaicum, a Lechaë Corinthiaci sinus oppido cognominatum: de quo Plinius iv. 5. Emendationi nostræ plene suffragatur Chiffletianus codex.

109. Ibid. *XC. Mill.*] Prodigiosum hoc loco intervallum posuere Plinii editores ab Isthmi orientali parte usque Patras, *ducenta duo millia quingenti*: ipso Plinio repugnante, qui iv. 5. Isthmi longitudinem ait esse passuum quique millium: sinus deinde Corinthiaci usque Patras, *LXXXV.* quæ summa efficit millia passuum *xc.* Atque hic numerus est, quem nos restituimus, quod cum non solum situs locorum, et Plinius ipse, sed et Artemidorus statuit loco toties appellato, cum ait, 'Απ' Ἴσθμοῦ διὰ Κορινθίου κόλπου εἰς Πάτρας, στάδια ψκ', stadia 720. sive, quod idem est, passus 90000.

110. Ibid. *Leucadem LXXVII.*] Ita Chiffi. cod. Ita Plinius ipse iv. 5. Ita demum, quod multo est certius, Artemidorus toties appellatus: *Λευκάδα, στάδια ψ'.* Stadia 700. sunt passus omnino LXXXVII. M. D. Male igitur in editis, LXXXVI.

111. Ibid. *Brundisium LXXVII.*] Deest in libris milliari unum. Artemidorus enim ἐπὶ Βρεντήσιον, στάδια ψ'. Stadia 700. ut diximus, passus efficiunt LXXXVII. M. D.

112. Ibid. *Scingomagus*] Male hactenus *Cincomagus*. Strabo lib. iv. pag. 179. 'Επ' 'Εβρόδουνον κώμην· εἰτ' ἄλλοι τοσοῦτοι διὰ Βριγαντίου κώμης, ἐκ Σκιγγομάγου, καὶ τῆς τῶν Ἀλπεων ὑπερβέσεως· ἐπὶ Ὀκελον τὸ πέρας τῆς Κοττίου γῆς· καὶ ἡ ἀπὸ Σκιγγομάγου δὲ ἤδη Ἰταλία λέγεται. Ad Ebrodunum vicum: inde totidem per Brigantium vicum, a Scingomago, et Alpium altos transitus, usque ad Ocelum, qui est terræ Cottiae finis: nam a Scingomago jam Italia dicitur. Quibus ex verbis, aliisque idoneis argumentis, egregie probat Honor. Bouche, Hist. Provinc. iii. 3. p. 145. Scingomagus illud oppidum esse, quod postea Latinis Segusium dictum est, vulgo Suze, Marchionatus titulo nobile, in Diœcesi Taurinensi: neque audiendum esse vulgus Geographorum, qui Sezanne interpretantur. Straboni, de Italiæ capite, quod a Scingomago petit, astipulatur Itinerarium Hierosolymit. 'Segusione,' inquit, 'inde incipit Italia.'

113. Ibid. *DXVIII.*] In libris omnibus, *DXVIII.* hoc est, uno milliari minus. Verum Artemidorus loc. cit. verum definit spatium, Ἀπὸ Ῥώμης ἐπὶ τὰς Ἀλπεὶς ἕως Σκιγγομάγου κώμης, ὑπὸ ταῖς Ἀλπεσιν οὖσης, στάδια δ' ρ' ν' β'. Stadia 4152. quibus æquivalent passuum millia DXIX.

114. Ib. *Illiberim DCCCXXVII.*] Hic rursus aberrant a vero longissime codices Pliniani, quos citidi, omnes: iidemque nec satis sibi ipsi

constant. Editi quidem exhibent, *CCCCCLVI. mill.* Reg. 1. 2. *CCCCCLVI.* Colb. 2. *CCCCCLXVI.* cum scribi oporteat, *DCCCXXVII.* Apud Agathemerum quidem in lacuna est hoc loco numerus stadiorum, quæ integra esse valde e re nostra foret. Verum cum ex singularibus summis omnibus totalem colligat stadiorum 71560. et ad eas, quæ diserte expressæ sunt, si addantur 7417. stadia, illa ipsa exitura sit, jam nullus dubio locus relinquitur, quin eam ipsam hoc loco reponi oporteat. Sunt autem ea stadia, *DCCCXXVII.* millia passuum, cum stadio uno, quod est in rotundo numero prætermissum.

115. Ib. *CCCXXXI.*] Pliniani libri unum milliare addunt, *CCCXXXII.* Artemidorus, ἕως Γάδειρων, στάδια β' χ' ν' δ, stadia 2651. quæ passus efficiunt *cccxxxī.* mill. cum passibus fere *cccc.* quæ minor summa negligi plerumque solet.

116. Ibid. *Octuagies novies centena XXXXV.*] Mire hoc loco discrepant inter se codices. Editi quidem, *octuagies sexies centena, LXXXV.* Parmensis editio, *nonaginta* (pro *nonagies*) *LXIX.* Martianus lib. vi. p. 199. *octuagies, quinquies LXXVIII.* At Reg. codex 1. 2. et Colb. 2. alique, *LXXXIX. LXXXX.* hoc est, *octuagies novies centena, nonaginta millia.* Ad hæc sinceræ scripturæ vestigia accedit proxime nostra emendatio, *LXXXIX. XXXXV.* Stabilitur autem inprimis Artemidori ipsius, quem Plinius landat et sequitur, auctoritate ac ratione. Is enim summam omnium stadiorum colligens, ὁμοῦ ἀπὸ Γάγγου εἰς Γάδειρα, σταδίων μυριάδων ζ' καὶ δ' φ' ξ', stadia numerat 71560. quibus respondent omnino 8945000. passus, ac præterea *clxxv.* quorum in tanta mensura ratio vix haberi solet.

117. Ibid. *Quadrages*] Pliniani codices multi, *LIII. LXII.* perperam laud dubie, pro *XLIII. XC. M.* hoc

est, *quadragies quater centena, et novaginta millia*: ut Guill. Pelicorii manu in ora librorum ejus scriptum animadverti, ex probatis codicibus: quæ summa respondet stadiis 35920. quo intervallo litus Æthiopici Oceani distare ab ostio Tanais scripsit Artemidorus. Id vero planius multo fiet, collatis in unam singularibus, quæ mox ponentur, mensuris. Martiani cum Plinii libris consensus, jam tum ætate ejus depravatos fuisse codices, probat, quod alias sæpe animadvertemus.

118. Ib. *Decies centena*] Hic mirum in modum variant codices omnes. Libri editi, *quingenta quinquaginta millia*. Reg. 1. 2. Colb. et Chiff. *DCCV*. Nos *decies centena*, ex Artemidoro. Πλάτος δὲ τῆς οἰκουμένης, inquit, ἀπὸ τῆς Αἰθιοπικῆς θαλάσσης ἐπὶ τὴν Μεσόγειον, σταδίων η'. Stadia 8000. efficiunt passus 1000000. Qui *CCCCL. M.* in Plinii textum induxerunt, ii ex Eratosthenis computo Artemidori rationem metiri voluerunt, de qua videntur Strabo lib. 1. p. 63.

119. Ibid. *Rhodum DLXIII.*] Artemidorus habet tantum stadia δ' φ', 4500. seu passus *DLXII.* cum quingentis. Pliniani libri, *DLXXXIII.*

120. Ibid. *Gnidum LXXXVII.*] In libris editis, *LXXXVIII.* In Chiff. *LXXXV.* In Colb. 2. *LXXXVI. M. D. pass.*

121. Ibid. *Chium XCIV.*] Ita plane Reg. 1. 2. Colb. 2. aliquo: quibus suffragatur Artemidorus: εἰς Χῖον, σταδία χ' ν' stadia 750. sunt passuum millia *LXXXIII.* cum *DCCL.* Rotundo expletoque numero, *LXXXIV.* In li-

bris editis, et Mss. quibusdam, excidit denarii nota, dum legunt tantum *LXXXIV.* pro *LXXXIV.*

122. Ibid. *Tenedon, XLIV.*] Perturbatas hoc loco numerorum notas agnoscere promptum est, cum in Chiff. cod. hoc intervallum a Samo ad Chium attribuitur, quod sane huc revocari oportet, expuncto numero *XXVIII.* quem editi omnes retinent, vel *CXIX.* quem manu scripti. Artemidorus enim, εἰς Τένεδον, inquit, σταδία τ' ν', stadia 350. quæ efficiunt passuum *XLIII.* millia, cum *DCCL.* numero absoluto, *XLIV.* mill.

123. Ib. *Ostium Tanais, CCLXXV.*] Sic Artemidorus, quem secuti sumus, ut par fuit: Ἐπὶ Τάναϊν ποταμὸν, β' σ'. Stadia 2200. efficiunt passus *CCLXXV.* mill. In libris omnibus excidit librariorum culpa denarii nota: nam *CCLXXV.* tantum exhibent.

124. Ibid. *LXXXIX. mill.*] Ita libri omnes. Ex Artemidoro tamen colligi dumtaxat possunt stadia 564. hoc est, passuum millia *LXX.* Martianus aberrat ab eo numero quam longissime, cum ait lib. vi. p. 200. 'Qui quidem cursus, si per maria trans-eatur, in compendium ducit millia *DCLXXVIII.*'

125. Ibid. *Isidorus adjecit duodecies centena millia quinquaginta*] Ita codices omnes Mss. et Martianus loc. cit. 'Sed Isidorus adjecit duodecies centena quinquaginta millia, usque ad Thulen: quæ quidem opinatio mihi videtur incerta.' Frustra igitur Sabellicus emendabat: *duodecim millia stadiorum, et quinquaginta.*

C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIÆ

LIB. III.

C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIÆ

LIBER III.

Primus et secundus Europæ sinus.

1. **H**ACTENUS de situ, et miraculis terræ, aquarumque et siderum, ac ratione ¹ universitatis, atque mensura. Nunc de partibus: quanquam infinitum id quoque existimatur, nec temere sine aliqua reprehensione tractatum.² Haud ullo in genere venia justiore,³ si modo minime mirum est, hominem genitum non omnia humana novisse. Quapropter auctorem neminem unum sequar: sed ut quemque verissimum in quaque parte arbitrabor. Quoniam commune ferme omnibus fuit, ut eos quisque diligentissime situs diceret, in quibus ipse prodebat:⁴ ideo nec culpabo, aut coarguam quenquam. Locorum nuda nomina, et quanta dabitur brevitate ⁵ ponentur, claritate causisque dilatis in suas partes: nunc enim sermo de toto est. Quare sic accipi velim, ut si vidua ⁶ fama sua nomina, qualia fuere

CAP. I. 1 Ita Chiſſ. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *ac siderum, et ratione* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov. *Mox vet. Dalec. atque mensuræ.*—2 Vet. Dalec. *id quoque æstimatur . . . tractandum.*—3 Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov. *venia justior est.*—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. *disceret, ex quibus ipse prodibat.*—5 Ibid. *quantum dabitur brevi.*—6 Vet. Dalec. *ut sicubi vidua*; Chiſſ. *ut si dividua.*—

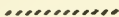
NOTÆ

^a *Ut si vidua*] Oppidorum, inquit, obscura scilicet ingloriaque, citentur. ita nunc audienda sunt nomina, tantum. quam cum primum fuere condita, ut

primordio ante res ullas gestas, nuncupentur: et⁷ sit quædam in his nomenclatura quidem, sed mundi rerumque naturæ.

Terrarum orbis universus in tres dividitur partes, Europam, Asiam, Africam. Origo^b ab occasu Solis et Gaditano freto, qua irrumpens Oceanus Atlanticus in maria interiora diffunditur. Hinc intranti dextra Africa est, læva Europa: inter has^c Asia.⁸ Termini, amnes Tanais et Nilus. Quindecim^d M. pass. in longitudinem, quas diximus,^e fauces Oceani patent, quinque M. in latitudinem, a vico Mellaria Hispaniæ ad promontorium Africæ Album,^f auctore Turrano Gracili⁹ juxta genito. T. Livius, ac Nepos Cornelius latitudinis tradiderunt, ubi minus,¹⁰ VII. M. pass. ubi vero plurimum, X. M. Tam modico ore tam immensa æquorum vastitas panditur. Nec profunda altitudo miraculum minuit. Frequentes^h quippe tæniæ candicantis vadi carinas territant. Qua de causa Limen interni maris multi eum locum appellavere. Proximis autemⁱ faucibus

7 Chiff. delet τὸ et, probante Dalecampio.—8 Ita Chiff. *inter h. A. est* edd. vett. item Harduin. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—9 Ita vet. Dalec. aliique codd. ap. Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Turrano Gracula* edd. vett. ante Harduin.—10 Ita Chiff. Regg. Harduin. 1. 2. Colb. 1. 2. et Paris. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *ubi minimum* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Lugd. 1606. Dalec. Elz. et Gronov.—11 Ita Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Proxima autem* edd. vett. Mox, margo edd. Dalec. et Gronov. *coërcent reluli clau-*

NOTÆ

^b Origo] Melam sequitur, ita scribentem 1. 4. operis de situ Orbis: 'Nunc exactius,' inquit, 'oras situsque dicturo, inde est commodissimum incipere, unde terras nostrum pelagus ingreditur,' &c.

^c Inter has] Nam Europæ Asia Africæque obtenditur.

^d Quindecim] Sic Martianus, lib. VI. c. de rotunditate terræ, p. 201.

^e Quas diximus] Plane modo, his verbis: 'Gaditano freto,' &c.

^f Album] Nunc *Capo Spartel*: idem Ampelusius vocitatum, v. 1.

^g Ubi minus] Ubi plurimum, decem: ubi minus, septem; ubi minimum, quinque mill. pass. ut dictum est proxime antea. Vide Notas et Emend. num. 1.

^h Frequentes] Adeo parum depressi fundi mare ibi esse significat, ut vadum ipsum saxosum appareat, ac per latitudinem freti ab Europa in Africam instar tæniæ fasciæve candicantis porrigatur: ταύλαν ὑφαλον appellat Strabo, lib. 1. p. 49.

ⁱ Proximis autem] Montes, inquit, utrinque impositi faucibus quæ fre-

utrimque impositi montes coërcent claustra. Abyla Africæ, Europæ Calpe, laborum Herculis metæ.¹² Quam ob causam indigenæ columnas ejus Dei vocant, creduntque perfossas^{13 j} exclusa antea admisisse maria, et rerum naturæ mutasse faciem.

(1.) Primum ergo de Europa altrice victoris omnium gentium populi, longeque terrarum pulcherrima, quam plerique merito non tertiam portionem fecere, verum æquam; in duas partes, ab amne Tanai ad Gaditanum fretum, universo orbe diviso. Oceanus hoc quod dictum est^k spatio Atlanticum mare infundens,¹⁴ et avido meatu, terras, quæcumque venientem expavere, demergens: resistentes quoque flexuoso littorum anfractu lambit: Europam vel maxime recessibus crebris excavans: sed in quatuor præcipuis¹⁵ sinus. Quorum primus¹ a Calpe Hispaniæ extimo (ut dictum est) monte Locros^m et Brutium¹⁶ usque promontorium immenso ambitu flectitur.

////////

stra.—12 *Herculis meta* Chiffi.—13 *Pintian. perfossas*, sub. montes.—14 *Margo* edd. Dalec. et Gronov. in *Atlanticum mare se infundens*. Mox vet. Dalec. *venientem expectare, exceperere*.—15 Ita Chiffi. aliique codd. ap. Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *præcipue* edd. vett. ante Harduin.—16 *Locros Brutium*, omisso *et*, Chiffi.

NOTÆ

tum urgent, sibi que propinquant, claustra hujusmodi continent. Id acceptum a Mela, 11. 6. ‘Deinde angustissimum pelagus, et proxima inter se Enropæ atque Africæ littora, montes efficiunt, ut initio diximus, columnæ Herculis, Abyla, et Calpe.’

^j *Perfossas*] Vide Notas et Emend. num. 2. De re ipsa Pomponius, ut solet, perelegantè brevitate, 1. 5. ‘Hunc Abylam,’ inquit, ‘illum Calpen vocant: columnas Herculis utrumque. Addit fama nominis fabulam: Herculem ipsum junctos olim perpetuo jugo diremisse colles, atque ita exclusum antea mole montium Oceanum, ad quæ nunc inundat, ad-

missum.’ Seneca Natur. Quæst. vi. 29. ‘Sic et Hispanias a contextu Africæ mare eripuit.’

^k *Hoc quod dictum est*] Gaditano freto.

¹ *Quorum primus*] Is Ibericum mare, Sardonum, Tyrrhenumque complectitur.

^m *Locros*] Pomponius quoque prope Brutium promontorium Locros statuit: ‘Tertius sinus,’ inquit, ‘inter promontoria Zephyrium, et Brutium, Consilinum, Cauloniam, Locrosque circumdat.’ Brutium vero promontorium illud est quod cap. 10, Leucopetra appellatur.

II. In eo prima Hispania terrarum est, ulterior appellata, eadem Bætica. Mox a fine Urgitano^{1a} citerior, eademque Tarraconensis ad Pyrenæa juga. Ulterior in duas, per longitudinem, provincias dividitur.² Si quidem^b Bæticae latere septentrionali prætenditur Lusitania, amne Ana^c discreta. Ortus hic Laminitano^d agro citerioris Hispaniæ, et modo se in stagna fundens, modo in angustias resorbens, aut in totum cuniculis condens, et sæpius nasci gaudens, in Atlanticum Oceanum effunditur. Tarraconensis³ autem affixa Pyrenæo, totoque ejus latere decurrens, et simul ad Gallicum^e Oceanum Iberico a mari transversa sepandens, Solorio^f monte, et Oretanis^g jugis, Carpetanisque, et Asturum, a Bætica atque Lusitania distinguitur.

III. Bætica,^a a flumine eam mediam secante cognominata,

CAP. II. 1 Dalec. legit, a sinu Virgitano.—2 Chiff. in duas partes dividitur.—3 Tarraconensis autem hinc affixa Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz. Mox transversim vet. Dalec.

NOTÆ

^a *A fine Urgitano*] Ab oppido Ur-
ci, qui Bæticae finis, idemque Tarra-
conensis initium, ut dicitur cap. 3.
et 4. Ur- ci, Urgi, Virgi, omnia ejus-
dem oppidi sunt nomina. Hodie *Al-*
macuren. Martianus a Plinio mutua-
tus, lib. vi. pag. 202. cap. de Hispa-
nia: 'Ab Urcitano fine,' inquit, 'qua
citerior meat, Tarraconensis dicitur,'
&c. Mela, II. 6. 'Virgi in sinu quem
Virgitanum vocant.'

^b *Si quidem*] Martianns, loc. cit.

^c *Ana*] Nunc Maurorum lingua
Guadiana, hoc est, *flumen Anas*. ^a*Avas*
Straboni, lib. III. p. 139.

^d *Laminitano*] Ab oppido, quod *Aapl-*
viov vocat Ptolemæus, in Carpetanis,
II. 6. Laminiun Antoninus, in Tarra-
conensi, quod a capite fluminis Anæ
distare ait idem VII. pass. mill. Ho-
die oppido nomen est *Montiel*, et idem
circumjacenti agro, *Campo de Mon-*
tiel: nec procul a fontibus se in di-

versa stagna fundit, ac se ipse pre-
mit subinde angustioribus alveis,
in totum cuniculo se abscondit, sæ-
pius ita nasci gaudens: quod circa
Metellinum oppidum, multis ab ip-
sius exortu millibus, contingere falso
veteres credere.

^e *Ad Gallicum*] Qui et Aquitanicus
appellatur.

^f *Solorio*] Solurium vocat Isidorus,
Orig. XIV. 8. qui montium Hispaniæ
altissimum prodit. Nunc vocant *Sier-*
ra de los Vertientes.

^g *Oretanis*] Oretana juga, hodie
Sierra di Alcaraz: Carpetana, *Sierra*
di Guadalupe, *Sierra di Pico*: Astu-
rum denique, *Sierra de las Asturias*.
Pro Asturum frustra *Vettonum* repo-
nit Joan. Genes. Sepúlveda, Epist.
III. 45. ad Pintianum, p. 181.

^a *Bætica*] Andalusia nunc est, cum
parte Granatensis regni.—'Unde sit
autem Andalusiae factum nomen, mi-

cunctas provinciarum divite cultu, et quodam fertili ac peculiari nitore præcedit. Juridici^b conventus ei quatuor, Gaditanus, Cordubensis, Astigitanus,¹ Hispalensis. Oppida omnia numero CLXXV.^c In iis coloniæ IX.^{2d} municipia VIII. Latio³ antiquitus donata XXIX. libertate VI. fœdere III. stipendiaria CXX. Ex his digna memoratu, aut Latiali sermone dictu facilia, a flumine Ana, littore Oceani, oppidum Onoba,⁴ Æstuarium^e cognominatum: interfluentes,⁵ Luxia, et Urium.^f Mariani^g montes:⁶ Bætis^h fluvius: littus

CAP. III. 1 *Asticianus* Chiffi.—2 Gronov. et al. vett. *In iis coloniæ VIII.* Mox Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz. *municipia XVIII.*—3 Dalec. legi jubet: *Latio jure*, ut infra cap. 4. Mox *fœdere II.* edd. vett. ante Harduin. *fœdere III.* in Chiffi. alioque cod. ap. Laet, item in edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *stipendiaria CXX.* edd. vett. et Gronov.—4 *Ossonoba* edd. vett. ante Harduin.—5 *Interfluunt* vet. Dalec.—6 ⁴ Male Mss. *Harenî montes.* Eruditus Harduinus in altera sua editione, *Arenæ montes.* In aliis editionibus, *Ariani.* Sunt Mariani montes, Ptolem. II. 4. Nunc *Sierra-Morena.* Inde forte appellatum æs Marianum, de quo infra Plinius xxxiv. 1. ¹ *Brotier.*

NOTÆ

hi fateor esse incompertum. A Vandalis enim, opinor, Vandalia diceretur. Orientales, quibus ignoti sunt Vandalii, inquit D. D'Herbelot, in Biblioth. Orient. p. 114. fabulantur ab Andaluso Iapheti filio, Noë nepote, Andalusiam nomen accepisse. ¹ *Ed. sec.*

^b *Juridici*] Quo tempore Romani Hispanias tennere, suos in illis Senatus Judicarios habebant, quos 'Conventus Juridicos' suo nomine appellabant. Huc finitimi, tanquam ad Coloniæ metropolim, jus petitori, et de controversiis quæ orirentur disceptaturi, conveniebant: quemadmodum hodieque in Gallia forum juris publici (Parlamenti Curiam vocant) Lutetiæ Parisiorum, et Tolosæ, et alibi constitutum perdurat: et in Castellæ regno, Prætorium Vallisoletanum, et Granatense.

^c *Numcro CLXXV.*] Sic Martianus, lib. VI. cap. de Hispania, p. 203.

librique omnes.

^d *In his coloniæ IX.*] Vide Notas et Emend. num. 3. ubi eadem opera, quid coloniæ sint, quid municipia, quid donata Latio oppida, quid denique fœderata, ac stipendiaria, dicturi sumus.

^e *Onoba, Æstuarium*] Ab æstuariis eo loci frequentibus. Sunt autem æstuarium (*ἀναχώρας* Straboni, lib. III. p. 140.) loca quæ marinis aquis referta sunt ex inundationibus pelagi, per quas sæpe in mediterranea fluviorum instar navigantes accedunt. Oppidum id porro Anæ fluvii ostiis, ubi æstuarium fiunt accedente mari, proximum, nunc esse *Gibraleon* Rodericus Carnus recte censet, Antiq. Hispal. III. 75. Vide Notas et Emend. num. 4.

^f *Luxia, et Urium*] Nunc amnes eos *Odier* et *Tinto* vocant, inter Anam et Bætis fluentes.

^g *Mariani*] Ab Urio amne ad Bætis perpetua sunt montium juga.

Corense⁷ⁱ inflexo sinu; cujus ex adverso Gades, inter insulas^j dicendæ. Promontorium Junonis,^k Portus Bæsip-
po.^l Oppida: Belon,^m Mellaria:ⁿ fretum ex Atlantico
mari. Carteia,^o Tartessos⁸ a Græcis dicta. Mons Calpe.^p
Dein littore interno^q oppidum⁹ Barbesula cum fluvio. Item
Salduba:^r oppidum Suel: Malaca^s cum fluvio, foederato-

—7 *Littus Curonense* Chiff. Vid. infra Not.—8 *Carpessum* Appian. Pausan. et Leopard.—9 *Vet. Dalec. oppida.*—10 *Item Salduba duba oppidum, Suel*

NOTÆ

Vide Notas et Emend. num. 5.

^b *Bætis*] Nunc *Guadalquivir* vocant: quæ vox Arabibus Fluvium magnum sonat.

^l *Littus Corense*] Mss. Reg. 1. 2. &c. *Corense*. Littus id a Bæti amne ad *Rio Guadalete* porrigitur, ubi oppidum *S. Lucar di Barameda*.

^j *Inter insulas*] Lib. iv. cap. 36.

^k *Junonis*] Nunc *Capo de Trafalgar*. Ptolemæo, II. 4. ἀκρωτήριον, ἐν ᾧ νὰς ἦρας.

^l *Bæsippo*] Hodie *Puerto Beges*, vel *Beger*. Vide Notas et Emend. num. 6.

^m *Belon*] Ptolemæo, loc. cit. Βαλ-
λων πόλις καὶ ποταμός. Marciano quo-
que Heracl. p. 70. Stephano Βελών,
πόλις καὶ ποταμός τῆς Βαιτικῆς, κ. τ. λ.
post Strabonem, lib. III. p. 140. Ho-
die *Turiffa*, ad fretum.

ⁿ *Mellaria*] *Μενλαρία* Marciano He-
racl. p. 70. Nunc diruta: loco no-
men *Milarese*.

^o *Carteia*] *Καρτηία* Ptolemæo, II. 4. Nummus est ex ære minimo, apud P. Albaret, e Societate nostra, Tur-
nonii, inscriptus, CARTEIA, quem ad
nos ille inspiciendum misit. Pictus
ea parte Genius civitatis est: pars
altera est usu detrita. Fabrica ma-
nifeste Hispanica. Oppidi illius ho-
die ruderæ vix supersunt. Portus su-
perest admodum capax, cum castello,

Torre di Cartagena, corrupto a vetere
Carteia nomine. Roder. Carus, An-
tiq. Hispal. III. 24. Mela, II. 6. 'Car-
teia (ut quidam putant) aliquando
Tartessus.' Pausan. Eliac. lib. VI.
poster. p. 378. et Strabo, lib. III. p.
151. Ἔνιοι δὲ Ταρτησσὸν τὴν νῦν Καρ-
τηίαν προσαγορεύουσι. Gadium insu-
lam Tartessum quoque vocitatum di-
cemus IV. 36. Et in insula ad Bætis
ostia tertiam eo nomine urbem vete-
res agnovere. Strabo, p. 148.

^p *Mons Calpe*] Cum oppido cogno-
mine, cujus meminere Strabo lib. III.
p. 140. Antoninus, et nummus anti-
quus, C. I. CALPE, hoc est, *Colonia
Julia Calpe*, apud Spanhem. p. 766.
Sed eadem plane ea est cum *Carteia*
superius dicta. Montis ipsius nomen
extat in vetusta Inscriptione, qua
Herculis facta narrantur, apud Rei-
nesium p. 347. ΕΠΙ. ΤΟ. ΚΑΛΠΕΪΟΝ
ΟΡΟΣ. ΗΛΘΕ.

^q *Littore interno*] Littore interni
maris, hoc est, mediterranei: ibi enim
oppidum *Barbesula*, nunc *Guadajara*,
ad amnem hodieque cognominem:
Marcianus Heracl. ἀπὸ Καρτηίας εἰς
Βαρβήσολα . . . ἀπὸ δὲ Βαρβησόδλων, κ. τ.
λ. Fluvii *Βαρβησόλα* meminere Pto-
lem. II. 4. et Tzetzes, Chiliad. VIII.
712.

^r *Item Salduba*] Hoc est, ut *Bar-
besula*, sic etiam *Salduba* olim oppi-

rum.¹⁰ Dein Menoba^t cum fluvio. Sexifirmum¹¹ u cognomine Julium, Selambina,^v Abdera. Murgis^w Bæticæ finis. Oram eam universam originis Pœnorum existimavit M. Agrippa. Ab Ana^x autem Atlantico Oceano obversa^y Bastulorum Turdulorumque est.¹² In universam Hispaniam M. Varro pervenisse Iberos,^z et Persas, et Phœnicas,

Melacha cum fluvio, &c. Pro Suel Chiffi. sire.—11 Scatifirmum Ptolemæo; Sexti Firmum edd. vett. Vide infra notam.—12 Pinetus hæc interserit: Turduli a Bati fluvio ad Ætnam usque protenduntur. Eorum finis ad promontorium

NOTÆ

dum cum fluvio fuit cognomine: Suel non item. Salduba hodie *Marbella* est: ad amnem olim cognominem, qui nunc *Rio Verde* dicitur. Σοῦελ inter Marbellam et Malacam, in regno Granatensi castellum est, hodie *Molina*. Refert hæc oppida Mela, II. 6. *Menoba*, *Malaca*, *Suel*, *Salduba*, *Lacippo*, *Barbesul*. Inscriptio vetus apud Reinesium, p. 131. ΜΥΝΙCΙΠΙΟ SVELITANO. Sunt qui velint esse Fuengirolam, vicum a Malaca lencis quatuor dissitum, ubi hæc reperta erutaque inscriptio est, sed ficta eadem et recens.

^s *Malaca*] *Malaca*, inquit, fœderatorum oppidum est, cum fluvio. Ptolemæo II. 4. Μάλακα, qui vicinum amnem Σάδουκαν vocat. Oppido incolæ nomen fecere *Malaga*: Galli, *Malgues*: amni, *Guadalquivireio*: sive *Fiu Grande*. Regio vino nobilis, in Granatensi regno.

^t *Menoba*] Μαίνοβα Straboni, lib. III. p. 143. Ptolemæo Μάνοβα, mendose. Fluvio nomen est hodie *Fiu Frio*, sen Frigidus annis: oppido, *Torres*, in littore regni Granatensis.

^u *Sexifirmum* [*Sexti Firmum*] Mss. *Sexifirmum*. Mela, loc. cit. Ex vocat: *Sexitanum*, Antoninus: Σέξ Ptolemæus, II. 4. hodie *Almunecar*. Vide Notas et Emend. num. 7. Hinc salsaementis Exitanis, sive Sexitanis no-

men, de quibus Strabo lib. III. p. 156. alique.

^v *Selambina*] Σηλάμβινα Ptolemæo, loc. cit. et mox Ἀβδαρα, Straboni, loc. cit. Ἀβδρα, Stephano Ἀβδρα. Illam hodie *Salobrena* incolæ, istam *Almeria* vocat Mariana, Hist. Hisp. x. 18. p. 503. utramque regni Granatensis. Aliis Abdera *Adra* esse videtur, haud adeo abludente ab Abdera vocabulo, medio fere inter Selambinam et Almeriam intervallo.

^w *Murgis*] Antonino Murgi, a Sexitano, M. P. xxxviii. Hodie Almeria est, si Mendozam audimus in Conc. Ilib. *Muxacra*, in ora ulteriore versus Septemtrionem, si Marianam, Hist. Hisp. I. 3. cui subscribimus. Alia porro ab ista Μούργις Ptolemæi est, II. 4. in mediterraneis Turdulorum Bæticorum oppidis. Alia item quam hodie Murciam vocant, regni caput, oppidum et a mari, et ab ora hac quam lustramus longe dissitum.

^x *Ab Ana*] Ad fretum usque. Mela, III. 1. A freto 'ad flumen Anam Turduli et Bastuli habitant.'

^y *Obversa*] Subintellige, ora. A Turdulis sive Turdetanis, Bætica tota olim Turdetania appellata. Vide Strab. lib. III. p. 139.

^z *Iberos, &c.*] De his omnibus vide Diodor. Sicul. Bibl. lib. v. pag. 312. Appianus in Ibericis, p. 256. Melam,

Celtasque, et Pœnos tradit. Lusum enim^a Liberi patris, aut Lyssam cum eo bacchantium¹³ nomen dedisse Lusitaniæ, et Pana præfectum ejus universæ.^b At quæ de Hercule^c ac Pyrene, vel Saturno traduntur, fabulosa inprimis arbitror.

Bætis in Tarraconensis provinciæ,¹⁴ non, ut aliqui dixere, Mentesa^d oppido, sed Tugiensi^e exoriens saltu, juxta quem Tader^f fluvius, qui Carthaginiensem agrum rigat, Ilorci^g

//////////

sacrum: Bastuli vero a Calpe usque Alimentam.—13 Gor. Pinet. et edd. vett. *patris comitem, aut Lyssam bacchantem.* Mox, margo edd. Dalec. et Gronov. *ejus universa autem quæ de Hercule, &c.*—14 *Tarraconensi provincia* ibid. et mox, *Metesu oppido* Chiiff. Paulo post margo edd. Dalec. et Gronov. *saltu, juxta quem, &c.* quod recepere Harduin. et recentt. *juxta* deest in edd. vett.

NOTÆ

11. 6. aliosque. Phœnicum inprimis expeditionem in Hispaniam eo tempore susceptam, quo Romanæ urbis fundamenta ponerentur, Mariana censet Hist. Hisp. 1. 15.

^a *Lusum enim*] Varro nugatur, si a ludo seu lusione, quæ vox Latina est, jam tum Bacchi ævo Lusitaniam cognominatam velit: aut a λύσσα, quæ vox rabiem sonat. Sic tamen Martianus accepit, lib. vi. cap. de Hispania, p. 203. 'Lusitania, cui nomen fabula a lusu Liberi patris, vel cum eo bacchantium, sociavit.' In Mss. *Lysum*. An *Lysum Liberi Patris, aut Lysam cum eo bacchantem* legi satius: ut 'Lysus' et 'Lysa' unius hominis, qui Bacchi filius comesve fuerit, nomen geminum esse videatur? Bacchum ipsum Lysium apud Pausaniam dictum accepimus, a λύω, quod curas solvit.

^b *Universæ*] Subintellige, Hispaniæ. Verba Sosthenis de Baccho, lib. xiiii. Ibericorum: Νικήσας δὲ καὶ Ἰβηρίαν, Πάνα κατέλειπεν ἐπιμελητὴν τῶν τόπων, ὃς τὴν χώραν ἀπ' αὐτοῦ Πανίαν μετωνόμασεν, ἣν οἱ μεταγενέστεροι Στανίαν προσαγόρευσαν. Apud Plu-

tarch. lib. de Flumin. p. 1159.

^c *De Hercule*] De Herculis expeditione in Hispaniam, Diodor. Sic. Bibl. lib. iv. p. 226. A Pyrene Berycis filia, quam Hercules adamarat, in Pyrenæo monte sepulta, montis ejus appellationem fabulose Silius deducit, lib. iii.

^d *Mentesa*] Hæc Mentesa Bastulorum, de qua cap. 4. dicetur. Nunc vicus *S. Thomé*: olim Episcopalis sedes, Gienam deinde transducta, *Juën*.

^e *Tugiensi*] Ab oppido Tugia, cujus Antoninus meminit, et a Castulone, Malacam versus, distare ait, xxxv. M. P. Nunc jacet. Saltui Tugiensi nomen, *Sierra de Alcaraz*.

^f *Juxta quem Tader*] Ita Mss. omnes. Ex iisdem montibus, quibus Bætis, Tader oritur: hodie *Segura* vocant: sed is in ortum tendit, Murciam rigat, et in Illicitanum agrum devolvitur, ut dicitur cap. seq.

^g *Ilorci*] Curvo, inquit, amnis deflectit anfractu, quasi refugiat Cn. Scipionis rogam aspicere: quem in turrim quandam Hasdrubalis copiæ fugientem compulerant: qua incensa cum omni comitatu misere concie-

refugit¹⁵ Scipionis rogam: versusque in occasum, Oceanum Atlanticum provinciam^h adoptans petit, modicus primo, sed multorum fluminum capax, quibus ipse famam aquasque aufert. Bæticæ primum ab Ossigitania^{16 i} infusus, amœno blandus alveo crebris dextra lævaque accolitur oppidis.

Celeberrima inter hunc^j et Oceani oram in mediterraneo Segeda, quæ Augurina cognominatur: Julia, quæ^k Fidentia: Urgao,^{17 l} quæ Alba: Ebura,^m quæ Cerealis: Iliberi,ⁿ quod Liberini: Ilipula,^o quæ Laus: Artigi,^p quod Julien-

////////

—15 Vet. Dalec. *ille ocyor refugit*.—16 *Ossigitaniæ* margo edd. Dalec. et Gronov.—17 *Urgao* edd. vett. Mox *Hebura*, quæ, &c. margo edd. Dalec. et Gronov. Deinde, *Astigi* Harduin. 2. 3. et Franz. *Astici* Parm. *Singilia He-gua* Gronov. Paulo post, *Ubeda* ibid. pro *Bæbro*. 'Forte *Agabro* legi satius: quod, cum Eliberitana et Astigitana Ecclesia, meminit etiam Agabrensis

NOTÆ

tus est: ut auctor est Appianus in Iberic. p. 263. Oppido nomen hodie *Lorquinum* est, ad amnem Taderum, in regno Murciæ.

^h *Provinciam*] Bæticæ provinciæ, quam mediam secat, suum nomen impertiens.

ⁱ *Ossigitania*] Ab Ossigi oppido, de quo mox: ab ea provincia Bæticæ initium duci haud obscure innuit: citra versus Septemtrionem et ortum, Tarraconensem esse: quare ad Castulonem oppidum, qui Bæticæ finis paulo post dicitur, Ossigitania pertinuit.

^j *Inter hunc*] Inter Bætim, ab Ossigitania, ad fretum Gaditanum, et Atlantici oram Oceani, Cordubensis conventus mediterranea oppida ista sunt: Segeda, &c.

^k *Julia*, quæ] Tiberii nummus, in Thesauro Goltzii, COL. IVL. FIDENTIA. Sed sunt Goltziana Latina numismata pleraque adulterina et ficta. Straboni, lib. III. p. 141. 'Ιουλία. Est Οὐλία, vel potius 'Ιουλία, Ptolemæi

prope Cordubam, II. 4.

^l *Urgao*] Inscriptio inventa Arjonæ in agro Giennensi, lencis duabus ab *Andujar*, MVNIC. ALBENSE. VRGAVON. apud Gruter. p. 233. sed ficta et recens.

^m *Ebura*] In Mss. quibusdam, *Ebora*. Non est hæc *Ebora* Pomponii Melæ, de qua ille in Bæticæ littore, III. 1. nec Strabonis 'Εβούρα, quæ eadem cum *Ebora* Pomponii est, III. p. 140. Nunc, ut ego reor, est *Alcala Real*, inter Granatam et Cordubam.

ⁿ *Iliberi*] Loaysas in Conc. Illib. legit, *Eliberi*, quod *Eliberini*. Fuit in colle, cui nomen hodie est *Sierra de Elvira*. Ptolemæo, loc. cit. 'Ιλλί-βεpls.

^o *Ilipula*] Ptolemæo, loc. cit. 'Ιλλί-πouλα μεγάλη. Nunc est Granata, regni cognominis caput. Vide Roder. Carum, Antiq. Hispal. III. 11. p. 100.

^p *Artigi*] Nunc *Alhama*, inter Granatam et internum mare, versus Malacam. Mart. de Roa, in Hist. Asti-

ses: Vesci,^q quod Faventia: Singili,^r Attegua,^s Arialdu-
num,^t Agla minor, Bæbro, Castra vinaria,^u Episibrium,^v
Hippo^w nova, Ilurco,¹⁹ ^x Osca,^y Escua, Succubo, Nudita-
num,^z Tuati^a vetus, omnia Bastetaniæ^b vergentis ad mare,

//////////

Concilium Hispalense II. Can. 1.º *Harduin. in Ed. sec.*—18 *Castra v. Pisim-
brium Chiffi.*—19 *Beue Ilurco nummi veteres.* *Brotier. Ilurco ceteræ edd.*—

NOTÆ

git. fol. 13. aliique: Ptolemæo, loc. cit. *'Απτιγίς.*

^q *Vesci]* *Οὔεσκis* Ptolemæo, loc. cit. Forte *Archidona*, inter *Antequera*, et *Alcala Real*.

^r *Singili]* Eadem Antiquaria Antoino dicta, nunc *Antequera*, supra Malacam. Ibi reperta inscriptio apud Gruter. extat, p. 437. *MUNICIP. SINGILIENSIVM.*

^s *Attegua]* *Ἀττέγουα πόλις*, Dionii lib. XLIII. pag. 230. hand procul Corduba. Mariana, Hist. Hisp. III. 21. *'Attegua,* inquit, *'decimo sexto ab urbe Corduba lapide sita erat, quo nunc loco ruinæ tantum extant Tebæ veteris nomine, Teva veja,'* sexto fere milliari ab Antiquaria Hispalim euntibus. Vide Notas et Emend. num. 8.

^t *Arialdunum]* Mss. Reg. et Colb. *Arialdunum, Aglamin, Urbedo.* Hic aliqui comminiscuntur, *Avia, Eldanum:* et a priore oppido dictum esse Festum Avicenum volunt.

^u *Castra vinaria]* Forte quæ Hirtio Castra Postumiana dicuntur, milibus fere quatuor ab Attegua et Succubi, de Bello Hisp. p. 255. quæ Mariana, Hist. III. 21. pag. 123. nunc *Castro del Fiume* ait appellari.

^v *Episibrium]* Mss. R. 2. *Episimbrium.* Reg. 1. et Colb. 2. *Cisimbrium.*

^w *Hippo]* Mss. *Iphonoba.* Hippo- nem Livius agnoscit, sed in Carpeta-

nis, hand procul Toletu, lib. XXXIX. p. 496.

^x *Ilurco]* Inscriptio apud Gruter. pag. 406. *ORDINIS. ILLVRCONENSIS,* ex Ant. Augustini schedis, reperta in pago *Pinos*, Granatensis agri. Falsa et recens.

^y *Osca, &c.]* *Oscam* nunc aiunt esse *Huescar*, in confinio regni Granatensis, et Castellæ Novæ. Ita Jo. Franc. Andrez, lib. de patria S. Laurent. p. 6. aliique. *Escuam* Ptolemæus *Ἐσκουαν* vocat, II. 4. *'Succubo'* Hirtio, de Bello Hisp. pag. 254. *Ucubis* vocatur, prope Atteguam. Succubitani municipii meminit Capitolinus, in M. Antonino, p. 22.

^z *Nuditatum]* Mss. *Unditanum.*

^a *Tuati]* Vide Notas et Emend. num. 9.

^b *Omnia Bastetaniæ]* Recensita inquit, hactenus oppida, in Bastetaniæ parte illa sunt, quæ non ad Oceanum, sed internum vergat ad mare: ad conventum vero quod spectat, Cordubam jura petunt. Bastetani Plinio iidem qui Bastuli. A Bæti amne ad Carthagiensem novam, Oceani interni- que maris oram tenere. Auctor Strabo, lib. III. pag. 156. Nomen a Basta urbe, quæ hodie *Baza* est, inquit Mariana, Hist. Hisp. I. 3. Apud Gruter. pag. 349. *BASTETANVS.* At pag. 225. permutatis literis, *BATES-
TANI. POPVLI.*

conventus vero Cordubensis. Circa flumen ^c ipsum, Ossigi, ^{20 d} quod cognominatur Laconicum: Iliturgi, ^{21 e} quod Forum Julium: Ipasturgi, quod Triumphale: Sitia: ^f et XIV. M. passuum remotum in mediterraneo Obulco, ^g quod Pontificense appellatur. Mox Ripa, Epora ^{22 h} foederatorum, Sacili, ⁱ Martialium Onoba. ^j Et dextra ^k Corduba, ^l colonia

20 *Tucci vetus, omnia Bastitaniae vergentis ad mare. Conventus vero Cordubensis circa flumen ipsum Ossigi* edd. vett. et Gronov. *Bastetaniae* inscriptiones vett. et Reg. Brot. 1. quod recepit Brotier. Mox, Chiffli. *Laconium*.—21 Ita Reg. Brot. 1. et Ed. pr. *Iliturgi* ceterae edd.—22 Ita Reg. Brot. 1. et Rezzon. *Ripe-*

NOTÆ

^c *Circa flumen*] Circa Bætım.

^d *Ossigi*] In subscript. Conc. Ililib. 'Clementianus ab Ossigi.' Nunc aiunt esse *Megibar*, inter *Andujar*, et *Linares*, in regno Giennensi. In Hispania Laconicos mores et instituta floruisse auctor est Strabo, lib. III. p. 154. inde illa fortasse cognomina, Laconicum, et Laconimurgi, quæ nunc occurrunt. Tamen in Mss. hoc loco *Latonium* scribitur.

^e *Iliturgi*] A Scipione æquatum solo id oppidum auctor est Livius, lib. XXVIII. pag. 326. et Appian. in Iber. p. 272. cui Ἰλιουργία πόλις dicitur, sicuti Ptolemæo, II. 4. Ἰλιουργίς. Nunc est *Andujar el vejo*, tribus millibus ab *Andujar* oppido ad Bætım sito, supra Cordubam: ubi reperta inscriptio, quam refert Morales, lib. II. fol. 57. ORDO ILITVRGITANOR. ficta et recens.

^f *Sitia*] Σέρτια Ptolemæo, loco cit.

^g *Obulco*] Ὀβόλκων Stephano: Ὀβουλκων Ptolemæo, II. 4. Hodie *Porcuña*, oppidum haud ignobile Cordubam inter, et Giennam. Ita Mariana, Hist. Hisp. III. 21. p. 123. Reperta ibi vetus inscriptio, apud Gruterum, p. 105. MUNICIPI. PONTIFICIS. Et p. 458. ORDO. PONTIFICIENSIS. OBULCONENSIS. Id pluribus firmat argumentis Mart. de Roa, in Hist. Astig.

pag. 18.—'In nummo vetere, e Gaza Regia, OBVLCO.' Ed. sec.

^h *Mox Ripa, Epora* [*Ripepora*] Post Obulconem, inquit, sequitur in mediterraneo *Ripepora*, quod oppidum foederatorum fuit. In oppido *Montoro* repertum lapidem vetustum Hieron. Surita ait in Anton. Itiner. p. 553. cum inscript. RESPVB. EPORENSIS. Eporam a Corduba distare Antoninus prodidit M. P. XXVIII. a Castulone, L. Gruteri inscript. p. 105. ORDO. MVN. EPOR. Hanc Eporam esse *Montoro*, in Cordubensi Diœcesi, censet pariter Roder. Carus, III. 22. pag. 120. Hæc Ἐβopa Ptolemæi videtur, II. 4. in oppidis Turdulorum mediterraneis, proxime Onobam.

ⁱ *Sacili*] Σακίλις Ptolemæo, II. 4. in oppidis Turdulorum mediterraneis. Nunc *Alcorruçen* vocant. In thesauro Goltzii, pag. 244. MVN. SACILIS.

^j *Onoba*] Ὀνοβα Ptolemæo, loc. cit. Ut Narbo Martius, a Martia, ut videtur, legione, quæ eo deducta colonia est, sic Onoba eandem ob causam Martialium cognominata creditur. At hoc verius Sacilis cognomen est, interponique satius in hunc modum: *Sacili Martialium, Onoba*.

^k *Et dextra*] In ripa fluvii, quæ Meridiem spectat.

^l *Corduba*] Hodie *Corduba la veia*,

Patriciæ cognomine: ²³ inde primum navigabili Bæti. Oppida: Carbula, ²⁴ ^m Decuma: ⁿ fluvius Singulis, eodem ° Bætis latere incidens.

Oppida Hispalensis conventus: Celti, ^p Arua, Canama, Evia, Ilipa ²⁵ ^q cognomine Ilia: Italica. ^r Et a læva, Hispalis colonia, cognomine Romulensis. ^s Ex adverso ^t oppi-

pora Ed. pr. aliæque edd. Mox, *Maritalium* vet. Dalec.—23 Ita codd. Harduin, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *patricia cognominata* edd. vett. ante Harduin.—24 *Carbule* Gronov. *Carbulo* al. Mox, *latere incidens* edd. vett. ante Harduin.—25 *Celtica*, *Axatiara*, *Arucci*, *Menoba*, *Ilipa* edd.

NOTÆ

leuca fere una a Corduba nova, quam nos *Cordoue* dicimus in septemtrionali amnis latere posita. Gruteri inscript. p. 323. COLONIÆ. PATRICIÆ. CORDVBENSIS. In nummo Augusti: COLONIA. PATRICIA.

^m *Carbula*] Ita Mss. Reg. 1. 2. &c. et in nummo antiquo ex ære, apud P. Ludovicum Jobert e Societate nostra, CARBULA, non *Carbulo*. Carbulam in Bætica habet Antoninus, sed Ilipam inter et Hispalim: quare non est hujus loci, quanquam aliter Stritæ visum, in Anton. Itiner. p. 562. et Roder. Caro, Antiq. Hispal. III. 49.

ⁿ *Decuma*] In Mss. R. 1. 2. &c. *Detuma*. Forte *Detunda*, vel *Detunna*. Nam, ut Barbarus annotavit, in hoc ipso Bætiæ tractu, inter mediterranea Turdulorum oppida, *Δητρούνδα* a Ptolemæo nominatur, haud procul Sacili. Situm ejus oppidi fuisse necesse est inter Bætum et Singulim amnes.

^o *Eodem*] Dextro scilicet, et meridionali. Annem hodie *Xenil*, et *Guadaxenil*, accolæ nuncupant.

^p *Celti*, &c.] *Celti* Antonino, vel Æthico potius, ut viris eruditis placeat, in itinere ab Hispali Emeritam. Ceterorum oppidorum mentio in vetustis Inscriptionibus. Vide Notas et Emend. num. 10.

^q *Ilipa*] Nunc *Penafloz*, ad Bætum, inter Cordubam, Hispalimque. Vide Notas et Emend. num. 11.

^r *Italica*] Omnium scriptorum consensu hodie est *Sevilla la veja*, Hispali proxima: Sillii vatis, Trajani Imp. et Theodosii M. natalibus clara. Gruteri inscriptio, p. 385. COLONIA. ITALICENSIS. IN. PROV. BÆT.—‘In nummis Augusti, ITALICA. Tiberii, MUN. ITAL. et MUN. ITALIC. *Municipium Italicense*.’ Ed. sec.

^s *Romulensis*] Huc pertinet vetus inscriptio, apud Gruter. p. 257. QVI IVLIAE. ROMVLEAE. NEGOTIANTES. Hodie *Seville*. Juliam Romulam a Julio Cæsare nuncupatam aſt Isidorus Orig. xv. 1.—‘Nummus est ex ære magno, in quo caput est fœmineum Orbi Romano impositum; cujus in vertice Lunæ crescentis effigies est, quod est symbolum Augustorum Solis sidus. Epigraphe: IYLIA AVGVSTA GENETRIX ORBIS. Julia Augusti filia hæc est, eadem Tiberii conjux. At non hic Orbis legi certe oportuit, veluti una vox sit. Nam quid sibi vult ‘Genetrix Orbis?’ Quæ fœmina, quæve Dea dici genuisse orbem possit, ullo bono sensu? In aversa nummi area caput Augusti radiatum est: supra, Solis sidus: juxta, fulmen. Epigraphe: PERMI-

dum Osset, quod cognominatur Julia Constantia : Vergentum, quod Julii Genius :^u Oripo,^v Caura, Siarum. Fluvius Menoba, Bæti et ipse a dextro^w latere infusus.²⁶ At inter æstuaria Bætis, oppidum Nebrissa,^x cognomine Veneria, et Colobona.^y Colonia: Asta,^z quæ regia dicitur : et in mediterraneo Asido,^a quæ Cæsariana.²⁷

////////

vett. et Gronov. Mox *Ilia* deest in iisdem.—26 *Vergentum quod J. genitor, Hippo Caurasiarum, fluvius M. B. et ipse, &c.* edd. vett. et Gronov.—27 *Casa-*

NOTÆ

SV DIVI AVG. COL. ROM. ‘Colonia Romulensis.’ A Divo Augusto jus impetrasse se cudentæ monetæ hoc titulo colonia Romulensis, sive Hispalis, gloriatur. Itaque legendum in priore titulo est: ‘IVLIA AVGVSTA GENETRIX Obstrinxit Romulenses Beneficio Impetrato Singulâri.’ Genetrix appellatur, ut ab altera Julia secerneretur, quam ipsa genuerat, uxore Germanici nimirum, Julia Agrippina Augusta. ‘Mater’ dici non debuit, ne ‘Mater Orbis’ dici crederetur, hoc est, Orbis Romani, quo sensu dicta est Livia Augusta, Augusti conjux, ‘Mater Patriæ:’ cum aliud vellent Romulenses intelligi. Ergo scribi ‘Genetrix,’ non ‘Mater’ oportuit.’ *Ed. sec.*

‘*Ex adverso*] Dextro igitur Bætis latere, seu meridiano: nam lævo sita olim Hispalis fuit. Igitur *Alcala de Guadaira* fuerit sane potius Osset, quam *Alcalá del Río*, quantumcumque Pseudo-Maximus refragari nobis in Chronico videatur: cum Osset oppidum Aquas Duras jubet intelligi, ubi S. Gregorii sacræ reliquiæ asservantur.

^u *Julii Genius*] Ut Athenienses ædem Augusti Genio, Suetonio teste, dedicarunt, sic urbem snam Vergentenses snb Genii Cæsaris tutela ac præsidio collocarunt. Nunc *Gelves*, ut quidem videtur, inter amnes Bæ-

tim et *Guadamar*. Vide Notas et Emendat. num. 12.

^v *Oripo, &c.*] Oripo, nunc *Villa de dos Hermanas*, ix. M. P. ab Hispalis, eruditis creditur. Siarum *Sarracatin*, in agro Utrerensi, Mart. de Roa, in Hist. Astig.—‘In nummo veteri, ex ære, apud D. Foucault, legitur IRIPPO. In alio apud P. Jobert, legitur CAURA.’ *Ed. sec.*

^w *Et ipse a dextro*] Hoc est, meridiano. Nunc *Rio Guadalete* dicitur, in ostium Bætis orientale, ἀνατολικώτερον, ut appellat Marcianus, p. 71. olim influens: nunc eo oblimato, proprio in Oceanum ore se devolvit, flexumque, ut Plinius paulo post ait, torsit, correxitve. Vid. Notas et Emend. n. 12.

^x *Nebrissa*] Distare nunc a Bæti viii. P. M. scribit Mariana Hist. Hisp. 1. 3. et Anton. Nebrissensis: altero Bætis ostio nunc oblimato. Incolis *Lebriza*. In nummo Claudii Imp. teste Ligorio, apud Holsten, pag. 128. COLONIA. VENEREA. NABRISSA AVGVSTA.

^y *Et Colobona*] Mss. *Colobana*. Hodie *Tribuxena*, inter *Lebriza*, et S. *Lucar di Barrameda*. Sic Roder. Cærus, Antiq. Lusit. III. 22. Qui *Col. Onoba*, legi hic jubent, et a librorum omnium fide desciscunt, et plures colonias invehunt, quam quot Plinius promiserat.

Singulis fluvius in Bætin, quo dictum est ordine, irrumpens, Astigitanam^b coloniam alluit, cognomine Augustam Firmam, ab ea navigabilis. Hujus conventus sunt reliquæ^c coloniæ immunes: Tucci,^d quæ cognominatur Augusta Gemella: Itucci,^e quæ Virtus Julia: Attubi,^f quæ Claritas Julia: Urso,^g quæ Genua Urbanorum: inter quæ fuit Munda^h cum Pompeii filio capta. Oppida libera: Astigi vetus,ⁱ Ostippo.^j Stipendiaria: Callet,^k Calucula,

NOTÆ

^a *Asta*] Meminit Mela, III. 1. Ptolemæus, II. 4. aliiq. Nunc *Xerez della Frontera*, ad amnem *Guadalete*, teste Mart. de Roa, in Hist. Astig. Rudera urbis inter *Xerez* et *Tribuxena* monstrari ait Rod. Carns.

^a *Asido*] Postea *Asidonia*, demum *Medina Sidonia* appellata. Non est Ptolemæi *Ἀσιδων*, II. 4. quæ inter Bætim Anamque sita, juxta Nerto-
brigam.

^b *Astigitanam*] Hodie *Ecija*, inter Hispalim, et Cordubam. Apud Gruter. p. 101. COL. AVG. FIR. Astigi reperta inscriptio. Et apud Mart. de Roa, in Hist. Astig. COL. IVL. AVG. FIR.—'In nummo vetere, COL. AST. AVGVSTA.' Ed. sec.

^c *Reliquæ*] E coloniis novem, quas promiserat, jam quinque appellavit: Gades, de quibus inter insulas nbe-
rius, IV. 36. Cordubam, Hispalim, Astam, Asidonem.

^d *Tucci*] Hodie *Martos*, inter Cordubam, et Giennum. *Τούκι* Ptolemæus II. 4. *Γέμελλαν* vocat Appianus, in Iber. p. 293. Gruteri inscriptio, p. 323. COLONIÆ. AVG. GEMELLÆ. TVCCITANÆ. Unde Gemellæ nomen, dicemus in Notis et Emend. num. 13.

^e *Itucci*] *Ἰτούκη* Appiano in Iber. p. 292.

^f *Attubi*] Nunc esse *Espejo*, Marianæ videtur, Hist. III. 21. Nobis *Olivera*, prope Ostipponem. In The-
sauro Goltzii, p. 238. Neronis num-

mus, COL. CLARITAS. IVLIA.

^g *Urso*] Hodie *Ossuna*. Ducatus titulo insignis: Mariana, Hist. III. 22. *Ὀρσῶνα* vocat Appianus, in Iber. p. 291. Ursaonem Hirtius in Bello Hisp. p. 264. Conc. Arel. I. subscribit, 'Natalis Presbyter de civitate Ursolensium.' Vide Notas et Emend. num. 13.

^h *Fuit Munda*] Hac familiari forma loquendi, *fuit*, excisum deletumque ævo suo oppidum, cui hanc præfigit voculam, innuit. De Cn. Pompeio Magni F. ad Mundam interfecto, vide Livii Epitomen, lib. cxv. Hirtium, de Bello Civ. p. 264. Velleium, lib. II. n. 56. Florum, IV. 2. Dionem, lib. XLIII. p. 233.

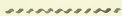
ⁱ *Astigi vetus*] Nunc est *Alhameda*, intercoloniam Astigitanam, et Ostipponem, Martino de Roa, in Hist. Astig.

^j *Ostippo*] Meminit Anton. XIV. M. P. ab Ilipa, in itinere a Gadibus Cordubam. Astapa Livio est, lib. xxviii. p. 327. *Ἀσταπά*, Appiano, in Iber. p. 273. nunc *Estepa*: tribus fere leucis ab Astigitana colonia, in agro Os-
sunensi.

^k *Callet*, &c.] In nummo Hispanico, apud Rod. Caro. Carum, III. 70. p. 197. CALLET. *Calucula*. Ptolemæo II. 4. *Καλικουλα*. *Obulcula*, *Ὀβούκολα* Appiano in Iber. p. 293. *Ὀβούκολα* Ptolemæo. Nunc est *Mancloua*, inter Astigitanam coloniam, et Carmonem, Rod. Caro, III. 41. *Oningis* Livio est

Castra gemina, Ilipula minor, Merucra, Sacrana,²⁸ Obulcula, Oningis. Ab ora venienti prope Menobam¹ amnem et ipsum navigabilem, haud procul accolunt Alontigiceli,^m Alostigi.²⁹

Quæ autem regio a Bæti ad fluvium Anam tendit extra prædicta, Bæturiaⁿ appellatur, in duas divisa partes, totidemque gentes: Celticos^o qui Lusitaniam attingunt, Hispanensis conventus: Turdulos,^p qui Lusitaniam et Tarraconensem accolunt, jura Cordubam^{30q} petunt. Celticos a Celtiberis^r ex Lusitania advenisse manifestum est, sacris, lingua, oppidorum vocabulis, quæ cognominibus in Bætica distinguuntur: Seriae adjicitur^s Fama Julia:³¹ Nertobrigæ,^t Concordia Julia: Segidæ,^u Restituta Julia: Contri-

rina Chiff. — 28 *Sucrana* Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz. — 29 *Alagisti* Chiff. — 30 'Corduba S. M. perinde namque est atque si Turdulos hosce fori Cordubensis esse dixisset aut conventus.' Dalec. — 31 *Seria*, quæ dicitur fama Julia edd. vett. et Gronov. et mox in iisdem: *Vertobrige*, C. Julia: *Segede*... quæ et Curiga, &c. 'Romana editio anni 1470. et Parmensis anni 1476. habent Turiga.' Harduin. in ed. sec. Turiga etiam Harduin. 2. 3. Bipont. et

NOTE

Oringis. Vide Notas et Emend. num. 14.

¹ *Prope Menobam*] *Rio Guadalete*, ut diximus, non *Guadianar*, ut Rod. Caro visum, III. 84. qui deinde accolarum ejus amnis, quos Plinius mox appellat, perturbat situm.

^m *Alontigiceli*] Mss. Reg. et Colb. *Alontigi*, *Celilostigi*.

ⁿ *Baturia*] *Barroupla* Straboni, lib. III. p. 142. Nunc magna ex parte *Petrocha* dicitur, ob petrarum frequentiam, teste Jo. Sepulveda Cordubense, de patria sua sic scribente ad Pintianum, Epist. III. 45.

^o *Celticos*] Nunc Andalusie pars ea est, quæ supra Bætim, ad ripam usque Anæ et *Badajoz* civitatem.

^p *Turdulos*] Ubi hodie *Estremadura*, quæ inter Anam et Bætim.

^q *Jura Cordubam*] Sunt fori conventusque Cordubensis.

^r *A Celtiberis*] A Celtiberis quidem, quoniam oppidorum vocabula in Celtiberia quoque sunt paria, in Bætica cognominibus distinguuntur. In Lusitania vero Celtiberos condisse prius, quam in Bæturiam commigrarent, suadet linguæ, sacrorumque similitudo: et nomina etiam nonnulla oppidorum gemina. Hunc locum frustra sollicitant Pintianus, et Salmas. in Solin. p. 279. contra librorum omnium consensum.

^s *Serie adjicitur*] Subintellige, cognomen. *Σερία* est Ptolemæo, II. 4. quanquam in Turdetanis seu Turdulis locat, 'juxta Lusitaniam. Vide Notas et Emend. num. 15.

^t *Nertobrigæ*] *Νερτόβρυγα* Ptolemæo, loc. cit. prope Contributam *Κοντρίβοῦταν*. Est et alia Nertobriga Celtiberorum, apud Florum, II. 17. pag. 91. Nertobriga hæc Bætica,

butæ,^v Julia : Ucultuniacum,^w quæ et Curiga nunc est : Laconimurgi,^x Constantia Julia : Teresibus Fortunales, et Callensibus^y Emanici. Præter hæc^z in Celtica Acinipo,³² Arunda, Aruci,^a Turobriga, Lastigi,^b Alpessa, Sæpone, Serippo. Altera Bæturia, quam³³ diximus Turdulorum, et

Franz.—32 Ita nummi veteres; ceteræ edd. *Acinippo*.—33 *Altera Betulia ab ea quam* margo edd. Dalec. et Gronov. Paulo post, edd. vett. et Gronov. re-

NOTÆ

nunc *Valera la veja*, prope *Frexenal*. Rod. Carus, III. 66.

^u *Segidæ*] Hinc cognominis alia in Celtiberis agnoscitur a Stephano, Σεγίδη, πόλις Κελτιβήρων. Appiano in Iber. pag. 279. Σεγίδη, πόλις Κελτιβήρων τῶν Βελλῶν λεγομένων, hoc est Bellitanorum, de quibus cap. seq.

^v *Contributæ*] Hanc ab Emerita distare M. P. XLIV. auctor est Antoninus. In Celtiberis quoque Contrebia seu Contributa fuit, de qua Florus, et Livius. Tamagus in Martyrol. Hispan. die 10. Decemb. erutas ait ad oppidum *Medina de las Torres* inscriptiones multas, IULIÆ CONTRIÆ.

^w *Ucultuniacum*] In Mss. *Mucultumacum*. Libentius agnoverim, *Mucultuni*, item: ut sit sententia, adjici ei oppido cognomen idem, nempe *Julia*. Curicam a Contributa dissitam ait Antoninus, M. P. XXIV. Non est *Carruca* Hirtii, de Bello Hisp. p. 260. quippe quæ juxta Mundam posita, ultra Bætım. Sed videtur esse Κούργια Ptolemæi, II. 4. in Celticis Bæti- cıs, haud dubie pro Κούργια.

^x *Laconimurgi*] In Mss. Reg. et Colb. *Lacimurgæ*. Et in Vettonibus Lusitanıæ populis, unde Celtici pro- fecti sunt, Λακωνίμουργον habet Pto- lemæus, II. 5. Nunc esse *Constantina* videtur, in Andalusia supra *Penaflor*: nec procul inde Tereses tenuere op- pidum, ubi *S. Nicolo del Puerto*. Te- reses a Fortunabilibus perperam secer-

nit Pseudo-Maximus in Chronico. Colonia Julia Constantia mentio apud Hygen. de Limitib. constit. p. 195. sed ab ista, ut puto, diversæ.

^y *Callensibus*] Quorum oppidum *Caçalla*, juxta *Alanitz*, et *S. Nicolo del Puerto*. Rod. Carus, III. 70. Olim Calentum dictum, ex Plinio ipso, XXXV. 49.

^z *Præter hæc*] Ἀκενιπῶ Ptolemæo, II. 4. in Bæticis Celticis, et Ἀροῦνδα, et Ἀροῦκι. In nummo vetere, apud Rod. Carum III. 57. ACINIPO. Sed idem Carus et Acinipponem, et Arun- dam, et Arucci, et cetera quæ se- quuntur oppida, magno errore extra Bæturiæ Celticam, quæ tota Ana et Bæti amnibus clauditur, fere ad Ga- ditanum fretum ablegat, prope Mun- dam, vocum affinitate inductus in fraudem.

^a *Aruci*] Vel Arucci, nunc *Arroche*, Andalusıæ pagus, in confinio Lusita- niæ. Inscriptio Gruteri, p. 238. CI- VITAS ARVCITANA.

^b *Lastigi*] In nummo vetere, quem exhibet Roder. Carus, III. 61. p. 186. LASTIGI. Et c. 62. ORDO MVNI- CIPII FLAVI SALPENSANI, in inscrip- tione quam Utrere ultra Hispalim, versus fretum, repertam ait. Sed non continuo ejus loci nomen Salpe- sam fuisse recte colligit: quam in Celtica Bæturia fuisse, hoc est, inter Bætım et Anam Plinius asseverat.

conventus Cordubensis, habet oppida non ignobilia, Arsam,^c Mellariam,^d Mirobricam: regionis Osintiadis, Sisaponem.^e

Gaditani³⁴ conventus: civium Romanorum, Regina:^f Latinorum, Regia Carissa,^g cognomine Aurelia; Urgia cognominata Castrum Julium: item Cæsaris^h Salutariensis. Stipendiaria: Besaro,ⁱ Belippo, Barbesula, Lacippo, Bæsipponem, Callet, Cappagum, Oleastro, Itucci, Brana,^j Lacibi, Saguntia, Andorisæ.³⁵

Porro longitudinem universam ejus prodidit M. Agrippa

////////

giones Osintigi.—34 *Tuditani* Chiffi. Mox, edd. vett. et Gronov. *Latinorum Læpia, Ulia, Carisa, &c.*—35 Ita codd. Harduini, et margo edd. Dalec. et Gronov. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Andorisippo.*

NOTÆ

^c *Arsam*] *Ἀρσα* Stephano, et Ptolemæo II. 4. et Appiano in Iber. p. 294. Tamayus in Martyr. Hisp. 8. Julii, in Estremadura fuisse ait, nunc *Argallen*, dici: lencis duabus a *Zalamea della Serena*.

^d *Mellariam*] Hodie *Fuente de la Ovejuna*, a Corduba lencis XIV. versus Emeritam. Repertæ ibi inscriptiones, apud Gruter. p. 321. ORDO MELLARIENSIS. Nec procul inde pagus est *Villa de Capilla*, veteribus Mirobrica, ut docet eruta ibi inscriptio vetus, apud eundem Gruter. p. 257. ex Aut. Augustini schedis, MIROBRICENSIVM. MNVIC.

^e *Sisaponem*] Ubi nunc *Almaden*, in Andalusia supra Hispalim. *Σισάπων* Straboni dicitur, lib. III. p. 142. Vide Notas et Emend. num. 16.

^f *Regina*] *Ῥήγινα* Ptolemæo, II. 4. Apud Ambr. Moral. lib. VII. fol. 101. RESP. REGINENSIVM.

^g *Carissa*] *Κάρισσα* Ptolemæo, II. 4. eidemque *Ὀὺγία* est, quæ Plinio Urgia. Hodie *las Cabeças*, prope Nebrissam. Carissa vero vetus nomen retinere dicitur, prope *Bornos*, ad ri-

pam amnis Guadalete. Rod. Carus, III. 29. Vide Notas et Emend. num. 17.

^h *Item Cæsaris*] Hoc ipsum oppidum Urgia, inquit, quod Latii quoque jure gaudet, altero etiam cognomine dignoscitur, Cæsaris nimirum Salutariensis.

ⁱ *Besaro*] *Besaro* et *Belippo*, ignota ceteris oppida. De Barbesula, et Bæsipponem, initio sectionis hujus diximus. *Λακίππωνος*, meminit Ptolemæus II. 4. et Mela II. 6. Est et *Ὀλέαστρον* et *Λακίβις*, apud Ptolem. et *Σαγουντία*, cujus rudera monstrari aiunt inter *Arcos*, et *Xerez della Frontera*, ad amnem *Guadalete*, cum vetusto nomine *Cigonza*. Oleastrum Mela III. 1. lucum ait fuisse prope Gaditanum sinum.

^j *Brana*] Forte *Urbona*, *Ὀὺρβώνη*, de qua Ptolem. II. 4. inter Oleastrum et Bæsipponem. Mox ubi *Andorisæ* scripsimus, et statim subsequente periodo, *Porro longitudinem*, id Mss. codicum fidem secuti fecimus, cum prius legeretur: *Andorisippo. Longitudinem, &c.* Sic ipse Plinius IV. 16.

CCCCLXXV.³⁶ M. passuum : latitudinem CCLVII. M. sed cum termini^k Carthaginem usque procederent : quæ causa magnos errores computatione³⁷ mensuræ sæpius parit, alibi mutato provinciarum modo, alibi itinerum auctis aut diminutis passibus. Incubueret³⁸ maria tam longo ævo alibi, processere littora, torsere se fluminum aut correxere flexus. Præterea^l aliunde aliis exordium mensuræ est, et alia meatus :³⁹ ita fit, ut nulli duo concinant.

(II.) Bæticae longitudo nunc a Castulonis^m oppidi fine Gades,⁴⁰ CCL. M. et a Murgi maritima ora XXV. M. pass. amplior. Latitudo a Carteiana ora CCXXXVII.⁴¹ M. pass.ⁿ Agrippam quidem in tanta viri diligentia, præterque in hoc opere cura, orbem cum terrarum orbi spectandum^o propositurus esset, errasse quis credat, et cum eo Divum Augustum ? Is namque complexam eum porticum ex destinatione⁴² et commentariis M. Agrippæ a sorore sua inchoatam⁴³ peregit.

Longitudinem, &c. edd. vett. ante Harduin.—36 Ita eodd. Harduini, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. et Bipont. CCCCLXXV. edd. vett. et Gronov. et sic etiam Franz.—37 Vet. Dalec. *comparatione*.—38 *Et dum incubuere* vet. Dalec.—39 Idem codex, *exordium est, mensura et alia meatus*.—40 Vet. Dalec. *finibus ad Gadeos*. Mox pro CCL. M. et a M. m. ora XXV. quod testantur Chiffi. alique codic. edd. vett. exhibent, CCCCLXXV. M. et a M. m. o. XXII. Vet. Dalec. *amplius*.—41 Chiffi. CCXXVII. Harduin. 1. et edd. vett. CCXXIV. Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz. CCXXXVI. Mox, margo edd. Dalec. et Gronov. *tanta virium diligentia. . . proponeret, cæce errasse, &c.* Gronov. *urbi pro orbi*.—42 Margo edd. Dalec. et Gronov. *designatione*.—43 Ita ex Ed. pr. et Reg. 1. edidit Brotier : a s. ejus inchoatam ceteræ edd.

NOTÆ

descriptis quibusdam Græciæ regionibus, ‘ Porro Epiri,’ inquit, ‘ Achaia . . . longitudo,’ &c.

^k *Sed cum termini*] Sed eam longitudinem Agrippa tum prodidit, cum Bætica Carthaginem usque pertineret.

^l *Præterea*] Non ab eodem termino, inquit, initium mensuræ est omnibus, neque eadem via iter, ad eosdem etiam fines illam mensuram ducentibus.

^m *A Castulonis*] A Castulone oppi-

do, inquit, qui Bæticae finis ac limes nunc statuitur, usque Gades, CCL. M. Castulonem Bæticae finem statutum fuisse, auctor est etiam Strabo. lib. III. p. 166. Nunc *Cazlona* et *Cazorla*, in confinio Castellæ Novæ, et regni Granatensis. Vide Notas et Emend. num. 18.

ⁿ *CCXXXVII. M. pass.*] Martianns, lib. VI. cap. de Hisp. pag. 203. CCXXIV.

^o *Orbi spectandum*] Vide Notas et Emend. num. 19.

IV. (III.) Citerioris Hispaniæ, sicut complurium provinciarum, aliquantum vetus forma mutata est: utpote cum Pompeius Magnus tropæis suis, quæ statuebat in Pyrenæo, DCCCLXXVI.^{1 a} oppida ab Alpibus ad fines Hispaniæ ulterioris in ditionem a se redacta testatus sit. Nunc universa^b provincia dividitur in conventus septem: Carthaginiensem, Tarraconensem, Cæsaraugustanum, Cluniensem, Asturum, Lucensem,² Bracarum. Accedunt insulæ, quarum mentione seposita, præter civitates contributas aliis CCXCIV. provincia ipsa continet oppida CLXXIX.^{3 c} In iis colonias⁴ XII. oppida civium Romanorum XIII. Latinorum veterum XVIII.⁵ foederatorum unum, stipendiaria CXXXV.⁶

Primi in ora Bastuli:^d post eos, quo dicetur ordine, intus recedentes Montesani, Oretani, et ad Tagum Carpeta- ni: juxta eos Vaccæi, Vectones, et Celtiberi Arevaci.⁷ Oppida oræ proxima: Urci,^e adscriptumque Bæticæ Ba-

////////

CAP. IV. I Chiffi. LXXVII. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasm. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. DCCCXLVI. Mox, *abs se redacta* Vet. Dalec.—2 Chiffi. *Lucrensem*.—3 Chiffi. et Vet. exempl. Erasm. *seposita civitatis* (al. *civitates*) *provincia ipsa præter contributas aliis CCXCIII. continet oppida CLXXIX.* Vet. Dalec. *præter civitates contributas aliis ducentas nonaginta quatuor, provincia ipsa continet oppida CLXXIX.* Edd. vett. et Gronov. *seposita præter civitates contributas aliis, provincia ipsa CCXCIV. continet oppida.* Vid. Not. Var.—4 *In iis coloniæ* Vet. Dalec.—5 Ita codd. Harduini, et Chiffi. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. XVII. edd. vett.—6 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. CXXXVII. Vet. exempl. Erasmi; CXXXII. Lugd. Erasmi; CXXXVI. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—7 *Arrebaci* Gronov. et edd. vett. ante Harduin. ‘Scribe *Arbaci*; nisi *Arbaci* contracte dicti, qui *Arrebaci* nonnullis.’ Heins. Adv. p. 367. *Arbaci* Harduin. 1. 2. 3. Miller.

NOTÆ

^a DCCCLXXVI.] Sic Mss. omnes, Reg. Colb. Paris. Chiffi. De Pompeii tropæis in Pyrenæo positis, Strabo lib. III. p. 156.

^b Nunc universa] Hæc Martianus iisdem verbis, lib. vi. cap. de Hispania, pag. 203. Horum conventuum mentio fere omnium in Inscript. Gruteri. Lucensis, apud Ambr. Morales, lib. vi. fol. 69.

^c Oppida CLXXIX.] Ita Reg. 2.

Tolet. Chiffi. &c. Exactissime certe huic summæ respondet, qui subjicitur numerus oppidorum citerioris Hispaniæ, seu Tarraconensis. Contributæ civitates eæ sunt, quæ majorum jurisdictioni ac foro parent.

^d Bastuli] Qui et Bastetani Plinio, ut diximus sup. cap.

^e Urci] Οὐρκην Ptolemæo, II. 6. in Bastitanorum ora. De ea jam diximus sup. cap. ad ea verba: ‘Mox a

rea: ^f regio Mavitania, ^g mox Deitania, dein Contestania: Carthago ^h nova, colonia: cujus a promontorio quod Saturni ⁱ vocatur, Cæsaream Mauritaniae urbem CLXXXVII. M. pass. trajectus. Reliqua in ora: flumen Tader; ^j colonia immunis Ilici, ^k unde Illicitanus sinus. In eam contri- buuntur Icositani. ^l Mox Latinorum ^m Lucentum, Dianium ⁿ stipendiarium: Sucro ^o fluvius, et quondam oppidum, Contestaniae finis. Regio Edetania ^p amœno prætendente se

////////

Bipont. et Franz.—8 *Mauritania* edd. vett. et Gronov.—9 *Durias* quibus-

NOTÆ

fine Urgitano.’

^f *Barca*] Barca etiam oppidum, inquit, Tarraconensis provinciae, ascribitur a nonnullis Bæticae. Nunc *Vera*, prope *Muxacra*, quæ veterum Murgis, ut diximus. *Βάρεια* in Bastulis ad Ibericum pelagus, Ptolemæo II. 6.

^g *Mavitania*] Ita libri omnes: non *Mauritania*, ut editi: aut *Batestania*, ut nonnulli volunt. Minor ea regio, ut et Deitania, quæ sequitur, Batesaniae finibus, quæ major fuit multis partibus, continebatur.

^h *Carthago*] *Cartagena* incolis: quam dux Pænorum Hasdrubal condidit, inquit Mela, II. 6.

ⁱ *Saturni*] Ptolemæo, Σκομβραρία ἄκρα. Nunc *Capo di Palos*.

^j *Tader*] *Segura*, ut sup. cap. diximus. Τέρψ Ptolemæo dici videtur, II. 6.

^k *Ilici*] Mela loc. cit. ‘Illicitanus sinus,’ inquit, ‘habet Alonem, et Lucentiam: et unde ei nomen est, Illicen.’ Nunc ut recte Escolanus Hist. Valent. IV. 19. aliisque *Elche*: aut id certe oppidum ex Illicis ruinis, quod propius a mari fuisse videtur, est excitatum. Sinus Illicitano tamen hodie nomen est *Golfo di Alicante*, a vicino, de quo mox dicemus,

oppido. Colonia porro immunis cum dicitur, Italico jure donata significatur, et immunitate ab omni censu, non modo capitis, sed et soli. De eo jure multa pererudite Gothofredus, in Cod. Theod. lib. XIV. tit. 13. de Jure Italico, &c. pag. 221.

^l *Icositani*] Ita libri omnes. Hi, inquit, Illicitanæ coloniae foro ac jurisdictioni subduntur.

^m *Latinorum*] Hoc est, Latii jure donatum. Lucentum Arabes præfixo articulo *Alicante* dixere, celeberrimum hodie Valentini regni oppidum.

ⁿ *Danium*] Straboni lib. III. pag. 159. Διδάνιον. Nunc *Denia*. Isidoro, Zanium, ut, pro Diæta, Zæta dixere antiquitus.

^o *Sucro*] Sueronis fluvii, Σούκρωνος, hodie *Xucar*, meminit Strabo loc. cit. Oppidi, Antoninus. Hic Sueronensis pugna, inter Pompeium et Sertorium: de qua Plutarch. in Sertorio, p. 578. Annem hunc Contestaniae finem facit etiam Ptolemæus II. 6. cujus a Carthagine nova, quod et Plinius fecit, ducit initium. Oppidum hodie *Alzira*.

^p *Edetania*] Ἠδetanῶν regio Ptolemæo, loc. cit. Ad Iberum usque et Casarangustum ea pertinuit. Apud

stagno, ad Celtiberos recedens. Valentia^q colonia III. M. pass. a mari remota: flumen Turium,⁹ et tantundem a mari Saguntum, civium Romanorum oppidum, fide nobile: ¹⁰ flumen Uduba:^s regio Ilergaonum.^t Iberus^u amnis navigabili commercio dives, ortus in Cantabris, haud procul oppido Juliobriga,^v per CCCCL. M. pass.¹¹ fluens: navium per CCLX. M. a Varia^w oppido capax, quem propter uni-

dam; *Turia* vet. Dalec. *Torim* Salmant. *Turium* Tolet. *Turulim* Ptolemæus. —10 Vet. Dalec. *civium Romanorum fide oppidum nobile*. Mox, *flumen Idubeda* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *flumen Ulida* Tolet. *flumen Uduba* Reg. Hard. 1. Colb. et Vet. Dalec. *flumen Iduba* cod. ap. Laet.—11 Ita codd. Dalec. et Chiff. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Vox *per* non habetur in edd. Ald. Junt. Basil.

NOTÆ

Gruterum, p. 481. EDITANI.

^q *Valentia*] Valentini regni caput. *Valence*. Hanc Turium flumen præterfluit. Nunc *Guadalayar* vocant: Mela, Turium: Turiam Sallustius appellat.

^r *Fide nobile*] Florus, II. 6. 'In causam belli Saguntus delecta est ab Hannibale, vetus Hispaniæ civitas, et opulenta: fideique erga Romanos magnum quidem, sed triste monumentum... Jam novem mensibus fessi fame, machinis, ferro, versa denique in rabiem fide, immanem in foro excitant rogi: tum desuper se suosque, cum omnibus opibus suis, ferro et igni corrumpunt.' Vide Livium, lib. XXI. p. 194. August. de Civit. Dei, III. 20. et Appiano in Iber. p. 261.—'Indigenæ locum esse putant, ubi nunc est *Morviedro*, quarto vel quinto lapide a Valentia ad Boream: ubi veteris Saguntii rudera fuisse ostensa Regi Catholico Philippo v. octavo die Maii, anni 1719. muntii publici typis impressi prodiderunt. *Morviedro* dicunt patria lingua esse 'murus veterem.' Ed. scd.

^s *Flumen Uduba*] Sic Reg. et Colb.

non *Idubeda*, quod montis est nomen Ptolemæo, ac Straboni. Nunc *Morvedro*, quo Segobriga alluitur, *Segorbe*, in Valentino regno.

^t *Ilergaonum*] Ab Udnba ad Iberum. 'Ιλεργάονας Ptolemæus, II. 6. et Livius, lib. XXII. p. 215. 'Ilergaonenses, qui flumen Iberum attingunt,' Cæsar appellat, Bell. Civ. lib. I. p. 143. Tamen ultra Iberum Ilergaonas promovet Ptolemæus: et in nummis Dertosa Ilergaonum genti ascribitur.

^u *Iberus*] Accolis *Ebro*: nobis *l'Ebre*.

^v *Juliobriga*] 'Ιουλιόβριγα Ptolemæo, loc. cit. quam sub eadem cæli parte locat, ac Iberi fontes. Nunc ipsi oppido nomen, *Fuente d'Ivero*: aliter aliis perperam statuentibus. Inscriptio apud Ambr. Morales, fol. 67. IULIOBRIGENSIS. EX. GENTE. CANTABRORVM.

^w *A Varia*] Ex ejus oppidi ruinis juxta crevit ad Iberum amnem, quod *Logrono* nunc dicimus. *Ὀνάρια* Ptolemæo in Beronibus, II. 6. et Straboni lib. III. p. 162.

versam Hispaniam Græci appellavere Iberiam. Regio Cossetania,^x flumen Subi,^y colonia^z Tarraco Scipionum opus, sicut Carthago Pœnorum.^a Regio Ilergetum,^b oppidum Subur:^c flumen Rubricatum,^d a quo Laletani^e et Indigetes.^f Post eos,^g quo dicetur ordine, intus recedentes

NOTÆ

^x *Cossetania*] Sic libri omnes. Ptolemæo, II. 6. Κοσητανολ, in quibus Tarraconem locat. Apud Gruter. p. 499. TARRAC. VRBS. COSITANOR. Ab Ibero ea regio incipit: Tarracone clauditur.

^y *Subi*] Quod Tarraconem alluit. Mela II. 6. 'Inter Subin et Telobin amnes Tarraco urbs est.'

^z *Colonia, &c.*] Hæc Solinus, cap. 23. p. 44. et Martianus, lib. VI. p. 202. Hodie *Tarragona* dicitur, in ora Catalaunia. Inscriptio Gruteri, p. 382. COL. TARRAC. Tiberii nummus, in Musæo nostro Parisiensi, C. V. T. hoc est, 'Colonia Victrix Tarraco.'—'Sed præter alios insignis ille ex ære mediocri, cujus expressam in cera effigiem habemus, e Cimelio D. da Ballonffeaux, Senatoris Luxemburgici: vultum Augusti et caput radiatum exhibet ex parte antica: Epigraphe: DIVVS AVGVSTVTTAEIM. In altera superficie, armamentarium est, januis biforibus: hinc s. inde c. Infra, PROVIDENT. Sensus est: 'DIVVS AVGVSTVS Voluit Turritam Tarraconem Armamentarium Esse Imperii. Senatusconsulto. PROVIDENTIA Augusti. De cognomento 'Turritæ Tarraconis' olim alibi diximus. Ob similem providentiam dictus est postea Imperator Nero, 'Novus Augustus,' in nummo Græco perraro, cujus hæc epigraphe est: ΠΡΟΝ. ΝΕΟΥ ΣΕΒΑΣΤΟΥ. Πρόνοια Νέον Σεβαστού. Providentia Novi Augusti: hoc est, Principis Augusto abavo suo simillimi.' *Ed. sec.*

^a *Pœnorum*] Duce Hamilcare. Nunc

est *Villa franca de Panades*, in Catalaunia: etsi in Ilergaonibus a Ptolemæo collocetur. Cis Iberum fuisse veterem hanc Carthaginem, ut et Tarraconem, Plinius haud obscure innuit. Errant qui Cantavexa esse existimant in Aragonia.

^b *Ilergetum*] A Subi amne ad Rubricatum. Noti Livio Ilergetes, lib. XXI. p. 196. ubi de Hannibale: 'Ilergetes inde, Bargusiosque, et Ausetanos, et Aquitaniam quæ subjecta Pyrenæis montibus est, subegit.' Gruteri Inscript. p. 519. CONTRA. ILERGETAS.

^c *Subur*] Σούβουρ Ptolemæo, II. 6. Nunc *Villa nova*. Gruteri Inscriptio, juxta Tarraconem eruta, p. 414. SVBVRITANI. Reinesii altera, p. 437. c. I. P. S. 'Colonia Julia Paterna Suburitana, vel potius Pia.'

^d *Rubricatum*] Ρουβρίκατος Ptolemæo, loc. cit. hodie *Lobregat*. Ab hoc amne ait jam Laletanos appellari incolas: et proximos iis deinde, ubi nunc Emporiæ sunt, Indigetes, quorum regio Pyrenææ Veneris promontorio clauderetur. Sic etiam Ptolemæus loc. cit.

^e *Laletani*] Sic libri omnes. Hinc Laletana vina Plinio, XIV. 8. Laletana sapa, Martiali, VII. 52. Gruteri Inscript. p. 490. PRÆFECTO. ORÆ MARITIMÆ. LALETANÆ. Ptolemæo, II. 6. Λαητανολ, Straboni lib. III. p. 159. Λαητανολ.

^f *Indigetes*] 'Ενδιγέται Ptolemæo, loc. cit. 'Ινδικηταλ Straboni lib. III. p. 160.

^g *Post eos*] Retro versus occasum

radice Pyrenæi, Ausetani,^h Lacetani:^{12 i} perque Pyrenæum Cerretani,^j dein Vascones. In ora autem colonia Barcino,^k

//////////

Lugd. Erasmi, Lugd. 1606. Dalec. Elz. et Gronov.—12 *Ausetani, Itani, Lacetani* edd. vett. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Frankf. Leyd. Elz. et Gronov. ita quoque Strab. lib. iii. et Ptolemæus. *A. I. Jace-*

NOTÆ

Solis æstivum, in mediterraneo.

^h *Ausetani*] Horum Livius meminit loc. cit. *Ἀὐθηταῖοι* Ptolemæo, ii. 6. Oppidum Ausa, et Vicus Ausæ, *Vic d'Osona*, et frequentius *Vich*, inter Gerundam et Manresam.

ⁱ *Lacetani*] Supra Gerundam, in Pyrenæi radicibus. Vide Notas et Emend. num. 20.

^j *Cerretani*] *Κερρεταῖοι* Ptolemæo, ii. 6. Straboni lib. iii. p. 162. *Κερρήταροι*. *Κερήταροι ἐν Ἰβηρίᾳ* Dionii, lib. xlviii. p. 382. Vascones, non in Aquitania, sed in Hispania collocat etiam Ptolemæus loc. cit. Vascones ea ætate erant, qui hodie Navarri: ut egregie probat Oihenartus, ii. 1. p. 73.—‘Sed ad Vascones, quos eo nomine nostra nunc ætas agnoscit, pertinet eximius, at longe posterioris ævi nummus, variis eruditorum conjectationibus celebratus. Vidimus ex argento, qui palmam manus magnitudine impleat. In parte priore Princeps sedet in throno sub tentorio, cujus velum hinc et inde tenent, ut intus Princeps appareat, bini cælestes Genii, quales pingi solent in insignibus Regum Francorum. Gestat Princeps in capite coronam ex Lisi floribus, quæ lilia vulgus appellat: dextra tenet nudum et erectum ensen: sinistra libellos supplices, a subjectis jus sibi reddi petentibus porrectos Principi, ut supremo iudici: ad pedes scutum est quadripartitum lineis directis, insignia bis exhibens Franciæ et Aquitaniæ. Epigraphe in ambitu hæc est, picturæ

respondens: DEVS IVDICIUM TVVM REGI DA: ET IVSTITIAM TVAM FILIO REGIS. In parte aversa idem pingitur in equo splendide ornato decurrens, et armatus, galea munitus, cujus apicem decorat Lisi flos unus: dextra tenet nudum ensen elatum: est autem in circuitu hæc inscriptio: DEVS: KAROLVS: MAXIMVS: AQUITANORVM: DVX: ET: FRANCORVM: FILIVS. Hic alii alium Principem pictum suspicantur, alii aliter inscriptionem hanc posteriorem accipiunt. Nos, neminem arguentes, sic totum exponimus. Princeps Carolus, filius Caroli vii. Francorum Regis alter, frater Ludovici xi. regis, idemque Dux Aquitaniæ hic exhibetur, ac de eo in inscriptione prædicatur, id quod ipsa pictura clamat: *Defendet Ense Vascones Suos* KAROLVS MAXIMVS, AQUITANORVM DVX, ET FRANCORVM Regis Vere Magni FILIVS. Dicit Vere Magnus Carolus vii. profecto jure potuit, qui regni Franciæ magna parte potitos Anglos penitus deum e Galliis expulit. Ejusdem Caroli Ducis alter ille nummus est, quem laudat Historia Regiæ Inscriptionum Academiæ, tomo i. pag. 286. KAROLVS: REGIVS: FRANCORVM: FILIVS: AQUITANORVM: DVX. Leonem discerpit. .)(. FORTITVDO: MEA: ET: LAVS: MEA: TV: ES: DNE: DEVS: MEVS: CRUX, quam liliatam vocant, cum floribus Lisi, et pardis: quæ sunt Aquitaniæ insignia.’ *Ed. sec.*

^k *Barcino*] In Lætanis, seu Laletanis, teste Ptolem. loc. cit. Nunc

cognomine Faventia. Oppida civium Romanorum: Bætulo, Iluro: ¹³ flumen Larnum: ^m Blandæ: flumen Alba: ⁿ Emporiæ: ^o geminum hoc, veterum incolarum, et Græcorum, qui Phocæensium fuere soboles. Flumen Tichis.^p Ab eo Pyrenæa Venus^q in latere promontorii altero, XL. M.

Nunc per singulos conventus reddentur insignia præter supradicta. Tarracone^r disceptant populi XLIII.¹⁴ quorum celeberrimi, civium Romanorum Dertusani,^s Bisgargitani:^t

////////

tani Fulvius Ursinus. Vid. Not. et Emend.—13 Ita codd. ap. Brotier, et vett. inscriptt. *Iluro* edd. vett. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Trulo* Chiff. —14 Ita codd. Harduini et Chiff. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. XLIV. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec.

NOTÆ

Barcelone. Gruteri Inscriptio, pag. 429. COL. F. I. A. P. BARCIN. hoc est, 'Colonia Flavia Julia Augusta Pia (non 'Paterna') Barcino.' Ibi enim F. Flavia est. Nam eadem pag. legitur, COL. FLAV. P. BARC. At in Thes. Goltzii, Galbæ nummus: COL. BARCINO. FAVENTIA.

¹ *Bætulo, Iluro*] Mela, II. 6. *Eluro, Bætullo.* Bætulam habet Livius, lib. XXVII. pag. 307. Bætulo, hodie *Badalena*, in ora Catalanniæ, leucis a Barcinone quatuor. Iluro, *Διλουρῶν* Ptolemæo (pro *Αἰλουρῶν*) in Laetanis, nunc *Pineda*, inter *Βαιτουλῶνα* et *Βλάνθαν*. Est et alia Iluro in Novempopulania, *Oleron*, Hispanorum commercio dives.

^m *Larnum*] *Tornera* hodie, quo Blanda alluitur, *Blanes*.

ⁿ *Alba*] Qui Melæ Clodianus dicitur, II. 6. 'Dein Ticer flumen ad Rhodum, Clodianum ad Emporias.'

^o *Emporiæ*] Strabo lib. III. pag. 159. 'Ἐμπορείον vocat, et *Δίπολιν*, hoc est, geminam urbem, Græcos advenas a veteribus incolis medio dirimente muro, dividi testatus enim Plinio. Idem a Massiliensibus conditam cum Stephano docet, et Scylace

in Periplo, pag. 2. Fuere autem Massilienses orti a Phocæensibus, ut dicitur sect. seq. Nunc *Ampurias* vocant. Ptolemæo 'Ἐμπορία in Indigitibus, II. 6.

^p *Tichis*] Qui Ticer ad Rhodam mox dictus est Melæ Pomponio, loc. cit. Nunc *Ter* accolis.

^q *Pyrenæa Venus*] Mela II. 5. 'Tum inter Pyrenæi promontoria, portus Veneris insignis fano,' &c. Huic promontorio, inquit Mariana, Hist. Hispan. I. 2. olim a Veneris templo, nunc, religione mutata, a Cruce facta est appellatio. *Capo di Cruz*.

^r *Tarracone*] Hoc est, fuere hi Tarraconensis fori: hinc jura petere coacti.

^s *Dertusani*] Qui civium Romanorum jure potiebantur, ut et Bisgargitani Oppidum Ptolemæo, II. 6. *Δέρτωσα* in Ilercaonum gente. Tiberii nummus apud Suritam, in Anton. Itin. pag. 518. DERT. ILERGAONIA, Apud Reinesium, pag. 316. vetus inscriptio Dertosæ reperta, ORDO D. C. D. Ordo *Derionum Coloniae Dertosæ*. Nunc est *Tortose* ad Iberum.

^t *Bisgargitani*] Et hi ab oppido rursum Ilergaonum mediterraneo

Latinorum, Ausetani,^u Cerretani,^v qui Juliani cognominantur, et qui Augustani: Edetani,^{15 w} Gerundenses,^x Gessoriensis: Teari,^y qui Julienses. Stipendiariorum: Aquicaldenses,^z Onenses,^a Bæculonenses.^{16 b}

Cæsaraugusta^c colonia immunis, amne Ibero affusa, ubi oppidum antea vocabatur Salduba,^d regionis Edetaniæ,^{17 e} recipit populos CLII. Ex his civium Romanorum Belitanos,^f

Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—15 *Sedetani* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Frankf. Leyd. Elz. et Gronov. *Edetani* emend. Harduinus, enniq; secuti Miller. Bipont. et Franz.—16 Ita ex codd. suis restituit Harduinus, cum antea legeretur *Batulonenses*.—17 *Sedetaniæ* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Leyd. Frankf. Elz. et Gronov. *Edetaniæ* emend. Harduinus, et sic Harduin. 1. 2. 3. Miller.

NOTÆ

quod Βισσαργίς Ptolemæo loc. cit. Germanici nummus, in Thesaurο Goltzii, pag. 242. MVN. BISCARGIS.

^u *Ausetani*] Ab Ausa oppido, de quo supra.

^v *Cerretani*] Gentis hujus ait oppida duo fuisse, unde cognomen incolæ tulerunt: Cerretani, ab oppido Julia Libyca, Ἰούλια Λίβυκα, cujus Ptolemæus meminit, II. 6. Augustani ab Augusta.

^w *Edetani*] Vide Notas et Emend. num. 21.

^x *Gerundenses*] Ab oppido Gerunda in Ansetanis, Ptolem. loc. cit. Nunc *Girona* incolis: nobis *Gironde*.

^y *Teari*] Quorum oppidum Tiara Julia, Τιαριουλλία in Ilergaonum mediterraneis civitatibus apud Ptolem. loc. cit. qui Ilergaonas, ut monimus, ultra Iberum, in Catalauniamque promovet.

^z *Aquicaldenses*] Ab Aquis calidis, quæ ἄρδατα θερµὰ Ptolemæo, II. 6. in Ausetanis: nunc *Caldes*, leucis quatuor a Barcinone.

^a *Onenses*] Ita libri omnes: etsi ab litera A auspiciandum id nomen ex

literarum serie videatur.

^b *Bæculonenses*] Ita Mss. Reg. &c. non *Batulonenses*, a *Bætulone* oppido superius memorato: sed a Βαικούλα Ptolemæi, in Ausetanis, inter Ausam et Gerundam.

^c *Cæsaraugusta*] Nummos hujus coloniae indices multos refert Patinus, pag. 33. et seq. Nunc *Sarragosse*.

^d *Salduba*] Mss. Reg. et Colb. 1. 2. *Salduvia*. At vetus inscriptio, apud Goltzium, pag. 238. COL. CAESAREÆ. AVG. SALDVBA.—‘In nummis Sexti Magni Pii, SAL. hoc est, *Salduba*.’ Ed. sec.

^e *Edetaniæ*] Ptolemæus quoque, II. 6. Edetanis, sive Hedetanis, seu denique, aspiratione, ut fit, in sibilum versa, Sedetanis Cæsaraugustam assignat. Σηδητραία Appiano, in Iber. pag. 298.

^f *Belitanos*] Ab oppido Βέλεια, in Edetanis, haud procul Cæsaraugusta, apud Ptolem. I. 6. Hodie *Belchite*. Indulget conjecturæ Reinesius, Var. Lect. I. 25. contra omnium librorum fidem, cum Bilbilitanos, a Bilbili, quæ Martialis patria, scribi jubet.

Celsenses,^g ex colonia : Calagurritanos,^h qui Nassici cognominantur : Ilerdenses,ⁱ Surdaonum gentis, juxta quos Sicoris fluvius : Oscenses,^j regionis Vescitaniæ : ¹⁸ Turiasonenses.^k Latinorum veterum : Cascantenses,¹⁹ ¹ Ergavicenses : ^m Graccuritanos, ⁿ Leonicensēs, ^o Osicerdenses. ^p Foede-

~~~~~

Bipont. et Franz.—18 *Bessetaniæ* Vet. Dalec.—19 Chiff. *Cascantes*.—20

NOTE

^g *Celsenses*] Oppidum Κέλσα in Ilergetibus, Ptolem. II. 6. Nunc *Xel-sa*, ad Iberum. Nummis Tiberii, in Thesouro Goltzii, pag. 242. COL. VIC. IVL. CELSA. Anton. August. ait esse *Villa*, quæ ad Iberum pariter leucæ unius intervallo a Celsa distat. Vide librum singularem, quem de Nummis antiquis Populorum et Urbium nuper in lucem edidimus.

^h *Calagurritanos*] Ambr. Morales, ex vetere inscript. MVN. CALAGVRIS. IVLIA. NASSICA. Nunc *Loharre*, ab *Huesca* lencis IV. dissita. Sic Andrez, pag. 33.

ⁱ *Ilerdenses*] Ἰλέρδα in Ilergetibus a Ptolemæo collocatur, II. 6. Nunc *Lerida*, juxta *Rio Segre*, qui Sicoris, etiam Lucano, IV. 14. ubi Ilerdæ situm describit : 'Placidis prælabitur undis Hesperios inter Sicoris non ultimus amnes,' &c.

^j *Oscenses*] *Osca* eorum oppidum, Floro III. 22. in Ilergetibus quoque statuitur, (quorum pars Vescitani, et Surdaones fuere,) apud Ptolemæum, II. 6. nunc *Huesca* in Aragonia. Nummus Germanici, in Thes. Goltzii, pag. 242. COL. V. T. T. OSCA. Vide librum nuper a nobis de Nummis antiquis Populorum Urbiumque editum.

^k *Turiasonenses*] Τουριαζών in Celtiberis, Ptolem. II. 6. In Thes. Goltzii, pag. 244. MVN. TVRIASO. Nunc *Tarraçona*, trans Iberum.

¹ *Cascantenses*] Nummus Tiberii a-

pod, Patin. pag. 616. MVNICIP. CASCANTVM. Κάσκαντον Ptolemæo, II. 6. in Vasconibus, hoc est, Navarris. Nunc oppidum Navarræ, *Cascante*, trans Iberum, prope Turiasonem. In decretis Hilari Papæ, 252. 'Tyriassonensium, Ascantensium, Calaguritanorum;' lege, *Turiasonensium, Cascantensium, &c.*

^m *Ergavicensēs*] Ἐργαοῦκα in Celtiberis, Ptolemæo loc. cit. In Thes. Goltzii, pag. 243. MVN. ERCAVICA. Apud Gruter. pag. 381. EX. CONVEN. CÆSAR. ERCAVIC. Hoc est, Ex Conventu Cæsaraugustano Ercavicensēs. In Conc. Tolet. X. 'Balduigius Arcavicensis Episcopus,' pro 'Ercavicensis.'

ⁿ *Graccuritanos*] A Ti. Gracco nomen Graccuris accepit. Vide Livii Epit. lib. XLII. Nunc *Agreda* in Aragoniæ confinio, prope Turiasonem. Hinc Martyres Graccuritani in Martyrol. *Martyres de Agreda*. Γρακουρίς Ptolemæo, in Vasconibus.

^o *Leonicensēs*] Oppidum Λεονίκα in Edetanis, Ptolemæo II. 6. in quibus est ipsa Cæsaraugusta, cujus foro Leonicensēs disceptabant. Nunc est *Alcaniz*, in Aragonia, ad amnem *Guadalope*, qui in Iberum influit. Edetanos a Valentia usque Cæsaraugustam pertinuisse jam monuimus. Nummus C. Cæsaris, in Thes. Goltzii, pag. 244. MVN. LEONICA.

^p *Osicerdenses*] Ὀσικέρδα juxta Leonicam statuitur a Ptolemæo.

ratos, Tarragenses.^q Stipendiarios : Arcobricenses,^{20 r} Andologenses,^s Arocelitanos,^t Bursaonenses,^u Calagurritanos^v qui Fibularenenses cognominantur, Complutenses,^w Carenses,^x Cincenses,^y Cortonenses,^{21 z} Damanitanos,^a Larnenses,^b Lursenses,^c Lumberitanos,^{22 d} Lacetanos,^e Lubien-
ses, Pompelonenses,^f Segienses.^g

Idem codex, *Arcobrienses* ; Harduin. 1. Miller, et Franz. in Not. *Arcobrigenses*. —21 *Cotonenses* Chiffi.—22 *Lumberitanos* edd. vett. et Gronov. et mox in Chiffi. *Subienses* pro *Lubienses*, quod exhibent Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bi-

NOTÆ

^q *Tarragenses*] Municipium *Τάρραγα* Ptolemæo in Vasconibus. Hodieque *Tarrega*, leucis quinque ab Ilerda, in Catalaunia, versus Barcinonem.

^r *Arcobricenses*] *Ἀρκόβριγα* Ptolemæo, loc. cit. in gente Celtiberorum. Nunc in Castellæ veteris, Aragoniæque confinio, ad *Rio Xalon*, qui in Iberum influit : *Arcoz*, haud procul *Sigüenza*.

^s *Andologenses*] Ab *Andosilla* Navarræ oppidulo, Prud. Sandoval, apud Oihenartum, pag. 90. hos suspicatur nomen habuisse.

^t *Arocelitanos*] Ita Mss. omnes. Antoninus in itinere ab Asturica Burdigalam, habet Aracelim, vel Arocelim, a Pompelone xxiv. M. P. Nunc *Huarte Araquil*, leucis quinque a Pompelone, versus Solis occasum, ut recte Oihenartus vidit, in Notit. Vascon. pag. 90.

^u *Bursaonenses*] Vel *Bursavolenses*, de quibus Hirtius in Bello Hisp. pag. 158. vel *Bursalenses* ab oppido *Βούρσαδα*, de quo Ptolem. ii. 6. in Celtiberis.

^v *Calagurritanos*] Nunc est *Calahorra* in Castella vetere.—‘In Gaza Regia, nummus Augusti, M.VN. CALAG. I.VL.’ *Ed. sec.*

^w *Complutenses*] *Alcala de Henarez*.

^x *Carenses*] Vetus oppidum nomen retinet *Cares*: novum *Puente la Rey-*

na, leucis iv. a Pompelone. Inscriptio apud Ambr. Morales, fol. 68. Ex CÆSARAVG. KARENSI. hoc est, ex conventu Cæsaraugustano, oppido seu municipio Carensi : non, ut Scalliger interpretatur, in Gruteri indice, ‘Carenses Cæsaraugustani.’

^y *Cincenses*] Ita libri omnes. Forte *Cinnenses*, ab oppido *Κίννα* in Jaccetania Ptolemæi, ii. 6.

^z *Cortonenses*] Mss. omnes, *Cotonenses*.

^a *Damanitanos*] In Edetanorum gente, in quibus ipsa Cæsaraugusta fuit, *Δαμανία*, Ptolemæo, loc. cit.

^b *Larnenses*] Ab oppido, Larno amni, de quo supra, cognomine.

^c *Lursenses*] Vide Notas et Emend. num. 22.

^d *Lumberitanos*] Ab oppido quod Galli *Lombier*, in Navarra : incolæ Vasconice, *Irumberri* vocant, teste Oihenarto, pag. 90. leucis vii. a Pompelone.

^e *Lacetanos*] De his agemus in Notis et Emend. num. 20. De Lubiensibus nihil adhuc compertum, nisi ii sunt qui Levienses corrupte forsitan nominantur, cum Cascantensibus et Calagnritanis proxime hoc tractu appellatis, in decretis Hilari Papæ, p. 252.

^f *Pompelonenses*] Ita Gruteri quæque inscriptio, pag. 325. et 455. No-

Carthaginem^h conveniunt populi LXV.²³ exceptis insularum incolis. Ex colonia Accitana Gemellenses,ⁱ et Libisosa^{24j} cognomine Foroaugustana, quibus duabus jus Italiae datum: ex colonia Salariense^k oppidani Latii veteris Castulonenses, qui Cæsari Venales appellantur: Sætabitani,^l qui Augustani: Valerienses.^m Stipendiariorum

pont. et Franz. *Vibienses* edd. vett. et Gronov.—23 Ita Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. LXII. edd. vett.—24 ‘Rectius *Libisoca*, ut in vetustis codd. et apud Ptolemæum, lib. II. cap. 6.’ Dalec. Ita

NOTÆ

bis *Pampelune*.

^g *Segienses*] Segienses, vel Segienses (ut recte Parm. edit.) a Σέγισα in Bastinis oppido apud Ptolem. II. 6.

^h *Carthaginem*] Carthaginem novam, quæ hodie in Murciæ regno, *Carthagena*. ‘Carthagine nova conventum agebat Galba,’ inquit Sueton. in ejus Vita, cap. 9.

ⁱ *Gemellenses*] Sic Accitanæ colonie cives vocabantur: ipsa, ‘Colonia Julia Gemella Accitana,’ COL. IVL. GEM. ACCITANA, apud Gruter. pag. 271. Accis hodie *Guadix*, in Granatensi regno. De Gemellæ cognomine dicemus in Notis et Emend. num. 13.—‘In nummis antiquis, C. I. G. ACCI. et COL. GEM. ACCI.’ Ed. sec.

^j *Libisosa*] Et hæc colonia fuit, apud Gruter. pag. 260. ex Ant. Augustino, COLONIA LIBISOSANORVM. Estque Plinii calculo, qui XII. colonias in citeriore Hispania recenset. Vide librum de Nummis antiquis, verbo CELSA. Antonino, Libisosa est: Λιβισόκα Ptolemæo in Oretanis, II. 6. Aiunt extare hujus oppidi ruinas ad Lebazuza sive Lezuza, Castellæ pagum, hand procul Concha, *Cuença*.

^k *Salariense*] Nunc *Cazorla* dicitur

in regno Granatensi: ævo sequiore *Saliothis*, ut auctor est Julian. Archipresb. Advers. num. 356. Salariam et Castulonem diversa duo Oretanorum oppida, perperam, ut sæpe solet, Ptolemæus facit. Vetus inscriptio in Thes. Goltzii, pag. 40. COL. IVL. AVG. SALARIENSIS. ‘Cæsaris Venales’ dicuntur, quod agros eorum Cæsar emit. Sic Triumpilini inferius, cap. 24. ‘venalis cum agris suis populus’ appellatur. In Conc. Tolet. x. ‘Marcus Castellonensis Episcopus,’ pro ‘Castulonensis.’

^l *Satabitani*] Σαταβίς Ptolemæo, in Contestania, de qua supra. Straboni Σεταβίς, lib. III. pag. 160. Nunc *Xativa*, in regno Valentia, ad amnem ejus nominis, qui in Sucronem influit. Hinc sudaria Sætaba de quibus diximus in Præfat. ad Titum, pag. 174.

^m *Valerienses*] Vasæus ipsam Concham *Cuença*, circa fontes Sucronis annis positam, Coloniam olim Juliam Valeriam appellatam esse; Ambr. Morales, non Concham ipsam, sed pagum leucis septem a Concha dissitum, ad eundem amnem putat, cui nomen hodie *Valera la reia*. In Conc. Tolet. x. ‘Athanasius Satabitanus Episcopus.’

autem celeberrimi: Alabanenses,²⁵ Bastitani,^o Consaburenenses,^p Dianenses,^q Egelestani,^r Ilorcitani, Laminiani, Montesani,^s qui et Oritani, Montesani, qui et Bastuli, Oretani,^t qui et Germani cognominantur: caputque Celtiberiæ Segobrigenses: ^u Carpetaniæ,^v Toletani Tago flumini impositi: Dein Viatienses,^w et Virgilienses.

edidit Laet in ed. Elz.—25 Sic codd. Harduini omnes et Chiffi. *Labanenses* vett. Dalec. et Laet. *Babanenses* edd. ante Harduin. *Alabanenses* alius codex ap. Laet. Mox *Bastiani* pro *Bastitani* Vet. Dalec. et paulo post, *Geles-*

NOTÆ

ⁿ *Alabanenses*] Sic Mss. omnes: non, ut editi hactenus, *Babanenses*. Ab Ἀλαβα, ut Valerienses ab Οὐαλερία, Celtiberorum oppidis, apud Ptolem. lib. II. 6. hand procul Eravica. In Conc. Tolet. x. 'Stephanus Valeriensis Episcopus.'

^o *Bastitani*] A Basti oppido, hodie Baza, in regno Granatæ, ad Rio Guadalentin. Dedit id Bastetaniæ regionis nomen.

^p *Consaburenenses*] Apud Gruter. pag. 402. MvNIC. CONSABVRON. Apud Ambr. Morales, fol. 19. CONSABVRENSIS. Nunc, ut videtur, *Consuegra*, Castellæ novæ oppidulum, ultra Toletum, inter Tagum et Anam. In Conc. Arel. I. subscribit 'Genesius Presbyter, de Civitate Bastigensium.'

^q *Dianenses*] A Dianio, de quo supra. Sic Ilorcitani et Laminiani, ab Ilorci et Laminio, de quibus hac sect. diximus.

^r *Egelestani*] Ἐγελάσται Straboni, lib. III. pag. 160. Nunc *Uniesta*, prope Concham in Castella nova. Egelestæ Plinius rursus meminit xxxi. 39. Apud Ptolem. II. 6. Ἐρέλεστα in Carpetanis, pro Ἐγέλεστα. Non potest esse *Medina Celi*, ut quibusdam visum: nam Medina ea in Celtiberis fuit.

^s *Montesani*] Gemina fuit olim Mentesa: altera in Oretanis, Ptolemæo

teste II. 6. unde cives Oretani cognominati: in Bastetanis, Bastulisve, altera, de qua jam diximus cap. 3. Mentesan Bastiam vocat Antoninus: Bastuli incolæ eam ob rem cognominati.

^t *Oretani*] In Oretanis oppidum fuit Ὀρητὸν Γερμανῶν, apud Ptolemæum II. 6. Lud. Novius in sua Hisp. cap. 62. putat esse *Calatrara*, non obscuri nominis oppidum, ad fl. Anam, sacræ Militiæ nomine insigne. Utriusque vestigium, ut videtur, extat in Conc. Tolet. x. Prioris quidem, sive Montesæ Oritanæ, quod subscripsisse ibi legitur 'Daniel Diaconus Marcelli Episcopi Ecclesiæ Uritanæ.' Posterioris item: 'Martianus Abas Valdefredii Episcopi Ecclesiæ Montesanae.'

^u *Segobrigenses*] Procul hi a Segobriga Valentini regni. Numantiæ proximos in Celtiberia facit Ptolemæus, II. 6. Bilbili, quæ ibi fuit, ubi fere nunc *Calatayud*, Strabo lib. III. pag. 162. in Celtiberis pariter cum Numantinis.

^v *Carpetaniæ*] Subintellige, caput Toletum, ut Segobriga Celtiberiæ. Καρχητᾶνοι Appiano in Iber. pag. 283. Καρχητανὸς ὑπὲρ τὸν Τάγον, apud Plutarch. in Sertorio, p. 576. male, pro Καρχητανός.

^w *Viatienses*] Oppidum Βιατία in

In Cluniensem conventum^x Varduli ducunt populos XIV. ex quibus Albanenses^y tantum nominare libeat:²⁶ Turmogidi^z quatuor, in quibus Segisamonenses,^a et Segisamajulienses.^b In eundem conventum Carietes^c et Vennenses quinque civitatibus vadunt, quarum sunt^d Velienses.²⁷ Eodem^{28 e} Pelendones Celtiberorum, quatuor populis: quorum Numantini^f fuere clari: sicut in Vaccæorum^g

tani, I. L. M. qui et O. Metesani . . . . Carpetani Toletani, &c. Chiff. — 26 Vet. Dalec. libet. Mox edd. vett. et Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. in quibus S. Segisamejulienses, omisso et; Chiff. et Sagisamejulienses. Lectionem nostram testantur Reg. Brot. 1. et Ptolemæus II. 6. — 27 Vibienses Scaliger. — 28 Idem Vet. Dalec. Eodem Pelontones Chiff. Mox, Celtiberi quatuor, &c.

NOTÆ

Oretanis, apud Ptolem. II. 6. Et Virgilienses ab Οὐεργιλία in Bastitanis juxta Oretanos. Apud Gruter. pag. 324. VERGILIENSIS. Hæc hodie Murcia, regni cognominis caput existimatur.

^x In Cluniensem conventum] Ambr. Morales, fol. 70. EX CLVNIENSI. Subintellige, conventu. De Clunia mox dicemus.

^y Albanenses] Albam urbem etiam in Vardulis habet Ptolemæus, II. 6. Alava regio hodieque appellatur, ad Iberum, infra Guipuscoa: ejus regionis primaria civitas Vittoria appellatur. Ibi oppidulum hodie *Alvaña*.

^z Turmogidi [Turmodigī] Nusquam vox ea audita nobis. Quid si Murbogi potius, ex Ptolemæo, loc. cit. Μούρβογοι, Pelendonibus, Vaccæisque finitimi? Valdulorum pars ii Turmodigi fuere.

^a Segisamonenses] A Segisama, de qua Florus IV. 12. pag. 198. Nunc est Vezama, in ea Cantabriæ parte, quæ Guipuscoa dicitur, ut recte Mariana Hist. Hisp. III. 25. pag. 130.

^b Segisamajul.] Σεγίσαμα Ἰουλλία in Vaccæis, Ptolemæo, II. 6. A Plinio, in Vardulis. Ex Ptolemæi numeris,

ibi fere fuisse conjicio, ubi nunc *Sierra d'Occa*, haud procul Ibero amne, in confinio Castellæ veteris.

^c Carietes] Hos Ptolemæus Καριετίους vocat, quorum oppidum Οὐλελλία, *Velia*, fuit: cives Plinio Velienses.

^d Quarum sunt] Quarum e numero præcipue insignis Velia, de qua plane modo diximus.

^e Eodem] Hoc est, in eundem conventum disceptaturi vadunt Pelendones, quorum populi quatuor, e Celtiberorum gente universi. Nam Celtiberia Pelendones Arevacosque complectitur. Gruteri Inscript. pag. 111. PELLENDONES. AREVACON. In Pelendonibus oriri Durium amnem auctor est Plinius, IV. 34.

^f Numantini] Fuit urbs Numantia haud procul a fontibus Durii amnis, ut testantur Florus II. 18. pag. 92. et Plinius IV. 34. Rudera etiamnum visuntur, quibus nomen est *Puente Garay*, prope urbem *Soria*.

^g Vaccæorum] Οὐακκαῖοι Polybio, in fragm. lib. III. pag. 1503. qui eorum urbem Ἰντερκατίαν laudat. Et apud Gruter. pag. 324. MODESTVS. INTERCATIENSIS. EX. GENTE. VACCÆORUM. — Fuisse Vaccæi videntur in eo

XVIII. civitatibus, Intercatienses, Pallantini,^h Lacobrigenses,ⁱ Caucenses.^j Nam in Cantabricis VII.²⁹ populis, Juliobriga^k sola memoratur. In Autrigonum^l decem civita-

Pintian.—29 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Mil-

NOTÆ

tractu, qui Salmanticam inter et Zamoram interjacet. Insignis error eorum est, qui Postumi Imperatoris nummum inscriptum, EXERCITVS. VAC. ad Vaccæos istos referunt, et Vaccæicum (credo) exercitum hic interpretantur. Est hic ex ære magno, apud P. Chamillart, et apud D. Vaillant, p. 188. inter rariores: ut et alter ibidem, et apud Tristanum, Tomo III. p. 167. EXERCITVS ISC. ubi 'Is-canicum' ex Isca civitate alterutra, sive quam *Exceter*, sive quam *Caherleon* vocant, putans signari: nihilo leviori hallucinatione. Absonum enim est a vico vel oppidulo duci cognomen exercitus, cum ne a nobili quidem et primaria civitate peti soleat. Nam quis audivit, *le Regiment de Paris*, *le Regiment de Vienne*, *le Regiment de Madrid*, *le Regiment de Londres*? In utroque nummo Imperator in equo dextera extenta signiferis cohortium imperat ex adverso stantibus. Posterioris sententia est: 'EXERCITVS Jubente Senatu Conscriptus.' Prioris ista: 'EXERCITVS Urgente Augusto Conscriptus.' In suo, qui ceteroqui priori simillimus est, legit D. Vaillant: EXERCITVS. YSC. eodem sensu: opifice industrie literam V literæ I superponente et connectente; quæ prima est syllaba verbi *JVbente*. Consensus Postumi cum Senatu, præter subjectas consueto more literas sc. hæc nummi posterioris subscriptio demonstrat. Ceterum 'Jubet Senatus, Augustus Urget.' Cusus post illos nummus est,

quem D. Vaillant, p. 186. rarissimum vocat, ejusdem Postumi: EXERCITVS AVG.' *Ed. sec.*

^h *Pallantini*] Pallantiam in Vaccæis quoque locat Ptolemæus, II. 6. et Appianus in Iber. pag. 300. Nunc *Palencia*, in Legionensi regno.

ⁱ *Lacobrigenses*] Lacobrigæ in hoc tractu meminit Antoninus, XLVI. M. P. a Pallantia, in itinere ab Asturica Tarraconem et Burdigalam. *Λαγγοβρίτας* vocat Plutarchus in Sertorio, pag. 574. 'Lacobrigæ nomen,' inquit Festus, 'a lacu et briga, Hispaniæ oppido.' Vox *briga* oppidum sonat.

^j *Caucenses*] *Καυκά* in Vaccæis quoque Ptolemæo, loc. cit. et Appiano in Iber. pag. 283. Ubi nunc *Coca* oppidum, ut recte Mariana, Hist. Hisp. III. 2. pag. 93. inter Segoviam et Vallisoletum in Castella vetere.

^k *Juliobriga*] Diximus de ea superius, hac sect.—'Non est his Cantabricis locus in nummo argenteo Gallieni Aug. e Gaza Regia, sic inscripto, IOVICANTAB. in quo Jupiter dextra fulmen tenet, hastam sinistra. Sententia enim hæc est: 'Jove Victore, Imperii Conservatore, Primæ Narbonensis Tutatore, Augustus Beatus.' Sic nummum inscriptum, INT. VRB. olim explicimus, 'Jove Narbonis Tutatore, Urbi Roma Beata.' Et GENIO ANTI: 'Genio Primæ Narbonensis, Tutatori Imperii.' *Ed. sec.*

^l *Autrigonum*] *Αυτρίγωνες* sunt Ptolemæo, loc. cit. Oppida, *Τρίτιον* et *Οὐρ. ρούεσκα*. In decretis Hilari Papæ, p. 252. 'Veroviscensium et Tritensium

tibus, Tritium, et Virovesca. Arevacis^m nomen dedit fluvius Areva. Horum sex oppida: Saguntia,ⁿ et Uxama,^o quæ nomina crebro aliis in locis^p usurpantur: præterea Segovia,^q et nova Augusta,^r Termes,^s ipsaque Clunia^t Celtiberiæ finis. Ad Oceanum reliqua vergunt,^u Vardulique ex prædictis, et Cantabri.

NOTE

civitas,' pro 'Tritiensium.' Vetus inscr. apud Ambr. Morales, fol. 65. TRITIENSIS. Antoninus, in itinere ab Asturica Tarraconem, Tritium a Virovesca distare ait M. P. XI. Quod si itaque Virovesca *Birbusca* est, inter *Burgos* et Iberum, Tritium, ubi nunc *Najara* est, prope *Logrono* et Iberum amnem, esse certe non potuit: quam tamen sententiam placuisse video Suritæ in Anton. pag. 541. aliisque.

^m *Arevacis*] Ptolemæo, II. 6. 'Ἀρεῶν ἀκάι. Straboni, lib. III. pag. 162. 'Ἀρεῶν ἀκάι. Arevam nunc *Arlanzo* vocant, Castellæ veteris amnem, qui in Durium influit, supra Vallisoletum.

ⁿ *Saguntia*] Vel Seguntia. Seguntia Celtiberum Livius meminit, lib. XXXIV. p. 409. Antoninus item Segontiam vocat, quæ nunc *Sigüenza* dicitur, ad fontes amnis *Henarez*, in Castellæ veteris Aragoniæque confinio.

^o *Uxama*] Uxama quoque Antonino, in itinere ab Asturica Cæsaraugustam: a Numantia L. M. P. Nunc *el Borgo d'Osma* ad Durium amnem, in Castella vetere.

^p *Aliis in locis*] Nam et Segontiam alteram a Cæsaraugusta XVI. M. P. habet Antoninus, nunc *Epila* dicitur, ut recte vidit Jo. Franc. Andrez, cap. 2. p. 39. Et alteram Uxamam prope Corugnam in Gallæciæ littore agnoscit Mariana, Hist. III. 18. pag. 118. Sunt et aliæ, quas referre non est otii nostri.

^q *Segovia*] Σεγούβια in Arevacis Delph. et Var. Clas.

quoque Ptolemæo, II. 6. Non ea est quæ inter Vallisoletum, et Madritum, nobis *Segovie* dicitur: sed altera ejusdem nominis urbecula, quæ sub eadem fere cæli parte, atque ipsa Numantia, eodemque situ a Ptolemæo collocatur.

^r *Nova Augusta*] Et in Arevacis Ptolemæo Νοῦδαυγούστα, prope Segobiam.

^s *Termes*] Τέρμες in Arevacis Ptolemæo. Τερμισὸν πόλιν vocat Appianus in Iber. p. 311. Hinc Termestini populi, apud Livium in Epitome, lib. LIV. et natio Termestina apud Tacit. Annal. IV. p. 155. Nunc *Lerma*, ad Arevam amnem, de quo supra.

^t *Clunia*] Et hæc in Arevacis Ptolemæo. Dioni quoque, Κλονία lib. XXXIX. pag. 115. Inter Raudam ad Durium, *Aranda de Duero*, et Uxamam *Osma*, medio fere intervallo ab Antonino collocatur. Nunc pagus *Cruña*, vel *Coruña del Conde*. Ibi conventus Cluniensis repertum esse sigillum aiunt, et a loci domino asservari. Celtiberiæ finis is dicitur, quoniam ad occasum æquinoctialem sunt Vettones, ad æstivum Astures, quos a Vettonibus Durium amnis disternat: Arevacæ denique ad Boream.

^u *Reliqua vergunt*] Reliqua, inquit, quæ pertinent ad conventum Cluniensem: ut Vardulorum regio jam superius dicta: et mox Cantabrorum, dicenda IV. 34.

Plinius.

Junguntur his^v Asturum XXII.³⁰ populi, divisi in Augustanos,^w et Transmontanos, Asturica urbe magnifica. In his sunt Cigurri,^x Pæsici,³¹ Lancienses,^y Zoëlae.^z Numerus omnis multitudinis ad CCXL. M. liberorum capitum.

Lucensis^a conventus populorum est XVI. præter Celticos,^b et Lebunos, ignobilium,³² ac barbaræ appellationis: sed liberorum capitum ferme CLXVI. M.

Simili modo Bracarum^c XXIV. civitates CLXXV.³³ M. capitum, ex quibus præter ipsos Bracaros, Bibali,^d Cœle-

////////

ler. Bipont. et Franz. IV. edd. vett. et Gronov.—30 Sic ex codd. suis emend. Harduinus, sic etiam edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. XII. edd. vett. ante Harduin.—31 In his *Giguri*, *Pesici* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmii, Dalec. Elz. et Gronov. *Cigurri* omnes codd. Harduini, Tolet. et Salmant. *Egurri* Ptolemæus. Mox *Zoëli* Chiffi.—32 Codd. Dalec. et vet. ejusdem, *ignominiosæ*.—33 Ita Chiffi. cum edd. Harduini 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. CCLXXV. edd. vett. et Gronov. Mox eadem vett. *Vibali*, *Celerini*, *Gallæci*, *Æquesilici*. Lectionem nostram restituit Harduinus.—

NOTÆ

^v *Junguntur his*] Cantabris. Inscriptio Gruteri, p. 110. CONVENTVS ASTVRICENSIS.

^w *Augustanos*] Ab urbe metropoli, quæ in Augusti nummo apud Goltzium, p. 237. COL. ASTVRICA AVGVSTA scribitur, *Astorga* in regno Legionensi: *Ἀστούρικα Ἀυγούστα* Ptolemæo, II. 6.

^x *Cigurri*] Ita Mss. omnes. *Egurri* forte scribendum ex Ptolemæo, non longe ab Asturica Augusta Forum Egurrorum locante. De Pæsicis dicemus, IV. 34.

^y *Lancienses*] *Λαγκία* maximum Asturum oppidum a Dione dicitur, lib. LIII. p. 514. A Mariana, Hist. Hisp. III. 25. p. 132. iis locis situm, ubi nunc Ovetum cernitur, *Oviedo*. Plumbum Ovetanum laudatur a Plinio, XXXIV. 49.

^z *Zoëlae*] A quibus Zoëlicum linum nomen traxit. Plinius XIX. 2. ‘Non dudum ex Hispania Zoëlicum venit in Italiam, plagis utilissimum. Ci-

vitas ea Gallæciæ, et Oceano propinqua.’

^a *Lucensis*] *Lucensis* conventus mentio apud Ambr. Morales, fol. 69. Urbs primaria *Lucus Asturum*, *Λοῦκος Ἀστούρων*, Ptolemæo, Dioni *Ἀστούρων*: hodie *Lugo* in Gallæcia.

^b *Celticos*] Cognominibus *Nerias* et *Præsamarcos*, de quibus IV. 34. *Lebuni* simili modo ii esse videntur *Hermolao*, qui *Lenni* rursum eodem libro appellantur: at ii *Bracarensis* conventus esse ibi dicuntur, hi nunc *Lucensis*. In Mss. legitur, *Levænios*.

^c *Bracarum*] Subintellige, conventus, ut prius *Asturum*. Gruter. p. 411. CONVENTVS. BRACARI. Horum caput *Bracara Augusta*, *Bragæ*.

^d *Bibali*, &c.] *Βιβαλοι*, quorum oppidum *Φόρον Βιβαλῶν* Ptolemæo, II. 6. *Κοιλερινοι*, eidem. *Gallæci* omnibus noti. *Hequæsi*, in Inscript. mox citanda. *Λιμκοι* Ptolemæo rursum appellati, cum oppido quod *Φόρον Λιμι-*

rini, Gallæci, Hequæsi, Limici, Querquerni, citra fastidium nominentur.

Longitudo ^e citerioris Hispaniæ est, ad finem Castulonis a Pyrenæo, sexcenta septem m. pass. et ora paulo amplius. Latitudo a Tarracone ad littus Olarsonis,^f cccvii. E radicibus ³⁴ Pyrenæi, ubi cuneatur angustis inter duo maria, paulatim deinde se pandens, qua contingit ulteriorem Hispaniam, tantundem et amplius latitudini adjicit. Metallis plumbi, ferri, æris, argenti, auri tota ferme Hispania scatet : Citerior et specularibus ^g lapidibus : Bætica et minio. Sunt et marmorum lapicidinae.³⁵ Universæ Hispaniæ Vespasianus imperator Augustus jactatus^h procellis reipublicæ Latii jus tribuit. Pyrenæi montes Hispanias Galliasque disternunt, promontoriis in duo diversa maria projectis.

v. (iv.) Narbonensis provincia appellatur pars Galliarum, quæ interno ^a mari alluitur, Braccata ^b ante dicta, amne

//////////

34 Ita Chiffi. et edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Et radicibus* edd. vett. et Gronov.—35 Cod. Dalec. *specularis lapidis : Batica et minio et marmorum lapidicinis.*

NOTÆ

κῶν vocat. Inscriptio vetus apud Gruter. p. 245. BIBALI. CÆLERNI. EQVÆSI. INTERAMICI. LIMICI. ÆBISOC. QVARQVERNI. Prins legebatur in Plinio, *Vibali*, et voce unica e duabus conflata, *Æquesilici*. Nos literarum ordine admoniti, et vetustorum monumentorum fide, locum correximus. Aquas Querquennas a Bracara distare ait Antoninus LIII. M. P. Κονακερρὸν sunt Ptolemæo, et Ὑδατα Κονακερρῶν.

^e *Longitudo*] Martianns, lib. vi. cap. de Hisp. p. 203.

^f *Olarsonis*] De eo iv. 34.

^g *Specularibus*] Dicemus de his opportunius xxxv. 45.

^h *Jactatus*] Vi ac necessitate quadam expressam esse eam liberalita-

tem innuit, ut Hispanos sibi devinceret : aut legendum fortassis, *jactata*, scilicet Hispaniæ, Reip. Romanorum procellis, hoc est civilibus bellis Galbæ, Othonis, Vitellii : ut levamen id quoddam eorum damnum fuerit, quæ ob civilia Imperatorum bella perpressa esset Hispania. Immunitatem a tributis, sive Claudius Imp. sive anteriorum aliquis iisdem concesserat, uti ex Seneca colligimus, de Benef. vi. 19. p. 111.

^a *Quæ interno*] Mediterraneo. Hæc Martianns a Plinio, lib. vi. cap. de Monte Pyrenæo, p. 203.

^b *Braccata*] A braccis, sive femoralibus lineis, *des brayes, ou hauts de chausses* : quod vestimenti genus Romanis veteribus inusitatum, ab iis in

Varo ab Italia discreta, Alpiumque vel saluberrimis¹ Romano imperio jugis. A reliqua vero Gallia latere septemtrionali, montibus Gebenna^c et Jura:^d agrorum cultu,^e virorum, morumque dignatione, amplitudine opum, nulli provinciarum postferenda,² breviterque Italia verius quam provincia. In ora^f regio Sardonium,³ intusque^g Consuaranorum. Flumina: Tecum,^h Vernodubrum. Oppida: Illiberis,⁴ⁱ magnæ quondam urbis tenue vestigium: Ruscino,^j

CAP. V. 1 Ita Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. vox vel deest in edd. vett.—2 Cod. Dalec. nulla ei præferenda.—3 In o. r. Sardonum margo edd. Dalec. et Gronov.—4 Illiberæ Chiff. et Vet. Dalec. Illybyrtis quibusdam ap. Dalec. Mox, nonnulli Rubrosum e Strab. lib.

NOTÆ

Gallia Narbonensi primo deprehensum est: quæ inde ab iis Braccata est cognominata, inquit Alcuinus de Divinis Offic.

^c Gebenna] A Mela hæc Plinius II. 5. Gebennam quoque Cæsar, Bell. Gall. lib. VII. p. 81. Gebennas vocat Lucanus I. 435. et 'Gebennicos montes,' Mela. Galli, *les Monts des Cévennes*. Languedocium, ut vocant, a reliqua Gallia latere septemtrionali determinant.

^d Et Jura] Mss. omnes, et *Juribus*. Mela II. 5. non Juram montem, sed Lemannum lacum, finem statuit Narbonensis Provinciæ. Jura pro locorum diversitate varia sortitur nomina, *le Joux, le Mont S. Claude, le Credo*, &c.

^e Agrorum cultu] Non minus eleganter Salvianus patriam suam, hoc est, Provinciam describens, lib. VII. 'Illic omnis admodum regio,' inquit, 'aut intertexta vineis, aut florulenta pratis, aut distincta culturis, aut consita pomis, aut amænata lucis, aut irrigata fontibus, aut interfusa fluminibus, aut crinita messibus,' &c.

^f In ora] Post Pyrenææ Veneris promontorium, in quo hæsimus cap.

sup. incipit Sardonium regio, quam nunc dicimus *le Comté de Roussillon*. Sic Mela II. 5. 'Inde est ora Sardonium, et parva flumina, Telis et Tichis: ubi accrevere, persæva. Colonia Ruscino,' &c. Ipsam Leridam Hispaniæ civitatem, sup. cap. Sardonum gentis esse dixit. In Mss. *Sordonum*. Avienus 'Sordos' appellat.

^g Intusque] Interior, inquit, sen mediterranea regio Consuaranorum, sive Consoranorum fuit, de quibus IV. 33. *Les pays de Foix et de Conserrans*.

^h Tecum] Melæ, loc. cit. *Tichis*: accolis hodieque *Tec*. Urbem Helenam præfluit, *Elne*. Vernodubrum, *Latet*, Perpinianum rigat.

ⁱ Illiberis] Vel Eliberris, quam Cancoliberim posterior ætas appellavit: Hispani, *Colibre*: nostri, *Colioure*. Ita De Catel, I. 7. secutus Loaysam, et alios. Melam expressit Plinius: Sic enim ille, II. 5. 'Vicus Eliberri, magnæ quondam urbis, et magnarum opum tenue vestigium.'

^j Ruscino] Non modo jure Latii donatam, sed et coloniam vocat Me-

Latinorum. Flumen Atax^k e Pyrenæo Rubrensem^l permeans lacum: Narbo^m Martius, Decumanorum colonia, XII. M. pass. a mari distans. Flumina: Arauris,ⁿ Liria.^o Oppida de cetero rara, præjacentibus stagnis: ^p Agathia^q

NOTÆ

la, loc. cit. Nunc castellum est, a Perpiniano oppido, quod Ruscinonem vicinate sua exhaust, leuca dissitum, *la Tour de Roussillon*. Eodem amne, quo Perpinianum, alluitur. Catel, 1. 7.—‘Nummus est eximius, æris minimi, in Cimelio D. Foucault, hac epigraphe: IMP. C. CLAUDIVS P. F. AVG. Claudii Gothici caput. In aversa parte, DEO CABIRO. Faber malleum dextra tenet. Cave hic Cabiros cogites, aut Thessalonicam. Sententia est: ‘Duci Exercitus Optimo Claudio Arcum Benefactis Insignem Ruscinonenses Obtulerunt,’ ob victoriam præsertim Gothicam. Ingeniose admodum significatur oblatum fuisse ab oppidanis Arcum triumphalem, sed a Claudio neglectum ac repudiatum, cum in area nummi non arcus pingitur, sed Faber tantummodo, ad exstruendum arenam paratus.’ *Ed. sec.*

^k Atax] *L’Aude*, Narbonem secat. Vide Notas et Emend. num. 23. Ab eo amne Narbonenses olim Atacini dicti, ut de Varrone Atacino pluribus disputabimus, in Auctorum Indice.

^l Rubrensem] Rubresum Mela vocat, III. 5. qua Atacem accipit, ore spatioso admodum: qua mare admittit, aditu tennem. *L’Etang de la Rubine*. Nunc Atax minime lacum permeat: sed fossæ per Narbonem ductæ immissus, in mare effunditur ad VII. ab urbe milliarc. Catel, lib. 1. pag. 58.

^m Narbo] Atacinatorum, Decumanorumque colonia, Melæ, loc. cit. Martius, a Marte, ut Sirmondus noster

putat in Notis ad Sidon. vel a Martia Legione: Decumanorum a militibus decimæ. Inscriptio Gruteri, p. 229. COL. IVL. PATERN. NARB. MART. Et pag. 266. IVLÆ. DOMNÆ. AVGVSTÆ.....ANTONINI. CÆS. MATRI ITEMQ. CASTRORVM. DECVMAN. NARB.—‘Nummus argenteus apud Goltzium, in Magna Græcia, Tab. XX. n. 5. caput diadematum exhibet, cum clava Herculeæ. .)(. Lupa cum gemellis. Infra, ROMANO. Sic interpretamur: ‘Roma Martii Narbonis Origo.’ Cognomen enim illud habet a legione Martia, hoc est, Romulea. Nam Romulus Marte genitus ferebatur: hoc est, vir generosus; sed patre ob temporum vetustatem ignoto, quamvis nobili. In aliis ibidem nummis N. 1. et 2. caput est Romæ galeatum. .)(. Caput equi, qui esse dicitur Marti sacer, quia generosus et bellicosus. Infra, ROMANO, ut proxime. In alio, Caput Romæ galeatum. .)(. Leo iratus. Infra ROMANO.’ *Ed. sec.*

ⁿ Arauris] Ita recte, non *Araris*. Mela, II. 5. pag. 39. ‘Tum ex Gebennis demissus Arauris juxta Agatham fluit.’ Ptolemæo, II. 10. ‘*Ἀραῦπος*. Gallis, *Airau*, vel *Erlau*.’

^o Liria] Mss. omnes, *Libria*. Nunc *Lez* accolæ vocant, et quos medios secat, Monspelenses.

^p Stagnis] *Les Estangs de Thau, de Maguelone, et de Perault*. Maxime parti ejus oræ, marique mediterraneo ea prætenduntur.

^q Agathia] Juxta quam Arauris fluit, ut Mela admonet loco cit. nunc *Agde*: non, ut subtilioribus quibus-

quondam Massiliensium, et regio Volcarum ^r Tectosagum : atque ubi Rhoda Rhodiorum fuit, ^s unde dictus multo Galliarum fertilissimus Rhodanus amnis, ex Alpibus se rapiens per Lemannum lacum, segnemque ^t deferens Ararim, ^u nec minus scipso torrentes ^v Isaram, et Druentiam. Libica ^v appellantur duo ejus ora modica : ex his ^w alterum Hispaniense, alterum Metapinum : tertium, idemque amplissimum, Massalioticum. Sunt auctores, et Heracleam ^x oppidum in ostio Rhodani fuisse.

////////

iv. et paulo post: *Flumina: Rhodanus, Lira*, ex eodem.—5 *Aurarim* quibusdam ap. Dalec. et mox, *torrentem Isaram*, &c. edd. vet. ante Harduin. *torrentes*, &c. codd. Chiff. et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont.

NOTÆ

dam visum est, *Maguelone*, quæ procul est ab Aranri dissita. A Massiliensibus conditum esse oppidum Strabo auctor est, lib. iv. p. 182.

^r *Volcarum*] Late hæc regio patuit, agros complexa limitaneos, ut ex Plinio patet, Tolosanum, et Agathensem, atque adeo quicquid terrarum inde usque ad ostia ferme Rhodani protenditur.

^s *Ubi Rhoda . . . fuit*] Familiari ea loquendi formula, *fuit*, excidisse id oppidum, cui vox ea annectitur, jam ævo suo innuit. Hæc Rhodanusia a Seymno Chio, sive, ut alii vocant, a Marciano Heracleota, pag. 6. dicitur: alteramque Rhoden, quæ in Hispania est, (nunc *Roses* incolæ Catalani vocant,) a Rhodiis quoque conditam scribit. Hieronymus, in Prolog. Epist. ad Galat. ‘Oppidum Rhoda,’ inquit, ‘coloni Rhodiorum locaverunt, unde amnis Rhodanus nomen accepit.’

^t *Segnemque*] Unde Claudiano dicitur, ‘Lentus Arar.’ Sanconam posterior ætas appellavit, teste Ammiano, lib. xv. p. 55. hodieque, *la Saône*.

^u *Torrentes*] Gallis, *l’Isère*, et *la Du-*

rance, in latus uterque Rhodani orientale influit. Vide Notas et Emend. num. 24.

^v *Libica*] Ita libri omnes. Sic vulgus ea ostia, corrupto, ut fit, sermone, appellavit: cum Ligyea potius, ut quidem reor, essent nominanda. Ora enim universa a Rhodano Emporium usque Hispaniæ oppidum, *Διγυστικήν* veteres appellarunt, quod eam Ligurens tenuere: Seylax, pag. 2. *Παράπλους Διγύων ἀπὸ Ἐμπορίου μέχρι Ῥοδανού*, κ. τ. λ. Nil tamen mutamus.

^w *Ex his*] Ex duobus Libicis. Exscripsit hæc Martianus, lib. vi. pag. 201. cap. de Pyrenæo, et Prov. Narb. Hispaniense ostium, quod in occidentem vergit, incolæ vocant, *Grav Neuf*, Massalioticum, quod in ortum, *Gras d’Orgon*. Metapinum inter hæc medium est nunc sine nomine. His tribus ostiis includitur insula, quam vocant incolæ, *Petite Camargue*.

^x *Et Heracleam*] Hæc *Ἡράκλεια Κελτικής* Stephano. In agro san-Remigiano, prope oppidum *S. Remy*, ostiumque Rhodani Hispaniense, reperta inscriptio, principatu Caroli v. Francorum regis, electam docet ab Ataulpho Principe ‘Heracleam in

Ultra,^y fossæ ex Rhodano C. Marii⁶ opere, et nomine insignes : Stagnum, Mastramela :^z oppidum, Maritima Avaticorum :^a superque campi^b lapidei, Herculis præliorum memoria : Regio Anatiliorum,^{7 c} et intus Desuviatum, Cavarumque. Rursus a mari^d Tricorium : et intus^e Tricollorum, Vocontiorum,^f et Segovellaunorum :^{8 g} mox Al-

et Franz.—6 Vet. Dalec. *fossam ex Rhodano C. pass. Marii, &c. Chiffi. fossæ, &c.* Mox, in quibusdam, *nomine Latera insigne stagnum.* Salmas. p. 94. legit, *insigne stagno Mastramela oppidum, &c.* Edd. vett. ante Harduin. et *nomine insigne stagnum : Astromela, &c.* Margo edd. Dalec. et Gronov. *insigne stagnum Mastrumela. Ipidum maritima, &c.*—7 Regio Natiliorum cod. Dalec. et mox in eodem cod. et Chiffi. *et intus Desuviaticum.*—8 Chiffi. *Segonellanorum ; alii, Segalaunorum, quemadmodum et apud Ptolemæum II. 8.—*

NOTÆ

Regiæ majestatis sedem.’ Ibi igitur fuisse olim Heraclea videtur. Recitat inscriptionem eam totam Honor. Bouche, Hist. Prov. III. 5. p. 158.—‘ Verum distat ager ille San-Remigianus ab ostio Rhodani, in quo fuisse Heracleam auctores, teste Plinio, prodidere.’ *Ed. sec.*

^y *Ultra]* Ultra Rhodani ostia. Vide Notas et Emend. num. 25. Ptolemæo, II. 10. Φόσσα Μαρίαναι.

^z *Mastramela]* L’Etang de Berre, ou de Murtiguez. Oppido, quod Maritimam Plinius vocat, nomen hodie Marignane. Vide Not. et Emend. num. 26.

^a *Avaticorum]* Sic Mela II. 5. et Mss. Id nomen agro ei fuit, qui Maritimæ circumjectus erat, et contributus, in Anatiliorum regione, quæ latius multo patuit : quare eadem Maritima in Anatiliorum agro posita dicitur a Ptolemæo, II. 10.

^b *Campi]* Vulgo, la Crau. Mela, II. 5. ‘Lapidens,’ inquit, ‘ut vocant, campus, in quo Herenlem contra Albionem et Geryona, Neptuni liberos, dimicantem, cum tela defecissent, ab invocato Jove adjutum imbre lapidum ferunt. Credas pluisse : adeo multi passim et late jacent.’ Vide Hygin. in Poët. Astronom. lib. II.

cap. Engonasin, fol. 61.

^c *Anatiliorum]* Recte. In Inscriptione San-Remigiana proxime laudata, ANATILII. Hi Arelatensem agrum tenere : Desuviates, quorum interior regio fuit, Tarasconensem : Cavares denique, a conflente Isaræ in Rhodanum, ubi fere Avenio est, ad Druentiam usque, quam late patet, oram omnem, quæ Rhodano alluitur.

^d *Rursus a mari]* Rursus, inquit, in ora est Tricoriorum regio : Τρικοπλοῦς appellat Strabo, lib. IV. p. 185. ubi nunc Massiliensis ager, Aquisextiensis, et supra Druentiam Aptensis. In Aptensi fuere saltus Tricorii, quos Hannibal, dum peteret Italiam, superavit. Vide Ammian. lib. XV. p. 53. et Livium, lib. XXI. pag. 198.

^e *Et intus]* Intus recedunt a mari longius Tricolli, qui nunc Sisteronenses : quorum caput fuisse olim creditur Alarante, de quo Tabula Peutingeri. Hodie Talard in Delphinatu, via quæ Sisterone Vapincum ducit. Ita Nic. Bouche, Hist. Prov. III. 7. pag. 178.

^f *Vocontiorum]* Hi Delphinatus partem orientalem tenere, ut Cavares occidentem : oppida iis fuere, Dea, Die, et Vasio, Vaison.

lobrogum.^b At in ora Massilia Græcorum Phocæensium,⁹ⁱ fœderata.^j Promontorium Zao : ^k Citharista portus.¹⁰ Regio Camatullicorum.^l Dein Suelteri,^m supraque Verrucini.¹¹ⁿ In ora autem Athenopolis^o Massiliensium, Forum Julii,^p

//////////

9 *Phocensium* margo edd. Dalec. et Gronov.—10 *Promontorium Zaozita* : *ista portus* Chiffi. *P. Zaoportus* in al. *Promontorium Citharista*, *portus*, &c. edd. ante Harduin. qui ex codd. suis lectionem nostram revocavit.—11 *Verticini* cod.

NOTÆ

^g *Segovellannorum*] Pars Cavarum hi fuere : quamobrem Valentia, quæ Plinio Cavarum urbs dicitur, Segovellannis, sive Segalaunis a Ptolemæo adjudicatur, II. 10. Hodie *le Valentin*.

^h *Allobrogum*] Inter Isaram, Rhodanumque, ut recte Polybius, lib. III. p. 282. et qui Polybium sequitur Livius, lib. XXI. p. 198. apud quem pro *Arar* qui *Isara* reponunt, sincerum vas incrustant, nec scriptoris mentem assequuntur.

ⁱ *Phocæensium*] Strabo, lib. IV. p. 179. κτίσμα δ' ἐστὶ Φωκαίων ἡ Μασσαλία, a Phocæa, urbe Asiæ, de qua dicemus in Ionia, lib. V. A Phocide Græciæ regione profectos Massiliæ conditores non semel affirmat Lucanus, lib. III. magno, ut puto, errore. Justin. lib. XL. Tarquinii Prisci, ut arbitror, temporibus conditam a Phocæensibus Massiliam scribit.

^j *Fœderata*] Fœderis causam docet Justinus, lib. XLIII. sub finem : 'Massiliensium legati,' inquit, 'a Delphis revertentes, audierunt urbem Romanam a Gallis captam, incensamque. Quam rem domi nuntiatam publico funere Massilienses persecuti sunt : aurumque, et argentum publicum, privatumque contulerunt, ad explendum pondus Gallis, a quibus redemptam pacem cognoverant. Ob quod meritum, et immunitas illis decreta, et locus spectaculorum in Senatu datus, et fœdus æquo jure

percursum.'

^k *Zao*] Ita Mss. omnes. Promontorio tamen idem præterea quod portui nomen Citharistam esse, docet Ptolem. II. 6. ὁ Κιθαριστὶς τὸ ἄκρον, hodie *Cap Sisiat*, ou de *Cerchiech*, prope Telonem : Citharistæ portui nomen hodie est *le port S. Georges*, ou *le port de Toulon*. Portum Citharistam a Massilia distare Antoninus ait xxx. M. P. Hæc Citharistana parochia in territorio Arelatensi, cujus mentio tum in Epistola Zosimi ad Episcopos Galliæ, de Privil. Eccl. Arelat. tum libro II. Vitæ Sancti Cæsarii Arelat.

^l *Camatullicorum*] Ubi nunc Telonensis ager, *l'Evesché de Toulon*, usque ad Samblacitanum sinum, *le Golfe de Grimaud* : a quo sinu haud procul abest vicus *Ramatuelle*, quod vetusti nominis vestigium servat haud obscurum.

^m *Suelteri*] Nunc est Foro-Julienensis ager, citra amnem Argenteum : *Brignole*, et *Draguignan*. Sic Honor. Bouché, VII. 7. p. 182. Favet situs quem in Tab. Peutling. *Selteri* obtinent.

ⁿ *Verrucini*] Suelteris ad Boream adsiti : ubi nunc *Verignon*, et *Baryol*.

^o *Athenopolis*] Cum in ora positum id oppidum dicatur, inter portum Citharistam, et Forum Julii : ipsum esse Telonem Martium non temere suspicamur.

^p *Forum Julii*] *Freius*. Octavanorum colonia dicitur, quoniam octa-

Octavianorum ¹² colonia, quæ Pacensis appellatur, et Classica: amnis in ea Argenteus.^q Regio, Oxubiorum^r Ligau-
norumque,^s super quos Suetri,^t Quariates,^u Adunicates. At
in ora oppidum Latinum^v Antipolis. Regio Deciatium:
amnis Varus, ex Alpium monte Cema ¹³ profusus.

In mediterraneo coloniæ: Arelate^w Sextanorum, Beter-

Dalec.—12 *Octavianorum* vet. Dalec.—13 Ita vet. Dalec. alique codd. item
edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *monte Acema* edd. vett. *amnis*

NOTÆ

væ legionis militibus ea constaret. In Thesauro Goltzii, p. 240. nummus Augusti, COL. IVLIA. OCTAVIANO-
RVN. Et alter Neronis, p. 241. COL. PACENS. CLASS. Pacensis a Pace dicta est: Classica, ab Augusti classe fortassis, cuius ea navale fuit. Unde Strabo, lib. IV. p. 184. τὸ ναυσταθμὸν τὸ Καίσαρος τοῦ Σεβαστοῦ, ὃ καλοῦσι Φόρον Ἰούλιον. Vide Tacitum, Annal. III. Suessam tamen, quæ mediterranea civitas est, coloniam pariter Classicam dicemus appellatam, cap. 9. a militibus forte Classiariis eo deductis. Inscriptio apud Jo. Poldo, de Antiq. Nemans. p. 165. MILITVM LEG. VIII. AVG. CIVITAS. FOROIVL-
ENSIVM.

^q *Argenteus*] Accolis dictus hodieque *Argens*, a colore aquæ argenteo. Arenam develit, qua portum jam illud opplevit, Augusti navium receptorem, de quo modo diximus.

^r *Oxubiorum*] Quorum caput ipsum Forum Julii fuit: ut Deciatium Antipolis. Hic λμην Ὁξύβιος apud Strab. lib. IV. p. 185.

^s *Ligauorumque*] Sic libri omnes. Ingaunos, qui ultra Varum sedes habent, frustra Dalecampius inculcare hic nititur pro Ligaunis, qui ante Varum Antipolimque ipsam a Plinio appellantur, et junguntur Oxubiis. Grassensem, ut aiunt, tenuisse agrum

videntur.

^t *Suetri*] Ptolemæus, III. 1. meminit Σουητρίων in maritimis Alpibus, quorum oppidum Σαλίνας vocat. Id esse *Seillans* Holstenius putat, in Diœcesi Sanitiensi, *Senex*. At rectius Honor. Bouche, Hist. Prov. III. 2. p. 119. urbem Castellanam interpretatur, Verdoni amni impositam, qui in Druentiam labitur, eodem Sanitiensi agro: eamque sententiam idoneis firmat argumentis. Errant plerique Geographorum, qui Salutias in Sabaudia esse putant, *le Marquisat de Saluces*.

^u *Quariates*, &c.] Quantum ex situ conjicimus, ibi fuere, ubi nunc Senetium est, et Dinia.

^v *Latinum*] Hoc est, Latii jure donatum, ut dicemus in Notis et Emend. num. 3. Nunc *Antibe*. Ptolemæo II. 10. Ἀντίπολις in agro Λεκιατίων, quem Varus amnis claudit, *le Var*. Melæ II. 5. 'Oppidum Deciatium Antipolis,' sic enim legendum.

^w *Arelate*] *Arles*. Sextanorum dicta, quod esset colonia militum sextæ legionis. Sic Primanos primæ, Unaët-vicesimanos vigesimæ primæ, Tacitus vocat, Hist. II. p. 44. Tertianos tertiæ, Hist. III. p. 68. Quintanos, Hist. IV. p. 96. &c. Nummus Caii Cæsaris in Thes. Goltzii, COL. ARELAT. SEXTAN. Et apud Gruter. p. 257. SEXTANI. ARELATENSES.—'Sed ficta

ræ¹⁴ Septimanorum, Arausio^y Secundanorum. In agro^z Cavarum Valentia, Vienna Allobrogum. Oppida Latina:^a Aquæ Sextiæ^b Salluviorum,¹⁵ Avenio^c Cavarum, Apta

Cema al. ap. Gelen.—14 *Bliteræ* vet. Dalec. *Bliteræ* edd. vett. et Gronov. *Beterre* Tolet. et Salmant. *Beterræ* omnes codd. Harduini, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—15 Ita edidit Harduin. eumque secuti Miller. Bipont. et Franz. *Saluviorum* Chiffi. *Salyorum* edd. vett. et Gro-

NOTÆ

illa: genuinus, inter ceteros Arelate percussos, nummus iste insignis est, in Cimelio Mediceo, et Gaza Reginae Christinae, ex ære maximo. Caput laureatum exhibet Fl. Jul. Constantii Augusti, qui frater Fl. Jul. Constantis, D. N. CONSTANTIVS. P. F. AVG. .X(. LARGITIO. Sedet Augustus; hinc urbe Arelatensi turrita porrigente dextram Constantio, instar offerentis ei aliquid, inde hastato milite Imperatorem complectente. Nos largitionem hic significari olim, sed timide, suspicati sumus, alios secuti: sed pictura haud dubie aliud repræsentat; et (quod tunc menti non succurrebat) totidem hic fere voces, quot literæ sunt, hac sententia: 'Liberum Arelate Gratuitam Indictionem Tributi Imperatori Obtulit.' Gallice: *La Ville d'Arles, ville libre, a offert à l'Empereur de lui faire lever un subside, par forme de don gratuit.* Miles hic astat idcirco, ut ad alendos milites, qui vel limites imperii tuerentur, vel itinerum securitatem præstarent, collatum pecuniarium subsidium intelligatur. Atque idcirco Imperatori datum, non Augusto, dici videtur. Nihil est in pictura certe, quod largitionem indicet, aut liberalitatem Augusti, ut in nummis inscriptis, LIBERAL. AVG. vel CONG. DAT. &c. In imo nummi margine fabricæ locus non subnotatur; quoniam in ipso indicatur titulo. Delineatur hic nummus a Spanhemio, in edit. priore p. 823.' *Ed. sec.*

^x *Beterræ*] Sic Mss. omnes, Reg. Colb. et Thuan. lib. XIV. non *Bliteræ*: etsi ita id Melæ ac Straboni nomen scribitur. Septimanorum nomen habet a septima legione. Hinc circumjecta regio Septimania appellata, a Sidonio, qui aliis Beterrensis ager. Mox Septimaniæ nomen a Gothis ad universum Languedocium translatum. Nunc est oppidum *Beziers*. Inscriptio apud Gruter. p. 270. SEP. BÆTER. hoc est, *Septimani Bæterrenses*. Stephano Βαιταρρόυς dicitur.—^c In Gaza Regia nummus est inscriptus, BHΘHPATΩN: at ex oppido Syriæ aliquo, ut videtur, nunc situs ignoti: non ex Bæterris certe provinciæ Narbonensis.' *Ed. sec.*

^y *Arausio*] *Orange*. Nummus Neronis, in Thes. Goltzii, p. 237. COL. ARAVSIO. SECUNDANOR. COH. XXXIII. VOLVNT. Deducti nempe eo milites ex cohorte XXXIII. secundæ legionis.

^z *In agro*] Et hæc quoque in Coloniæ numerum reponendæ. Οδαλεντία κολωνία Ptolemæo, II. 10. Et in Thes. Goltzii, p. 242. nummus Neronis, COL. VIENNA. LEG. VII. CLAVDIANA. PIA. Cavarum, Allobrogumque situs ante descripsimus.

^a *Oppida Latina*] Latii jure donata a Senatu, vel a Principe.

^b *Aquæ Sextiæ*] *Aix*. Coloniam Ptolemæus vocat, et inscriptio apud Gruter. p. 413. Vide Notas et Emend. num. 27. Unde Aquis Sextiis nomen: vide in Epit. Livii, lib. LXI.

Julia Vulgientium, Alebece Reiorum^d Apollinarium, Alba^e Helvorum,¹⁶ Augusta Tricastinorum :^f Anatilia,^g Aëria, Bormanni, Comacina,¹⁷ Cabellio,ⁱ Carcasum^j Volcarum Tectosagum : Cessero,^k Carpentoracte^l Meminorum : Ceniceses,^m Cambolectri,¹⁸ qui Atlanticiⁿ cognominantur :

nov. et paulo post in iisdem, *Alebecciorum Apollinarium*.—16 *Helucocorum* margo edd. Dalec. et Gronov. Mox *Augusta Tucastemorum* in Chiffi.—17 Idem codex : *Anatilia, Arcarbonia, Nocomannia* ; edd. vett. et Gronov. *Anatilia, Aëria, Bormannico, Marcina*. Nostram lectionem ex codd. restituit Harduinus.—18 Ita ex codd. Harduinus ; ita quoque Miller. Bipont. et Franz.

NOTÆ

^c *Arenio*] In Cavaris quoque Ptolemæo, II. 10. sed colonia est. Sic Apta Julia, in Inscript. P. Sirmondi, in Notis ad Ep. IX. 9. Sidonii, Col. Apr. IVL. Nunc *Apt.* Vulgienses Tricoriorum pars fuere, ut superius monuimus. Gruteri Inscriptio, pag. 296. *VULGIENTES*, sed hos Italiæ populos habet.

^d *Alebece Reiorum*] Hodie *Riez en Provence*. Vide Notas et Emend. num. 28.

^e *Alba*] Non *Albi*, ut quidam putant : hæc enim *Albia*, non *Alba* appellata est. Sed vicus hodie ignobilis, *Aps* ad Rhodanum, unde sedes Episcopalis Vivarium translata est, *Viviers*. Ager Helviorum *le Vivarais*. Hinc Albenses promiscue et Vivarienses Episcopi cognominati. Ptolemæo, Ἀλβανγοῦστα. Plinio, XIV. 4. *Alba Helvia*. Cæsar Bell. Gall. lib. VII. p. 81. ‘Mons Gebenna, qui Arvenos ab Helviis discludit.’

^f *Tricastinorum*] *S. Paul Tricastin*. Alia est Noviomagus Tricastinorum, apud Ptolem. II. 10. quæ hodie *Nions*.

^g *Anatilia*] Forte ab Anatiliis, de quibus supra. Aëriam Ἀερίαν Strabo, lib. IV. p. 185. in Cavarum agro cum Avenione et Aransione locat : atque a loco edito, in quo posita erat, no-

men sortitam. Quibusdam esse castellum *Mornas* ad Rhodanum creditur. In Mss. *Anatilia*.

^h *Bormanni, Comacina*] Ita legendum esse, non *Bormannico, Marcina*, tum Mss. tum series ipsa elementorum admonet, quam in Latinis hisce urbibus recensendis Plinius sequitur. Nunc incertus harum situs. Fictitia sunt, nec usquam terrarum audita nomina, quæ Dalecampius hoc loco affert.

ⁱ *Cabellio*] Inter oppida Cavarum a Ptolemæo II. 10. Καβελλιὸν Κολωνία. Nunc *Cavaillon*, ad Drumentiam.

^j *Carcasum*] Καρκασὺ in Volcis quoque Tectosagibus, Ptolemæo loc. cit. Nunc est *Carcassonne*, ad fluvium Atacem.

^k *Cessero*] Nunc S. Tiberii pagus, in Agathensi agro. Vide Notas et Emend. num. 29.

^l *Carpentoracte*] *Carpentras*, ejus incola, ceterique ex agro circumjecto contributi, Memini appellati sunt : Cavarum regionis. Μυμηνοί Ptolemæo, II. 10. sub Tricastinis. Notitia civitatum Galliæ : ‘Civitas Carpentoratensium, nunc Vindausca.’ In Cone. Cabilonensi, an. 650. ‘Licerius Vindauscensis,’ id est, Carpentoratensis, ab oppido vicino Vindausca.

^m *Ceniceses*] Forte *Canienses*, am-

Forum^o Voconii, Glanum^p Livii, Lutevani,^q qui et Foroneronienses: Nemausum^{19r} Arecomicorum, Piscenæ,^s Ruteni,^t Sanagenses,^u Tolosani Tectosagum, Aquitaniæ contermini: Tasconi, Tarusconienses,^{20v} Umbranici: ^w Vocon-

Cambolecti edd. vett.—19 Nonnulli, *Nemantum*.—20 *Tascoduni*, *Tarusconienses* Pintian. *Tolosani Tectosagum*. *Aquitaniæ contermini* *Tascodunitani*, *Cononien-*

NOTÆ

nis Cæni accolæ, cujus inter Maritimam Massiliamque meminit Ptolemæus, loc. cit.

ⁿ *Qui Atlantici*] Eo cognomine a Cambolectris Agesinatibus discriminantur, quos junctos esse Pictonibus dicemus iv. 33.

^o *Forum*] Forum, inquit Festus, negotiationis locus est, ut Forum Flaminium, Forum Julium, ab eorum nominibus, qui ea Fora constituenda curarunt. Quod Voconii modo dicitur, vicus nunc est, *le Canet*, ad amnem Argenteum, Diœcesi Foro-Julien-si, ut recte probat Honor. Bonche, Hist. Prov. iii. 4. p. 150. Antoninus in Itiner. distare a Foro Julii dicit, xii. M. P. pro xxii. Plancus ad Ciceronem, lib. x. Epist. Fam. xxiv. M. P.

^p *Glanum*] A Cabellione, xvi. M. P. in Itiner. Anton. *Γλανον* in Salyibus, apud Ptolem. ii. 10. Nunc S. Remigii oppidum, *S. Remy*, inter Arelate et Caballionem: ut egregie probat idem auctor Hist. Prov. iii. 3. p. 136.

^q *Lutevani*] Oppidum Luteva, *Lodève*: quibus et Foroneroniensium cognomen additum, quod alterius oppidi sub Tricastinis peculiare est apud Ptolem. loc. cit.

^r *Nemausum*] Colonia dicitur Volcarum Arecomicorum Ptolemæo, loc. cit. et nummi frequentes occurrunt, COL. NEM. *Nismes*.

^s *Piscenæ*] Nunc *Pezenas* in Aga-

thensi agro, prope Araurim amnem.

^t *Ruteni*] Non tam hi Narbonenses, quam ut Plinius ipse ait iv. 33. Narbonensi provinciæ contermini. *Πορταυολ* Ptolemæo, ii. 7. Oppidum Segodunum, *Rhodez*.

^u *Sanagenses*] Qui Sanicienses ævo posteriore appellati, a Sanicio Alpinae oræ oppido, cujus meminit Ptolemæus, iii. 1. Nunc *Senez*. In Conc. Matisco. ii. an. 585. 'Virgilius Episcopus a Senetio.'

^v *Tasconi*, *Tarusconienses*] Priores incogniti.—'Priores incolæ sunt, ut arbitramur, Montis Aureoli, cui nunc Monti Albano factum nomen est, *Montauban*, oppido celebri, prope Tolosam; quod amnis alluit *Tesco* appellatus: inde *Tesconi* accolæ nuncupati, sive *Tasconi*. Auctor Vitæ S. Theodardi Archiepiscopi Narbonensis, die 1. Maii, c. 6. In 'Caturcensi territorio, in monte qui Aureolus nuncupatur, ad cujus montis radicem fluvius quidam decurrit, quem indigenæ regionis ipsius Tesconem vocant. Hic suo decursu confinia Tolosani Caturcensis ruris liquido dirimit patenter influxu: qui a prædicto monte recedens post modicum terræ spatium Tarno immergitur flumini.' Nondum erat Mons Albaus Episcopatus titulo insignitus; postea Caturcensi diœcesi est avulsus.' *Ed. sec.* Posteriores a Taruscone Salyum oppido nomen habuere, *Ταρουσικῶν* Ptolemæo, ii. 10. Nunc *Tarascon*, ad

tiorum civitatis^x foederatae duo capita, Vasio,^{21 y} et Lucus^z Augusti. Oppida vero ignobilia XIX. sicut XXIV. Nemausiensibus attributa. Adjecit formulæ^a Galba imperator ex Inalpinis Avanticos, atque Bodionticos,²² quorum oppidum Dinia. Longitudinem provinciae Narbonensis CCLXX.^b M. pass. Agrippa tradit, latitudinem CCXLVIII.

VI. (v.) Italia dehinc,^c primique ejus Ligures: mox Etruria, Umbria, Latium, ubi Tiberina ostia,^d et Roma terrarum caput, XVI. M. pass. intervallo a mari. Volscorum postea littus, et Campaniae: Picentinum inde, ac Lucanum, Brutiumque, quo longissime in meridiem, ab Alpium fine,^{1 e}

ses.—21 Ita nonnulli ap. Laet, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. quemadmodum et apud Ptolemæum. *Vasco* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov.—22 Hermolaus Barbarus et quædam edd. ante Harduin. atque *Ebroduntios*; codd. omnes et edd. antiquiss. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. atque *Bodionticos*.

CAP. VI. Ita codd. Harduini et margo edd. Dalec. et Gronov. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *patet longitudine ab Alpino fine* etiam margo edd. Dalec. et Gronov. *ab Alpium pæne* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi,

NOTÆ

Rhodanum. Vide Notas et Emend. num. 30.

^w *Umbrani*] In Tab. Penting. segm. I. Umbrancia legitur, prope Volcas Tectosagas, et Nemausum. Situs incertus.

^x *Civitatis*] Hoc est, regionis, sive gentis, non oppidi. Galli Communitatem, et Status vocant.

^y *Vasio*] *Vaison*, in Comitatu Venascino, Pontificiae ditionis. Gruterus, p. 1090. VASIENS, Voc. ex Sirmondo.

^z *Lucus*] *Luc en Dauphiné*, altero a Dia sive Dea Vocontiorum lapide. Luci Vocontiorum municipii Tacitus meminit, Hist. I. p. 24.

^a *Formulæ*] Hoc est, Tabulæ et indici, sive syllabo provinciarum Galliae, adjecit Galba ex gentibus Inalpinis Avanticos atque Bodionticos. Avanticoorum pagus hodie *Aravçon*, inter Vapincum et Ebrodunum. Bodionticoorum Dinia oppidum haud ig-

nobile, *Digne*. Vide Notas et Emend. num. 31.

^b *CCLXX.*] Martiannus, lib. VI. p. 203. CCLXX. De latitudine ambo concinunt. Missi Theodosii: 'Juxta Plinium Secundum, longitudinem Provinciae Narbonensis 380. M. passuum Agrippa tradidit: latitudinem, 348.'

^c *Italia dehinc*] Transcripsit hunc locum Martianus de Italia, lib. VI. p. 204. iisdem plane verbis.

^d *Tiberina ostia*] Hoc est, littus illud maris in quod Tiberis effunditur: non urbs ipsa Ostia, quanquam et ipsa Tiberina Ostia appellata est.

^e *Ab Alpium fine*] A primis Alpibus, inquit Martianus, loc. cit. Plinius ipse paulo inferius hoc cap. 'Patet longitudine Italia ab Alpino fine.' Lunata autem juga Apennini montis intellige, ejus dextrum cornu, ut ait Mela, II. 4. Siculum pelagus: alterum, Ionium respicit.

lunatis jugis in maria excurrit Italia. Ab eo Græciæ ora, mox Salentini, Pediculi,² Apuli, Peligni, Frentani, Marrucini, Vestini, Sabini, Picentes, Galli, Umbri, Etrusci,³ Veneti, Carni, Iapides, Istri, Liburni. Nec ignoro, ingrati ac segnis animi existimari posse merito, si breviter atque in transcurso, ad hunc modum⁴ dicatur terra, omnium terrarum alumna, eadem et parens, numine Deum electa, quæ cælum ipsum clarius faceret, sparsa congregaret imperia, ritusque molliret, et tot populorum discordes ferasque linguas, sermonis commercio contraheret: colloquia, et humanitatem homini daret: breviterque, una cunctarum gentium in toto orbe patria fieret. Sed quid agam? Tanta⁵ nobilitas omnium locorum, (quos quis attigerit?^f) tanta rerum singularum populorumque claritas tenet. Urbs Roma, vel sola in ea, et digna tam festa cervice^g facies, quo tandem narrari debet opere? Qualiter Campaniæ ora per se,^h felixque illa⁶ ac beata amœnitas? ut palam sit, uno in loco gaudentis opus esse naturæ. Jam vero tanta⁷ ea vitalis ac perennis salubritatis cœli temperies, tam fertiles campi, tam aprici colles, tam innoxii saltus, tam opaca nemora,

Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—2 Chiffi. *Peduculi*. Mox Vet. Dalec. *Terrentani*.—3 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Hetrusci* Vet. Dalec. *Thusci*, vel *Tusci* edd. ante Harduin.—4 Cod. Dalec. *in hunc modum*. Paulo post, edd. vett. et Gronov. *s. commercio contraheret ad colloquia*, &c.—5 *Sedne id agam? tanta* Vet. Dalec. Mox, *quæ quis margo* edd. Dalec. et Gronov.—6 Vet. Dalec. *ora per se felix: illa*. Mox, *margo* edd. Dalec. et Gronov. *uno hoc in loco*.—7 Ita vet. Dalec. et Harduin. 1. *Jam vero tota* Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Gronov. Harduin. 2. 3. et Bipont. *Jam vero tota* Elz. Mox, *talis cœli temperies est* Chiffi. *cœli temperies est* Ald. Junt. Lugd. Erasmi, Basil. Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *est non agnoscunt* Tolet. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—

NOTÆ

^f *Quos quis attigerit*] Quod non copiose, inquit, pro meritis nunc de Italia agam, retineor impediorque multiplici nobilitate locorum, (quos quidem nemo attingere, nedum satis prosequi valeat), ingentique singularem rerum ejus, ac gentium claritate.

^g *Tam festa cervice*] Hoc est, læta,

eximia, ut dictum est II. 46. diceturque iterum XIV. 1. Roma, inquit, quæ veluti pro facie est Italiæ, quæ ipsa totius imperii cervix, seu caput est, eam habet dignitatem, vix ut possit diffuso opere explicari.

^h *Per se*] Vel si sola ea spectetur.

tam munifica sylvarum genera, tot montium afflatus,ⁱ tanta frugum et vitium, olcarumque fertilitas, tam nobilia pecori⁸ vellera, tot opima tauris colla, tot lacus, tot amnium fontiumque ubertas, totam eam perfundens, tot maria, portus, gremiumque terrarum commercio patens undique:^j et tanquam ad juvandos mortales, ipsa avide in maria procurrent. Neque ingenia, ritusque, ac viros,^k et lingua manuque superatas commemoro gentes. Ipsi de ea judicare Græci, genus in gloriam suam⁹ effusissimum: quotam partem ex eo appellando Græciam magnam? Nimirum id, quod in mentione cœli fecimus, hac quoque in parte faciendum est, ut quasdam notas ac¹⁰ pauca sidera attingamus. Legentes tantum quæso meminerint, ad singula toto orbe edisserenda festinari.

Est ergo^l folio maxime querno assimilata, multo proceritate amplior, quam latitudine: in læva^{11m} se flectens cacumine, et Amazonicæⁿ figura desinens parmæ, ubi a medio excursu Cocinthus^o vocatur, per sinus lunatos duo

8 Chiff. *pecudi*. Mox, Vet. Dalec. *tam opima*.—9 Chiff. *in gloriam sui*.—10 Vet. Dalec. *quasdam notas stellas ac*; Chiff. *quasdam notas et*.—11 Vet.

NOTE

ⁱ *Montium afflatus*] Venti, spirationesque emissæ montibus, aura illa odorata, quæ per montium latera ex omni frugum florumque genere descendens, totum inficit ac perfundit aërem. Sic Plinius noster de polypo, lib. ix. 'Afflatu terribili canes agebat.' Et Junior, v. 6. 'Triclinium saluberrimum afflatum est Apenninis vallibus.' Salmasius tamen, *marium afflatus* emendat: perinde ac si maris afflatus aut salubris semper, aut jucundus sit.

^j *Patens undique*] Solini paraphrasis, cap. 2. p. 12. 'Latera portuosa, orasque habet patentibus gremiis, commercio orbis accommodatas.'

^k *Ac viros*] Rectius forsán *vires* agnosceas, ex sequentibus illis, 'et

lingua manuque superatas gentes.'

^l *Est ergo*] Solinus hæc a Plinio mutuatus, cap. 2. p. 14.

^m *In læva*] Qua tendit ad promontorium Iapygium, et Hydruntinum agrum, nunc *Terra d'Otranto*, Italiæ versus Ionium mare, et Epirum, ultimum eacumen. Capella quoque, lib. vi. p. 205. hæc ipsa Plinii repetens, 'Lævorsum se flectit,' inquit.

ⁿ *Amazonicæ*] Martianus loc. cit. 'Duobus promontoriis peltæ Amazonicæ formam reddit: dextro cornu Leucopetram tendens, lævo Lacinium.' Pelta, auctore Servio in *Æneid*. 1. 491. scutum est brevissimum in modum Lunæ jam mediæ.

^o *Cocinthus*] Tria, inquit, promontoria duos sinus lunatos efficiunt: ex

cornua emittens, Leucopetram dextera, Lacinium sinistra. Patet^p longitudine ab Alpino fine Prætoriae Augustæ, per Urbem Capuamque cursu meante, Rhegium oppidum in humero ejus situm, a quo veluti cervicis incipit flexus, decies centena et viginti millia passuum: multoque amplior mensura fieret Lacinium usque,^q ni talis obliquitas in latus digredi videretur. Latitudo ejus varia est: ccccx. millium^{12 r} inter duo maria, inferum et superum,^s amnesque Varum^t atque Arsiam: mediæ,^u atque ferme circa urbem Romam, ab ostio Aterni^v amnis in Adriaticum mare influentis, ad Tiberina ostia cxxxvi. et paulo minus a Castro novo Adriatici maris Alsium ad Tuscum æquor: haud ullo inde loco cc.^{13 w} in latitudinem excedens. Universæ autem ambitus a Varo ad Arsiam xxx. pass. Lix.^{14 x} efficit.

Dalec. in lavo.—12 Vet. cod. ap. Laet, et vet. lect. ante Dalec. CCXC. mil. Vid. Not. Var. Mox, *media autem ferme* margo edd. Dalec. et Gronov. ut *mediam latitudinem* intelligas, non *Italiam mediam*. Chiffi. *mediam autem*.—13 'Legendum trecenta, ex antiq. cod. astipulante Marciano.' Dalec. Ita quoque Pintian. unus codex ap. Laet, Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. 'Bene codd. Regg. 2. 5. et Ed. pr. CC. Perperam eruditus Harduinus e Mss. et Martiano emendavit, CCC. Patet enim cuivis Italiam insipienti ab Alsio, nunc *Torre di Maccarese*, usque ad Rhegium, nunc *Regio*, eam CC. millia passuum in latitudinem non excedere.' Brotier.—14 'Antiq. cod. sic habet, *decies centena XLIX. M.* in quam mensuram etiam Martianus et Solinus consentiunt.' Dalec. Salmasius legendum putat: *Universe ambitus a Varo ad Arsiam, decies centena quadraginta novem millia*. Edd. vett. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. XXX. pass.

NOTÆ

iis duo extrema, cen cornua quædam porrectiora, emittuntur in mare: Leucopetra dextrum, ad fretum Siculum, *Capo dell' Armi*: sinistrum Lacinium appellatur in Crotoniensi agro, *Capo delle Colonne*. Medium inter hæc Cocinthus, *Capo di Stilo*.

^p Patet] Hæc iisdem fere verbis Solinus et Capella, locis cit. et Missi Theodosii. De Augusta Prætoria dicemus cap. 21.

^q Lacinium usque] Ducta rursum eo usque a Regio oppido mensura.

^r CCCCX. mill.] Ita Solinus, cap. 2. pag. 14. Missi Theodosii: 'Lati-

tudo Italiæ 320... juxta Plinium Secundum.'

^s Inferum, et Superum] Tuscum illud, istud Adriaticum vulgo nuncupatur.

^t Varum, &c.] Varus Narbonensis Gallia, ut dictum est cap. sup. finis. Arsia finis Italiæ, ut dicetur cap. 23. in Istria.

^u Mediæ] Dicta proxime est Italiæ summæ, qua cingitur Alpibus, latitudo: nunc ejusdem mediæ, ubi fere Roma est, latitudo signatur: postremo, reliqua.

^v 'Ab ostio Aterni] Hunc locum

Abest^y a circumdatiſ terris, Iſtria ac Liburnia quibusdam locis centena¹⁵ m. paſſ. Ab Epiro et Illyrico quinquaginta. Ab Africa minus ccc.¹⁶ ut auctor eſt M. Varro. Ab Sardinia, cxx. m. Ab Sicilia m. ccccc. A Corſica^z minus lxxx.¹⁷ Ab Iſſa quinquaginta. Incedit per maria^a cœli regione ad meridiem quidem :¹⁸ ſed ſi quis id diligenti ſubtilitate exigat, inter ſextam^b horam primamque brumalem. Nunc ambitum ejus, urbeſque enumerabimus. Qua in re præfari neceſſarium eſt, auctorem nos Divum Auguſtum ſecuturos, deſcriptionemque ab eo factam Italiæ totiſ in regioneſ xi. ſed ordine eo, qui littorum tractu¹⁹ fiet, urbium quidem vicinitateſ oratione utique præpropera ſervari non poſſe : itaque interiori in parte digeſtionem in

////////

LVIII.—15 Ita Chiſſi. aliuſque codex ap. Laet, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. centum in quibusdam vett. et Gronov. C. in aliis.—16 ‘Libri ſcripti et editi habent minus CC. Emendandum eſt minus CCC. Nec in diſtantiâ Italiæ ab Africa tantum errare potnere aut Varro, aut Plinius. Ipſe Plinius infra cap. 14. a Lilybæo, nunc *le Cap Boeo*, ad promontorium Mercurii, *le Cap Bon*, in Africa numerat clxxx. m.’ Brotier. Mox, edd. vett. *ut auctor affirmat Varro*. Codd. Chiſſi. et Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *ut auctor eſt M. Varro*.—17 *A Corcyra minus LXX*. edd. vett. Ald. Junt. Baſil. Lugd. Erasmî, Dalec. Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *A Corcyra m. LXXX*. codex ap. Laet, et Chiſſi. *A Corſica m. LXXX*. ed. Parm. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—18 Margo edd. Dalec. et Gronov. *ad cœli quidem meridionalem regionem*. Mox, *ſi quis hoc exigat diligenti*, &c. Chiſſi.—19 Vet. Dalec.

NOTE

Plinii accuratiſſimis recentiſſimiſque obſervationibuſ eximie congruere, et errare Geographoſ recenteſ, qui meſuram Italiæ ſeueſ definiunt, docet D. Deliſle, in Comment. Acad. Reg. Scient. anni 1714. p. 181. *Ed. ſec.*

^w *Haud ullo inde loco CC. [CCC.]* Reliqua, inquit, Italia, ab Alſio Tiberiniſque oſtiſ ad Rhegium uſque, nuſquam excedit ccc. millia paſſ. Vide Notae et Emend. num. 32.

^x *XXX. paſſ. LIX.]* Hoc eſt, triſ centena, et quinquaginta novem millia paſſuum. Vide Notae et Emend. num. 33. Superpoſita nu-

meraliſ notis lincola, centena totieſ ſignari admoſret.

^y *Abest]* Hæc Martianeſ iſteſdem verbis, lib. vi. p. 205.

^z *A Corſica]* Vide Notae et Emend. num. 34.

^a *Per maria]* Inter Adriaticum et Tyrrhenum, quibuſ latera Italiæ gemina alluuntur.

^b *Inter ſextam]* Hoc eſt, inter meridiem, quæ hora ſexta veteribuſ dicta eſt, et exortum Soliſ brumalem, quæ prima. Vide quæ dicturi ſumus in Notis et Emend. ad lib. vi. num. 119.

litteras ejusdem nos secuturos, coloniarum mentione signata, quas ille in eo prodidit numero. Nec situs originesque persequi facile est, Ingaunis^{20 c} Liguribus (ut ceteri omitantur) agro tricies dato.

VII. Igitur ab anne Varo^d Nicæa oppidum a Massiliensibus conditum: fluvius Paulo:^e Alpes, populique Inalpini multis nominibus,^f sed maxime Capillati:^g oppidum Vedianiorum civitatis^h Cemenelion: portus Herculisⁱ Mo-

//////////

qui in litorum tractu. Paulo post, Tolet. ordinatione utique, &c.—20 *Ligaunis* alii ap. Laet, et sic legitur superiore capite.

CAP. VII. 1 Ita emendavit Rezzonicus; ita quoque Pomp. Mela II. 4. *fluvius Padus* codd. ap. Brotier, Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *fluvius Palo* codd. Vossii ad Melam p. 170. ed. Hag. 1658. *fluvius Pado* codd. Harduini, Chiff. alique ap. Brotier, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Paulo post, Vet. Dalec. *Vedianiorum civitatis Cemelion*. Edd. ante Brotier omnes etiam *Cemelion*. 'Bene Rezzonicus e codd. Palmarii, Ptolemæo, et Inscriptionibus veteribus.' Brotier. Mox,

NOTÆ

^c *Ingaunis*] Quorum oppidum Albium Ingaunum, de quo mox.

^d *Ab anne Varo*] Hic nona incipit Italiæ regio, a Narbonensi, Varo amne discreta: quamobrem a Lucano dicitur, I. 404. 'Finis et Hesperiaæ promoto limite Varus.' Sic Nicæa Italiæ ascribitur, a nostris tamen Galliæ, qui vulgo dicunt, *Nice en Provence*, etsi Ducibus paret. Stephano, Νίκαια Κελτικῆς, Μασσαλιωτῶν ἄποικος, Massiliensium colonia.

^e *Paulo [Pado]* Ita Mss. quos vidi. Vossius in suis, *Palo*, ut quidem ait in Melam, p. 170. Melæ ipsi, II. 4. p. 37. *Paulon*. Accolis *Puillon*. In ejus ostio Nicæa est posita.

^f *Multis nominibus*] A Livio hæc Ligurum nomina produntur: Celclates et Cerdiciates, lib. XXXII. p. 392. Apuani et Frisinales, lib. XXXIX. p. 488. &c.

^g *Capillati*] Qui Liguriam tenere. *Λιγύων τῶν Κομητῶν καλουμένων* meminit Dio, lib. LIV. p. 538. De his Lucanus, I. 442. 'Et nunc tonse Ligur, quondam per colla decora Crinibus

effusus toti prælate Comatæ.'

^h *Vedianiorum civitatis*] Hoc est, gentis, et ut, barbari loquuntur, Communitatis. Vedianii Capillatorum Ligurum pars fuere. Oppidum ipsum Κεμενέλειον Ὀδεσδιαντίων a Ptolemæo dicitur III. 1. in Maritimis Alpibus. Nunc *Cimiez* prope Nicæam. De eo oppido vide Sirmundum in Præfat. Homiliarum Valeriani Ep. Cemelien-sis. Ex Nicæensi et Cemelien-sis Episcopatu unicus conflatus decreto Hilari Papæ, quod extat in Conc. Gall. tom. I. p. 136. 'Ecclesia Cemelensis, et castellum Nicaënse,' &c. In Conc. Aurel. v. anno 549. 'Magnus Episcopus Ecclesiæ Cemelensis et Nicaën-sis.' Inscript. vet. apud Honor. Bouche, III. 2. ORDO CEMENEL.

ⁱ *Herculis*] Hodieque, *Monaco*. Falsatur Ptolemæus, qui Herculis et Monæci portus diversos putat. Ammianus, lib. XV. p. 53. de Hercule Thebæo, qui Geryonem extinxit: 'Monæci similiter,' inquit, 'arcem et portum ad perennem sui memoriam

noeci, Ligustica ora. Ligurum celeberrimi ultra Alpes^j Salluvii,² Deciates, Oxubii : citra,^k Veneni, et Caturigibus^l orti Vagienni,^m Statielli, Bimbelli,³ Magelli, Euburiates,ⁿ Casmonates, Velciates, et quorum oppida in ora proxime dicemus.⁴ ° Flumen Rutuba,^p oppidum Albium⁵ Intemelium,^q flumen Merula, oppidum Albium Ingaunum : portus Vadorum^r Sabatium : flumen Porcifera,^s oppidum Genua :

Vet. Dalec. portus *Herculis et Monæchus*.—2 *Sallyi* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov. et mox, in iisdem *Deceates*. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Salluvii, Deciates*. Chiff. etiam *Deciates*. Vet. Dalec. *Oxybii*.—3 Ita codd. Regg. Brot. Vatie. Riccardian. et Rezz. *Vibelli* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—4 Chiff. in ora p. edicemus.—5 Idem codex hic et paulo post *Album*.

NOTÆ

consecravit.' Tacito quoque, Hist. III. p. 72. 'Portus Hercules Monæci.'

^j *Ultra Alpes*] In Narbonensi provincia. Salluviorum ibi oppidum, ut diximus, sup. sect. Aquæ Sextiæ : Deciatum, Antipolis : Oxubiorum denique, Forum Julii.

^k *Citra*] Qui Cisalpini Ligures Romanis appellati sunt, nobis iidem sunt Transalpini. Horum fere omnium obscura nomina, situs omnino inexploratus.

^l *Et Caturigibus*] Ita quidem reposuit Hermolaus : at Mss. omnes, *Et Tarris* : forte pro *et Thuriis*, vel *ex Tungris*.

^m *Vagienni*] Bagienni sunt Varro, de Re Rust. 1. 51. In Tab. Penting. *Bagitenni* supra Cemenellum, et Albintemelium, segm. 2. De Statyellarum oppido, in fine hujus cap. Vagiennorum in finibus, sunt Padi fontes, in Pedemontio, ut dicetur cap. 20.

ⁿ *Euburiates*] Horum meminit Florus, II. 3. p. 56. 'Salyi,' inquit, 'Deceates, Oxybii, Euburiates, Ingauni.'

° *Dicemus*] Igitur ii de quibus dic-

tum est hactenus, intus in montibus, non in ora, sedes habuere.

^p *Rutuba*] 'Rutubamque cavum' appellat Lucanus II. 422. Nunc *la Rotta*. Vibius Seq. p. 336. 'Rutuba ex Apennino fluit.'

^q *Albium Intem.*] *Albintemelio*, in Tab. Penting. Straboni, lib. IV. p. 202. Ἀλβιον Ἰντερμέλιον. Ligurum enim alii, inquit, Intemelii, Ingauni alii appellati. Inde gemino oppido nomen. Intemelion hodie *Vintimiglia*. Ingaunum, *Albenga* : Merula flumen, quo Ingaunum alluitur, *Arocia*. Albingaunos appellat Livius lib. XXI. p. 340.

^r *Vadorum* [*Vadum*] Hoc est, portus Vadorum Sabbatorum, nunc *Vaù*, et *Vé*. Ipsa Vada Sabbatia *Saronum* nunc appellant.

^s *Porcifera*] Genuam latere orientali alluit : *Bisagna*. Feritor, *Lavagna*, in partem pariter exortivam influit ejus sinus, qui portum Delphini efficit, *Porto Fino* : etsi aliter alii statuunt. Qui porro *Porcifera* Plinio est, eum esse suspicamus, qui in vetusta inscriptione apud Gruterum, p. 204. FLOVIVS. PROCOBERA nuncupatur, in decreto Arbitrum finium

fluvius Feritor, portus Delphini: Tigullia: intus^t et Segesta⁶ Tigulliorum: flumen Macra,^u Liguriæ finis. A tergo autem supra dictorum omnium Apenninus mons Italiæ amplissimus, perpetuis jugis ab Alpibus tendens ad Siculum fretum. Ab altero^v ejus latere ad Padum amnem Italiæ ditissimum, omnia nobilibus oppidis nitent: Libarna,^w Dertona^x colonia, Iria,^{7y} Barderate, Industria,^z Pollentia,^a Carrea, quod Potentia cognominatur: Forofulvi, quod Valentinum:^b Augusta^c Vagiennorum, Alba^d Pompeia, Asta,^e Aquis Statiellorum. Hæc regio ex descrip-

—6 *Tigulia, intus Segesta* edd. vett. ante Harduin. *Tigulia intus: Segesta* Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Tigullia: intus et Segesta* Rezzonicus e codd. snis et Inscriptione Veleiatium, quod recepit Brotier.—7 Vet. Dalec. trita. Mox, *Pollentia Carrea* conjunctim Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et

NOTÆ

regundorum, inter Genuates et Veturios: ut plane in vetusta inscriptione, et apud Plinium itidem *Procofera* legi oportere videatur.

^t *Tigullia: intus* [*Tigulia intus*] Longius, inquit, a mari Tigulia. In Itiner. Anton. via Aurelia, Tegulata. Ruderæ sunt quæ *Tregesa* appellant ad tria fere millia pass. a Segesta Tigulliorum, littorali oppido, nunc *Sestri de Levante*. Tiguliæ Mela meminit, II. 4. et Ptolem. III. 1.

^u *Macra*] Vibius Sequest. p. 354. 'Macra Liguriæ fluvius secundum Lunam urbem.' Straboni, lib. v. p. 222. ὁ Μάκρης.

^v *Ab altero*] Orientali Apennini latere, qua Padum prospectat.

^w *Libarna*] Λιβάρνα Ptolem. III. 1. In Itiner. Anton. *Libanum* mendose, a Dertona, M. P. xxxv. In Tab. Peut. *Libarnum*, a Genua xxxvi.

^x *Dertona*] In Thes. Goltzii, vetus inscript. COL. IVLIA. DERTONA. Nunc *Tortona*.

^y *Iria*] In Itiner. Anton. via Claudia, a Dertona, x. M. P. Hodie dicitur *Voghiera*, Ptolemæo, III. 1.

Eipila.

^z *Industria*] Ita Romanis cognominatum oppidum, qui Lignibus incolis Bodincomagus fuit, ut dicitur cap. 20. ad Padum: hodie *Casal*, oppidum permunitum, hoc quo ista commentamur anno Francici juris factum.

^a *Pollentia*] *Polenza*, ad confluentes Tanari et Sturæ. Hinc vellera Pollentina, de quibus VIII. 73. Eadem Carrea, et Potentia cognominata.

^b *Valentinum*] Et nunc *Valenza*, laud procul Tanari Padique confluentibus. Ab Asta Forum Fulvii distat M. P. xxii. in Tab. Peut.

^c *Augusta*] Cluverio Antiq. Ital. I. 10. Carmeniola est. Alii Salinas putant, *Safuces*. Videtur esse Ἀργόσται Βαριεῶν, de qua Ptolem. III. 1. cum Iria et Dertona.

^d *Alba*] Meminere Ptolemæus III. 1. Tabula Peut. alique. Nomen etiamnum retinet, ad Tanarum, infra Pollentiam. Apud Gruter. p. 484. R. P. ALB. POMPEIANORVM. Albenses Pompeiani dicti. XVII. 3.

^e *Asta*] Illam *Asti* Itali: istam *Ac-*

tionem Augusti nona est.⁸ Patet ora Liguriæ inter amnes Varum et Macram CCCI. M. passuum.

VIII. Annectitur septimæ,^{1a} in qua Etruria est, ab amne Macra, ipsa mutatis sæpe nominibus. Umbros inde^b exegere antiquitus Pelasgi: hos Lydi, a quorum rege^c Tyrheni, mox a sacrificio ritu, lingua Græcorum^d Tusci sunt cognominati. Primum Etruriæ oppidum Luna^e portu nobile. Colonia Luca^f a mari recedens, propiorque^g Pisæ inter amnes Auserem² et Arnum,^h ortæ a Pelope Pisisque,ⁱ

Franz.—8 *Augusti undecima est* Vet. Dalec. et vet. exempl. Erasmi.

CAP. VIII. 1 *Annectitur septima* Chiff. Mox, et *ipsa mutatis*, §c. margo edd. Dalec. et Gronov.—2 *Auserem* vet. Dalec. *Exarem* Strab.—3 Ita Chiff. alii que

NOTÆ

qui vocant, quæ Straboni lib. v. p. 217. Ἀκουαιστατέλλαι. Hos Ligures Statellates appellat Livius, lib. XLII. p. 536.

^a *Septimæ*] Mss. plerique, *septima*.

^b *Umbros inde*] Hæc omnia Græco carmine Seymnius Clivius expressit, p. 9. Prolixa oratione Dionys. Halic. Antiq. Rom. lib. i. p. 21. et 22.

^c *A quorum rege*] Rex Lydorum in Asia Atys colonos ablegavit in Italiam duce Tyrhenio filio. Herod. lib. i. n. 94. p. 41. Tertull. de Spectac. cap. 5. ex Timæo. Tacitus, Annal. iv. p. 118. Velleius, lib. i. p. 3.

^d *Græcorum*] Ἀπὸ τοῦ θύειν, hoc est, a frequenti sacrificio, inquit Servius, in Æneid. x. Quare et olim exactiore vocabulo Θυόσκοι appellati, inquit Dionys. Halic. Antiq. Rom. lib. i. p. 24.

^e *Luna*] Ingentes visuntur ruinæ hujus civitatis a Normannis deletæ ad ripam Macræ fluvii: et circumjacenti agro nomen est, *il Lunegiano*: Portui, sen verius sinui, *Golfo della Spezzia*, ab oppido quod intimo ejus

recessui appositum est.

^f *Luca*] *Luques en Toscane*: quam Auser alluit, Straboni lib. v. p. 222. *Alcap*, accolis *Serchio* appellatus. Deductos eo colonos anno U. C. 582. Velleius est auctor lib. i.

^g *Propiorque*] Subintellige, colonia. Anno Urbis DLXXIV. postulantibus Pisanis, agrosque pollicentibus, quo Latina colonia deduceretur, ad eam rem Triumviros creatos Livius prodidit, lib. XL. In Cenotaphio Lucii Cæsaris Augusti F. 'Coloni Julienses' appellantur, 'Coloniæ Obsequentis Juliæ Pisanæ.'

^h *Arnum*] Ἀρνον Strabo, Itali *L'Arno* vocant. Pisam Florentiamque præfinit.

ⁱ *Pisisque*] Elidis oppido, in Peloponneso, de quo iv. 6. Rutilius in Itiner. lib. i. p. 317. 'Elide deductas suscepit Etruria Pisas, Nominis indicio testificata genus.' Consentit et Strabo, loc. cit. et Solinus, cap. 2. p. 12. Ante hos ipse Maro, Æneid. x. 179. 'Hos parere jubent Alphææ ab origine Pisæ, Urbs Etrusca solo.'

sive a Teutanis,^{3j} Græca gente. Vada^k Volaterrana : fluvius Cecinna, Populonium^l Etruscorum quondam hoc tantum^m in littore.⁴ Hinc amnes Prille,ⁿ mox Umbro^o navigiorum capax, et ab eo tractus Umbriæ, portusque Telamon :^p Cosa^{5q} Volcientium a Populo Romano deducta : Gravisca,^r Castrum novum, Pyrgi. Cæretanus^s amnis,

codd. ap. Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. a *Teucanis* vet. Dalec. *Atintanis* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. et Gronov. *Arintanis* Elz. Sunt qui malint *Atintanibus* a recto *Atintan*.—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. *hoc situm in littore*.—5 *Cossa* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. Lugd. 1606. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont.

NOTÆ

^j A *Teutanis*] Ita libri probatiores, non *Atintanis*. Sicyoniæ regionis in Peloponneso Teutaniion ager fuit : Stephanus : *Τετάνια χωρίον τῆς Σικωνίας· νῦν δὲ Τευτάνιον καλεῖται*. Sive igitur Tentani, sive Pisatæ Pisas condiderunt, a Pelope ortæ recte dicuntur. *Ἀπὸ τῆς Ἀπὸ τῆς Ἀπὸ τῆς* juxta Apolloniam Epiri, Molossosque est Thucyd. lib. II. p. 153. et auctori libri de Mirab. Anscult. p. 1153. Macedoniæ ascripta a Stephano. Sed si hos Plinius spectasset, Atintanibus dicere debuisset, vel Atintaniis.

^k *Vada*] Nunc *Vadi*, vicus cum portu, in agro Pisano, a Volaterris xx. M. P. Hic amnis Cecinna decurrit in mare, et nomen antiquum retinet.

^l *Populonium*] Ex ejus ruinis juxta crevit Plumbinum, *Piombino*.

^m *Hoc tantum*] Id Strabo explicat, lib. v. p. 223. solum hoc ex prisceis Etruscorum oppidis situm fuisse in littore asseverans : quoniam ora importuosa esset.

ⁿ *Prille*] Lacum Aprilem vocat Anton. in Itiner. Marit. Qui nunc ab oppido, *Lago di Castiglione*. Delabitur in eum lacus amnis, quem lacui cognominem Plinius facit : incolæ *Bruno* vocitant.

^o *Umbro*] Et nunc *Ombro* : me-

diam fere, Arnum inter Tiberimque, secatur Etruriam. Inde ad Tiberim Umbria proprie appellata, quæ patuit quondam latins.

^p *Telamon*] Oppidulum cum portu, *Talamone*. Meminit ejus Mela, II. 4.

^q *Cosa*] Ex ejus ruinis crevit Ansedonia, ipsa postmodum in vicum redacta. 'Et desolata mœnia fœda Cosæ,' cecinit Rutil. in Itiner. p. 307. Erat urbs Etruriæ Volci, cujus incolæ Volcientes. Hinc Bulcentina Ecclesia, apud Gregor. M. Dialog. III. 17.

^r *Gravisca*, &c.] Mela, II. 4. 'Castrum novum, Gravisca, Cosa.' Ptolem. III. 1. *Κόσσαι, Γραντσκαι, Κάστρον νέον*. Fuere igitur oppida tria. Gravisca excisis successit Cornetum : Castro novo, *S. Marinella* : Pyrgis, *S. Severa*.

^s *Cæretanus*] Nunc *Eri*, ut recte Leander, et Holsten. contra Cluverium. Cære, nunc *Cervetere*, oppidulum Patrimonii S. Petri. Agyllam primum a Pelagis dictum prodidere etiam Dionys. Halic. lib. I. p. 16. et lib. III. p. 193. Stephanus : Cato in Excerptis Orig. pag. 139. &c. *Καλπηρα* Dionysio dicitur. *Καῖρε* Straboni, I. v. p. 220.

et ipsum Cære intus M. pass. quatuor, Agylla a Pelasgis conditoribus dictum: Alsium,^t Fregenæ. Tiberis annis a Macra CCLXXXIV. M. pass. Intus coloniæ: Falisca^u Argis orta, (ut auctor est Cato,^v) quæ cognominatur^w Etruscorum, Lucus Feroniæ,^{6x} Rusellana,^y Seniensis,^z Sutrina.^a De cetero^b Arretini veteres,^c Arretini Fidentes,⁷ Arretini

et Franz. *Cosa* Ed. princeps, quod recepit Brotier.—6 *Hetruscorum lucus, Feronia, colonia Russellana* Vet. Dalec. Mox, Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Senensis*; codd. vero Brot. et Ed. pr. *Seniensis*; Chiffli. *Senienses*.—7 *Arutini fidentiores* margo edd. Dalec. et Gronov. *Arutini Fidentes* Chiffli. *Arutini Fidentes* edd. vett. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Mox, *Aquulenses cognomine* Vet. Dalec. et paulo post in eodem, *Cor-*

NOTÆ

^t *Alsium*] Ἀλσιον καὶ Φρεγγυία Straboni, lib. v. pag. 225. Illud nunc *Palo* est, castrum gentis Ursinæ, in Ducatu Braciani, ab urbe Roma XVIII. M. P. Istud *La Macarese*, villa Ducis Matheii, hand procul ostiis Tiberinis. Fregenas ab Alsio IX. M. P. distare ait Antoninus.

^u *Falisca*] Colonia Junonia, quæ appellatur Faliscos, inquit Frontinus, de Coloniais, p. 95. Ab Haleso Argivo condita, ut ait Solinus cap. 2. p. 13. Nunc est civitas Castellana ad Tiberim, Hortam inter et Romam: aut hæc certe ex illius ruinis crevit, quæ prope visuntur, nomenque retinent *Falari*.

^v *Cato*] In libris Originum, qui interierunt.

^w *Cognominatur*, &c.] Ut ab altera Falisca, quæ Æquorum dicitur, eo cognomine dirimatur. 'Æquosque Faliscos' Virgilius appellat Æneid. VII.

^x *Feroniæ*] Cui Deæ a ferendis fructibus nomen fuit, lucum hunc et locum sacravere in Capenate agro, juxta Viterbium. Unde 'Lucosque Capenos,' Maro cecinit. Sub oppido *S. Oreste* etiamnum visuntur Feroniarum vestigia. Silius: 'Dives ubi

ante omnes colitur Feronia luco, Et sacer humectat fluvialia rura Capenas.'

^y *Rusellana*] Nomen hodieque servat. Apud Gregor. VII. Epist. lib. III. 'Ecclesia Rosellana.' Livio lib. XXVIII. p. 337. incolæ Rusellani. Inscriptio vet. apud Holsten. in Ital. antiq. pag. 39. COL. Rvs.

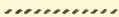
^z *Seniensis* [*Senensis*] In Mss. *Senienses*: atque ita vetus inscript. apud Grut. pag. 372. Nunc *Sena* vel *Senæ* numero multitudinis dicimus, *Siennæ* in *Toscane*.

^a *Sutrina*] Colonia Sutrium, Frontino, lib. de Colon. pag. 95. Vet. Inscript. in Thes. Goltzii, COL. JV-LIA. SVTRINA. Nunc *Sutri*, ad amnem *Pozzolo*. Deductam coloniam post annos septem, quam Galli Urbem ceperunt, auctor est Vell. lib. I. pag. 5.

^b *De cetero*] Hoc est, reliqui generis oppida, nec jam coloniæ, sed municipia, oppidave Latina.

^c *Arretini veteres*] Inscriptio ab Hermolao jam citata, DECVRIONES ARRETINORUM. VETERVM. Oppidum Arretium, (sic enim in vetustis omnibus monumentis scribitur,) *Arezzo*,

Julienses, Amitinenses,^d Aquenses^e cognomine Taurini, Blerani,^f Cortonenses,^g Capenates,^h Clusiniⁱ novi, Clusini veteres, Florentini^j præfluenti⁸ Arno appositæ, Fesulæ,^k Ferentinum, Fescennia, Hortanum, Herbanum,^l Nepet,^m Novem pagi,ⁿ præfectura^o Claudia Foroclodii,⁹ Pistorium,^p Perusia, Suanenses, Saturnini qui antea¹⁰ Aurinini voca-

tonienses.—8 *Florentini præfluenti* Chiffi.—9 *Vet. Dalec. præfecturæ Claudiaæ Forum Claudii*; alii, *p. C. Forum Cassii*.—10 Ita Chiffi. et Harduin. 1. qui ante edd. vett. item Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz. Mox, *Sudertani* Gronov.

NOTÆ

Florentiam inter Pernsiamque. Fidentium Juliensiumque ne rudera quidem extant. Non hi solo nomine, ut Holstenius putat, in Ital. Antiq. p. 72. sed re et loco diversi: ut de Clusinis dicturi sumus inferius.

^d *Amitinenses*] Forte *Anicienses*: unde lapicidinæ Anicianæ, de quibus Plinius xxxvi. 49.

^e *Aquenses*] Ab Aquis, Thermisve Taurinis, prope *Civita Vecchia*. Vide Notas et Emend. num. 35.

^f *Blerani*] Oppidum Βλῆρα Ptolemæo, iii. 1. Nunc *Bicda*, in Patrimonio S. Petri.

^g *Cortonenses*] Oppidum Cortona Livio, lib. ix. pag. 165. nunc retinet nomen in Etruria.

^h *Capenates*] Ibi fuere, ubi nunc est *Morluppo*: ubi quondam Feroniæ lucus, ut diximus. Sic Holstenius, in Ital. Antiq. p. 62. post Ligorium.

ⁱ *Clusini*] Novorum oppidum *Chiusi*, prope Tiberis fontes. Veterum nunc fere desertum, ob insalubritatem aëris, in regione cui nomen est *Val de Chiana*, a Clani palude proxima. Vide Notas et Emend. num. 36.

^j *Florentini*] *Florence*. Etruriæ caput. Vide Notas et Emend. num. 37.

^k *Fesulæ*] *Fiesoli*. Ferentini oppidi ruinæ jacent inter Viterbium et *Monte Fiascone*: nomen superest, *Fé-*

renti. Fescennia nunc *Galese*, ad Tiberim, in Patrimonio S. Petri: nec procul inde Hortanum *Orta*.

^l *Herbanum*] Idem Urbis veteris nomine insignitum, *Orvieto*.

^m *Nepet*] *Népi*, juxta amnem *Pozzolo*, inter Romam et Viterbium. Νέπετα Ptolemæo, iii. 1. In decretis Hilari Papæ, 'Projectus Nepesinus Episcopus.'

ⁿ *Novem pagi*] Supra Centumcellas, hoc est, *Civita Vecchia*, ad fontes Minionis amnis, *il Mignone*, positi: præfecturæ Claudiaæ attributi.

^o *Præfecturæ*] Nunc est *Oriolo*, in Ducatu Bracciani. Apud Optatum, *Domitianus a Foro Claudii*, inter Episcopos qui sedere iudices in causa Donati. Ceterum præfecturæ a coloniis municipiisque omnino diversæ. Ex pluribus constare videntur vicis oppidisque minoribus eodem ad petenda jura convenientibus. Sic novem pagi Claudiaæ ascribuntur. In Ægypto Præfecturas oppidorum Nomos vocabant, ut dicemus lib. v. 'Præfecturæ,' inquit Festus, 'hæ appellantur in Italia, in quibus et jus dicebatur, et mundinæ agebantur,' &c.

^p *Pistorium*, &c.] Nunc *Pistoia*, *Perugia*, *Soana*, et *Saturnia* vel *Sitorgna*. Ptolemæo, iii. 1. Πιστωρία, Περονσία, Σουάνα, Σατουρνιάνα κολωνία.

bantur, Subertani,^a Statones,^r Tarquinienses,^s Tuscanienses,^t Vetulonienses,^u Veientani,^v Vesentini,¹ Volaterrani,^w Volcentini cognomine Etrusci, Volsinienses. In eadem parte oppidorum veterum nomina retinent agri^x Crustuminus, Caletranus.

IX. Tiberis, antea Tibris appellatus, et prius Albula,^a e media fere longitudine Apennini, finibus Arretinorum profluit; tenuis primo, nec nisi piscinis corrivatus emissusque, navigabilis, sicuti Timia¹ et Glanis^b influentes in eum, no-

//////////

et al. vett.—11 *Veretani Vascentini* Vet. Dalec. *Verentani* Harduin. in Not. Mox, *Volaterrani cognomine Hetrusci* edd. vett. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *Volaterrani, Volgentini cognomine, &c.* Chiff. *Volaterrani Volcentini cognomine, &c.* Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Deinde, pro *Volsinienses*, nonnulli legunt e Floro, 1. 21. *Volsini*; alii e Val. Max. *Volsinenses*.

CAP. IX. 1. 'Male Editio princeps, *Trima*; aliæ, *Tinia*. Recte emendavit Rezzoniens, *Tinia*. Servat nomen hodie, et dicitur *Timia*. In fluvium *Topino* influit prope oppidum *Cannara*.' Brotier. Mox, pro *Glanis*, Vet. Da-

NOTÆ

^a *Subertani*] Oppidum *Subereturum Sorretto*, prope Soanam, haud procul amne *Flore*. Vide Notas et Emend. num. 38.

^r *Statones*] Oppidum *Στατώνια*, Statoniensis lacus accola, de quo Plinius II. 96. In Ducatu Castrensi, *le Duché de Castro*. Ex eo lacu *Olpita* fluvius manat.

^s *Tarquinienses*] *La Tarquinia*, et corrupte *la Tarquina*. Ptolemæo, III. 3. *Ταρκύναι*. In Patrimonio S. Petri, infra Viterbinum.—'In decretis Hilari Papæ: 'Apuleius Tarquiniensis.' Ed. sec.

^t *Tuscanienses*] Hodie *Toscanello*, in Ducatu Castrensi. In Conc. Pontigonensi, in Gallia, 'Joannes Tuscanensis,' tom. IX. Conc. anno 876. p. 281.

^u *Vetulonienses*] Horum oppidi rudera nomen priscum retinent, *Vetulia*: supra *Plumbinum*. *Ουτενλωνιάται* Dionysio Halic. Antiq. Rom. lib. III. p. 189.

^v *Veientani* [*Verentani*] A *Verento* oppido, nunc *Varentano* et *Valentano*, in Ducatu Castrensi. Nec procul inde Visentini, quorum oppidum hodieque *Bisontia*, ad ripam Volsiniensis lacus, *Lago di Bolsena*. Frobenius, alique post eum *Veientani* pro *Verentani* scripsere.

^w *Volaterrani*] Oppido nomen *Volterra*: olim *Volaterræ*, in Etruria. Vide Notas et Emend. num. 39.

^x *Retinent agri*] Ambo nunc incerti situs.

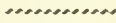
^a *Albula*] Varro, de Ling. Lat. lib. IV. p. 13. 'Sunt qui Tiberis priscum nomen Latinum *Albulam* vocitatum literis tradunt: posterius propter *Tiberinum* regem Latinorum mutatum, quod ibi interierit: nam hoc ejus, ut aiunt, sepulcrum.' Idem prodidit et Livius, lib. I. pag. 3. Ovid. Fast. III. &c.

^b *Tinia, et Glanis*] *Tinia Τενέας* Straboni, lib. V. p. 227. nunc *Topino*, Fulginium alluit, in Ducatu Spoletano.

venorum^c ita conceptu dierum, si non adjuvent imbres. Sed Tiberis propter aspera et confragosa, ne sic quidem,^d præterquam trabibus verius quam ratibus, longe meabilis fertur,² per centum quinquaginta millia passuum non procul Tiferno, Perusiaque, et Otriculo, Etruriam ab Umbris ac Sabinis: mox citra^e tredecim millia³ passuum Urbis Veientem agrum^f a Crustumino,^g dein Fidenatem Latinumque a Vaticano^h dirimens: sed infra Arretinum Glanum duobus et quadraginta⁴ fluviis auctus, præcipuis autem Nare et Aniene, qui et ipse navigabilis Latium includit a tergo: nec minus tamen aquis ac tot fontibus in Urbem perductis: et ideo quamlibet magnarum navium ex Italo mari capax, rerum in toto orbe nascentium mercator placidissimus, pluribus prope solus, quam ceteri in omnibus terris amnes, accolitur, aspiciturque villis.^{a 5} Nullique

^a Sed a confluyente Glanis, qui in finibus Arretinorum oritur, ad mare usque, Tiberis duo et XL. excipit flumina: quorum præcipui sint Nar, ipseque Anio, qui item navigabilis includit a tergo Latium. Quin nec minora incrementa Tiberis adeptus ex tot aquis ac fontibus Romam deductis: ideoque mercator rerum toto orbe nascentium placidissimus, ut qui quamlibet magnarum navium sit capax, pluribus prope solus accolitur aspiciturque villis.

Iec. Glanias.—2 ‘Bene cod. Reg. 2. Editio princeps, et Rezz. longe meabilis fertur. Vet. Dalec. longis meatibus fertur. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. longe meatibus fertur. Paulo post, Vet. Dalec. et Chiffi. et Otriculo.—3 ‘In codd. Regg. et Editione princeps: citra XVI. millia; quod mallem.’ Brotier.—4 ‘Vet. intra Tiniam et Glanum. Lego, ultra Tiniam item Glanum e duobus quadraginta.’ Dalec.—5 ‘Malo: sæpiturque villis, quam aspiciturque villis, quod nunc circumfertur: conspiciturque villis potius dixisse debebat; ni mavis, adsæpiturque villis; quod verbum rarius alibi occurrit.’

NOTÆ

Glanis, vulgo *La Chiana*, Etruriam a Pontificia ditione dirimit.

^c *Novenorum*] Postquam diebus novem cohibitæ fuerint eorum amnium aquæ in piscinis, in quas deducti et corrivati fuerunt, ut inde emissi largius fluant.

^d *Ne sic quidem*] Subintellige, navigabilis.

^e *Mox citra*] Antequam Tiberis ad sextum decimum lapidem ab Urbe perveniat.

^f *Veientem agrum*] Is in Etruria

fuit, cis Tiberim, in ea regione in qua nunc Insula *Isola* est Farnesiorum pagus: ut recte vidit Holstenius, in Ital. Antiq. p. 53. et 55. A Veïis nomen Veïens ager accipit.

^g *A Crustumino*] Fuit hic ager ultra Tiberim a Crustumino Etruriæ agro, qui cis Tiberim fuit, de quo in fine sup. sect. diversus. Nomen habet a Crustumero, de quo mox.

^h *A Vaticano*] Qui cis Tiberim fuit, ab Roma versus septemtrionem, et in

fluviorum minus licet, inclusis utrimque lateribus: nec tamen ipse pugnât, quanquam creber ac subitus⁶ⁱ incrementis, et nusquam magis aquis quam in ipsa Urbe^j stagnantibus. Quin immo vates intelligitur potius ac monitor, auctu semper religiosus^k verius, quam sævus.

Latium antiquum^l a Tiberi Circeios⁷ servatum est, L.M. pass. longitudine.⁸ Tam tennes primordio imperii fuere radices. Colonis sæpe mutatis, tenuere alii aliis temporibus, Aborigines,^m Pelasgi, Arcades, Siculi, Aurunci, Rutuli. Et ultra Circeios⁹ Volsci, Osci, Ausones, unde nomen Latii processit ad Lirim annem. In principio est Ostia, colonia a Romano regeⁿ deducta. Oppidum Lau-

////////

Heins. Adv. p. 128.—6 ‘Bene cod. Reg. 5. et Editio princeps, *creber ac subitus*. Male emendatum in recentioribus, *subitis*.’ Brotier. Vet. Dalec. *crebris ac subitis*.—7 *Circeios* Chiff. *Circeios usque observatum* Vet. Dalec.—8 ‘Male Ms. Reg. 2. *M. P. L. longitudine*: nunc in editione principe mille p. et in recentioribus; *mille passuum quinquaginta longitudine*. Emendandum fuit: *L. M. passuum*. Immo mallet: *sexaginta millia passuum longitudine*. Tot enim sunt locorum millia; si loca ipsa inspicias, tabulamque Geographicam Cl. Boscovich accuratissimam dimetiaris inter Tiberis ostia et Circeios, nunc *S. Felice*, ad radices Circeii montis, *Monte Circello*.’ Brotier. *mille passuum quinquaginta longitudine* edd. vet. item Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—9 Chiff. *Cerceios*. Mox edd. vet. ante Harduin. unde nomen modo: vocem modo non agnoscent codd. Harduin. et Chiff. deest etiam

NOTÆ

vetere Etruria. Liv. lib. x. p. 179.

^l *Ac subitus* [*subitis*] Forte rectius, *ac subitus*, hoc est, crebro ac repente exerescens.

^j *In ipsa Urbe*] Anno U. C. DLXV. duodecies Campum Martium, et plana Urbis inundavit. Liv. lib. XXXVIII. p. 477.

^k *Religiosus*] Quoniam non tam mala infert per se, quam ea præ sagit, quæ sacris averti, ac religionibus expiari oporteat.

^l *Latium antiquum*] Nunc primam Italiæ regionem describere instituit. Latium fuit et antiquum, et novum. Antiquum, ad Circeios: ad Sinuesam usque, pertinet novum. Ita cum Plinio Strabo, lib. v. p. 231.

^m *Aborigines, &c.*] Et hæc Solinus, cap. 2. p. 12. De ea porro voce Sex. Aurel. Victor, in Orig. Gentis Rom. p. 26. ‘Aborigines appellati,’ inquit, ‘Græca scilicet appellatione, a cacuminibus montium, quæ illi *ὄρη* vocant. Alii volunt eos, quod errantes illo venerint, primo Aberrigines: post mutata una litera, altera adempta, Aborigines cognominatos.’ Hausit hoc a Dionys. Halic. Antiq. Rom. i. p. 9.

ⁿ *A Romano rege*] Anco Marcio, ut Livius docet, lib. i. p. 13. Festus item, verbo ‘Ostia.’ Hujus colonia ab Anco deductæ monumentum extat in nummis familiæ Marcie, et in Musæo nostro, et apud Patin. p. 168.

rentum,^o lucus Jovis^p Indigetis, amnis Numicius, Ardea a Danaë Persei matre condita. Dein quondam Aphrodisium,^q Antium^r colonia, Astura^s flumen et insula. Fluvius Nymphæus,^t Clostra^u Romana. Circeii^v quondam insula immenso quidem mari circumdata, (ut creditur Homero,) ^w at nunc planitie. Mirum est, quod hac de re tradere hominum notitiæ possumus. Theophrastus,^x qui primus exter-
norum aliqua de Romanis diligentius scripsit, (nam Theopompus, ante quem nemo mentionem habuit, Urbem dun-

NOTÆ

^o *Laurentum*] Δωρεντὸν Dionys. Halic. lib. i. p. 51. *S. Lorenzo*, medio inter Ostiam, Antinimque intervallo. Holsten. Hæc ‘*Laurentia*’ Maronis ‘*arva*.’

^p *Lucus Jovis*] Ubi sacellum fuit, cujus Inscriptio, *Patri Deo Indigeti, qui Numicii amnis undas temperat*: Πατρὸς Θεοῦ χθονίου ὃς ποταμοῦ Νομικίου ῥεύμα διέπει. Auctor Dionys. Halic. lib. i. p. 52. Ardeam is amnis alluit, quod nunc Castrum Cæsarinæ gentis, cum vetere appellatione ‘*Ardea*.’ Virgil. *Æneid.* vii. 410. Plinio prævit, et Solino, cap. 2. p. 12.

^q *Aphrodisium*] Hoc est, Veneris templum olim, nunc vestigia tantum.

^r *Antium*] Nunc quoniam sola supersunt rudera, *Antio ruinato* Itali accolæ vocant. Neronis hæc patria. Et in nummo ejusdem Neronis, sed ficto, in Thes. Goltzii, COL. ANTIAT. LEG. IIII. ITALICA.—‘*Sic etiam quamvis scripsit Horat. i. Od. 35. ‘O Diva, gratum quæ regis Antium;’ cave tamen eo referas nummum argenteum, qui est apud Patinum, in Famil. p. 244. et in Musæo nostro, hac epigraphie, Q. RVSTIVS FORTVNÆ ANTIAT. Duo hac parte capita sunt conjuncta; dextrum est civis Narbonensis, pileo urbano et domestico tecti; alterum Fortunæ, capitis muliebri tegmine.*’) (CÆSARI AVGVSTO. Ara, in qua scriptum est, FOR, RE.

infra ex sc. *Fortuna*, non Antii solum, sed ubique terrarum colebatur, et, quod caput est, in hoc numismate hæc sententia primis duntaxat vocum literis magna ex parte expressa continetur: ‘Q. RVSTIVS FORTVNÆ Ædificavit Aram Narbone, Titulo Imperatoris Augusti Tutatricis. CÆSARI AVGVSTO ara FORTUNÆ REDUCIS.’ *Ed. sec.*

^s *Astura*] Et insulæ nomen hodie, et amni manet. Festus: ‘*Stura* flumen in agro Laurenti est, quod quidam Asturam vocant.’

^t *Nymphæus*] Nunc *La Nimpha* dicitur: cujus verum ostium inter Circeios et Terracinam: altero, quod Plinii ætate fuit, ad fauces lacus Fogliani, arena oppleto. Holsten.

^u *Clostra*] Latii veteris limes, et claustra antiqui Imperii, ad coercendos Volscos. Vel claustra forsantio Nympei amnis opposita, ut Holstenius conjicit, contra viam Oceani, ne oppleretur arena: quod postea nihilominus effectum est.

^v *Circeii*] Oppidum Volscorum fuit, Κίρκαια πόλις Dionysio Halic. lib. viii. p. 490. cujus in rudibus nunc pagus est *S. Felicità*, in radicibus Circeii montis, *Monte Circello*. Hic Circe Solis filia creditur habitasse. Dionys. lib. iv. pag. 260.

^w *Homero*] *Odyss.* K. 194.

^x *Theophrastus*] *Hist. Plant.* v. 9.

taxat a Gallis captam dixit, Clitarchus ab eo proximus, legationem tantum ad Alexandrum missam,) hic jam, plusquam^y et fama, Circeiorum¹⁰ insulæ mensuram posuit stadia octoginta,^z in eo volumine, quod scripsit Nicodoro Atheniensium magistratui,^a qui fuit Urbis nostræ ccccxl. anno.¹¹ Quicquid est ergo terrarum, præter decem millia passuum prope¹² ambitus, annexum insulæ, post eum annum accessit Italiæ.

Aliud miraculum:^b A Circeiis¹³ palus Pomptina^c est, quem locum xxxiii. urbium fuisse Mucianus ter consul prodidit. Dein flumen Ufens,¹⁴^d supra quod Terracina

in edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—10 *Circeiorum* Chiff. Mox, pro *magistratui* Elz. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. exhibent *magistratu*.—11 Ita omnes codd. Harduini, Laet, et Chiff. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *quadringentesimo sexagesimo anno* edd. vett.—12 Vet. Dalec. *propinqui*.—13 *Circeus* Chiff. Mox, *Pontina* margini edd. Dalec. et Gronov. *Pomptina est*, q. l. *XXXIII. urbium*, &c. Chiff. ita quoque codd. Harduini, et edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *P. est*, q. l. *XXIII. &c.* edd. vett.—14 Chiff. *flumen Ufentum*. Paulo

NOTE

^y *Hic jam plusquam*] Theophrastus, inquit, Circeiorum insulæ mensuram tradendo, certius quam e fama incertoque rumore prodidit de ea.

^z *Stadia octog.*] Hoc est, x. M. P.

^a *Magistratui* [*magistratu*] Magistratum gerente.—^c Tres simul fuisse Atheniensium Magistratus annuos, nisi quis eorum intra annum e vita decederet, nummi antiqui testari videntur, in quibus plerumque tres appellantur. Ejusmodi est ille, quem Goltzius in Græcia refert, Tab. xiv. in quo hic ipse Nicodorus videtur notari. Sic enim habet. A. ΘΕ. hoc est, 'Αθηναίων Θεά, *Atheniensium Dea*; Minerva scilicet. Deinde Magistratum nomina: ΔΟΡΟΘΕ. ΝΙΚΟΔΩ. ΔΙΟ. 'Dorotheus, Nicodorus, Diogenes.' Ed. sc. Vide Notas et Emend. num. 40.

^b *Aliud miraculum*] Glossema hæ voces sapiunt; videnturque ex ora

libri in textum irrepsisse. Nisi quis referri hæc malit ad illa priora, *Mirum est quod hac de re*, &c. quibus ista modo respondeant, *aliud miraculum*. Nam quod *accessisse Italiæ* proximè ante hæc verba dicitur, spatium illud terrarum intelligendum est, quod retrogresso mari eo, quo Circeii olim circumdabantur, accessit Italiæ, sive continenti: cum mox vice versa locum xxxiii. urbium Pomptina palus obtineat.

^c *Pomptina*] Vel, ut alibi, ipsique Festo, *Pontina*. In agro Pometino, ἐν τῇ Πομεντιῶν πεδίῳ, fuit, inquit Dionys. loc. cit. cui nomen a Snessa Pometia, Volscorum urbe mediterranea. De hac palude dicemus iterum xxvi. 9.

^d *Ufens*] Vibius Seq. p. 338. 'Ufens Terracinae proximus.' In Mss. *Flumen Ufentum*. Amni nomen *It Portatore*: Terracina suum retinet.

oppidum, lingua Volscorum Anxur dictum, et ubi fuere Amyclæ^e a serpentibus deletæ. Dein locus speluncae,^f lacus Fundanus,^g Caieta portus. Oppidum Formiæ,^h Hormiæ prius olim dictum: ut existimavere,ⁱ antiqua Læstry-

NOTÆ

De vetusta Anxuris appellatione Festus, Liviusque. Hinc Jupiter Anxurus, apud Maronem, *Æn.* vii. 799.— ‘Cave tamen huc putes pertinere argenteum nummum Vibiae gentis apud Patinum, in *Famil.* p. 293. n. 4. Parte priore caput barbatum ignotumque exhibet, in familia Pansæ gentilitium: retro, PANSÆ. Parte altera Jupiter sedet seminudus, capite laureato, dextra extensa, hastam tenet sinistra, C. VIBIUS. C. F. C. N. ‘Caius Vibius, Caii filius, Caii nepos,’ hoc est, patre et avo Triumviris Monetabilibus. Latere dextro, IOVISAXVR. Sententia enim latet ista sub literis: ‘Imperator Optimus Vespasianus Jovis Sacerdotia Ampliavit Decem Viris Restitutis.’ *Ed. sec.* De tempore deductæ coloniæ Terracinam, sen potius Tarracinam, Velleium vide l. i.

^e *Amyclæ*] Hæc rursus Plinius viii. 43. Vide Servium in illud Maronis, ‘Tacitis regnavit Amyclis,’ *Æneid.* x. 564.

^f *Speluncæ*] Amyclææ, in littore positæ, hodie *Sperlonga*: unde sinni Amyclano nomen, *Mare di Sperlonga*.

^g *Fundanus*] *Il Lago di Fondi*, ab oppido cognomine, quod v. M. P. a mari distat.

^h *Formiæ*] Ubi nunc oppidum *Mola*, in intimo Caietani, sen Formiani sinus recessu. Caieta, hodie *Gaiette*.

ⁱ *Ut existimavere*] Homerus *Odyss.* K. Ovid. *Met.* xiv. Solinus, cap. 2. p. 14. Plinium secutus.—‘Læstrygones reipsa in Sicilia tantum fuere: sed ex Sicilia transtulit eos in Italiam Homerus in fabula, quam contexebat de Ulyssis erroribus. Læstry-

gonas ex industria in mediterraneo collocat; ut Ulysses doceat, æque ab his qui continentem incolerent, quam ab his qui degerent in insulis, aspera multa pertulisse. Propterea, cum hos sub nomine Cycloperum jam designasset, illos deinde sub Læstrygonum appellatione denotavit. Constat ex vera fama, venisse in Siciliam Italiamque Ulysses: fabula situm populorum, ut libuit, immutavit. Homeri locus vs. 31. sed præcipue vs. 85. multa nuper exercuit ingenia. Sic ibi vates: ‘Εβδομάτῃ δ’ ἰκόμεσθα Λάμουν αἰπὺν προλίεθρον, Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην, ὅθι ποιμένα ποιμὴν Ἠπείει εἰσελάων, ὅδε τ’ ἐξελάων ὑπακούει. Ἔνθα κ’ αὔπνους ἀνὴρ δόλους ἐξήρατο μισθοῦς, τὸν μὲν, Βουκολέων, τὸν δ’, ἄργυφα μῆλα νομεύων. Ἐργὸς γὰρ νυκτός τε καὶ ἡματός εἰσι κέλευσθαι. Hunc locum sic nos breviter exponimus: Septima die, inquit Ulysses, venimus ad excelsum Lami oppidum, mediterraneam Læstrygoniam: ubi pastorem pastor vocat, inducens pecora media nocte in urbem, alter exaudit, qui sua continuo educit: nam per vires vigilant, alter alteram noctis partem. Si unus autem totam noctem vult vigilare, duplam mercedem lucratur: alteram ob pastos boves usque ad mediam noctem, alteram ob pastas oves usque ad solis exortum. Nam sive de die educat, hoc est, solo occidente, et nocte reducat, hoc est, sub mediam noctem; sive educat post mediam noctem, et reducat mane; breves sunt viæ, quibus itur et reditur, sive die, sive nocte. Sic Luc. ii. 8, ‘Pastores erant in regi-

gonum sedes. Ultra fuit^j oppidum Pyrae:¹⁵ colonia Minturnæ,^k Liri amne divisa, Glani¹⁶ appellato. Oppidum Sinnessa^l extremum in adjecto^{17 m} Latio, quam quidam Sinopem dixere vocitatum.

Hinc felix illa Campania est. Ab hoc sinuⁿ incipiunt vitiferi colles, et temulentia nobilis¹⁸ succo per omnes terras inclyto, atque (ut veteres dixere) summum Liberi patris cum Cerere certamen. Hinc Setini et Cæcubi^o

////////

post, Vet. Dalec. et ibi fuere.—15 Chiff. oppidum Pylo.—16 ‘Liris amnis, nunc Garigliano, appellatus est Clanis, Κλάρις, teste Strabone, lib. v. p. 233. Unde apud Plinium videtur emendandum: *Liri amne divisa, Clani,* &c. Bro-tier. ‘Alias Clanio; quo pacto et a Virgilio appellatur Georg. II. 225.’ Dalec. *Glanico* edd. vet. ante Harduin. qui lectionem nostram ex codd. restituit.—17 Margo edd. Dalec. et Gronov. in *adjectum*.—18 Margo edd. Da-

NOTE

one vigilantes, et custodientes vigi-
lias noctis super gregem suum.’ Ed.
sec.

^j *Ultra fuit*] Dirutum jam tum ævo
innuit: et de eo sane ceteri scripto-
res silent.

^k *Minturnæ*] Ubi nunc Liris sea-
pha trajicitur, fere in ejus ostiis: un-
de loco nomen, *La barca del Gariglia-
no*. Idem Glanis sive Clanis olim
appellatus. Strabo, lib. v. p. 233.
Λεῖρις ποταμός, Κλάρις δ’ ἐκαλεῖτο πρό-
τερον. Alins ab amne Glani, quem
propterea Arretinum Plinius cogno-
minavit paulo superius hoc cap. ut
ea nota ab isto Clani, qui Liris est,
sejungeret. Minturnas deductam col-
oniam auctor est etiam Livius, lib.
x. p. 177. et Ptolem. III. 1. Velleius,
lib. 1. ‘Q. Fabio quintum, Decio Mu-
re quartum Cos. quo anno Pyrrhus
regnare cepit, Sinuessam Minturnas-
que missi coloni.’

^l *Sinuessæ*] Supersunt ingentis op-
pidi rudera, prope castellum *Rocca di
Mondragone*: medio ferme intervallo
inter ostia Liris, et Savonis. Livius
loc. cit. ‘Placuit, ut duæ coloniae

deducerentur: una ad ostium Liris
fluvii, quæ Minturnæ appellata: alte-
ra in saltu Vestino Falernum contin-
gente agrum, ubi Sinope dicitur Græ-
ca urbs fuisse, Sinuessæ deinde ab
colonis Romanis appellata.’

^m *In adjecto*] In novo Latio, quod ve-
teri adjunctum est. Sinnessa alioqui
in confinio Latii Campaniæque posi-
ta, alterutri, ut fit, adjudicatur: nunc
quidem Latio; Campaniæ, xxxi. 4.

ⁿ *Ab hoc sinu*] Ab hoc terrarum
tractu, quo Latium novum diximus
contineri. Hunc locum non intellexit
Camillus Peregr. qui mox legendum
censuit: *Hinc Vescini, et Cæditii*, pro
Setini, et Cæcubi, p. 127. et 143.

^o *Setini, et Cæcubi*] Ab oppido La-
tii novi, quod Σητία Ptolemæo III. 1.
dicitur, nunc *Sezza*, Setinus ager:
Cæcubus, a Cæcubo oppido, quod τὰ
Καικοῦβον Straboni, lib. v. p. 233. in-
ter Caietanum sinum, oppidumque
Fundanum. Hinc vina Setina et Cæ-
cuba, de quibus XIV. 8. Setiæ situm
Martialis edocet, XIII. 109. ‘Pendula
Pomptinos quæ spectat Setia cam-
pos.’

protenduntur agri.¹⁹ His junguntur Falerni, Caleni.^p Dein consurgunt Massici,^q Gaurani,^r Surrentinique^s montes. Ibi Laborini^{20 t} campi sternuntur, et in delicias alicæ populatur^{21 u} messis. Hæc littora fontibus^v calidis rigantur: præterque cetera in toto mari conchylio et pisce nobili^w annotantur.^{22 x} Nusquam generosior oleæ liquor. Et hoc quoque^y certamen humanæ voluptatis tenuere Osci, Græci, Umbri, Tusci, Campani.

In ora Savo^z fluvius: Vulturum^a oppidum cum amne,

lec. et Gronov. *et temeto nobiles*.—19 Ita codd. Harduini, et Chiffi. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *obtenduntur agri* edd. vett. et Gronov.—20 *Leborini* Chiffi.—21 Ita Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *politur* edd. vett. et Gronov. *poliuntur messes* Hermolaus Barbarus. ‘*halicæ poliuntur mensis* Blondo. Lego, *colliguntur*.’ Dalec.—22 Margo

NOTÆ

^p *Falerni, Caleni*] Falernus ager a Massici montis radicibus, de quo mox, in latam planitiem: Calenus a Caleno oppido, nunc *Calui*, citra Capuam, versus septemtrionem protendebatur.

^q *Massici*] Nunc *Monte Marsico*, vino suo nobilis, quod *Muscatellam* incolæ vocant. Pars illius montis extrema, *Rocca di Mondragone*, de qua paulo antea.

^r *Gaurani*] Vibius Seq. pag. 343. ‘*Gaurus* mons Campaniæ.’ Sic etiam Liv. lib. vii. p. 131. Nunc *Monte Barbaro*, inter Puteolos, et Lucrinum lacum. Camill. Peregr. p. 231.

^s *Surrentini*] Qui Surrento oppido imminet, de quo mox. Hinc vina Surrentina, de quibus Plin. xiv. 8. ubi et de Gauranis.

^t *Laborini*] Mss. *Leburini*. De his dicemus uberius xviii. 29.

^u *Alicæ populatur*] Ad alicam faciendam messis populatur, hoc est, avide rapitur ob ejus existimationem, a Laborinorum camporum incolis. Sic Ms. Chiffi. In Reg. *populitur*. Quid

alicæ sit dicemus xviii. 29.

^v *Fontibus*] Baianas aquas intelligit, et Puteolanas, et Stabianas.

^w *Pisce nobili*] Scaro. Vide quæ dicturi sumus ix. 29. Ostrea quoque, credo, Baiana et Lucrina intelligit, de quibus ix. 79.

^x *Annotantur*] Celebrantur, nobilitantur. Vide Notas et Emend. num. 41.

^y *Et hoc quoque*] Felicem hunc soli tractum, in quo humanæ voluptati explendæ Liber pater cum Cere certat et Pallade, tennere varii subinde populi: primum Opici, Ansonesque, inquit Strabo ex Polybio, lib. v. p. 242. Deinde Osci, &c.

^z *Savo*] Latinum hic a Campania determinat. Hodie *Suone*. Camill. Peregr. p. 151.

^a *Vulturum*] Amnis Campaniæ maximus, *Voltorno*, dedit oppido nomen, quod nunc castellum tenne est in ora, *Castel del Voltorno*. Sedes olim Episcopalis. In decretis Symmachi Papæ, p. 264. ‘*Paschasius Vulturensis*.’

Liternum,^b Cumæ Chalcidensium,^c Misenum,^d portus Baia-
rum, Bauli, lacus Lucrinus,^e et Avernus,^f juxta quem Cim-
merium oppidum quondam. Dein Puteoli,^g colonia Dicæ-
archia dicti: postque Phlegræi^h campi, Acherusiaⁱ palus
Cumis vicina. Littore autem Neapolis Chalcidensium et
ipsa,^j Parthenope a tumulo Sirenis^k appellata: Hercula-

NOTÆ

^b *Liternum*] Nunc vicus, *Torre di Patria*, ab amne cognomine, quem Virg. Georg. II. Clanium vocat, ut recte Camill. Peregr. p. 189. In Synodo Palmari, sub Symmacho, Aprilis Liternensis.

^c *Chalcidensium*] Hoc est, a Chalcidensibus conditæ, sive ut Solinus ait, cap. 2. ab Eubæensibus. Est enim oppidum Eubææ Chalcis. Livius lib. VIII. p. 144. 'Cumani ab Chalcide Euboica originem trahunt.' Sic et Eustath. in Iliad. B. p. 279. Nunc solum superest nomen, *Cuma*.

^d *Misenum*] *Capo di Miseno*: ubi oppidi rudera. In VI. Conc. Œcum. act. 4. 'Agnellus Episcopus Ecclesiæ Misensis Provinciæ Campaniæ.' Sic Baiis solum restat castellum, *Castel di Baia*. Bauli retinent nomen *Bauli* et *Bagola*. Hortensii villa quæ est ad Baulos, inquit Cicero Acad. lib. IV. p. 28.

^e *Lucrinus*] Fuit prope recessum intimum sinus Puteolani. Nunc est palus lutosâ, cum arundinetis. Olim Averno conjunctus, — tunc cum portus esset, qualis a Virgilio describitur, Georg. II. 161. 'An memorem portus, Luerinoque addita claustra, Atque indignatum magnis stridoribus æquor; Julia qua ponto longe sonat unda refuso, Tyrhenusque fretis immittitur æstus Avernus?' *Ed. sec.*

^f *Avernus*] Antro Sibyllæ celebratissimus: hodie *Lago d'Averno*, et *Lago di Tripergolù*. Quæ de Cimmeriis hoc terrarum tractu sunt olim prodita, fabulis accenset Strabo, lib.

V. p. 245. Nihil præter verum Festus: 'Cimmerii dicuntur homines, qui frigoribus occupatas terras incolunt, quales fuerunt inter Baias et Cumas, in ea regione, in qua convalles satis eminenti jugo circumdata est, quæ neque matutino, neque vespertino tempore Sole contegitur.' Et populi pariter et oppidi hujus Cimmerii meminit Homerus Od. A. Ἐνθα δὲ Κιμμερίων ἀνδρῶν δῆμος τε, πόλις τέ.

^g *Puteoli*] Italis *Pozzuolo*: nostris, *Pouzol*. Prius *Δικαιαρχία*, Straboni, loc. cit. ubi de Puteolorum nominis origine disputat. Festus: 'Dicæarchia vocabatur, quæ nunc Puteoli, quod ea civitas quondam justissime regebatur.' Nempe ἀπὸ τῆς δικαίας ἀρχῆς. Tacitus, Annal. XIV. 'Vetus oppidum Puteoli jus coloniæ et cognomentum a Nerone adipiscuntur.' Frontinus tamen, lib. de Colon. pag. 87. 'Puteolis colonia Augusta. Augustus deduxit.' Vide quæ dicturi sumus, XXXI. 2.

^h *Phlegræi*] Idem et Leborini seu Laborini dicti: nunc *Campo Quarto*, ut egregie adversus Cluverium disputat Camill. Peregr. pag. 261.

ⁱ *Acherusia*] Ἀχερονσία λίμνη, Straboni, loc. cit. *Lago della Colluccia*.

^j *Chalcidensium et ipsa*] Perinde atque Cumæ. Sic Livius, lib. VIII. p. 144. et Velleius lib. I. pag. 3.

^k *A tumulo Sirenis*] Cui Parthenope nomen fuit. Strabo, lib. V. pag. 246. Stephanus: Martianus, lib. VI. cap. de Conditoribus Urb. pag. 206. Solinus, cap. 2. pag. 13. Sirenum

nium : ¹ Pompeii, ^m haud procul ⁿ aspectante ²³ monte Vesuvio, alluente vero Sarno amne: ager Nucerinus : ²⁴ et novem millia passuum a mari ipsa Nuceria. ^o Surrentum ^p cum promontorio Minervæ, Sirenium quondam sede. ²⁵ Navigatio a Circeiis duodeoctoginta millia passuum patet. Regio ea a Tiberi prima Italiæ servatur, ex descriptione Augusti. Intus coloniæ : Capua ab campo ^q dicta, Aqu-

////////

edd. Dalec. et Gronov. et pisce nobilitantur.—23 Edd. vett. et Gronov. *haud procul spectante*; lectionem nostram ex codd. restituit Harduin.—24 *Nucrinus est* Vet. Dalec.—25 Chiffli. *sedes*.—26 Vet. Dalec. *Æsulani, Arpinates*,

NOTÆ

trium hæc nomina apud Tzetz. Chiliad. vi. vs. 719. Λευκοσία, Δγεια, Παρθενόπη.

¹ *Herculanum*] Ἡράκλειον Straboni, loc. cit. Nunc *Torre di Ripalta*, ut recte Holsten. adversus Cluverium.

^m *Pompeii*] Oppidum fuit, nunc ruderæ : et *Civita* nomen. Sarno amne allnebatur, ut auctor est præter Plinium Strabo, pag. 247. et Statius, II. Sylv. 2. 'Nec Pompeiani placeant magis otia Sarni.' Nomen hodie anni *Sarno et Scafati*.

ⁿ *Haud procul*] Hoc a Mela Pomponio, II. 4. 'Herculaneum, Vesuvii montis aspectus, Pompeii.'

^o *Nuceria*] *Nocera*. Cognomen hinc *Alfaterna* fuit, ad discrimen Nuceriæ *Umbricæ*, quæ *Camellaria* dicebatur. Auctor Diodorus Sic. lib. XIX. pag. 707.

^p *Surrentum*] *Sorrento*. Ibi ἀκρατήριον Ἀθήναιον Straboni, lib. V. p. 247. nunc quoque *Capo della Minerva*: Sirenianos montes Frontinus vocat, lib. de Colon. p. 125.—'Ab ea regione Sirenium nomen accepit Homerns, Odys. M. 44. Sed eas virgines facit, quæ et cantando permulcerent aures, et nossent labores Græcorum ac Trojanorum, aliosque in toto orbe, vs.

190. In ea vero fabula aliud nihil Sirenes, quam conscriptiones historiciæ et pœses fabulosæ sunt, quarum lectione capiebatur Ulysses. Bis aligari eum oportuit, ne ibi maneret, M. 196. Quo significatur, cum res domestica curanda est, male teri tempus in lectione historiæ sive fabularum. Ulyssi socii ipsi sibi sponte obturavere, quoniam plebs scilicet, aliis distenta curis, id genus studiorum negligit. Incolere dicuntur Sirenes pratum amœnum, sed mortuorum ossibus plenum; quoniam historia non nisi de mortuis loquitur. In insula denique eas collocat, M. 167. νῆσον Ξειρήνοϊν, quod ipsum hoc integrum hemisphærium est, Oceano circumcinctum, ut putabant.' *Ed. sec.*

^q *Capua ab campo*] Livius lib. IV. pag. 78. 'Capua ab duce eorum Capye, vel (quod propius vero est) a campestri agro appellata.' Livium Festus excerpit. Sic Diodorus a circumjacentium camporum planitie dictam esse vult: Strabo a capite, quod caput esset duodecim urbium, inditum nomen putavit, p. 248. Nunc vicus est, *S. Maria di Capua*: a nova Capua millia passuum dissitus, Camillo Peregr. pag. 381. idemque recte admonet, pag. 647. in Mss. legi,

num,^r Suessa,^s Venafrum,^t Sora,^u Teanum^v Sidicinum cognomine, Nola.^w Oppida: Abellinum,^x Aricia,^y Alba longa,^z Acerrani,^a Allifani,^b Atinates,^c Aletrinales,^d Anagnini,^e Atellani,^f Affilani,^g Arpinates,^h Auximates,ⁱ Avel-

NOTÆ

Capua ab XI. campo, hoc est *ab undecimo campo*, sic enim et nostri habent, et favere Strabo proxime laudatus videtur, perinde ac si e duodecim urbibus ipsa reliquis undecim præstaret. Plinius XVIII. 29. 'Capua colonia ab Angusto deducta.'

^r *Aquinum*] *Aquino*, hanc procul amne Liri, in Prov. Terræ Laboris.

^s *Suessa*] Apud Gruter. p. 1093. COLONIA. IULIA. FELIX. CLASSICA SVESSA. Hæc Aurunca olim cognominata, ad discrimen Suessæ Pometiæ, quæ in Volscis fuit. Sæpe etiam sine cognomine, quod Suessa Pometia eversa jam inde a Tarquinii temporibus foret. Hæc nunc *Sessa* dicitur, inter Lirim et Teanum, de quo mox. Tempus coloniæ Suessam deductæ Velleius indicat, lib. 1.

^t *Venafrum*] Hodie *Venafri*, in Vulturii fluminis ripa.

^u *Sora*] Gruter. p. 409. COLONIA. SORANA. Ad Lirim amnem, Arpino proxima, *Sora*. Ptolemæo, Σῶρα, III. 1.

^v *Teanum*] Τέανον Σιδικηνόν Straboni, lib. v. p. 249. ad discrimen Teani Apuli, de quo cap. 16. *Tiano*, ad fontes fluvii Savonis.

^w *Nola*] Gruterus ex Sirmondo, p. 1085. COL. FEL. AVG. NOL. Frontinus de Coloniais, p. 87. 'Nola Colonia Augusta.'

^x *Abellinum*] Ab hoc Campaniæ Abellino diversum illud quod in Hirpinis fuisse videbimus cap. 16. Huius meminit Frontinus, p. 82.

^y *Aricia*] Nunc *l'Ariccia*, ubi lucus Aricinus Dianæ sacer, prope Velitras. Ἀρικία Ptolemæo, III. 1. Fronti-

tino de Colon. p. 82. *Arina* pro *Aricia*.

^z *Alba longa*] Solo æquata a Romanis, Tulli Hostilii principatu. Dionys. lib. 1. p. 53. Ex ejus ruderibus oppidum excitatum, cui nomen vetus *Albano* est, XII. fere mill. pass. ab urbe Roma. Hinc in decretis Symmachi Papæ p. 264. 'Chrysogonus Episcopus Albanensis.'

^a *Acerrani*] Ab Acerris, oppido ad Litternum amnem, sen Clanium. De his Virgil. Georg. II. 225. 'Talem dives arat Capua, et vicina Vesuvo Ora jugo, et vacnis Clanius non æquans Acerris.' Vide Servium in eum locum. Sunt et Acerræ aliæ, de quibus dicemus cap. 19.

^b *Allifani*] Oppidum Straboni, lib. v. p. 238. Ἀλιφαί. Livio, lib. IX. p. 168. 'Allifæ.' Incolæ, p. 167. 'Allifates.' Frontino de Colon. p. 83. 'Allife.' Nunc ruderibus nomen est *Alifi*, prope Vulturii ripam. In decretis Symmachi Papæ, p. 259. 'Clarus Alifanus Episcopus.'

^c *Atinates*] Ἀτινα Ptolemæo, III. 1. prope Fidenas, in oppidis Latinarum mediterraneis: nunc vicus, a Cassino IV. M. pass. in radicibus Appennini montis.

^d *Aletrinales*] Alatrinales Hernici nominis populos vocat Livius, lib. IX. p. 83. Nunc *Alatri*, inter Anagninam et Soram. Frontino de Colon. p. 82. 'Alatrum.' Aletrinatium frequens apud Gruterum mentio.

^e *Anagnini*] 'Dives Anagnia' Maroni dicitur, nunc *Anagni*, in Campania, ut vocant, Romana.

^f *Atellani*] Ἀτελλα Straboni, lib. v.

lani,^{26j} Alfaterni;^k et qui ex agro^l Latino, item Hernico, item Labicano cognominati: Bovillæ,^m Calatiæ,ⁿ Casinum,^o Calenum,^p Capitulum^q Hernicum, Cereatini,²⁷ qui Mariani^r cognominantur: Corani^s a Dardano Trojano orti: Cubulterini, Castrimonienses,^t Cingulani: Fabienses,^{28u} in monte

//////////

Auximares, Auxellani, &c. Gronov. et al. *Asulani, &c.*—27 *Capitulum Cernetum, Cernetani* edd. vett. et Gronov. Lectio nostra est ex emend. Harduini. Vid. Not. et Emend.—28 *Chiffi. Gabienses.* Mox, edd. vett. et Gronov. *Foropopulienses. Ex Falerno, Frasinates.* Vet. Dalec. *Fuscinales, a Fuscione oppido.*—

NOTÆ

p. 249. In ejus ruinis nunc est *S. Arpino*, sive *S. Elpidio*, duobus mill. pass. ab Aversa. Aversanus Episcopus, etiam et Atellanus olim, et Cumanus dicebatur. Holsten.

^g *Affilani*] Ab oppido *Affile*. Vide Notas et Emend. num. 42.

^h *Arpinates*] Arpinum, natale Ciceronis solum. *Arpino*, mill. pass. ix. a monte Cassino.

ⁱ *Auximates*] Horum situs adhuc obscurus. Cave enim cum Auximatis aliis confundas, de quibus in quinta Italiæ regione dicemus inferius, cap. 18.

^j *Avellani*] Ἀβέλλα Straboni, lib. v. p. 249. et nunc *Avella*, ad fontes amnis Literni.

^k *Alfaterni*] A Nuceria Alfaterna, de qua superius, lii nomen habent. *Νουκερίαν τὴν Ἀλφατέρνην* vocat Diodorus, lib. xix. Bibl. p. 707.

^l *Et qui ex agro*] Alfaterni, ut servetur locorum per literarum seriem digestio, in Latinis, Hernicis, Labicanisque sunt repetendi. *Λαβικανοὶ* Dionys. Halic. lib. v. p. 326. quorum oppidum Labicos vocat Livius, lib. ii. p. 43. Nunc esse oppidum *Columna*, Holstenio credit Fabrettus, Dissert. i. de Aquæd. p. 13.

^m *Bovillæ*] Bovilla oppidum Frontino, lib. de Colon. p. 83.

ⁿ *Calatiæ*] Livio Calatia lib. ix. p.

162. Nunc vicus ignobilis, in Appia via, *S. Gaiazza*, inter Capuam et Beneventum. Holsten.

^o *Casinum*] Nunc *Monte Cassino*.

^p *Calenum*] Non est *Carinola*, prope Massicum montem, ut visum est eruditibus, sed *Calvi*, citra Capuam fere iv. mill. pass. Cales et Calenum idem oppidum est. Calenum municipium Cicero vocat, Orat. ii. in Rull. Horat. i. Od. 20. 'Cænobium, et prelo domitam Caleno Tu bibes uvam.' Et iv. Od. 12. 'Sed pressum Calibus ducere Liberum Si gestis.' Plura de eo argumento Camill. Peregr. p. 436.

^q *Capitulum*] Frontino, l. de Colon. p. 123. 'Capitolum oppidum lege Syllana est deductum.' Vide Notas et Emend. num. 43. ubi et de Cereatinis dicemus.

^r *Qui Mariani*] Ob familiam C. Marrii.

^s *Corani*] 'Coram Dardanus condidit,' inquit Martianus, vi. p. 206. et Solin. cap. 2. p. 13. Lucan. vii. 393. vere admodum, 'Gabios, Veiosque, Coramque Pulvere vix tectæ poterunt monstrare ruinæ.'

^t *Castrimonienses*] Frontino de Colon. p. 85. 'Castrimonium oppidum lege Syllana est municipium.'

^u *Fabienses*] Fabiæ gentis oppidum in Albano monte, prope Albam longam, de qua antea dictum est.

Albano: Foropopulienses,^v ex Falerno: Frusinates,^w Ferentinates, Freginates,^x Fabraterni veteres, Fabraterni novi, Ficolenses,^y Foroappii,^{29z} Forentani, Gabini,^a Interamnates Succasini,^{30b} qui et Lirinales vocantur: Ilionenses Lavinii,^{31c} Norbani,^d Nomentani,^e Prænestini,^f urbe quon-

29 'Vet. *Foro Appiani*, hodie *Fossa nova*, cœnobium.' Dalec.—30 *Interamnates, Succasini* edd. vet. et Gronov.—31 'Ita legendum, sine commate; et ita habet Editio princeps. Livius i. 1. 'Trojani oppidum condunt. Æneas ab

NOTÆ

^v *Foropopul.*] Inscript. apud Camill. Peregr. p. 460. FOROPOPILIENSIVM. Forum Populi, vel Popilii, Φόρος Ποπλίου apud Ptolemæum, III. 1. juxta Capuam, cui finitimus ager Falernus fuit. Ex male distincto hoc Plinii loco, Foropopulienses Cluverius e Falerno agro transtulit in Albanum montem. Ibi Forum Populi fuit, ubi nunc *Rocca di Papa*. Et Frontino, p. 85. 'Forum Populi' dicitur: at rectius p. 119. 'Popilii.' Ἀγορὰ Ποπιλία Dionys. Halic. lib. i. p. 17.

^w *Frusinates*] A Frusinone oppido, ejus Frontinus meminit, lib. de Colon. p. 85. cum Ferentino, a quo Ferentinates, et Fabrateria, unde Fabraterni. Fabrateria hodie *Falcatara*, prope Lirim amnem. Ferentinates Hernici nominis populos appellat Livius, lib. ix. p. 168. Frusinatum idem meminit, lib. x. p. 170. Φρουσίνωνος oppidi Diod. Sic. Bibl. lib. xx. p. 809. quod hodieque nomen durat, haud procul a fontibus Liris amnis. Juvenalis quoque Sat. III. 224. 'Aut Fabrateriæ domus, aut Frusinone paratur.' Gruter. p. 1095. FABRATERNI. NOVANI. Et alibi, FABRATERNI. NOVI. Tabula Penting. segm. 4. 'Anagnino, VIII. Ferentinum, VII. Febrateriæ, III.' In notis, quæ vulgo Tironi ascribuntur, apud Gruterum, p. 173. 'Febrateriæ.'

^x *Freginates*] Ab alio, quam Frege-

nis, septimæ regionis, et Etruriæ oppido, de quo diximus cap. sup.

^y *Ficolenses*] Ficulnea vetus oppidum, apud Liv. lib. i. p. 14. prope Corniculum. Incolæ Φικόλνιοι Dionys. lib. i. p. 13. Nunc fanum *S. Vasile*, tribus pass. mill. a Fidenis.

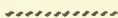
^z *Foroappii*] Mira nominis conformatio a Foro Appii: saltem *Foroappienses* diceret, ut Foropopulienses. Nunc est *Casarilio di S. Maria*, infra Setiam, ad Pontinam paludem, ut ait Vibius Seq. p. 341. a Terracina, M. P. XVIII. ut Antoninus, sive, ut volunt, Æthicus.

^a *Gabini*] Γάβιοι oppidum in Prænestinavia, inquit Strabo, lib. v. p. 238. a Præneste Romam euntibus. In decretis Hilari Papæ, p. 249. 'Asterio Gabinate.'

^b *Interamnates Succasini*] Succasini et Lirinales non nomina sunt, sed horum Interamnatium cognomina. Sunt enim alii rursus Interamnates in quarta sextaque regione nominandi. Hanc Interamnam, quæ ab amne Liri in Latio nomen habet, Holstenius ibi sitam esse putat, ubi nunc est *Torre di Termine*: alii ubi Castrum *l'Isoletta*. Vide Notas et Emend. num. 44.

^c *Ilionenses, Lavinii*] Forte hæc conjunctim legenda, ut Ilionenses dicti sint, quod ab Ilio primi ejus oppidi incolæ cum Ænea venerunt, cui oppido nomen Lavinio fuerit. In eo

dam Stephane dicta, Privernates,^g Setini,^h Signini, Suessulani, Telini,ⁱ Trebulani³² cognomine^j Balinienses, Trebani,^k Tusculani,^l Verulani,^m Veliterni,ⁿ Ulubrenses,^o Ulvernates :³³ ^p superque Roma ipsa : cujus nomen^q alterum dicere, arcanis cærimoniarum nefas habetur : optimaque et salutari fide abolitum enuntiavit Valerius Soranus, luitque

nomine uxoris Lavinium appellat.' *Brotier*.—32 'Alias *Mutiseai* infra cap. 17.' *Dalce*.—33 *Chiffli*. *Urbinales*.—34 *Edd. vett. et Gronov. ad diem XII. Cal.*

NOTÆ

colle situm fuisse videtur, qui nunc vulgo *Monte di Levano*, M. D. pass. supra Patricam. *Holsten*. Vide *Notas* et *Emend. num. 45*.

^d *Norbani*] Norba olim Volscorum oppidum, hodie *Norma ruinata*, Signiniam inter paludesque Pomptinas. *Liv. lib. xxxii. pag. 383*.

^e *Nomentani*] Nomentum oppidum *Livio, lib. i. p. 14*. Hodie *Lamentana*. *Baccius, lib. v. p. 271*. in Terra Sabina.

^f *Prænestini*] Urbs Præneste, *Παλ-νεστος* *Straboni lib. v. pag. 238*. ubi et *Πολυστέφανον* quondam appellatam scribit, quo nomine coronarum multitudo exprimitur. Hodie *Pilastrina* et *Palestrina* dicta. Olim summo montis attollebatur jugo. A Bonifacio VIII. diruta, in vallem deinde dejecta est.

^g *Privernates*] *Πριουέρνον* *Ptolemæo in Latio, iii. 1*. Privernum oppidum *Frontino, p. 125*. Nunc *Piperno*, ad Ufentem fl. et Pomptinas paludes.

^h *Setini, &c.*] *Setini* a Setia, de qua supra. *Signini* a Signia colonia, *Livio, lib. ii. pag. 28*. *Segni*, in Campania, ut vocant, Romana. *Suessulani* ab oppido *Σουέσσουλα*, ejus meminit *Strabo, lib. v. p. 249*. nunc *Castel di Sessola*, prope dirutum : olim colonia *Suessula* *Frontino, pag. 88*.

ⁱ *Telini*] Forte *Telesini*, a Telesia colonia, apud *Frontin. pag. 89*. *Τελεσία* *Ptolemæo, iii. 1*. prope Beneventum.

^j *Cognomine*] Ad discrimen *Trebulanorum* in Samnio, de quibus cap. 17. Horum oppidum ἡ *Τριβόλα*, *Dionys. Halic. lib. i. pag. 11*.

^k *Trebani*] *Τρήβα* *Ptolemæo, iii. 1*. Latii oppidum, nunc *Tervi*, in Campania Romana.

^l *Tusculani*] *Tusculum* ibi fuit, ubi nunc *Frescati*.

^m *Verulani*] Oppidum *Verula* *Frontino, lib. de Colon. pag. 90. et 127*. Nunc *Veroli*, infra Alatrium, in Hernicis, auctore *Livio, lib. ix. p. 168*.

ⁿ *Veliterni*] Sub monte Algido *Velitræ* oppidum *Livio, lib. ii. pag. 31*. hodieque *Velitri*.

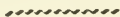
^o *Ulubrenses*] Ab Ulubris, oppido deserto, de quo *Juvenal. Sat. x. 102*. 'Pannosus vacuis ædilis Ulubris.'

^p *Ulvornates*] *Mss. Reg. &c. Uruanates*, ab urbe fortassis extorta appellatione. *Urbinales* habere hic locum nequeunt, qui in regione sexta appellandi sunt.

^q *Cujus nomen*] Hæc deinceps totidem verbis *Solinus, cap. i. p. 1*. Nomen id alterum fuisse *Valentiam* tradunt. Vide quæ in eam rem dicturi sumus, *xxviii. 4*.

mox^r pœnas. Non alienum videtur inserere hoc loco exemplum religionis antiquæ, ob hoc maxime silentium institutæ. Namque Diva Angerona, cui sacrificatur a. d. XII. Kalend.^{34s} Januarii, ore obligato obsignatoque simulacrum habet.^t

Urbem tres portas^u habentem Romulus reliquit, aut (ut plurimas³⁵ tradentibus credamus) quatuor. Moenia ejus collegere ambitu imperatoribus censoribusque Vespasianis anno conditæ DCCCXXVI.^{36v} pass. XIII. M. CC.^w Complexa montes septem,^x ipsa dividitur in regiones quatuordecim,

—35 Vet. Dalec. ut plurimis.—36 Chiff. DCCCXX. Edd. vett. et Gronov. DCCCXXVIII. Mox pro CC. Vet. Dalec. XXX. et paulo post, in eo-

NOTÆ

^r *Luitque mox*] Necem ei allatam ait Solinus. Vide etiam Plutarch. in Quæst. Rom. p. 278.

^u *A. d. XII. Kal.*] Hoc est, ante diem duodecimum Kalendas, sen ipso die duodecimo ante Kalendas. Solinus, loc. cit. Vide quæ de hac forma loquendi dicturi sumus, viii. 70.

^t *Simulacrum habet*] In ara Volupiae collocatum, ut docet Macrobius, Saturn. i. 10. p. 229. qui quamvis eo loco dissidere a Plinio videatur, affert tamen auctores alios, qui eidem suffragentur, Saturn. iii. 9. p. 405.

^u *Tres portas*] Carmentalem, Romanam, et Pandanam, quæ dicta olim Saturnia est, teste Varrone: mox Pandana, auctore Festo, quod pateret omnibus. Hallucinantur porro qui Quadratam Romam apud vetustos scriptores rerum Romanarum de ipsa Urbe accipiunt, Solinum secuti scilicet: quadratamque urbem, et suam cuique lateri angulove portam fuisse somniant: cum Quadrata Roma locus in Palatio fuerit, structus a Romulo, priusquam Urbi condendæ sulcum duceret, qui locus Romæ fuit, etiam P. Victoris ævo, a quo in regione Urbis decima locatur, hoc est,

in Palatio. Vide et Plutarchum in Romulo, et Festum verbo ‘Quadrata Roma.’

^v *DCCCXXVI.*] De anno hujus Censuræ dicemus vii. 50. Porro Imperatores Vespasianos patrem et filium ex æquo vocat, quod sane est animadversione dignum. Vide ii. 10.

^w *XIII. M. CC.*] Minore tum aliquanto, quam nunc est passuum mensura: emensisque extrinsecus mœnibus, et castris Prætoriiis, turribusque cirenitis. Hodiernam murorum amplitudinem vetere illa decem tantum stadiis, hoc est MCCL. pass. contractionem esse, auctor est Marlianns, Topogr. Urbis i. 5.—‘Non credimus.’ *Ed. sec.*

^x *Montes septem*] Palatinum: Capitolinum: Cælium, seu Querquetulanum, ubi nunc ædes Lateranensis: Esquilinum, cum Viminali, nunc S. Mariæ ad Nives: Quirinalem, nunc *Monte Carallo*, ab equis duobus marmoreis, quos gigantes tenent, Phidiæ opere et Praxitelis: Aventinum, nunc S. Sabinæ: et trans Tiberim, Janiculum, quem urbi Ancus addidit, et fuit, ut mox dicetur a Plinio, in parte Romæ: nunc est *Montorio*, ubi regio quarta decima fuit.

compita Larium^y CCLXV. Ejusdem spatium, mensura currente³⁷ a milliario,^z in capite Romani fori statuto, ad singulas portas, quæ sunt hodie numero triginta septem,^a ita ut duodecim^b semel³⁸ numerentur, prætereanturque ex veteribus septem, quæ esse desierunt, efficit passuum per directum XXX. M. DCCLXV.^c Ad extrema vero tectorum^d

dem, *compita earum CCLXV.*—37 Sic ex codd. Harduin. et edd. Harduin. l. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Ejusdem spatii mensura*, &c. edd. vett. et Gronov.—38 Ita codd. Harduini, item edd. Harduin. l. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *bis quindecim* margo edd. Dalec. et Gronov. *ita ut patentes portæ* ibid.

NOTÆ

^y *Compita Larium*] Larium addidit, ut non quævis compita Urbis, sed eorum præcipua, quibus colerentur Lares, eo numero colligi intelligeremus. Nam in compitis Lares olim coli solitos Festus testatur. Vide Notas et Emend. num. 46.

^z *A milliario*] Columna fuit aurea, χρυσοῦν μίλιον, inquit Dio, lib. LIV. p. 526. ab Augusto in fori capite constituta, octava regione urbis, in quam omnes Italiæ viæ desinebant. Id ei nomen inditum, quod ab ea milliario-rum numerus, quibus itinera metiebantur, duci primum solebat. Constituta ea ab Augusto est, an. U. C. DCCCXXXIV. M. Apuleio, P. Silio Ner-va Coss.

^a *Triginta septem*] Totidem pariter numerat Urbis portas Auctor Descriptionis Urbis Romæ, sub finem, pag. 147. sed Plinio scilicet præennte.

^b *Ita ut duodecim*] Duodecim illæ quas semel numerandas ait, intelligo ex illis triginta septem, duodecim fuisse, quæ revera geminæ essent. Quod illis aliæ duodecim ita finitimæ erant, ut diversæ ab his censi minime deberent, etsi reipsa essent. Quare hæc demum Plinii ratiocinatio est, xxxvii. Romæ tunc legiti-

mas fuisse portas: egressus vero, perviosque aditus XLIX.—‘Ad duodecim ex illis, inquit, itur via duplici; per directum et per obliquum. At hæc semel a nobis numerantur, quæ ad eas itur per directum. Sunt etiam aliæ septem quæ sunt ex veteribus, omnino autem a nobis non numerantur, quia perviæ esse desierunt. Significat ætate sua legitimæ fuisse Romæ portas triginta.’ *Ed. sec.*

^c *XXX. M. DCCLXV.*] Igitur a milliario ad portas singulas, si omnes ædæquantur mensuræ, passus fuere omnino DCCCXXXI. cum semisse. Sic enim ab eodem milliario ad universas triginta septem, mensura colligit XXX. M. DCCLXV. pass.—‘A milliario, si ita mavis, ad portas singulas mille passuum plus minus spatium erat: ad omnes XXX. millia DCC. LXV.’ *Ed. sec.*

^d *Ad extrema vero tectorum*] Eorum scilicet quæ mœnium ipsorum ambitu continentur, non quæ extra mœnia posita in suburbio forent: nam de his postea. Miror sensisse aliter eruditos viros, ac plane nuper Raph. Fabricium, de Aquis et Aquæduct. Dissert. III. p. 158.

cum castris Prætoriiis * ab eodem milliario per vicos ^f omnium viarum mensura colligit paulo amplius septuaginta ^g millia passuum. Quo si quis altitudinem tectorum addat, dignam ^{39 h} profecto æstimationem concipiat, fateaturque nullius urbis magnitudinem in toto orbe potuisse ei comparari. Clauditur ab oriente aggere Tarquinii ⁱ Superbi, inter prima opere mirabili. Namque eum muris æquavit, qua maxime patebat ^j aditu plano. Cetero munita erat præcelsis muris, aut abruptis montibus, ^k nisi quod ⁴⁰ exspatiantia tecta multas addidere urbes. ¹

//////////

ita ut duodecim portæ semel, &c. edd. vett. et Gronov.—39 *Margo* edd. Dalec. et Gronov. *dignationis*.—40 *Ibid. nisi qua*.—41 *Medullum* Chiff.—42 *Æncipio*—

NOTE

* *Castris Prætoriiis*] Castra Urbi Tiberius Cæsar adjecit, Sejani monitu, Prætoriiis cohortibus Præfecti. Nam de eo Tacitus, Annal. iv. ‘Vim Præfecturæ modicam intendit: dispersas per urbem cohortes una in Castra conducendo... Prætendebat lascivire militem diductum: si quid subitum ingruat, majore auxilio pariter subveniri,’ &c. Quadrata fiere ea muris, propugnaculis, turribusque munita: instructa templo, armamentario, balneis, fontibusque: ad portam Viminalem: ut fuse demonstrat Alexand. Donatus de Urbe Roma, i. 15. p. 42.

^f *Per vicos*] Non jam per directum, inquit, currens mensura, ut prius, per vias quasque majores, a milliario ad singulas portas, sed ab eodem milliario per omnes omnium viarum majorum vicos et angiportus, castris etiam Prætoriiis, et vicis qui inibi erant, emensis. Viæ omnino in urbe fuerunt novem et triginta, quot fere portæ: vici quadringenti et viginti quatuor, ut quidem proditum est in Descriptione Urbis Romæ.—‘Sed quotcumque Romæ vici essent, qui

eos omnes, inquit Plinius, facto perfectionis initio a milliario in capite fori Romani statuto, percurreret, is septuaginta millia passuum, et eo amplius, ambularet. Eo sensu in prophetia Jonæ, iii. 3. ‘Ninive erat civitas magna itinere trium dierum;’ quoniam ejus vicos omnes pererrare nemo posset, nisi itinere trium dierum: ut iterum dicemus ad vi. 16.’ *Ed. sec.*

^g *Septuaginta*] In Descriptione Urbis modo laudata, regiones urbis xiv. pedes dicuntur continere ccccix. m. dccccxxiv. Passus ea mensura efficit, si pedem unum adjeceris, lxxxiii. m. dccccxxv. Sed multo certior auctor ac testis Plinius.

^h *Dignam*] Debitam, convenientem.

ⁱ *Tarquinii*] Vide quæ dicturi sumus xxxvi. 24.

^j *Patebat*] Urbs nimirum.

^k *Montibus*] Aventino, Cælio, Quirinali.

¹ *Addidere urbes*] Suburbia scilicet, quæ producta longius, ad vicinas fere urbes pertinebant, Oericulum, Tibur, Ariciam, &c.

In prima regione præterea fuere : in Latio^m clara oppida, Satricum,ⁿ Pometia, Scaptia, Pitulum, Politorium,^o Tellenæ, Tifata,^p Cænina, Ficana, Crustumium, Ameriola, Medullia,⁴¹ Corniculum, Saturnia,^q ubi nunc Roma est : Antipolis,⁴² ^r quod nunc Janiculum in parte Romæ : Antemnæ,^s Camerium, Collatia, Amitinum,⁴³ Norbe, Sulmo : et cum his carnem in monte Albano soliti accipere ^t populi

lis Vet. Dalec. et paulo post in eodem, *Antenna* pro *Antemnæ*.—43 Ita codd. Harduini, et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Ami-*

NOTÆ

^m *Fuere: in Latio*] Defecerunt, inquit, in prima regione præterea, primumque in Latio oppida, &c. Infra enim, 'In Campano autem agro,' &c. Ex his nec situs plerorumque, nec nomina ipsa constant.

ⁿ *Satricum, &c.*] De Satrico, Livius, lib. I. p. 34. incolæ Σατρικανοί Dionysio Halic. lib. v. p. 326. Pometia Suessa, de qua nos superius egimus. A Scaptia Σκαπτήνιοι apud Dionys. loc. cit.

^o *Politorium*] Πολιτώριον Dionysio Halic. lib. III. p. 179. et Livio, lib. I. p. 13. Τελλήνη Dionysio, Livio Tellenæ, loc. cit.

^p *Tifata*] *Tifata* imminentes Capnæ colles vocat Livius, lib. VII. pag. 130. sed hi extra fines antiqui Latii. Apud Reines. inscriptio vetus, pag. 441. MAG. FAN. DIAN. TIFAT. 'Magister Fani Dianæ Tifatensis:' quod fanum abesse Capua xxx. stadiis, auctor est Pausanias, in Eliac. prior. Καϊνίνη et Κρουστομέριον Dionysio, lib. II. p. 101. et 104. Livio lib. I. p. 5. Cæninenses : et Crustumini. Eidem Livio, lib. I. p. 14. 'Corniculum, Cameria, Crustumium, Ameriola, Medullia, Nomentum,' in Latio. Medulliam ab Albanis conditam ait Dionys. lib. III. p. 136. Ficanae denique Livius meminit, lib. I. p. 13.

^q *Saturnia*] Ovid. Fast. VI. 'A patre dicta meo quondam Saturnia Roma est.' Virgil. Æneid. VIII. 'Hanc Janus pater, hanc Saturnus condidit urbem : Janiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen.' Vide et Aug. de Civit. VII. 4. Dionys. Halic. lib. I. Antiq. Rom. p. 36. et Varron. lib. IV. de Lat. Ling. pag. 13.

^r *Antipolis*] Quod ex adverso Saturniæ urbis, quæ ultra Tiberim erat, ubi nunc Roma est, condita esset in Janiculo, a Jano, ut diximus : ab Ævea, ut Hermolaus credidit.

^s *Antemnæ*] Unde Antemnates, Livio, lib. I. p. 14. et Dionys. lib. I. p. 13. Καμερία, Dionys. lib. v. pag. 307. 'Collatia' Livio, loc. cit. Κολατία Dionys. lib. III. p. 187. Festo, Conlatia, a conlatis eo opibus, et porta urbis inde dicta Conlatina. A Norbe Norbani sunt supradicti. Sulmo, nunc *Sermonetta*, inter Velitras et Privernum.

^t *Carnem . . . accipere*] Meminit moris hujusce Livius lib. XXXII. p. 383. 'Legati ab Ardea,' inquit, 'questi in Senatu, sibi in monte Albano Latinis carnem, ut assolet, datam non esse.' Et in antiqua inscriptione, apud Reines. pag. 340. LATINÆ. CELEBRATÆ. ET. SACRIFICATUM. IN MONTE. ALBANO. ET. DATA. VISCE-

Albenses,^u Albani, Æsolani,^{44 v} Acienses, Abolani, Bubetani,^w Bolani, Cusvetani, Coriolani, Fidenates,^x Foretii,^y Hortenses, Latinienses, Longulani,^{45 z} Manates, Macrales, Mutucumenses, Munienses, Numinienses, Olliculani, Octulani, Pedani,^a Pollustini,^{46 b} Querquetulani, Sicani, Sisolenses, Tolerienses, Tutienses, Vimitellarii,⁴⁷ Velienses, Venetulani, Vitellenses. Ita ex antiquo Latio LIII. populi interiere sine vestigiis. In Campano autem agro Stabiæ^c

ternum Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov.—44 *Solani* Vet. Dalec. Mox *Nubetani* pro *Bubetani* Chiff. et paulo post, pro *Foretii*, Vet. Dalec. *Foresi*; al. *Foruli*, vel *Forenses*.—45 *Longani* Chiff.—46 *Poletaurini* in eodem codice.—47 *Vimitali* Vet. Dalec. *Vinutellarii* Chiff.—48 Vet.

NOTÆ

RATIO. *Κρεανομίαν* Græci vocant.

^u *Albenses*] ‘Albani dicuntur ab Albano,’ inquit Charisius lib. i. pag. 81. ‘Albenses autem ab Alba Fucente.’ Sed ab his diversi Albenses qui nunc a Plinio appellantur.

^v *Æsolani*] Ab Æsola sive Æsula, de qua Horat. III. Od. 29. ‘Ne semper ndum Tibur et Æsulæ Declive contempleris arvom.’

^w *Bubetani*] Dionysio Halic. lib. v. p. 326. *Βουβερτανοί*. Qui Plinio Bolani, hos Livius Volanos, lib. iv. pag. 82. oppidum ‘Bolas’ vocat, lib. vi. pag. 106. *Κοριολανῶν πόλιν* habet Dionys. lib. viii. pag. 495. Coriolos Livius, lib. ii. pag. 32. Hinc Marcio Coriolano nomen.

^x *Fidenates*] Fidenæ oppidum, Livio lib. i. pag. 13. xviii. milliario ab urbe Roma, inquit Eutropius, lib. i. pag. 728. Fidenas a Mamercio Dictatore direptas narrat Livius, lib. iv. pag. 77. Nunc *Castello Giubileo*, sex ab urbe mill. pass. ut ait Holsten. in Ital. p. 127.

^y *Foretii*] Forte *Forienses*, de quibus Festus, verbo ‘Novæ Curiae.’

^z *Longulani*] Horum oppidum Longulam Livius, lib. ii. p. 34. appellat :

Δοργόλαν πόλιν Dionys. lib. viii. pag. 551. Ceteri deinceps fere incogniti.

^a *Pedani*] Pedanos quoque vocat Livius, lib. viii. pag. 142. oppidumque Pedum, lib. ii. p. 34. *Πέδα, πόλις Αὔσονικῆς*, Stephano. De regione Pedana, Horat. i. Epist. 4.

^b *Pollustini*] Oppidum Pollnstium Livius appellat, lib. ii. pag. 34. *Κερκετουλανούς* Dionys. lib. v. pag. 326. *Τολερίνους* Plutarchus, in Coriolano, pag. 227. Velienses a Velia, Livius, lib. ii. pag. 24. *Vitellenses*, (sic enim reposui, pro *Vicellenses*.) a Vitelia, de qua idem Livius, lib. ii. pag. 34. quam Stephanus *Βιτέλλαν* vocat.

^c *Stabiæ*] Etiamnum inter ostia Sarni amnis, et Surrentum, loco nomen est *Castel a mar di Stabia*. De Stabiano lacte, Galenus Meth. Med. lib. v. Symmachus, vi. 17. ‘Stabias ire desiderant, ut reliquias longæ ægritudinis armentali lacte depellant.’—‘Cave igitur hunc nummum Stabiis aut Bovillis censum putes, ut nos olim existimavimus, nihil dum de sententiis suspicati, quæ sunt in nummis scriptæ primis duntaxat literis vocum singularum: SEPT. GETA. CÆS.

oppidum fuere⁴⁸ usque ad Cn. Pompeium et L. Catonem^d consules, pridie Kalend. Maii, quo die L. Sylla legatus bello sociali id delevit, quod nunc in villam abiit.⁴⁹ Inter-
cidit ibi et Taurania.^e Sunt et morientis Casilini^f reliquiae. Præterea auctor est Antias,^g oppidum Latinorum Apiolas captum a L. Tarquinio rege, ex cuius præda Capitolium⁵⁰ is inchoaverit.^h A Surrento ad Silarumⁱ amnem triginta millia passuum ager Picentinus fuit Tuscorum,^j templo Junonis Argivæ ab Jasone condito insignis. Intus oppidum Salerni, Picentia.^k

////////

Dalec. *oppidum fuit*. Mox, *L. Carbonem consules* edd. post Hermol.—49 Ita codd. Harduini et Chiffi. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *in villas abiit* edd. vett. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—50 Dalecampius legendum putat *Capitolinum*.

NOTÆ

PONT. 'Septimius Geta Cæsar Pontifex:' caput nudum.)(Bos pascens. Supra STA: infra. BOV. Legendum videtur. 'Severis Tutantibus Agricolas' adversus prædones vel hostes, 'Beata Orbis Vota.' Tunc enim sunt lætæ segetes. Est hic nummus apud Patinum, p. 317. Severi sunt Septimius Severus pater, et liberi duo, Antoninus et Geta. Quid quod nec ulla Italiæ urbs olim cedit honori Augustorum vel Cæsarum, nec extra minorem Asiam in nummis concordia sunt, ut appellant, sive 'Ομόνοιαι, civitatum?' *Ed. sec.*

^d *Et L. Catonem*] Vide Notas et Emend. num. 47.

^e *Taurania*] Forte quæ Stephano Ταυρανίη. Vide Notas et Emend. num. 48.

^f *Casilini*] Casilinum fuit oppidum, ubi nunc est Capua nova, et quidem ad utramque ripam Vulturni amnis, qui et Casilinus inde dictus. De Casilino multa Livius, lib. xxiii. pag. 234.

^g *Auctor est Antias*] Etiam et Dionys. Halic. Rom. Antiq. iii. p. 186.

^h *Ἀπιολάνων πόλιν* a Tarquinio Prisco captam prodit.

ⁱ *Inchoaverit*] Livius, lib. i. pag. 15.

^j *Ad Silarum*] Σίλαρις Straboni, lib. v. in fine: nunc *Selo*, in sinum Salernitanum influit.

^k *Tuscorum*] Tuscos hanc oram olim tenuisse auctor est etiam Strabo loc. cit. Idem lib. vi. p. 252. templum ibi conditum ab Jasone tradit: Diodorus Sic. Bibl. lib. iv. pag. 259. portum de navis suæ nomine Ἀργῶν appellatum: unde *Argoæ* forte, potius quam *Argivæ*, legendum hic fuerit. Habet hæc quoque Solinus, cap. 2. p. 12. Nunc *Gifoni* vocant, quasi Junonis fanum: Templum hodieque durat, Assuntæ Virgini sacrum. Holsten.

^k *Intus oppidum Salerni, Picentia*] Ita Colb. 3. librique omnes editi. In mediterraneo procul a mari fuisse tum Picentiam innuit, Picentini agri metropolim: Salernum autem, quod in ora fuit, uti nunc est, non oppidi tum nomen obtinuisse, sed præsidii tantum a Romanis ibi constituti: quod

x. A Silaro regio tertia, et ager Lucanus^a Brutiusque incipit: nec ibi rara incolarum mutatione.¹ Tenuerunt eam Pelasgi,^b Ænotrii, Itali, Morgetes, Siculi, Græciæ maxime² populi: novissime Lucani a Samnitibus orti duce Lucio. Oppidum Pæstum,^{3c} Græcis Posidonia appellatum, sinus Pæstanus: oppidum Elea, quæ nunc Velia.^{4d} Promontorium Palinurum:^e a quo sinu recedente^f trajectus ad

CAP. x. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *mutatio*.—2 Ibid. *maximæ*; al. *magnæ*.—3 *Præstum*, et mox *Præstanus* Chiffi.—4 'Bene cod. Reg. 1. et Editio princeps, *Elea*, &c. Stephano quoque, Ἠλέα, ἡ νῦν Βελέα.' Brotier. *Helia*, quæ, &c. edd. vett. item Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.

NOTÆ

et Strabo diserte docet, lib. v. pag. 251.

^a *Lucanus*] Nunc Principatum citeriorem vocant: Brutium agrum, Calabriam.

^b *Pelasgi*] Hæc totidem verbis Antiochus Syracusanus, apud Dionys. Halic. Antiq. Rom. lib. i. pag. 10. A Pelasgo primum, mox ab Ænotro Pelasgi F. tum ab Italo: mox a Morgete, deinde a Siculo Morgetis hospite populis nomina subinde commutata. Strabo pariter, lib. vi. p. 257. Idem p. 254. ortos a Samnitibus Lucanos docet.

^c *Pæstum*] Παῖστον Ptolemæo, III. 1. in Lucanis. Eadem Ποσειδωνία Straboni, lib. v. p. 251. a Ποσειδῶν, hoc est, a *Neptuno*, unde, *Neptunia* Velleio dicitur. Nunc vicus in ora, *Pesti*. Sinui Pæstano nunc a Salerno, vicino oppido, nomen est.

^d *Velia*] Ἠλέα, ἡ νῦν Βελέα Stephano, et Straboni lib. vi. p. 252. ad amnem cognominem, quem accolæ vocant *Halente*: vicum *Castel a mare della Brucca*. Ptolem. III. 1. Οὐέλια. Et Ἠέλην dictam esse aliquando Strabo loc. citat. admonet, et nummus Cimelii nostri Parisiensis, ΤΕΑΗΤΩΝ, ex argento, et alter ex ære.—^e In his eximium olim ex auro vidi-

mus, apud D. de Boze, ex Academia Gallica, qui nummus Palladem galeatam exhibet, malis eminentibus et succi plenis: in ipsa autem galea, cum curru quadrijugo, duplcis victoriae indice, literas has scriptas: ΑΠΙΣΤΙΩ: quas in suo simili altero Goltzius corrumpit, Tab. 24. n. 9. Scripsit enim ex audaciore paulo conjectura, invitis nummis, ΦΙΛΙΣΤΙΩΝΟΣ: perinde quasi viri nomine scribendo locus hic esset. At in eo, quem dicimus, qui nitidissimus est, ΑΠΙΣΤΙΩ conspiciere legitur: quod sic interpretandum esse arbitramur, ΑΠαρῶπα Ἠεληταῖς ἸΣτησι Τριτογένειαν ἸΩ. *Pinguem Veletis Palladem sistit Ceres*. Agrum frumenti feracem significat, incolas bene valentes et bellicosos. Est enim ἸΩ in nummis antiquis Ceres: ut in nummo Arsacæ regis, ΤΟΠΠΙΑΙΩ: in altero Hadriani Augusti, ΓΑΖΑ ΕΙΩ. In altera nummi area leo est, virtutis ac roboris symbolum, cum subscripto nomine ΤΕΑΗΤΩΝ, *Veletarum* nummus.' Ed. sec.

^e *Palinurum*] Nomen servat, *Capo di Palenuro*. Mela II. 4. 'Palinurus olim Phrygii gubernatoris, nunc loci nomen.' Vide Virgil. *Æn.* vi. 381.

^f *Sinu recedente*] Quem nunc sinum

columnam^{5 g} Rhegiam centum m. pass. Proximum autem huic^h flumen Melpes:⁶ oppidum Buxentum, Græce Pyxus:ⁱ Laus^{7 j} amnis: fuit et oppidum eodem nomine. Ab eo Brutium littus: oppidum Blanda,^k flumen Batum:^{8 l} portus Parthenius Phocensium:^m sinus Vibonensis,ⁿ locus Clampetiae:^o oppidum Temsa,^p a Græcis Temese dictum: et Crotoniensium^q Terina, sinusque ingens Terinæus. Oppidum Consentia,^r intus. In peninsula^{9 s} fluvius Acheron, a quo oppidani Acherontini.^t Hippo,^u quod nunc Vibonem

////////

—5 Codd. Dalec. et Vet. ad *Colonium*, ut et paulo post.—6 *Melpes* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—7 *Talaus* Strabo lib. vi.—8 *Balcetum* codd. Dalec. Chiffi. et Vet. Mox in Chiffi. et *Phocensium*. Paulo post, margo edd. Dalec. et Gronov. *lucus* pro *locus*.—9 *Oppidum Consentia*. *Intus* in, &c. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *Oppidum C. intus*. *In peninsula*,

NOTÆ

vocant *Golfo di Policastro*, ab oppido Buxento.

^g *Ad columnam*] Quæ in ipso freto Rhegio constituta erat, unde τὴν Ῥηγίων στηλίδαν τοῦ πορθμοῦ appellat Strabo, lib. vi. p. 256. et 268. Ad Columnam Rhegiam, Antoninus, Me-
n. 4. aliique.

^h *Proximum autem huic*] Palinuro. Nomen anni ab incolis, *Molpa*.

ⁱ *Pyxus*] Πυξὸς Straboni, lib. vi. p. 253. nunc *Policastro*.

^j *Laus*] Ποταμὸς Λᾶος, καὶ πόλις Straboni loc. et Stephano pariter, in Lucais. Amnis meminit etiam Ptolem. iii. 1. in eodem tractu. Nunc *Laino*, Lucaniæ finis: Brutii inde agri initium.

^k *Blanda*] Blandæ in Lucanis, Livio, lib. xxiv. p. 252.

^l *Batum*] In Mss. *Baletum*.

^m *Phocensium*] A Phocensibus conditus, inquit Solin. cap. 2. p. 12.

ⁿ *Vibonensis*] Straboni, lib. vi. p. 253. a vicino fluvio oppidoque, κόλπος Λᾶος.

^o *Clampetiae*] Livio lib. xxx. p.

359. *Dampetia*. Dum Plinius locum appellat, excisum ævo suo innuit. Rursum deinde excitatum est: hodie *l'Amantea*, in ora Calabriae citerioris.

^p *Temsa*] Τεμέση et Τέμψα in Brutiis, Straboni, lib. vi. p. 255. Rudera visuntur, ubi *Torre Loppa* in Calabriae citerioris, ulteriosque confinio.

^q *Crotoniensium*] Hoc est, a Crotoniensibus condita, ut ait Solinus, cap. 2. p. 13. Hodie *Nocera*. Terinaeo sinui nomen, *Golfo di S. Eufemia*.

^r *Consentia*] Hodieque *Consenza*, in citeriore Calabria.

^s *In peninsula*] Peninsulam vocat Brutiorum partem eam, quæ maxime tendit in Siculum fretum, instar longæ cervicis: nunc Calabriae ulteriorem vocant. Dicemus de ea cap. 15.

^t *Acherontini*] Extat hujus oppidi memoria in nummis, ΑΧΕΡΩΝΤΑΝ. Non est *Cirenza*, in Basilicata: etsi hanc quoque Acherontiam vocant.

^u *Hippo*] Iisdem verbis Stephanus: Ἰππώνιον, πόλις Βρεττίων, ἥ μετ-

Valentiam appellamus, Portus Herculis,^v Metaurus^w amnis, Tauroëntum^{10x} oppidum, Portus Orestis, et Medma.^y Oppidum Scyllæum,^z Cratais^a fluvius, mater^{11b} (ut dixere) Scyllæ. Dein columna^c Rhegia: Siculum fretum, ac duo adversa promontoria: ex Italia Cænys,^d ex Sicilia Pelorum duodecim stadiorum intervallo. Unde^e Rhegium duodecim M. D. pass.¹² Inde Apennini sylvæ Sila,^{13f} promontorium Leucopetra^g XII. M. pass. Ab ea Locri cognominati^h a promontorio Zephyrio, absunt a Silaro CCCIII. M. pass.

Et includiturⁱ Europæ sinus primus, in eoque maria

§c. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—10 *Taurianum* Vet. Dalec. et mox in eodem, *Orestis et Medma*; Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov. O. et *Medua*.—11 *Cratis fluvius*, pater Vet. Dalec.—12 *Unde* R. XX. M. pass. Chiffi.—13 Cod. Dalec. *insula Sila*. Mox, Chiffi. *Leucopetra*

NOTÆ

ωνομάσθη ὑπὸ Ῥωμαίων Οὐίβων καὶ Οὐαλεντία. Hansit a Strabone, lib. vi. pag. 256. Nunc *Bivona*, quod oppidi navale est, cui nomen *Monte Leone*.

^v *Herculis*] Ἡρακλέους λιμὴν Straboni, loc. cit. Nunc *Tropea*.

^w *Metaurus*] Μέταυρος Straboni loc. cit. Nunc *Marro*.

^x *Tauroëntum*] Μελαῖ 11. 4. *Taurianum*: ejus extant rudera, prope vicum *Palma*: ubi et Orestis portus, *Porto Ravaglioso*.

^y *Medma*] Nunc *Rossarno*. Μέδμα et Μέσμα Stephano: Μελαῖ 11. 4. *Medama*, et Straboni Μέδαμα, lib. v. pag. 256.

^z *Scyllæum*] Τὸ Σκύλλαιον Straboni, loc. cit. Nunc *Sciglio* in ipso Siculo freto.

^a *Cratais*] Ita libri omnes. Nunc *Fiumara di Muro*, ad ipsam columnam Rhegiam.

^b *Mater*] Sic libri omnes. Alii, *Pater*. Sit penes fabulas fides.

^c *Columna*] Nunc vicus, la *Catona*:

alii *Calanna* vocant.

^d *Cænys*] *Capo di Cavallo*, duobus pass. mill. a Scyllæo. Καὺνς Straboni, p. 257. Proxime abest a Peloro: utriusque promontorii speculæ campana invicem sibi dant signum.

^e *Unde*] A columna: unde Rhegium abesse centum stadia, Strabo auctor est, lib. v. p. 257. quæ mensura cum Pliniana congruit. Oppido nomen *Reggio*.

^f *Sila*] Inde pix Brutia. Vibius Seq. p. 341. 'Sila Brutiorum nemus.' Σίλαν Strabo vocat, lib. vi. p. 261.

^g *Leucopetra*] *Capo dell' Armi*, in quo desinit alterum montis Apennini cornu. Sunt tamen qui arbitrentur esse *Punta della Saëtta*, promontorium inde millibus pass. octo dissitum, versus ortum.

^h *Locri cogn.*] Epizephyrii, a Zephyrio promontorio, quod obsidebant, nunc *Capo Bursano*.

ⁱ *Et includitur*] Hoc est, finitur. Sic iv. 18. 'Tertius Europæ sinus ad hunc modum clauditur.'

nuncupantur: ¹⁴ unde irrumpit, Atlanticum, ab aliis magnum: qua intrat, Porthmos^j a Græcis, a nobis Gaditanum fretum: cum intravit, Hispanum,^k quatenus Hispanias aluit: ¹⁵ ab aliis Ibericum, aut Balearicum: mox Gallicum ante Narbonensem provinciam: hinc Ligusticum. Ab eo ad Siciliam insulam Tuscum: quod ex Græcis alii Notium,^l alii Tyrrhenum, e nostris plurimi Inferum vocant. Ultra Siciliam ad ¹⁶ Salentinos, Ausonium Polybius appellat. Eratosthenes autem inter ostium Oceani et Sardiniam quicquid est, Sardoum. Inde ad Siciliam Tyrrhenum. Ab hac Cretam usque Siculum. Ab ea Creticum.

XI. Insulæ^a per hæc maria primæ omnium Pityusæ a Græcis dictæ, a frutice pineo, nunc Ebusus vocatur utraque,^b civitate fœderata, angusto freto interfluente, patent XLVI.^c M. pass.¹ Absunt a Dianio^d septingentis stadiis:

XXV. M. pass.—14 In eodem codice: *His includitur E. s. p. in eoque maria diversa nuncupantur.* Mox, Vet. Dalec. unde *Oceanus irrumpit*; alii, unde *irrumpunt.* Paulo post, *Astmos a Græcis* Chiffi.—15 Ita ex cod. Reg. 1. recepit Brotier: ita etiam margo edd. Dalec. et Chiffi. *abluit* Vet. Dalec. *illuit* Lugd. 1606. Dalec. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *aluit* Lugd. Erasmi.—16 *Ultra Siciliam quod est ad* Chiffi.

CAP. XI. 1 Ita Chiffi. et edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *patent XLII. M. pass.* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf.

NOTÆ

^j *Porthmos*] Πορθμός fretum sonat.

^k *Hispanum*] Hæc deinceps Solinus iisdem verbis, cap. 23. p. 44.

^l *Notium*] Solinus cap. 23. p. 44. *Ionium*, male. Νότιον hoc mare dixere, quod Romanis spectare ad austrum videretur; ut Adriaticum, e contrario, ad septemtrionem.

^a *Insulæ*] Martianus hic Plinium de more transcribit, lib. vi. cap. de insulis, &c. p. 206.

^b *Ebusus . . . utraque*] Hodie *Ibissa*, vel *Yeiça*. Quoniam fretum angustum interfluens mediam Ebusum olim intersequebat, gemina Ebusus a Plinio dicitur, quæ ipsi sunt Pityusæ duæ, Πιτυοῦσαι. Ceteris fere scriptoribus

Colubrariam quoque, de qua mox, in Pityusarum numero reponentibus: cum Ἐβουσον interim unam agnoscant.

^c *Patent XLVI.*] Ebuso nni, quæ gemina, ut diximus, a Plinio proditur, tantam amplitudinem, atque adeo majorem, Strabo adjudicat, lib. iii. p. 167. nempe stadiorum cccc. hoc est, L. M. pass. Agathemerus Geogr. 1. 5. geminam, ut Plinius, Ebusum novit: majorem trecentis, minorem stadiis centum porrectam: id quod eodem recidit.

^d *Dianio*] Hispaniæ oppido, de quo cap. 4.

totidem Dianium per continentem a Carthagine nova. Tantundem^{2e} a Pityusis in altum, Baleares^f duæ, et Sucronem versus Colubraria. Baleares funda bellicosas, Græci Gymnasias dixere. Major c.^s M. pass. est longitudine,³ circuitu vero CCCLXXV. M. Oppida habet civium Romanorum Palmam^h et Pollentiam: Latina,ⁱ Cinium, et Tucim: et fœderatum, Bocchorum^{4j} fuit. Ab ea XXX. M.^k pass. distat minor: longitudine XL. M.^{5l} circuitu CL. M. pass.

////////

Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—2 *Tantundem est Chiff.*—3 ‘Bene cod. Reg. 1. Editio princeps et Rezzonicus, *C. M. pass. est longitudine.*’ Brotier. *centum millia passuum longitudine* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Mox, *circuitu vero CCCLXXV.* Chiff.—4 *Pollentiam Latinacium et fœderatorum Bocchorum* margo edd. Dalec. et Gronov. *P. Latinorum civium et Tuscium quod fœderatum Bocchorum* Vet. Dalec. *P. Latina Cinium et Cunici, et f. Bochri* Gronov. *P. Latina Cinium et Cunici, et f. Bochri* edd. vett. *P. Latina, Cinium, et Cunici: et fœderatum, Bocchorum, &c.* Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *et Tucim* Regg. Brot. 1. 2.—5 Ita Chiff. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et

NOTÆ

^e *Tantundem*] Stadiis dcc. hoc est, LXXXVII. M. D. pass. a Pityusis in altum, Italian versus recedunt Baleares duæ: versus Sucronem, quæ urbs Hispaniæ fuit, Colubraria, hodie *Moncolibre*, sen Mons Colubrarius; Græcis eandem vim nominis rationemque secutis ‘Οφιούσα’ nam etiamnum serpentibus impeditur atque vastatur. Mariana, Hist. 1. 16.

^f *Balcares*] Eam vocem Carthaginiensium lingua, funda bellicosas significare, auctor est Agathemerus loc. cit. Diodorus Sic. Bibl. v. p. 297. Baleares dietas putat ἀπὸ τοῦ βάλλειν, a jaculando: Γυμνησίας, quod nudo corpore incolæ incederent per æstatem. Livius, in Epit. lib. LX. vel a teli missu, vel a Baleo Herentis comite ibi relicto, cum Hercules ad Geryonem navigaret. Vide etiam Tzetz. in Lycophr. p. 94.

^g *Major C.*] Artemidorus apud Agathem. loc. cit. stadia mille et ducenta longitudine ait continere, quæ

sunt passuum CL. millia. Huic nomen est *Majorca*.

^h *Palmam*] Πάλμαν, καὶ Πολλεντίαν Straboni, lib. III. p. 167. utramque civitatis Romanæ jure donatam. Colonias appellat Mela II. 7. Palmam hodie Mallorcæ vocant.

ⁱ *Latina*] Quæ Latii jus haberent. In Mss. Reg. &c. *Latina, civium, et Tucim*.

^j *Bocchorum*] Bocchori nomen ei oppido erat, quod jam tum intercidisse innuit, olim fœdere junctum Romanis. Cave enim existimes Bocchos Mauritanix Reges hic imperitasse, quod fere sensit Solinus, cap. 23. p. 44.

^k *Ab ea XXX. M.*] Strabo loc. cit. LXX. tantum stad. hoc est, VIII. M. DCC. pass. Minori nomen est *Minorca*.

^l *XL. M.*] Sic Mss. omnes. Agathemerus hanc patere ait stadiis trecentis, hoc est, III. M. DCC. pass.

Civitates habet Jamnonem,^{6m} Saniseram, Magonem. A majore XII. M. pass. in altum abest Capraria:ⁿ insidiosa naufragiis, et e regione Palmæ urbis Menariæ,^o ac Tiquadra,⁷ et parva Hannibalis. Ebusi terra^p serpentes fugat, Colubrarie parit. Ideo infesta omnibus, nisi Ebusitanam terram inferentibus. Græci Ophiusam dixere. Nec cuniculos⁸ Ebusus gignit, populantes^q Balearium messes. Sunt aliae XX. ferme parvæ mari vadoso.

Galliæ^r autem ora,⁹ in Rhodani ostio, Metina:^s mox quæ Blascon^t vocatur: tres Stœchades^u a vicinis Massiliensibus dictæ propter ordinem,^v quas item nominant singulis vocabulis, Proten,^w et Mesen,¹⁰ quæ et Pomponiana vocatur: tertia Hypæa. Ab his Sturium,^x Phœnice, Phila:

Franz. LX. M. edd. vett.—6 *Labonem* Chiff. *Lamnonem* Vet. Dalec. *Hannonem* margo edd. Dalec. et Gronov.—7 *Triquetra* Vet. Dalec. et mox in eodem: et patria *Annibalis*.—8 Ita Regg. Brot. 1. 2. et Rezzon. item Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. Ncc omittunt codd. Dalec. et Harduin. editio princeps, Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Mox, *populantes Brassocorum messes* cod. Dalec.—9 Vet. Dalec. autem hinc ora.—10 Chiff. et Tolet. *Stœchades a vicinis M. d. p. o. quo sitæ sunt. Nomina singulis Prote, Mese.* Mox Vet. Dalec. quæ et *Pompejana*.

NOTÆ

^m *Jamnonem*] Mela II. 7. 'Castella sunt in minore, Jamno et Mago.'

ⁿ *Capraria*, &c.] Martian. lib. VI. p. 206. Nunc *Caprara*, vel *Cabrera*. Majori Balearium subest, ad austrum.

^o *Menariæ*] Sic plane Mss. omnes. Et *Menarias*, et *Tiquadram*, et parvam *Hannibalis* insulam, nunc mari demersas putamus.

^p *Ebusi terra*] Solinus, cap. 23. p. 44.

^q *Populantes*] Vide quæ dicturi sumus, VIII. 81.

^r *Galliæ*] Martianus loc. cit. 'In Galliæ quoque ora, in Rhodani ostio,' &c.

^s *Metina*] In Mss. *Metania*. Forte ab ostio Rhodani, in quo olim fuit *Metapina*.

^t *Blascon*] Festo Avieno, in descript. Oræ marit. vs. 600. *Blasco*. Incerti situs.

^u *Stœchades*] *Les Isles d'Hières*, a vicino in continente oppido appellatæ, quod Massiliensium olim ditionis fuit: quare Massiliensibus hæ vicinæ dicuntur.

^v *Propter ordinem*] Vide Notas et Emend. num. 49.

^w *Proten*] Πρώτην, hoc est *Primam*: hodie *Porquyroles*. Μέσην, *Mediam*, nunc *Portecroz*, quæ anno 1200. Mediana vocabatur, ut docet Honor. Bouche Hist. Prov. I. 7. p. 43. Ὑπαινα denique, hoc est *Postrenam*, nunc *l'Isle du Levant, ou du Titan*, quæ maxime omnium in ortum vergit.

^x *Ab his Sturium*] Nunc sunt *Ribaudas*, *Langoustier*, *Baqueou*, ut recte

Lero,^y et Lerina^z adversum Antipolim, in qua Vergoani oppidi memoria.

XII. (VI.) In Ligustico mari est Corsica, quam Græci Cyrnon^a appellavere, sed Tusco propior: a septemtrione in meridiem projecta,¹ longa passuum CL. millia:^b lata majore ex parte quinquaginta: circuitu CCCXXV.^{2 c} M. Abest a vadis Volaterranis LXII. M. pass.^d Civitates habet XXXIIIe et colonias; Marianam,^f a C. Mario deductam; Aleriam,³ a dictatore Sylla. Citra est Oglasa:^g intra vero^h sexaginta millia passuum a Corsica, Planaria^{4 i} a specie dicta, æqualis freto, ideoque navigiis fallax. Amplior

CAP. XII. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. *porrecta*.—2 Ita codd. Tolet. Chiff. et Harduini, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. ita quoque Martianus. CCCXXII. edd. vett.—3 Vet. Dalec. *Alteram*. Mox Martianus: a D. Scipa autem citra est, Oglosa infra.—4 *Platanaria* margo edd.

NOTE

vidit idem auctor Historiæ Provinciæ, loc. cit. Sunt eæ inter Stæchadas minimæ, in quibus exstructæ arces Ludovici XIII. principatu.

^y *Lero*] Hæc Antipoli propior, quam Lerina, est. Nunc a sacello ei Divæ sacro, *l'Isle de S. Marguerite*.

^z *Lerina*] A Lerone freto passuum DC. dispescitur. Strabo lib. iv. p. 185. Πλανασίαν vocat, a planitie. Unde Sidonius in Enchar. ad Faustum: 'Quantos illa insula plana Miserit in cælum montes:' virossanctos intelligit, seu Monachos Lerinenses. Nunc *S. Honoré de Lerin*. Antoninus in Itiner. Marit. 'Ab Antipoli Lero et Lerina insulæ, M. P. XI.'

^a *Cyrnon*] Α Græcis Κύρνος, a Πæνις Κορσική, inquit Pausanias in Phoc. lib. x. p. 639.

^b *CL. millia*] Strabo lib. v. p. 224. ex Chorographo nescio quo, CLX. mill. longitudine, latitudine LXX. porrigi ait. Plinium, ut solet, sequitur Martians, lib. vi. p. 207.

^c *CCCXXV.*] Sic libri omnes Mss.

cum Martiano.

^d *LXII. M. pass.*] Vide Notas et Emend. num. 50.

^e *Habet XXXIII.*] Sic Martianus, loc. cit.

^f *Marianam, &c.*] Utriusque coloniæ, et a Mario et a Sylla deductæ, Seneca meminit, de Consol. ad Helv. cap. 8. p. 808. Aleriæ Mela, II. 7. Florus, II. 2. et Antoninus. Utriusque rudera hodieque visuntur, latere insulæ eo, quod Italiam spectat. In Conc. Lateranensi sub Martino: 'Donatus Marianensis Episc.' Vide Notas et Emend. n. 50.

^g *Oglasa*] Apparet ex situ esse *Monte Christo*, ubi Monachi olim degabant, ad quos literas scribit S. Gregor. I. 9.

^h *Intra vero*] Priscæ fere convenit recentium nautarum mensura, hoc idem maris spatium L. millibus pass. metientium.

ⁱ *Planaria*] Nunc *Pianosa*, prope Ilvam, cui ad occasum obtenditur.

Urgo,^{5j} et Capraria,^k quam Græci Ægilon dixere: item Ægilium:^l et Dianium, quam Artemisiam:^m ambæ contra Cosanumⁿ littus: et Barpana,^o Menaria,^p Columbaria, Venaria. Ilva^q cum ferri metallis, circuitu centum millia, a Populonio decem, a Græcis Æthalia dicta. Ab ea Planasia,^r XXXVIII. M.⁷ Ab his ultra Tiberina ostia in Antiano^s Astura, mox Palmaria,^t Sinonia, et adversum For-

////////

Dalec. et Gronov.—5 *Amplior Orgon* Vet. Dalec. *Amplior Gorgon* al. ap. eundem. Mox, *Ægilium* dixere Vet. Dalec. et paulo post in eodem: *item Igi-
lium*; Mela, *Ignium*.—6 Vet. Dalec. et *Barpona Mænaria*; edd. vett. et Gronov. et *parvæ Mænaria*, vel *Menaria*. Paulo post, in iisdem vett. a *Populonia*.—7 Ita codd. Harduini, et Chiffi. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont.

NOTÆ

^j *Urgo*] Sic Mss. omnes, sic etiam Mela, II. 7. et Martianus loc. cit. Rutilio in Itiner. p. 315. ‘Gorgon.’ ‘Assurgit ponti medio circumflua Gorgon, Inter Pisanum Cyrenaicumque latus.’ S. Greg. Ep. I. 50. ‘Gorgonis insulæ monasteria’ laudat. Stephano, Ὀργῶν, νῆσος Τυρρηνίας. Hodie *la Gorgona*.

^k *Capraria*] *Caprara* vel *Capraia*. Ἀγίλον Græci dixere, ἀπὸ τῶν ἀγῶν, hoc est, a capris sylvestribus, ut ait Varro de Re Rust. II. 3. qui Caprasiam vocat. Sic Planariam, Planasiamque ex æquo dicimus.

^l *Item Ægilium*] Diversa hæc insula a superiore: Antoninus in Itiner. Marit. ‘Insula Ægilium a Cosa stadia xc.’ Melæ II. 7. et Martino, lib. VI. p. 207. *Igilium*. Laudat hanc Rutilius eximie in Itiner. lib. I. p. 308. ‘Eminus Igili sylvosa cacumina miror,’ &c. Nunc *Giglio*.

^m *Artemisiam*] Subintellige, dixere Græci: est enim Ἀρτέμις Græce *Diana*. Ἀρτέμιταν hanc insulam Stephanus vocat. Nunc *Gianuti*, contra Monte Argentaro, quod promontorium in continente Italiæ est.

ⁿ *Cosanum*] Citra Tiberis ostia. De Cosa diximus cap. 8.

^o *Barpana*] Ita Mss. omnes. Ea haud dubie est, quæ Pomponio Melæ, II. 7. Carbania dicitur: nunc *Corboli*, juxta Ilvæ promontorium illud, quod Plumbinum Italiæ respicit.

^p *Menaria*] Nunc *Meloria*, quæ portui Liburno objacet. Columbariam ab avium genere dictam Solinus autumat. Veneriam, non Venariam habet Martianus, loc. cit. Ambæ inter Ilvam et Plumbinum sitæ.

^q *Ilva*] Rutilius in Itiner. lib. I. pag. 309. ‘Occurrit Chalybum memorabilis Ilva metallis.’ Nunc *Elva* dicitur, contra Plumbinum. Eadem Ἀἰθalia cur nuncupata sit, disce ex Stephano. Ilvam ab Æthalia perperam sejungit Ptolemæus, et mox Ænariam rursum a Pithecusa.

^r *Planasia*] Quam paulo ante Planariam diximus. Sic Capraria eadem quæ Caprasia est. Insula M. Pisonis Planasia a Varrone dicitur, de Re Rust. III. 6.

^s *In Antiano*] Ubi colonia Antium, Astura flumen et insula, ut diximus cap. 9.

^t *Palmaria*] Palmaria hodie *Palmaruola*. Sinonia, *Sanone*, Caietam versus. Ceteris major Pontia, *Isola di Ponza*: universæ fere communi vo-

mias Pontiae. In Puteolano autem sinu Pandataria,^{8 u} Prochyta,^v non ab Æneæ^w nutrice, sed quia profusa^x ab Ænaria^y erat. Ænaria ipsa a statione^y navium Æneæ, Homero^z Inarime dicta, Græcis Pithecusa, non a simiarum^a multitudine¹⁰ (ut aliqui existimavere) sed a figlinis^b doliorum.¹¹ Inter Pausilypum^c et Neapolim Megaris:^d

////////

et Franz. XXXIX. edd. vett. et Gronov.—8 Chiff. *Pandateria*.—9 ‘Quidam Ænaria ubique scribunt.’ Dalec.—10 Margo edd. Dalec. et Gronov. *mutatione*.—11 Ita ex codd. snis Hardnin. cum antea legeretur, *doliariorum*.—

NOTE

cabulo Pontiae appellata. Unica Straboni *Ποντία*, lib. II. p. 123. Pontiae multitudinis numero, Livio lib. IX. pag. 162.

^u *Pandataria*] Straboni, lib. V. pag. 233. *Πανδαράπια*. Nunc S. Mariae. Pandateria Tacito, Annal. I. p. 26.

^v *Prochyta*] *Προχύτη* Stephano: etiamnumque *Procyta*, contra promontorium Misenum.

^w *Non ab Æneæ*] Ut existimavit Dionys. Halic. Antiq. Rom. lib. I. p. 43.

^x *Quia profusa*] Quia motu terræ avulsa, ac veluti in altum projecta ab Ænaria, sen Pithecusa, foret. Strabo lib. V. p. 247. Ex his Plinii verbis Martiauns ridicule Abænariam insulam finxit.

^y *A statione*] Festus quoque: ‘Ænaria appellavere locum, ubi Æneas classem a Trojanis veniens appulit,’ — ‘Plinius non Æneam cum navibus, sed Æneæ naves duntaxat, quas ille Tithono in Italiam proficiscenti ad transvehendos colonos locaverat vel commodarat, usque ad hanc insulam pervenisse refert, nec ultra progressas ibi substitisse in tutissima statione, donec in Troadem ante Græcorum adventum remigrarent; Tithono interim, (qui missus, non a Laomedonte, ut suspicati nuper in Apologia Homeri sumus, sed a Priamo fratre fuerat, ad transvehendos, quos

diximus, colonos, scilicet valetudine, ætate, vel sexu inutiles bello Trojano sustinendo, quod imminabat a Græcis,) ad Lirim amnem usque ad Circæos naves suas peragente. Naves enim Æneas, quibuscum in Italiam venire ipse potuisset, easdem agnato suo Tithono potuit in publicam patriæ utilitatem commodare: aut si venit ipse ductor navium suarum, id quod minus esse verisimile arbitramur; ante Trojanam certe obsidionem, Homero teste idoneo ac locuplete, Trojam rediit, Tithono in Italia remanente.’ *Ed. sec.* Hodie *Ischia*. Vide Notas et Emend. num. 51.

^z *Homero*] In Catalogo Navium, vs. 290. *Εἰν Ἀρίμοις* unde Virg. Æneid. IX. Ovid. Met. XIV. 89. aliique *Inarimen* finxere.

^a *Non a simiarum*] Quas Græci *πιθήκους* vocant. Ita nihilominus visum Ovidio, Met. IV. 90. Xenagoræ et Æschini apud Harpocrat. p. 168. atque e recentioribus, Salmasio, et Bocharto de Animal. III. 31. p. 994. Sane *ἔριμος* Hesychio *πίθηκος* est, hoc est, *simia*.

^b *A figlinis*] Officinis, in quibus dolia fiunt figlina: ἀπὸ τῶν πιθήκων, hoc est, κεραμέων πίθων. Α πίθος ἵτι πίθακον, πίθηκον, πιθηκόεις, πιθηκέσσαι, et πιθηκοῦσαι, id est, *figlinae*.

^c *Pausilypum*] Hodieque *Posilypo*, in Campania, prisca incolarum Græ-

mox a Surrento octo millibus passuum distantes, Tiberii principis arce nobiles Capreæ,^e circuitu XI. M. pass.¹²

XIII. Mox¹ Leucothea: ^a extraque conspectum,^b pelagus Africum attingens, Sardinia, minus octo ²^c millibus passuum a Corsicæ extremis, etiamnum angustias eas aretantibus insulis parvis, quæ Cuniculariæ^d appellantur: itemque^e Phintonis,³ et Fossæ, a quibus fretum ipsum Taphros nominatur.

(VII.) Sardinia ab oriente^f patens, CLXXXVIII. millia passuum: ab occidente, CLXXV.⁴ millia: a meridie, LXXVII.⁵ millia: a septemtrione, CXXV. circuitu DLXV.⁶

////////

12 ¹ Male Mss. Reg. et editio princeps aliæque, XL. M. Optime emendavit Cl. Rezzonicus, XI. M. errorem monstrante Josepho Maria Secundo, Caprearum, nunc *l'Ile de Capri*, præfecto, in erudita insulæ descriptione. *Brotier.*

CAP. XIII. 1 *Mox* deest in quibusdam ap. Dalec. et Gronov. Deinde, *extra quem conspectum* codd. Dalec. Chiff. et Vet. Dalec.—2 Ita Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *minus novem* edd. vett. et Gronov.—3 *Phitonis* Vet. Dalec. *Pintonis* Tolet.—4 Ita Chiff. et Tolet. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. CLXX. edd. vett. et Gronov. CLXXII. al. ap. Dalec.—5 Ita Chiff. et edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. LXXIV. edd. vett. ante Harduin.—6 Ita etiam Chiff. et edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. CXXII. circuitu DLX. edd.

NOTÆ

corum appellatione, ab abigendis cenis, tristitiæve cessatione, Πανσάλυπον. Mons enim mare prospectans, consitus arboribus, villisque refertus, omnium ejus oræ amenissimus est: Virgilii quoque cineribus inclytus.

^d *Megaritis*] Μεγαρίς, nunc Castel del Oro.

^e *Capreæ*] Describuntur eleganter a Tacito, Annal. iv. p. 122. Vide etiam Sneton in Tiberio, cap. 40. et Dionem lib. LII. p. 495. Nunc *Capri*.

^a *Leucothea*] Meminit hujus Mela, II. 7.

^b *Extraque conspectum*] Sic in altum recedens, ut a continente prospici non possit, nisi ægæ admodum. Strabo lib. v. p. 223. Κατοπτρεύεται δ' ἀπὸ τῆς πόλεως πόρρωθεν μὲν καὶ μό-

λῆς ἡ Σαρδῶν, ἐγγυτέρω δὲ ἡ Κύρνος, κ. τ. λ.

^c *Minus octo*] 'In octavo milliaro a Corsica Sardinia est,' inquit Martianus, lib. vi. p. 207. Stadiorum fere LX. intervallum esse ait Strabo, lib. v. p. 223. hoc est, VII. M. D. pass.

^d *Cuniculariæ*] Hodie sine nomine, scopulis, quam insulis, propiores.

^e *Itemque*] Id est: Angustiae illæ aretantur, non modo Cuniculariis insulis, sed illa etiam insula, quæ Phintonis, (Ptolemæo, III. 3. Φίντωνος νήσος,) et his quæ Τάφρος, seu Fossæ vocantur. Illa nunc *Isola di Figo*: altera *Isola Rossa*, Cluverio, de Corsica Antiq. p. 502.

^f *Ab oriente*] Latere orientali: Hæc Martianus iisdem verbis, lib. vi. cap.

millia: abest ab Africa Caralitano^g promontorio ducenta millia, a Gadibus quatuordecies centena. Habet et a Gorditano^h promontorio duas insulas, quæ vocantur Herculis: ⁱ a Sulcensi,^{7j} Enosin:^k a Caralitano, Ficariam.^l Quidam haud procul ab ea etiam Berelidas^m ponunt, et Collodem, et quam vocant Heras lutra.⁸ Celeberrimi in ea populorum, Ilienses,⁹ⁿ Balari, Corsi. Oppidorum XVIII.^{10o} Sulcitani,^p Valentini,^q Neapolitani,^r Bosenses,^s Caralitani^t

vett. et Gronov. Mox, *Calaritano* Vet. Dalec.—7 *Solcensi* vetustissimi codd. ap. Dalec. *Sylcensi* al. ap. eundem; *Sulsensi* Gronov. Mox, Martiannus: a *Caralitano*, *Ficariam*, *Galatamque*.—8 Chiff. et quam vocant *Heralytra*; vetustiss. ap. Dalec. et quam vocant *Hieraca*.—9 *Jolenses* Vet. Dalec. *Jolenses* margo edd. Dalec. et Gronov.—10 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller, Bipont. et Franz. XIV. edd. vett. et Gronov.—

NOTE

de Sardin. p. 207.

^g *Caralitano*] *Capo Ferrato*, et *Capo di Carbonara*.

^h *Et a Gorditano*] *Γορδίτανον ἔκρον* Ptolemæo, III. 3. ab occidentali insulæ latere: nunc *Capo di Monte Falcone*, et *Capo di Argentera*. Habet hæc quoque Martiannus iisdem verbis, loc. cit.

ⁱ *Herculis*] *Ἡρακλέους νῆσον* unicam Ptolemæus agnoscit, III. 3. Sunt tamen geminæ: major *Asinara*, sive *Zaxura*: minor *Isola piana* dicitur.

^j *A Sulcensi*] Quod meridionali insulæ latere, vulgo *la Punta dell' Ulga*, nomen olim habuit a Sulcensi oppido, de quo mox.

^k *Enosin*] *Ἐνωσιν*. Hodie a S. Autiocho nomen habet.

^l *Ficarium*] *Φικαρία νῆσος* Ptolemæo, loc. cit. Cluverio *Coltela*.

^m *Berelidas*] Vide Notas et Emend. num. 52. Et *Beleridas*, et *Κολλῶδη*, et *Ἡρας λοῦτρα*, seu *Junonis thermas*, inter insulas quæ Sardiniae adiaceant, ab auctoribus haud satis probatæ fidei asserri, haud obscure prodit ea loquendi formula, 'Quidam ponunt,' &c.

ⁿ *Ilienses*] *Ἰλιεῖς*, qui Ilio everso huc confugere, Iolao duce, ut Pansanias refert, Phocic. lib. x. p. 639. unde et *Ἰολαεῖοι* a Diodoro appellati, lib. v. Bibl. pag. 296. Ilienses quoque et Mela II. 7. et Livius vocat, lib. xli. p. 523. quibus iste adjuncta Balarorum auxilia scribit. Quare Plinium haud merito Salmasius arguit, in Solin. pag. 29. et 99. quasi *Ilienses* pro *Iolenses* dixerit. *Βαλαρῶν* et *Κορσῶν* appellatio unde sit deducta, Pansanias aperit, loc. cit.

^o *Oppidorum XVIII.*] Ita Mss. omnes. Subintellige, celeberrima.

^p *Sulcitani*] Stephanus: *Σόλκοι, πόλις ἐν Σαρδοῖ*. Addit a Carthaginensibus conditam. Antonino *Sulci*. Aliis *Sulchi*, *Σουλχοί*. Ubi nunc portus est, cui nomen *Palma di Solo*.

^q *Valentini*] *Ὀυαλεντῖνοι* Ptolemæo III. 3. ab oppido cognomine, quod perperam in libris editis *Ὀυαλερία* pro *Ὀυαλεντία* scribitur.

^r *Neapolitani*] Ptolemæo, loc. cit. *Νεαπολῖται*, oppidum Aquæ Neapolitanæ, quarum etiam meminit Antoninus sive Æthicus: hodieque *Napoli*.

civium Romanorum, et Norenses.¹¹ Colonia autem una, quæ vocatur Ad turrim^v Libysonis. Sardiniam^w ipsam Timæus Sandaliotin^x appellavit ab effigie soleæ, Myrsilus Ichnusam a similitudine vestigii. Contra Pæstanum sinum Leucasia^y est, a Sirene ibi sepulta appellata. Contra Veliam, Pontia, et Ischia,¹¹ utræque uno nomine Ænotrides;² argumentum possessæ ab Ænotriis³ Italiæ. Contra Vibonem parvæ, quæ vocantur Ithacesiæ,^b ab Ulyssis specula.¹²

XIV. (VIII.) Verum ante omnes claritate Sicilia, Sicania a Thucydide^{1c} dicta, Trinacria^d a pluribus, aut Triquetra,^e

//////////

11 *Isacia* margo edd. Dalec. et Gronov. Mox, *utraq̃ue uno nomine* Vet. Dalec. — 12 *Ulyssis spectacula* Tolet. ab *Ulyssis spectacula* Cuiusfl. et Vet. Dalec. ab deest in edd. vett. et Gronov.

CAP. XIV. 1 Ita Ed. pr. et Vet. Dalec. *Thucydidi* tertio casu Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Mil-

NOTÆ

¹¹ *Bosenses*] Βῶσα inter oppida Sardiniae mediterranea, apud Ptolem. loc. cit. nomen retinet.

^v *Caralitani*] Quibus jus civium Roman. concessum. Sive Caralim, sen Calarim legas, perinde est. Mela II. 7. 'Sardiniae urbium antiquissimæ, Caralis et Sulchi.' Livius 'urbem Carales' vocat, lib. XXIII. p. 242. Florus, II. 6. 'urbem urbium Caralin,' quia jam tum, ut hodieque, metropolis insulae fuit: incolis *Carliari*.

^w *Norenses*] Antonino, Nora. Νῶρα Ptolemæo, meridionali insulae latere. Hodie *Nori*.

^v *Ad turrim*] Nunc *Porto di Torre*. In Notitia Episcop. apud Victorem Viteus. inter Episcopos Sardiniae, 'Felix de Turribus.' Antonino, 'Ad Turrem,' oppidum Sardiniae est. Ptolemæo III. 3. Πύργος Βίσσωνος πόλις, pro Λιβύσσωνος. Nunc ibi creditur esse *Sassari*.

^w *Sardiniam*] Hæc totidem verbis Solinus, cap. 4. p. 18. et Martianus, lib. VI. de Sardinia, p. 207. Prævit auctor libri Mirab. Auscult. p. 1159.

^x *Sandaliotin*] Σανδαλιῶτιν, et Ἰχνοῦσαν. Claudianus, de bello Gildon. 'Humanæ speciem plantæ siuosa figurat Insula: Sardiniam veteres dixerunt coloni.' Vide etiam Pausan. Phocic. lib. x. p. 638.

^y *Leucasia*] Apud Strabonem lib. II. p. 123. Λευκασία: at sæpius Λευκωσία, ut Stephanus habet: et auctor libri Mirab. Auscult. p. 1190. quo nomine Sirenen etiam esse vocitatum diximus, cap. 9. Hodie *la Livosa*, petra verius quam insula. Ab Æneæ consobrina ibi defuncta, Λευκασίαν nominatam scribit Dionys. Halic. lib. I. p. 43.

² *Ænotrides*] Οἰνωπρίδες νήσοι Straboni, lib. VI. pag. 252. De Velia diximus cap. 10. et de Pæstano sinu, et de Vibone.

³ *Ab Ænotriis*] Quos in Italia rerum potitos olim Strabo etiam prodidit, pag. 253.

^b *Ithacesiæ*] Ἰθακησίαι. Meminere Solinus, et Martiannus. Nunc *Torricella*, *Praca*, *Bruce*: scopulique alii sine nomine.

^c *Thucydide*] Lib. VI. p. 411.

a triangula specie: circuitu patens, ut auctor est Agrippa,^f DCXVIII. M. pass. quondam^g Brutio agro cohærens, mox interfuso mari avulsa XV. M.² in longitudinem freto, in latitudinem autem M. D. pass. juxta^h columnam Rhegiam. Ab hoc dehiscendiⁱ argumento, Rhegium Græci nomen dedere oppido, in margine Italiæ sito. In eo freto est scopulus Scylla: item Charybdis mare vorticosum: ambo clara^j sævitia. Ipsius Triquetrae, ut diximus,^k promonto-

ler. Bipont. et Franz.—2 Ita codd. Hardnini, Chiffi. et Dalec. XII. M. edd.

NOTE

^d *Trinacria*] Thucyd. loc. cit. Diodoro Bibl. lib. v. p. 286. et aliis.—^e Homero, Od. A. 106. et M. 127. *Θρινακίη νῆσος*, alia longe a Trinacria est. Hæc partim Latina vox est ab adjectivo *trinus*, partim Græca, ex voce *ἄκρα*, *promontorium*. Illa ad quandam prioris similitudinem ficta est, et Solis insula appellatur, quoniam in ea sol perpetuo lucet. Est enim ea insula in Odyssea, ipsum hoc terræ hemisphaerium, quod certe semper lucet a sole. In nummis Augusti inscriptis, SICIL. cave putes Siciliam significari. Diana stans vel gradiens pingitur cum arcu et pharetra, quæ effigies ad Siciliam non pertinet. At si Sicilia designaretur, cum symbolo congruentiore scriberetur nomen integrum SICILIA. Primæ sunt ergo eæ totidem vocum literæ, hac sententia: ‘Salus Imperatoris Caesaris, Italiæ Lætitiæ est.’ Is autem saluti ac valetudini snæ, venatione, quam Diana cum arcu significat, consuebat.’ *Ed. sec.*

^e *Triquetra*] ‘Prædia Triquetra,’ hoc est, Sicula, dixit Horatius II. Sat. 6. 55.

^f *Agrippa*] At Posidonius apud Strabonem, lib. vi. pag. 266. habet tantum stadia quater mille et cccc. hoc est, DL. mill. pass. Timosthenes

vero apud Agathemerum, I. 5. stadiis 4746. ambitum Siciliæ defuit, hoc est, DCCIII. mill. CCL. pass.

^g *Quondam*] Vide quæ diximus II. 90.

^h *M. D. pass. juxta*] Ita Timosthenes apud Agathem. duodecim stadia patere hoc fretum latitudine prodidit, I. 5.

ⁱ *Ab hoc dehiscendi*] Ita Solinus, cap. 5. pag. 19. ‘Ἀπὸ τοῦ βαγῆναι Rhegium dictum volunt, quod ibi terra dehiscat interfuso tenui maris enripo. Alii Regium sine aspiratione scripsere, quasi Regiam, hoc est, Βασίλειον. Strabo, lib. vi. p. 258.

^j *Ambo clara*] De his satis apposite Ovid. Met. VII. 62. ‘Quid quod nescio qui mediis concurrere in nudis Dicuntur montes? ratibusque inimica Charybdis Nunc sorbere fretum, nunc reddere: cinetaque sævis Scylla rapax canibus Siculo latrare profundo?’ —‘At apud Homerum, Odys. M. 61. Scylla et Charybdis petrae sunt duæ fabulosæ, cum scopulis totidem; quibus imaginibus poetice describit adteriorum, discordiæ, et luxuriæ mala.’ *Ed. sec.*

^k *Ut diximus*] Cap. 10. Πέλωρος ἄκρα Ptolemæo, III. 4. Nunc *Capo di Faro*.

rium Pelorus vocatur, adversus Scyllam vergens in Italiam: Pachynum³¹ in Græciam, ccccxl. m.⁴ ab eo^m distante Peloponneso: Lilybæumⁿ in Africam clxxx. m. intervallo a Mercurii^o promontorio: et a Caralitano Sardiniae cxc.⁵ m. Inter se autem hæc promontoria ac latera distant his spatiis. Terreno itinere a Peloro Pachynum clxxxvi.^{6p} m. pass. Inde Lilybæum, cc. m. inde Pelorum, clxx. m. Coloniae ibi quinque: ^q urbes ac civitates lxiii.⁷ A Peloro mare Ionium ora spectante, oppidum Messana civium Romanorum,^r qui Mamertini vocantur. Promontorium Drepanum,^s colonia Tauromenium, quæ antea Naxos,^t

vett. et Gronov.—3 *Pachynus* margo edd. Dalec. et Gronov.—4 Ita cod. Dalec. cum edd. Harduin. Miller. Bipont. et Franz. cui lectioni astipulatur et Martiannus. *CXLIV. M.* edd. vett. et Gronov.—5 Ita Chiffli. et Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *CXX.* edd. vett. et Gronov.—6 Ita quoque Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *CLXVI.* edd. vett. et Gronov.—7 Ita Chiffli. Harduin. 1. 2. 3. Miller. et Bipont. *Coloniae immunes quinque, civitates LXXIII.* margo edd. Dalec. et Gronov. *Coloniae ibi*

NOTÆ

¹ *Pachynum*] Πάχυνος ἄκρα Ptolemæo, nunc *Capo di Passaro*, sive *Pasalo*.

^m *CCCCXL. mill. ab eo*] Vide Notas et Emend. num. 53.

ⁿ *Lilybæum*] Λιλυθαίων ἄκρα Ptolem. *Capo di Marsalla*.

^o *A Mercurii*] In Africa. De eo, v. 3. Hoc intervallum Timosthenes loc. cit. ait esse fere cc. mill. pass.

^p *Pachynum CLXXXVI.*] Ita Mss. omnes, Capella, pag. 208. clxxvi. Terreno itinere hæc mensura instituitur, atque adeo brevior insulæ circuitus ex triplici hoc intervallo colligitur, quam quem Agrippa efficit, ora sinubusque lustratis.

^q *Coloniae ibi quinque*] Vide Notas et Emend. num. 54.

^r *Civium Rom.*] Jure civitatis a Senatu donatum. *Messinae*. Incolis, *Messina Citta nobile*.—^t Nummi veteres sub Augusto cusi *MESSENION*, Latinis

scripti characteribus, ut se cives Romanos incolæ testarentur, seque a Messeniis Peloponnesis discrimina- rent. Cuniculus in ea nummi parte sculptus, cuniculosam eam fuisse vel esse regionem docet. Fuit hic nummus argenteus apud D. de Boze. ⁷ *Ed. sec.*

^s *Drepanum*] Idem quod Ptolem. Ἀργεννον: nunc *Capo di S. Alessio*, a proximo S. Alexii castello.

^t *Antea Naxos*] Solin. cap. 5. p. 19. Etiam Antoninus in Itiner. *Tanromenium* Naxon vocat. Nempe Naxo excisa, *Tanromenium* successit, quo deducti sunt Naxii, ut auctor est Diod. Sic. Bibl. lib. xiv. pag. 282. et lib. xvi. pag. 411. Græcis Ταυρομένιον. Nunc *Taormina*. Tiberii nummus in Thes. Goltzii, COL. AVG. TAVROMEN. p. 238. Græcus e Musæo nostro Parisiensi, TATPOMENITAN.

flumen Asines: ^u mons Ætna ^v nocturnis mirus incendiis. Crater ^w ejus patet ambitu stad. xx. Favilla ^x Tauromenium et Catinam ⁸ usque pervenit fervens, fragor vero ad Maronem ^y et Gemellos colles. Scopuli tres ^z Cyclopum, portus Ulyssis, ^a colonia Catina. ⁹ ^b Flumina: Symæthum, ^c Te-
rias. Intus Læstrygonii ^d campi. Oppida: Leontini, ^e

urbes ac civitates LXXII. edd. vett. et Gronov.—8 Ita Vet. Dalec. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Catanam* Gronov. Mox, *Maroneum* Chiffli. —9 Ita Vet. Dalec. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Catana* edd.

NOTÆ

^u Asines] Ἀσινᾶρον ποταμὸν vocant Thucyd. lib. vii. pag. 554. et Plut. in Nicia, pag. 541. Accolæ, Cantora. Hunc cum Aci Dalecampius male confundit.

^v Ætna] Mont-Gibel.

^w Crater] Qui in summo vertice aperit se hiatus.

^x Favilla] Ita etiam Strabo, l. vi. p. 269. August. de Civit. iii. 31. aliique.

^y Ad Maronem] In Martyrologio Maurolyci, Maronis pariter montis fit mentio, Gemellorumque collum. Maro nunc Madonia dicitur: Gemelli, Monte di Mele: ntriq; uno nomine Mons Nebrodes Solino, cap. 5. p. 19. et aliis.

^z Scopuli tres] In ora, citra Catinam. Li Fariglioni.—‘Qua parte Sicilia spectat Eurum, Cyclops Plinius collocat, cum portu Ulyssis, recte: at Homerus ad septemtrionem fere; quoniam sic poscit descriptio itinerum Ulyssis in ea fabula. Venisse constabat Ulyssem in Siciliam ex fama publica, atque ibi tunc Cyclopes extitisse. Cetera invenit, immutavit, disposuit vates, ex artis licentia et legibus. Cyclops, Græce Κύκλωψ, non hominem significat, cui lumen sit unicum; sed qui rotundos oculos habet, sive orbiculares. Unoculum Cyclopa finxit Homerus, tum ut monstrosior esset; tum quia, si

oculos duos haberet, uno effosso satis ei alter esset ad animadvertendos percussores: id quod fabula prohibebat. Docet enim illa, juste pœnas ab eo exigi, qui sacrosancta hospitii jura violet: quod Cyclopi facinus fuisse finxit Homerus.’ Ed. sec.

^a Ulyssis] Nunc Lognina statione, prope Catinam.

^b Catina] Sic omnes Mss. Qnam Græci Κάταναν, Catinam Latini dixerunt: ut illi Μασσαλίαν, Massiliam isti. Nummis in Musæo nostro, ΚΑΤΑΝΑΙΩΝ. Nobis Catane: incolis Catania. In vetere instrumento apud Parentam, p. 14. ‘Catana Citta Clarissima.’ Colonos eo missos a Romanis auctor est Strabo, lib. vi. p. 268.

^c Symæthum] Σύμαιθος Straboni, lib. vi. pag. 272. Hodie la Iaretta, ultra Catinam. Τηπλὰς Diodoro in Eclog. p. 868. et Hesychio. Nunc a S. Leonardo nomen sortitur, Fiume di S. Leonardo.

^d Læstrygonii] Λαιστρυγόνες appellati, qui Leontinos campos incoluere, οἱ τὸ Λεοντίνων πεδίων οἰκήσαντες, inquit Polybins, in Excerptis, pag. 22. Silius lib. xiv. ‘Prima Leontinos vastarunt prælia campos, Regnatam duro quondam Læstrygone terram.’

^e Leontini] In Nummis Musæi nostri, ΛΕΟΝΤΙΝΩΝ. Melæ quoque, ii. 7. Leontini. Λεόντιον Ptolemæo, iii.

Megaritis:^f amnis Pantagies,¹⁰ Colonia Syracusæ,^h cum fonte Arethusa.ⁱ Quanquam et Temenitis,^j et Archidemia, et Magæa,¹¹ et Cyane, et Milichie fontes in Syracusano potantur agro. Portus Naustathmus,^k flumen Elorum, promontorium Pachynum: a qua fronte^l Siciliae flumen Hirminium,^m oppidum Camarina,¹² n^o fluvius Gelas,^o oppi-

////////

vett. et Gronov.—10 *Pantagia* Vet. Dalec.—11 *Archidemia et Margæa* Vet. Dalec. et mox in eodem *Milina fontes in S. ponantur agro*.—12 *Camerina mar-*

NOTÆ

4. Nunc *Lentini*. In vetere instrumento, apud Parutam, p. 14. *Lentini citta fecondissima*.

^f *Megaritis*] In nummis apud Parutam, ΜΕΓΑΡΑ. Et apud Ptolem. Μέγαρο. Stephano Μεγαρίς ἐν Σικελίᾳ, ἡ πρότερον Ὕβλα.

^g *Pantagies*] Vibio Seq. *Pantagius*: Silio quoque, lib. xiv. Παντάκιος Thucydidi, lib. vi. p. 413. Ptolemæo, Παντάχας. Nunc *Porcero*.

^h *Syracusæ*] Incolis *Siracosa citta fedelissima*: nobis *Syracuses*. Coloniam eo deductam ab Augusto, anno U. C. 733. M. Lollio, Q. Lepido Coss. auctor est Dio, lib. lrv. pag. 527. et Strabo, lib. vi. p. 270.

ⁱ *Arethusa*] Cic. in Verrem, Orat. vi. num. 18. 'In hac insula extrema est fons aquæ dulcis, cui nomen Arethusa est, incredibili magnitudine, plenissimus piscium: qui fluctu totus operiretur, nisi munimine ac mole lapidum a mari di-junctus esset.' Nunc fons est sine nomine. Falcandus, in Hist. Sic. motu terræ lutulentum hunc fontem ait effectum, multa maris admixtione saporem salsum contraxisse. Vide quæ de eo fonte et Alpheo ante dicturi sumus, xxxi. 30.

^j *Temenitis*] Vinc. Mirabella, Syracusanus, in erudito opere de patria sua, ait hos hodieque fontes exstare. Temenitin nunc dici *Fonte di Cana-*

li, Archidemiam, *Cefalino*, Magæam, *Fontana della Madonna*, Cyanen, *Fonte Ciane*, Milichien, *Μελιχίην*, cujus aqua suavissima, et nomini suo maxime conveniens, *Lampismotta*. De Cyane in primis Ovid. Fast. iv. 469. et Met. v. 412. Vibius Seq. p. 340. lacum vocat.

^k *Naustathmus*] Ναυσταθμός, quæ vox navium stationem sonat. Ptolemæo iii. 4. Φοινικοῦς λιμὴν. Nunc *Fontane bianche*, inter Syracensas, et Elorum amnem, cui nomen hodie *Acellaro*: quondam Ἐλώπος, apud Steph. et Vibium Seq.

^l *A qua fronte*] Meridionali.

^m *Hirminium*] Nunc *Maulo*, et *Mauli*, et *Fiume di Ragusa*.

ⁿ *Camarina*] Καμαρίνα Stephano, Virgil. Æneid. iii. 'Et fatis nunquam concessa moveri Apparet Camarina procul.' Hodie *Camarana* dicitur, latere Siciliae meridionali: in nummis apud Parutam, KAMAPINA-ION.

^o *Gelas*] Gela Vibio: accolis *Fiume Salso*: in nummis apud eundem Parutam, ΓΕΛΑΣ.—'Caput virile, cum anibus et dimidio corpore bubulo, docet agricolas, qui flumen illud accolunt, esse perferentes laboris: in aversa autem parte equus, vel eques, vel bigæ pictæ generosos in eo tractu equos esse.' *Ed. sec.*

dum Acragas,^p quod Agrigentum nostri dixere. Thermæ^q colonia: amnes, Achates, Mazara, Hypsa.^{13 r} Selinus^s oppidum. Lilybæum ab eo promontorium, Drepana,^t mons Eryx.^u Oppida: Panormum,^{14 v} Solus,^w Himera^x cum fluvio, Cephalædis,^y Aluntium,^{15 z} Agathyrnum,^a Tyndaris^b colonia, oppidum Mylæ,^c et unde cœpimus, Peloru

go edd. Dalec. et Gronov. Mox, *fluvius Delas* Gronov.—13 Edd. vett. et Gronov. *amnes Atys et Hypsa*; Vet. Dalec. *amnes Acis et Hypsa*. Vid. Not. et Emend. Paulo post, Vet. Dalec. *mox Eryx*.—14 'Ita bene Editio princeps.' Brotier. *Oppida Panhormum* edd. vett. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—15 *Aleuntium* Vet. Dalec. Mox, in quibusdam, *Agathyrsum*, quo pacto et a

NOTÆ

^p *Acragas*] In nummis Musæi nostri, et apud Parutam, ΑΚΡΑΓΑΝΤΙΝΩΝ. Hodie *Gergenti*. Incolis, *Agri-gento citta magnifica*.

^q *Thermæ*] Antonino, Aquæ Laro-dæ, ab Agrigento xl. M. P. Nunc sunt eæ prope urbem Sciacca, vel Xacca, ut recte Fazellus.

^r *Achates, Mazara, Hypsa*] Ἀχάτης, nunc *Belice*: qui primus post Thermas occurrit: Μαζάρας, Mazara, ad oppidum ejusdem nominis: latere uterque meridionali. Ἐψας, *Marsala*, prope Lilybæum. Vide Notas et Emend. num. 55.

^s *Selinus*] Σελινούς Græcis, ab apii, quod σέλινον vocant, ubertate dictum. Magnæ urbis tenne vestigium extat hodieque in latere insulæ meridionali, vulgo *Terra de li Pulci*, teste Fazello: haud procul Achate fluvio, seu *Belice*. Sed Selinuntis situm verius assignavimus opere nuper in lucem edito, de Nummis Antiquis Populorum et urbium.

^t *Drepana*] Incolis, *Trapano citta invitta*. Stephano Δρέπανα, Δρέπανον Ptolemæo.

^u *Eryx*] Vibius Seq. pag. 343. 'Eryx mons Siciliæ.' Solinus, cap. 5. p. 19. 'Eminet Sicilia montibus Ætna et Eryce: Vulcano Ætna sa-

cer est: Eryx Veneri.' Mela quoque, II. 7. 'Montium Eryx maxime memoratus, ob delubrum Veneris ab Ænea conditum.' Nunc *Monte S. Juliano*.

^v *Panormum*] Incolis *Palermo citta felice*.

^w *Solus*] Antonino Soluntum dicitur: ut quod Romanis Hydruntum, Græcis Hydrus fuit. In nummis apud Parutam COΛONTINΩΝ. Nunc *Solunto*.

^x *Himera*] Schol. Pind. p. 110. Θερμά λοντρά της Ἱμέρας πόλεως. Ptolemæo, III. 4. sunt Thermæ Himerenses, Θέρμαι Ἱμεραι πόλεις. Coloniam deinde factam, testatur vetus inscriptio apud Gruter. p. 433. COL. AVG. HIMERÆORVM. THERMIT. Quamobrem, an vocis similitudine deceptus auctor Thermas, de quibus dictum est paulo superius, coloniam falso appellaverit, cum id esset Thermis Himerensibus ascribendum, peritioribus æstimandum relinquo. Nunc oppido nomen *Termini citta splendidissima*: anni, *Fiume di Termini*.

^y *Cephalædis*] Κεφαλοῖδης Ptolemæo, loc. cit. Incolis *Cefalù citta pulcherrima*.

^z *Aluntium*] Ἀλόντιον Ptolem. loc. cit. Dionys. Halic. lib. 1. p. 41. Ἀ-

Intus, Latinæ^d conditionis, Centuripini,^e Netini,^{16 f} Segestani,^g Stipendiarii, Assorini,^h Ætnenses,ⁱ Agrinini,^j Acestæi,^k Acrenses,^l Bidini,^m Cetarini, Cacyrini,ⁿ Drepanitani,^o Ergetini,^p Echetienses,^q Erycini,^r Entellini,^s Etini,^{17 t}

////////

Strabone appellatur.—16 *Nepini* Chiffi. Mox, pro *Segestani* Vet. Dalec. habet *Ægestani*; et paulo post, *Echetienses* pro *Ætnenses*, et pro v. l. *Escletiensis*. —17 *Ædini* Vet. Ita Index habet et Chiffi. Lege: *Netini*, *Edini*, *Getini*,¹ &c.

NOTÆ

λούντιον. In nummis ΑΛΟΝΤΙΝΩΝ. Fazellus, Decad. i. lib. ix. cap. 4. 'In colle edito et mari prominenti, infra S. Philadelphi oppidum, Aluntium vetusta urbs jacet.' *Alontio*.

^a *Agathyrnum*] Polybio apud Steph. 'Αγάθυρσα. Diodoro, lib. v. pag. 991. 'Αγάθυρρον ab Agathyrno rege. Livio, lib. xxvii. p. 303. 'Agathyrna.' Ubi nunc S. Marci oppidum, ad amnem cognominem: medio ferne intervallo Panormum inter et Mesaniam.

^b *Tyndaris*] In nummis ΤΥΝΔΑΡΙΤΑΝ. Ruderibus nomen restat, *Tendaro*. Polybio, lib. i. pag. 35. Τυνδαρίς.

^c *Mylæ*] *Milazzo*.

^d *Latinæ*] Jure veteris Latii donata, de quo dicemus in Notis et Emend. num. 3.

^e *Centuripini*] Oppidum τὰ Κεντόριπα Straboni lib. vi. p. 272. supra Catinam, juxta Ætnæos montes. In nummis Parutæ, ΚΕΝΤΟΡΙΠΙΝΩΝ. *Centorbe*.

^f *Netini*] Netinos quoque Tullius vocat in Verr. vii. 55. Oppidum Ptolemæus Νέηρον. Incolis *Noto citta ingeniosa*, prope Pachynum.

^g *Segestani*] A Segesta dicti, vel Egesta, præposita ei litera S a Romanis scriptoribus, inquit Festus, ne obscuro nomine appellaretur. In Nummis Parutæ, ΣΕΓΕΣΤΑΙΩΝ et ΕΓΕΣΤΑΙΩΝ.

^h *Assorini*] Ἀσσωπον urbi nomen

apud Stephan. nunc *Asaro*. Clirysa amne alluitur, nunc *Battaino*. In nummo apud Parutam, ΑΣΟΡΥ. ΧΡΥΣΑΣΑΣ.

ⁱ *Ætnenses*] Αἴτνη Strabonis, lib. vi. pag. 273. Ptolemæi, Αἴτναι: in montis Ætnæ radicibus olim fuit, stadiis a Catina lxxx. Nummi, ΑΙΤΝΑΙΩΝ.

^j *Agrinini*] Agyrium et Agyrinenses apud Cic. Verr. v. 62. In nummis ΑΓΥΡΙΝΑΙΩΝ. Nunc *Argyro*, et *San Filippo d'Argyrene*.

^k *Acestæi*] Ab Acesta, de qua Virgil. Æneid. v. 'Urbem appellabant permissio nomine Acestum.'

^l *Acrenses*] Ἀκραῖοι Stephano. Oppidum *Acras* Antoninus, et Thucyd. lib. vi. p. 414. Ptolemæus Ἀκραίας vocat. Hujus extare vestigia, xxiv. mill. pass. a Syracusis, ubi nunc Cænobium est S. Mariæ de Jesu, auctor est Fazellus, Decad. i. lib. x.

^m *Bidini*] Cic. Verr. iv. 54. 'Bidis oppidum est tenue sane non longe a Syracusis.' Incolæ Βιδῖνοι Stephano. Superest modo templum, S. *Giovanni di Bidini*, teste Cluverio, Sicil. Antiquit. ii. 10.

ⁿ *Cetarini, Cacyrini*] Κητραία et Κάκυρον, duo Siciliae oppida, apud Ptolem. iii. 4. Illud in mediterraneis, nunc vulgo *Cassaro*, inter Herbessum et Syracusas: illud in ora occidentali.

^o *Drepanitani*] A Drepano proxime antea memorato.

Enguini,^u Gelani,^v Galatani,^w Halesini,^x Hennenses,^y Hy-

NOTÆ

^p *Ergetini*] 'Εργέτιον Philisto apud Stephan. Ptolemæo, addito, ut sæpe alias, sibilō, Σεργέντιον. Nomen ruderibus *Citadella*, ad Chrysam amnem.

^q *Echetlienses*] Ab 'Εχέτλα oppido, nunc *Ochula*, Leontinos inter, et Camarinam. Vide Notas et Emend. num. 56.

^r *Erycini*] In Eryce monte visuntur ingentes oppidi ruinæ, teste Fazello, Decad. 1. lib. x. Ei nomen fuit ab ipso colle cui insidebat. In Nummis apud Parutam, ΕΡΥΚΕΙΝΩΝ. Steph. 'Ερυκῖνοι.

^s *Entellini*] Entellæ rudera ad Crimismum amnem, qui Panormitanum agrum rigat. Stephano, 'Εντελλῖνοι. Oppidum 'Εντελλα Diodoro lib. xvi. pag. 461.

^t *Etini*] Mss. *Edini*.

^u *Enguini*] De his sæpius Cicero in Verr. 'Εγγύιον, oppidum: incolæ 'Εγγύιοι, Stephano. Diodorus Sic. lib. v. abfuisse ab Agyro patria sua, stadii centum ait.

^v *Gelani*] Idem Gelenses Cicero in Verr. vi. 73. Γελῶι Pausaniæ, lib. vi. pag. 380. aliisque dicti. In nummis ΓΕΛΑ, quod oppidi nomen est Scylaci in Periplo, pag. 4. nunc *Alicata*.

^w *Galatani*] Qui Ciceroni passim *Galatini*, Verr. v. 101. &c. Diodoro Sic. Bibl. lib. xii. pag. 89. Καλατῖνοι. Oppidum Antonino, *Galeate*. Nunc *Galati*.

^x *Halesini*] Antonino, *Alesa*: in Tab. Peut. *Halesa*. 'Αλέσα πόλις, Diodoro Bibl. lib. xiv. p. 246.

^y *Hennenses*] Ab Enna urbe, quæ Proserpinæ et Cereri sacra. Vocem hanc Latini sæpius aspirarunt: non item Græci, quibus 'Εννα scribitur. Sic nos Hannonem dicimus, Græci

'Αννωνα. Apud Jul. Firmic. lib. de Errore Prof. Relig. pag. 24. 'Ceres Hennensis mulier.' Hodie *Castro Giovanni, città inespugnabile*.—'Cave credas cum Spanhemio, p. 906. prioris editionis, huc pertinere nummum inscriptum, non ut ipse refert, MVN. HENNAE, sed MVN. HENNA: qui est ex ære magno in Thesauro Regio. Sententia enim est, 'MVNUS Hadriano Edidere Nocturnum Narbonenses Augures.' Priore parte caput muliebri velatum exhibet, cum emicante e sinu face. Latere dextro, M. CESTIVS, Triumvir Monetæ sinist. MVN. HENNA.)(Jupiter in quadrigis cælum petentibus scæminæ co defert, quæ facem tenet: supra MVN. HENNA. 'MVNUS' ut diximus, 'Hadriano nocturnum' editum ab Auguribus Narbonensibus, in funere Sabinæ conjugis, cujus hic vultus est, non Cereris, ut quidam censuere. Fax noctis symbolum est. Et Sabinam Jupiter rapit, non Pluto Proserpinam; cum et cælum quadrigis petat, et facem (ut in anteriore parte) deferat, quæ Proserpinæ non convenit: sed ludos honori Sabinæ noctu editos in utraque nummi parte significat. Non in Sicilia, sed Narbone fuit Cestia gens: ut L. CESTIVS sub Cæsare. Nam id patet ex nummo inscripto, PLEET. CEST. Fuere Hennenses in Sicilia conditionis liberæ, ut ait Plinius hoc loco: idcirco nullos ii nummos endebant honori Augustorum: sicut nec illos in Hispania videmus, postquam 'universæ Hispaniæ Vespasianus Imperator Augustus, jactatus procellis Reipublicæ, Latii jus tribuit,' ut Plinius ait hoc libro, cap. 4. 'Munus' hic ludus gladiatorius est, ut apud Plinium xxxiii. 15. 'Cæsar, qui postea Dictator fuit, primus in

blenses,^z Herbitenses,^a Herbessenses,^b Herbulenses,^c Halicyenses,^d Hadranitani,^e Imacarenses,^{18 f} Ichanenses,^g Jetenses,^h Mutustratini,ⁱ Magellini,^j Murgentini,^k Mutycenses,^l

////////

Dalec.—18 'Lego *Hyccarenses*, ab oppido Hyccaro; unde autem nomen hoc acceperit vide apud Athenæum sub finem lib. vii. *Idem*. Vir doctus in Obsc. Misc. tom. v. parte 3. p. 104. legit *Hemicarenses*. Mox, pro *Jetenses* Vet. Dalec. *Letenses*; et pro *Mutustratini*, idem codex habet *Mytistratini*; Chiff. *Mutustrani*. Paulo post, edd. vett. ante Harduin. *Mutyenses*; Chiff. vero, *Mutycenses*; et sic Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Deinde pro *Tyracinenses* (Gr. *Τυρακίται*) Ed. pr. *Triracinenses*; edd. recentt. *Tiracien-*

NOTÆ

Ædilitate, munere patris funebri, omni apparatu arenæ argenteo usus est; ferasque incessivere tum primum noxii.' Et in nummo ex ære maximo, in Thesauro Regio, sub Juliano, ut videtur, scriptum est, REPARATIO MVNERIS FELICITER: ubi gladiator aprum insurgentem hasta transfodit.' Ed. sec.

^z *Hyblenses*] Præter ceteras urbes ejus nominis, fuit in Sicilia Hybla major, in Catinensium agro, cujus incolæ Ὑβλαῖοι apud Stephan. nunc *Paderno*, ut quidem Cluverio videtur, Sicil. II. 8. In nummis apud Parutam, ὙΒΑΑΣ ΜΕΓΑΛΑΣ.

^a *Herbitenses*] Ἑρβιταῖοι Stephano, et Diodoro Sic. lib. XIV. pag. 296. Gens Ciceroni in Verr. IV. et V. sæpius memorata. Oppidum id esse hodie creditur, quod *Nicosia citta costantissima* Siculi vocant.

^b *Herbessenses*] Herbessum Livius inter Syracusas et Leontinum agrum collocat, lib. XXIV. p. 255. ubi nunc Cryptæ, *Le Grotte*, ut quidem Fazellus existimat, decad. I. lib. X.

^c *Herbulenses*] Forte *Harbelenses*. Nam Stephano urbs Siciliæ Ἀρβέλῃ, ex Philisto, Rerum Sicular. lib. VIII.

^d *Halicyenses*] Sic appellantur a Cicer. Verr. IV. 68. Ἀλικυαῖοι, a Thucyd. lib. VII. p. 511. Inter Entellam et Lilybæum Ἀλικυαῖοι a Stephano collocantur. Nunc *Saleme*, oppidum

haud ignobile, antiquum illud nomen refert vulgari sermone: *sal* quippe Græcis ἅλς dicitur: unde ἁλικὸς, *sal-sus*.

^e *Hadranitani*] Diodor. lib. XIV. p. 265. Ἀδρανόν. Silio, *Hadranum*. In Nummis ΑΔΡΑΝΙΤΑΝ, apud Parutam. Nunc *Aderno*.

^f *Imacarenses*] Ager Imacarensis, Cicer. Verr. V. 47. ab Ἰμαχάρα Ptolemæi, in oppidis Siciliæ mediterraneis. Vide Notas et Emend. num. 57.

^g *Ichanenses*] Ἰχάνα urbs est Siciliæ, apud Steph.

^h *Jetenses*] Ex Philisto Stephanus Siciliæ urbem Ἰερὰς vocat, incolas Ἰεραῖους. Nunc *Iato* dici, supra Entellam, auctor est Fazellus. In Nummis apud Parutam, ΙΑΕΤΙΝΩΝ. Diodoro, in Eclog. p. 876. Ἰετῖνοι.

ⁱ *Mutustratini*] Μυττίστρατον oppido ei nomen est apud Polyb. lib. I. p. 34. Ἀμέστρατος apud Steph. Μόστρατον apud Diod. Sic. in Eclog. p. 876. Nunc *Mistretta*.

^j *Magellini*] Magellæ oppidi Siculi mentio apud Livium, lib. XXVI. p. 287. Μάκελλαν κώμην vocat Diodorus, in Eclog. p. 875. πόλιν Polyb. lib. I. 233.

^k *Murgentini*] Ager Murgentinus, Cic. Verr. V. 47. Hos cum Magellinis defecisse ad Pænos auctor est Livius, loc. cit. Stephano, Μοργεντῖνοι.

Menanini,^m Naxii,ⁿ Noæni,^o Petrini,^p Paropini,^a Phtinthienses,^r Semellitani,^s Scherini,^t Selinuntii,^u Symæthii, Talarenses,^v Tissinenses,^w Triocalini,^x Tyracinenses,^y Zanclei^z Messeniorum in Siculo freto.

Insulæ¹⁹ sunt in Africam versæ: Gaulos,^a Melita^b a Ca-

ses.—19 Vet. Dalec. Messeniorum. Horum in Siculo freto insulæ.—20 Chiffi. a

NOTÆ

Urbs Thucyd. lib. iv. p. 295. Μοργα-
ρίνη. Et in nummis ΜΟΡΓΑΝ.

¹ Mutycenses] Ita Mss. omnes, et
Parm. edit. Cicero quoque, Verr. v.
101. ab urbe mediterranea Siciliae,
Μότυκα Ptolemæo, III. 4. nunc Mo-
dica, inter Pachynum et Syracusas.
Diversa videtur ab ea Μορὴ fuisse,
de qua Thucyd. lib. vi. p. 412. et
Diod. lib. xi. p. 69.

^m Menanini] In nummis apud Pa-
rutam, ΜΕΝΑΝΙΝΩΝ et ΜΗΝΑΝΙΝΩΝ.
Ciceroni Verr. v. 102. Meneni. Hodie
Meneo.

ⁿ Naxii] Quorum oppidum Pausa-
niæ ævo plane excisum ac deletum,
ut ipse testatur Eliac. lib. vi. postr.
p. 367. et 368.

^o Noæni] Stephano, Suidæ, Phavo-
rino, Νόαι urbs Siciliae est: incolæ
Νοαῖοι. Hodie Noava.

^p Petrini] Urbs Πέτρα Ptolemæo, in
mediterraneis Siciliae oppidis. Pe-
trinas habet Antoninus in itinere ab
Agrigento Lilybæum: aquas fortasse,
juxta id oppidum. Πετρίνοι quoque
Diodoro memorati in Eclog. p. 876.

^a Paropini] Πάρωπος juxta Ther-
mas Himerenses a Polybio statuitur,
lib. i. Nunc Colisano, ut quidem Fa-
zellus existimat.

^r Phtinthienses] Ptolemæo, in me-
diterraneis Siciliae oppidis, Φθινθία.
Etiam in Sicilia Φυντιάδα Diodorus
agnoscit, Eclog. p. 880. sed in littore
positam. In Nummis ΦΙΝΤΙΑ.

^s Semellitani] An Sementiani? nam
Σμέντειον Siciliae oppidum, καὶ Μορ-
Delph. et Var. Clas.

γερτίνον, legere me memini apud Diod.
Sic. Bibl. lib. xiv. p. 297.

^t Scherini] Σχῆρα oppido nomen
fuit, apud Ptolem. Apud Cic. Verr.
v. 103. 'Acherini' pro Scherini.

^u Selinuntii, &c.] Hi ab oppido Se-
linunte, de quo supra, nomen habuere.
Symæthii, qui 'Symæthia circum
flumina,' ut Maro canit Æneid. ix.
quo de amne jam diximus.

^v Talarenses] Vel Talariaenses, ab
oppido Ταλαρία, de quo Steph. in Sy-
racusanorum agro. Apud Diodor.
in Eclog. p. 875. Ἱλαρόν credo men-
dose pro Ταλαρόν.

^w Tissinenses] Τίσσα Ptolemæo, lib.
III. Τίσσαι Stephano, nunc Randazzo
in Ætnæ radicibus. Claver. Sicil. an-
tiq. II. 6. Incolæ Tissenenses, Cicero-
ni Verr. v. 'A Tissenibus, præparva,
et tenni civitate, et aratoribus labo-
riosissimis, frugalissimisque homini-
bus.'

^x Triocalini] Oppidum Τριόκαλα, ex
Diod. in Eclog. p. 913. Τριόκλα Pto-
lemæo, III. 4. Cicer. Verr. VII. 10.
Tricalinum. In nummis apud Paru-
tam, ΤΡΙΑΚΑΛΑ. Nunc Troccoli.

^y Tyracinenses] Vide Notas et E-
mend. num. 58.

^z Zanclei] Urbs εἰς τὴν Ζάγκλη fuit,
inquit Herod. lib. VII. p. 438. quæ
deinde nomen in Messanam mutavit:
a Messeniis Peloponnesiis condita.

^a Gaulos] Seylaci p. 48. ceteris-
que, Γαῦλος. Nunc Gozo. PLEBS
GAVLITANA, apud Gruter. p. 415.

^b Melita] Malte. De ejus interval-
2 S

merina LXXXIV.²⁰ M. pass. a Lilybæo, cxiii. Cosyra,^c Hieronesos, Cæne,^d Galata,^e Lopadusa, Æthusa, quam alii Ægusam scripserunt: Bucinna:^{21 f} et a Solunte LXXV. M. Osteodes:^g contraque Paropinos Ustica. Citra vero^h Siciliam ex adverso Metauri amnis, xxv. millibus²² ferme pass. ab Italia, vii. Æoliæ appellatæ. Eadem Liparæorum, et Hephæstiades a Græcis, a nostris Vulcaniæ:²³ Æoliæ, quod Æolus Iliacis temporibus ibi regnavit.²⁴

(IX.) Liparaⁱ cum civium Rom. oppido dicta a Liparo rege, qui successit Æolo:^j antea Melogonis,²⁵ vel Meligunis,^k vocitata: abest xxv.^l M. pass. ab Italia, ipsa circuitu

Camerina LXXXVII.—21 Vet. Dalec. post *Bucinna* addit *Ætnæ*. Mox, et a *Selinsite* margo edd. Dalec. et Gronov. LXXV. M. *Osteades* Chiffi.—22 Ita codd. Harduini, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. XV. *millibus* Chiffi. XII. *millibus* edd. vett. et Gronov.—23 Ita codd. Harduini, et margo edd. Dalec. et Gronov. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Vulcani* edd. vett. et Gronov.—24 Ita codd. Harduin. et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *ibi regnabat* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov.—25 *Miloginis* Chiffi. et mox in eodem, *abest* XV. M. pass. Gronov. et edd. vett. *abest* XII. M. pass. Deinde, pro *pauilo minor*, Chiffi. et Vet. Dalec. *quinque*.

NOTÆ

lo a Camerina Siciliæ oppido subscrit Martiannus, lib. vi. p. 208.

^c *Cosyra*, &c.] Κόσυρα Stephano: de ea dicemus, v. 7. medio intervallo ponitur Lilybæum inter et Africæ Clupeam, a Strabone, lib. vi. p. 277. Nunc *Pantalarea*.

^d *Hieronesos*, *Cæne*] Ἱερώννησος, Καίνη. Vide Notas et Emend. num. 59.

^e *Galata*] Hæc priscum nomen retinet. Ptolemæo, iv. 3. Καλάθη: altera Λοπαδοῦσα, Λαμπὰς Scylaci, p. 48. nunc *Lampedusa*. Αἴθουσα eidem Ptolemæo, nunc *Limosa*: idem Ægusam ab Æthusa diversam insulam facit, quæ ei hallucinatio frequens admodum est.

^f *Bucinna*] Hæc Ptolemæi iii. 4. Φορβαντία creditur. Italis *Levezo* et *Levenzo*. Stephano: Βούκινα, πόλις Σικελίας: aut falso, aut Siculæ ditionis

urbem et insulam dicere voluit.

^g *Osteodes*, &c.] Ὀστεάδης pariter et Οὐστρίκα a Ptolemæo memorantur, inter insulas eas, quæ Siciliæ adjacent. De hac Horatius quoque, i. Od. 17. locutus a Bocharto creditur: sed perperam: cum de parte aliqua agri Sabini ibi sermo sit.

^h *Citra vero*] Hæc iisdem verbis Martiannus, lib. vi. p. 208.

ⁱ *Lipara*] Nomen servat, *Lipari*.

^j *Qui successit Æolo*] Ita libri omnes: at rectius, credo, cum Solino, cap. 6. p. 21. cui successit Æolus, ex Diodoro Sic. Bibl. lib. v. p. 291.

^k *Meligunis*] Μελιγουνίς, a mellis, ut apparet, felice proventu. Vide Notas et Emend. num. 60.

^l *Abest XXV.*] Ita Solinus, et Martiannus, loc. cit.

paulo minor. Inter hanc et Siciliam altera, antea Therasia appellata, nunc Hiera: quia sacra^m Vulcano est, colle in ea nocturnas evomente flammæ. Tertia Strongyle,ⁿ a Lipara^o m. pass. ad exortum Solis vergens, in qua regnavit Æolus, quæ a Lipara liquidiore flamma tantum differt: e cujus fumo, quinam flaturi sint venti, in triduum^p prædicere incolæ traduntur: unde ventos Æolo paruisse existimatum. Quarta Didyme,^q minor quam Lipara. Quinta Ericusa. Sexta Phœnicusa, pabulo proximarum relicta: Novissima eademque minima, Evonymos.^r Hactenus de primo Europæ sinu.

xv. (x.) A Locris^a Italiæ frons incipit, Magna Græcia appellata, in tres sinus^{1b} recedens Ausonii^c maris; quo-

////////

CAP. XV. 1 Chiff. in *treis sinus*.—2 Ita codd. Harduini et Chiff. item edd.

NOTÆ

^m Quia sacra] Ἱερὰν Ἡφαίστου vocat Strabo, lib. vi. p. 275. Ptolemæus pro more in duas distrahit insulas, Ἱερὰν et Ἡφαίστου νῆσον. Hodie *Vulcano* nuncupant. Vide Notas et E-mend. num. 61.

ⁿ Strongyle] Στρογγύλη, quod ei nomen a rotunditate factum, ut Strabo admonet, p. 276. Nunc *Strongoli*, et *Stromboli*.

^o A Lipara] Hæc iisdem verbis Strabo, loc. cit.

^p In triduum] Quis tertio post die ventus spiraturus sit. Strabo, loc. cit.

^q Didyme] Διδύμη, quasi gemella. Hodie *le Saline*. Ἐρικοῦσσα, inquit Strabo, loc. cit. et Φοινικοῦσσα, ab erice et palma nomen habent, pabulis pecoris proximarum insularum addictæ: nunc *Alicur* et *Felicur* appellatæ.

^r Evonymos] Εὐώνυμος, hoc est, sinistra, quod a Lipara in Siciliam navigantibus maxime est ad lævam. Auctor Strabo, loc. cit. Hodie *Lisca Bianca*.

^a A Loeris] Unde cap. 10. ad describendas insulas deflexit oratio, Italia paulisper relicta. Nunc eo redit. Pertinent vero hæc ad tertiam Italiæ regionem. Festus: 'Major Græcia dicta est Italia, hoc est, Italiæ pars, quod eam Siculi quondam obtinuerunt: vel quod in ea multæ magnæque civitates fuerunt ex Græcia profectæ.' Magna porro, sen major dicta videtur, ob maiorem soli libertatem.—'Magna Græcia, inquit Plinius, hæc Italiæ pars ab his est appellata, a quibus et Hellas dicta Græcia est. 'Hellas,' inquit iv. 11. 'nostris Græcia appellata.' Hæc igitur Italiæ pars, quæ et Græce loqueretur, et amplitudine Helladem longe superaret; (nam Hellas Atticam duntaxat, Bæotiam, Locros, Doridem, et Argos Pelasgicum complectebatur, quas regiones Plinius describit, l. c. cap. 11. 12. 13. 14.) idcirco Magna Græcia a Romanis est appellata. Vide annotationes nostras in xxv. 95.' *Ed. sec.*

^b In tres sinus] Primus Locros cir-

niam Ausones tenuere primi : patet octoginta sex^d m. pass.² ut auctor est Varro. Plerique LXXV.³ m. fecere. In ea ora flumina innumera, sed memoratu digna a Locris Sagra,^e et vestigia oppidi Caulonis,^f Mystia,^g Consilinum^h castrum, Cocinthus, quod esse longissimum Italiae promontorium aliqui existimant. Dein sinus Scyllaceus : et Scyllacium,ⁱ

////////

Harduin. 1. 2. 3. Miller, Bipont. et Franz. *patet octoginta duo* edd. vett. et Gronov.—3 *Plerique LXXII.* edd. vett. ante Harduin. qui ex codd. suis re-

NOTE

cumdat : alter est Scyllacius : tertius Tarentinus. Ita Mela, II. 4. p. 37.

^c *Ausonii*] Sic mare id vocatur quod a Sicilia ad Salentinos pertinet, ut dictum est cap. 10.—^d In hanc Italiae partem, non in Latium, duce Tithono Priami fratre, non Ænea, nec profugi, sed missi venere primum coloni e Troja, ante ipsum bellum Trojanum. Sic Virg. Georg. II. 385. ‘Necnon Ansonii, Troja gens missa, coloni.’ Et III. 46. ‘Mox tamen ardentes accingar dicere pugnas Cæsaris, et nomen fama tot ferre per annos, Tithoni prima quot abest ab origine Cæsar.’ Hoc est, per annos innumeros. Nam prima origo Tithoni longe supra atavum Dardanum fuit, qui Jovis filius, Διογενής, hoc est, *vir nobilis* fuit, at stirpis ignotæ. Sed venere postea Ausones in Latium, ut dictum est supra, cap. 9. Quæ causa est, quamobrem hic Tithoni, et alibi Laomedontis, qui pater Tithoni fuit, veluti parentum coloniæ, ex qua prodire Romani, mentio fiat a Virgilio.’ *Ed. sec.*

^d *Patet octoginta sex*] Ita Mss. et Martianus, lib. VI. p. 208.

^e *A Locris Sagra*] Digna memoratu Sagra, genere fœmineo, etsi id nomen annis est. Strabo ita recte dici monet, lib. VI. p. 261. Μετὰ δὲ Λοκρούς, Σάγρας, ὃν θηλυκῶς ὀνομάζου-

σιν, κ. τ. λ. At Cic. de Nat. Deor. lib. II. ‘Cum ad fluvium Sagram Crotonitas Locri maximo prælio devicissent.’ Et lib. III. ‘De Sagra Græcorum etiam vulgare proverbium, cum quæ affirmant, certiora esse dicunt, quam illa quæ apud Sagram.’ Nunc *Sugriano*.

^f *Caulonis*] Καυλωνίαν vocat Diod. Sic. Bibl. lib. XIV. p. 315. Idem p. 316. a Dionysio Syracensano deletam prodit. Virgil. Æneid. III. 553. ‘Caulonisque arces, et navifragum Scylacem.’ Nunc est *Castel Vetere*, in ulterioris Calabriae peninsula.

^g *Mystia*] *Mystiæ* Melæ Pomponio, II. 4. Nunc *Monasteraci*, vel, ut alii efferunt, *Monte Araci*.

^h *Consilinum*] De eo multa Cassiod. Variar. VIII. 33. Nunc *Stylo*, unde Cocinthus promontorio nomen, *Capo di Stylo*.

ⁱ *Scyllacium*] Subintellige, oppidum. Iisdem verbis Strabo, lib. VI. pag. 261. Σκυλλήτιον ἔποςκος Ἀθηναίων, νῦν δὲ Σκυλάκιον καλεῖται. Nunc *Squillace*, in medio fere sinu, cui suum nomen impertit, *Golfo di Squillace*. Cave porro Scyllæum cum Scyllaceo confundas : Fuit Scyllæum in Vibonensi sinu, ut diximus cap. 10. in Calabriae ulterioris occidentali : in orientali Scyllaceum in sinu cognomine, qui Tarentino est proximus : ut recte Maro cecinit, loc. cit. ‘Hinc sinus

Scylletium Atheniensibus,⁴ cum conderent, dictum: quem locum occurrens^j Terinæus sinus peninsulam efficit: et in ea portus,^k qui vocatur Castra Hannibalis, nusquam angustiore Italia: xx. m. pass.⁵ ^llatitudo est. Itaque Dionysius major intercisam^m eo loco adjicere Siciliæ voluit. Amnes ibi navigabiles: Carcines,⁶ Crotalus, Semirus, Arocha, Targines. Oppidum intus Petilia: ^omons Clibanus,⁷ promontorium Lacinium: ^pcujus ante oram insula x. m. pass. a terra Dioscoron: ^qaltera Calypsus, quam Ogygiam ap-

//////////

stituit, *P. LXXV.*—4 Ita ex codd. suis edidit Harduinus, cum antea legeretur: *Dein sinus, et Scylacium, Scylletium Athen.* Pintian. *Deinde sinus Scylacius et Scolagium, Scyllacium ab Atheniens.*—5 Chiff. *XL. M. passuum.*—6 Ita Chiff. aliique codd. ap. Harduin. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Carcinos* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *Carcinus* Vet. Dalec.—7 Gronov. *mons Alibanus.*—8 Margo edd.

NOTÆ

Herculei, si vera est fama, Tarenti Cernitur: attollit se Diva Lacinia contra, Caulonisque arces, et navigragum Scyllaceum.' In Conc. vi. Cœnm. act. 4. 'Petrus Episcopus Scylletiensis Ecclesiæ provinciæ Brutiorum.'

^j *Occurrens*] Ex adverso mari Tyrreno Terinæus sinus terras cum Scyllaceo coarctans in breves angustias, peninsulam efficiunt, Brutiorum olim appellatam, ut diximus cap. 10.

^k *Et in ea portus*] Martianus, lib. vi. p. 208.

^l *XX. M. pass.*] Sic Martianus: sic Strabo, lib. vi. p. 255. cum stadia habere ait clx. at non sic Solinus, qui *XL. M. pass.* cum Chiff. cod. In Reg. et Colb. 1. 2. 3. *XL. M. pass.*

^m *Intercisam*] Non fossa peracta, si Straboni fides, lib. vi. p. 261. sed muro ducto, qui peninsulam a reliqua Italia dirimeret, defenderetque.

ⁿ *Carcines*] Carcines Scyllacium alluit: Crotalus, nunc *Corace*: Semirus, *Simari*: Arocha, *Crocha*: Targines, *Tucina*: eo plane ordine a Scyllacio versus Lacinium promontorium

in eum sinum influunt. Vide Notas et Emend. num. 62.

^o *Petilia*] In Brutiis a Livio collocatur, lib. xxix. in fine, p. 352. In Magna Græcia Πετηλία Ptolemæo, iii. 1. Eadem Straboni lib. vi. p. 254. Lucanorum urbs primaria. In nummo Musæi nostri Parisiensis, ΠΕΤΗΛΙΑΝ. Est oppidum *Belcastro*, ut Cluverius censuit Sicil. Antiq. i. 6. Non *Strongili*, ut ex monumentis ibi repertis colligit Gualternus, p. 145. Hæc enim citra Crotonem est, et Neæthum amnem, de quibus mox dicitur: *Petilia longe ultra in Calabria ulteriore. A Philoctete conditam ait Strabo, et Virgil. Æneid. iii. 402. 'Parva Philoctetæ subnixa Petilia muro.'*

^p *Lacinium*] *Capo delle Colonne*, ut diximus: Clibani montis pars ea quæ maxime prorumpit in mare. Scyllaci, p. 5. Λακλινιον. Pro *Clibanus* prius *Alibanus* legebatur, cum Mss. *Clibanus* præ se ferant. Sic subsequente proxime sectione, *Aliteria* editi, ubi manu exarati *Cliteria* exhibent.

^q *Dioscoron*] Διοσκούρων, hoc est, Castoris et Pollucis. Altera Καλυ-

pellasse Homerus^r existimatur: præterea Tiris, Eranusa,^{8 s} Meloëssa. Ipsum^{9 t} a Caulone abesse LXX. M. pass. prodidit Agrippa.

(XI.) A Lacinio promontorio secundus Europæ^u sinus incipit, magno ambitu flexus, et Acroceraunio Epiri finitus¹⁰ promontorio, a quo abest LXXV.^v M. pass. Oppidum Croto,^w amnis Neæthus.^{11 x} Oppidum Thurii,^{12 y} inter duos amnes Crathin et Sybarin, ubi fuit urbs eodem nomine. Similiter est inter Sirin et Acirin¹³ Heraclia,^z aliquando

//////////

Dalec. et Gronov. *præterea tres Sinuessæ*.—9 *Ipsam* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmii, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *Ipsum* codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—10 Gronov. *finitur*.—11 Vet. Dalec. *Neæthus et Crathia*.—12 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Tauri* Chiffi. *Thurium* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmii, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—13 *Achrin* Vet. Dalec. *Acirin*

NOTÆ

ψοῦς, ἐν ᾗ Ὀδυσσεὺς ἔκει παρὰ Καλυψοῖ, inquit Scylax, loc. cit. Neutra hodie apparet.

^r *Homerus*] Odyss. H. 244. quem in locum Eustath. Ὠγυγίη, ὄνομα τῆς νήσου Καλυψοῦς.—^s Sic aperte docet Homerus tum alibi, tum Odyss. M. 448. Νῆσον εἰς Ὠγυγίην πέλασαν θεοῖ, ἐνθα Καλυψὼ Ναιέι ἐϋπλόκαμος, δεινὴ θεὸς ἀνδρῆεσσα. At Ogygia insula Homericæ ipsa est habitabilis tellus in hoc hemisphærio, quod Oceano circumcinctum veteres credidere; ac propterea insula ea dicitur Oceani umbilicus: ὅθι τ' ὀμφαλὸς ἐστὶ θαλάσσης, Odyss. A. 50. Atlantis ibi filia Calypso dicitur, illius qui profunda maris pernovit, et molem sustinet cœli ac terræ, columnis immensis. Natura ipsa est, qualis in hemisphærio isto apparet, quam Homerus de nomine fœminæ tunc celebratæ vocat: quoniam Natura multa habet, quæ *tegit*, Græce καλύπτει. Deinde pro Philosophia ipsa accepit, sive Naturæ studio: et quemadmodum Herodotus Clio et Erato Musas, sic ipse Calypso Nympham fecit. *Ed. sec.*

^s *Tiris, Eranusa*] Jacent nunc aquis obrutæ. Vide Notas et Emend. num. 63.

^t *Ipsum*] Lacinium promontorium. ^u *Secundus Europæ*] Tarentinum sinum, et Adriaticum mare complexus.

^v *Abest LXXV.*] Lacinium scilicet, non oppidum Croto, quod sequitur: siquidem CL. stadiis, hoc est, paulo minus XIX. M. pass. distat a Lacinio Croto, Straboni, lib. VI. p. 262. Ex qua nostra animadversione Martianum ipsum emendabis, lib. VI. p. 209. Pro LXXV. idem Martianus, LXXXV.

^w *Croto*] Κρότων Straboni, loc. cit. Nunc *Crotone*, in ostio amnis, quem *Esaro* incolæ vocant.

^x *Neæthus*] Νῆαθος Straboni, loc. cit. *Neeto*.

^y *Thurii*] Θούριοι, et Σύβαρις Stephanò cognita: Scylaci, p. 5. etiam Κράθις. Nunc amni Sybari nomen *Cochile*, Crathi, *Crate*: oppida Thurium et Sybaris ex æquo jacent: in Tabulis, *Sibari rouinata*.

^z *Heraclia*] Ἡράκλεια, cuius navale

Siris vocitata. Flumina: Acalandrum,^{14 a} Casventum: oppidum Metapontum,^b quo tertia Italiae regio finitur. Mediterranei Brutiorum, Aprustani^c tantum: Lucanorum^d autem, Atenates,^e Bantini,^{15 f} Eburini,^g Grumentini,^h Potentini,ⁱ Sontini, Sirini,^j Tergilani, Ursentini, Volcentani,^k quibus Numestriani^l junguntur. Præterea interiisse The-

Chiff. — 14 *Thalandrum* Vet. Dalec. et Chiff. Mox, pro *Casventum*, quod ex codd. suis restituit Harduinus, *Masuentum* exhibent edd. vet. et Gronov. — 15 *Atenates hinc Bantini* Vet. Dalec. *Atenates Buxentini* margo edd. Dalec.

NOTÆ

Σίρις: amnes alluentes, Ἀκίρις καὶ Σίρις, Straboni lib. vi. p. 264. nunc *Sino* et *Agri*: ubi oppidum fuit, in Basilicatae ora, sinuque Tarentino, *Torre di S. Basilio*.

^a *Acalandrum*] Ἀκάλανδρος, Straboni, lib. vi. p. 280. Nunc *Salandrella*: Casventum, *Basiente*: ambo e Basilicata regione in sinum Tarentinum influunt.

^b *Metapontum*] Μεταπόντιον Straboni, lib. vi. p. 264. a Samnitibus deletum: ibi fuit, ubi nunc *Torre di Mare*, juxta Casventum amnem.

^c *Aprustani*] Quorum oppidum forte Ἀβυστρον fuit, quod cum Petilia Magnæ Græciæ Ptolemæus adjudicat, III. 1. nisi id Lucanorum potius fuisse videatur.

^d *Lucanorum*] Qui horum fines olim fuerint, diximus cap. 10.

^e *Atenates*] Ab Atēa, Principatus, ut vocant, Citerioris oppido: *Atene*: ad ripam Tanagrii amnis, *Negro*. Frontinus de Colon. p. 90. in Prov. Lucania: 'Præfecturæ, *Ulciana*, *Præstana*, *Potentina*, *Atenas*, et *Grumentina*.'

^f *Bantini*] Bantia Livio, lib. xxvii. p. 309. ubi situm oppidi edocet: 'Itaque in Apuliam,' inquit, 'ex Brutiis reditum, et inter Venuziam Brantiamque, minus trium millium passuum intervallo, Consules binis castris conederant.' Vestigia oppi-

di manent ad locum, *S. Maria de Vanzo*, in Basilicata circa Venusiam. Holsten. p. 282.

^g *Eburini*] Quibusdam *Evoli* creditur, quod IV. millibus pass. citra Silarum amnem est. Perperam: cum a Silaro versus Siciliam Lucanus ager incipiat, ut dictum est cap. 10.

^h *Grumentini*] Γροῦμεντον Ptolemæo, in mediterraneis Lucanorum oppidis III. 1. et Straboni, lib. vi. p. 254. Nunc *Agromento* ad dextram Aciris fluvii, de quo supra, ut recte Holsten. in Ortel. p. 89.

ⁱ *Potentini*] Potentia *Potenza*, in Basilicata, prope fontes amnis Casventi.

^j *Sirini*] Ab oppido Siri, cujus navale Heraclia Siris supra dicta fuerit. *Sontini* forte a Sontia, vulgo *Sanza*, inter *Policastro* et *Tanagrum* fl. Denique Tergillani videntur ii esse, quorum præfectura Tegenensis, (forte pro Tergillensis) dicitur a Frontino, in Lucania, de Colon. p. 90.

^k *Volcentani*] Inter mediterranea Lucaniæ oppida fuere Vulci, Οὔλκοι, Ptolemæo III. 1. ad Silarum amnem: nunc *Baleino*, et *Bucino*. Hinc Volcentani, qui apud Gruter. p. 209. *Volceiani*, et p. 393. *Vulceiani* dicuntur. Livius lib. xxvii. p. 304. Volcentes vocat. Frontino, p. 90. *Ulciana* præfectura.

^l *Numestriani*] Oppidum his Nu-

bas^m Lucanas Catoⁿ auctor est. Et Pandosiam^o Lucanorum¹⁶ urbem fuisse Theopompus, in qua Alexander^p Epirotes occubuerit.

XVI. Connectitur secunda regio, amplexa Hirpinos, Calabriam, Apuliam, Salentinos, CCL. M. sinu,^a qui Tarentinus appellatur, ab oppido Laconum,^b in recessu hoc intimo sito, contributa eo maritima colonia quæ ibi fuerat. Abest^c CXXXVI. M. pass. a Lacinio promontorio, adversam ei Calabriam^d in peninsulam emittens. Græci^e Messapiam a duce appellavere; et ante Peucetiam,^f a Peucetio Cœnotri fratre, in Salentino agro. Inter promontoria^{2g} C. M. pass. intersunt: latitudo peninsulæ a Tarento Brundisium terreno itinere XXXV. M. pass.^{3h} patet, multoque brevius a portu Sasina. Oppida per continentem a Tarento, Varia, cui cognomen Apulæ,ⁱ Messapia,^{4j} Aletium.^k In ora vero,

//////////

et Gronov.—16 *Et Mardanian Lucanorum* Chiff.

CAP. XVI. 1 *Peucetia* edd. vett. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—2 *Cœnotri fratre. In Salentino agro inter*, &c. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—3 Ita Chiff. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. XXXVII. M. pass. edd. vett. et Gronov.—4 Ita Harduini codd. item edd. Harduin. Miller. Bipont. et Franz. *Cessapia* edd.

NOTÆ

mistro. Frontinus Strateg. II. 2. 'Hannibal apud Numistronem contra Marcellum pugnaturus,' &c. Livius quoque lib. XXVII. p. 299.

^m *Thebas*] Quæ Θῆβη Ἰταλίας Stephaniano.

ⁿ *Cato*] In libris Originum deperditis.

^o *Pandosiam*] Subintellige, interisse: id enim fuisse istud sonat. Vide Notas et Emend. num. 64.

^p *Alexander*] Epiri rex. Obiit anno U. C. CCCXXVIII.

^a *CCL. M. sinu*] Tot millia passuum, inquit, hic sinus ambitu colligit.

^b *Laconum*] Florus I. 18. p. 36. 'Tarentum' vocat 'Semi-Græcam ex Lacedæmoniis conditoribus civitatem.' Dionys. quoque Perieg. vs.

377. Scymnus, p. 14. Hesychius, verbo Τάπας, a Lacedæmoniis conditum Tarentum producit.

^c *Abest*] Subintellige, Tarentinus sinus,

^d *Calabriam*] Quæ nunc Terra d'Otranto, ab Hydrunte oppido appellatur.

^e *Græci*] Strabo, lib. VI. p. 277.

^f *Peucetiam*] Sic etiam Dionys. Halic. Antiq. Rom. I. p. 9.

^g *Inter promontoria*] Inter ea duo promontoria, quibus sinus Tarentinus clauditur, Lacinium scilicet, et Acran Japygian, de qua mox.

^h *XXXV. M. pass.*] Strabo itinere unius diei hoc intervallum emensus est, lib. VI. p. 282.

ⁱ *Varia, cui cognomen Apulæ*] Ita libri omnes. Apud Anton. *Vania* (le-

Senum,¹ Callipolis,⁵ quæ nunc est Anxa, LXXV.⁶ M. pass. a Tarento. Inde XXXII. M. promontorium, quod Acran Iapygian^m vocant, quo longissime in maria excurrit Italia. Ab eo Bastaⁿ oppidum et Hydruntum⁷ decem ac novem^p M. pass. ad discrimen^q Ionii et Adriatici maris, qua in Græciam brevissimus transitus, ex adverso Apolloniatum^r oppidum :⁸ latitudine intercurrentis freti, quinquaginta^s M.

//////////

vett. et Gronov.—5 *Senonum Gallipolis* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Leyd. Frankf. Elz. et Gronov.—6 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. LXII. edd. vett. et Gronov.—7 *Ab eo Hasta o. et Hydrus* margo edd. Dalec. et Gronov.—8 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Apolloniæ oppidum* Vet. Dalec. et Tolet. *Apolloniæ oppidi* edd. vett. et Gronov.

NOTÆ

go *Varia*) a Tarento, M. P. l.x. Nunc est *Uria*. Varnum, ut quidem reor, Frontinus agrum hunc vocat, quem cum Tarentino jungit, lib. de Colon. pag. 111. pro 'Varinum:' aut potius 'Varium,' ut p. 92.

^j *Messapia*] *Mesugna*, inter Uriam et Brundisium. In Martyrologio, 'Messana Apuliæ' nuncupatur, 18. April.

^k *Aletium*] Aletium hoc loco nulli Mss. codd. exhibent: omnes pro ea voce, *Sarmadium*. Atque huc forte spectat Armadillus, sive Sarmadillus ager, de quo Frontinus de Colon. pag. 115.

¹ *In ora vero, Senum*] Sic Mss. omnes, non, ut hactenus editum, *Senonum*, perinde ac si a Gallis Senonibus, qui nulli unquam in hoc terrarum tractu fuerunt, condita Callipolis foret: quæ Græcos habuit auctores. Mela II. 4. 'Salentina littora,' inquit, 'et urbs Graia Callipolis.' Ea nunc *Gallipoli* dicitur. At *Senum* quoque oppidi nomen fuit.—'In Museo P. Chamillart, nummus didrachmus argenteus virum in equo decurrentem exhibet: infra, KAA. Ex parte altera alium insidentem delphino: infra similiter

KAA. latere dextro, ΤΑΡΑΣ: Tarenti conditor et dominus: quem et Καλλιπολίται ad oram sinus Tarentini positi colunt. Ad equitis dextrum latus est litera A. sinistro N. Ἀνξα est Καλλιπολίτων, &c. Senum quoque oppidi nomen fuit.' *Ed. sec.*

^m *Acran Iapygian*] Ἀκραν Ἰαπυγίαν, ἢ καὶ Σαλεντίνην, inquit Ptolemæus III. 1. promontorium Iapygium, sive Salentinum: nunc a vicino oppido, *Capo di S. Maria di Leuca*.

ⁿ *Ab eo Basta*] Vaste oppidulum, inter Castrum et Hydruntum.

^o *Hydruntum*] Ptolemæo, loc. cit. Ὑδρουῦς. Nunc *Otranto*.

^p *Decem ac novem*] Ait Bastam oppidum, Hydruntumque ei proximum, distare ab Acra Iapygia XIX. M. P. Vide Notas et Emend. num. 65.

^q *Ad discrimen*] Ubi discriminatur Ionium ab Adriatico mari.

^r *Apolloniatum*] Ita Mss. Reg. Colb. I. 2. 3. &c. Hoc est, brevissimus transitus ab Hydrunte in Apolloniatum oppidum, quod ex adverso est.

^s *Quinquaginta*] Hoc est, leucarum duodecim. Vide Notas et Emend. num. 66.

non amplius. Hoc intervallum pedestri continuare transitu pontibus jactis ⁹ primum Pyrrhus Epiri rex cogitavit: ^t post eum M. Varro, cum classibus Pompeii piratico bello præ-esset. Utrumque aliæ impedivere ¹⁰ curæ. Ab Hydrunte, Soletum ^u desertum, dein Fratruertium: portus Tarentinus, statio Miltopæ: ^v Lupia, ^w Balesium, ^x Cælium, ^y Brundisium ^z L. M. passuum ab Hydrunte, inprimis Italiæ portu nobile, ac velut certiore transitu, sic utique longiore, ¹¹ excipiente Illyrica urbe Dyrrhachio CCXXV. M. trajectu. ^a Brundisio conterminus Pediculorum ^b ager. Novem adolescentes totidemque virgines ab Illyriis tredecim populos genuere. Pediculorum ¹² oppida, Rudia, ¹³ ^c Egnatia, ^d Ba-

nov. Mox, Vet. Dalec. centum M. pass. non amplius.—9 Idem codex, pontibus junctis.—10 Ita codd. Harduin. et Chiffi. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. impediere edd. vett. et Gronov. Paulo post, edd. vett. et Gronov. statio militum Lupia; Chiffi. statio militum Pessubia.—11 Edd. vett. et Gronov. sicuti longiore; margo edd. Dalec. et Gronov. sed utique longiore. Mox edd. vett. CCXX. M.—12 'Pædiculorum Strabo lib. vi. Idem vocantur et Pencetii.' Dalec.—13 Rhudia Ptolemæo; Rhodæ Stephano.—14 Vet.

NOTE

^t Cogitavit] Futili plane consilio: quod effectum dare nulla ars potuisset, ut recte demonstrat Furnerius noster, in Hydrogr. ii. 18. p. 59.—'Tamen angustius mare esse, quod Italiam a Græcia dirimit, quam hactenus creditum est, observavit D. Delisle, in Comment. Acad. Reg. Scient. anni 1714. pag. 83. unde ibi concludit, saltem minus debere Pyrrhi regis consilium absurdum videri.' Ed. sec.

^u Soletum] Quæ et Salentia: unde Salentini populi, et Salentinus ager, et promontorium Salentinum. Nummi in Thesouro Goltzii, ΣΑΛΑΝΤΙΝΩΝ. Nunc quoque Solito, supra Hydruntum.

^v Statio Miltopæ] Navium nempe statio. Vide Notas et Emend. num. 67.

^w Lupia] Λοῦρία Ptolemæo, inter Hydruntem et Brundisium. Nunc Torre di S. Cataldo. Gruter. p. 374.

COL. LVPIENSIMUM. Apud Frontin. de Colon. p. 111. Lyppiensis ager.

^x Balesium] Oppidum in ora positum, uti et reliqua quæ modo recensentur. Mela ii. 4. 'In Calabria, Brundisium, Valetium, Lupiæ, Hydruntis.'

^y Cælium] Frontino de Colon. pag. 111. Cælinus ager in Calabria. Hinc Cælii appellati, qui a Gargano monte ad Brundisium coluere, inquit Cato, in Excerptis Orig. pag. 136.

^z Brundisium] Ita Mss. Alii Brundisium dicunt. Nobis Brindes. De ejus portu Strabo, lib. vi. p. 282.

^a CCXXV. M. trajectu] Vide Notas et Emend. num. 68.

^b Pediculorum] Ποῖδουλοι a Strabone appellantur, lib. vi. p. 277. Partem ii maximam tenere Bariensis agri, Terræ de Bari. Horum oppida non in ora modo, sed et in mediterraneo posita carptim perstringuntur.

rium.^e Amnes: Iapyx^f a Dædali filio rege, a quo et Iapygia: Pactius, Aufidus^g ex Hirpinis^h montibus Canusium præfluens.

Hinc Apuliaⁱ Dauniorum cognomine, a duce^j Diomedis socero. In qua oppidum Salapia,^k Hannibalis meretricio amore inclytum: Sipontum,^l Uria:^m amnis Cerbalus,ⁿ Dauniorum finis: portus Agasus,^o promontorium^p montis Gargani, a Salentino sive Iapygio CCXXXIV. m. pass. ambitu Gargani:^q portus Garnæ,^r lacus Pantanus.^s Flumen

NOTÆ

^e *Rudia*] Accepta hæc a Mela II. 4. 'Post Barium, Egnatia, et Ennio cive nobiles Rudia.' Strabo, lib. VI. p. 282. ἐν δὲ τῇ μεσσυρίᾳ 'Ρωδαῖοι. Ptolem. III. 1. in Salentinorum mediterraneis, 'Ρωδία. Citra Brundisium, ancitore Plinio, collocandæ. Nunc, ut quidem reor, Carouigna.

^d *Egnatia*] Sic Anton. in Itiner. Straboni quoque loc. cit. 'Εγνατία πόλις. Horat. I. Sat. 5. 'Gnatia.' Ignatium agrum Frontinus vocat, loc. cit. et cum Rodino jungit. Nunc Torre di Anazzo, inter Brundisium Bariumque.

^e *Barium*] *Bari*, unde regioni nomen.

^f *Amnes: Iapyx*] Vide Notas et Emend. num. 69.

^g *Aufidus*] Unde Horatius, 'Longe sonantem natus ad Aufidum,' de se ipse prædicat, IV. Od. 9. Nunc *Ofan-to*: Capitanatam, ut vocat, a Bariensi agro determinat.

^h *Ex Hirpinis*] A gente indigena nomen accepit hæc Apennini portio, prope Compsam.

ⁱ *Hinc Apulia*] Quæ nunc *Capitanata* nuncupatur.

^j *A duce*] Dauno. Festus: 'Daunia Apulia appellatur a Dauno Ilyricæ gentis claro viro, qui propter domesticam seditionem excedens patria occupavit.' Tzetzes in Lycophr. pag. 60. ait enim imperitasse Dauniis, cum Diomedes in Italiam appulit:

hunc Dauno adversus hostes tulisse suppetias: filiam Dauno fuisse Eulippam nomine, &c.

^k *Salapia*] In decretis Hilari Papæ, 'Palladius Episcopus Ecclesiæ Salapina.' Rudera nomen servant, *Salpe*. Ptolem. III. 1. in Apulia Daunia ora littorali, Σαλαπίαι. De Hannibale, quod modo narratur, vide Appian. in Hannibal. p. 338.

^l *Sipontum*] Σίποντος Ptolem. loc. cit. et Strab. lib. VI. p. 284. *Siponto*. At ex ejus ruinis crevit *Manfredonia*, quod Sipontum novum merito dixeris, haud procul Gargano monte.

^m *Uria*] Huc pertinet, opinor, Uritanus ager, quem cum Rubustino, et Genusino, de quibus mox, Frontinus copulat, de Colon. pag. 111. Ptolem. III. 1. Ὑρίων, in ora sinus Adriatici, Apuliæ Dauniæ pariter adjudicat.

ⁿ *Cerbalus*] Nunc *Candelaro*: non alter, qui in istum subterraneo meatu influit, et *Cervaro* appellatur.

^o *Agasus*] Nunc *Porto Greco*.

^p *Promontorium*] *Capo Viestice*, ubi longissime mons Garganus excurrit in mare, versus ortum Solis.

^q *Ambitu Gargani*] Gargano monte circum, qui oram hanc universam ambit.

^r *Garnæ*] Ex περίπλου seu circumnavigationis ordine, apparet esse oppidum *Rodia*, ut recte Holstenius conjecit, pag. 269.

^s *Lacus Pantanus*] Nunc *Lago di*

portuosum Frento,^t Teanum^u Apulorum: itemque Larinatum Cliternia:^{14v} Tifernus^w amnis. Inde^x regio Frentana. Ita Apulorum genera tria:^y Teani, duce^z e Graiis: Lucani,¹⁴ subacti a Calchante, quæ loca nunc tenent Atinates. Dauniorum præter supra dicta coloniæ, Luceria,^a Venusia.^b Oppida: Canusium,^c Arpi,^d aliquando^e Argos Hippium Diomede condente, mox Argyrippa dictum. Diomedes ibi delevit gentes Monadorum, Dardorumque, et urbes duas, quæ in proverbii^f ludicrum vertere,^g Apinam et Tricam.

////////

Dalec. Teani a duce. Gaces, Lucanii; Pintian. legendum putat: Teani, a duce,

NOTÆ

Lesina, a vicino oppido.

^t *Frento*] Nunc *Fortore*.

^u *Teanum*] Ad discrimen Teanorum Sidicinorum, de quibus cap. 9. Apuli isti cognominati sunt. Locus nunc *Civitate* dicitur, ad ripam Frentonis amnis, in Capitanata. Frequens mentio Civitatis Episcopi in actis Beneventanæ Ecclesiæ, cui ille suberat. Sic Holsten. p. 279.

^v *Larinatum Cliternia*] Ut Apulorum, inquit, oppidum in ora fuit, sic Larinatum in mediterraneo quidem Lariunum, ut dicitur inferius: in ora Cliternia: nunc *Campo Marino*.

^w *Tifernus*] Permutatis literis apud Ptolem. lib. III. *Φίεπρος*, pro *Τίφερος*.

^x *Inde*] A Tiferuo amne, ut dicitur cap. seq.

^y *Genera tria*] Daunii, Teani, Lucani.

^z *Teani, duce*] Teanum hunc esse appellatum innuit. Teates Apuli et ex Apulia Teanenses, apud Liv. lib. IX. p. 159. Calchantem in his oris aliquando consedissee, etiam ex Strabone colligimus, lib. VI. p. 284.

^a *Luceria*] Hanc quoque Luceriam appellat Livius, lib. IX. p. 156. *Λου-*

κερίαν Strabo, lib. VI. p. 284. *Νουκερίαν* *Ἀπουλῶν* Ptolem. III. 1. Nunc *Lucero delli Pagani*, in Capitanata.

^b *Venusia*] Horatii vatis natalibus clara. Nunc *Venosa*, in Basilicata: aliquot ultra Anfidum amnem millibus.—ⁱ Hor. II. Sat. I. 34. 'Seqnor hunc, Lucanus an Apulus anceps: Nam Venusinus erat finem sub utrumque colonus, Missus ad hoc, pulsus (vetas est ut fama) Sabellis.' *Ed. sec.*—Quando deducti Venusiam coloni, disce ex Velleio, lib. I.

^c *Canusium*] *Κανόσιον* Ptolem. III. 1. in Apulia Dauniorum, nunc *Canosa*, ad amnem Anfidum.

^d *Arpi*] Jacet in ruinis, retento tamen nomine *l'Arpi*, in Capitanata, juxta amnem *Candelaro*.

^e *Aliquando*] Hæc totidem verbis Strabo, lib. VI. p. 283.

^f *In proverbii*] Erasmus, Chiliad. I. Cent. 2. Adag. 43. 'Tricæ, Apinæ. Tricas et Apinas vulgo res futes et nugatorias dicebant,' &c. Martial. I. 114. 'Quæcumque lusi juvenis, et puer quondam, Apinasque nostras, quas nec ipse jam novi,' &c.

^g *Vertere*] Alii, *Venere*.

Cetero intus in secunda regione, Hirpinorum colonia una Beneventum, auspicatius mutato nomine, quæ quondam appellata Maleventum:^h Ausculani,^{15 i} Aquiloni,^j Abellinates^k cognomine Protropi, Compsani,^l Caudini:^m Ligures,ⁿ qui cognominantur Corneliani, et qui¹⁶ Bebiani: Vescellani. Æculani,^{17 o} Aletrini, Abellinates cognominati Marsi,^p Atrani, Æcani,^q Alfellani,^r Attinates, Arpani,^{18 s}

Varres, &c. Vide Not. Var.—15 Ita eodd. Harduini, et Vet. Dalec. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Æculani edd. vett. et Gronov. Mox *Apellinates cognomine* Chiffli.—16 *Vox qui deest* in Vet. Dalec.—17 Ita eodd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Deculani* edd. vett. et Gronov.—18 *Hirpini* Livius lib. xxiii.—19 *Herdorienses*

NOTÆ

^h *Maleventum*] Ita Livius, lib. ix. p. 162. et Stephan. p. 158. In Hirpinis, quorum hodie regio Principatus Ulterior appellatur, *Benevento*. Colonia Beneventanæ mentio apud Frontin. de Colon. p. 84. et 122.

ⁱ *Auseculani*] Hinc Ager Ausculinus Frontino, p. 110. Qui deinceps populi ex elementorum serie appellantur, usque ad Vescellanos, Hirpinorum erant: sequuntur deinde qui in Apulis: mox qui Calabrorum: denique, qui Salentinorum fuere. Hos enim omnes regio secunda complexa est, ut dictum est initio cap. hujus.

^j *Aquiloni*] Ab Aquilonia, de qua Livius, lib. x. p. 184. Ptolemæo iii. 1. in mediterraneis Hirpinorum, Ἀκουιλωνία, cum Abellino. Nunc est *la Cedogna*, in Principatu ulteriore, ut ex Itinerariis liquido conficitur.

^k *Abellinates*] Ἀβέλλινων in Hirpinis, prope Aquiloniam, apud Ptolem. loc. citat.

^l *Compsani*] Nunc *Conza*, in eodem Principatu, Ptolemæo, loc. cit. in Lucanis, quibus Hirpini confines fuere.

^m *Caudini*] Caudium oppidum, et Furcæ Caudinæ, ubi interceptus Rom. exercitus, Consules a Samnitibus sub jugum missi. Vide Liv. lib. ix. p.

152. et Florum. i. 16. Caudinum oppidum Beneventanæ coloniae cum suo territorio adjudicatum scribit Frontinus de Colon. p. 84.

ⁿ *Ligures*] Hinc apud Frontinum de Colon. p. 125. 'Ager Liguris Vevianus, et Cornelianus, muro ductus Triumvirali lege.'

^o *Æculani*] Hi deinceps qui nova elementorum serie instituta recensentur, Apuliae sunt contributi, non Hirpinis. Inscript. Gruter. p. 446. R. P. ÆCLANENSIVM. Frontino, in Apulia, p. 110. Eclanensis ager, eadem lege qua Canusinus. Et p. 91. in Prov. Apulia, 'Ager Æclanensis.' Quare non videtur esse Æculanum Ptolemæi, aut Æclanum Antonini: nec proinde aut *Fricento* Cluverii, aut *Holstenii* p. 74. *Mirabella*: cum hæc oppida non in Apulis, sed in ipso Hirpinorum umbilico posita sint.

^p *Marsi*] Oppido nomen Abellinum, Marsicæ cognomine, ut ab altero, quod in Hirpinis fuit, distingueretur: oppidum nunc Episcopale, in confinio Basilicatae et Principatus Citerioris: 'Marsico vetere.' Frontino de Colon. p. 106. 'Marsus municipium:' Balbo item, p. 318.

^q *Æcani*] In decretis Symmachi

Borcani, Collatini, Corinenses, et nobiles clade Romana Cannenses,^t Dirini, Forentani,^u Genusini,^v Herdonienses,^{19 w} Hyrini,^x Larinates, cognomine Frentani,^y Merinates,^z ex Gargano: Mateolani, Netini,^a Rubustini,^{20 b} Silvini: ^c Strabellini, Turmentini, Vibinates,^{21 d} Venusini,^e Ulurtini. Ca-

Vet. Dalec. *Herdonienses* Gronov. et edd. vett.—20 Edd. vett. et Gronov. *Metinates*, ex Gargano *Mateolani*, *Neritini*, *Matini*, *Robustini*. Chiff. *Neratini*. —21 *Vibarnates* Vet. Dalec. Mox, *Apamestini* deest in eodem codice. Paulo

NOTÆ

Papæ, p. 264. 'Marcianus Æcaniensis Episcopus.' Gruter, p. 444, REIP. ÆCANORVM. Oppidum, Æcæ, Æthico, p. 16. nunc *Troja*, in Capitanata. De hoc oppido vide Holsten. p. 19.

^r *Alfellani*] Forte *Affilani*, ab Affile oppido, de quo Frontinus de Colon. p. 83.

^s *Arpani*] Apud Frontinum, Arpanus ager, et Conlatinus, in Prov. Apulia, p. 91. Ab Arpis oppido, de quo supra. Vetus Pignorii nummus apud Holsten. p. 280. ΑΡΡΙΑΝΩΝ.

^t *Cannenses*] Cannæ æternum imperii vulnus: rudera modo, *Canna*, ad ripam Aufidi amnis, quem Romanorum cæde aiunt ibi decolorem factum. Livius, lib. xxii. p. 223.

^u *Forentani*] Ubi nunc *Forenza* in Basilicata, supra Acherontiam, quæ *Cirenza* dicitur.

^v *Genusini*] In Provincia Calabria Genusinus ager, apud Frontin. De Colon. p. 111.

^w *Herdonienses*] Ἡρδωνία Ptolemæo, iii. 1. in Apulis Dauniis. Erdonias habet Antoninus prope Canusium, M. P. xxvi. Ardonam Frontinus, in Apulia, p. 110. Et nunc *Ardonia* dicitur, inter *Cervaro* et *Caropelle* fluvios.

^x *Hyrini*] Ab Uria, ut videtur, oppido superius memorato: nam id Ἡρτων Ptolemæus, loc. cit. et Dionys. vs. 380. nuncupant.

^y *Frentani*] A Frentone amne, de

quo proxime ante, quem illi accolere: unde et urbs primaria Frentanorum Larinum dicitur apud Caton. in Excerpt. Orig. p. 136. Nunc *Larina*, in Comitatu Molisii, confinioque Capitanatæ.

^z *Merinates*] Ad extremum Gargani montis promontorium civitas Episcopalis sita est, vulgo *Vieste* dicta. Crevit ea ex ruinis oppidi Merini, sive Mirini, Episcopali dignitate olim quoque clari. Ita fere Holsten. p. 278. Præpostera interpunctio, non Merinates, sed Mateolanos Gargano in libris ante nos editis affigebat.

^a *Netini*] A Netio oppido prope Canusium, Herdoniamque. Νήτιον Straboni, lib. vi. p. 282. Nerentinos, quos hic libri quidam pervenimus: cum inferius Salentinis, ut sane oportuit, reddantur.

^b *Rubustini*] Ita Mss. non *Robustini*. Et certe Rubustinus ager, Frontino de Colon. p. 111. A Rubis prope Canusium Antonino, Horatioque, i. Sat. 5. 'Inde Rubos fessi pervenimus.' Nunc *Ruvo*, in agro Bariensi.

^c *Silvini*] Ab oppido Apulorum Pencetiorum, quod Strabo lib. vi. p. 283. Σιλοβίων vocat: nunc dicitur *il Gorgolione*, teste Holsten. in Ortel. p. 178.

^d *Vibinates*] Sic veteres Inscript. Holstenio teste. Nunc oppidum *Borino* dicitur, in Capitanata, inter Trojam et Herdonam, in Samnii

labrorum mediterranei: Ægetini, Apamestini,^f Argentini, Butuntinenses,^g Deciani, Grumbestini,^h Norbanenses, Paltonenses,²² Sturniui,ⁱ Tutini. Salentinorum: ^j Aletini, Basterbini,^k Neretini,^l Valentini,^m Veretini.

XVII. (XII.) Sequitur regio quarta gentium vel fortissimarum ^a Italiae. In ora, Frentanorum,^r ^b a Tiferno: flumen Trinium ^c portuosum. Oppida: Histonium,^d Buca, Orte-

~~~~~

post, pro *Grumbestini*, edd. vett. et Gronov. habent *Brumbestini*.—22 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Paltonenses* edd. vett. et Gronov. *Balionenses* margo edd. Dalec. et Gronov. Mox *Stulnini* pro *Sturnini* Vet. Dalec. *Aletini*, pro *Aletini*, Chiff. *Valetini*, pro *Valentini*, Vet. Dalec. *Ulentini* codd. Harduini quinque, unde ille in Notis ad Ed. 1. *Uxentini*; ita quoque Harduin. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.

CAP. XVII. 1 Vet. Dalec. ora *Ferentanorum*.—2 *Murcinorum Teatini* in

NOTÆ

Apuliæque confinio. Polybius Ἰβώνιον vocat.

^e *Venusini*] A Venusia superius laudata.

^f *Apamestini*] Vide Notas et Emend. num. 70.

^g *Butuntinenses*] In Tab. Penting. *Butunti*. Frontino de Colon. p. 111. Botontinus ager, in Calabria.

^h *Grumbestini*] Ita plane ordo litterarum exigit: non *Brumbestini*.

ⁱ *Sturnini*] Vel potius detricto sibi-lo, quod adhæsisse huic voci ex anteriore vocabulo videtur, *Turnini*: nam in Calabriae mediterraneis oppidis Τούρνοι a Ptolemæo nominantur, III. 1. Vide Notas et Emend. num. 71.

^j *Salentinorum*] Subintellige, mediterranei. Quorum primi Aletini, ab Aletio, quod Ἀλήτιον Salentinorum mediterianum oppidum Ptolemæus appellat, III. 1. Incolis vulgo *Leccie*, vel *Lezze*, medio ferme itinere Hydruntum inter et Brundisium.

^k *Basterbini*] Non a Basta superius memorato oppido; id enim littorale fuit; sed ab obscuriore aliquo: a Βάστα fortassis, quod in Salentinorum oppidis mediterraneis Ptole-

mæus recenset loc. cit.

^l *Neretini*] Νήριον Ptolem. in mediterraneis Salentinorum oppidis: hodie *Nardo*.

^m *Valentini* [*Uxentini*] Nunc *Ugento*. Sic Veretini, nunc *S. Maria de Vereto*. Ab oppidis Οὔξευρον et Οδέηρον, quæ Ptolemæus locat in Salentinorum mediterraneo, haud procul Acra Iapygia, seu Lencarum, ut appellant, Capite. Vide Notas et Emend. num. 72.

^a *Fortissimarum*] Multis adversus Romanos fortitudo est explorata bellis, quæ Florus recitat lib. 1. et Strabo lib. v. p. 241.

^b *Frentanorum*] Subintellige, regio, quæ a Tiferno amne ad Aternum porrigitur. Nunc *Abruzzo citeriore* vocant.

^c *Trinium*] Nunc *Trigno*.

^d *Histonium*] In Thes. Goltzii, ΜΥΝΙCΙPΕS. HISTONIENSES. Ἰστονίων Ptolem. in Frentanis III. 1. Et apud Frontin. p. 109. 'Istoniis colonia,' in Samnio. At apud Gruter. pag. 332. HISCONIENSES, bis. Nunc *Guasto di Amone*.

na: ^e Aternus ^f annis. Intus Anxani cognomine ^g Frentani. Carentini ^h supernates, et infernates, Lanuenses: Marruciorum Teatini: ² ⁱ Pelignorum Corfinienses, ^j Superequani, ^k Sulmonenses: ^l Marsorum ^m Anxantini, ⁿ Atinates, ^o Fucen-

eodem codice. Paulo post, *Marsorum Anaxatini* Chiffi. et mox, *Sucentes, Lucentes* Vet. Dalec. *Fucentes, Lucenses* margo edd. Dalec. et Gronov. et codd. Harduini; item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Fucentes*,

NOTÆ

^e *Buca, Ortona*] *Ὀρτων, καὶ Βοῦκα* Straboni, lib. v. pag. 242. Frentanorum quoque oppida: et *Ὀρτων* quidem *ἐπὶ θύειον* navale: nunc *Ortona a mare*, inter amnes Sagrum et Aternum. Buca, cuius et Mela meminit II. 4. nunc jacet.

^f *Aternus*] *Ἀτερνός* Straboni loc. cit. Nunc *Pescara*.

^g *Cognomine*] Ut ab Anxa, quæ Callipolis in Salentinis, eo cognomine discriminentur. Oppidum Anxanum, *Ἀγξανόν* Ptolem. III. 1. in Frentanis: nunc *Lanciano*, haud procul ostiis amnis Sagri, quem *Sangro* vocant.

^h *Carentini*] In Mss. *Caretini*. Ptolemæus III. 1. *Καρακηνούς, Caracenos*, locat inter Frentanos et Samnitas.

ⁱ *Teatini*] *Τεατέα Μαῦρονκινῶν μεσόγειος*, Ptolemæo, loc. cit. Frontino, pag. 108. *Teate*, qui *Aternus*, quoniam eo amne alluitur: nunc *Civita di Chieti*.

^j *Corfinienses*] *Κορφίνιον, πόλις Πελινῶν μεσόγειος*, Ptolemæo, loc. cit. nunc *Pentina* vicus in Abrutio citiore. Ager Corfinius Frontino de Colon. pag. 104. Vulgo *Campi de S. Pelino*: Pelignus nunc *Valva* dicitur; et Episcopus Sulmonensis, cum subjectum habeat agrum integrum Pelignorum, propterea *Valvensis* Episcopus appellatur.

^k *Superequani*] Frontino, p. 170. *Superequum*; et Balbo, p. 318. *Colonia Superequana*. Nunc *Castel Vec-*

chio Subequo, haud procul Aterno amne, ut recte Holsten. in Ital. pag. 144.

^l *Sulmonenses*] Oppidum Pelignorum *Σουλμών, Sulmo*, Ptolem. loc. cit. Frontino, p. 109. Solmona: hodie *Salmona*.—⁴ Tertio loco a Plinio nominatur, quoniam in appellandis oppidorum nominibus servat elementorum ordinem. Ovid. patriam hanc suam esse gloriatur, IV. Trist. 9. 'Sulmo mihi patria est, gelidis uberrimus undis, Millia qui novies distat ab urbe decem.' Propterea Sulmonenses dicuntur insignia suæ civitatis constituisse scriptis in tænia literis S. M. P. E. quibus quidam aiunt quatuor priores exprimi voces versus proxime allati, 'Sulmo mihi patria est.' Sed falsa et iuvani profecto conjectatione: neque enim certe potest ea vox esse civitatis, 'Sulmo mihi patria est.' Sed est haud dubie hic sensus, 'Sulmo Munimentum Pelignorum est: nimirum ob angustias, quibus in agrum Sulmonensem est iter. Alibi idem Ovidius: 'Pars me Sulmo tenet Peligni tertia rursus: Parva, sed irriguis ora salubris aquis.' Ed. sec.

^m *Marsorum*] Juxta lacum Fucinum nomen servat adhuc reginacula, *Dacuto di Marsi*, gentis Columnæ.

ⁿ *Anxantini*] In Mss. *Anxatini*. Nunc *Civita d'Antia*, inter Fucinum lacum, et Lirim amnem.

^o *Atinates*] Atinatem agrum locat in Samnio Livius, lib. x. p. 184.

tes,^p Lucenses,^q Maruvii : ^r Albensium ^s Alba ad Fucinum lacum : Æquiculanorum,^t Cliternini, Carseolani : Vestinorum,^u Angulani, Pinnenses,³ Peltuinates,^v quibus junguntur Aufinates^w cismontani : Samnitium, quos Sabellos, et Græci Saunitas^x dixere, colonia Bovianum^y vetus, et alterum

Lucentes edd. vett. et Gronov.—3 *Pennicenses* Chiffi. et paulo post in eodem,

NOTE

cum Samnites scilicet rerum poterant.

^p *Fucentes*] A Fucino Marsorum lacu hi nomen habent.

^q *Lucenses*] A *Luco* oppido, quod Fucino lacui objacet ad occasum. De hoc loco seu nemore Virgil. Æn. vii. 759. 'Te nemus Angitiæ, vitrea te Fucinus unda,' &c.

^r *Maruvii*] *Μαρούϊον* Straboni, lib. v. pag. 241. ad orientalem Fucini lacus ripam, ubi nunc S. Benedicti pagus. Hinc 'Marrubia de gente sacerdos,' apud Virgil. vii. 750. Apud Reines. Inscriptio vetus, pag. 453. CURATORI P. SPLENDIDISSIMÆ. CIVITATIS. MARS MARR. Curatori Perpetuo, vel Patrono, vel Populi Splendidissimæ civilatis Marsorum Marruvii.

^s *Albensium*] Oppidum Alba Fucensis dicta. Apud Gruter. pag. 404. ALB. FVC. Albensis ager, Frontino, lib. de Colon. pag. 102. Nunc *Albi*, Columnæ gentis. Fucino lacui nomen hodie *Lago de Celano*, in Abrutio ulteriore.

^t *Æquiculanorum*] *Αἰκουτικοί* Ptolemæo iii. 1. quorum oppida, ut Plinio, *Κλειτέρων* et *Καρσίολοι*. Hic 'duris Æquicola glebis,' ut cecinit Maro, Æn. vii. 747. Cliterninæ, sic enim vocat Mela ii. 4. quis fuerit situs, incompertum. Carseolorum vestigia in valle Torana, seu Carseolana planitie, *Piano di Carsoli*, ubi oppidum *Cella*, vulgo *le Celle Carsoli*, monstrari ait

Delph. et Var. Clas.

Fabrettus de Aquæd. Dissert. ii. p. 89. Holstenium secutus.

^u *Vestinorum*] Utramque Aterni amnis ripam hi tenuere, haud procul fontibus, in Abrutii ulterioris umbilico. Horum oppida duo, ex Plinianis quatuor, *Ἀγγολος* et *Πίννα* apud Ptolem. iii. 1. Et Frontino, pag. 106. 'Pinnes ager.' Incolæ *Πιννήται* Diodoro in Excerpt. pag. 398. Nunc *Civita di Penna*, in Abrutio Ulteriore. Pinnam Vestinam vocat Vitruv. viii. 3.

^v *Peltuinates*] Apud Gruter. p. 443. PELTVINI. Balbo, pag. 318. *Colonia Peltinorum*.

^w *Aufinates*] Vulgo *Ofena* oppidi nomen est, in Abrutio ulteriore, haud procul Aterno amne. Gandentium Aufiniensis Ecclesiæ Episcopum laudat Simplicius Papa, Epist. ii. Apennino monte horum ager utrimque clauditur : ideo Romanis Cismontani dicti : quoniam ultra eos editissima Vestinorum juga attollerentur.

^x *Saunitas*] *Σαννίται* Dionysio Perieg. vs. 375. et Scylaci, p. 3. Sabellos vero vocitatos, quod proles Sabiorum essent, Cato est auctor in Excerpt. Orig. p. 137.

^y *Bovianum*] Bobianus Samnii oppidum, apud Frontin. p. 109. *Βοβίανον* Ptolemæo iii. 1. in Samnitibus. Nunc *Boiano*, in Comitatu Molisii. De Boviano vetere Livius lib. ix. p. 169.

Plinius.

2 T

cognomine Undecumanorum.^a Aufidenates,^a Esernini,^b Fagifulani^{24 c} Ficolenses,^d Sæpinates,^e Treventinates:^f Sabi-
norum Amiternini,^g Curenses,^h Forumⁱ Decii, Forum no-

////////

Bovianum vetus.—4 *Fagi, Fuguli Vet.* Dalec. et Chiffi. Mox, *Sepinates* Gro-

NOTÆ

^a *Undecumanorum*] Ab undecimale-
gione, ex qua eo milites coloni de-
ducti.

^a *Aufidenates*] Oppidum Aufidena,
Livio lib. x. p. 174. Nunc *Alfadena*,
ad Sagrum amnem, in Abrutio cîte-
riore.

^b *Esernini*] Straboni lib. v. p. 250.
Ἐσερνία. Frontino in Samnio, p. 109.
Esernia oppidum.—At Ptolemæo
Ἀίσερνία. Nunc *Isernia*, in Comitatu
Molisii. Edidit Patinus in Familiis,
p. 311. nummum ex ære mediocri, in
quo caput est Narbonis laureatum,
retro, forcipes. Epigraphæ, non ut
Patinus edidit, VOLCANO: sed, ut vi-
dimus in nummo e Gaza Regia, et in
altero apud D. Abbatem de Fonteny,
in hac civitate: VOLCANOM: hac sen-
tentia: ‘Valeriano Optimo Libertati
Conservatori Aurarium Narbo-
nenses Obtulere Munus:’ Gallice,
un present travaillé en or. Quamo-
brem appicti sunt retro forcipes.
)(. Victoria in curru bijugo. Infra:
AISERNINO. Sic enim conspiciæ habet
nummus Regius, et alter proxime lau-
datus: non, ut Patinus edidit, ÆSER-
NINO, ut ad Eserninos hujus loci re-
ferret. Prave. Sententia enim est:
‘Arcum Insignem, Statuendum E
Regione Narbonis, Imperatori Ne-
gotiatores Obtulerunt.’ Ad Valeria-
num Imperatorem pertinere hunc
nummum, alter ex ære minimo admo-
net, qui est inscriptus: VALERIANVS
P. F. AVG. .)(. DEO VOLKANO. Faber
intra ædiculam stat, quatuor insignem
columnis; ad pedes ara est. Senten-

tia primis singularum vocum literis
expressa hæc videtur esse: ‘Duci
Exercitus Orientis Valeriano Opti-
mo, Lararium Korporati Aurifices
Narbonenses Obtulerunt.’ Gallice:
Le Corps des Orfèvres de Narbonne.
Idcirco VOLKANO scribitur, non ‘Vul-
cano,’ ut Latini sermonis usus poscit.
Lararium interpretor ædem ædifican-
tamve argenteam, in qua collocari
plures Dii possent. Ejusmodi ‘ar-
genteas ædes Dianæ’ commemorat
Lucas in Actis Apostolorum, XIX. 24.
Est hic Valeriani nummus in Museo
nostro, ex ære minimo: alibi est ar-
genteus.’ *Ed. sec.*

^c *Fagifulani*] Mss. omnes, *Fagifu-
gali*.

^d *Ficolenses*] Unde Ficiensis ager,
Frontino de Colon. p. 105. etsi is in
Piceno locet.

^e *Sæpinates*] *Σάπινον* in Samnitibus,
Ptolem. III. 1. Frontino de Colon. p.
88. ‘Sæpinum oppidum Colonia ab
Imp. Nerone et Claudio est deduc-
ta.’ Gruter. p. 441. MVNICIPES. SÆ-
PINATES. Livio x. p. 186. est Sepi-
num. Nunc *Supino*, in Comitatu Mo-
lisii.

^f *Treventinates*] Frontino, p. 89. Te-
reventum oppidum. Nunc *Trivento*,
ad flumen Trinium, in Comitatu Mo-
lisii.

^g *Amiternini*] *Ἀμίτερνον* Ptolemæus
III. 1. Vestinis attribuit. Hodie *S.*
Vittorio, haud procul fontibus Aterni
amnis.

^h *Curenses*] Aliis dicti Cures: ex
Græco sermone, Curites: mox ore

vum, Fidenates,^j Interamnates,^k Nursini,^l Nomentani,^m Reatini,ⁿ Trebulani, qui cognominantur Mutuscaeï,^o et qui Suffenates,^p Tiburtes,^q Tarinates. In hoc situ ex Æquiculis^r interiere Comini,^s Tadiates, Cædici,⁶ Alfaterni. Gellianus auctor est, lacu Fucino haustum Marsorum oppidum Archippe,^t conditum a Marsya duce Lydorum: item Viticinorum in Piceno deletum a Romanis, Valerianus.

nov. et al. *Treventiates* Vet. Dalec.—5 *Mutustæi* Vet. Dalec. *Mutusci* Cliffl.—6 Sic ex codd. edidit Harduinus, eumque secuti Miller. Bipont. et Franz. *Acedici* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.

NOTE

Latino Quirites. Nunc est oppidum *Corese*, et Curensis fluvius in Tiberim defluens, in Terra Sabina: etsi aliter visum Cluverio. Vide Holsten. p. 107. In decretis Hilari Papæ, p. 250. subscribit 'Tiberius Curium Sabinorum.'

^j *Forum*] Fori Decii vestigium nullum: Fori novi superest, exciso oppido, Episcopium Sabinense, *Vescorio*, in terra Sabina. Ibi repertam inscriptionem testatur Holsten. in Ital. p. 107. FORONOVARI. Gruter. p. 492. FORONOVANOR. et Frontino, p. 104. Foronovanus ager. In decretis Hilari, p. 249. 'Paulus Foronovannus.'

^k *Fidenates*] Fidenæ Balbo, p. 105. in Prov. Piceni. Diversi forte a Fidenatibus primæ regionis, de quibus cap. 9. Et sunt illæ Fidenæ tamen in terra Sabina, v. mill. pass. ab urbe Roma, ut diximus: nunc *Castel Giubileo*.

^k *Interamnates*] Interamne oppidum Frontino, p. 86.

^l *Nursini*] *Novpola* Ptolemæo, in Sabinis, III. 1. Et nunc *Norsia*, in Ducatu Spoletino.

^m *Nomentani*] A Nomentanis primæ regionis diversi.

ⁿ *Reatini*] A Reate, nunc *Rieti*, in-

fra Nursiam.

^o *Mutuscaeï*] Gruter. p. 19. IVVENT. TREBVL. MVTVSC. Item p. 487. Trebulæ Mutuscae frequens mentio apud Jul. Obseq. cap. 102. 103. &c. Hæ Virgillii Æneid. VII. 'oliviferæ Mutuscae.' Nunc est *Monte-Lione della Sabina*, infra Reate, in Sabinis.

^p *Suffenates*] Quorum oppidum Trebula Suffena, nunc *Montorio di Romagna*, in Sabinis, supra Nerulam, ad Curensium fluvium.

^q *Tiburtes*] A Tibure, *Tivoli*. Tarinates, quorum oppidum hodie *Tarano*, supra Manlianum, quod *Magliano* vocant.

^r *Æquiculis*] Quos Æquiculanos superius appellavit.

^s *Comini*] A Coninio oppido, de quo Liv. lib. x. p. 184. rectius *Cominii*.

^t *Archippe*] Solinus, cap. 2. p. 12. 'Archippen a Marsya rege Lydorum, quod hiatu terræ haustum, dissolutum est in lacum Fucinum.' Hinc regem Archippum in hoc tractu imperitasse finxit Maro, Æneid. VII. Extare hujus oppidi vestigia ad ripam lacus, prope *Transaco*, quæ obtegantur, exescente eo, affirmant Marsi.

Sabini (ut quidam^u existimavere, a religione et Deorum cultu Sevini appellati) Velinos^v accolunt lacus, roscidis collibus.^w Nar amnis exhaurit illos^x sulfureis^y aquis. Tiberim ex his petens replet, e monte Fiscello^z labens, juxta Vacunæ^a nemora et Reate in eosdem conditus. At ex alia parte Anio,^b in monte Trebanorum⁷ ortus, lacus tres amoenitate nobiles, qui nomen dedere Sublaqueo,^c defert in Tiberim. In agro Reatino Cutiliæ^{8 d} lacum, in quo fluctuet insula, Italiæ umbilicum esse M. Varro^e tradit.

—7 *Trebanorum* margo edd. Dalec. et Gronov. Mox, *lacus tris* edd. anti-quiss. et Gronov. *lacus treis* nonnullæ edd. ante Gronov.—8 *Cutiniæ* Cliffl.

NOTÆ

^u *Ut quidam*] Varronem notat, de quo Festus: ‘Sabini dicti, ut ait Varro, quod ea gens præcipue colat Deos: ἀπὸ τοῦ σέβεισθαι.’ A Sabino Sangi filio, Sabinos appellatos affirmat Cato, apud Dionys. Halic. lib. II. p. 113.

^v *Velinos*] Alter Velinus, nunc *Lago de Pié de Luco*, ab oppido finitimo dicitur, in Ducatu Spoletino: Reatinus alter, *lago di S. Susanna*.

^w *Roscidis collibus*] Qui Roseæ campos in coronam cingunt: Roseæ vocantur, ut Festus ait, quod in eis arva rore humida semper serantur. Ex his collibus, uno interciso, emissus in Narem fluvium Velinus lacus. Cic. ad Attic. IV. 14, ‘Reatini me ad sua τέμνη duxerunt, ut agerem contra Interamnates,’ (cognomine Nartes), ‘quod lacus Velinus a M. Curio emissus, interciso monte, in Nar defluit: ex quo est illa siccata, et modice tamen humida Rosea.’

^x *Exhaurit illos*] Lacus corrumpit, in quos conditur.

^y *Sulfureis*] Alludit ad Virgilianum illud *Æneid.* VII. ‘Sulfurea Nar albus aqua: fontesque Velini.’

^z *Fiscello*] Silius Ital. VIII. ‘Quæ, Fiscelle, tnas arces, Pinnamque vi-

rentem,’ &c. Nunc quoque *Monte Fiscello*, in confinio Abrutii ulterioris, ad oppidum *Civita Reale*: Nari amni nomen est *Velino*, donec Reate alloat, et Velinos lacus sit præterlapsus: post *Nera* dicitur.

^a *Vacunæ*] In monte Fiscello Deæ Vacunæ nemus, quam vacantibus et otiosis præesse dicebant. De ea Ovid. *Fastor.* VI. 307.

^b *Anio*] Nunc *Tererone*. Oritur juxta oppidum, quod Τρήβα dicitur Ptole-mæo, in Latio, III. 1. nunc in Campania Romana, ut vocant, *Terri vel Trevi*, ut diximus in prima regione.

^c *Sublaqueo*] Villa Neronis, cui Sublaqueum nomen est, inquit Tacit. *Annal.* XIV. pag. 227. Oppidum fuit etiam ante Neronis tempora, ejus villa Sublacensis dicta est ab oppido: oppidum enim juxta lacus positum, unde nomen: villa in editiore loco: Nunc *Subiaquo*, ad Anienem.

^d *Cutiliæ*] Nunc *Lago di Contigliano*, ab oppido vicino. De insulis Cutiliensium lacus multa Macrobius *Saturn.* I. 7. Fluitantes Seneca vidisse se testatur, ut diximus II. 96. Meminit et Dionys. Halic. lib. I. p. 15.

^e *M. Varro*] Et Martiannus lib. VI. de Ital. pag. 205.

Infra Sabinos Latium est, a latere Picenum, a tergo Umbria, Apennini jugis Sabinos utrimque vallantibus.⁹

XVIII. (XIII.) Quinta regio Piceni^f est,¹ quondam uberimæ multitudinis. Trecenta LX. millia Picentium in fidem populi Romani venire. Orti sunt^g a Sabinis voto vere sacro.^{2h} Tenuere ab Aterno amne, ubi nunc ager Adrianus, et Adria coloniaⁱ a mari VII. M. pass. Flumen Vomanum:^j ager Prætutianus,^k Palmensisque. Item Castrum novum,^l flumen Batinum,^m Truentumⁿ cum amne: quod solum Liburnorum^o in Italia reliquum est. Flumen Albula:^p Tervium, quo³ finitur Prætutiana regio, et Picentium incipit. Cupra^q oppidum, castellum Firmanorum:^r et super id

//////////

—9 Vet. Dalec. *velantibus*.

CAP. XVIII. 1 Chiff. *Piceni et*.—2 Gronov. et edd. vett. quædam, *voto vero sacro*. ‘Omnino legendum est, *voto vere sacro*. Quid autem sit ‘sacrum ver,’ et quem in nsum soleat voveri, notum est ex Strabonis l. v. sic legit et Chiff. Dalec.—3 Tolet. *Flumen Albula Tervium quo*; Salmant. *Flumen Albula Tessuinum quo*; Chiff. *Flumina Albula Tervium quo*; Gronov. et al. vett. *Flu-*

NOTÆ

^f *Piceni*] Nunc Abrutium ulterius dicitur, cum parte aliqua Marchiæ, ut vocant, Anconitanæ: sed qua mari fere utrumque alluitur.

^g *Orti sunt*] Strabo, lib. v. pag. 228.

^h *Voto vere sacro*] Emissa a parentibus juventute e finibus patriis, ut abirent in coloniam, voto Diis ante concepto, pro felici rei eventu. Vide Notas et Emend. num. 73.

ⁱ *Adria colonia*] *Atri*, in Abrutio ulteriore.

^j *Vomanum*] *Vomano*. Meminit ejus Silius, lib. VIII. ‘Statque humectata Vomano Adria.’

^k *Prætutianus*] De eo Liv. lib. XXII. pag. 211. Nos de utroque dicemus, XIV. 8.

^l *Castrum novum*] Ager Castranus in Piceno, Balbo, p. 129. Nunc rudera, in ora sinus Adriatici, in ulteriore Abrutio. *Calveno*.

^m *Batinum*] *Tordino*, quod Inter-

amnam alluit, *Teramo*. Idem qui *Marpivos* Straboni dicitur lib. v. pag. 211. In Mss. Reg. 1. 2. *Vibatinum*.

ⁿ *Truentum*] Mela II. 4. ‘Piceni littora excipiunt: in quibus Numana, Potentia, Cluana, Cupra, nrbes: castra autem, Firmum, Adria, Truentinum: id et fluvio qui præterit, nomen est.’ Nunc amnem, *Tronto*: *Torre di Seguro* locum vocant, ubi oppidum fuit. Castrum Truentinum et Cicero vocat, ad Attic. VIII. 18.

^o *Liburnorum*] Qui ex adversa continente, hoc est, Illyrico, huc transgressi, oram hanc tenuere, ut iterum dicitur cap. seq.

^p *Albula*] Nunc *Ragnola* accolæ vocant, in Marchia Anconitana. In ejus ostio Tervium oppidum fuit, Prætutianæ oræ novissimum. Ultra, Picentium regio est, ad Anconam usque. Vide Notas et Emend. num. 74.

^q *Cupra*] Gruter. pag. 108. *CYPRAMAR*. hoc est, maritima, ad discrimen

colonia Asculum,^s Piceni nobilissima. Intus, Novana: in ora,^t Cluana,^{4u} Potentia,^v Numana,^w a Siculis condita. Ab iisdem^x colonia Ancona, apposita promontorio Curnero in ipso flectentis se oræ cubito:^y a Gargano CLXXXIV.⁵ M. pass. Intus Auximates,^z Beregrani,^a Cingulani,^b Cuprenses^c

//////////

mina Albulates, Suinum, Helvinum, quo.—4 *Asculum, Piceni nobilissima, intus. Novana in ora: Cluana* Harduin. 1. 2. Miller. et Bipont. *Asculum, P. n. intus. N. in ora: Cluana* Franz. *Asculum, P. nobilissima. Intus Novana. In ora Cluana* Reg. Brot. 1. Ed. pr. Rom. Parm. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—5 ‘Ita bene Editio princeps et Reg. 1.’ Brotier. CLXXXIII. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Leyd. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et

NOTÆ

alterius quæ montana dicitur. Κοῦπρα μαρτίνα Ptolem. III. 1. Fuit in ostio ejus fluvii, quem *Tosino* vocant, in Marchia Anconitana.

^r *Firmanorum*] Nunc paulum a mari semotum oppidum Firmanorum, *Fermo*. Gruter. pag. 533. FIR. PICENO.

^s *Asculum*] *Ascoli*. Gruter. p. 465. COLONIÆ ASCULANORVM.

^t *Novana: in ora*] Nunc Città Nuova in ora maris Adriatici. Hic ager Foronovanus Piceni, de quo Balbus, apud Frontin. de Colon. pag. 104. Cluver. Ital. Antiq. lib. II. pag. 741. præpostera hujus loci interpunctioe deceptus, longius a mari summovet. Sensus hujus loci est, duas esse in Piceno proprie appellato colonias: alteram intus, Asculum: in ora alteram, Novanam.

^u *Cluana*] Fuit in ipso ostio fluvii quem *Chiento* vocant, quique Maceratam præterit: ubi nunc *Piano di S. Giacomo*. Meminit Mela loc. cit.

^v *Potentia*] Ποτεινία in Piceno, Ptolem. III. 1. et Melæ loc. cit. Super sunt vestigia haud procul a portu Ricanatico, ubi Abbatia retinet nomen S. Mariæ ad pedem Potentiæ, ad amnem *Potenza*.

^w *Numana*] Gruter. pag. 446. Mv-

NICIP. NYMANAT. Νούμανα Ptol. et Melæ. Nunc *Humana*.

^x *Ab iisdem*] Hoc est, a Siculis, ut ait Solinus, cap. 12. pag. 13. sive ut ait Strabo, lib. v. p. 241. a Syracusanis, qui Dionysii tyrannidem fugerant, condita Ancona est. Apud Gruter. pag. 465. COLON. ANCONITANOR. Promontorium cui assidet, Crumerum, il *Monte Guasco*.

^y *Oræ cubito*] Id eleganter Mela II. 4. ‘Exin illa in angusto duorum promontiorum ex diverso cœuntium inflexu, cubiti imagine sedens, ac ideo a Græcis dicta Ἀγκῶν, inter Gallicas Italicasque gentes quasi terminus interest.’

^z *Auximates*] Auximatis ager, in Piceno, Frontin. de Colon. pag. 102. Auximum oppidum, nunc *Osimo*. Ab Ancona XII. M. P. recedit in Austrum.

^a *Beregrani*] In Præutiis apud Ptolemæum, Βερέτρα pro Βερέγγρα. In Piceno apud Frontin. pag. 108. Veragrannus ager.

^b *Cingulani*] A Cingulanis primæ regionis diversi. Horum Cingulanus ager in Piceno, apud Balbum, pag. 104. qui eadem lege teneri dicitur, qua Potentiensis. Cingulum id oppidum appellatum Ciceroni ad Attic.

cognomine Montani, Falarienses,^d Pausulani, Pleninenses,⁶ Ricinenses,^e Septempedani,^f Tollentinales,^g Treienses,^h Urbesalvia Pollentini.ⁱ

XIX. (XIV.) Jungetur hic ^{1a} sexta regio, Umbriam complexa, agrumque Gallicum circa Ariminum. Ab Ancona

////////

Franz.—6 *Plynienses* Vet. Dalec. *Planienses* Chiffi. Mox, in eodem codice *Tolenses* pro *Tollentinales*. Deinde, edd. vett. *Triacenses*, *urbs Salvia*; Pintian. *Trajanenses*, *urbs Salvia*; Vet. Dalec. *Triucenses*, *urbs Salvia*.

CAP. XIX. 1 Ita codd. Regg. ap. Brot. et Ed. pr. *Jungitur huic* conj. Harduin. *Jungitur his* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Frankf. Lugd. 1606.

NOTÆ

vii. 13. p. 212. Nunc quoque *Cingoli*, in *Marchia Anconitana*.

^c *Cuprenses*] Oppidum Κοῦπρα μον-πάνα Ptolem. in Piceni mediterraneis urbibus, prope ‘*Ripam Transonam*,’ ut testatur hujus loci Episcopus D. Azolinus, apud Holsten. in Ital. p. 137.

^d *Falarienses*] Falerionensis et Pausulensis ager in Piceno apud Balbum, pag. 105. et 106. Prioris oppidi rudera nomen servant, *Faleroni*, haud procul Tennæ fluvii fontibus. Alterius, quod Pausulæ in Itiner. Anton. dicitur, in *Monte dell’ Olmo*, ex adverso Maceratæ, extant ruinæ. In *Marchia Ancon.* utrumque. In decretis Hilari Papæ, pag. 249. ‘Justo Faberino: Claudio Pansalano:’ Ubi nos sic emendamus: ‘Justo Falerino: Claudio Pausulano.’ Pleninenses vero adhuc obscuri. An porro satius legi *Plestinenses*? Nam in decretis Symmachi, pag. 264. subscibit, ‘Florentius Blestinensis.’

^e *Ricinenses*] Ager Recinensis et Ricinensis apud Front. p. 107. Oppidi vestigia ad ripam Potentiæ fluvii, millibus passuum duobus a Macerata. In vet. lapide apud Holsten. p. 137. RICINIENSES.

^f *Septempedani*] Oppidum Σεπτέμπεδα Ptolem. et Frontino, p. 107. Sep-

tempeda, in Piceno. Id nunc *San-Severino*, ad amnem Potentiam, Cluverio, Ital. lib. ii. p. 738. probante Holstenio, in Ital. p. 136.

^g *Tollentinales*] Tolentinus ager, in Piceno, apud Front. p. 108. In vetere inscript. apud Cluver. p. 739. MVNICIP. TOLLENTIN. Et nunc *Tollentino*.

^h *Treienses*] Treensis ager, Frontino, in Piceno, p. 108. Apud Gruter. p. 446. COL. AVXIM. ET. MVNICIP. NYMANAT. ORDO. ET. PLEBS. TREIENSES. Oppidi vestigia extare manifesta ad ripam Potentiæ amnis, infra *S. Severino*, sub *Montecchio*, auctor est Holsten. pag. 739.

ⁱ *Urbesalvia Pollentini*] Jungenda hæc simul: aut alphabeti ordo perturbabitur: intelligendumque Urbesalviæ, sive Urbis Salviæ oppidanis cognominari Pollentinos: sicut ipsam Urbem Salviam, Pollentiam quoque dictam. Citatur enim a Livio lib. xxxix. p. 501. colonia Pollentia in Picenum deducta. Ptolem. iii. 1. Οὐρβα Σαλονία. Balbo, in Piceno, pag. 347. Ager Urbis Salviensis. Nunc est *Urbisaglia*, ad ripam amnis *Chiento*, sen *Cluenti*.

^a *Jungetur hic* [*Jungitur his*] Picentibus. Vel forte rectius *huic*, sextæ videlicet regioni.

Gallica ora incipit, Togatæ Galliæ^{a b} cognomine. Siculi et Liburni plurima ejus tractus tenuere, inprimis Palmensem, Prætutianum, Adrianumque agrum. Umbri eos expulere, hos Etruria, hanc Galli.^c Umbrorum gens antiquissima Italiæ existimatur, ut quos Ombrios^{3 d} a Græcis putent dictos, quod inundatione terrarum imbris superfuissent. Trecenta eorum oppida^e Tusci debellasse reperiuntur. Nunc in ora flumen, Æsis:^f Senogallia.^g Metaurus^h fluvius: coloniæ,^{4 i} Fanum^j Fortunæ, Pisaurum^k cum amne. Et intus^l Hispellum,⁵ Tuder. De cetero^m Amerini,ⁿ Atti-

////////

Dalec. Elz. et Gronov.—2 *Togatæ Gallia* Vet. Dalec.—3 ‘*Ombricos* Herod. in *Clio*.’ *Mitallerius*. Mox, Elz. Dalec. Gronov. al. *superfuissent CCC. Eorum*, &c.—4 Ita Cbiff. aliique codd. ap. Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *colonia* edd. vett. ante Harduin.—5 *Et intus Pellum*

NOTÆ

^b *Togatæ*] Et Cisalpinæ.

^c *Hanc Galli*] Boii Lingonesque, Etruscos atque Umbros agro pepulere, Liv. lib. v. p. 98. Vide et Strabon. lib. v. p. 216.

^d *Quos Ombrios*] Ita Solinus, cap. 2. p. 13. ex M. Antonio, quem laudat. Stephano Ὀμβρικοὶ et Ὀμβροί.

^e *Trecenta eorum oppida*] Cato in Excerptis Orig. p. 136. (si tamen verus is fœtus est Catonis, et non subdititis:) habet hæc totidem verbis.

^f *Æsis*] Αἴσις ποταμὸς, μεταξὺ Ἀγκῶνος, καὶ Σηνογαλλίας, inquit Strabo, lib. v. p. 227. inter oppida duo, Ancanam, et Senogalliam: nunc *Fiumesino*, quasi *Esino Fiume*. Fuit et amni colonia cognominis, COL. ÆSIS, in vetustis inscriptionibus apud Gruterum, pag. 446. et Reines. pag. 404. Unde Æsinatam ex Umbria casenum commendat inprimis auctor, libro hujus operis undecimo, cap. 97.

^g *Senogallia*] Σήνα Γάλλικα Ptolem. III. 1. in Semnonibus. Silius lib. VIII. ‘Et Senonum de nomine Sena Gallorum a populis traxit per sæcula nomen.’ Senones Gallos Alpes trans-

gressos habuit conditores: nunc *Singaglia*, in Ducatu Urbini. In decretis Symmachi Papæ, p. 264. ‘Venantius Senogalliensis Episcopus.’

^h *Metaurus*] Melæ II. 4. flumen Metaurus. Nunc *Métaro*, vel *Mitro*: Urbini Ducatum præterluit, in Adriamque devolvitur.

ⁱ *Coloniæ*] Ita scripsi, ex Mss. pro *Colonia*: ut sequentibus tribus oppidis vox eadem præterea communicetur.

^j *Fanum*] Melæ, loc. cit. Colonia Fanestris. In decretis Symmachi Papæ, p. 259. ‘Vitalis Fanastris’ Episcopus subscribit. Gruter. p. 475. ORIUNDVS. COLONIA. JVLIA. FANO FORTVNÆ. Nunc *Fano*, in Ducatu Urbinatæ.

^k *Pisaurum*] Gruter. pag. 433. COLONIARVM. PISAUR. ET. FANEST. Deducta colonia est ab Antonio, ut Plutarchus docet in ejus Vita, pag. 943. Sed et prius quoque, anno fere Urbis 569. ut ex Velleio liquet, lib. I. Nunc oppido *Pésaro*, amni *Foglia* nomen est, in Ducatu Urbinatæ.

^l *Et intus*] Subintellige, coloniæ

diates,^o Asisinates,^{6 p} Arnates,¹ Æsinates,^r Camertes,^s Casuentillani,^{7 t} Carsulani,^u Dolates cognomine Salentini, Fulginates,^v Foroflamienses,^w Forotulienses, cognomine Concupienses :⁸ Forobrentani,⁹ Forosempronenses,^x Iguini,^{y 10} Interamnates, cognomine Nartes :^z Mevanates,^a Mc-

Chiffi.—6 ‘Ita bene Rezzonicus ex Inscriptt. vett.’ *Brotier*. *Asirinates* edd. vett.—7 *Casuentini* Vet. Dalec.—8 ‘Ita Mss. Reg. et editio princeps. Sine auctoritate in recentioribus editionibus emendatum : *Forojulienses*, cognomine *Concupienses*.’ *Brotier*.—9 Sic ex codd. emendavit Harduin. consentiente Chiffi. *Forobremiani* exhibent edd. vett.—10 ‘Ita cod. Reg. 1. editio princeps, et vetus Inscriptio apud Rezzonicum. Dicti quoque sunt *Igurini*, nunc

NOTÆ

intus : ut superiores duæ in ora. Gruter. pag. 351. COL. JVL. HISPELLI. Et pag. 19. COLONIAE TVDERTIS, reperta inscriptio Tuderti, quod vulgus nunc *Todi* vocat, ad Tiberim. Apud Frontin. p. 93. Colonia Fida Tuder. Hispellum nunc castrum est prope Fulginium, *Ispello* et *Spello*. In decretis Felicis Papæ, p. 255. ‘Epiphania Spellati.’

^m *De cetero*] Alterius generis, inquit, oppida : nec jam coloniæ, sed municipia, vel libera, vel stipendiaria.

ⁿ *Amerini*] Ab Ameria, quæ nunc *Amelia*, in Ducatu Spoletino.

^o *Attidiates*] In Marchia Anconitana, ad fontes amnis Æsis, oppidum est *Fabriano* : cujus in agro Attidiatum pagus est, *Attigio*. Vetus Inscr. apud Holsten. p. 83. R. P. ATTIDIAT.

^p *Asirinates* Mss. omnes, pro *Asisinates*, ab Asisio, hujus nunc etiam nominis oppido, D. Francisci cultu ac religione satis claro, de quo etiam Ptolemæus in Umbria. Gruter. p. 21. MUNICIPI. ASINATIVM.

^q *Arnates*] Ab *Arva* oppido Vilumbrorum, apud Ptolem. III. 1. Nunc *Civitella d'Arno*, trans Tiberim, ex adverso Perusiæ.

^r *Æsinates*] Oppidum Ptolemæo,

Æsis. Apud Gruter. p. 446. COL. ÆSIS, ad amnem cognominem de quo supra, in Marchia Anconitana : nunc *Iesi*.

^s *Camertes*] Oppidum Camerinum : nunc quoque *Camerino*, in Marchia Anconitana.

^t *Casuentillani*] Casentinum oppidum, apud Frontin. p. 83. pro *Casventinum*. Gruter. p. 411. MUNICIPI. CASVENTINORVM.

^u *Carsulani*] Oppidum Carsulæ : Tacito Hist. III. p. 77. ager Carsulanus. Apud Plin. Jun. Epist. I. 4. ‘Quantum copiarum in Oericulano, in Narniensi, in Carsulano, in Pernsino tuo?’ Nunc jacet : rudera in Ducatu Spoletino, in itinere a Narnia Perusium, ad diversorium Carsulam.

^v *Fulginates*] Fulginium, *Foligno*, in Ducatu Spoletino. Gruter. p. 347. FVLGINIA.

^w *Foroflam.*] Φόρος Φλαμνίου, Ptolem. III. 1. Gruter. p. 347. CIVITAT. FORO. FLA. Nunc est castellum *Foroflamma*, millibus passuum duobus a Fulginio.

^x *Forosempron.*] Φόρος Σεμπερωνίου Ptolem. loc. cit. nunc *Fossombrone*, in Ducatu Urbinate.

^y *Iguini* [*Iguvini*] Inscriptio apud Gruter. p. 347. CIVITAT. IGVVINORVM.

vanionenses,^{11 b} Matilicates:^c Narnienses, quod oppidum Nequinum^d antea vocatum est: Nucerini^e cognomine Favonienses, et Camellani:^f Otriculani,^{12 g} Ostrani,^h Pitulani,ⁱ cognomine Pisueres, et alii Mergentini: Pelestini,¹³ Sentinates,^j Sarsinates,^k Spoletini,^l Suasani,^m Sestimates,ⁿ

Gubbio. Brotier. *Iguini* etiam Dalec. Elz. et Gronov. *Iguvini* aliæ edd. '*Ligunini* ex inscripto vetusto lapide Aldus in Comment. Cæs. *Inguini* Vet.' Dalec. *Inguini* Lugd. Erasmi. Mox, pro *Nartes*, Gronov. *Naries*.—11 *Mevaniolenses* Harduin. 1. *Mevanienses* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *Mevanionenses* Harduini codd. et Vet. Dalec. cum edd. Harduin. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—12 *Otriculani* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov. '*Otriculani* legendum ab '*Otriculo*' Vilumbrorum oppido; ejus meminit et Ptolemæus III. 1.' Dalec. Pro *Camellani*, quod firmant Ed. pr. et Inscriptt. vett. ceteræ edd. *Camelani*.—13 *Pestini* Vet. Dalec. Mox in Chiffi. *Spolentini*, *Suarrini*; Vet. Dalec.

NOTÆ

Nunc *Eugubio*, in Urbini Ducatu. *Iguvium* Ciceroni ad Attic. VII. 13. p. 212. et Nonio, verbo '*Apisci*:' et in '*Projicere*,' *Iguvini*. Vide tractatum singularem Augustini Stenchi *Eugubini*, de nomine Urbis suæ.

^z *Nartes*] Gruter. p. 422. CIVITAS INTERAMNATIVM. NARTIVM. Ab amne Nare, cui appositum oppidum, quod nunc *Terni* vocant.

^a *Mevanates*] A *Mevania* oppido, *Bevagna*, in Ducatu Spoletino, ad amnem Clitumnum. *Μηρανία* Ptolem. III. 1. *Mevania* Lucano I. 473. In decretis Felicis Papæ, p. 255. '*Innocentio Mihanati*,' pro '*Mevanati*.'

^b *Mevanionenses*] A *Mevanione*, seu minore *Mevania*. Vide Notas et Emend. num. 75.

^c *Matilicates*] *Matilica* oppidum, Frontino, pag. 106. hodieque hujus nominis, *Matelica*, in Marchia Anconitana. In decretis Felicis Papæ, pag. 255. '*Equitio Matellicati*.'

^d *Nequinum*] Apud Gruter. pag. 196. DE SAMNITIBVS. NEQVINATIBVSQVE. A Nare fluvio, quo alluitur, alterum nomen habet '*Narni*,' teste Livio lib. X. p. 173.

^e *Nucerini*] *Νουκέρια* colonia Ptole-

mæo III. 1. in Olunbris: hodie *Nocera*, inter Asisium et Camerinum.

^f *Camellani*] Id cognomen Nucerinæ alterius fuit, quæ Favoniæ vicina fuit. Camiliani prope Nuceriam fieri mentionem, in vetere quodam instrumento, scribit Holsten. in Ital. pag. 92.

^g *Otriculani*] Sic Mss. et Gruter. pag. 422. Straboni, lib. V. pag. 227. *Ὀτρικολοί*. Nunc *Otricoli*, in limite Ducatus Spoletini, infra Narniam, ab Otriculo vetere, ubi Ecclesia S. Victoris, aliquantum dissitum.

^h *Ostrani*] Oppidum *Ὀστρα* Ptolemæo, in Semnonibus mediterraneum. Nunc extant vestigia sub *Monte Nuovo*, ad ripam Misæ fl. qui juxta Senogalliam in mare influit. Vinc. Mar. Cimarelli, Hist. Gall. Senon. II. 4.

ⁱ *Pitulani*] Et Pitulum ab his diversum, jam in prima regione vidimus.

^j *Sentinates*] Frontino de Colon. p. 107. '*Sentis oppidum*.' Apud Gruter. p. 467. ORDO. ET. PLEBS. SENTINATI. *Σεντινάτων* meminit Dio lib. XLVIII. p. 364.

^k *Sarsinates*] Apud Gruter. pag. 1095. SARSINATIVM. Iidem Sassi-

Suillates,^o Tadinates,^p Trebates,^q Tuficani,^r Tifernates cognomine Tiberini,^{14 s} et alii Metaurenses:^t Vesionicates, Urbanates cognomine Metaurenses, et alii Hortenses:^u Vettonenses,^{15 v} Vindenates,^w Viventani. In hoc situ in-

Spoletini, Suarreani; Gronov. et al. vett. *Spoletini Suarriani*.—14 *Tibernates c. Tiberini* Chiff. *Tifernates cognomine Tiburini* Vet. Dalec. *Tifernates c. Tiberini* edd. vett. et Gronov. Mox, Chiff. *Vesinicates*. Pro *Urbanates* edd. vett. et Gronov. *Urbinales*.—15 *Mettionenses* Chiff. *Vettionenses* edd. vett. et Gronov. Mox, *Vindinates* edd. vett. item Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Vindenates* Ed. pr. et Inscriptt. vett. ap. Brotier.

NOTE

nates dicti, apud Martial. III. 58. et apud ipsum Gruterum, pag. 322. 474. 923. aliasque. Nunc etiam *Sassina*, in limite Romaniolæ, ad Sapim flumen, *Savio*.

¹ *Spoletini*] Spoletum *Spolette*.

^m *Suasani*] Ut prius *Asirinales*, pro *Asisinales* dicti: sic modo *Suarani* in Mss. pro *Suasani*. Fuit in Senogalliensi agro Ducatus Urbini. Situm oppidi, ac vestigia, describit accenrate Cimarellus II. 5.

ⁿ *Sestinales*] Prope fontes Pesauri fluminis, Monasterium esse ait Cluverius Ital. lib. II. pag. 622. cui *Sestino* nomen. Apud Gruter. pag. 108. SESTINO.

^o *Suillates*] Nunc *Sigello*, in limite Marchiæ Anconitanæ, haud procul Iguvio. Cluver. Ital. lib. II. pag. 617.

^p *Tadinates*] Tadinarum mentio apud D. Gregor. referente Holsten. in Ital. pag. 85. Vestigia inter Noceram et Gualdum, in confinio Ducatus Spoletini, et Marchiæ Ancon. conspici etiamnum ait.

^q *Trebates*] Ab oppido Trebia, nunc *Trevi*, inter Fulginium et Spoletum. Itiner. Hierosol. 'Spoleto Trevis, XII. Fulginis, v.'

^r *Tuficani*] Ptolemæo III. 1. 'Ιούφυκον in Olumbris, pro Τούφυκον. Frontino, pag. 108. Tuficum oppidum. Fuit, auctore Holsten. in Ital. p. 91. inter Matelicam et Fabriannum, prope

Attidinum.

^s *Tiberini*] Hi ab amne Tiberi, isti a Metauro fluvio, quem accollere, nomen sortiti sunt. Tifernum Tiberinum, *Città di Castello*: Metaurensis, *S. Angelo in Vado*, in Ducatu Urbinate. In decretis Hilari Papæ, pag. 250. subscribit 'Lucifer Tifernis Metauris.' Et in decretis Symmachi, p. 265. 'Innocentius Dientium Tiberinorum:' credo, pro 'Tifernatium Tiberinorum.' Plinius Junior, Epist. IV. 1. 'Oppidum est prædiis nostris vicinum. Nomen est Tiferni Tiberini.'

^t *Metaurenses*] A Metauro rursum Urbinatibus his cognomen: nunc *Castel Durante*. Cimarell. II. 2.

^u *Hortenses*] Horum oppidum Urbinum, nobis *Urbini*: Ducatus titulo nobile.

^v *Vettonenses*] Antonino, Vetona, XIV. M. P. a Perusio. Nunc *Bettona*, infra Assisium. Apud Gruter. pag. 487. R. P. VETTONENSIVM.

^w *Vindenates*] Apud Gruter. p. 411. MUNICIPII CASVENTINORVM. VINDE NATIVM. V. B. ET. QVIDQVID, &c. Scriptum haud dubie fuit, VIB. hoc est, Vibentanorum, quos cum Vindenatibus conjungit auctor. Vibentani enim, pro Viventanis, ut in Saloninæ nummo e Gaza regia, BENERI. GENE TRICI. pro VENERI. Et in Trajani nummo, DANVVIVS, vicissim, pro DANYBIVS.

teriere Feliginates, et qui Clusiolum tenere supra Interamnam: et Sarranates, cum oppidis, Acerris,^x quæ Vatriæ¹⁶ cognominabantur, Turocelo, quod Netriolum.¹⁷ Item Solinates Curiates,¹⁸ Fallienates, Apiennates. Interiere et Arienates cum Crinovolo, et Usidicani, et Plangenses, Pisinates, Cælestini. Ameriam suprascriptam Cato^y ante Persei bellum conditam annis DCCCCLXIV.¹⁹ prodidit.

XX. (XV.) Octava regio determinatur Arimino, Pado, Appennino. In ora fluvius Crustumium,^a Ariminum^b colonia cum omnibus Arimino et Prusa.¹ Fluvius hinc Rubico,^c quondam finis^d Italiæ. Ab eo Sapis,^e et Vitis, et Anemo: Ravenna Sabinorum^f oppidum, cum amne Bedese,^g ab

//////////

—16 Gronov. quæ Vafriæ.—17 Vetriolum Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—18 Ita ex codd. emendavit Harduin. consentiente Chiffli. ita quoque edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Surlates Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—19 Chiffli. DCCCCLXIII.

CAP. XX. 1 Ita codd. Regg. Ambrosian. et Ed. pr. Arimino et Aprusa

NOTÆ

^x *Acerris*] Aliæ sunt Acerræ in prima regione, de quibus Livius, lib. XXIII. pag. 233. Stephani forte Ἀ-χέρραι, μεταξὺ τοῦ Πάδου καὶ τῶν Ἀλ-πέων. De his multa Cluver. Ital. lib. 1. pag. 214.

^y *Cato*] Sic Annii quidem Viterbiensis in falsis Excerptis Originum, quæ Catoni ascripsit, pag. 141.

^a *Crustumium*] Rapax Crustumium Lucano II. 406. cum oppido cognomine, non procul Arimino, inquit Schol. Lucani Sulpicius. Nunc *Conca* dicitur, inter Pisaurum, (ubi oræ lustrandæ cap. sup. Plinius finem fecit,) et Ariminum, in Adriam labens.

^b *Ariminum*] Nunc Rimini. Gru-ter. p. 481. COLON. ARIM. Hanc amnes duo alluunt: latere meridiano, *Ausa*: septentrionali, *Marechia*. Hic Plinio, Ariminum: ille Aprusa, dicti. Vide Raph. Adimari de Situ Arimin. p. 49.

^c *Rubico*] Nunc Luso, ut egregie demonstrant, tum scriptor citatus, de situ Arimin. pag. 15. tum Jacob. Villanius, libro cui titulum fecit, 'Ariminensis Rubicon.' Deductam eo coloniam, anno Urbis 486. ex Velleio, lib. I. scimus, Sempronio, Appioque Coss.

^d *Quondam finis*] Ante divisionem Italiæ ab Augusto factam. Vide Lucan. I. 215.

^e *Ab eo Sapis*] Hæc fluviorum nomina: Sapis Cæsanam alluit, unde et *Savio* et *Rio di Cesena* dicitur a Baccio de Vinis Ital. lib. V. pag. 263. Vitis est *Bevano*: Anemo deinde sequitur, quem *Montone* vocant: qui Ravennam a septentrione alluit. Ex his prioris tantum fluvii mentio in vetusto lapide apud Reinesium, pag. 479. INTER. PONTEM. SAPIS. &c.

^f *Sabinorum*] A Sabinis conditum. Sed prius a Thessalis, ut auctor est Strabo lib. V. pag. 214.

Ancona cv. m.² pass. Nec procul a mari, Umbrorum^h Butrium.³ Intus coloniæ: Bononia,ⁱ Felsina vocitata, cum princeps Etruriæ^j esset: Brixillum,⁴ ^k Mutina,^l Parma, Placentia. Oppida: Cæsena,^m Claterna, Forumⁿ Clodii, Livii,^o Popilii,⁵ Truentinorum, Cornelii: Faventini,^p Fiden-

Gronov. Harduin. et edd. recentt.—2 Ita ex codd. emendavit Harduinus, cum antea legeretur *CII. M.*—3 *Umbrorum Brutium* Chiffli.—4 *Brixella* Pinitian. Mox, *Mutina parva* Chiffli.—5 *Pompilii* Vet. Dalec. Mox, pro *Truen-*

NOTÆ

^g *Bedese*] Nunc *Ronco* et *Bedese* vocant: Ravennam fere cingit a meridie.

^h *Umbrorum*] Subintellige oppidum, ab Umbris conditum. *Βούτριος τῆς Ψαρονέωνος πόλις*, Straboni lib. v. pag. 214. et Stephano. Ptolemæo III. 1. in Cenomanis, male.

ⁱ *Bononia*] Mela II. 4. 'Mutina et Bononia coloniæ Romanorum.' A quibus deducta colonia fuerit diversis temporibus, colligit Cluverius Ital. lib. I. pag. 283. Adde Dionem lib. L. pag. 422. De Felsinæ cognomine Pseudo-Cato, in Excerptis, pag. 135.

^j *Etruriæ*] Rebus Tuscorum florentibus, cum universa quoque Italia Tyrrenia nuncuparetur.

^k *Brixillum*] Vel *Βρίξελλον*, ut Ptolem. III. 1. in Gallia Togata. Nunc *Bressello*, ad Padum, in limite Ducatus Mantuani.

^l *Mutina*] *Modene*. Colonia Livio lib. XXXIX. pag. 504. et Parma quoque: de qua speciatim apud Gruter. inscriptio, pag. 492. COL. IVL. AVG. PARM. Placentiam coloniam esse factam belli secundi Punici anno primo, scribit Acon. Pedian. ad Orat. Cic. in Pison. pag. 2. 'Sub adventum in Italiam Hanibalis,' Velleius lib. I.

^m *Cæsena*] Nunc quoque *Cesena*, ad amnem *Savio*. Claternam prope

Bononiam, jam tum D. Ambrosii ævo in ruinis jacuisse, vidit Holsten. in Ital. pag. 14.

ⁿ *Forum*] Quid Fora essent, diximus cap. 5. Forum porro, ne turbetur series elementorum, singillatim in his omnibus repetendum: ut sit Foro-Claudii, Foro-Livii, Foro-Popilii, vel Populi: Foro-Truentinorum, Foro-Cornelii.

^o *Livii, &c.*] *Livii*, apud Anton. male *Julii*: nunc *Forti*, in Romaniola Popilii, quatuor a Foro Julio mill. pass. *Fortimpopolo*: sæpius *Forti piccolo*, seu Forum Livii minus vocitatum. *Truentinorum*, in vet. inscr. apud Gruter. p. 492. FORODRVENT. Hodie *Bertinoro*, haud procul Arimino. *Cornelii*, nunc *Imola* est, in Romaniola, ut recte Cluverius probat, Ital. lib. I. p. 290. Hoc loco libri vulgati *Cornelii*, *Laccini*, fere exhibent: sed posteriorem vocem, cum nec ulli eam Mss. codices agnoscant, nec oppido ulli eo nomine Geographorum quisquam adjudicet, intrepide induimus. De foro Cornelii, Prudentius *περὶ στεφάνων*, Hymn. IX. in S. Casianum: 'Sylla Forum statuit Cornelius: hoc Itali urbem Vocitant ab ipso conditoris nomine.'

^p *Faventini*] *Faënza*, in Romaniola. Fidentini, a Fidentia, qua de Ptolem. III. 1. in Togata Gallia: ubi nunc *Borgo di S. Donnino*, ultra Cremo-

tini, Otesini,^q Padinates, Regienses^r a Lepido, Solonates,^s Saltusque^{7 t} Galliani qui cognominantur Aquinates: Tannetani,^{8 u} Veleiates^v cognomine veteri Regiates: Umbranates. In hoc tractu interierunt Boii, quorum tribus CXII. fuisse auctor est Cato: item Senones, qui ceperant Romam.^w

(XVI.) Padus e gremio⁹ Vesuli^a montis celsissimum in cacumen Alpiū^b elati,¹⁰ finibus Ligurum Vagiennorum,^c

~~~~~

tinorum margo edd. Dalec. et Gronov. *Brintanorum*.—6 *Cornelii, Laccini, Faventini*, Gronov. et al. vett. *Cornelii, Licinii, Faventini* Chiff. —7 Ita codd. Regg. Brot. Vatic. Riccard. et Medicæi; nec aliter Ed. pr. Rom. et aliæ antiquiss. *Saltusque* Harduin. 1. 2. 3. et recentt.—8 *Tannetani* Regg. Brot. Chiff. Riccard. et Medic. *Tanetani* edd. vett. item Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Mox pro, *cognomine veteri Regiates*, quod ex conjectura Rezzonici recepit Brotier, c. *Veteri: Regiates* exhibent Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. c. *Veteri: Vagiates* Pinet. Deinde *Umbranates* Chiff. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Umbinates* Vet. Dalec. 'Immo *Umbranates*; nam *Umbinates* in sexta regione censentur.' Gelen.—9 *Padus gremio* Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz.—10 Ita codd. Harduin, Dalec. et Chiff. item edd. Harduin. et recentt. in *cacumen elati* Gronov. et edd.

NOTÆ

nam Padumque, in limite ditionis Mediolanensis: ut recte Cluver. lib. I. pag. 268.

^q *Otesini*] Vetns inscript. apud Cluver. lib. I. pag. 282. REIP. OTESINORVM. Padinates, ubi nunc castellum *Bondeno*, ad Panari, Padique confluentes, ut Cluverius conjicit, loc. cit.

^r *Regienses*] Regium Lepidum colonia dicitur a Ptolem. loc. cit. Nomen ab Æmilio Lepido habet: nunc *Reggio*, in Ducatu Mutinense.

^s *Solonates*] Gruter. pag. 1095. SOLONATIVM. ARIMINENSIVM. Nunc *Citta del Sole*, IV. mill. pass. supra Forum Livii.

^t *Saltusque* [*Saltusque*] Non *Saltusque*: ut prius: neque enim nemorum, sed populorum nomina nunc quærentur.

^u *Tannetani*] Antonino, Tannetum, octavo a Parma lapide. *Τάνητον* Ptolem. III. 1. in Togata Gallia. Nunc

Tanedo.

^v *Veleiates*, &c.] Rectius forte legeretur, *Veliates*, cognomine veteri *Regiates*: id enim ordo literarum exigit, ne inturbetur.

^w *Ceperant Romam*] Brenno duce. Vide Liv. lib. V. p. 98. et 99. Polyb. lib. II. pag. 150. Paul. Diac. *Rerum Longoh.* XI. 24. Id vero contigit anno Urbis CCCLXIV. XIV. Kal. Sextiles, ut ait Tacitus *Annal.* XV. pag. 254. De Boiorum excidio, vide Polyb. lib. II. De Senonum clade, *Florum* I. 13.

^a *E gremio Vesuli*] *Le Mont Visoul*, in Sabaudia. Hæc verbis totidem Martianns lib. VI. de Italia, pag. 205. et Mela II. 4.

^b *Cacumen Alpiū*] Ita Mss. et Martianns: hoc est, qui plurimum inter Alpinos montes assurgat.

^c *Vagiennorum*] De his egimus, cap. 7.

visendo fonte^d profluens, condensque sese cuniculo, et in Forovibiensium^e agro iterum exoriens, nulli amnium claritate inferior: Græcis¹¹ dictus Eridanus, ac pœna Phaëthontis illustratus: augetur ad Canis ortus liquatis nivibus: agris quamvis torrentior,^{12f} nil tamen ex raptō sibi vindicans, atque ubi liquit agros, ubertate largior: trecentis M. pass. a fonte addens meatu¹³ duodenonaginta, nec amnes tantum Apenninos Alpinosque navigabiles capiens, sed lacus quoque immensos in eum sese exonerantes, omni numero XXX. flumina^g in mare Adriaticum desert. Celeberrima ex iis, Apennini latere jactum Tanarum:^h Trebiam Placentinum:ⁱ Tarum,^j Inciam, Gabellum, Scultennam, Rhenum:^k Alpium vero Sturam,^l Orgum,¹⁴ Durias duas,^m

vett. Mox *Ligurum Gabiennorum* Vet. Dalec.—11 Vet. Dalec. a Græcis. Paulo post, Chiff. *illustratus: a. ad C. ortum.*—12 Ita codd. Harduin. et Dalec. cum edd. Harduin. et recentt. *agris, quam navigiis torrentior* edd. vett. et Gronov. Vid. Not. Var. Mox *vindicans* codd. Dalec. et Chiff. —13 Margo edd. Dalec. et Gronov. *meatui*, ut sit Padi cursus P. 3088.—14 Sic codd. Chiff. et Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.

NOTE

^d *Visendo fonte*] Singlari, mirabili, conspicuo: quoniam videlicet mediis diebus æstivis velut interquiescens semper erat, ut dictum est II. 106. Sic idem Plinius, x. 44. upupam dixit, 'crista visendam plicatili.'

^e *Forovibiensium*] In parte Vibieni agri, inquit Martiannus, quod idem est. De Foro Vibii, cap. seq.

^f *Agri quamvis torrentior*] Quamvis anctus, inquit, in adjacentes agros Padas irruat, fecundiores illos reddit humectando, et ubertatem eis largiendo: non exhauriendo vastat, aut depopulatur. Vide Notas et Emend. num. 76.

^g XXX. flumina] Martianus, loc. cit. et Solinus cap. 2. p. 14. Ad XL. hodie Geographi numerant, quorum XV. læva recipit ripa, reliqua dextera.

^h Tanarum] Tanaro, nobis *le Taner*. In Padum influit juxta oppidum *Basignano*, in Liguria.

Trebiam Placent.] Trebia, clade

Romanorum insignis, Placentinos irrigat campos, unde ei legitimum Placentini cognomen. Vulgo *Trebbia*.

ⁱ Tarum] Taro, per agrum Parmensem decurrit. Niciam *Lenza* vocant accolæ Brixellenses. Gabellum, *la Secchia*, Mantuani, quorum in agro ex adverso Mincii confluentis in Padum delabitur. Scultennam *Panaro* Ferrarienses, quorum in extrema ditone is Padum subit.

^k Rhenum] Hunc Silius lib. VIII. non Rhenum absolute, sed parvum Rhenum appellavit, ut a Germanico cum Rheno distingueret: 'Parvique Bononia Rheni,' inquit: nam Bononiam Rhenus præfluit, quem accolæ *Reno* vocitant.

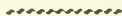
^l Sturam] Stura nomen hodieque retinet, laud proenl Augusta Taurinorum. Orgum *Orco* vocant accolæ. Vide Notas et Emendationes num. 77.

^m Durias duas] Ita libri omnes:

Sessiten,ⁿ Ticinum,^o Lambrum, Adduam, Ollium, Mincium. Nec alius amnium tam brevi spatio majoris incrementi est. Urgetur quippe aquarum mole, et in profundum agitur, gravis terræ, quanquam deductus^{15 p} in flumina, et fossas inter Ravennam Altinumque per cxx. m. pass. tamen qua¹⁶ largius vomit, septem maria dictus facere.

Augusta fossa¹⁷ Ravennam trahitur, ubi Padusa^q vocatur, quondam Messanicus appellatus. Proximum inde^r ostium magnitudinem portus habet, qui Vatrene^s dicitur, quo Claudius^t Cæsar, e Britannia triumphans, prægrandi illa domo verius quam nave intravit Adriam.^u Hoc ante Eridanum ostium dictum est, aliis Spineticum,¹⁸ ab urbe

Morgum edd. vett. et Gronov.—15 *Margo* edd. Dalec. et Gronov. *diductus*.—16 Ita codd. Harduini et Cliffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. et recentt. *Altinumque CXX. M. pass. tamen quia* edd. vett. et Gronov.—17 'Ita bene codd. Regg. 1. 2. sic quoque esse emendandum recte viderunt Cluverius et Rezzonicius.' Brotier. *Angusta fossa* edd. vett. item Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—18 Vet. Dalec. *Spireticum*. Mox codd. Cliffl. et

NOTÆ

etsi ex Grammaticorum legibus *duos* rectius videatur. Duria minor, *la Petite Doire*, Taurinensem agrum; Major, *La Doire*, Montisferrati partem alluit, quæ Boream spectat.

ⁿ *Sessiten*] Qui Sessis Ennodio dicitur: Vercellensibus accolis *la Sessia*.

^o *Ticinum*] *Tesino*. Papiam alluit, *Pavie*, cui et suum nomen impertit. Lambrum il *Lambro* vocant, et *fiume di Marignano*: inter Ticinum et Placentiam: mox Addua, supra Cremonam, Pado excipitur: Ollius, *Oglio*, inter Cremonam et Mantuam. Hanc denique Mincius alluit, *Menzo*. Ulvolum Lambrum, cæruleum Adduam, pigrum Mincium appellat Sidonius 1. 5. De amne Addua multa Cassiodorus pereleganter xi. 14.

^p *Quanquam deductus*] Divisus, distractusque plurimis, inquit, manu factis fossis, fluminibusque, inter Altinum et Ravennam, cxx. M. passuum

spatio Padus attenuatur, exhauriturque: nihilominus qua parte majorem evomit vim aquarum, non stagna sive paludes, sed maria septem facere dicitur.

^q *Ubi Padusa*] Virgilⁱ *Æneid.* xi. 457. 'Piscosove amne Padusa.' Quem in locum Servius: 'Padusa,' inquit, 'pars est Padi, quæ quibusdam locis facit paludem, quæ plena est cygnorum.' Loci hujus intellectus est Padum ea parte, qua Ravennam fossa trahitur, Padusam vocari, quondam etiam ibi Messanicum appellatum.

^r *Proximum inde*] Padusa, sen Padi ostium, nunc *Porto di Primaro*.

^s *Qui Vatrene*] Ab amne Vatreno, de quo mox, in Padum influente.

^t *Claudius*] Anno U. C. dccxcvii. C. Crispo 11. T. Statilio, Coss. Dio, lib. lx. p. 680.

^u *Adrian*] Mare Adriaticum. Sic Horat. 1. Od. 33. 'Fretis acrior Adriæ.'

Spina, quæ fuit ^v juxta, prævalens, ut Delphicis ^w creditum est thesauris, condita a Diomede. Auget ibi Padum Vatreus ^x amnis, ex Forocorneliensi agro.

Proximum inde ostium Caprasia^y, dein Sagis, inde Volane,^{19 z} quod ante Olane vocabatur. Omnia ea flumina, fossasque, primi a Sagi ^a fecere Tusci: egesto amnis impetu per transversum in Atrianorum paludes, quæ septem maria appellantur, nobili portu oppidi Tuscorum Atria^b, ^b a quo Atriatum mare ante appellabatur, quod nunc Adriaticum.

Inde ostia ^c plena, Carbonaria ²⁰ ac fossiones Philistinæ, quod alii Tartarum ^d vocant: omnia ex Philistinæ fossæ abundantatione nascentia: ²¹ accedentibus Athesi ^e ex Triden-

Dalec. quæ fuit juxta prævalens. Delphicis (ut creditum est) thesauris a Diomede condita.—19 Alana Chiffli. Paulo post, pro Sagi codd. Chiffli. et Dalec. exhibent Asagi.—20 Ita codd. Ambrosian. et Editio princeps. Inde ostia plena: Carbonaria in ceteris edd.—21 Codd. Dalec. abundantatione enascentia. Mox Athesi edd. ante Brotier. Atesi Editio princeps et Rezzonicus. Deinde

NOTE

^v Quæ fuit] Interiisse jam ævo suo significat. Ab ea ostium Σπινῆτα vocat Dionys. lib. i. p. 15.

^w Ut Delphicis] Spinetarum thesaurum Delphis ostendi solitum auctor est Strabo lib. v. p. 214. Oppidum a Diomede conditum, Pseudo-Cato in Exc. Orig. p. 135.

^x Vatreus] Idem Saturnus vocitatus, modo Santerno, qui Forum Cornelli alluit, hodie, ut diximus, Imola. Martialis, iii. 67. de pigris nantis: 'Cessatis pueri, nihilque mostis, Vatreo, Eridanoque pigriores, Quorum per vada tarda navigantes,' &c.

^y Caprasia] Caprasia et Sagis, quæ Padi ostia fuerunt, nunc obscurior investigatio est, locorum facie immutata stagnis Comaclensibus, Stagni di Comacchio. Superest majus ibi ostium unum, quod hodie Porto di Magnavacca nominent: quod sive Caprasias, sive Sagin, possis interpretari.

^z Volane] Ab oppido, quod huic Delph. et Var. Clas.

Eridani alveo impositum est, hodieque ei ostio nomen, Porto di Volana: amui ipsi, a Ferrara usque ad ostium, Il Po di Volana.

^a A Sagi] Ita libri omnes. Oppidi id nomen videtur fuisse de quo Pseudo-Cato in Excerpt. Orig. p. 136. 'Post Padi ostia Ravenna, . . . Interiit Saga, oppidum Etruscorum: ubi et Atria, a quo mare Atriatum, quod nunc Adriaticum.'

^b Atria] Longe hæc diversa ab Adria colonia quintæ regionis, sive Piceni, de qua cap. 18. Retinet nomen Adria tenue magnæ urbis vestigium: episcopali tamen titulo nobile, inter Padi et Athesis ostia.

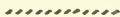
^c Inde ostia] Quæ magis in Boream vergunt.

^d Tartarum] Hodieque Tartaro. Meminit hujus Tacitus Hist. iii. p. 63.

^e Atesi [Athesi] L'Adige. Veronensium amnis est.

tinis^f Alpibus, et Togisone^g ex Patavinorum agris. Pars eorum et proximum portum fecit Brundulum,^h sicut Edronemⁱ Meduaci duo,^{22j} ac fossa Clodia. His se Padus miscet, ac per hæc effunditur, plerisque, ut in Ægypto Nilus, quod vocant Delta, triquetram figuram inter Alpes atque oram maris facere proditus, stad. duum m. circuitu. Pudet a Græcis Italiæ rationem²³ mutuari. Metrodorus^k tamen Scepsius dicit, quoniam circa fontem arbor multa sit picea, quales Gallice vocentur Padi, hoc nomen accepisse.²⁴ Ligurum quidem lingua amnem ipsum Bodincum^{25 l} vocari, quod significet fundo carentem. Cui argumento adest oppidum juxta Industria,^m vetusto nomine Bodincomagus, ubi præcipua altitudoⁿ incipit.

XXI. (XVII.) Transpadana appellatur ab eo regio undecima,¹ tota in mediterraneo, cui maria cuncta fructuoso alveo^a importat.² Oppida: Vibiforum,^b Segusio.^c Colo-

Vet. Dalec. *Alpibus et Togisone*.—22 Ita codd. Regg. Brot. Editio princeps, et Rezzoniens. *Meduaci duo* edd. vett. item Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—23 Margo edd. Dalec. et Gronov. *Italiæ narrationem*.—24 Ita codd. Harduin. et Chiff. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *vocentur, Padum hoc nomen accepisse* edd. vett. et Gronov.—25 *Bodincum* margo edd. Dalec. et Gronov.

CAP. XXI. 1 Vet. Dalec. *nona* hic et in lemmate hujus capitis.—2 ¹ Ita

NOTÆ

^f *Tridentinis*] Eædem Rhæticiæ appellantur, a capite Rhætiæ Tridento. Comitatum Tirolensem a Venetis, ab Insubribus Rhætos disternant.

^g *Togisone*] Hodie *Bachiglione*.

^h *Brundulum*] Nunc quoque *Bron-dolo*.

ⁱ *Edronem*] Nunc *Chioza*.

^j *Meduaci duo*] *Brenta*, et *Brentella*, accolæ vocant. Fossa Clodia ea mihi esse videtur, quam nunc Fossam Paltanam appellant.

^k *Metrodorus*] Et Pseudo-Cato in Excerpt. Orig. p. 135. et 136. Scaliger. Exercit. 37. p. 154. ab Syrorum voce *Pad*, quæ campum significet,

Padum appellatum esse ait. Menagius in Origin. Ital. p. 702. a Græca voce *βάθος*, quæ profundum sonat, Padi nuncupationem derivat.

^l *Bodincum*] Polybius lib. 11. ab accolis ait *Βόδενκον* vocari. Nic. Chorier Hist. Delphin. lib. 11. p. 94. ait voculam *Inc*, sine; *Bod* (unde Gallis eliamnum *le Bout*) finem, fundum, sive extremum significare: Bodincum proinde, voce ex utraque conflata, fundo carentem sonare.

^m *Industria*] *Casal*, de quo cap. 7. in regione Italiæ nona.

ⁿ *Altitudo*] Padi fluminis.

^a *Fructuoso alveo*] Padi alveo, ob importationem variarum mercium,

niæ ab *Alpium* radicibus, *Augusta Taurinorum*,^d antiqua *Ligurum* stirpe, inde navigabili *Pado*.³ Dein *Salassorum*^{4e} *Augusta Prætoria*, juxta geminas *Alpium* fores *Graias*^f atque *Peninas*.⁵ His *Pænos*,^g *Graiiis* *Herculem* transisse memorant. *Oppidum Eporedia*,^h *Sibyllinis* a

////////

bene cod. Reg. 1. Ambrosian. et Rezzonicus; nec aliter Plinius, XIX. 2.⁷ *Brotier*. Ceteræ edd. exhibent, *fructuoso alveo important*. Mox Vet. Dalec. *Biviforum*; Editio princeps et Reg. Brot. 1. *Vibiforum*; edd. vett. cum Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. et recentt. *Vibi forum*. Deinde pro *Segusio* Ptolemæus habet *Setusum*.—3 Chiffi. *inde navigabili Pado antiqua Ligurum stirpe*.—4 *Salanorum* cod. Dalec. Mox, *Alpium fores* Chiffi. quod recepit Harduin. eumque secuti recentt. *Alpium fauces* edd. vett. et Gronov.—5 ‘Ita bene Mss. Reg. Ambrosian. et Cl. Rezzonicus. In Inscriptione vetere, DEO PENINO. Nomen sane ductum a voce Celtica, *pen*, quæ apud *Aremoricos* caput et verticem adhuc significat.’ *Brotier*. Edd. vett. cum Gronov. Har-

NOTÆ

rerum omnium copiam afferente: et regioni huic fertili alveo suo copiosissime suggerente omnium rerum usus, cunctaque commoda, quæ in ora positis præstare maria ipsa consueverint.

^b *Vibiforum*] Sive Forum Vibii, cujus oppidani sup. cap. Forovibienses dicti. Nunc *Castel Fiori*, in *Taurinorum* finibus.

^c *Segusio*] Nunc *Susc*, in *Galliæ* *Italiaeque* confinio.

^d *Augusta Taurin.*] *Turin*. Nummus *Neronis* in *Thes. Goltzii*, p. 240. COL. IVL. AVG. TAVRINOR.

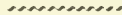
^e *Salassorum*] *Σαλασσίων Ἀγούστα Πραιτωρία κολωνία*, apud Ptolem. III. 1. et in nummo *Tiberii* apud *Goltz.* p. 237. *Augusta*, quod jussu et auspiciis *Augusti* condita. *Prætoria*, quod *Prætorianorum* colonia eo deducta, anno U. C. DCCXXXIX. Vide *Dionem* lib. LIII. p. 514. Nomen antiquum retinet, *Aosta* et *Augusta* *Italiae*: nobis *Aouste*.

^f *Graias*] *Graiarum Alpium* tractus a monte *Cenisio*, hoc est, ab *Alpibus Cottiiis*, usque ad *Pænninas* pertinet, quas vulgo vocant, *Monte di S. Bernardo maggiore*.

^g *His Pænos*] Unde fortean *Alpibus* nomen. Nam Ptolemæus II. 12. τὰς Ποινὰς vocat. Et apud *Gruter.* p. 376. VALLIS. PŒNIN. Negat tamen *Livius* lib. XXI. p. 200. a transitu *Hannibalis* *Pœni Alpes* dictas esse *Pænninas*: sed *Penninas* potius ab eo quem in summo sacro vertice *Penninum* montani appellabant. Inscriptionem refert *Sponius*, de *Ignotis Diis*, p. 22. DEO. PENINO. *Penninus* itaque verticem montis sonat, ut hodieque apud *Aremoricos* *Galliæ* populos, *Pen* caput et vertex est. Quid quod nihil de *Pænorum* transitu *Plinius* asseverat, sed vulgarem solum famam refert: nec obscure innuit, sibi esse incompertum, quos fama illa *Pænos* intelligat: num *Hannibalem* cum suo exercitu, num vero *Hasdrubalem*, qui duodecim post annis ex *Hispania* in *Italiam* venit. Illac transisse *Hannibalem*, ubi nunc est *Pignerolium* oppidum, putat *Nic. Chorier* lib. III. p. 145. Eruditam de eo argumento concertationem habet *Honor. Bonche* t. 4. p. 396. &c.

^h *Eporedia*] Ἐπορεδία Ptolemæo, in *Salassis* III. 1. Nunc *Lamporeggio*, et *Ivrea*, et *Invrea*, ad *Duriam* majore-

populo Romano conditum jussis. Eporedias⁶ Galli bonos equorum domitores vocant. Vercellæ Libicorum⁷ ex Salluviis ortæ, Novaria^j ex Vertacomacoris, Vocontiorum^k hodieque pago, non (ut Cato^l existimat) Ligurum: ex quibus^m Lævi⁸ et Marici condidere Ticinum,ⁿ non procul a Pado: sicut Boii transalpibus profecti⁹ Laudem^o Pompeiam, Insubres Mediolanum.^p Orobiorum stirpis esse Comum,^q atque Bergomum, et Liciniformum,¹⁰ et aliquot circa populos auctor est Cato: sed originem gentis ignorare se fatetur, quam docet Cornelius Alexander ortam a Græcia, interpretatione etiam nominis, vitam in montibus^r degentibus. In hoc situ interiit oppidum Orobiorum Barra, unde Bergomates Cato dixit ortos, etiamnum pro-

duin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Pænnas*.—6 Ita ex codd. restituit Harduin. ita quoque edd. Harduin. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *conditum*. *Jussisse Eporedicas* Cliffl. *Sibyllinis libris a Pop. Rom. condi jussum*. *Eporedicas*. edd. vett. et Gronov. *Iporedicos* cod. Dalec. et Vet. ejusdem.—7 *Libitiorum* Vet. Dalec. *Libycorum* edd. vett. et Gronov.—8 Ita Reg. Brot. 1. *ex quibus Levi* edd. ante Brotier.—9 'Ita bene codd. Regg. 1. 3. et Editio princeps. Male in recentioribus emendatum, *trans Alpes profecti*.' Brotier.—10 Ita Regg. Brot. 1. 2. Editio princeps aliæque antiquiss. *Licini forum*

NOTÆ

rem. Deductam eo coloniam Mario sextum, Valerioque Flacco Coss. hoc est, anno Urbis 664. auctor est Velleius lib. 1.

ⁱ *Libicorum*] Libicorum gentis, inquit, quæ ex Salluviis ortum traxit, caput Vercellæ fuit. Nunc quoque *Verceil*, ad Sessim, vel Sessiten amnem. Λιβικοί apud Ptolem. III. 1. genti nomen. De Salluviis diximus cap. 5.

^j *Novaria*] Ptolemæo *Novapia*, in Insubribus. Hodie *Novare*, in Ducatu Mediolan.

^k *Vocontiorum*] De his egimus cap. 5. Horum pars quædam Vertacomacori fuere: cujus nominis vestigium in eo agro servari, qui hodie *Vercors* appellatur in Delphinatu, auctor est Nic. Chorier lib. 1. p. 11.

^l *Non (ut Cato]* Vide Pseudo-Cato-

nem, in Excerpt. Orig. p. 135.

^m *Ex quibus]* Ex Liguribus. Livius, lib. v. p. 98. et lib. xxxiii. p. 401. antiquam gentem Lævos Ligures vocat, incolentes circa Ticinum amnem.

ⁿ *Ticinum]* *Pavie*.

^o *Laudem]* Ad ripam Adduæ fluminis, *Lodi*: vel potius *Lodivè*, vicus a *Lodi* dissitus tria millia passuum.

^p *Mediolanum]* *Milan*. Mediolanum habent inscriptiones veteres apud Mattium Opinion. III. p. 162.

^q *Comum]* Illud *Come en Lombardie*: istud *Bergamo*: tertium ignoti situs, soli Plinio memoratur.

^r *Vitam in mont.]* A vocibus Græcis ὄρος et βίος· παρὰ τὸ τὸν βίον ἄγειν ἐν ὄρεσι.

dente ¹¹ se altius quam ^a fortunatius situm.¹² Interiere et Caturiges ¹³ Insubrum exules, et Spina supra dicta.^t Item Melpum opulentia præcipuum, quod ab Insubribus, et Boiis, et Senonibus deletum esse eo die, quo Camillus ^u Veios ceperit, Nepos Cornelius tradidit.

XXII. (XVIII.) Sequitur decima regio Italiæ, Adriatico mari apposita: cujus Venetia: ^a fluvius ¹ Silis ^b ex montibus Tarvisanis. Oppidum Altinum,^c flumen Liguentia ^d ex montibus Opiterginis,^e et portus eodem nomine: colonia Concordia: ^f flumina et portus, Romatinum, ^g Tiliaventum ^{2 h} majus, minusque, Anaxum,ⁱ quo Varianus defluit:

////////

Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—11 Buchan. Rer. Scot. lib. 1. p. 12. legit, *etiam nomine prodentes*.—12 'In Chiffi. et vetustis codd. non *sitos*, sed *situm est*; ut oppidum Orobiorum respiciat potius quam Bergomates.' Dalec. *sitos* edd. vett. ante Harduin. *situm* codd. Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—13 *Caturgi* cod. Dalec.

CAP. XXII. 1 *Venetia cujus fluvius* Gronov. et edd. vett. post Herm. Barbarum. *cujus Venetia: fluvius* codd. omnes cum edd. Venett. Rom. Parm. Brix. aliæque antiq. Mox, pro *Tarvisanis*, quod exhibent Chiffi. et edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Tarvisanis* legitur in edd. vett.—2 Ita codd. Regg. Brot. Ambrosian. et Rezz. *Tilaventum* edd. ante Brotier. Mox

NOTÆ

^a *Altius quam*] Quoniam id oppidum Barra appellatum, in editi montis vertice olim conditum, Catonis antem ætate jam deficiens atque caducum, et paulo post funditus interitum fuit, vere is, in historiis suis, altius quam fortunatus situm prodidit.

^t *Supra dicta*] Sup. cap.

^u *Camillus*] De Veis a Camillo Dictatore expugnatis vide Liv. lib. v. p. 94.

^a *Cujus Venetia*] 'Non est hoc loco nomen urbis Venetiarum; sed provincie nomen est, quæ olim in superiore et inferiore dividebatur: ex utraque autem postea confluentes populi, præcipue ex Patavio, Aquileia, Altino urbem cognominem condidere, *Venise*.' Ed. sec. Vide Notas et Emend. num. 78.

^b *Silis*] Sile, Tarvisium alluit, Tre-

vigio.

^c *Altinum*] Oppidi ruinæ extant in ipso Silis ostio. Hunc ejus situm docent Tacitus lib. III. et Martial. IV. 25. cujus titulus, 'De littoribus Altini.'

^d *Liguentia*] Nunc *Livenza*: cum portu cognomine. Vide Gothofr. in Cod. Theod. XI. tit. 10. p. 93.

^e *Opiterginis*] Juxta oppidum Opitergium, nunc Oderzo, et Uderzo, ad amnem *Livenza*. Incolæ Opitergini Floro IV. 2.

^f *Concordia*] Nomen hodieque retinet, inter amnes Liguentiam et Tiliaventum. Ptolemæo III. 1. in Carnis, *Κονκορδία κολωνία*.

^g *Romatinum*] Nunc *Lemene*: Concordiam præfluit: portum denique efficit, *Porto Lematino*.

^h *Tiliaventum*] *Τιλαοῦεμπος* Ptolemæo: accolis *Tagliamento* et *Tai-*

Alsa,^j Natiso,^k cum Turro, præfluentes Aquileiam^l coloniam, xv.³ M. pass. a mari sitam. Carnorum hæc regio,^m junctaqueⁿ Iapydum:† amnis Timavus, castellum nobile vino Pucinum:° Tergestinus^p sinus, colonia Tergeste, xxxiii. M.^q pass. ab Aquileia.⁵ Ultra quam, vi. M. pass. Formio^r amnis, ab Ravenna clxxxix. M. pass. antiquus^s auctæ Italiæ⁶ terminus, nunc vero Istriæ: quam cognominatam a flumine Istro, in Adriam effluente e Danubio amne, eodemque Istro, adversum Padi⁷ fauces, contrario

//////////

Anassum quo Varramus edd. vett. et Gronov. *Anassus quo Varianus* Vet. Dalec. *Anaxum quo Varramus* Chiffi. *Anassum quo Varianus* cod. Dalec. *Varramus* etiam Reg. Brot. 2. Lectionem nostram exhibent Regg. Brot. 1. 3. Colbert. Ambrosian. 2. et Ed. pr.—3 Ita Harduinus ex codd. et sic edd. recentt. *XII.* edd. vett. et Gronov.—4 *Iapidum regioni* Vet. Dalec.—5 ‘Ita bene codd. Regg. Landinian. Ambrosian. et Ed. pr. Male in recentioribus editionibus emendatum *XXIII. M. ab Aquileia.*’ Brotier.—6 Ita ex codd. emend. Harduinus. *Italiæ auctæ* edd. quædam vett. *Italiæ auctus* Gronov. et al. Mox, edd. vett. et Gronov. *cognominatam* tradunt a f. Istro; τὸ tradunt non habetur in codd. Chiffi. et Harduin. neque in edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Gronov.—7 Ita codd. Dalec. Chiffi. et Harduini; item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *eidemque Istro ex adverso Padi* edd. vett. et Gronov.

NOTÆ

mento. In ostio portum efficit sibi cognominem. Inter Romatinum et hoc Tiliaventum majus fluviolus labitur, cujus in ore portus est de *Langugnama*. Id Tiliaventum minus dici a Plinio suspicamur.

^l *Anaxum* [*Anassum*] Nunc *Stella*, quicquid in paludibus miscetur Varramis, accolis *Muzonela* vocitatus, prope Maranum oppidum. In Mss. Reg. Colb. &c. *Varianus* anni nomen est.

^j *Alsa*] Nunc *Ausa*: hand procul Aquileia labitur.

^k *Natiso*] *Νατίσων* Ptolemæo iii. 1. De hoc Jornandes de Rebus Getic. ‘Aquileiæ muros,’ inquit, ‘ab Oriente Natiso amnis elambit.’ Pro *Turro*, Mss. Reg. Colb. &c. habent *Tarro*.

^l *Aquileiam*] Vespasiani nummus apud Goltz. p. 237. COL. AQVILEIA.

^m *Carnorum hæc regio*] In qua Con-

cordia Aquileiaque coloniae continentur, teste Ptolemæo iii. 1.

ⁿ *Junctaque*] Quæ Carnis, inquit, conjungitur regio, Iapydum est: a Timavo incipit. A Strabone lib. vii. p. 314. *Ἰάπιδος* nominantur: *Ἰάπιδος* Ptolemæo ii. 17.

^o *Pucinum*] *Πούκινον* Ptolemæo: incolis *Castel Duino*, prope Timavum. De Piceno inde cognominato dicetur xiv. 7.

^p *Tergestinus*] *Γολφε de Trieste*, id enim ei nunc quoque oppido nomen. *Τέργεςτον κολωνία* Ptolemæo loc. cit.

^q *XXXIII.* [*XXIII.*] *M.*] Antoninus xxiv. M. P. Strabo lib. v. p. 215. stadiis 180. hoc est, xxii. M. D. pass.

^r *Formio*] Nunc *Risano*. Ptolemæo, *Φωρμίων*.

^s *Antiquus*] Ante divisionem Italiæ ab Augusto institutam.

eorum percussu mari interjecto dulcescente, plerique dixeret^t falso, et Nepos etiam⁸ Padi accola. Nullus enim ex Danubio amnis in mare Adriaticum effunditur. Deceptos credo, quoniam Argo navis flumine in mare Adriaticum descendit, non procul Tergeste, nec jam constat quo flumine. Humeris travectam Alpes, diligentiores^u tradunt. Subiisse autem Istro,^v dein Savo,⁹ dein Nauporto, cui nomen ex ea causa^w est, inter Æmonam Alpesque exorienti.

XXIII. (XIX.) Istria,^a ut peninsula, excurrit. Latitudinem ejus XL. M. pass. circuitum vero CXXV. M.¹ prodidere quidam. Item adhærentis Liburniæ et Flanatici sinus.^b Alii Liburniæ CLXXX. M. Nonnulli^c in Flanaticum sinum Iapydiam promovere, a tergo Istriæ, CXXX. M. pass. Dein

////////

faucibus cod. Dalec.—8 Sic ex codd. Harduin. sic quoque Chiff. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. et *Nepos Cornelius etiam* edd. vett. et Gronov.—9 Ita codd. Harduin. et Chiff. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Sao* edd. vett. Mox *Nauporto c. n. e. e. c. e. i. Eumoniæ* Vet. Dalec.

CAP. XXIII. 1 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. CXXII. edd. vett. et Gronov. Mox, Vet. Dalec.

NOTÆ

^t *Plerique dixeret*] Auctor libri Mirab. Auscult. pag. 1190. Auctor Periplus Ponti Euxini, pag. 10. Timagetes ἐν τῷ πρώτῳ περὶ λιμένων, apud Schol. Apollon. ad iv. 250. Theopompus apud Strabon. lib. vii. p. 317. aliique.

^u *Diligentiores*] Propius tamen a vero Seymnus abesse videtur, qui quemadmodum refert Apollonii Schol. ad Argon. iv. 284. ait a Tanai amne in mediterraneum mare, atque inde in Adriaticum descendisse.

^v *Istro*] A Tanai primum, Pontoque Euxino in Danubium, sive Istrum, ii tradidere Argon navim primum descendisse: mox amnem Savum subiisse, qui in Danubium influit: denique ex Savo in Nauportum fluvium esse transvectam: mox hu-

meris per Alpes sublatam in Tergestinum usque sinum. Savus Carniolam Croatiamque perlabitur: *la Save*. Nauportus, quem *Laubach* vocant, in ipso Carniolæ agro in Savum influit. Æmona ipsa *Laubach* est, Carniolæ metropolis, aut hæc certe ex illis ruderibus excitata, ut recte Holsten. pag. 28.

^w *Ex ea causa*] Quod navem tolerit.

^a *Istria*] Et ipsa quoque decimæ Italiæ regioni contributa.

^b *Flanatici sinus*] De quo sinu dicitur cap. 25.

^c *Nonnulli*] Censeri in horum numero Strabo potest, oram Iapydum inter Istros ac Liburnos stadiis mille constare testatus, lib. vii. p. 314. hoc est, CXXV. M. pass.

Liburniam CL. M. fecere. Tuditanus, qui domnit Istros, in statua sua ibi inscripsit,^d ab Aquileia ad Titium flumen stad. M.² Oppida Istriæ civium Rom. Ægida,^e Parentium:^f colonia, Pola,^g quæ nunc Pietas Julia, quondam a Colchis condita. Abest a Tergeste c. M. pass. Mox oppidum Nesactium:^{3 h} et nunc finis Italiæⁱ fluvius Arsia. Polam ab Ancona trajectus CXXX. M.⁴ pass. est.

In mediterraneo regionis decimæ, coloniæ: Cremona,^j Brixia,^k Cenomanorum agro: Venetorum autem, Ateste:^l et oppida⁵ Acelum,^m Patavium,ⁿ Opitergium, Belunum,

Fanatici sinus, et paulo post, *Fanaticum sinum*.—2 Sic ex codd. Harduin. eumque secuti recentt. sic quoque codd. Dalec. et Vet. ejusdem. *stad. CC.* edd. vett. et Gronov.—3 *Nexantium* Vet. Dalec. Mox Cliffl. *fluvius Myrsia*; al. *fl. Arse*.—4 Ita ex codd. Harduin. eumque secuti recentt. consentit Cliffl. *CXX. M.* edd. vett. et Gronov.—5 *Venetorum autem Adria. Ateste et oppidum*

NOTÆ

^d *Ibi inscripsit*] Subintellige, regionis quam domnit latitudinem inscripsisse, stadiorum mille ab Aquileia ad Titium amnem, qui Liburniæ finis, ut dicetur cap. 25. Rem gestam narrant Florus in Epit. Livii lib. LIX. et Appianus in sexto bello Illyrico. Fragmentum quoque Fastorum Triumphalium: C. SEMPRONIUS. C. F. C. N. TVDITANVS. COS. DE. IAPVDIBVS. KAL. OCT. A. DCXXVI.

^e *Ægida*] Mox Justinopolis appellata, nunc *Cabo d'Istria*. Vide Inscriptionem vet. apud Cluver. Ital. lib. 1. p. 210.

^f *Parentium*] Nunc *Parento*, cum portu celebri. Παρέντιον, πόλις καὶ λιμὴν Ἰστρίας, Stephano. In Conc. VI. Œcum. act. 4. 'Aurelianus Episcopus Ecclesiæ Parentinæ Provinciæ Istriæ.'

^g *Pola*] Hæc Plinius a Mela II. 3. 'Sinus Polaticus,' inquit, 'et Pola quondam a Colchis, ut ferunt, habitata, in quantum res transcendit: nunc Romana colonia.' Hodie *Pola*.

^h *Nesactium*] Ptolemæo III. 1. Νέσακτον τέλος Ἰταλίας. Hujus oppidi

niænia amne præterflui Livius prodidit, lib. XL. p. 525. hand dubie Arsia fluvio, qui finis Italiæ mox dicitur. Quamobrem non aliud id fuit, quam quod hodie *Castel nuovo* dicitur, in ipso Arsiæ ostio positum, *Arsa*.

ⁱ *Finis Italiæ*] Et decimæ regionis.

^j *Cremona*] Ptolemæo III. 1. Κρέμωνα κολώνια, in Cenomanis. Conductam eo coloniam, anno U. C. DXXXVI. P. Corn. Scipione, T. Sempron. Longo Coss. auctor est Livius lib. XXI. p. 191. et Epitomator ejus in fine lib. XX. *Cremonæ*.

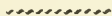
^k *Brixia*] *Bresse*, Cenomanorum gentis caput Brixia appellatur a Livio lib. XXXII. p. 392. Et apud Ptolem. loc. cit. Κενομανῶν Βριξία. Coloniæ vocat inscriptio vetus apud Cluver. Ital. Antiq. lib. 1. p. 252.

^l *Ateste*] Nunc voce diminuta, *Este*.

^m *Acelum*] Ptolemæo, Ἀκελον, non Ἀκεδον. Hodie *Azolo*, supra Tarvisinum.

ⁿ *Patavium*] *Padoue*. Ὀπιτέργιον deinde Ptolemæo III. 1. in mediterranea

Vicetia : Mantua Tuscorum trans Padum sola reliqua.^o Venetos Trojana stirpe^p ortos, auctor est Cato : Cenomanos juxta Massiliam habitasse in Volcis.^q Fertini,^{6 r} et Tridentini,^s et Berunenses,^t Rætica oppida : Rætorum et Euganeorum Verona,^u Julienses^v Carnorum. Dein quos scrupulose dicere non attineat, Alutrenses,^{7 w} Asseriates, Flamonienses^x Vannienses, et alii cognomine Culici : Foro julienses^y cognomine Transpadani, Foretani, Nedi-

Vet. Dalec.—6 *Feltrini*, et mox *Bervenses* Vet. Dalec. *Berbenses* Chiffi.—7 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Alutranses* Gronov. *Alutrienses* al. vett. Mox, *Flamonienses*, *Vannienses*

NOTÆ

neis Venetorum oppidis, nunc Oderzo, in Marchia Tarvisana. Βέλουνον quoque ibidem, *Beluna*. Vicetia, *Vicenza*, inter Venonam et Patavinum.

^o *Sola reliqua*] Ex iis urbibus quas Tusci trans Padum condiderunt, cum rerum tota fere Italia potirentur. Idecirco apud Virgil. *Æneid.* x. Mantua dives avis dicitur, et Tusco ei de sanguine vires.

^p *Trojana stirpe*] Antenore duce. Vide Livium initio lib. i.

^q *In Volcis*] Utramque Rhodani ripam Volcæ quondam tenuere. Auctor Livius lib. xxi. p. 197. Finibus suis egressos e Gallia Cenomanos, cum Belloveso, Ambigati Biturigum et totius Celticæ regis nepote, docet Livius lib. v. p. 98. ubi Cenomanos Aulercos vocat. Consedere ii porro apud Volcas primum : mox per Taurinos saltus in Italiam prorupere, Brixiamque, Veronam, Cremonam, et Mantuam construxere. Vide P. Ægid. Laccary de Colon. Gallor. ii. 6. p. 94.

^r *Fertini*] Ita libri omnes. Haud dubie pro *Feltrini*, ut habet Cassiodorus. Antonino quoque *Feltria*, in Rætia oppidi nomen est, a Tridento, M. P. l. iv. nunc *Feltre*, supra Tarvi-

sium.

^s *Tridentini*] Tridentum *Trente*, ad amnem Athesim.

^t *Berunenses*] In Mss. ubique *Bervenses*. Hodie *Belluno* supra Feltriam, ut quidem videtur.

^u *Verona*] *Verone*, quam Athesis hodie mediam secat. Cenomanis a Ptolemæo ascribitur.

^v *Julienses*] Quorum Ἰούλιον Κάρνικον Ptolemæo ii. 14. Extare hujus vestigia aiunt circa Tilavempti annis initia.

^w *Alutrenses*] Deinceps alphabeti ordine populi recensentur : in mediterraneo regionis decimæ omnes positi. Ita Mss. omnes. Cave porro hos putes ab Alvona, de qua cap. 25. cognominatos, aut ab Aloo oppido, de quo Stephanns verbo Φλάων, cum id in ora sit positum : in mediterraneo, Alutrenses.

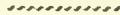
^x *Flamonienses*] Non a Flanona, de qua cap. 25. quæ urbs littoralis est, sed a Flamonia, quæ nunc *Flagogna*, haud procul ripa Tilavempti annis.

^y *Forojulienses*] *Friouli*. Transpadani cognomen his fuit, quod et alii Forojulienses Cispadani erant in Umbria, de quibus cap. 19.

nates,^{8z} Quarqueni, Taurisani,^a Togienses, Varbari. In hoc situ interiere per oram Iramine, Pellaon, Palsatium :⁹ ex Venetis Atina, et Cælina : Carnis, Segeste, et Oera : Tauriscis Noreia. Et ab Aquileia ad duodecimum lapidem, deletum oppidum etiam invito senatu, a Claudio¹⁰ Marcello, L. Piso auctor est. In hac regione et undecima^{11b} lacus inclyti sunt, amnesque eorum partus aut alumni : si modo acceptos¹² reddunt, ut Adduam^c Larius, Ticinum Verbanus, Mincium Benacus, Oidium Sebinus, Lambrum Eupilis, omnes incolas Padi.^d

Alpes in longitudinem $\bar{x}$. pass.^{13e} patere a supero mari ad inferum, Cælius tradit : Timagenes XXII. M. pass. deductis : in latitudinem autem Cornelius Nepos centum M. T. Livius tria M. stadiorum :^f uterque diversis in locis.

Gronov. *Flamonienses Varienses* Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz.—8 Ita Vet. Dalec. et edd. post Harduin. *Venidates* edd. vett. et Gronov. Mox, pro *Varbari*, quod exhibent codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Varuani* legitur in edd. vett.—9 *Palsicium* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *Palsatium* codd. Harduini et Chiff. cum edd. recentt.—10 Ita ex codd. Harduin. enimque secuti Miller. Bipont. et Franz. antea legebatur, a *M. Claudio*.—11 Codd. Dalec. et Chiff. et Vet. Dalec. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. et XI. edd. vett. et Gronov. et X.—12 Ita codd. Harduini, Chiff. Dalec. et Vet. ejusdem, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *exceptos* edd. vett. et Gronov.—13 Vet. Dalec. cod. Dalec. et Chiff. X. M. pass. edd. vett. et Gronov. X. pass. Paulo post, Tolet. et Salmas. *deductis*.

NOTÆ

^z *Nedimates*] Ita Mss. non *Venidates* : atque ita sane series ipsa elementorum exigit.

^a *Taurisani*] Vel Tarvisani : oppidum Tarvisium, *Treviso*. Ex oppidis deinde quæ interiisse dicuntur, Noreia Straboni cognita, lib. v. pag. 214. qui infeliciter ibi pugnatum a Papirio Carbone adversus Cimbro et Teutonas ait. Incolæ apud Gronterum, pag. 545. NOREENSES.

^b *Et undecima* [et XI.] Ita Mss. Hoc est, et in undecima regione : nam Ticinum, non decimæ, sed præcedentis undecimæ regionis amnis est.

^c *Ut Adduam*] Larius lacus, *Lago di Como*. Verbanus, *Lago Maggiore*. Benacus, *Lago di Guarda*. Sebinus, ab oppido Sevo, sive Sebo, *Lago di Seo*, mox d' *Iseo* appellatus. Eupilis denique, *Lago di Pusiano*.

^d *Incolas Padi*] In Padum denique confluere ait eos amnes.

^e $\bar{x}$. pass.] Hoc est, decies centena millia passuum. Siquidem denarii notam, superducta linea, signare decies, atque in hujusmodi, centena millia semper intelligi, sæpius ante admonimus.

Nam et centum millia excedunt aliquando, ubi Germaniam ab Italia summovent: nec LXX. M. explent reliqua sui parte graciles, veluti naturæ providentia. Latitudo Italiæ, subter radices earum a Varo, per vada Sabatia, Taurinos, Comum, Brixiam, Veronam, Vicetiam,¹⁴ Opitergium, Arsiam, DCCXLV. millia¹⁵ passuum colligit.

XXIV. (XX.) Incolæ Alpium multi populi, sed illustres a Pola ad Tergestis regionem Secusses,¹ Catali, Monocaleni: juxtaque Carnos quondam Taurusci appellati, nunc Norici.^b His contermini Ræti^c et Vindelici, omnes in multas civitates divisi. Rætos Tuscorum^d prolem arbitrantur, a Gallis pulsos duce Ræto. Verso deinde^e Italiam² pectore Alpium, Latini juris Euganeæ gentes, quarum oppida XXXIV. enumerat Cato. Ex iis Triumpilini,^f venalis cum agris suis populus: dein Ca-

////////

In latitudinem autem Cornelius Nepos col. M.—14 Vincentiam Vet. Dalec. Mox, Opitergium, Aquileiam, Tergeste, Polam, Gronov. et edd. vett.—15 Ita Harduin. ex codd. suis et Chiff. eumque secuti Miller. Bipont. et Franz. DCCXIII. millia Tolet. et Salmant. DCCII. millia Gronov. et edd. vett. Pro colligit, Tolet. et Salmant. habent agit.

CAP. XXIV. 1 *Secusses* Chiff. Mox, pro *Catali*, quod ex codd. restituit Harduinus, *Catili* habent edd. vett. *Menocaleni* Gronov.—2 *Vet. Dalec. in*

NOTÆ

^f *Tria M stad.*] Hoc est, CCCLXXV. M. P.

^g *DCCXLV. millia*] Ducto itinere paulo longiore per diverticula oppidorum.

^a *Secusses*] In Mss. *Feeuces*. Subocrini, ab Oera fortassis oppido vetere cognominati, de quo cap. sup. Catali, (sic enim Mss. habent Reg. Colb. &c. non *Catili*,) in vetere inscriptiōne laudantur, Tergestæ reperta, quam Gruterus recitat, pag. 408.

^b *Norici*] De his dicitur cap. 27.

^c *Ræti*] Ræti hodie, *les Grisons*, et *le Comté de Tirol*. Vindelici, a Brigantino lacu ad Ænum amnem, qua in Danubium influit, tenere, ubi nunc Ducatus Bavaria, circumjunctique agri.

^d *Rætos Tuscorum*] Id quoque Justinus prodit xx. 5. p. 181. 'Tusci quoque, duce Ræto, avitis sedibus amissis, Alpes occupavere: et ex duobus nomine gentes Rætorum condiderunt.'

^e *Verso deinde*] Qua deinde versus Italiam spectant Alpium juga, ibi Latii jure donatæ Euganeæ gentes. In Euganeis Veronam esse positam, sup. cap. vidimus.—'Verum caput Euganearum gentium fuisse videtur oppidum nobile, quod adhuc vetustum retinet nomen, *Lugano*, ad lacum cognominem, *Lago di Lugano*: inter lacum Verbanum, *Lago Maggiore*, et lacum Larium, *Lago di Como*.' Ed. sec.

^f *Triumpilini*] Quorum ager nunc

muni,^g compluresque similes finitimis attributi municipiis. Lepontios^h et Salassos,ⁱ Tauriscæ³ gentis idem Cato arbitratur. Ceteri fere Lepontios relictos ex comitatu Herculis, interpretatione^j Græci nominis credunt, præustis in transitu Alpium^k nive membris: ejusdem exercitus et Graios fuisse, Graiarum Alpium⁴ incolas, præstantesque genere Euganeos, inde tracto^l nomine. Caput eorum Stœnos:^m Rætorum Vennonetes Sarunetesqueⁿ ortus Rheni

Italium.—3 Sic codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Tauricæ* edd. veti. et Gronov.—4 Ita codd. Harduin. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *perustis in transitu Alpium membris. Ejusdem exercitus et Graios fuisse, Graiarum Alpium et, &c.* cod. Dalec. et Chiffli. *præustis intra sinus A. n. m. Ejusdem et Graios fuisse, positos in transitu, Graiarum Alpium, &c.* edd. veti. et Gronov.—5 ‘Optime sic cod. Reg. 1. Sic et Fasti Capitolini.’ Brotier. Vide Delph. Not. Mox, *Vennonenses* Chiffli.—

NOTÆ

Troppia dicitur. Cluver. Ital. III. 24. Vallis est, quam Mela amnis per xxv. M. pass. secat, ejus fauces ab urbe Brixia, v. M. P. distant. De his in Tropæo inferius.

^g *Camuni*] Καμῶννοι Straboni lib. iv. p. 206. quos cum Lepontiis copulat. Vallis est, Rætici juris, quæ a priscis cultoribus retinuit nomen, *Val Camonica*, supra Sevinum lacum. Ita Honor. Bouche III. 1. p. 100. De his rursum inferius. Καμῶννοι Dioni lib. LIV. p. 534. A Camulo nomen habuisse dicuntur, qui Dens idem cum Marte. Apud Gruterum, pag. 49. vetus Inscriptio: ARDOINNÆ. CAMVLO. IOVI. MERCVRIO. IERCVLI. Sub priore Ardoinnæ nomine insculpta Dianæ effigies est, Martis sub Camulo, et sic deinceps: medius Jupiter stat.

^h *Lepontios*] Hi valles eas tennere, quæ sunt circa Verbanum lacum, *Lago Maggiore*: inter quas *Val d’Osula*, et ea quam Ticinus secat amnis, incolis *Val Leventina*, quasi Lepontina, dicta. Ita Honor. Bouche, p. 102.

ⁱ *Salassos*] Quorum regio nunc *Valle*

d’Osta: oppidum Augusta Prætoria, ut diximus cap. 21.

^j *Interpretatione*] A Græca voce λείπω, *linquo*: quod ii relictii ibi ex comitatu seu exercitu Herculis forerent, Lepontii appellati.

^k *In transitu Alpium*] Locum hunc ad exemplarium Mss. Reg. Colb. Chiffli. et Paris. fidem accurate refiximus.

^l *Inde tracto*] Quasi ἐγγένειοι, vel ἐγγενεῖς, ob generis præstantiam dicebantur.

^m *Stœnos* [*Stonos*] Livius in Epitome lib. LXII. ‘Q. Marcius Consul Stonos gentem Alpinam expugnavit.’ Apud Gruter. pag. 298. ex Fastis DE LIGVRIBVS. STŒNEIS Fuisse ii videntur in agro Tridentino prope fontes Clusii amnis. Stephanus: Στροῦνος πόλις Λιγύρων.

ⁿ *Sarunetesque*] Ita libri omnes. At rectius forte *Suanetes*, de quibus mox iterum in Trophæo: nam et Ptolemæus II. 12. in Rætia Suanitas agnoscit: et Οὐέννας, qui *Vennonetes* a Plinio appellantur.

amnis accolunt: Lepontiorum, qui Viheri vocantur, fontem Rhodani, eodem Alpium tractu. Sunt præterea Latio donati incolæ, ut Octodurenses,^o et finitimi Centrones,^{6 p} Cottianæ^q civitates: Caturiges,^r et ex Caturigibus^s orti Vagienni Ligures, et qui Montani vocantur: Capillatorumque plura genera ad confinium Ligustici maris.

Non alienum videtur hoc loco subicere inscriptionem e tropæo^t Alpium, quæ talis est: IMPERATORI CÆSARI DIVI F. AUG. PONTIFICI MAXIMO, IMP. XIII.⁷ TRIBUNICIE POTESTATIS XVII. S. P. Q. R. QUOD EIUS DUCTU

6 *Centrones* Gronov. Paulo post, pro *montani*, vel *Montani*, ut scribunt alii, quidam legunt *Appuani*, ab oppido Appua, hodie *Pontromolo*.—7 Sic ex codd. emend. Harduin. et sic edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. XVIII. Tolet. et Salmant. IMP. XIII. TRIBUNITIÆ POTESTATIS XVII. Vel. Dalec. TRIB. POTEST. S. P. Q. R. XVII. Gronov. et al. Paulo post, in Cliffl.

NOTÆ

^o *Octodurenses*] In Notit. Prov. Civitas Valensium Octodurns: nunc *Martignac en Valais*. Agri circumjacentis incolæ, *les Vaudois*.

^p *Centrones*] Κέντρονες Ptolemæo, in Graiis Alpibus, III. 1. In Notitiis Galliarum, Civitas Centronum Tarentasia, *Tarantaise*.

^q *Cottianæ*] Cottii Regis imperio subjectæ: a quo et Alpes Cottiae nomen sortitæ, hodie *le Mont Cenis*.

^r *Caturiges*] Caturigum in Graiis Alpibus caput est Ebrodunum *Embrun*, Ptolemæo III. 1. aliisque. Hand procul Ebroduno vicus est *Chorges*, qui hand obscura quidem prisce nominis vestigia retinet. Vide Nic. Chorier, lib. 1. p. 12. et Honor. Bouche III. 2. pag. 117.

^s *Et ex Caturigibus*] In Mss. *Et Turi Liguribus orti*, &c. De Vagiennis, et Capillatis Liguribus, diximus cap. 7. De montanis Silius, lib. VIII. 'Tum pernix Ligor, et sparsi per saxa Vagenni.'

^t *E tropæo*] Extare hoc ipsum Tro-

pæum, apud Segusionem sive Suzam, cum hac ipsa inscriptione, juxta Urbis mœnia, in Alpium faucibus, testis oculatus affirmat Præses de Boissieu, Mirac. Delphin. ejus Epistolam ea de re recitat Honor. Bouche III. 1. p. 99. August. de la Chiezza, Ep. Salutiensis, de Corona Sabaud. parte 2. p. 368. aliique.—'Differt ab ipso tropæo Arcus triumphalis, qui est Segusione, sive Suzæ in Pedemontio et alia ibi inscriptio est, ejus hæc tantum verba erui potuerunt ab oculato teste, anno 1671. IMP. CÆSARI, AVGVSTO, DIVI F. PONTIFICI MAXIMO TRIBVNIC. POTESTATIS XV. IMP. XIII. . . . Hanc Plinianam oportet fuisse in Comitatu Nicæensi, in pago Torbia, prope Nicæam. Describit eam Gruterus, usque ad ea verba, 'Gentes Alpinae,' p. 226. 7. sed ex editione Dalecampii. Addidit enim Tribuniciæ potestatis annum XVII. quem nulli Mss. codices, nullæ ante Dalecampium editiones habent.' *Ed. sec.*

AUSPICIIQUE GENTES ALPINÆ OMNES, QUÆ A MARI SUPERO AD INFERUM PERTINEBANT, SUB IMPERIUM POP. ROM. SUNT REDACTÆ. GENTES ALPINÆ DEVICTÆ: TRIUMPILINI,^u CAMUNI, VENOSTES, VENNONETES,⁸ ISARCI,^v BREUNI,^w GENAUNES,⁹ ^x FOCUNATES: ^y VINDELICORUM ^z GENTES QUATUOR, CONSUANETES, RUCINATES,¹⁰ LICATES, CATENATES: AMBISONTES,¹¹ ^a RUGUSCI, SUANETES,^b CALUCONES,^c BRIXENTES, LEPONTII, VIBERI, NAN-

////////

REDACTÆ ET GENTES.—8 Ita ex codd. Harduin. ita quoque edd. recentt. CAMUCI, VENNESTES, VENNONETES Chiff. CAMUNI, VENNONETES Gronov. et edd. vett. Mox, pro BREUNI, margo Dalec. et Gronov. BRIGANTII, Straboni *Briancon*.—9 Ita Chiff. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. NAUNES edd. vett. et Gronov. Vide Var. Lectt. nostras ad Horat. iv. Od. 14. 10.—10 Ita Chiff. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. antea legebatur VIRUCINATES.—11 Ita Chiff. AMBISUNTES quædam edd. ante Brotier. ABI-

NOTÆ

^u *Triumpilini*] De Triumpilinarum, Camunorum, Vennonetumque situ paulo ante diximus. Venostes vallem tenere, quæ nunc *Val Venosca*, in qua Athesis amnis oritur.

^v *Isarci*] Hodie *Val de Sarra*, vel de *Sarcha*, prope *Val Camonica* seu Camunos, et Ollium amnem: Ræticiæ ditionis. Vide Honor. Bonche III. 1. p. 100.

^w *Breuni*] Horum meminit Tranquillus in Tiberio, cap. 9. *Βρευνολ* Ptolemæo, II. 13. in Vindelicis. Hodie *Val Brenna*, vel *Bregna*, ad fontes Ticini amnis, prope vallem Lepontinam. Ita Honor. Bouche, loc. cit. secutus Joan. Georg. Septaplam, in Tab. Duc. Mediol.

^x *Genaunes*] Ita Mss. omnes: in editis diminuta perperam voce, *Nauenes*. De his et de Brennis pariter Horat. iv. Od. 14. 'Drusus Genanuos, implacidum genus, Brennosque veloces, et arces Alpibus impositas tremendis Dejecit acer,' &c. Forte *Val Anagnia*, inter lacum Comensem, Athesimque flumen, prope Tridentum. Ita ex Lazio Honor. Bouche,

p. 101.

^y *Focunates*] Sunt qui putent esse *Fossigni*, prope Lemannum lacum, in Pœninis Alpibus: quibus vix assentior: mirum enim videtur, a Ræticiis Alpibus ad Pœninas temere Plinium ac subito subsilire.

^z *Vindelicorum*] Et in Vindelicia *Κονσουάντας* et *Ρουνικάτας*, pro *Ρουνικάτας* et *Λικατίους* Ptolemæus agnoscit, II. 13. *Κλαντινατίους*, (qui Plinio Catenates, forte pro *Clutenates*) Strabo lib. iv. p. 206. Licates Licum amnem accolluere, primario oppido *Δαμασία*, teste Strab. loc. cit. quod postea Augusta Vindelicorum, *Ausbourg*. Honor. Bonche, loc. cit. Ceterorum situs incompertus.

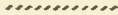
^a *Ambisontes*] Ita Mss. *Ἀμβισόντιοι* Ptolemæo II. 14. in Norico. *Rugusci*, eidem Ptolemæo II. 12. *Ρυγοῦσκαί*, in Rætia: ubi libri vulgati perperam *Ρρυγοῦσκαί* exhibent.

^b *Suanetes*] Forte qui Sarunetes proxime ante dicti, Rheni fontium accolæ.

^c *Calucones*] Ptolemæo II. 12. *Καλούκωνες*, inter Brixantas et Suanetas.

TUATES, SEDUNI,^d VERAGRI, SALASSI,¹² ACITAVONES, MEDULLI,^e UCENI,^f CATURIGES,^g BRIGIANI,^h SOGIONTII, BRODIONTII,ⁱ NEMALONI,^j EDENATES,^k ESUBIANI, VEAMINI, GALLITÆ, TRIULATTI, ECTINI, VERGUNNI, EGUITURI, NEMENTURI, ORATELLI, NERUSI,^l VELAUNI, SUETRI. Non sunt adjectæ Cottianæ civitatès XII.^{13 m} quæ

SONTES Gronov. Mox, pro CALUCONES, Chiff. ALLUCONES.—12 Idem codex: SALASSI, CEUTRONES; Gronov. SALASI. Alii mox VENENI pro UCENI. Gronov. EBRODUNTII pro BRODIONTII.—13 Chiff. civitates XV. Mox, pro item

NOTÆ

Brixentum oppidum supra Tridentum est, in Comitatu Tirolis, hodieque *Brixen*. De Lepontiorum Vibero- rumque situ paulo ante hac sect. diximus. Quibus Cæsarem addimus, scribentem Bell. Gall. lib. III. Rhennum oriri ex Leopontiis, et longo spatio per fines Nantuantium et Helvetiorum citatum ferri. Et hi quoque *Ναντονάται* Straboni lib. IV. p. 192. qui eos Rheni fontium accolae facit.

^d *Seduni*] Oppidum hodie *Sion*, regionis totius caput, quam vocant *le Vallis*. Veragri, ubi nunc *le Chablais*, pars Delphinatus. De Salassis diximus superius.

^e *Medulli*] *La Maurienne*, ut egregie probat Honor. Bouche, p. 103. Pars Sabaudia est.

^f *Uceni*] *Le Bourg d'Oysans*, in parte Gratianopolitani agri, quam vocant *le Graisivaudan*.

^g *Caturiges*] *Embrun*, ut diximus.

^h *Brigiani*] Vel Brigantii, ut quidem reor, a Brigantio Delphinatus oppido, *Briançon*: in Alpibus maritimis, ut et Caturiges positi.

ⁱ *Brodiontii*] Sic Mss. habent, non Ebroduntii, qui iidem sunt atque Caturiges, ut diximus cap. 5. ubi Bodu- outicorum caput Diniam esse vidimus. At ibi vetustæ editiones *Bodiontios* habent.

^j *Nemaloni*] Forte *Miolans*, pagus

haud procul Ebroduno positus, in ditione Sabaudia. Honor. Bouche, pag. 104.

^k *Edenates*] In diœcesi Ebrodunensi urbem Sedenam, *la ville de Seyne*, hos olim tenuisse, idem auctor probat loc. cit. Esubianos vero, p. 105. prope amnem *d'Hubaye*, in confinio Sabaudia Provinciaeque, in valle cui nomen, *Vallée de Barcelone*. Veaminos in diœcesi Sanitiensi, *Senez*: item Trinlatts, ad pagum *Alloz*: Ectinos in Glandevensi: in Sanitiensi rursum, Vergunnos, in pago *Vergons*. In Glandevensi iterum, oppido *Guitlaumes*, Egnituros: item Oratellos, ubi nunc *le Puget de Theniers*: denique Velaunos, ubi nunc pagus *Bueil*, cui Bellio vetus nomen fuit.

^l *Nerusi*] Ptolemæo III. 13. *Νερονσίων πόλις Οὐντιον*, hodie *Vence*: cui proximum est oppidum alterum, S. Pauli cognomine, *S. Paul de Vence*. De Suetris egimus cap. 5.

^m *Civitates XII.*] Civitatum nomine cave oppida intelligas, quæ hodierno usu civitatis appellatione censentur: sed communitates quasdam, quæ pagos multos continerent. Ita Cæsar B. G. I. 'Omnia Civitas Helvetia in quatuor pagos divisa est.' Tacitus Hist. IV. p. 103. 'Iturum in Batavos, et potiore civitatis partem ad societatem Romanorum retractu-

non fuerunt hostiles:ⁿ item attributæ^o municipiis lege Pompeia. Hæc est Italia Diis sacra, hæc gentes ejus, hæc oppida populorum. Super hæc Italia, quæ L. Æmilio Paulo,^{14 p} C. Atilio Regulo consulibus, nuntiato Gallico tumultu,^q sola sine externis ullis auxiliis, atque etiam tunc sine transpadanis, equitum LXXX. M. peditum DCC. M. armavit. Metallorum omnium fertilitate nullis cedit terris. Sed interdictum id vetere consulto patrum, Italiæ parci jubentium.

XXV. (XXI.) Arsia^a gens Liburnorum jungitur, usque ad flumen Titium. Pars ejus fuere Mentores,^b Hymani,^c Encheleæ,^d Buni,^{1 e} et quos Callimachus Peucetias appellat: nunc totum uno nomine Illyricum vocatur generatim, populorum pauca effatu digna, aut facilia^{2 f} nomina. Conventum Scardonitanum^g petunt Iapydes, et Liburno-

Vet. Dalec. habet *sed*.—14 *Papæ* Just. Lipsius de Milit. Rom. i. 3. p. 13. ita quoque Harduin. in editione prima.

CAP. XXV. 1 *Budini* Chiff. *Dudini* Gronov.—2 Vet. Dalec. aut *facilia*.—

NOTÆ

rum.’ Has civitates recte conjicit Honor. Bonche lib. III. p. 110. esse populos, qui valles has Alpium tenerunt, quibus hæc hodie nomina: *Val de Grana, Val de Vraite, Val de Gilde, Val d’Isase, Val de Pan, Val d’Angrogne, Val de Pragelas et de Luserne, Val de Perouse, Val de Suze, Val de Lans, Val de Melon, et Val de Pont.*

ⁿ *Non fuerunt hostiles*] Quoniam qui has Alpes tenebat Rex Cottius, in amicitiam Octaviani receptus est Principis, inquit Ammianus lib. xv. p. 52. ‘Octavii’ debuit dicere.

^o *Item attributæ*] Nec sunt etiam adjectæ, inquit, eæ quæ sunt municipiis attributæ, ut eo jus peterent, sive ut eorum foro ac jurisdictioni parerent.

^p *Æmilio Paulo* [*Papæ*] Ita Fasti omnes, non *Paulo*, ut perperam libri plerique omnes habent. Consulatum

gessere ii anno U. C. DXXIX.

^q *Gallico tumultu*] Bello Gallico Cisalpino, de quo vide Florum II. 4.

^a *Arsia*] Amni, de quo cap. 23. De Liburniæ initio ac fine subscribit Florus II. 5. ‘Illyrii,’ inquit, ‘seu Liburni sub extremis Alpium radicibus agunt, inter Arsiam Titiumque flumen longissime per totum Adriani maris litus effusi.’ Hunc tractum hodie vocant *la Morlaquie*.

^b *Mentores*] *Ménropes* Stephano.

^c *Hymani*] Vide Notas et Emend. num. 79.

^d *Encheleæ*] Ἐγχελαί Stephano: Scylaci, p. 9. Ἐγχελαίς, inter Naronem et Drilonem amnes, qui diei unius navigatione invicem distant.

^e *Buni*] Ita Mss. omnes, Reg. Colb. &c. non *Dudini*.

^f *Aut facilia*] Effatu scilicet.

^g *Scardonitanum*] Ab oppido Scar-

rum civitates XIV.³ e quibus Lacinenses, Stulpinos,^h Burnistas, Olbonensesⁱ nominare non pigeat. Jus Italicum^j habent eo conventu Alutæ,^k Flanates,^l a quibus sinus nominatur : Lopsi, Varvarini,^{4 m} immunesque Assesiates, et ex insulis Fertinates, Curictæ.ⁿ Ceterum per oram oppida a Nesactio,^o Alvona, Flanona,^s Tarsatica, Senia, Lopsica, Ortopula, Vegium, Argyruntum, Corinium, Ænona civitas Pasini :^p Flumen Tedanium,^q quo finitur Iapydia. Insulæ ejus sinus^r cum oppidis, præter supra significatas,^s Absyr-

3 Chiff. *civitates XXIV.* Mox, *Stulpinos* Gronov. et edd. vett. Deinde, pro *Olbonenses* Parm. Venett. Herm. Barbarus, Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. habent *Albonenses*.—4 Eædem edd. vett. *Varubarini*. Mox, Chiff. et ex *insulis Fulfinates*; margo edd. Dalec. et Gronov. et ex *i. Fertinates*; edd. vett. et Gronov. et ex *i. Fulsinates*.—5 Ita ex codd. Harduin. eumque secuti recentt. *Flanona* Chiff. *Flavona* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov. Paulo post, in edd. vett. *Ænona* (vel *Enona*) *civitas*, *Pausinus flumen*, *Tedanum*, quo finitur *Iapidia*; Vet. Da-

NOTE

dona, de quo cap. seq.

^h *Stulpinos*] Non *Stulpinos*. Ptolemæo II. 17. Στλοῦπι in oppidis Liburnorum mediterraneis : item Βοῦρνον, a quo Burnistæ apud Plinium.

ⁱ *Olbonenses*] Vel Olbianenses, ab Ὀλβία Illyridis urbe, apud Stephanum. Vide Notas et Emend. num. 80.

^j *Jus Italicum*] De quo dicemus in Notis et Emend. num. 3.

^k *Alutæ*] Ab Alno sive Aloo, quo de oppido Artemidorus apud Steph. verbo φλάνων Μετὰ δὲ τὴν Ἀλων λιμὴν ἐστὶ φλάνων καὶ πόλις, καὶ πᾶς ὁ κόλπος οὗτος φλανωνικὸς καλεῖται. Plinio mox Alvona.

^l *Flanates*] A quibus sinus Flanaticus, nunc Golfo Canario, et Carnero. Nomen habent a Flanona : ut Lopsi, a Lopsica, de quibus oppidis mox dicitur.

^m *Varvarini*] Non *Varubarini* : ab oppido Liburnorum mediterraneo Οὐαρωναρία, Ptolemæo II. 17. uti et Delph. et Var. Clas.

Ἀσισία, unde Plinio Assesiates mox appellati.

ⁿ *Fertinates, Curictæ*] Κουρικτὰ insula Ptolemæo II. 17. Straboni lib. VII. p. 315. Κυρακτικὴ, nunc Vegia. Vide Notas et Emend. num. 81.

^o *A Nesactio*] De quo cap. 23. in ostio fluminis Arsia, unde Liburnia incipit. Ἀλούωνα et φλανῶνα, apud Ptolem. II. 17. hodie retinent nomen, Albona, et Flanona. Apud Gruter. p. 108. FLANONA. Sequuntur apud Ptolem. Ταρσατικά, Σένια, Λοψίκα, Ὀρτοπλά, Οὐεγία, Ἀργυροῦτον, Κορίνιον, Αἰνῶνα. Tarsatica nunc Fiume : Senia Segna : Lopsico, Ortopola, Veza, &c.

^p *Civitas Pasini*] Sic Mss. omnes. Cur porro ita cognominetur Ænona, incompertum. Hodie Nona vocatur.

^q *Tedanum*] Τηδάνιος Ptolem. loc. cit. Hodie Zermagna.

^r *Ejus sinus*] Flanatic.

^s *Significatus*] Fertinam et Curictam.

Plinius.

2 X

tium, Arba,^t Crexa,⁶ Gissa, Portunata. Rursus in continente colonia Jadera,^u quæ a Pola CLX. M. pass. abest: inde triginta M. Colentum^v insula: XVIII. ostium Titii⁷ fluminis.^w

XXVI. (XXII.) Liburniæ finis, et initium Dalmatiæ Scardona, in amne eo,^{1 a} XII. M. pass. a mari. Dein Tariotarum^b antiqua regio,² et castellum Tariona: promontorium^c Diomedis, vel, ut alii, peninsula Hyllis,^d circuitu c. M. pass. Tragurium^e civium Romanorum, marmore notum: Sicum, in quem locum Divus Claudius veteranos misit. Salona^f colonia, ab Jadera CXII.³ M. pass. Petunt in

lec. *Telanium quo f. Iapidia*.—6 Ita codd. Harduini et Dalec. item Vet. Dalec. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Absirtium, Arba, Tragurium, Issa, Pharos, Paros ante: Crexa* Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. —7 ‘*Titii* legendum videtur ex Ptolemæo, qui ad finem lib. II. fluvium hunc ‘*Titum*’ appellat, non ‘*Titium*.’” Dalec.

CAP. XXVI. 1 ‘*Lego: in fine eo.*’ Dalec.—2 *Deottariotarum antiqua regio* cod. Dalec.—3 Ita codd. Chiffli. et Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. CCXXII. edd. vett. et Gronov. Mox codd. Dalec.

NOTE

^t *Arba*] Ἀρβα oppidi nomen est in insula Scardona apud Ptolem. contra Liburnos. Crexa Κρέφα eidem, hodie Cherso. Portunata non alterius insulæ nomen esse videtur, sed Gissæ epitheton, tuti opportunique portus ratione, magis quam re alia, insignis ac cognitæ: Gissa vero ipsa nunc *Pago* vocatur.

^u *Jadera*] Nunc *Zara vecchia*. Numerus Domitiani apud Goltzium, COL. AVGVSTA. IADERA. Et apud Ptol. Ἰάδερὰ κολωνία.

^v *Colentum*] Κόλλεντον insulæ Scardonæ oppidum Ptolemæo dicitur, II. 17.

^w *Titii fluminis*] Τίτος ποταμὸς Ptolem. loc. cit. Nunc *Kerka*, Scardonam præterluit.

^a *Scardona, in amne eo.*] In Titii fluminis ripa: nunc rudera, teste Jo. Lucio I. 4. *Scardona*. Σκαρδῶνα Ptolem. II. 17.

^b *Tariotarum*] Quos Ἀνταπίδρας Strabo lib. VII. p. 316. aliique appellant, ut quidem videtur.

^c *Promontorium*] Nunc *Cabo di S. Nicolo*.

^d *Hyllis*] Ab Hyllō Herculis F. a quo Hylles gens hæc Illyrica Stephanō. Χερσόνησος Ἑλληνική, Scymno Chio, pag. 17.

^e *Tragurium*] Travv. Sicum *Sebenigo*, ut quidem ab omnibus creditur. At *Sebenigo* citra Tragurium ad Istriam, non, ut Sicum a Plinio statuitur, ultra id situm est: quapropter diligentius de eo videndum: num transpositus Sici situs, auctoris an librarii hallucinatione.

^f *Salona*] Diocletiani patria: nunc excisa: ex ejus ruinis excitatum Spalatium. Vetus inscriptio apud Gruter. pag. 23. COL. MARTIA. IVLIA. SALONA. Et Ptolemæo, Σαλῶναι κολωνία.

eam jura descripti in decurias^g CCCXLII.⁴ Dalmatæ; XXII. Decuni;^h CCCXXXIX. Ditiones; CCLXIX. Mazæi; LII. Sardiates. In hoc tractu sunt, Burnum,ⁱ Andetrium,⁵ ^k Tribulium,¹ nobilitata populi Romani præliis^m castella. Petunt et ex insulis, Issæi,ⁿ Colentini, Separi, Epetini. Ab his castella, Peguntium,⁶ ^o Rataneum:^p Narona^q colonia tertii conventus,^r a Salona LXXXII. M. pass.

et Chiffi. jura, juribus descriptis.—4 ‘Ita codd. Regg. 1. 3. Colbert. Paris. et Editio princeps. In cod. Reg. 2. in d. CCCLXXII.’ Brotier. Tolet. et Salmant. CCCLXXXII. quod recepit Harduinus. edd. vett. et Gronov. CCCLXXII. Mox, Tolet. Delmata XXII. Chiffi. Dalmatæ XXVI. Decuni CCCLXIX. Deditiones, &c. Deinde, plurimæ edd. ante Brotier, Ditiones LXIX. Mezæi LII. Lectionem nostram exhibent Regg. Brot. 1. 2. Paris. et Ed. pr.—5 Burnum, Mandetrium edd. vett. et Gronov.—6 ‘Corrupte Mss. Reg. et editio princeps, petunt in eam. Unde emendatum in recentioribus editionibus, Peguntia. Emendandum erat Peguntium. Ptolemæo enim II. 17. Πηγούντιον nunc Almissa.’ Brotier. Mox, a Salona LXXII. edd. vett. Gronov. Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz. Paulo post, cognomini sibi margo Dalec.

NOTE

^g In decurias] Salonitano, inquit, disceptant foro populi mox appellandi: ibique habent judicium decurias omnino CCCLXXXII. In Mss. Petunt in eam jura, juribus descriptis in decurias. De judicium decuriis persæpe Cicero aliique: ac Plinius ipse in primis xxxiii. 7.

^h Decuni] Mss. Reg. et Colb. Decuri. Forte Derrii, de quibus in hoc tractu Ptolemæus II. 17. Δέρριοι, et mox Διτῶνες: item Μάζαιοι, gens Dalmatica, etiam Dioni cognita, lib. LV. p. 570. Tum Σαρδιῶται, apud eundem Ptolem.

ⁱ Burnum] Castellum Dalmatiæ, a Liburniæ oppido cognomine, de quo sup. sectione, ut apparet, diversum.

^k Andetrium] Ἀνδέτριον. Vide Notas et Emend. num. 82.

^l Tribulium] Mss. Triburium.

^m Nobilitata p. R. præliis] Tiberio et Germanico illuc ab Augusto mis-

sis. Vide Dionem, lib. LVI. p. 579.

ⁿ Issæi] Issæi, ab Issa, de qua cap. 30. Colentini, a Colento, de qua sup. cap. Ἐπέτιον urbs est littoralis Dalmatiæ, prope Salonas, apud Ptolem. II. 17. quam forte interdum circumflus maris æstus ambiret, insulamque faceret.

^o Peguntium] Πηγούντιον inter oppida Dalmatiæ juxta littus posita, apud Ptolem. loc. cit. Nunc Almiza.

^p Rataneum] Ρατίνιον τῆς Δαλματίας πόλιν appellat Dio lib. LVI. p. 578. Hodie Mucarisca.

^q Narona] Ptolemæo II. 17. Ναρόνα pro Νάρωνα κολῶνία. Nummus Titi, apud Goltzium, COL. NARONA. Hodie Narenta.

^r Tertii conventus] Tergeminus in Dalmatia Liburniaque conventus fuit, seu Judicarium forum: Scardonitanus, Salonitanus, et is in quo nunc versamur, Naronitanus.

apposita cognominis sui³ fluvio, a mari XX. M. pass. M. Varro⁷ LXXXIX. civitates eo ventitasse auctor est. Nunc soli prope noscuntur Cerauni⁴ decuriis XXIV. Daorizi XVII. Dæsitiates CIII.⁸ Docleatæ XXXIII. Deretini XIV. Deremistæ⁹ XXX. Dindari¹⁰ XXXIII. Glinditiones XLIV. Melcomani¹¹ XXIV. Naresii CII. Scirtari¹² LXXII. Siculotæ¹³ XXIV. populatoresque quondam Italiæ Vardæi, non amplius quam XX. decuriis. Præter hos tenere tractum eum Ozuæi,¹⁴ Partheni, Hemasini, Arthitæ, Armistæ. A Narone amne c. M. pass. abest Epidaurum¹⁵ colonia. Ab Epidauro sunt oppida¹⁶ civium Rom. Rhizinium,¹⁷ Ascrivium,¹⁸ Butua,¹⁹ Olchinium,²⁰ quod antea Colchi-

et Gronov.—7 Varro sine prænomine in cod. Dalec. et ejusdem Vet.—8 *Desitiates* CIII. edd. vett. et Gronov. *Desitiates* CVIII. Chiff.—9 Vet. Dalec. *Derenistæ*. Mox, *Melcomani* XXV. edd. ante Harduin.—10 Ita codd. Chiff. et Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Oenei* edd. vett. Mox, pro *Armistæ* Chiff. habet *Arenistæ*.—11 Ita Chiff. et edd. post Harduin. Verba, *Ab Epidauro sunt*, desunt in edd. vett. et Gronov. Mox,

NOTÆ

³ *Cognominis sui*] Ita libri omnes. Rectius, *cognomini sibi*, vel *nominis sui*. Naronem amnem intelligit, Νάρωνα Ptolemæus vocat, hodie *Nareuca*.

⁴ *Cerauni*] Κεραύνιον Ptolem. II. 17. Δαβριζοι deinde Straboni, lib. VII. p. 315. Δαισιτιᾶται apud eandem, pag. 314. qui Δυσιδιᾶται, ut arbitratur, Dionis, lib. LV. p. 568. Docleatæ, ab urbe Δοκλέα, in mediterraneo Dalmatiæ, apud Ptolem. quæ adhuc in ruinis nomen servat teste Holsten. p. 32. Incolæ Ptolemæo, Δοκλεῖται.

¹⁰ *Dindari*] Δινδάριοι Ptolemæo, loc. cit.

¹¹ *Melcomani*] Μελκομένιοι, Ptolem. Vide Notas et Emend. num. 83. Mox Naresii, qui Ptolemæo loc. cit. Νάρησιοι.

¹² *Scirtari*] Forte *Seretii*; nam Σερέτιον in hoc tractu agnoscit Dio, lib. LVI. p. 579. Vel sunt ii potius

quos Σκίρτωνας appellat Ptolem. loc. cit.

¹³ *Siculotæ*] Σικουλῶται Ptolem. loc. cit. et Ουάρδεοι, quos Ἀρδιαίους appellat Strabo, lib. VII. p. 315. contra insulam Pharon. Vardeos, Epitome Livii, lib. LVI.

¹⁴ *Ozuæi*] Gentes eas jam tum ævo suo defecisse innuit. Vide Notas et Em. num. 84.

¹⁵ *Epidaurum*] Nunc *Ragusi vecchio*: cui Ragusa nova successit. Ἐπίδαυρος Ptolem. II. 17. Vetus inscr. apud Goltzium, COL. EPIDAVRYM. LEG. IX.

¹⁶ *Rhizinium*] Straboni lib. VII. p. 314. et Stephano, Ῥίζων. Ptolemæo, Ῥίζιον. Hodie *Risine*, in intimo recessu Rhizonici sinus, *Golfo di Cataro*. Oppidani Rhizonitæ Livio, lib. XLV. p. 580.

¹⁷ *Ascrivium*] Ἀσκρούϊον Ptolemæo, loc. cit. Hodie *Cataro*.

¹⁸ *Butua*] Stephano, Βουθὺν, Scylaci

nium dictum est, a Colchis conditum : amnis Drilo,^e superque eum oppidum civium Romanorum Scodra,^{12 f} a mari XVIII. M. pass. Præterea multorum Græciæ oppidorum deficiens memoria, necnon et civitatum validarum. Eo namque tractu fuere Labeatæ,^g Enderoduni,^{13 h} Sassæi, Grabæi,ⁱ proprieque dicti Illyrii,^j et Taulantii,^k et Pyræi.^l Retinet nomen¹⁴ in ora Nymphæum^m promontorium : Lissumⁿ oppidum civium Romanorum ab Epidauro c. M. pass.

(XXIII.) A Lisso Macedonia^o provincia : gentes Partheni,^{15 p} et a tergo eorum Dassaretæ.^q Montes Candaviæ^r

pro Butua, Chiff. habet *Butuanum*.—12 *Scodra* Gronov.—13 *Labentæ*, *Essæna*, *Enderuni* Chiff.—14 ‘Hæc duo vocab. Retinet nomen, supposititia videntur.’ Dalec. Mox, pro *Nymphæum*, quod ex Reg. Brot. I. et Ed. pr. restituit Brotier, edd. reliquæ habent *Nymphæum*.—15 *Parthini* Vet. Dalec. et mox in

NOTÆ

quoque p. 9. Ptolemæo Βουλόα, pro Βοντοά. Nunc *Budoa*.

^d *Olcinium*] Οὐλκίνιον Ptolemæo, loc. cit. Nunc *Dulcigno*, in confinio Dalmatiæ, Albanæque. Incolæ Livio Olciniatæ, lib. XLV. p. 580.

^e *Drilo*] Δρεῖλων Ptolem. II. 17. nunc *Drino*, et *Lo Drin*.

^f *Scodra*] Ptolemæo loc. cit. Σκόδρα. Nunc *Scutari*, in Albania, qua contingit Dalmatiam : non Driloni, sed super Drilonem, alteri anni appositum. De Scodra Livius lib. XLIII. p. 556.

^g *Labeatæ*] Labeatum genti Gentium Regem imperitasse auctor est Livius lib. XLIII. p. 555. et idem Labeatidem terram vocat, lib. XLIV. p. 564. Idem Gentius Lissi regnabat, ut ex Polybio in excerptis liquet, cap. 76. quo de oppido mox dicemus.

^h *Enderoduni*] Ἐνδερουν Ptolemæo II. 17. inter mediterranea Dalmatiæ oppida : nunc *Endero*, in Albania, qua Serviam spectat.

ⁱ *Grabæi*] Forte Γαλάβριοι, de qui-

bus Strabo lib. VII. p. 316.

^j *Illyrii*] Inter Naronem et Drinnum.

^k *Taulantii*] De Taulantiis Illyrica gente Stephanus : Macedonia a Ptolemæo ascribitur, III. 13. atque eorum oppida fuisse Dyrrachium Apolloniamque scribit. Sic etiam Thueyd. lib. I. p. 17.

^l *Pyræi*] De Pyræis Pomponius II. 3. ‘Tum Pyræi, et Liburni, et Istria.’

^m *Nymphæum*] Nunc *Cabo di Rendeni*.

ⁿ *Lissum*] Λισσός Ptolemæo II. 17. Ab Anna Comnena lib. XII. Alexiad. oppidulum dicitur in edito colle situm, unde prospectus usque Dyrrachium pateat.

^o *Macedoniæ*] Nunc *Albania* dicitur hæc regio, Macedonia provinciæ a Ptolemæo quoque attributa, III. 13.

^p *Partheni*] Παρθινούς vocat Dio, lib. XLI. p. 176. Parthenos Livius, lib. XXXIII. p. 400. Dyrrachio vicini hi fuere. Stephano quoque Πάρθος, πόλις Ἰλλυρικῇ τῇ ἐθνικῇ, Παρθινός.

a Dyrrachio LXXVIII.¹⁶ M. pass. In ora vero Denda^a civium¹⁷ Romanorum, Epidamnum^t colonia, propter inauspicatum nomen a Romanis Dyrrachium appellata: flumen Aous,^u a quibusdam Æas^v nominatum: Apollonia, quondam Corinthiorum^w colonia, IV. M. pass.¹⁸ a mari recedens: cujus in finibus celebre Nymphæum^x accolunt barbari, Amantes^y et Buliones.^{19z} At in ora oppidum Oricum^a a Colchis conditum. Inde initium Epiri, montes Acroceraunia,^b quibus hunc Europæ determinavimus^c sinum. Oricum, a Salentino Italiæ promontorio distat LXXXV. M.^{20 d} passuum.

eodem, *Dissaretæ*.—16 Ita codd. Hardnini, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. LXXIX. edd. vett. et Gronov.—17 *In ora civium Pinitian*.—18 Sic ex codd. suis et Chiff. emend. Harduinus, sic quoque edd. recentt. antea legebatur, VII. M. passuum.—19 ‘Cicero in Orat. *Bullenses* vocat; Stephan. *Bollidenses*.’ Turneb. Adv. xxi. 13.—20 Codd. Dalec. et Chiff. LXXXV. M.

NOTÆ

^a *Dassaretæ*] *Δασσαρήριοι* Ptolemæo III. 13. et Livio lib. xxvii. p. 312. Regio ipsa *Δασσαρήρις*, Polybio lib. v. p. 621. Horum oppidum Lychnidus, Ptolem. Unde apud Marcellin. Com. Lychnidensis Episcopus Illyrici laudatur: hodie *Locrida*, in Albania.

^t *Candaviæ*] De his Strabo, lib. vii. p. 323. Apud Ptolem. loc. cit. ΚΑΝΑΔΟΥΤΙΩΝ ὀρέων mentio, pro ΚΑΝΔΑΟΥΤΙΩΝ. Hi Albaniam a Macedonia proprie dicta disterminant. Deserta Candaviæ Senecæ, Ep. 31. p. 230. ‘Qua vastos aperit Candavia saltus,’ inquit Lucan. vi. 331.

^s *Denda*] Vide Notas et Emend. num. 85.

^t *Epidamnum*] Mela II. 3. ‘Romani nomen Epidamnum mutavere, quia velut in damnum ituris omen id visum est.’ Vide et Dionem, lib. xli. p. 176. Nunc *Durazzo*.

^u *Aous*] Sic appellatur a Livio xxxii. p. 385. Ab Apolloniæ vicino, hodie *la Pollona* vocatur: cum

oppidi ipsius rudera tantum extant. Mela II. 3. ‘Æas secundum Apolloniam.’

^v *Quibusdam Æas*] *Αἶας*. Vide Notas et Emend. num. 86.

^w *Corinthiorum*] Ita Thucyd. lib. I. p. 19. et Dio lib. xli. p. 174. A Corcyrae et Corinthiis conditam aiunt Strabo lib. vii. p. 316. Scymnus p. 18. aliique.

^x *Nymphæum*] Livius lib. xlii. p. 540. ‘Nymphæum in Apolloniati agro.’ Eginus de eo II. 110.

^y *Amantes*] Oricum Scylax, p. 19. in Amanticorum agro locat, et Stephan.

^z *Buliones*] Straboni lib. vii. p. 326. *Βυλλῶνες*. In nominis apud Goltzium, *ΒΥΛΛΙΩΝΩΝ*. Oppidum *Βυλλῆς*, Ptolem. II. 13. unde Bullidensis colonia Plinio IV. 17.

^a *Oricum*] Ὀρικὸς Stephano, et Appiano Bell. Civ. lib. II. p. 462. Nunc *Orso*, in confinio Albanæ et Epiri.

^b *Acroceraunia*] Virgilio *Ceraunia*:

XXVII. (XXIV.) A tergo Carnorum et Iapydum, qua se fert magnus Ister, Rætis junguntur Norici.^e Oppida eorum: Virunum,^f Celeia,^g Teurnia,^h Aguntum,ⁱ Vianiomina,^j Claudia,^k Flavium Solvense.^l Noricis junguntur lacus Peiso,^m deserta Boiorum: jam tamen colonia Divi Claudii Sabaria,ⁿ et oppido Scarabantia^o Julia habitantur.

XXVIII. (XXV.) Inde glandifera^a Pannoniæ,¹ qua mites-

////////

CAP. XXVII. 1 Ita ex codd. restituit Harduinus, eumque secuti Miller. Bipont. et Franz. ita quoque Reg. Brot. 1. *Vivana monnia* Parm. et alia: antiq. *Viana*, *Æmonia* Herm. Barbarus ex conjectura, quæ lectio postea invasit omnes ante Harduinum editiones.

CAP. XXVIII. 1 Vet. Dalec. *Pannonia*.—2 Idem codex, Harduin. 2. 3.

NOTÆ

nunc *Monte di Chimera*, Epirum ab Albania dirimunt.

^c *Determinavimus*] Cap. 15.

^d *LXXXV. M.*] Straboni lib. vi. p. 281. abest a Cerauniis Salentinum, stadiis DCC. hoc est, millibus passuum LXXXVII. et quingentis pass.

^e *Noriei*] Baviaræ partem ab Ænoanne, Austriamque universam, præter Carnuntum, in confinio Austriæ Hungariæque positum, Norici olim tenere, et Carinthiam, Stiriamque.

^f *Virunum*] Apud Gruter. p. 569. NORICVS. COL. C. VIRVNO. Apud Ptolem. II. 14. in Norico Οὐτρουνον. Nunc *Volkmark* ad amnem Dravum.

^g *Celeia*] Κέλεια Ptolem. loc. cit. Gruter. p. 130. CELEIÆ, reperta inscriptio in Carniolæ oppido, quod vetustum nomen retinet, *Cilly*.

^h *Teurnia*] Ptolem. loc. cit. Τεορνία. Apud Gruter. p. 473. II. VIRO. TEVRN. Nunc *Villach*, in Carinthia superiore, ad Dravum amnem.

ⁱ *Aguntum*] Ἀγουντον Ptolem. loc. cit.

^j *Vianiomina*] Nunc Vienna Austriæ. Vide Notas et Emend. num. 87.

^k *Claudia*] Κλαυδιούδιον Ptolem. in Norico, loc. cit. Nunc *Clagenfurt*,

Carinthiæ oppidum.

^l *Flavium Solvense*] Apud Gruter. p. 559. cum Flavii cognomento, quod deductam eo coloniam auspice Vespasiano indicat: inscriptio reperta Cibini in Hungaria, FL. SOLVA. Aiunt esse *Solfeldt*, in Carinthia, prope Clagenfurtum.

^m *Peiso*] In Austriæ Hungariæque confinio, *Neusydlerzée*. Vide Notas et Emend. num. 88.

ⁿ *Sabaria*] Etiamnum retinet nomen in Hungariæ Austriæque confinio. Ibi reperta inscriptio, quam refert Gruterus, p. 389. C. C. S. hoc est, Colonia Claudia Sabaria. Σαοαπλα Ptolem. II. 15. in Pannonia superiore. Et apud Goltz. Claudii nummus, COL. SABAR. CLAVDIANA. AVGVSTA. Apud Reines. vetus Inscriptio, p. 511. CLAVDIA. SAVARIA.

^o *Scarabantia*] A Sabaria, M. P. XXXIV. apud Antonin. Hodie *Scapring*, supra Sabariam: aliis *Sopron*, sive *Edenburg*, in eodem tractu.

^a *Inde glandifera*] Ita Mss. omnes, non *In glandifera*. Hoc est, post eas gentes, ac urbes, quas antea commemoravit, glandifera sunt Pannoniæ. Apud Hygenum, lib. de limitibus constit. p. 206. legimus in Panno-

centia Alpium juga, per medium Illyricum a septemtrione ad meridiem versa, molli in dextra ac læva devexitate consistunt. Quæ pars ad mare Adriaticum spectat, appellatur Dalmatia, et Illyricum supra dictum. Ad septemtriones Pannonia vergit: ^b finitur inde Danubio. In ea coloniæ, Æmona, ^c Siscia. ^d Amnes clariet navigabiles in Danubium defluunt, Draus ² ^e e Noricis violentior, Saus ex Alpibus Carnicis placidior: CXX. m. pass. intervallo. Draus per Serretes, ^f Serrapillos, Iasos, ^g Andizetes: ³ ^h Saus per Colapianos, ⁱ Brencosque. ^j Populorum hæc capita. Præ-

Bipont. et Franz. *Dravus*. Mox, pro CXX. quod exhibet Chiff. CXV. præferunt edd. vett. ante Harduin.—3 *Sandizetes* Chiff. *Sundrizetes* Gronov. et edd. vett. ante Harduin. Mox, pro *Saus* Vet. Dalec. Harduin. 2. 3. Bipont.

NOTE

nia sylvis glandiferis vectigal constitutum.

^b *Pannonia vergit*] Carniolæ partem, deinde Croatiam, Slavoniam, Hungariamque complexa, Danubium usque.

^c *Æmona*] *Laubach*, ut diximus cap. 22. Carniolæ primum oppidum. *Ημωνα* Ptolemæo II. 15. sub Norico Pannoniæ.

^d *Siscia*] *Σίσκια* Ptolem. loc. cit. Vulgo *Sissech*, ad Savum amnem.—‘Cave autem Sisciam hanc existimes designari in nummis Augustorum Gallieni et Probi: quamvis in illo scribitur, SISCIA AVG. in isto, SISCIA PROBI AVG. Neque enim Sisciam Plinius dicit inter amnes duos sitam esse, ut in nummo Probi pingi videtur; sed tantum juxta Sisciam Colapin in Saum influere: ut juxta Parisios Matrona in Sequanam delabatur. Nec vero Latine bono aliquo sensu dici posse videmus, Roma Augusti, Roma Trajani, Roma Antonini: nec proinde ‘Siscia Augusti,’ vel ‘Probi.’ Cum aliquid autem offendit in nummorum inscriptionibus insolens, id certo indicio est, latere ibi senten-

tiam aliquam sub primis vocum literis. Legendum itaque arbitramur in Gallieni numismate: SISCIA AVG. ‘Secusianorum Inclytus Senatus Colit Impense Amicitiam AVgusti Gallieni.’ Fluvius in nummo pictus Araris est, *La Saone*, qui medios Secusianorum olim secabat. In altero similiter SISCIA PROBI AVG. ‘Secusianorum Inclytus Senatus Colit Impense Amicitiam PROBI AVG.’ Dea stat in isto inter duos amnes, Ararim scilicet Rhodanumque, qui Lugdunum in Agro Secusianorum alluunt.’ *Ed. sec.*

^e *Draus*] *Δράβος* et *Σαῦος* Straboni, lib. VII. p. 314. Nomen retinent, et *Drav*, *Sav*. Vide Notas et Emend. num. 89.

^f *Serretes*] Hi et Serrapilli Carinthiam tenere, ripamque geminam Dravi amnis.

^g *Iasos*] *Ἰασσίου* appellat Ptolem. II. 15.

^h *Andizetes*] *Ἀνδιζήτιοι*. Vide Notas et Emend. num. 90.

ⁱ *Colapianos*] A fluvio Colapi, cuius mox Plinius alique meminere.

^j *Brencosque*] *Βρεῦκοι* Ptolem. II.

terea Arivates, Azali,^k Amantes, Belgites, Catari, Cornacates, Eravisci,^{4†} Hercuniates, Latovici, Oseriates, Vari-
ciani. Mons Claudius,^m cujus in fronte Scordisci,⁵ in tergo
Taurisci. Insula in Savo Metubarris,ⁿ amnicarum maxi-
ma. Præterea amnes memorandi, Colapis^{6°} in Saum in-
fluens juxta Sisciam, gemino alveo insulam ibi efficit, quæ
Segestica appellatur. Alter amnis^p Bacuntius⁷ in Saum
Sirmio^q oppido influit: ubi civitas^r Sirmiense, et A-
mantinorum. Inde XLV. M. passuum Taurinum,^s ubi Danu-
bio miscetur Saus. Supra^t influunt Valdasus,⁸ Urpanus
et ipsi non ignobiles.

et Franz. *Savus*.—4 *Cartari* Vet. Dalec. Mox, Chiff. *Corneates*, *Eravisci*; edd. vett. ante Harduin. *Corneates*, *Aravisci*.—5 *Cordici* Chiff. —6 *Calapis* Gronov. et al. vett. ante Harduin. Paulo post, pro *efficit*, quod, firmante Chiff. exhibent Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *efficiens* legitur in edd. vett.—7 *Acuntius* Chiff. —8 Ita ex codd. suis restituit Harduin. cum antea legeretur *Valdunus*; Chiff. *Vadasus*.

NOTÆ

16. et Straboni, lib. VII. p. 314. *Βρενκοί* Dioni, lib. LV. p. 568. Idem postea Franci appellati Gallias occupavere, quas nunc obtinent: qui prius e Galliis in Pannoniam, unde rediere, commigrant. Vide P. Ægid. Laccary de Colon. Gallor. v. 1. p. 242. Gruterus, pag. 499. co-
HORTI. BREVC.

^k *Azali*] Ἀζαλοὶ Ptolem. in Pannonia superiore, II. 15. Ἀμαντηνοί, in inferiore, cap. 16. Catari, forte pro *Curtari*: nam in inferiore Pannonia Κούτρα oppidum apud Ptolem. Sic Cornacates, (ita enim habent Mss. non *Corneates*.) a Κόρνακον ejusdem Pannoniæ oppido apud Ptolem.

¹ *Eravisci*] Sic enim alphabeti series exigit: ii sunt qui Ptolemæo in inferiori Pannonia, II. 16. Ἀράβισκοι. Idem ibi Ἐρκουνιῆτας Amantenis subjiit. In superiore Λατοβίκους, Ὅσσεριῆτας, et Οὐαρκιανούς locat, cap. 15.

^m *Claudius*] Tauriscos a Scordiscis,

hoc est, Hungaros Slavosque, a Croatis determinans.

ⁿ *Metubarris*] Hodie *Zagrabia*.

^o *Colapis*] Κόλοψ Dioni, lib. XLIX. p. 414. qui eum amnem ait Sisciae urbis mœnia primum alluisse, post vero, a Tiberio Cæsare ducta fossa, totam urbem circumambiisse, insulamque facere, mox redire in pristinum alveum. Σεγετικήν vocat idem, lib. LI. p. 461. quæ Plinio Segestica dicitur. Strabo, lib. VII. p. 314. Σεγεστικήν.

^p *Alter amnis*] Vide Notas et Em. num. 91.

^q *Sirmio*] Hodie *Sirmich*, in Sclavoniæ parte quæ Turcis paret, inter Savum et Dravum.

^r *Ubi civitas*] Non oppidum, sed ditio, ager, communitas.

^s *Taurinum*] Ταυρούνης, ubi se Savus Istro immiscet, inquit etiam Arrianus in Indicis, p. 517. Hodie *Belgrade*.

^t *Supra*] Supra Savum Dravum

XXIX. (XXVI.) Pannoniæ jungitur provincia, quæ Mœsia^a appellatur, ad Pontum usque cum Danubio decurrens. Incipit a confluenta^b supra dicto. In ea Dardani,^c Celegeri, Triballi, Timachi,¹ Mœsi, Thraces, Pontoque contermini Scythæ. Flumina clara, e Dardanis Margis,^d Pingus, Timachus: ex Rhodope Œscus:^e ex Hæmo, Utus,^f Escamus,² Ieterus.

Illyrici latitudo, qua maxima est, CCCXXV. M. passuum colligit. Longitudo^g a flumine Arsia ad flumen Drinium DXXX.³ M. A Drinio^h ad promontorium Acroceraunium, CLXXV. M. Agrippa prodidit universum hunc sinum Italiae et Illyrici ambitu XVII.⁴ In eo duo maria, (quo

////////

CAP. XXIX. 1 *Trimachi* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—2 *Escamus* Chiffi.—3 ‘Perperam in recentioribus editionibus DCCC. Bene Mss. Reg. 1. 2. 5. DXXX. et forte paulo major adhuc est numerus, ni multos viarum anfractus et circuitus computaverit Agrippa.’ Brotier.—4 ‘Malim veterem lectionem, quæ sic habet: *A Drinio ad promontorium Acroceraunium CLXX.* (Chiffi. habet *DLX.*) *M. Agrippa prodidit: universum autem hunc sinum Italiae et Illyrici ambitu XIII.* (Chiffi. habet *XIV.*)’ Dalec. *ambitu XIII.* Harduin. Miller. Bipont. et Franz. *ambitu XVII.* Regg. Brot. 1. 5. et Ed. pr. h. e. septies decies centena millia

NOTÆ

que. Valdasus, nunc *Valpo*, inter Savum Dravumque Danubio se immiscens. Supra Dravum Urpanus, nunc *Sarroiez*.

^a *Quæ Mæsia*] A Belgrada ad Pontum, ubi nunc Servia et Bulgaria est. *Τὴν Μυσιδα* vocat Dio lib. LI. p. 461.

^b *Incipit a confluenta*] Ubi Danubio Savus miscetur, ut dictum est.

^c *In ea Dardani*] Hæc pariter Tzetzes, Chiliad. XI. Hist. 396. *Δάρδανοι* Ptolemæo, in Mysia superiore III. 9. ubi nunc Servia est. *Τριβαλλοὶ* in inferiore, cap. 10. Timachi ab oppido *Τίμακον* Mysiæ superioris, apud eundem Ptolem.

^d *Margis*] Hodie *Morava*, per Serbiam in Danubium labens. Is Pingum et Timachum in Istrum defert.

Oppidum ei olim appositum fuit ejusdem nominis, Margum, cujus mentio in Notitia Imp. Rom. sect. 52. sub dispos. Ducis Mæsiæ primæ.

^e *Œscus*] Nunc *Ischa* in Bulgaria. Et Œscum oppidum ab amne cognomine, in Notitia Imp. sect. 31. p. 54. Triballis ascribitur a Ptolem. III. 10.

^f *Utus*] Et hi Bulgariam alluunt. Utum oppidum in Notitia Imp. sect. 31. pag. 53. Sub dispos. Ducis Daciæ Ripensis.

^g *Longitudo*] Hæc Martiannus totidem fere verbis, lib. VI. cap. de secundo Europæ sinu, p. 209. Tamen Mss. Reg. et Colb. DXXX.

^h *A Drinio*] Amne, quem Drilonem superius dixit, cap. 26.

ⁱ *XVII.* [*XIII.*] Hoc est, ambi-

distinximus^j fine,) Ionium,^{s k} in prima parte, interius Adriaticum, quod Superum vocant.

XXX. Insulæ in Ausonio mari præter jam dictas, memoratu dignæ, nullæ: in Ionio paucæ: Calabro littore ante Brundisium, quarum objectu portus efficitur: contra Apulum littus Diomedea,^a conspicua monumento Diomedis: et altera^b eodem nomine, a quibusdam Teutria appellata.

Illyrici ora mille amplius insulis frequentatur, natura vadoso mari,^l æstuariisque tenui alveo intercurrentibus. Claræ: ante ostia Timavi, calidorum^c fontium cum æstu maris crescentium: juxta Istrorum agrum, Cissa, Pullaria,² et Absyrtides^d Graiis dictæ, a fratre Medeæ ibi interfecto Absyrto.³ Juxta eas Electridas vocavere, in quibus proveniret succinum, quod illi electrum appellant, vanitatis Græcæ^e certissimum documentum: adeo ut quas earum designent, haud unquam constiterit. Contra Iader^f est Lissa;⁴ et quæ appellatæ.⁵ Contra Liburnos Grateæ^h ali-

passum.—5 *Inferum sive Ionium* Gronov. et edd. vett.

CAP. XXX. 1 Codd. Chiff. et Dalec. *matura vadoso mari*.—2 Ita Tolet. alii que codd. ap. Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Bipont. et Franz. *Pullariæ* edd. vett. et Gronov.—3 'Quidam addunt nomine.' Dalec.—4 *Basilissa* Chiff.

NOTÆ

tu patere hunc sinum maris Agrippa prodidit quatuordecies centena milia passuum.

^j *Quo distinximus*] Cap. 16.

^k *Ionium*] Qua parte in Adriaticum sinum irrupit. Vide Notas et Emend. num. 92.

^a *Diomedea*] Nunc a tergemino monte *Trémiti* appellata. Diomedis tumulo ac delubro nobilis, ut dicitur ad x. 61. *Διομήδεια* Stephano, et Scymno, p. 18.

^b *Et altera*] Sic Strabo, lib. vi. pag. 284. Nunc *Caprara*, vel *S. Dominino*.

^c *Calidorum*] Meminit jam hujus insulæ, II. 106.

^d *Absyrtides*] Iisdem verbis Stephanus: 'Ἀψύρτιδες, νῆσοι πρὸς τῇ Ἀδρία,

ὑπὸ Ἀψύρτου παιδὸς Αἰήτου ἐν μιᾷ δολοφονηθέντος ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς Μηδείας. Vide etiam Hygin. Fab. 23. et Apollod. lib. i. de Diis, pag. 63. et 65.

^e *Vanitatis Græcæ*] Cum ea appellatione nec ullæ unquam ibi insulæ fuerint, et eadem alibi statuuntur a Græcis, ut Plinius recte admonet, xxxvii. 11. Apsyrtidibus sic juxit Electridas Scymnus Chius, p. 16.

^f *Contra Iader*] Sic Mss. omnes, librique editi. Lissæ meminit Antoninus in Itiner. Marit. enumerans insulas quæ sunt inter Dalmatiam et Istriam: 'Apsoros,' inquit, 'Issa, Lissa,' &c.

⁵ *Et quæ appellatæ*] Hoc est, et aliæ quæ sunt a nobis supra dictæ, cap. 25. Crexa, Gissa, Colentum.

quot; nec paucioresⁱ Liburnicæ: Celadussæ^j contra Surium:^k Bubua,^l et capris laudata Brattia:^m Issaⁿ civium Romanorum,⁷ et cum oppido Pharia.^o Ab his Corcyra,^p Melæna cognominata, cum Gnidiorum oppido, distat, XXV.⁸ M. passuum, inter quam et Illyricum Melita,^q unde catulos Melitæos appellari Callimachus^r auctor est: XV.⁹ millia passuum ab ea IV. Elaphites.^{10 s} In Ionio autem

Mox, *Liburnos Creteæ* edd. vett. et Gronov. Deinde, pro *nec pauciores*, Tolet. habet *nec non Trucones*.—5 Ita Regg. Brot. 1. 5. Ed. pr. Venett. Rom. Parm. Brix. Ald. Junt. Basil. aliæ vett. 'Eruditus Harduinus ex infelici conjectura emendavit, *contra Tragurium*.' Brotier. Harduinum secuti Miller. Bipont. et Franz.—6 'Ita Editio princeps. Forte Plinius scripserat tantum *Bua* aut *Boa*. Est insula quæ in Cod. Theodosian. Leg. III. de Hæretic. appellatur 'Boa insula.' Sub imperatoribus Romanis fuit exiliis famosa. Nunc quoque dicitur *Bua*.' Brotier. *bubus* edd. vett. *Bavo* ex codd. recepit Harduin. eumque secuti Miller. Bipont. et Franz. *Bova* Tolet. *Bano* conj. Pintian.—7 Vett. edd. ante Harduin. *civium R. reliqua*; sed ultima vox deest in omnibus codd.—8 Ita ex codd. suis et Chiff. edidit Harduin. XXII. edd. vett.—9 Ita quoque ex codd. suis et Chiff. edidit Harduin. cum antea legeretur XII.—10 'In Ms. Reg. 1. et editione principe, VII. *Elaphites*. Quod verins crediderim. Plures enim ibi sunt insulæ, quam quatuor. Ita

NOTÆ

^b *Grateæ*] Ita Mss. Reg. et Colb. non *Creteæ*. Scylaci Caryand. in Periplo, pag. 9. prope Pharum et Issam *Cræteæ* insulæ nominantur: *Κρατεῖα νῆσοι, κατὰ φάρον καὶ Ἰσσαν*.

ⁱ *Nec pauciores*] Forte, *nec pauciores XL*. Totidem enim Liburnicas insulas agnoscit Strabo, lib. VII. pag. 315.

^j *Celadussæ*] Ita etiam Mss. Et Mela II. 7. 'Celadussæ, Apsyrtus, Issa.'

^k *Contra Surium* [*Tragurium*] Vide Notas et Emend. num. 93.

^l *Bubua* [*Bavo*] Boas insulam Dalmatiæ vocat Ammianus lib. XXII. p. 206. oppido Traguriensi ponte jungitur, et *Bore* nuncupatur. Vide Notas et Emend. num. 94.

^m *Brattia*] Meminit Anton. in Itin. Marit. Nunc *Bracchia*. In Tab. Peutling. segm. 4. 'Insula Brattia:

insula Pharia.'

ⁿ *Issa*] Ἰσσα Scymno, pag. 17. Stephano, aliisque.

^o *Pharia*] Straboni, lib. VII. p. 315. *φάρος*, olim *Πάρος*, Pariorum colonia. Nunc *Liesina*. Tab. Peutling. 'Insula Faria.'

^p *Corcyra*] Nunc *Curzola*, teste Jo. Lucio. Oppidum a Cnidiis conditum testatur quoque Scymnus, pag. 18. *Μέλανα* sen nigra cognominata est.

^q *Melita*] Alia hæc est ab Africana Melita, quæ Rhodiorum Equitum sedes. *Melada*.

^r *Callimachus*] Et Stephanus, et Auctor Etymol. Hanc laudem alteri Melitæ alii adjudicant. Litem decidere hand proclive, cum in neutra hodie catelli similes reperiantur.

^s *Elaphites*] Nomen a cervorum copia factum.

mari ab Orico XII. millia passuum,¹ Sasonis ^t piratica statione nota.

////////

autem sunt dictæ a cervorum copia.' Brotier. III. *Elaphites* Gronov. et edd. vett.—11 'Male Mss. Reg. 1. 5. *MM. P.* Male quoque recentiores editiones, *M. millia passuum*. In Editione principe, III. *M. P.* meliore quidem, sed exiliore, numero. Emendavi, XII. *millia passuum*; quod satis indicat Scylax, pag. 10. cum ait ex insula Sasone in Oricum navigationem esse tertiæ diei partis. εἰς Ὀρικὸν πόλιν ἐστὶ παράπλους ἡμέρας τρίτον μέρος. Paulo supra dixerat ab Orico ad mare stadia esse LXXX. στάδια π'.' Brotier.

NOTÆ

^t *Sasonis*] Scylaci, pag. 10. Σασών. 'Insula Saso.' Prius hic legebatur *M. millia passuum*, pro III. *millia passuum*. Ed. sec.
Hodie *Sasena*. Lucan. v. 650. 'Non humilem Sasona vadis.'—'Tabula Peutling. 'Insula Sasonis.' Æthicus:

NOTÆ ET EMENDATIONES

AD LIBRUM III.

NATURALIS HISTORIÆ

C. PLINII SECUNDI.

---

1. CAP. I. *Ubi minus, VII. M. pass.*] Ita restituimus admonitū codicum R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. et Chiff. vetustarumque editionum ante Frobenium, qui *ubi minimum* obtulit imprudenter: triplex enim modo quasi latitudinis ordo proponitur, ut interpretatio nostra planum fecit: ejusmodi ab exscriptore Plinii Martiano Capella distinguitur, lib. vi. cap. de divisione terræ, pag. 201. 'Latitudo vero,' inquit, 'ubi angustior, quinque: ubi diffusa, septem: ubi prolixior, decem millibus explicatur.'

2. Ibid. *Creduntque perfossas*] Sic Mss. proxime laudati: rectius tamen fortassis cum Pintiano *perfossos* agnoveris, montes scilicet, non columnas. Capella hoc ipsum agens, loc. cit. 'Montium prædictorum,' inquit, 'effossis radicibus, evulsoque confinio.'

3. CAP. III. *In his coloniæ VIII. municipia octo: Latio antiquitus donata XXIX. libertate, VI. fœdere, III. stipendiaria, CXX.*] Numeros ex fide eorundem codicum restituimus: *coloniæ VIII.* et *fœdere III.* cum prius octo tantum coloniæ, fœdere donata tantum oppida duo censerentur: id quod cum superiore summa oppido-

rum omnino CLXXV. stare nequit. Porro de coloniarum ceterorumque jure hæc accipe. Post diurnum bellum Romani Latinos pro sociis et amicis sibi asciverunt, dato jure, ut in bello Romanis legionibus permixti militarent, et tibi magistratus officiaque gerere, et honores accipere communi jure possent: sed non Romæ tamen petere magistratus aut gerere iisdem licuit, ut apertissime Plinius docet, vii. 43. nec repugnat Asconius, de quo Sigonius vide de Antiq. Jure Italiæ, i. 4. p. 133. Atque id jus quidem, quia Latinis primum concessum, 'Jus Latii' appellatum. Post tamen et suffragii in Urbe ferendi, creandique Magistratus dari sibi jus postularunt, utque pro civibus Romanis pari cum ceteris jure haberentur. Impertitum et illud deinde prærogativa quadam populis aliquot exteris, ægre tamen: vocatumque 'Jus Civium Romanorum.' Vetus vero jus ad discrimen hujusce novi, 'Jus antiquum Latii,' et 'Latium antiquitus' dictum est: datumque idem jus longo post tempore universæ Italiæ: unde 'Italicum jus' dici cœptum. Cum cives, militesve alio deducerent,

ut ea incolerent loca, 'Coloniam' vocabant: 'Municipium' vero, cum loci alienjns indigenis jus illud Italicum, vel civium Romanorum, quo de egimus, communicarent. Ampliabant autem Romani, astringebantque arbitrato suo jus et immunitates eas, ut auctores Tacitus Annal. xi. Quin ipse Plinius coloniis quibusdam jus Italiæ tantum concessum, aliis solam immunitatem a tributis innuit, cap. hujus libri tertio. Municipia suis vivebant legibus et institutis: Colonia Romanis. Suis quoque oppida libertate donata: sed neque Italico, neque civium Romanorum jure gaudebant, quorum alterutro municipia fruebantur: ea vero 'libera oppida,' et 'liberæ conditionis' vocabantur. Fœderata erant, quibuscum populus Rom. fœdus inierat, quorum cives se fœderatos, socios, fratres, populi Romani cognominabant, ut de Arvernīs Galliæ populis, Heduisque dicemus ad iv. 32. et 33. Denique stipendiaria erant, quæ vectigal penderent, seu tributo solvendo obnoxia forent.

4. Ibid. *Onoba Æstuarina*] Mss. Reg. et Colb. ac Paris. *Ossonoba Æstuarina*. Parm. edit. *Ossonoba Asturiæ*. Hermolans, *Ossonoba Lusturia*, quoniam inter amnes Luxiam et Urium sita est. Nos *Ὀνοβαν Ἀστρουρίας*, hoc est, *Æstuarium*, ab æstuariis, quæ illic frequentia sunt, appellatione deducta, malimus appellari, vestigia codicum antiquorum summa fide ac religione secuti. *Ossonoba* certe non hujus loci est, sed Lusitaniæ, ut dicemus ad iv. 35. et ab *Ossonoba* diversam *Onobam* et nomine et situ Marcianns Heraeclotes agnoscit, pag. 71. et 73. Hanc, in qua nunc sumus, *Ὀνοβαν Ἀστρουρίας* vocans prope Anæ ostia: unde Ptolemæus emendandus, apud quem ii. 4. *ὈΝΟΒΑΛΙΣΤΟΤΡΙΑ* pro *ΟΝΟΒΑ ΑΙΣΤΟΤΡΙΑ* legitur. Hanc porro *Onobam* esse *Ayamonte*, oppidum ipsis Anæ ostiis impositum, perperam Bivarius existimavit, ut sup-

posititum Maximo fœtum vindicaret.

5. Ibid. *Ariani montes*] Mss. R. 1. 2. &c. *Hareni montes*. Ipsi sunt Mariani montes, quos in hoc Bæticæ tractu Ptolemæus agnoscit, ii. 4. quem tractum hand multum a Mss. codicum lectione ablucente vocabulo, *las Arenas Gordas* vulgus appellat. — '*Arenæ montes*] Ita Romana et Parmensis editio vetus.' Ed. sec.

6. Ibid. *Portus Bæsippon*] Melæ quoque ii. 6. 'Besippo ad Junonis promontorium:' ex quo intelligitur hallucinatos esse viros alioqui eruditos, Rodericum Carum, qui Antiq. Hispal. iii. 48. portum Bæsipponem esse existimat, *Puerto de S. Maria*, ad ostium amnis *Guadalete*, et Hieron. Saritam, qui Basilipponem, hodie *Cantillana*, supra Hispalim ad Boream positum, cum hoc Bæsipponem maritimo oppido confundit: cum disertis verbis Mela Pomponius, Pliniusque, viri in Geographicis rebus supra famam accurati ac diligentes, inter Gades et Calpen, promontorio Junonis Bæsipponem affigant. Ptolemæo ii. 4. *Μυεσθέως λιμὴν* dicitur: oppidum *Βασίππω*.

7. Ibid. *Sexti Firmum*] Admonet ipsa series oppidorum, quæ plane eadem est apud Melam, Plinium, Ptolemæumque, Sexti Firmum prius Hispaniæ oram legentibus a Calpe versus septentrionem occurrere, quam Selambinam: quare Suritam, Rod. Carum, aliosque, falli necesse est, qui id oppidum nunc *Motril* esse existimant, quod citra Selambinam est.

8. Ibid. *Singili, Attegua*] Prius legebatur, *Singilia, Hegua*. Scio in hoc Bæticæ tractu *Ἀγγοῦρα* a Strabone citari, lib. iii. pag. 141. Sed cum *Singiliattegua* in Mss. scribatur, Reg. 1. 2. &c. *Singili, Attegua*, hand cunctanter agnosco. Nam de Attegua, præter Dionem, quem laudavi, meminit non semel Hirtius, de Bello Hisp. p. 259. et Atteguenses Pom-

peianarum partium fuisse, scribit Valer. Max. ix. 2. p. 425.

9. Ibid. *Tuati vetus*] Ita Mss. omnes, librique editi ante Frobenium, qui *Tucci vetus* reposuit.

10. Ibid. *Celti, Arva, Canama, Evia*] Vix ullus est in hoc opere Geographico locus, in quo atrocius grassata sit interpolatorum libido, et emendandi prurigo quædam, quæ eruditos etiam viros interdum tenet. In Mss. Reg. 1. 2. Colb. et Paris. *Celtiarava Camana æua*. In edit. Parm. Froben. Gelen. aliisque ante Dalecampium: *Celtiaca, Vacamana, Acria*. Numerum oppidorum auxit, immutavitque deinde Dalecampius: *Celtiaca, Axatiara, Arruci, Mænoba*. Equod in his verbis, quæso, veteris scripturæ vestigium? Roder. Carus, Antiq. Hispal. iii. 3. 8. et 9. legit, *Celsita, Axati, Arva, Arruci, Mænoba, Canama, Aria*. Nostram emendationem potiore[m] his omnibus esse non modo priscorum codicum vestigia ipsa confirmant, vix ullo fere apice immutato, sed et inscriptiones veteres, quas modo allaturi sumus. *Axati* certe et *Arucci* expunximus, quod de iis libri omnes conditivi silent: etsi non me præterit Municipii Flavii Axatitani, et Civitatis Aruccitanæ, apud Gruterum in Inscript. fieri mentionem, p. 432. et p. 238. Quin et ipsam *Celtim* ex hoc albo sustulissem: nisi meminisset, ut dixi, Antoninus: ratus Plinium in his oppidis appellandis, non tam situs cuiusque loci, quam seriei elementorum habuisse rationem: quamobrem *Alica* priore loco statuissem, cum Alicensis oppidi in Provincia Bætica memoria extet apud Gruterum, p. 542. Quod vero ad *Arvam* attinet, apud eundem p. 476. inscriptio legitur, ORDO. MUNICIPII. FLAVII. ARVENSIS, reperta Alcolæ, medio itinere inter Hispalim, et Cordubam. De *Canama*, p. 345. CANANENSES, LINTRARI. Oppidum Bæti impositum, nunc *Villanova del*

Rto. Denique *EVIA* apud eundem legitur, p. 550. in inscriptione, procul ab hoc situ, sed in Bætica tamen reperta.

11. Ibid. *Ilipa, cognomine Ilia: Italica*] In Mss. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. et Paris. *Ilipa cognomine Ilia Italica*. Parm. edit. *Ilipa cognomine Ila Italica*. Voculam *Ila*, veluti nihili ea foret, Frobenius prior expunxit, legitque, *Ilipa cognomine Italica*, atque ita scribendi ceteris deinde auctor fuit. Atqui Straboni lib. iii. p. 141. Ἰτάλικα καὶ Ἰλῖπα, et, quod idem est, Ptolemæo Ἰλῖπα μεγάλη et Ἰτάλικα, civitates sunt duæ dispares. Et fuit *Ila* sive *Ilia* Ilipæ cognomen genuinum. Apud Gruterum, p. 351. IMMVNES ILIENSES. ILIPONENSES, unde nosse Reinesius potuit qui Ilienses Iliponenses forent, quod scire se negat, epist. 23. Alias sine cognomine, apud eundem Gruter. p. 246. legitur MVNICIPIVM. INILIPENSE.

12. Ibid. *Vergentum, quod Iulii Genius: Oripo, Caura, Siarum*] Insigniter depravatus hactenus hic locus in libris omnibus sic legebatur: *Vergentum, quod Iulii genitor, Ilippo Caurasiarum*: quæ non oppidorum nomina, sed vocum portenta erant. At Oripo, etiam ab Antonino memoratur, in itinere a Gadibus Cordubam, ab Hispali ix. M. P. Et apud Gruterum, p. 803. inscriptiones erutæ in pago quem Sarracatin vocant, in agro Utrerensi, ORDO. SIARENSIVM. Apud Roder. Carum, Antiq. Hispal. iii. 20. SIARENSIVM. MUNICIPIVM. legitur. De *Caura* et Orippone mentio apud Poëtam antiquum, A. Halum nomine, ortu Burdegalensem, quem Tamayus edidit in Martyrol. Hispan. 'Hic Caura, Sauros sustentat Oripo colonos.'—'Mox ut editione Romana a. 1470. et Parmensi legitur, *Fluvius Menoba et ipse*, legi oportet: non *Menoba Bati et ipse*, ut recentes libri cum Dalecampio, inani repetitione syllabæ *ba* et *et*, exhibent;

neque enim Menoba flavius anni Bæti, sed agris vel oppido Sciario potius dicitur 'infusus.' Sic enim Plinius ipse Bætini annum paulo ante Bæticiæ dicit infusum.' *Ed. sec.*

13. Ibid. *Urso, quæ Genua Urbanorum*] Ita libri omnes. Tamen erudite suspicatur Anton. Augustinus, legi oportere *Gemina Urbanorum*: deductis eo colonis militibus ex aliqua earum legionum quibus Geminæ, aut Gemellæ, cognomen fuit, quales erant VII. X. XIII. et XIV. quod ex duabus factæ singulæ erant, quæ justum legionum numerum non expleant. Auctor ipse Cæsar, Bell. Civ. lib. III. pag. 166. et Dio, lib. LV. Urbanorum autem cognominatur, quod militum forte ex sola Urbe Roma conscriptorum esset.

14. Ibid. *Callet, . . . Ilipula minor, Mernera, Sacrana . . . Oningis*] Cum sint hæc oppida et extra Bæturiam posita, et conventus Astigitani, in eorundem assignando situ assentiri viris eruditis non possum. Nam quod *Callet* nunc *Cala* esse censet Jo. Fr. Andrez, l. de patria S. Laur. p. 212. et Rod. Carns, III. 70. et post illum Holstenius, oppidum scilicet in media Bæturia positum, supra Hispalim, inter Bætini et Anam, quam oram Plinius nunc describat, quemve conventum, æstimasse satis non videntur. Ilipula vero minor, si *Niebla* est, ad annum *Tinto*, fere inter ostia Bætis et Anæ, ut visum est Roder. Caro, III. 81. sane non Astigitani conventus ea esse potuit, sed Hispalensis: Celticis Bæturiciæ populis, in quibus est *Niebla*, ei conventui, ut Plinius mox subjungit, attributis. Denique, si Oningis ibi fuit, ubi nunc Giennium est, ut censuit Mariana, Hist. Hispan. II. 21. p. 78. ad Cordubensem conventum pertinuit, non ad Astigitanum. Et Livius sane, lib. XXVIII. p. 319. haud procul Gadibus et Oceano statuere Originem videtur, quam solo æquatam a Scipione pro-

dit. Pro *Meruca, Sacrana*, Mss. *Marca, Sacrana*.—'At vetustæ edd. Romana et Parmensis, ut edidimus.' *Ed. sec.*

15. Ibid. *Seriæ adjicitur, &c.*] Prius legebatur: *Seria quæ dicitur Fama Julia: Vertobrige, Concordia . . . Calensibus Emanici*. Quam lectionem vitiosam ostendit dissona a priore parte posterioris structura sermonis. Nos codicem R. 1. 2. Colb. 1. 2. et Paris. fidem secuti sumus, ut fere solemus.

16. Ibid. *Regionis Osintiadiis Sisaponem*] Hactenus in libris editis post Frobenium, *Regiones Osintigi, Sisaponem*. In Mss. Reg. et Colb. ac Parm. edit. *Regiones Osintiades Sisaponem*. Quam lectionem ceteris anteponimus, ut Sisaponi oppido circumjectus ager suo nomine censeatur: siquidem Osintiadem contineri Bæturiam, sicut minores regiones majoribus solent, simile veri est.

17. Ibid. *Lutitorum, Regia Carissa*] Sic Mss. Reg. et Colb. vetustæque editiones omnes ante Dalecampium. Nec *Lapiam* habent, nec *Ulium*, quas ille hoc loco nobis obtrusit. Scio apud Gruterum, p. 271. legi, ordo REIP. VLIENSIVM. Sed reperta ea inscriptio est apud *Monte-Mayor*, prope Cordubam, longe a Gaditano conventu, in quo nunc sumus. Hodie Montis-Majoris nomen habere putatur Uliæ, inquit Mariana Hist. Hispan. III. 20. p. 122. xx. ab urbe Corduba lapide. Haud procul Corduba fuisse etiam Dio significat, lib. XLIII. p. 229.

18. Ibid. *A Castulonis oppidi fine Gades, CCL. M.*] Ita Mss. omnes, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiff. Paris. Parm. quoque editio, et Martianns ipse lib. VI. cap. de Hispania, p. 203. a quo Hermolaus incaute ceterioris Hispaniæ mensuram mutuatus, transtulit in ulteriorem, atque hoc loco Plinii textum inde corripit, scribens CCCCXX. M.

19. Ibid. *Orbi spectandum*] *Orbi* reposuimus, admonitu codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. et Paris. cum prius *urbi* legeretur in libris impressis: *Orbi*, inquam, hoc est, universis terrarum gentibus Romam confluentibus. Periret enim alioqui, cum insigni illo Romanæ urbis præconio, loci ipsius etiam ex ejusdem verbi repetitione venustas.—Sic paulo post, *porticum eum complexum* scripsimus, ubi *eam* habent libri editi perperam, cum ad *orbem* id referatur, quem porticus ea complectebatur.' *Ed. sec.*

20. CAP. IV. *Ausetani, Lasetani*] Hactenus: *Ausetani, Itani, Lasetani*. Fulvius Ursinus, *Iaccetani* legit, ex Strabone et Ptolemæo. Nos *Itani* expunximus, de quibus in hoc tractu nihil usquam compertum: ex quo mutila quædam præcedentis vocis repetitio possit haberi. Nam cum hos, quos recenset Plinius, redditurum se promittat, inferius, *Ausetani* quidem, aliique, suis locis apparent: *Itani* nusquam. At ne *Lacetanos* cum Ursino, Pelicerioque in Notis Mss. mutem, vetat Livius, qui *Lacetanos* sæpe laudat, lib. xxviii. p. 329. lib. xxxiv. p. 410. multoque expressum situm eorum indicat, lib. xxi. p. 206. 'Cn. Scipio,' inquit, 'in Hispaniam cum classe et exercitu missus, cum ab ostio Rhodani profectus, Pyrenæosque montes circumvectus, Emporiis appulisset classem, exposito ibi exercitu, orsus a Lacetanis omnem eorum oram usque ad Iberum,' &c. *Λακετάνων* Dio, lib. xlv. p. 274. Et *Λακετάνων* ἔθνος Plutarchus agnoscit, tum alibi, tum in Catone Majore, p. 342. *Lacetanos* denique Cæsar Bell. Civ. lib. i. p. 143. cum *Ausetanis* et *Tarraconensibus* jungit. Adeo placere *Jaccetani* Crjacio, ut non modo hoc loco, sed ubi minime omnium oportuit, obtruserit. Nam Dig. l. l. tit. 15. de Censibus, ubi Ulpianus, 'Jus Italicum Valentini et Licitani habent:'

ipse *Iaccetani* legi censet oportere, Observ. x. 35. Alii *Lacetani*: neutri recte. Nos *Illicitani* ab *Illici*, de quo paulo ante Valentiam egimus, quod oppidum Latinorum seu juris Latini esse Plinius monet, restitui-mus.

21. Ibid. *Edetani*] Prius *Sedetani* legebatur. Atqui *Sedetanos* hic locum habere, literarum series non patitur, quam in populis nunc recensendis Plinius sequitur: *Ausetani, Cerretani, Edetani, Gerundenses, &c.* Ab Ἐδητα oppido nomen hi sortiti videntur, quod ubi ubi demum id fuerit, cis Iberum fuit; inter amnem enim et Pyrenæa juga. Cave enim credas ab *Edeta* oppido *Edetaniæ* sive *Sedetaniæ* regionis, ubi Saguntum, Valentia, et Cæsaraugusta fuere, hos *Sedetanos* fuisse appellatos: cum ii Cæsaraugustani fuerint, ut statim Plinius admonet, non *Tarraconensis* fori. Quid si *Deciani* scribas, a Δεκίανᾳ Indigetum mediterraneo oppido apud Ptolem. ii. 6.

22. Ibid. *Larnenses, Lursenses, Lumberitanos*] Cum hoc loco populorum nomina disponi per elementa debeant, mire omnia perturbata permixtaque sunt in libris ad hunc diem vulgatis: sic enim habent, *Larnenses, Iturisenses, Isbalenses, Lumberitanos*. In Mss. Reg. &c. *Larnenses, Lursenses, Lumberitanos*. De *Ispalensibus* nihil: unde huc irrepserint, incompertum adhuc. *Hermolans Itursenses* ab *Ilurone* jam antea memorato oppido, neque revocando amplius: *Iturisenses* *Dalecampius*, ab Ἰτούρῖσσι *Vasconum* civitate, reposuit.

23. CAP. V. *Atax e Pyrenæo*] *E Cemen* seu *Gebenna* monte dum finire *Atacem*, non e *Pyrenæo*, Strabo docet, lib. iv. pag. 182. laud satis peritum se locorum eorum fuisse prodit. Rectius *Mela*, a quo non ineleganter describitur, ii. 5. 'Atax ex *Pyrenæo* monte digressus, qua sui fontis aquis venit exiguus, vadusque

est, et ingentis alioquin alvei tenens, nisi ubi Narbonem attingit, nusquam navigabilis : sed cum hybernis intumuit imbribus, usque eo solitus assurgere, ut se ipse non capiat.'

21. Ibid. *Nec minus seipso torrentes, Isaram, et Druentiam*] Non torrentem, ut prius, sed torrentes multitudinis numero reposuimus, tum codicum omnium Mss. fide, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiff. Paris. &c. tum ex re ipsa : namque ea vis torrenti similis etiam Druentiæ propria est, communisque cum Isara et Rhodano. Unde Silius Ital. lib. III. 'Turbidus hic truncis, saxisque, Druentia lætum Ductoris vastavit iter : namque Alpibus ortus Avulsas ornos et adesi fragmina montis Cum sonitu volvens fertur latrantibus undis, Ac vada translato mutat fallacia cursu.' Vide et Livium, lib. XXI. pag. 198.

25. Ibid. *Ultra, fossæ ex Rhodano C. Marii*] Nemo omnium Geographorum apertius, quam Plinius, situm Marianarum fossarum signavit, nempe ultra Rhodani ostia, prope stagnum insigne Mastramela. Cujus ex verbis varias de fossarum Marianarum situ scriptorum sententias convellere proclive admodum foret, si esset id otii nostri, aut instituti. Occupavit hanc spartam jamdudum, absolvitque egregie Honor. Bouche, Hist. Provinc. III. 5. pag. 161. Itaque fossæ Marianæ ductæ sunt a Rhodano per Campos Lapidcos, ad vicum Foz : fossarum supersunt ibi hodieque vestigia. Idcirco autem perductæ, quo in Rhodanum naves e mari facilius subirent, quibus ægre aditus esset in amnem per orientale ostium, quod id erat navigiorum vix patiens. Solinus, cap. 2. pag. 17. 'C. Marius bello Cimbrico factis manu fossis invitavit mare : perniciosamque ferventis Rhodani navigationem temperavit.'— 'Fossas' plurali numero dicit, easque 'insignes opere : ' unde errare eas intelligas, qui unicam quarunt,

et obscura tantum illius vestigia se reperisse confitentur. Nunc sunt duo orientalia Rhodani ostia, in quæ se potissimum postea amnis devolvit. Insulam ex parte includunt, quam vocant *la grande Camargue*. Ex duabus hisce fossis, ei, quæ magis orientalis est, impositum postea Arelate Sextanorum est.' Ed. sec.

26. Ibid. *Stagnum Mastramela : oppidum, Maritima Avaticorum*] Prius *Astromela* legebatur. At Stephanus, pag. 448. *Μαστραμέλλη*, inquit, *πόλις καὶ λίμνη τῆς Κελτικῆς*. Unde et illud effici videtur geminum oppido adjacenti fuisse nomen : alterum cum stagno commune, proprium alterum. At dum Geographorum vulgus id oppidum putat esse *Martigues*, merito reprehenditur ab Honor. Bouche, Hist. Provinc. III. 6. pag. 172. quod recentissime conditum id esse constat, hoc est, non ante annos quingentos, loco antea inculto ac deserto. Veri multo similius statuit esse *Maignane*, ad stagni latus orientale. 'Maritima Avaticorum,' inquit Mela, II. 5. 'stagnum obsidet.'

27. Ibid. *Aquæ Sextiæ Salluriorum*] Ita Mss. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiff. non *Salyorum*. Inscriptio Gruteri, pag. 298. DE. LIGVRIB. VOCONTIIS. SALLVVISQ. *Σάλλυκας* vocat Ptolemæus, pro *Σάλλυας*, II. 10. Hi sunt Falanii Galli (lege, *Salluvii Galli*) de quibus Fulvius triumphasse dicitur in Epitome Liviana, lib. IX. ut docet inscriptio vetus in Fastis Triumphorum, M. FVLVIVS M. F. Q. N. FLACCVS. PROCOS. DE LIGVRIBVS. VOCONTIIS. ET. SALLVVIS.

28. Ibid. *Alebece Reiorum Apollinarium*] Hactenus legebatur *Alebeceriorum Apollinarium*. At Mss. Reg. Colb. et Paris. totidem apicibus id nomen exhibent, quot representamus. Accedit et vetus inscriptio apud Gruter. pag. 448. COL. REIOR. APOLLINAR. Et Tabula Penting.

REIS. APOLLINARIS, hoc est, Reiiis Apollinaribus, a cultu, ut videtur, Apollinis. Quid quod nec Alebece satisfacit ipsa, libentiusque *Albiœce* agnoverim, si Ms. ullus codex suffragetur. Nam *Albiœcos* Ἀλβιόκους Salyibus, sive Salluviis, Vocontiisque confines Strabo facit, lib. iv. pag. 203. plane ut ipsius oppidi Ἀλβιόκοι nomen esse potnerit, qua forma et Σόλοι Solæ Cilicii appellantur.

29. Ibid. *Cessero*] Non *Cisteron*, aut *Castres*, ut quibusdam eruditus visum, sed S. Tiberii pagus, *S. Tuberi*, ad Auranum qui Agatham præfuit, lencis fere quatuor a Bæterris. Κεσσερὼ est Ptolemæo, II. 10. in Volcis Tectosagibus. Antonio in Itiner. Cesero, a Bæterris M. P. XII. Ado in Martyrol. 10. Novemb. 'In territorio Agathensi in Cessarione, SS. Martyrum Tiberii, Modesti, et Florentiæ, qui tempore Diocletiani martyrium compleverunt.' Et in Vita S. Tiberii: 'Et subito apparuerunt juxta fluvium qui dicitur Auran, in vico qui vocatur Ceseri,' &c.

30. Ibid. *Tasconi, Tarusconienses*] In Mss. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. et Paris. *Tasconi, Tarucunonienses*. Libri vulgati, *Tascodunitari, Cononienses*, omnino mendose, ut vel ex ipsa serie elementorum liquet. Adeo non placet conjectura eruditi viri, scribi ita jubentis, *Tarascoduni, Tarni, Tononienses*: ut si Tasconos ipsos expungere cuipiam libuerit, cen ineptam vocis subsequenter repetitionem, ac solos retinere Tarusconienses, haud gravate sim ei assensus. Nam Tarnos ab amne Tarne comminisci, otiosorum hominum videtur esse: Tononienses a Sabaudia in provinciam Narbonensem accersere, quam solam Plinius modo perlustrat, ἀγεωγραφήτων.

31. Ibid. *Adjecit formulæ ... Aranticos, atque Bodionticos*] Sic libri omnes tum editi, tum manu exarati ante Hermolaum, qui pro *Bodionticis Ebroduntios* fidenter inculcavit; per-

inde quasi aut gens eadem sub diversis nominibus bis signetur a Plinio: Ebroduntiorum quidem appellatione hoc loco, et Caturigum rursus cap. 24. est enim Caturigum oppidum Ebrodunum: aut Ebroduntiorum, si locum hic eos habere oportuit, Dinia potius oppidum, quam Ebrodunum ipsum dici debnerit. At non levior ejusdem Hermolai lapsus, et Guillimanni, qui Hermolaum secutus est, cum Avanticos Helvetiæ populos, *ceux d'Aranches*, signari hic arbitrati sunt: quandoquidem hos Alpium incolae fuisse Plinius ipse admonet, et Ammianus quidem, ut mox dicturi sumus, Graiarum: a quibus longa intercapedine Aventicum Helvetiorum disjunctum est: longe nempe positum supra Lemannum lacum, quo tamen lacu clandi provinciam Narbonensem superius monuimus. Describit Avanticum oppidum, cujusmodi fere nunc est Ammianus, lib. xv. p. 54. 'Alpes Graiæ et Pœninæ, ... habent Aventicum, desertam quidem civitatem, sed non ignobilem quondam, ut ædificia semirutæ nunc quoque demonstrant.' Sententiæ nostræ de Aventicum germano situ suffragatorem habemus virum eruditum Nic. Chorier Hist. Delphin. lib. I. p. 12. et lib. IV. pag. 197.

32. CAP. 6. *Haud ullo inde loco CCC. in latitudinem*] In Mss. Reg. Colb. Paris. &c. *Haud ullo in loco*. Parm. edit. *Haud ullo in loco CC*. Nos ex conjectura, *Haud ullo inde loco*: ex Martiano, lib. VI. cap. de Italia pag. 205. CCC. rescripsimus: 'Nusquam,' inquit, 'trecenta latitudo ejus excedit.' Sed Plinii mentem idem Martianus haud assecutus sane videtur, quæ nostra interpretatione, feliciter, ut quidem opinamur, illustrata est.

33. Ibid. *Universæ autem ambitus ... XXX. pass. LVIII.*] Sic Mss. omnes. In Solino, cap. 2. pag. 14. et Capella, lib. VI. cap. de Italia, pag.

205. male nunc hic idem universæ Italiæ ambitus colligit vicies centena et XLIX. millia pass. hoc est, XX. XLVIII. cum utrobique, ut in Plinio, scribendum sit, XXX. LVIII. nullis additis detractisve: sed tertia tantum denarii nota, quam prava librarii distinctio sequenti summæ tribuit, reddita restitutaque priori. Quamobrem immerito Salmasius in Solin. pag. 83. ex eodem Solino Martianoque Plinium emendandum pronuntiat, cum e contrario ii sint ex auctore suo Plinio refingendi. Nam si decies centena et XX. millia passuum apud eosdem colligit longitudo Italiæ, haud sane panciora tricies centenis passuum millibus patere ejus ambitum res ipsa pervincit.

34. Ibid. *A Corsica minus LXX.*] Reg. 2. *A Corcyra minus LXX.* Parm. edit. *A Corsica.* Martianus, lib. VI. cap. de Italia, pag. 205. ex optimis exemplaribus: *A Corsica, minus LXX.* id quod libentius amplexi sumus. Omitti sane non debuit major insula, aut longe minor anteponi. Deinde longiusculum est Italiæ a Corcyra intervallum, ut minimum, c. M. P. At Corcicam a Vadis Volaterranis LXII. M. P. abesse Plinius ipse diserte testatus, ut quidem præ se ferunt exemplaria omnia, lectionem, quam defendimus, egregie tue-
tur.

35. CAP. VIII. *Aquenses cognomine Taurini*] Ariolantur, qui *Aquapendente* in Etruria oppidum signari hoc loco putant. A Centumcellis, hoc est, *Civitta Vecchia*, ut diximus, prope hæ Aquensium Thermæ abfuerunt. Testis Rutilius in Itiner. p. 305. 'Ad Centumcellas fortî defleximus Austro: Tranquilla puppes in statione sedent.' Et mox: 'Nosse juvat Tauri dictas de nomine Thermas, Nec mora difficilis millibus ire tribus,' &c.

36. Ibid. *Clusini novi, Clusini veteres*] Hos non re ac loco, sed nomine solum invicem discrepare censet

Holstenius in Notis ad Ital. Antiqu. p. 75. At non ita sane veteres censuerunt: nam in fragmento Itinerarii Antonini, itinere Tiberino sive Ciminio, legitur: 'Clusio vetere, olim Comersolo: Clusio novo, a quo dictus Clusentinus transitus Hannibalis.' De vetere Livius, lib. X. p. 179. 'Clusium, quod Camars olim appellabant:' lege, 'quod Camarsolum appellabant.'

37. Ibid. *Florentini*] In Mss. plerisque, librisque editis, *Fluentini*. At Chiffi. et Paris. rectius, *Florentini*, ut in codd. quos vidit, legisse se, si credimus, testatur Gelenius. Nam et Frontinus de Colon. p. 93. Coloniam Florentinam deductam a Triumviris prodidit, et Tacitus, Annal. I. p. 36. orasse ait Florentinos, ne Clanis, solito alveo demotus, in amnem Arnun transferretur, idque ipsis pernecium afferret. Ipse Plinius IV. 4. Florentiam nominat. Tamen in decreto Desiderii Regis Italiæ, apud Gruter. p. 220. 'Palantes Fluentinos collegimus:' quod de Florentinis accipiendum est.

38. Ibid. *Subertani*] Sic Mss. omnes, impressique libri ante Hermolanum, qui a Suderno Ptolemaï III. 1. *Sudertani* scripsit. Nos *Subertani* anteponimus, quoniam id ei oppido, quod *Sorretto* diximus appellari, peraccommodatum nomen est, a subere, quo circumjectus ager abundat.

39. Ibid. *Volaterrani, Volcentini cognomine Etrusci*] In libris editis, *Volaterrani cognomine Etrusci*, Volcentinis prætermis: at eosdem ex Chiffi. codicis fide restituimus, probe gnari, præter Etruscos Volaterranos esse nullos uspiam: neque eo proinde cognomine discerni ab aliis necesse fuisse. Volcentinos autem, seu Volcentanos, et in Lucanis Plinius commemorat, cap. 15.

40. CAP. IX. *Nicodoro Atheniensium magistratu, qui fuit Urbis nostræ CCCCXL.*] Ita Mss. omnes, Reg.

Colb. Paris. et Chiff. Quin ipse Plinius XIII. 30. et xv. 1. hunc ipsum annum signat. Hoc uno in loco permutatis numeris libri impressi habent CCCCLX. Gessit magistratum Athenis Nicodorus, Olympiadis cxvi. anno tertio, uti ex Diodoro Siculo aperte perspicuum est. Incidit plane hic annus in annum U. C. ccccxl. Quin et paulo ante, *quod scripsit Nicodoro Magistratu*, reposuimus, non *Magistratui*: nam neque inscripsisse cuquam librum suum de Plantarum Historia Theophrastus videtur: et Græca ea locutio est *Νικοδώρου ἄρχοντος*. Ita enim significabant annum Athenienses, ut Romani ex nomine Consulium ordinariorum. Ita Seneca Ep. xviii. p. 199. de Epicuro: 'Hoc certe,' inquit, 'in his epistolis ait, quas scripsit Charino magistratu, ad Polyænum.' Et Plinius ipse passim: 'Tiberio principe,' 'Claudio principe,' &c.—'Quin et illud paulo ante, *quod scripsit Nicodoro Magistratui*, mutare ausi non sumus, cum sic habeant libri omnes manuscripti, et editi.' *Ed. sec.*

41. Ibid. *Conchylia, et pisce nobili annotantur*] Sic libri omnes: nec conjectura placet eruditi viri, legentis *annatantur*: qua forma dictum ab Ovidio est: 'Novit quæ multo pisce natentur aquæ.' Annatari enim conchylia littora dure admodum dici nobis videtur.

42. Ibid. *Affilani*] In Mss. *Afulani*. In edit. Parm. *Vefulani*, perperam: exigente elementorum serie, ut ab A gentis ejus nomen incipiat. Frobenius, et alii post eum, *Asulani*. Nos *Affilani*: quod apud Frontinum legitur, de Colonis, p. 83. 'Affile oppidum lege Sempronia.'

43. Ibid. *Capitulum Hernicum, Cereatini qui Mariana*] In edit. Parm. *Capitulum Hernetum, Cernctani*. Frobenius, aliique deinceps: *Capitulum, Cernetum*: *Cernetani*. Emendationis nostræ auctor fuit partim Strabo,

lib. v. p. 238. partim Frontinus: sic enim ille: 'Ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς ὑπὲρ Πραίνεστον ἢ τε τῶν Ἑρνίκων πολίχνη Καπίτουλον, καὶ Ἀναγνία πόλις ἀξιόλογος, καὶ Κερεαταί, κ. τ. λ. In montibus supra Præneste urbs Hernicorum situ est Capitulum, et Anagnia urbs insignis, et Cereatæ. Itaque erit Hernicum pro *Hernicorum*, et a Cereate Cereatini. Frontinus vero, lib. de Colon. p. 85. 'Cereate Mariana (non 'Marina') municipium familia C. Marii obsidebat.' Et p. 118. 'Ceretinum (lege 'Cereatinum') municipium familia Marii obsidebant.'

44. Ibid. *Interamnates Succasini, qui et Lirinales*] Hæc conjunctim ut legerentur, effecimus: non uti prius: *Interamnates, Succasini, qui et Lirinales*. Nam præter elementorum seriem, quæ nunc alioqui abrumperetur, docet id vetus inscriptio apud Gruterum, p. 431. quæ Casino in monte reperta est: in qua REIP. INTERAMNAT. LIRIN. mentio habetur. Sic porro appellati sunt, quod ad Lirim amnem sedes haberent: Succasini autem, (sic enim emendo, pro *Succasani*), quod sub Casino monte. Auctor emendandi Livinus, lib. xxvi. p. 282. 'Sub Casinum biduo stativa habita. Inde præter Interamnam, Aquinumque, in Fregellanum agrum ad Lirim fluvium ventum.'

45. Ibid. *Ilionenses Lavinii*] *Lanuvii* reposuit Hermolaus ex Ptolemæo, ob vetus municipium Lanuvium, qui pagus est hodie *Indovina*, laud procul Velitris. At major longe dignitas Lavinii fuit, ut vetustas major: nam, ut Varro ait, de Ling. Lat. lib. iv. p. 35. 'Oppidum quod primum conditum in Latio stirpis Romanæ Lavinium fuit. Hoc a Latini filia, quæ conjuncta Æneæ, Lavinia appellata,' &c. Frontino, p. 86. et 124. 'Lauro-Lavinium' dicitur. Dionysio Halic. Antiq. lib. v. p. 287. *Λαυρῖνιον μητρόπολις τοῦ Λατίνων γένους*. Incolæ *Λαβινιαταί*, p. 326.

46. Ibid. *Compita Larium*] Lares in compitis coli solitos, præter Festum, testatur Ovid. Fast. II. 615. 'Qui compita servant, Et vigilant nostra semper in urbe, Lares.' Et Tranquillus de Augusto, cap. 31. 'Compitales Lares,' inquit, 'ornare bis in anno instituit, vernis floribus, et æstivis.' Hinc Tertulliani locum obiter emendamus, de Spectaculis, cap. 5. ubi vetus hæc aræ inscriptio legitur: CONSV. CONSILIO. MARS DVELLO. LARES. COMITIO. POTENTES. Rigaltius edidit, *Coillo potentes*. Grammaticus nescio quis *Colio*, idque pro æde jubet accipi: domiciliumque quondam dictum esse pro domicilio, hoc uno ductus argumento, suspicatur. Ego libentius, LARES COMPITO. POTENTES, agnoverim. Laribus dicata Compita, et sub Larium tutela præsidioque ea esse, ludos idcirco Compitalitios appellatos, ex compitis in quibus agitabantur, docet Macrobius, Saturn. I. 7. p. 221. 'Compitalia,' inquit Varro, de Ling. Lat. lib. V. p. 49. 'dies attributus Laribus:.... ideo ubi viæ competunt, tum in compitis sacrificatur. Quotannis is dies concipitur.' Apud Servium non semel, 'Lares Viales.' Vetus Inscriptio ap. Gruter. p. 84. DIS. DEABVSQVE. DIVIS. TRIVIS. QVADIVIS.

47. Ibid. *Ad Cn. Pompeium, et L. Catonem*] Ita libri omnes tum impressi, tum manu exarati, ante Hermolaum, qui *L. Carbonem* importune obtrusit, quem bello Marsico, sive Sociali nullum fuisse Consulem scimus. Fuit vero L. Porcius Cato anno secundo ejus belli, U. C. DCLXV. cum Cn. Pompeio Strabone, Cn. Pompeii Magni patre.

48. Ibid. *Taurania*] Stephanus: *Ταυρανίη, πόλις Ἰταλίας*, forte huc referenda. Apud Melam II. 4. Taurianum est: apud Strabonem, lib. VI. p. 254. regio Tauriana: sed ad Plinii Tauraniam nihil ista pertinent, etsi

pertinere Casaubonus existimavit, in notis ad Strabonem: cum ista sint in Brutio, Plinii Taurania in Campano agro.

49. CAP. XI. *Dictæ propter ordinem, quas item nominant singulis vocabulis*] In Mss. *quas iterum*. Forte ita rectius, cum Toletano Pintiani codice: *Propter ordinem quo sitæ: a quo iterum nomina singulis, Prote, et Mese*. Ab ordine, inquit, quem certis intervallis dispositæ hæ servant insulæ, in universum Stæchades dictæ sunt: rursusque ab eodem ordine singulatum sibi quæque nomen ascivit: priore earum Prima: altera mox, Media: demumque tertia, Ultima appellata. Porro vernacula Stæchadum nomina Pinetus et Dalecampius ea comminiscuntur, quæ nec exteris nec indigenis nota sint. Honor. Bouché, Hist. Prov. I. 7. a Pomponiana Mesen perperam distinguit: alii aliter peccant.

50. CAP. XII. *Abest a vadis Volaterranis, LXII. M.*] Corruptus hand dubie numerus, cum xc. circiter M. pass. inter utraque loca nunc supputentur. Nota fortassis centenarii in quingenarium deflexa ab amanuensis est, scriptumque LXII. pro CXII. Quin si Artemidoro credimus, apud Agathem. Geogr. I. 5. gemina centenarii nota librariis excidit, scribique necesse est CCLXXV. Trajectum enim ait esse stadionum bis mille ducentorum. Sed coarguit Artemidorum Strabo, lib. V.

51. Ibid. *Ænaria ipsa*] Sive ab Æneæ statione, sive ab æno ærisque metallis, Ænaria dicta sit, quasi Ænaria, *Αἰναρίαν* scripsere cum diphthongo antiqui omnes: unus instar sit omnium Appianus, Bell. Civil. lib. V. p. 711. qui *νῆσον τὰς Πιθηκούσας* vocat, *ἣ νῦν ἐστὶν Αἰναρία*. Nam quod suadere Salmasius nititur, in Solin. p. 97. et 321. et Bochartus de Animal. III. c. 31. p. 994. Scribi *Enaria* oportere, ut ab enaribus, hoc est,

sine naribus, simili videlicet, nomen insulæ deflexum videatur, valde ve-reor ut quisquam vir naris emunctæ probet.

52. CAP. XIII. *Berelidas*] An *Balaridas* ex Martiano rectius? scilicet a Balaris Sardinia gentē, de qua mox Plinius. An potius *Boaridas*, ex Tab. Penting. ut scopuli intelligantur duo, qui S. Antiochi insulam obsident, *il Toro*, et *la Vacca*. An denique *Banu-uridas* ex Stephano, Tyrrhenicas insulas sic nominante?

53. CAP. XIV. *CCCCXL. M. ab eo distante Peloponneso*] Ita rescripsimus, admonitu codicum R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. &c. cum in editis perperam legatur, *CXLIV.* hoc est, centena quadraginta quatuor, pro *quater centena et quadraginta*. Suffragatur præter Capellam, qui hunc plane numerum habet, lib. vi. cap. de Sicilia, pag. 208. etiam Strabo, dum Alphei fluminis ostium quatuor millia stadium hoc est, D. millia passuum a Pachyno abesse testatur, lib. vi. p. 266.

54. Ibid. *Coloniæ ibi quinque: urbes ac civitates LXIII.*] Locum hunc restituiamus, tum ex Martino Capella, lib. vi. c. de Sicilia, p. 208. tum ex eorundem codicum fide, in quibus *civitates LXIII.* nullis adjectis aut detractis leguntur. Coloniarum numerum, quem nos etiam reposuimus, ex Martino, subsequentis voculæ, *urbes*, litera prior absorpserat. Porro totidem infra coloniæ redduntur: Tanromenium, Catina, Syracusæ, Thermæ, Tyndaris. In Excerptis Legationum et Diodori libro XXIII. urbes in Sicilia LXVIII. omnino numerantur: qui numerus et quinque coloniis, urbibusque tribus et sexaginta rite conflatur.

55. Ibid. *Amnes: Achates, Mazara, Hypsa*] In edit. Parm. *Amnes Agathe Matherypsa*. In Reg. et Colb. *Agathe mater hypsa*. Pro qua lectione, Barbarns *Acis et Hypsa* reposuit:

pluribus sane, quam par fuerat, ex-tritis literis. Sed Acin quoque, de quo Schol. Theocriti, ad Idyll. 1. 69. et Vibius Seq. p. 329. ab Ætna, Solino quoque auctore, fluentem, e cujus ripis saxa in Ulysses Polyphemum jecisse quidam dixere, ad oram quam nunc percurrit Plinius, non pertinere, docebit subjecta oculis descriptio insulæ. Quapropter priscis literarum vestigiis insistendo, locum nos ita legimus: *Amnes: Achates, Mazara, Hypsa*. De Achate Siciliæ fluvio, Vibius Seq. p. 328. 'Achates Siciliæ, ubi pari nomine lapillos generat, unde gemmæ fiunt.' Plinius ipse, XXXVII. 54. Eiusdem meminit etiam Ptolemæus, III. 4. ubi corrupta voce 'Ακίθιον vocat: ac Selinuntis ab eo, et Mazarae fluminum ostia refert. De Mazara Antoninus quoque, XII. M. P. a Lilybæo. Stephano item castellum est et propugnaculum Selinuntiorum Mazara, a præfluente, ut credimus, amne dictum. Servat adhuc in hoc ipso tractu oppidum Mazarae nomen: a quo tertia Siciliæ pars *Val di Mazara* nuncupatur.

56. Ibid. *Echeltienses*] Prius *Ecclesienses* legebatur, quos perspicuum est vel ab Acestæis, vel a Segestanis minime diversos esse. In Mss. *Echeltienses*. Nos ex certissima conjectura, Echeltienses, ab 'Εχέτλα oppido, cujus meminere Polybius lib. 1. p. 20. et Diodorus Sic. lib. XIX. ac Stephanus. Illud ipsum forte quod Ptolemæo, III. 4. 'Ελκέθιον pro 'Εχέθλιον dicitur.

57. Ibid. *Imacarenses*] Ita libri omnes. At elementorum series nobilior paulo oppidum appellandum hoc loco fuisse forte admonet, nempe Hyccarensium, quod Stephano 'Υκκαρον, Hiccara Autonino, a Panhormo XVI. M. P. In nummis apud Parutam, IKAP. Nunc quoque Carini, et Muro d'Iccarini, teste Fazello, decad. 1. lib. VII. cap. 6.

58. Ibid. *Tiracienses*] An *Tyraci-*

nenses, ab oppido quod Τυρακῖναι Stephano dicitur? At in Mss. et edit. Parm. *Triracienses*. Forte pro *Trinacienses*: nam Τρινακίην πόλιν et Τρινακίους oppidanos in Sicilia laudat Diodorus, Bibl. lib. xii. pag. 89. et 90. An denique *Tyrritenses*? nam Τυρριτῶν in Sicilia idem Diodorus agnoscit, in Eclogis, p. 875.

59. Ibid. *Hieronisos, Cæne*] Ita libri omnes, ipseque Martiauns, lib. vi. p. 208. Cave tamen credas *Cæny* Stephani insulam nunc signari a Plinio: Locorum enim is vicinitate deceptus, promontorium Italiæ Cæny Peloro adversum, perperam haud dubie, insulam putavit: cum non modo præter eum nemo ejus insulæ meminerit: sed nec ulla usquam circa Pelorum sit, unquamve, cujus quidem mentio extet, fuerit insula.

60. Ibid. *Meligunis*] Ab ovium proventu, ἀπὸ τῶν μῆλων, in insulæ Liparæ nomen olim inditum censuit Dalecampius. Reclamant vetustis scriptores omnes, a quibus non *Μηλιγουνίς*, sed *Μελιγουνίς* vocatur. Strabo, lib. vi. pag. 275. Stephanus, Hesychius, ceterisque antiquior Callimachus, Hym. in Dianam, pag. 14. vs. 47. Νῆσος ἐν τῇ Λιπάρῃ Λιπάρη νέον, ἀλλὰ τότε ἔσκεν Οὐνομὰ οἱ Μελιγουνίς.

61. Ibid. *Antea Therasia*. . . *quæ insula*] Therasiam quidem in insulis Ægæi maris agnovimus: hanc vero Hieram quæ Therasiam quoque appellavit, adhuc auctorem quærivimus. *Thermissa* haud dubie scribi satius fuerit, si exemplaria ulla faverint: cum id ei nomen fuisse, Θέρμισσαν, Strabo fateatur, lib. vi. p. 275. et 276.

62. CAP. xv. *Carcines*] Verum hujus amnis nomen, ex fide codicum Reg. I. 2. Colb. I. 2. 3. Paris. et Chiffi. restituvimus: substituitumque *Cacinos* expuimus, quod Hermolaus inculcarat, neglecta vetere lectione Parmensis etiam editionis: quoniam *Cacina* amne apud Ælium, et Pau-

saniam, lib. vi. Eliac. post. pag. 354. dirimi Locros a Rhegino legerat. At procul ab hoc sinu, quem Plinius modo percurrit, Locri, Rheginique, in ipso ferme Siculo freto collocati.

63. Ibid. *Tiris, Eranusa, Meloëssa*] Sic totidem plane apicibus Mss. omnes. Et Meloëssa quidem a proventu pecoris haud dubie nomen accepit, ἀπὸ τῶν μῆλων. Verum loco priorum duarum, infeliciter admodum Hermolaus, *Tres Sirensæ* rescripsit, quos ab ora Pæstana, adversoque plane maris tractu, in Lacinium usque promontorium transtulit. Ibi enim Sirensas insulas, hoc est, ut Virgilius ait, Sirenum scopulos, Strabo lib. i. pag. 22. aliique collocant.

64. Ibid. *Et Pandosiam*. . . *in qua Alexander*] Mss. omnes, librique vulgati ante Hermolaum, *Mardoniam* constantissime retinent: *Pandosiam* Barbarus rescripsit: quod in Pandosia obisse Alexandrum scriptores omnes consentiant. Et Livius quidem, qui unus esse potest instar omnium, 'Alexanderum Epiri Regem' ait 'ab exule Lucano interfectum, sortes Dodonæi Jovis eventum affirmasse. Accito ab Tarentinis in Italiam data dictio erat, caveret Acherusiam aquam, Pandosiamque urbem: ibi factis ejus terminum dari: eoque ocus transmisit in Italiam, ut quam maxime procul abesset urbe Pandosia in Epiro, et Acheronte amni. . . . Ceterum (ut ferme fugiendo in media fata ruitur,) . . . haud procul Pandosia urbe imminentes Lucanis ac Brutiis finibus tres tumulos insedit. . . pervenit ad annum . . . quem cum incerto vado transiret agmen, fessus metu ac labore miles, increpans nomen abominandum fluminis, Jure Acheron vocaris, inquit,' &c. Sic Acherontem fluvium, et Pandosiam in Lucanis diserte appellat: Strabo quoque, lib. vi. pag. 256. Suidas, verbo Τόνον, aliique. Verum cum circa Pandosiam, περὶ Παδοςίαν, interissee Alexandrum

Strabo affirmet, non in ipsa: circa Pandosiam letali vulnere affectus, concedere Mardoniam potuit, ubi ex vulnere obierit: et hanc urbem interiisse deinde Theopompus est auctor, cum staret interim Pandosia, quam hodie *Castro Franco* vocant.

65. CAP. XVI. *Ab eo Basta oppidum, et Hydruntum, decem ac novem mill. pass.*] Ita libri omnes. At locum hunc Martianus perperam interpretatus, lib. vi. pag. 209. quod esset angustiarum ejusce freti, qua Ionium mare in Adriaticum irrupit, intervallum, signari a Plinio credidit: 'Hydruntum urbem,' inquit, 'ubi superum inferumque mare decem et novem millibus disparatur.'

66. Ibid. *Quinquaginta mill. non amplius*] *Centum* reposuit Barbarus: oblitus eundem Plinium, in describendo Italiæ situm, supra dixisse, cap. 6. 'Abest a circumdatis terris, Istria ac Liburnia, quibusdam locis centena millia pass. Ab Epiro et Illyrico, quinquaginta.' Satis enim superque constat, *centum* ibi etiam agnosci non posse, cum *totidem, tantumdemve* scripturus fuisset. Nec dubitare licet quin ad frontem hanc Salentinorum Hydruntinamidipsum pertineat: cum non alia Italiæ ora magis Epiro vicina sit: atque hoc tempore etiam ab Hydrunte, vel ab ipso potius prope sito Leucarum (ut appellant) capite, ad oppositum Epiri littus tot fere millia passuum computentur: in quibus angustiis pontes ipsos jacere Pyrrhum, Varronemque, cogitasse, credere par est. Ad hæc, Epiri Ori-cum ab Italiæ Salentino, LXXX. tantum, aut etiam LXX. pass. millibus discrevit idem Plinius, cap. 26. libri hujus, qui brevissimum in Græciam transitum ab Hydrunte, non a Salentino, nunc esse testatur. Ex quo exploratum est ac certum, lectionem vulgatam, non modo vetustiorum codicum fide, verum etiam indubitato Plinii testimonio confirmatam, qui-

busvis aliis reclamantibus, esse custodiendam. Quam sint enim erratis obnoxia Ptolemæi mensuræ, quam vitiosa Antonini, et Strabonis editio, norunt eruditi.

67. Ibid. *Statio Miltopæ: Lupia, &c.*] Scio in libris vulgatis legi, *Statio militum Lupia*. At Mss. omnes, Reg. 1. 2. Colbert. 1. 2. 3. Paris. *Statio Miltopæ, Lupia*: ut proprium sit stationis navium nomen *Miltopæ*: sequaturque deinde seorsim *Lupia*: utrumque in ora positum, quæ nunc lustratur a Plinio. Sic Virgilius de Tenedo, 'Statio malefida carinis.' Sic Plinius ipse in fine libri hujus, 'Salonis piratica statione nota.'

68. Ibid. CCXXV. *M. trajectory*] Ita Mss. omnes, R. 1. 2. Colb. 1. 2. 3. Paris. Chiff. non, ut in editis, CCXX. Subscribit Strabo, lib. vi. p. 283. stadia mccc. Brundisium a Dyrrachio abesse testatus.

69. Ibid. *Amnes: Iapyx, a Dædali filio rege*] Hæc sincera codicum proxime laudatorum scriptura est: quam sic vitiose interpolant: *Barion, ante Iapyx*: ut Barii oppidi cognomen Iapyx esse putarentur.

70. Ibid. *Apamestini*] Ex 'Απεμέσται Ptolemæi, III. 1. Hermolaus, et Pellicerius in notis Mss. *Apenestini* reponunt. At est illud oppidum et in Apulia Daunia prope Garganum montem, et in ora positum: hic Plinius Calabrorum oppida persequitur, et ea quidem quæ sint a mari longiuscule semota.

71. Ibid. *Sturnini, Tutini*] Aberrant a vero qui Sturninos ibi fuisse olim arbitrantur, ubi nunc *Sternaccio* oppidulum Hydruntini agri, hand procul Hydrunte: in eam scilicet adducti hæresim, affinitate quadam ac similitudine nominis. Verum id oppidum, ut planissime vel ex ipsis Tabulis constat, cum Salentinorum ditionis fuerit, quorum oppida populi que suo mox ordine digeruntur, in Calabrorum oppidis, quæ nunc Plinius

percurrat, locum habere non potest. Nec felicius in conjiciendo Pelicerius in notis Mss. qui pro Tutinis Tuticanos reponi putat oportere, ab Equo Tutico, quod non procul Benevento fuit: haud exigua terrarum intercapedine, populorumque interjacentium frequentia, divisa a Benevento Calabria.

72. Ibid. *Uxentini*] In libris vulgatis *Valentini*. At Mss. et R. 1. 2. Colb. 1. 2. 3. &c. *Ulentini*: nos ex indubitata conjectura, et Ptolemæi, ut diximus, fide, *Uxentini*.

73. CAP. XVIII. *Voto vere sacro*] Prius vero sacro legebatur. At Mss. omnes, *vere*. Veris sacri gemina apud antiquos acceptio fuit. Primum enim, ut Festus ait, 'Ver sacrum vovendi mos fuit Italis: magnis enim periculis adducti vovebant, quæcumque proximo vere nata essent apud se animalia, immolatueros.' Nempe ex caprino, suillo, ovillo, bovilloque grege, ut docet Plutarch. in Fabio, p. 176. Quod natum esset inter Kalendas Martias, et pridie Kalendas Maias, auctore Livio, lib. xxxiv. p. 416. De Sabinis ipsis Nonius, cap. 12. n. 18. 'Ver sacrum, religiosum, Sisenna historiarum libro quarto: Quondam Sabini feruntur vovisse, si res communis melioribus locis constitisset, se ver sacrum facturos.' At ver sacrum vovere, non solum erat proventum unius anni consecrare, ut pecudes quidem immolarentur Diis: quorsum enim hoc loco hujusce moris ritusque sacri mentio, si re nulla alia continetur? sed juventutem etiam Diis consecratam in colonias mittere. Hunc morem edocet egregie Plinius, cum ait Picentes ortos a Sabinis, voto vere sacro: sed multo expressius Dionys. Halic. lib. 1. p. 13. et lib. III. p. 77. statim initio. Justinus quoque, xxiv. 4. 'Namque Galli abundanti multitudine, cum eos non caperent terræ quæ genuerant, trecenta millia hominum ad sedes novas

quærendas velut ver sacrum miserunt.' Hieronym. denique in Chron. ad Olymp. 89. an. 4. 'Lacedæmonii ver sacrum Heracliam destinantes urbem condunt.' Ver sacrum illi sacram juventutem vocant, e finibus suis pulsam a parentibus, ubi alimenta domi non suppetere, crescente in dies multitudine: voto Diis ante concepto, pro felici rei eventu. Inde illi in coloniam abeuntes, quicquid terrarum armis pararent, habebant pro patria.

74. Ibid. *Flumen Albulæ: Tervium quo finitur Prætutiana regio*] Ita plane totidem apicibus servatis, nec detractato uno, nec adjecto, Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiff. et Tolet. At Colb. 3. et Salmant. pro *Tervium* habent *Tessenium*. Ut ut est, oppidi id nomen fuit, ut ex ipsa Plinii oratione exploratum est. Unde Plinii editores hæc nomina hauserint, quæ hoc loco obtruserunt, *Flumina, Albulæ, Suinum Helvium, quo finitur, &c.* non vacat inquirere.

75. CAP. XIX. *Mevaniolenses*] In libris vulgatis post Frobenium, *Mevanionenses*. At iidem sunt ii qui Mevanates proxime antea memorati, ut recte animadversum est ab Holstenio, in Ital. p. 92. In Mss. Reg. Colb. Paris. Chiff. et in edit. Parm. aliisque vetustis, *Mevanionenses*. Nos vetustam inscriptionem secuti sumus, quæ extat apud Gruter. p. 483. DECVRIONI. MEVANIOLÆ. Cluverius in Ital. Antiq. lib. II. p. 630. Mevaniolam putat esse *Galeata*, qui vicus Romanæ est, in valle Bedesis amnis.

75. CAP. XX. *Agris quævis torrentior, nil tamen ex raptis sibi vindicans*] Ita restitimus ex Mss. codd. R. 1. 2. Colb. 1. 2. 3. Chiff. Paris. In libris editis perperam, *agris quam navigiis torrentior*. Salmas. in Solin. p. 84. *nil tamen ex raptis abjudicans*. Frustra. Mox vero ubi legitur, *atque ubi liquit agros*, ex eorundem Mss. fide delenda vox ea *agros* videtur, seu spuria, a

superioribus agris mutuanda.

77. Ibid. *Sturam, Orgum, &c.*] Sic Mss. proxime laudati. Libri vulgati mendose *Morgum*. Ennodius in Carmine quo iter per Cottias Alpes describit: 'Duria nam, Sessis, torrens vel Stura, vel Orgus.'

78. CAP. XXII. *Adriatico mari apposita: cujus Venetia, fluvius Silis, &c.*] Sic libri omnes Mss. editique ante Hermolaum, qui omnium codicum fide sprete legit: *mari apposita, Venetia, cujus fluvius, &c.* præpostere scilicet translata Venetia. Secus enim Venetia tantum hac decima regione continebitur: id quod falsum esse constat, ex Carnorum et Iapydum regionibus, extra Venetiam quidem sitis, verumtamen huic decimæ regioni Italiæ mox attributis.

79. CAP. XXV. *Hyman]* Ita libri omnes. An potius tamen *Ismeni* legendum? Nam supra Venetos et Istros, Scymnus Chius, p. 16. Mentores locat et Ismenios: 'Ἐρετῶν ἔχονται Θράκες Ἰστριοὶ λεγόμενοι, ἧπὲρ δὲ τοὺς Ἰσμενοὶ καὶ Μέντροες.

80. Ibid. *Olbonenses]* Ita Mss. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. 3. et Parm. edit. Barbarus *Albonenses* reposnit, ab Aluona Ptolemæi, II. 17. de qua cum mox locuturus sit Plinius, qui eam Alvonam vocat, et littoralem recte cum Ptolemæo facit; sint autem hi Olbonenses in mediterraneo positi; aut a vetere lectione minime recedendum arbitrati sumus: aut Olbianenses ab Olbia Stephani reponi posse: aut denique, quod cupiam forte probabitur, *Arbonenses*: nam eidem Stephano Ἀρβῶν πόλις Ἰλλυρίας dicitur.

81. Ibid. *Ex insulis, Fertinates, Curictæ]* Constans hæc librorum omnium lectio est, tum Mss. tum vero etiam Parm. edit. aliarumque ante Hermolaum, qui *Fulfinates* reposuit, quoniam unius insulæ Curictæ oppida duo appellat Ptolemæus, II. 17. Φουλφίνιον et Κούρικον. At non unam

modo signari a Plinio insulam, sed plures, tum ipse hoc loco prodit, cum ait *ex insulis*, tum paulo post, iterum repetens, 'Insulæ ejus sinus, præter supra significatas.'

82. CAP. XXVI. *Burnum, Andetrium]* Hactenus in libris vulgatis, *Burnum, Mundetrium*. At Ptolemæo, II. 17. est Ἀνδέκριον, pro Ἀνδέτριον, inter mediterraneas Dalmatiæ civitates. Dioni lib. LVI. p. 579. Ἀνδήριον, pro Ἀνδήτριον, φρούριον ἐπ' αὐτῇ τῇ Σαλῶνῃ, castellum Salonis adiacens. Straboni lib. VII. p. 315. Ἀνδήτριον ἐρυμνὸν χωρὶον, castellum probe munitum: uti nunc quoque est, et Venetæ ditionis: vulgo *Clissa*. Vetis inscriptio allata a Sponio, p. 79. ITEM. VIAM. GABINIANAM. AB. SALONIS. ANDETRIVM APERVIT. ET. MVNIT.

83. Ibid. *Melcomani]* Ex hoc Plinii loco Ptolemæum emendamus, apud quem Dalmatiæ populi sic recensentur, II. 17. Ἐντὸς δὲ τῆς Δαλματίας Δασύρσιοι, ὑπὲρ οὓς μὲν Κομένιοι. Interiora Dalmatiæ tenent *Daursii*: (quos Daorizos Plinius et Strabo vocant:) *Supra quos Comenii*. Legimus enim ὑπὲρ οὓς Μελοκομένιοι, *Melcomeni*.

84. Ibid. *Ozuæ]* Ita libri omnes tum Mss. tum editi ante Hermolaum, qui *Ænei* sive *Onei* ex Ptolemæo reposuit, ab Oneo urbe inter Pignentium et Naronem amnem. Verum *Ozuæ* retinemus: siquidem non tunc extantia oppida, quale fuisse Oneum satis constare potest, cum mentionem ejus fecerit Ptolemæus, qui Plinio est aliquanto recentior; sed gentes quæ jam defecissent procul dubio nunc recensentur.

85. Ibid. *Denda civium Rom. Epidamnium colonia]* Sic libri omnes, Mss. atque vulgati: quam lectionem probo, etsi ejus nominis oppidum prope Dyrrachium nondum invenerim: cum civium Romanorum oppida differre a coloniis non uno in loco auctor indicaverit. Quod non animadvertens Pintiauns, vocem *Denda*, ne sibi

molestiam faceret, confidenter expunxit.

86. Ibid. *A quibusdam Æas*] A Pomponio Mela, ut diximus. A Seylace quoque: *Αἶας ποταμὸς ἀπὸ τοῦ Πίνδου ὕρου παρὰ τὴν Ἀπολλωνίαν παρ᾽ ἑνί.* Lycophron, vs. 1015. et 1019. *Αἶας*, *Αἶαντος* inflexit, qua forma Græci ipsius Ajacis, ducis inter Græcos notissimi, nomen inflectunt. Unde Valerii Maximi locus illustratur, ita scribentis l. 5. p. 36. 'Atque illi flumen vicinum mœnibus nomine Æantem in adiutorium sese mittere dixissent.' Apolloniatae scilicet ab Epidamniis suppetias postulabant: responderunt illi: Habetis *Αἶαντα*: ab eo subsidium petite. Ludebant homines Græci in fluminis et Ajacis affini atque adeo simili prorsus nomine.

87. CAP. XXVII. *Vianiomina*] Sic Mss. omnes, Reg. Colb. &c. Parm. edit. *Virana nomina*, Hermolans ex Rhætia Ptolemæi, *Viana* primum, mox ex conjectura *Æmonia* adiecit, quam in hoc tractu agnovit nemo. *Vianiomina* Plinii est, quæ Antonino Vindobona, a Scarabantia M. P. LIV. et alibi Vindomona dicitur, in itinere de Pannoniis in Gallias: apud Gruter. p. 540. *Vianna*.

88. Ibid. *Noricis junguntur lacus Peiso, deserta Boiorum*] Rectius forte *Lacu Speiso*: ut sit, lacu illo conjungi Noricis deserta Boiorum.

89. CAP. XXVIII. *Draus, &c.*] *Savus* et *Dravus* suo quisque alveo, ut Plinius tradit, Danubium intrat: contra quam perperam a Strabone proditum est, *Savum* in *Dravum*, *Dravum* juxta Segesticam in Noarum, Noarum accepto ex Japydibus Colapi, in Danubium influere, lib. vii. p. 314.

90. Ibid. *Iasos, Andizetes*] Prius legebatur *Sandrizetes*. At ex Strabone locum emendavimus, lib. vii. p.

314. Pannonicas inter gentes, cum Brencis, de quibus statim Plinius, Andizetios enumerante, *Βρεῦκοι, Ἀνδιζήτιοι*. Unde etiam in Ptolemæi Pannonia superiore, II. 16. sequentibus Breucis, videntur Andizetes agnoscendi, non Andiantes.

91. Ibid. *Alter amnis Bacuntius*] Ita Mss. Reg. et Colb. Quid si legas, *Alteram Bisacuntius in Savum Sirmio oppido influens*: ut sit intellectus Bisacuntium amnem alteram efficere insulam, qua Sirmienses et Amantini continerentur?

92. CAP. XXIX. *Ionium*] In libris vulgatis hactenus, *inferum sive Ionium*. At has voces *Inferum* sive expungendas admonent Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. 3. Paris. &c. a quibus absunt. Diversum enim Ionium mare ab Infero est: nihilque magis alienum a vero, quam sinu hoc Europæ secundo mare infernum contineri.

93. CAP. XXX. *Contra Tragurium*] Prius contra *Surium* legebatur. Nos cum Pintiano, contra *Tragurium*, confidenter scripsimus: ultima præcedentis vocis syllaba in hac castigatione fere tantummodo repetita. Huic enim prope Salonam Spalatumve oppido, nunc etiam *Travv* dicto, opposita cernitur præseum retinens nomen Brattia insula.

94. Ibid. *Bavo, et capris laudata Brattia*] Prius legebatur, *bubus et capris*. At bubus carere Brattiam constat: et in Mss. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. 3. *Baro* legitur, non *bubus*. In Tabula Peutingeri segm. 4. 'Insula Boa.' Et L. LIII. de hæreticis, L. xvi. Cod. Theod. tit. 5. jubet Honorius Imp. Jovinianum hæreticum in 'insulam Boam' deduci, quæ fuit ea tempestate exiliis famosa: quod et Ammianus docet, lib. xxii. 'Florentini,' inquit, 'contrusus in insulam Dalmatiæ Boas.'

C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIÆ

LIBER IV.

Tertius et quartus Europæ sinus.

I. TERTIUS Europæ sinus^a Acroceræuniis^b incipit montibus, finitur Hellesponto: amplectitur (præter minores sinus XIX.^c) XXV. centena millia passuum.¹ In eo Epirus, Acarnania, Ætolia, Phocis, Locris, Achaia, Messenia, Laconica,^{2d} Argolis,^e Megaris, Attica, Bœotia: iterumque alio mari eadem Phocis et Locris, Doris, Phthiotis, Thessalia, Magnesia, Macedonia, Thracia. Omnis Græciæ fabulositas, sicut et literarum claritas, ex hoc primum sinu effulsit. Quapropter in eo paululum commorabimur.

CAP. I. 1 Chiff. amplectitur præter minores sinus XX. XXVI. M. passuum; Gronov. et al. vett. amplectitur præter minores sinus XIX. XXV. M. passuum. Parentheses omittunt etiam Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—2 'Ita bene Reg. 1. A Mela II. 3. appellatur *Laconice*.' Brotier. Editiones

NOTÆ

^a *Tertius Europæ sinus*] Ionium mare Ægæumque complectitur.

^b *Acroceræuniis*] De quibus dictum est, lib. sup. cap. 26. *Monti della Chimera*, prope Aulonem la Valonne.

^c *Minores sinus XIX.*] Tertii sinus, inquit, universa adnavigatio colligit vicies quinquies centena millia passuum, minoribus sinibus, qui sunt

numero undeviginti, non enumeratis. Vide Notas et Emend. num. 1.

^d *Laconica* [*Laconia*] Rectius puto, cum Mela, II. 3. pag. 32. *Laconice*.

^e *Argolis*] Argolis quoque Melæ, a quo hæc Plinius: et Martiano, qui a Plinio, lib. VI. cap. de tertio Europæ sinu, pag. 209. Græcis *Ἀργεῖα*.

Epiros^f in universum appellata, Acrocerauniis incipit montibus. In ea primi Chaones,^g a quibus Chaonia: dein Thesproti,^h Antigonenses:ⁱ locus Aornos,^j et pestifera avibus exhalatio: Cestrini,^k Perrhæbi,^l quorum mons Pindus, Cassiopæi,^m Dryopes,ⁿ Selli,^o Hellopes,^p Molossi,^q apud

ante Brotier, *Laconia*.—3 *Sellæ* Vet. Dalec. Mox, pro *Hellopes*, margo edd. Dalec. et Gronov. *Helli*. Paulo post, Vet. Dalec. et Cliffl. *Talarus mons*.—

NOTÆ

^f *Epiros*] Hæc Martianns iisdem verbis loc. cit. Hodie *Chimera* et *Larta*.

^g *Chaones*] *Χάονες* Straboni, lib. vii. pag. 323. Hos ait Epiro toti primum imperitasse, deinde Molossos. Chaonum fuit castellum Chimera, in Acrocerauniis, de quo mox dicetur.

^h *Thesproti*] *Θεσπρωτοί* Straboni, pag. 324. Horum oppidum Buthrotum, de quo statim.

ⁱ *Antigonenses*] Ab oppido, ejus meminit Ptolemæus, iii. 14. in Chaonia mediterraneo, *Ἀντιγόνεια*. Stephanus quoque: *Ἀντιγόνεια, πόλις Χαονίας ἐν Ἠπείρῳ*, et Polyb. lib. ii. pag. 130.

^j *Locus Aornos*] Familiaris Plinio locutio est, ut 'locum' vocet, ubi oppidi veteris ruinæ, ac vestigia supersint. Stephanus oppidi meminit, pag. 90. *Ἀορνος, πόλις*. Id porro loci nomen, quoniam tetrum ob halitum cerneret avibus, ex re factum. Sic Virgilius de Cumarum spelunca *Æneid.* vi. 239. 'Quam super hand illæ poterant impune volantes Tendere iter pennis: talis sese halitus atris faucibus effundens supera ad convexa ferebat: Unde locum Graii dixerunt nomine Aornon.'

^k *Cestrini*] Ab oppido Cestria, de quo mox dicetur, regio Cestrine nomen habuit, Chaonia portio: unde Cestrinici boves, apud Hesychium, pag. 522. *Κεστρινικοί βόες, οἱ ἐν Χαο-*

νία, ἥ πρότερον Κεστρίνη προσηγορεύετο· ἔστι δὲ μοῖρα τῆς Ἠπείρου διαφόρους ἔχουσα βούς. A Cestrino Heleni F. nomen accepisse *Κεστρινήν*, auctor est Pausan. in Corinth. sive lib. ii. pag. 127.

^l *Perrhæbi*] *Περραιβοί*, Macedoniae confines, Pindi montis incolæ, apud Strabon. lib. ix. pag. 440.

^m *Cassiopæi*] *Κασσιοπαῖοι*, quorum oppidum *Κασσιόπη*, apud Ptolem. iii. 4. et Pandosia, teste Strabone, lib. vii. pag. 324. qui *Κασσωπαίους* vocat: Stephanus, verbo *Χαονία, Κασωπούς*. Seylax, pag. 11. *Μετὰ δὲ Θεσπρωτίαν Κασσωπία*. Et pag. 12. *Κασσωπῶν χώρα*.

ⁿ *Dryopes*] *Δρύοπες*. His alias alii sedes attribunt. In Peloponneso Strabo, lib. ix. pag. 434. alibi que passim. Varias horum migrationes refert Pausan. lib. iv. in Messen. pag. 281.

^o *Selli*] *Ἕλλοι* Pindaro, Homero *Ξελλοί*, teste Strabone, lib. vii. pag. 328. qui Dodonæi Jovis fanum apud eam gentem fuisse perhibet: a Pindaro tamen Dodonam Thesprotis adjudicari: post Molossorum ditio- nis cœptam haberi. Hesychius, *Ἕλλοι, Ἕλληνες οἱ ἐν Δωδώνῃ*.

^p *Hellopes*] Hos vero Stephanus eosdem cum Helliis, sive Sellis facit. *Ἐλέγετο καὶ ἡ περὶ Δωδώνην χώρα Ἕλλοπία, ἥς οἱ οἰκήτορες Ἕλλοι καὶ Ξελλοί*. Hesiodum sequitur, quem Strabo laudat, loc. cit.

^q *Molossi*] *Μολοττοί* Straboni, lib.

quos^r Dodonæi Jovis templum, oraculo illustre: Tomarus^s mons, centum fontibus circa radices, Theopompo celebratus.

(1.) Epirus ipsa ad Magnesiam Macedoniamque tendens a tergo suo Dassaretas supra dictos,^t liberam gentem: mox feram Dardanos habet. Dardanis lævo^u Triballi prætenduntur latere, et Mœsicæ gentes: a fronte^v junguntur Medi^w ac Denselatæ,^{4x} quibus Thraces, ad Pontum usque pertinentes. Ita succincta^y Rhodopes, mox et Hæmi vallatur excelsitas.

In Epiri ora castellum in Acrocerauniis Chimera,^{sz} sub

//////////

4 Denselæti Vet. Dalec. Denthelatæ alii.—5 Chimerium Strabo lib. vii. Mox,

NOTÆ

vii. pag. 326. Horum oppidum, præter Dodonen, Ambracia fuit, de qua mox dicemus.

^r *Apud quos*] Stephanus: Δωδώνη, πόλις τῆς Μολοσσίδος ἐν Ἠπείρῳ, μεθ' ἣν Δωδωναῖος Ζεὺς ἐν Ἠπείρῳ. De queren loquaci, quam Dodonæ fabulæ reponunt, et de ære Dodonæo, Mythologos consule.

^s *Tomarus*] Hæc Solinus iisdem verbis, cap. 7. pag. 22. In Mss. *Tularus*. Parm. edit. *Tomarus*. Stephanus, Τόμαρος, ὅρος Δωδώνης, ὃ τινες Τομοῦρον, οἱ δὲ Τμάρος. Straboni, lib. vii. pag. 328. Τάμαρος.

^t *Supra dictos*] Libro sup. cap. 26. De Dardanis, Triballis, Mæsis, eodem libro, cap. 29.

^u *Lævo*] Ab ortu solstitiali.

^v *A fronte*] Ab australi parte.

^w *Medi*] Μεδῶν τινες, καὶ Δανθηλιτῶν, Straboni lib. vii. p. 318. Rectius fortassis Μαῖδῶν, cum diphthongo, scripseris, ut differant a Medis Asiæ. Sic enim Stephanus: Μαῖδοι, ἔθνος Θρακῆς, πλησίον Μακεδονίας. Sic Arist. Hist. Anim. ix. 45. Ptolemæo denique, iii. 11. regio ipsa Μαῖδική appel-

latur.

^x *Denselatæ*] Ita Solinus, cap. 10. p. 27. 'Strymonem accolunt dextro latere Denselatæ.' Idem Denselætæ Tullio, in Pison. n. 84. quorum opera C. Sentius Prætor reliquorum Thracum vires et arma elusit. Partem enim illi tenere Thraciæ: quam τὴν Θράκην τὴν Δευθελιτῶν appellat Dio, lib. li. p. 461. Ptolemæus iii. 11. Δανθηλητικὴν ἐπαρχίαν, Dantheleticam præfecturam. Stephano, pag. 221. Δανθαλήται, ἔθνος Θρακικόν.

^y *Ita succincta*] Tot gentes, inquit primum Rhodopes, deinde Hæmi montis juga excelsa tenent, et a tergo, latere, fronte claudunt. Hoc Martianus, lib. vi. p. 209. non intellexit.

^z *Chimera*] Χειμέριον est Pansaviæ, in Thesprotide, lib. viii. sive Arcad. p. 465. et Thncydidi, lib. i. p. 22. et 32. Straboni quoque ejus nominis promontorium est lib. vii. p. 324. In Novella Leonis, apud Lennel. p. 99. inter Ætolia Episcopos, ὁ Χιμάρας legitur.

eo aquæ regię^a fons. Oppida: Mæandria, Cestria:^b flumen Thesprotiæ Thyamis:^c colonia Buthrotum:^d maximeque nobilitatus Ambracius^e sinus, D. pass. faucibus^f spatiosum æquor accipiens, longitudinis XXXIX. M. pass. latitudinis XV.^g M. In eum defertur^h amnis Acheron, e lacu Thesprotiæ Acherusiaⁱ profluens XXXVI. M. pass. inde,^j et mille pedum ponte mirabilis omnia sua mirantibus. In sinu oppidum Ambracia.^k Molossorum flumina, Aphas^l et Arachthus.^m Civitas Anactoria: 7ⁿ locus Pandosia.^o

Thesprotiæ Thyamis Chiff. — 6 Gronov. et al. vett. *Amb. sinus, faucibus.* Mox, cod. Dalec. long. XXXVII. M. pass. — 7 *Anactoria* Chiff. Mox, pro *locus*, quod ex codd. suis et Chiff. restituit Harduinus, edd. vett. et Gronov. habent *lucus*.

NOTÆ

^a *Aquæ regię*] Ut Romani aquas Sextias Statiliasque a Sextio Statilioque appellabant, qui balnea struxerant, sic Aquam Regem βασιλικὰ ὕδατα dictum hunc fontem puto, quo rex Epiri aliquis usus feliciter, thermas ibi ad publicos usus exstruxerit.

^b *Mæandria, Cestria*] De his duobus oppidis, ceteri scriptores, Græci pariter ac Latini, silent. Cestrinen tamen Thesprotidi vicinam Thueydides facit, lib. I. p. 32.

^c *Thyamis*] Pausaniæ quoque in Attic. lib. I. pag. 19. Thueydidi loc. cit. Athenæo, lib. III. p. 73. et Straboni, lib. VII. p. 324. Θάσις. Hodie *Culama*.

^d *Buthrotum*] Βουθρωτὸν Straboni, loc. cit. qui et colonos habuisse Romanos docet, ἐποίκους ἔχον Ῥωμαίους. Hodie *Butrinto*. Stephanus insulam vocat: sed familiare Græcis nimirum est peninsulas ipsas appellare νήσους, *insulas*. Sic Pelopis insulam dixere Peloponnesum, quam esse peninsulam constat, et per Isthmum continenti copulari.

^e *Ambracius*] Hodie, *Golfo de Lar-ta*, Actiaca Augusti victoria maxime nobilitatus.

^f *D. pass. faucibus*] Vide Notas et Emend. num. 2.

^g *Latitudinis XV.*] In Mss. XII. Hæc porro latitudo, non faucium ipsarum est, sed admissi spatiosi æquoris, hoc est, interioris sinus.

^h *In eum defertur*] In Ambracium sinum. Ita Ptolemæus, III. 14. Martianus lib. VI. cap. de tertio sinu Europæ, pag. 209. 'Ambracius sinus faucibus angustis æquor accipiens, in quo defertur amnis Acheron, infernæ fabulæ errore famosus.' Strabo nihilominus non hunc Acherontem vocat, sed eum qui in Thesprotium sinum, *Portumque cognomento dulcem, γλυκὸν λιμένα*, longe ab Ambracio sinu versus septemtrionem, ex eadem Acherusia palude, delabitur, lib. VII. p. 324. Uterque forte ex eodem laeu manat, et qui in Dulcem, et qui in Ambracium sinum devolvitur. Pausaniæ, lib. I. p. 30. ceterisque, Ἀχερών.

ⁱ *Acherusia*] Ἀχερουσία λίμνη Straboni, loc. cit. et Thueyd. lib. I. p. 32.

^j XXXVI. ... *inde*] Hoc est, a sinu Ambracio, in quem defertur, ad Acherusium lacum, unde effluit. In Mss. XXII.

^k *Ambracia*] Pagus est milliari uno

II. Acarnaniæ, quæ antea Curetis ^{1a} vocabatur, oppida : Heraclia, ^b Echinus, et in ore ipso colonia Augusti ^c Ac-

NOTÆ

a mari semotus, hodieque *Ambrakia* incolis nuncupatus : non *Larta*, ut Geographi plerique censent : cum a sinu mill. pass. xv. *Larta* distet, in Acherontis ripa. Dicæarcho, p. 164. et Scymno, p. 19. Ἀμβρακία. Cives Ἀμπρακιάται Æliano, Hist. Anim. xii. 40.

¹ *Aphas*] Is est quem Stephanus Æantem vocat, et ex eodem monte, quo Arachthum, sive Inachum, fluere ait : quam ob causam ambo a Plinio copulantur. Δάκμων, inquit Stephanus, ἄκρα τοῦ Πίνδου ὄρους, ἐξ ἧς ὁ Ἰναχος καὶ Αἴας ρεῖ ποταμός. Cave tamen Palmerio credas, qui in Græcia antiqua hunc Æantem cum Aoo eundem credidit, de quo libro sup. dictum est, cap. 26.

^m *Arachthus*] Ἀραχθος Ambraciam urbem præterlabitur, teste Strabone, lib. vii. p. 325. et Dicæarcho Messenio, p. 164. qui Ἀραθον nominat. Meminit Arachthi Livius, lib. xliiii. p. 556. et Ptolem. iii. 14.

ⁿ *Anactoria*] Mss. Colb. 1. 2. Chiffi. *Anactorica*. Straboni, lib. x. p. 450. et Thucyd. lib. i. p. 37. Ἀνακτόριον, quam urbem prope Actium in Arcania statuit. Stephano, Ἀνακτόρεια et Ἀνακτορία.

^o *Locus Pandosia*] Locum appellat, quoniam, exciso oppido, solum tum nomen extabat. Hesychius : Πανδοσία, πόλις τῆς Ἠπείρου, καὶ Ἰταλίας. Cassopæorum oppidum fuisse ait Strabo lib. vii. p. 324. Vide quæ de Pandosia diximus, iii. 15.

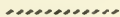
^a *Quæ antea Curetis*] ‘Hi sunt, ut arbitramur, Curetes, de quibus Virgil. Georg. iv. 151. ‘Curetum sonitus, crepitantiaque æra secuta, Dictæo cæli regem pavere sub antro.’’ *Ed. sec.*—Scholiastes Pindari, p. 31.

Αἰτωλὸς ἔφυγεν εἰς τὴν πρότερον Κουρήτιν, Αἰτωλίαν δὲ ὕστερον ἀπ’ αὐτοῦ κληθεῖσαν. Cur vero Curetis appellata sit, ex Strabone discas, lib. x. p. 463. Demetrius apud Steph. pag. 29. τὴν γὰρ νῦν Ἀκαρνανίαν, Κουρήτιν ὠνόμαζον. Ipseque Stephanus, pag. 381. Κούρης, ὁ Ἀκαρνανίας. Quam in rem adducit Homeri versum ex Iliad. i. 425. Subscribit et Pansan. lib. viii. sive Arcad. p. 492.—‘Nummus antiquus apud D. Baudelot, et apud Patinum in Thes. p. 19. parte priore vir nudus sedens arcum tenet : quo significatur, pauperes in ea provincia victum sibi venatione parare. Epigraphe : ΑΚΑΡΝΑΝΩΝ. In altera parte vultus est virilis, cum collo bovino : Minotaurum vulgo vocant, falso. Rusticos in eo tractu significat patientes esse laboris, ut boves, quibus arant tellurem. Præsidis provinciæ nomen ΑΥΚΟΤΡΟΞ.’ *Ed. sec.*

^b *Heraclia*] Ἡράκλεια, quæ ex urbibus ejus nominis apud Stephanum vigesima prima est, κἀ. Ἀκαρνανίας πόλις. Et apud eundem, Ἐχίνος, πόλις Ἀκαρνανίας.

^c *Colonia Aug.*] Ἀκτιον, ejus oppidi ne vestigia quidem supersunt. De templo Apollinis Actii, Strabo, lib. vii. p. 325. Sueton. in Aug. cap. 18. &c.—‘In nummis Augusti, quorum in infimo margine hæc literæ sunt insculptæ ACT. cave putes Actiacum Apollinem iis significari : quamvis Apollo ibi habitu musici cum cithara stat, et longa veste. Neque enim cum e prælio Actio victor discessit, non fuit jam tum Actiacus : nec potuit dici, quod in his nummis scribitur, ob illam expeditionem, IMP. x. vel IMP. xii. nedum simul esse Imp. x. vel Imp. xii. in Sicilia ; nam eos-

tium, cum templo Apollinis nobili, ac civitate libera Nicolitana.^d Egressos sinu Ambracio in Ionium excipit Leucadium litus: promontorium Leucates.^e Dein sinus,^f ac Leucadia ipsa peninsula,^g quondam Neritis^h appellata, opere accolarum abscissa a continenti, ac reddita^{2 i} ventorum flatu congeriem arenæ accumulantium, qui locus³ vocatur Dioryctos,^j stadiorum longitudine trium.^k Oppidum in ea Leucas,^l quondam Neritum^m dictum. Deinde

CAP. II. 1 *Curetes* Chiff. — 2 *Vet. Dalec. ac edita.* — 3 *Ita Chiff. Har- duin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. qui lacus ceteræ editiones.*

NOTÆ

dem numeros habent nummi inscripti, sicilicet. Primæ hic sunt igitur totidem vocum literæ, 'Apollini Cæsaris Tutori.' *Ed. sec.*

^d *Nicolitana*] Νικόπολις, Straboni loc. cit. Hodie *la Prevenza*: unde Ambracio sinui nomen alterum, *Golfo di la Prevenza*. Ibi exstructa, ubi castra ad Actium Augustus habuerat. Dio lib. LI. p. 443. In Museo nostro Parisiensi, Augusti nummus insignis, ΝΙΚΟΠΟΛΙΣ. Ex parte aversa, ΚΕΒΑΚΤ. ΚΤΙΣΤ. Σεβαστὸς κτιστὴς, *Augustus urbis conditor.* — ^e Est et nummus inscriptus, 'Imp. Cæs. Hadrianus Aug.' capite laureato: .) (COL. ΝΕΙΚ. ΡΗ.—COND. Colonus boves agens prope vexillum, coloniam militarem in agro illo collocatam significat. Sic isti nummo æreo inscripta verba representat Patinus in Thesauro Mauroneni, p. 98. optime. Mediobarbus autem, p. 185. eadem sic exhibet ex schedis D. Bon Veneti: COLONIA ΝΙΚ. ΡΗ. COND. At nuper Dominus Anselmus Bandouri Benedictinus Casinensis, Mediobarbo teste appellato, sed reclamaturus certe, si viveret, scripsit, COLONIA NICEPH. CONS. exponitque 'Colonia Nicephorium Constantiniana,' addita scilicet litera E: et D mutata in S. Et exinde probat licuisse Stephano, in libro de Urbi-

bus, scribere, Νικηφόριον, οὕτως ἢ Κωνσταντίνην. Potuit id quidem scribere Stephanus, qui multis sæculis vixit post Constantinum. An fuit autem Constantinus aliquis Hadriani ævo, ejus nomen hic nummus et vultum exhibet? Legendum hic est, 'Colonia Νεικόπολις Permissu Hadriani condita.' *Ed. sec.*

^e *Leucates*] Λευκάτας Straboni, lib. x. p. 452. Λευκάς ἄκρα Ptolemæo III. 14. Hodie *Cabo Ducato*.

^f *Dein sinus*] Ionius, qui et Lenca- dius.

^g *Peninsula*] Vide quæ diximus ad II. 92.

^h *Neritis*] Νηρίτις.

ⁱ *Ac reddita*] Continenti rursum adnexa.

^j *Qui locus... Dioryctos*] Appellationis causam prodidit Strabo, lib. x. p. 452. cum ait Corinthios διορύξαντας τὸν Ἴσθμον, perfodientes Isthmum, insulam fecisse Leucadem. Διορυκτὸς itaque fossam, fretumve, hic sonat. Vide Dionys. Halic. Antiq. lib. i. p. 40.

^k *Stadiorum... trium*] Hoc est, passuum CCCLXXV.

^l *Leucas*] Λευκάς Græcis, hodieque vocant *Leucada*: arci vero nomen fecere incolæ, *Santa Maura*.

^m *Neritum*] Straboni lib. x. p. 454.

Acarnanum urbes, Alyzea,ⁿ Stratos,^o Argos^p Amphilochicum cognominatum. Amnis Achelous^q e Pindo fluens, atque Acarnaniam ab Ætolia dirimens, et Artemitam^r insulam assiduo terræ invectu continenti annectens.

III. (II.) Ætolorum populi Athamanes,^a Tymphæi, Ephyrri, Ænienses, Perrhæbi, Dolopes, Maraces,^t Atraces,^b a quibus Atrax amnis Ionio mari infunditur. Ætoliæ oppidum Calydon^c est septem millibus quingentis pass.² a

////////

CAP. III. 1 *Marages* Chiff. Mos, *Atrages* Vet. Dalec.—2 Gronov. et vett.

NOTÆ

Nήρικος. Eustathio in Iliad. B. p. 306. Τὴν δὲ ῥηθεῖσαν Λευκάδα, Νήρικον ἐν Ὀδυσσεΐᾳ καλεῖσθαι φασί. Stephano, p. 493. Νήρικος et Νήριτος.

ⁿ *Alyzea*] Ἀλυζία Thucyd. lib. VII. p. 511. et Straboni, lib. X. p. 450. quindecim a mari stadiorum intervallo, hoc est, pass. MDCCCLXXV. Ptolemæo III. 14. syllabis permutatis Ἀζύλεια pro Ἀλύζεια.

^o *Stratos*] Στρατός, πόλις Ἀκαρνανίας, Stephano Polybio quoque agnita, Hist. lib. V. p. 496. Σπράτος πόλις μεγίστη τῆς Ἀκαρνανίας, Thucyd. lib. II. pag. 153. Meminit et Livius, lib. XXXVIII. p. 469.

^p *Argos*] Ἄργος Ἀμφιλοχικὸν Ptolemæo, loc. cit. in oppidis Amphilochorum mediterraneis. Hinc regioni nomen inventum Ἀμφιλοχία apud Thucyd. lib. III. p. 241. ‘Argos Amphilochum XXII. mill. ab Ambracia abest,’ inquit Livius, lib. XXXVII. pag. 471.

^q *Achelous*] Ἀχελῶος, ὁ ὀρίζων Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλοῦς, inquit Strabo, lib. VIII. pag. 335. Nunc *Aspropotami*. Vide Notas et Emend. num. 3.

^r *Artemitam*] Stephanus, ex Artemidoro, Chersonesum ait esse quandam circa amnis Acheloi ostia: Ἀρτέμιταν λεγομένην Ἀρτεμίαν Strabo vocat, lib. I. p. 59. unamque esse pro-

didit Echinadum insularum, aggestis arenarum cumulis, continenti annexam.

^a *Athamanes*] Ἀθάμαντες Diodoro, Bibl. lib. XIX. p. 595. Ἀθάμανες Ptolemæo III. 14. Amphilochiis magis orientales. Τυμφαῖοι Stephano, p. 671. et 715. a Τύμφη monte, quem ille Thesprotis adjudicat. Ephyrri item Ἐφυροὶ Homero dicti, apud Pausan. lib. IX. in Bæot. p. 597. ab urbe cognomine, quæ olim Thesprotorum fuit. Strabo, lib. VII. p. 324. Κίχυρος, ἡ πρότερον Ἐφύρα, πόλις Θεσπρωτῶν. Ænienses, ab Ænia oppido Perrhæborum. Stephanus: Αἰνία, πόλις Περγαίων... καὶ Αἰνιᾶνες οἱ οἰκοῦντες. Apud Herod. lib. VII. p. 445. n. 185. Περγαῖοι, καὶ Αἰνιῆνες, καὶ Δόλοπες. Περγαῖβια regio apud Diod. Sicul. Bibl. lib. XIX. p. 681. Menelaidem Dolopiæ civitatem ad Pindum montem Livius collocat, lib. XXXIX. p. 495. Μαρακοὶ καὶ Δόλοπες in Epiro simul copulantur a Xenophonte Hist. Græc. lib. VI. p. 580.

^b *Atraces*] Ab oppido cognomine nomen traxerunt, quo de oppido dicturi sumus cap. 15. in Thessalia, cui id contributum fuit.

^c *Calydon*] Καλυδὼν Dicæarcho, in Ætolia, p. 165. et Thucyd. lib. III. p. 241. Hic sylva, aperque Calydonius

marî, juxta Evenum^d amnem. Dein Macynia,^e Molyeria: cujus^f a tergo^g Chalcis mons, et Taphiassus.^{3 h} At in ora promontorium Antirrhium,ⁱ ubi ostium Corinthiaci sinus, minus mille^j passuum latitudine influentis, Ætolosque dirimentis a Peloponneso. Promontorium, quod contra procedit, appellatur Rhion.^k Sed in Corinthiaco sinu oppida Ætoliæ, Naupactum,^{4 l} Pylene:^m et in mediterraneo Pleuron, Halicyrna.ⁿ Montes clari: in Dodone, Tomarus:^{5 o}

edd. septem millium quingentorum passuum.—3 Eadem edd. Chalcis, et mons est Taphiassus; Vet. Dalec. Chalcis mons et Præsus.—4 Naupactos Chiff. Mox, Gronov. et edd. vet. Halysarna.—5 Talarus Vet. Dalec. et Chiff. Mox, Grania pro Crania in Gronov.

NOTÆ

appellatus, vatum carminibus decantatus. Nunc oppidulum est *Galata*, sive *Calata*, in provincia cui *Livadia* nomen est: a Naupacto Boream versus dissitum v. fere mill. pass.

^d *Evenum*] Εβηνος, qui prius Lycornas dicebatur. Strab. lib. vii. p. 327. De Calydona et Eveno, Lucanus lib. vi. p. 365. 'Et Meleagreum maculatus sanguine Nessi Evenos Calydona secat.' E Pindo fluere admonet Dicæarchus, p. 165. Ποταμός τ' Εύηνος ἐκ Πίνδου ῥέων.

^e *Macynia*] Stephanus: Μακρόνεια, πόλις Αἰτωλίας: sed ipsa series literarum suadet Μακύνεια legi oportere. Apud eundem, et apud Diod. Bibl. lib. xii. p. 112. est Μολυκρία πόλις Αἰτωλίας. Apud Scylacem, p. 14. Μολύκρεια. Alcaeus in Anthol. i. 5. Epigr. 15. dixit Μακύνου τέιχη.

^f *Cujus*, &c.] Χαλκίς. Vide Notas et Emend. num. 4.

^g *A tergo*] Versus septemtrionem.

^h *Taphiassus*] Ταφιάσος λόφος Strab. lib. ix. pag. 427. Ταφιάσος lib. x. pag. 160.

ⁱ *Antirrhium*] Ἀντίρριον ἄκρον Ptolem. iii. 15.

^j *Minus mille*] Strab. lib. viii. p.

335. Rhium et Antirrhium quinque duntaxat stadiorum fiecto dispesci ait, hoc est pass. nccxxv. Septem stadia Thucydides habet, quæ mensura ad Plinianam accedit.

^k *Rhion*] ῥίον ἄκρον τὸ καὶ Δρέπανον Ptolem. iii. 16. Rhion et Antirrhion arces sunt hac ætate duæ, fancibus Corinthiaci sinus utrimque appositæ, quæ *Dardanelli* Italis appellantur, quo nomine notæ sunt et eæ quæ in Hellesponti angustiis excitatæ sunt.

^l *Naupactum*] Ναύπακτος Ptolem. iii. 15. Hodie *Lepante*, unde et sinui Corinthiaco nomen, *le Golfe de Lepante*.

^m *Pylene*] Stephano, Πυλήνη πόλις Αἰτωλίας. Πλευρῶν πόλις Αἰτωλίας. De utraque Papinius: 'Sensit scopulosa Pylene, Fletaque cognatis avibus Meleagrica Pleuron.' Meminit et Πυλήνης Strab. lib. x. pag. 451. Πλευρῶνος Pausan. lib. vii. pag. 417. Thucyd. lib. iii. p. 241. Strab. lib. x. pag. 450. Pleuronem monti Aracyntho applicat.

ⁿ *Halicyrna*] Ἀλίκυρνα. Vide Notas et Emend. num. 5.

^o *Tomarus*] De quo cap. 1. In Mss. hoc loco, *Thmarus*.

in Ambracia, Crania:^p in Acarnania, Aracynthus:^q in Ætolia, Acanthon,^r Panætolum,^s Macynium.^t

IV. (III.) Proximi Ætolis^a Locri, qui cognominantur Ozolæ,^b immunes. Oppidum Æeanthe.^c Portus Apollinis^d Phæstii, sinus Crissæus.^e Intus oppida: Argyna,^f Eupalia,^g Phæstum, Calamissus. Ultra Cirrhæi Phocidis campi,^h oppidum Cirrha, portus Chalæon,ⁱ a quo VII. M.^j pass.[†]

////////

CAP. IV. I Chiff. IV. M. pass. Mox, Parnassi et clarissimi codd. Dalec. et

NOTÆ

^p Crania] Γράνεια. Atque ab eo monte regioni quoque inditum nomen videtur: qua de Theopompus apud Stephanum: Κράνεια, χωρίον Ἀμβρακιωτῶν.

^q Aracynthus] Solinus, cap. 7. pag. 22. 'Acarnania Aracyntho eminet.' Martianns quoque, lib. VI. pag. 210. Ἀράκυνθος Dionysio, vs. 431. et Strab. lib. X. pag. 450. Bæotiæ Stephanus hunc montem adjudicat.

^r Acanthon] Ἀκάνθων. Athamanix urbem sic vocatam esse auctor est Stephanus: a monte fortasse cognomine.

^s Panætolum] Crebra sane apud Liv. lib. XXXI. pag. 376. totoque passim opere, de bello Macedonico, Panætoli mentio est: sed pro concilio, conventuque Ætolix populorum: non pro oppidi, montisve, aut loci nomine.

^t Macynium] A quo nomen duxit sita in eo monte Macynia urbs Ætolorum, sicut a Chalcide monte oppidum Chalcis, ut diximus.

^a Proximi Ætolis] Hæc totidem verbis Scylax, pag. 14.

^b Ozolæ] Ὀζόλαι Straboni, lib. IX. pag. 416. qui et Occidni sive Hesperii cognominabantur: hos ab Opuntii, et Epicnemidiis, Epizephyriisque Locris Parnasso monte dispendente: ejus occiduum latus Ozolæ obtinebant.

^c Æeanthe] Οἶάνθη, πόλις Λοκρῶν, Stephano. Capella Plinium de more transcribit. Vide Notas et Emend. num. 6. Nomen oppido hodie Pen-tagii, in ipso sinus Crissæi aditu.

^d Portus Apollinis] Et hujus mentio apud Martian. lib. VI. cap. de tertio sinu Enropæ, pag. 210. Φαιστών alioqui in Achaia et Peloponneso Stephanus agnoscit.

^e Crissæus] Κρίσσαιος κόλπος, Thucyd. lib. II. p. 157. et Straboni, lib. VI. pag. 259. Hodie Golfo di Salona. E Corinthiaco sinu effluit, versus septentrionem.

^f Argyna] Ἀργυνα, ejus incolæ Ἀργύννιοι, uti ex Stephano colligimus, verbo Ἀργεννός eam regionem Bæotiæ ascribente.

^g Eupalia] Εὐπαλία, πόλις Λοκρίδος, Stephano, qui ab Artemidoro Εὐπαλίον ait appellari. Eupalium quoque Liv. lib. XXVIII. pag. 322. De Phæsto in Locris et Calamisso, ceteri scriptores silent.

^h Phocidis campi] Hic Martianns Plinium de more transcribit, loc. cit. Sic Pausan. lib. X. pag. 684. τὸ δὲ πεδίον τὸ ἀπὸ τῆς Κίρρας. Fuit autem Cirrha Delphorum navale, inquit Pausan. lib. X. pag. 609. et Strab. lib. IX. pag. 418. Hodie Aspropiti vocant.

ⁱ Chalæon] Χάλαιον, πόλις Λοκρῶν, apud Steph.

introrsus liberum oppidum Delphi,^k sub monte Parnasso, clarissimum in terris oraculo Apollinis. Fons Castalius,^l amnis Cephissus^m præfluens Delphos, ortus in Lilæa² quondam urbe.ⁿ Præterea oppidum Crissa^o et cum Bulensibus^p Anticyra,^q Naulochum,^r Pyrrha,³ Amphissa^s immunis, Tithrone, Tritæa,^t Ambrysus,^u Drymæa^v regio,

Chiffli.—2 *Libæa* Chiffli.—3 *Pyrrhoneæ*, et mox *Amphrysus* Vet. Dalec. Deinde,

NOTÆ

^j *A quo VII. M.*] Sic quoque Martianus.

^k *Delphi*] Nunc *Castrî*, ut ex inscriptionibus ibi repertis liquet. Martians quoque ex hoc Plinii loco, 'Oppidum Delphi,' inquit, 'sub monte Parnasso, clarum oraculis Apollinis.'

^l *Castalius*] Fatidicis aquis celebratus. Unde nomen acceperit, disce ex Pausan. lib. x. pag. 623.

^m *Cephissus*] Hausit hoc Plinius ab Homero, *Iliad.* B. 523. *Οἱ τε Λίλαιαν ἔχον πηγῆς ἐπι Κηφισσοῖο.* *Cephissi ad fontes et qui Lilæan habebunt.* Laudat hunc Homeri versiculum Strabo in *Bæoticis*, lib. ix. pag. 407.

ⁿ *Quondam urbe*] Pausan. loc. cit. a Philippo deletam scribit. Scholiastes *Lycophr.* pag. 145. *Λίλαια, πόλις Φωκίδος.*

^o *Crissa*] *Κρίσσα*, unde *Crissæo* sinui nomen. Strab. lib. ix. pag. 418. Hodie *Salona*. Nonn. *Dionys.* lib. xiii. pag. 358. *Κρίσαν ἀειδομένην.*

^p *Bulensibus*] Ab oppido Phocidis mediterraneo *Βούλεια*, cujus meminit Ptolem. iii. 15. hi nomen habent. Pausaniæ, lib. x. p. 683. *Βούλις*, et Stephano. Vide *Notas et Emend.* num. 7.

^q *Anticyra*] Quoniam *Cirrhae* opposita fuit, *Ἀντίκυρρα*, apud Strab. lib. ix. p. 418. dicebatur: Ptolem. iii. 15. *Ἀντίκυρρα*. Mox neglecta ety-

mologiæ ratione, *Ἀντίκυρα*. Elleboro ibi nato percelebris: ut et altera *Anticyra* ad *Maliacum* sinum posita.

^r *Naulochum, Pyrrha*] *Ναύλοχος, Πύρρα*. *Ναύλοχος* navium stationem sonat.

^s *Amphissa*] *Ἀμφισσα* Ptolemæo iii. 15. *Locrorum Ozolarum* mediterraneum oppidum. Harpocrati quoque, p. 21. et Stephano.

^t *Tithrone, Tritæa*] *Τιθρώνη, Τριτέα*, vel cum Stephano, *Τρίτεια, μεταξὺ Φωκίδος, καὶ Λοκρῶν τῶν Ὀζολῶν*. Vide *Notas et Emend.* num. 8.

^u *Ambrysus*] Ita Livius, lib. xxxiii. p. 388. Apud Pausan. lib. x. p. 681. *Ἀμβρυσος* et *Ἀμφρυσος*. Stephano quoque, *Ἀμφρυσος πόλις Φωκίδος· τινὲς διὰ τοῦ β' φασίν*. Straboni denique lib. ix. p. 423. *Ἀμβρυσος*. Permutant Græci sæpe has literas φ et β. Unde Bryges iidem qui postmodum Phryges appellati. Nunc pagus est, cui nomen *Arachoua*. Vide *Notas et Emend.* num. 9.

^v *Drymæa*] Oppidi nomen est *Δρυμαία*, Pausan. lib. x. p. 677. Herodoto quoque, lib. viii. p. 473. n. 33. Danlis pariter Thucyd. lib. ii. p. 118. circumjacentis regionis nomen fuisse videtur: *ἐν Δαυλίᾳ*, inquit, *τῆς Φωκίδος*. Oppidum tamen ceteris appellatur, Homerus secutis, *Iliad.* B. *Κρίσαν τε ζαθέην, καὶ Δαυλίδα, καὶ Παρυπήνα*.

Daulis appellata. Dein in intimo sinu angulus Bœotiae alluitur cum oppidis, Siphis,^{4w} Thebis, quæ Corsicae^x cognominatae sunt, juxta Heliconem. Tertium ab hoc mari Bœotiae oppidum Pagæ,^y unde Peloponnesi prosilit cervix.

v. (iv.) Peloponnesus, Apia ante^a appellata, et Pelasgia, peninsula haud ulli^b terræ nobilitate postferenda, inter duo maria, Ægæum et Ionium, platani folio^c similis, propter angulosos recessus,^{1d} circuitu DLXIII. M. pass.^e colligit, auctore Isidoro. Eadem per sinus^f pæne tantundem adjicit. Angustiae, unde procedit, Isthmos appellantur. In eo loco erumpentia e diverso, quæ dicta sunt, maria, a septentrione et exortu,^{2g} ejus omnem ibi latitudinem vo-

////////

pro *Drymæa regio*, Chiff. exhibet *Myrænæque regio*.—4 *Gymnis Vet.* Dalec. et codex alter ejusdem. Paulo post, *Heliconem montem. Tertium, &c.* Chiff.

CAP. v. I Vet. Dalec. *incessus*.—2 'Rhodig. XXI. 19. citato ad verbum

NOTE

^w *Siphis*] Stephano, Σίφαι, ἐπίνειον τῆς Θεσπιακῆς, Thespiarum navale. De Thespiis Bœotiae, cap. 12. Et Σίφαι in Bœotia, apud Ptolem. III. 15. Apud Pausan. lib. IX. p. 590. Τίφαι.

^x *Quæ Corsicæ*] Quoniam oppido ei nomen alterum Κόρσεια fuit, teste Pausania, loc. cit. p. 577. unde cives deinde Thebas transducti, primum Bœotiae oppidum, de quo cap. 12. Stephanus: Κορσιαί, πόλις Βοιωτίας. Seylax, p. 14. Μετὰ δὲ Φωκεῖς Βοιωτοὶ εἰσιν ἔθνος· καὶ πόλεις αἷδε Κορσιαί, κ. τ. λ.

^y *Pagæ*] Πηγαί, Thueyd. lib. I. p. 67. et Ptolemæo III. 15.

^a *Apia ante*] Scilicet ante Pelopis adventum, inquit Pausan. in Corinth. lib. II. p. 94. ab Api Telchinis F. tota regio Ἀπία cognominata est. Vide etiam Stephanum, verbo Ἀπία. Nicolaus Damasc. in Excerptis, p. 492. trifariam pariter appellatam scribit:

Api regnante, quem Phoronei filium facit, Apiam: Pelasgo indigena res tenente, Pelasgiam: sub Pelope, Peloponnesum, quo demum in nomine acquievit. Sic Eustathius quoque in Dionys. vs. 415. Didymus Schol. in Homeri Iliad. A. 30.—Æschylus denique in Supp. vs. 123. Ἀπίαν βοῶνιν vocat, et vs. 704. Ἀπίαν χθόνα. Ed. sec.

^b *Peninsula haud ulli*] Transcribit hæc Capella a Plinio, lib. VI. cap. de tertio sinu Europæ, p. 210.

^c *Platani folio*] Ita Strabo lib. VIII. p. 335. et Mela II. 3. p. 32.

^d *Recessus*] Sinuum anfractus.

^e *DLXIII. M. pass.*] Paululum ab Isidoro diversus abire Strabo videtur, loc. cit. et Agathemerus Geogr. I. 5.

^f *Per sinus*] Si omnium sinuum angulosorumque recessuum oram interioriorem adnavigando legas.

^g *A septentrione et exortu*] Ionium

rant, donec contrario incursu æquorum tantorum, in quinque m. pass.^h intervallo exesis utrimque lateribus, angusta cervice Peloponnesum contineat Hellas.ⁱ Corinthiacus hinc, illinc Saronicus^j appellatur sinus: Lecheæ^{3 k} hinc, Cenchreæ^l illinc, angustiarum termini, longo et ancipiti navium ambitu, quas magnitudo plaustri transveli prohibet: quam ob causam perfodere navigabili alveo angustias eas tentavere,⁴ Demetrius rex,^m dictator Cæsar,ⁿ Caius princeps,^o Domitius Nero,^p infausto (ut omnium patuit

~~~~~

hoc loco, hæc verba: *quæ dicta sunt, a septentrione et ortu, non legit.* Dalec. Mox, pro *ejus*, margo edd. Dalec. et Gronov. *soli*. Paulo post, *ibid. tantum quinque M. pass.*—3 Margo edd. Dalec. et Gronov. *Lecheum*; 'quo pacto et a Strabone et Ptolemæo effertur.' Dalec.—4 Chiffi. *angustias eas tentavere*. Mox, margo edd. Dalec. et Gronov. *infausto, omnium ut patuit exitu, incepto*;

NOTÆ

a septentrione: ab oriente, Myrtoum, sive Ægæum, Peloponnesi totam, quanta est, latitudinem vorant, lancinantque. Rursus de Peloponneso Plinius infra, c. 9. 'Tot sinus Peloponnesi oram lancinant, tot maria allatrant. Siquidem a septentrione Ionium irrumpit: ab occidente, Siculo pulsatur: a meridie, Cretico urgeatur: ab oriente brumali, Ægæo: ab oriente solstitiali, Myrtoo.'

^b *In quinque M. pass.*] Ita plane Mss. omnes. Solinus tamen cap. 7. pag. 23. 'quatuor non amplius mill. pass.' Totidem habet et Mela II. 3. pag. 34. Agathemerus tamen Geogr. I. 5. XL. stadiorum id esse intervalum ait, quæ omnino sunt quinque mill. pass. Nempe ea parte, ubi sunt angustiae maximæ: nam ad Corinthum sex millia obtinet: unde ei spatium nomen hodieque est *Examinitia*.

ⁱ *Hellas*] Græcia proprie dicta, in qua Attica, ceteraque regiones, describenda: cap. 11. et subsequentibus. Vide Notas et Emend. num. 10.

^j *Saronicus*] De quo cap. 9.

^k *Lecheæ*] Pausaniæ lib. II. pag. 86. *Λέχαιον*. Item Straboni lib. VIII. p. 380. et Ptolemæo III. 16. Eidem Pausaniæ, pag. 88. *Λέχη*. Portus fuit, seu navale, *ἐνὶ Λέχειον Κορινθίων*, nunc arenis obductus. Vide Hesychium, verbo *Δόλος*.

^l *Cenchreæ*] *Κεγχρεαί* Diodoro Sic. Bibl. lib. XIX. pag. 705. et Straboni, loc. cit. *Κεγχρεαί* Thucydides vocat, lib. VIII. p. 569. Corinthiorum emporium Livio, lib. XXXII. p. 388. Etiam hodie *Kenchreai* vocant.

^m *Demetrius rex*] Is, cui cognomen ab exitio urbium Poliorcetes fuit, ut ait Seneca, Epist. 9. pag. 175. Asiæ rex, Antigoni F. qui Græciam fere totam suæ ditionis fecit. Vide etiam Strabonem, lib. I. p. 54.

ⁿ *Dictator Cæsar*] Ita Dio lib. XLIV. p. 242. Plutarchus in Cæsare, p. 135. Suetonius in Julio, cap. 44.

^o *Caius princeps*] Caius nempe Caligula. Vide Sueton. in ejus Vita, cap. 21.

^p *Nero*] Sueton. in Nerone, cap. 19. Dio lib. LXIII. p. 722. Quous-

exitu)^q incepto. Medio hoc intervallo,^r quod Isthmon appellavimus, applicata colli^s habitatur colonia Corinthus,^s antea Ephyra^t dicta, sexagenis ab utroque littore stadiis, e summa sua arce, quæ vocatur Acrocorinthus,^u in qua fons Pirene, diversa duo maria^v prospectans. LXXXVII. mill. pass.^{6w} ad Corinthiacum sinum trajectus est Patras a Leucade. Patræ, colonia^x in longissimo promontorio Pello-

////////

Vet. Dalec. et Chiffi. *nefasto, ut omnium, &c.*—5 Vet. Dalec. *applicatu colli.*—6 Chiffi. *LXXXIX. millia pass.* Mox, Vet. Dalec. *per C. sinum.*—7 Chiffi.

NOTÆ

que perducta sit Isthmi perfossio a Nerone cœpta, docet Philostr. lib. iv. de Vita Apoll. cap. 8. pag. 181. Tentasse id etiam Alexandrum Macedonem, auctor est Pausanias lib. ii. pag. 86.

^q *Ut omnium patuit exitu*] Nam Demetrius quidem, a Seleuco genero victus, in custodia periit, ut refert Plutarchus, in Antonio, p. 957. Dictator Cæsar, Caligula, Nero, illata per vim nece obiere.—^r Animadvertimus hanc istius loci interpretationem displicuisse Spanhemio, Tom. ii. de Usu Numism. pag. 408. ibique eum contendere, *exitu* hic idem valere tantum, atque 'irrito conatu.' Nescit 'exitum' a Plinio poni pro exitio sive exitiali fato: idque hujus inprimis loci sententiam poscere, cum 'infausto' præcesserit. Sic idem Plinius lib. ix. 74. 'usque ad Seiani exitum' dixit, pro exitiali clade.' *Ed. sec.*

^r *Medio hoc intervallo*] Martianus, qui hæc transcripsit, loc. cit. *In medio.*

^s *Colonia Corinthus*] 'Olim,' inquit Mela ii. 3. p. 34. 'clara opibus, post clade notior, nunc Romana colonia, ex summa arce, quam Acrocorinthon appellant, maria utraque contuens.' Missos eo a Cæsare Dictatore colonos libertini generis, ipso quintum,

M. Antonio collega Coss. auctor est Dio, lib. XLIII. p. 239. Plutarch. in Cæsare, p. 734. Hinc nummi Cæsaris, apud Patin. pag. 18. COL. IVLI. CORIN. et LAVS. IVLI. CORINT. 'Colonia Julia Corinthus Augusta.'

^t *Ephyra*] 'Εφύρα, usque ad Corinthum regem, a quo nomen accepit. Heraclid. de Polit. Corinth. 'Εφύρα Stephano, verbo Κόρινθος.

^u *Acrocorinthus*] Montem editum fuisse auctor est Strabo, lib. viii. p. 379. cujus ascensus stadiorum esset omnino xxx. Sub ipso vertice fons Pirene, Πειρήνη.

^v *Duo maria*] Ionium et Ægæum. Quare 'bimaris Corinthus' ab Horatio appellatur i. Od. 7.

^w *LXXXVII. mill. pass.*] Plinius ii. 112. addit passus quingentos.

^x *Patræ, colonia*] Hodie Patras. Andreæ Apostoli martyrio nobilis. Primum Aroëu vocatam, appellatione a terræ cultu petita, mox a Patreo Agenoris nepote Patras, auctor est Pausanias in Achaic. Coloniam eo deductam ab Augusto, Strabo lib. viii. p. 387. Atque id nummi testantur Claudio principe cusi, cujusmodi in Museo nostro Parisiensi asservantur, COL. PATR. et apud Erizzo, pag. 88. COL. A. A. PATR. 'Colonia Augusta Aroë Patrensis.'

ponnesi condita, ex adverso Ætoliæ et fluminis Eveni, minus mill. pass. (ut dictum est) intervallo in ipsis faucibus, sinum Corinthiacum LXXXV. millia pass.^y in longitudinem usque ad Isthmon transmittunt.⁷

VI. (v.) Achaia nomen^a provinciae ab Isthmo incipit: antea¹ Ægialos vocabatur, propter urbes in littore^b per ordinem dispositas. Primæ ibi, quas diximus, Lecheæ,² Corinthiorum portus. Mox Oluros,³ Pellenæorum castellum. Oppida: Helice, Bura:^d in quæ refugere,⁴ haustis prioribus, Sicyon, Ægira, Ægion, Erineos. Intus Cleonæ,^f Hysiaë.^g Panhormus⁵ portus, demonstratum-

////////

transmittunt. 'Perpetuo ita scribitur.' Dalec.

CAP. VI. 1 Ita Chiffli. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. ante Gronov. et edd. vett.—2 *Lechæum* margo edd. Dalec. et Gronov.—3 *Mox Olyrus* Chiffli.—4 'Melius, et in quæ refugere, ut intelligamus, Helice et Bura mari haustis incolas sese Sicyonem et Ægiran recepissee.' Dalec.—5 *Pa-*

NOTÆ

^y LXXXV. millia pass.] Vide quæ diximus de hac Corinthiaci sinus longitudine II. 112.

^a *Achaia nomen*] Transcribit hæc Martianus lib. VI. cap. de tertio sinu Europæ, pag. 210. Achaia hæc porro proprie appellata, longe ab ea diversa est, quæ Hellas Ptolemæo cognominatur, hodie *Livadia*: qua Locorum regio, Bœotia, Attica, continentur. Αἰγιαλὸν quondam appellatam esse et Pansani tradit, lib. V. pag. 287. et lib. VII. p. 396.

^b *Propter urbes in littore*] Est enim Græcis αἰγιαλὸς littus.

^c *Oluros*] Stephano, Ὀλουρος, πολλοῦ ἡνὸς Ἀχαΐας, οὐ πόρρω Πελλήνης. Fuit nimirum Oluros castellum propugnaculumque quoddam in ora conditum ab incolis Pellenes oppidi, LX. stadiis intus recedentis a mari: quo ipso in tractu Strabo lib. VIII. p. 386. Pellenen locavit. Vox Ὀλουρος Græcis idem quod Πάνορμος sonat, de quo mox.

^d *Helice, Bura*] Ἑλίκη, Βούρα, Ptolemæo III. 16. De his egimus II. 94. Biennio ante Lentricum prælium absumtam mari Helicen, auctor est Strab. lib. VIII. p. 384. Contigit autem id prælium anno 2. Olymp. CII. Diodoro teste.

^e *In quæ refugere*] Oppida deinde, inquit, in quæ incolæ priorum, quæ hansit mare, transmigrarunt, quæ tantæ cladis superstites esse potuerunt, fuere ista: Sicyon, Ægira, &c. Σικυῶν, Ἀγείρα, Ἀγίον, Ἐρινεὸς λιμὴν, Herod. lib. I. n. 145. p. 62. et Ptolem. III. 16. Scylaci quoque, p. 15. Ægii meminit Homerus II. B. 574. Πελλήνην τ' εἶχον, ἥδ' Ἀγίον ἀμφενέμοντο. Ἐρινεοῦ λιμένος Pausan. lib. VII. p. 442. et Thucyd. lib. VII. pag. 513. Ἀγείρα etiam apud Pausan. pag. 440. Sicyon hodie *Vasilica*: ceterarum situs incertus.

^f *Intus Cleonæ*] Κλεωνάι Homero II. B. 568. a Corintho stadiis LXXX. ut scribit Eustathius, pag. 291. No-

que jam Rhium : a quo promontorio quinque M. pass.¹ absunt Patræ, quas supra memoravimus : locus Pheræ.² In Achaia, IX. montium^k Scioëssa notissimus, fons⁶ Cy-mothoë. Ultra Patras oppidum Olenum,¹ colonia Dyme :^m loca,ⁿ Buprasium, Hyrmine : promontorium Araxum,⁷ Cyllenes sinus, promontorium Chelonates :^p unde Cyllen^q quinque M. pass.⁸ Castellum Phlius :^r quæ regio^s ab Homero Aræthyrea dicta, postea Asopis.⁹

linhormus Chiff. — 6 *Scioëssa*. Notissimus fons Vet. Dalec. — 7 *Axarus* Chiff. — 8 Ita Chiff. alique codd. ap. Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. duo *M. pass.* edd. vett. et Gronov. — 9 *Asophis* edd. vett. et

NOTÆ

tæ etiam Ptolemæο Κλεωναί III. 16. et Strab. lib. VIII. pag. 377. ubi situm ejus describit.

^g *Hysiaë*] Ὑσιαί Argolicæ, quarum meminere Strab. lib. IX. pag. 404. et Pausan. lib. VIII. pag. 464. et 542. Incolæ Hysiatæ.

^h *Panhormus*] Hodieque *Porto Panormo*. Græcis Πάνορμος portum significat omnibus navibus exeiendis aptum. Meminit illius Pausan. lib. VII. pag. 442.

ⁱ *Quinque M. pass.*] Strab. lib. VIII. pag. 387. stadiis XL. eadem prorsus mensura. At Pausanias loc. cit. stad. L.

^j *Locus Pheræ*] Modus hic loquendi Plinio familiaris oppidum plane deletum innuit, rudera modo ac vestigia superesse. Hæ sunt quæ Stephano Φαραί et Φηραι Ἀχαΐας. At Strab. lib. VIII. pag. 388. et Pausan. lib. VII. pag. 440. Φάρα, Dymæ colonix contermina, de qua statim dicturi sumus.

^k *In Achaia, IX. montium*] In Achaia, inquit, quæ regio montibus novem attollitur, Scioëssa mons notissimus est. Vide Notas et Emend. III. 11. Σκίοεσσα (subintellige, ὑπώρεια, vel ἀκρόρεια) umbrosæ sylvarum opacitate montem significat: Κυμο-

θή, fontem aquarum incitato cursu rapidum.

^l *Olenum*] Ὀλενος, πόλις Ἀχαΐας Stephano. Straboni quoque lib. VIII. pag. 386. Dymen inter et Patras.

^m *Dyme*] Δύμη Strabo. lib. VIII. pag. 341. et Ptolem. III. 16. Cives Δυμαῖοι. Regio ipsa Κανκωνίς, incolæ Καγκωνες appellati. Missos eo colonos a Pompeio Magno, idem Strabo admonet, pag. 387. et 388.

ⁿ *Loca*] Deletis oppidis manent vestigia, inquit, Buprasii et Hyrmynes. Meminit utriusque Homerus Iliad. B. 615. et ex eo Strab. lib. VIII. pag. 340. Stephanus quoque, et Hesychius : Οἱ δ' ἄρα Βουπράσιόν τε καὶ Ἑλιδά διαν ἔναιον, "Οσσον ἔφ' Ἑρμίνη καὶ Μύρσινος ἐσχατῶσα.

^o *Araxum*] Ἀραξος Strabo. lib. VIII. pag. 337. ceterisque Geographis : a Dyme, stadiis LX. Ex adverso Acarnaniæ respondere ait Agathemerus Geogr. I. 5. ἄκρον Ἀραξος, ἀντιπρόσωπον Ἀκαρνανίᾳ.

^p *Chelonates*] Ὁ Χελωνάτας Agathemero, loc. cit. et Strab. lib. VIII. pag. 337. Dorica dialecto : communi, Χελωνίτης ἔκρα Ptolem. III. 16. Hodie *Capo di Chiarenza*.

^q *Cyllenen*] Κυλλήνη Eleorum navale, apud Thucyd. lib. I. pag. 22.

Inde Eliorum ager,^u qui antea Epei vocabantur: ipsa Elis in mediterraneo, et a Pylo^v XII. M. passuum intus¹⁰ delubrum Olympii Jovis,^w ludorum claritate fastos Græciæ^x complexum. Pisæorum^{11y} quondam oppidum, præfluente Alphæo amne. At in ora promontorium Ichthys.^z Amnis Alphæus^a navigatur VI. pass. mill. prope oppida, Aulona,¹² et Leprion. Promontorium Platanodes:^{13b} omnia hæc ad occasum versa.

Gronov.—10 Eædem edd. XII. M. pass. Intus, &c.—11 *Pisæorum* cod. Dalec. et Vet. ejusdem; aliis, *Pisa Genomani quondam*, &c.—12 Vet. Dalec. *navigabilis prope sex oppida, Aulos*; Codd. Dalec. et Chiffi. *navigatur sex prope o. Aulon*; Gronov. et al. *navigatur in oppida Aulos*.—13 *Platanistus* Gronov. et al.

NOTÆ

‘Mercurium ibi natum arbitrantur,’ inquit Mela II. 3. Hodie *Chiarenza*: agrumque finitimum Galli vocant, *le Duché de Clurence*.

^t *Phlius*] Φλιοῦς Ptolemæo, in mediterraneis Sicyoniæ oppidis, III. 16. et Straboni, mox laudando.

^s *Quæ regio*] Phliasia dicta, Φλιασία Strab. lib. VIII. pag. 382. quam et Aræthyream prius appellatam scribit. Homerii locus est Iliad. B. 571. quem et Pausanias refert, lib. II. p. 107. Ὀρνειῖας τ' ἐνέμοντο, Ἀραιθυρέην τ' ἐρατεινήν.

^t *Asopis*] Ἀσωπία, Pausan. lib. II. pag. 85. et Straboni loc. cit. *Asopis* prius perperam legebatur.

^u *Eliorum ager*] Strab. lib. VIII. p. 310. ὕστερον δ' ἀντ' Ἐπειῶν Ἡλεῖοι ἐκλήθησαν. Hesychius, p. 349. Ἐπειοὶ, οἱ Ἡλεῖοι, καὶ οἱ πλησιόχωροι. Ipsa urbs Ἥλις Ptolem. III. 16. ceterisque.

^v *A Pylo*] Hæc Pylos Eliaca, seu Triphyliaea appellata Straboni lib. VIII. p. 351. ὁ Πύλος Ἡλεκτικός, ἡ Τριφυλιακός, Nestoris patria.

^w *Olympii Jovis*] Stadiis ab Elide trecentis, Strab. lib. VIII. p. 353. hoc est, pass. mill. XXXVII. et quingentis pass.

^x *Fastos Græciæ*] Olympicorum

enim ludorum beneficio, exacta postmodum notitia temporum observata: per Olympiadas deinceps, quod spatium annorum quatuor fuit, compositi ordinatque fasti, in quibus res gestæ et insignia quæque notari consueverunt. Ludorum Hercules auctor: instaurator Iphitus existimatus. Olympias prima capit annis quatuor et viginti, ante Romanam conditam.

^y *Pisæorum*] Πίσα πόλις τῆς Ὀλυμπίας, Stephano. Ptolemæo, Ὀλυμπία Πίσα, III. 16. Deleta urbis, situm causamque excidii, describit Pausan. lib. VI. p. 386. Regio Πισάτις Straboni lib. VIII. p. 356. qui urbis rudera inter duos montes Ossam et Olympum extare quibusdam creditum: Pisam ullam unquam extitisse negatum ab aliis tradit.

^z *Ichthys*] Ἰχθὺς ἄκρα in Elide, juxta Alpei ostia, Ptolem. III. 16.

^a *Alphæus*] Ἀλφεῖος Ptolemæo, loc. cit. ceterisque. Vide Notas et Etemend. num. 12. Navigator Alphæus, inquit, procul a mari, juxta ipsa Arcadiæ, quæ pars mediterranea Achaïæ est, oppida duo, Aulona et Leprion, ad sex usque millia passuum ab his oppidis. Αὐλῶν, πόλις Ἀρκαδίας, Stephano. De Leprio dicemus c. 16.

vii. Ad meridiem autem Cyparissius sinus cum urbe Cyparissa^c LXXII. millium passuum circuitu. Oppida: Pylos,^d Methone:^e locus Helos,^f promontorium Acritas:^g sinus Asinæus,^h ab oppido Asine, Coronæusⁱ a Corone. Finiuntur Tænaro^j promontorio. Ibi regio^k Messenia duodeviginti montium. Amnis Pamisus.^l Intus autem ipsa Messene,^m Ithome, Æchalia, Arene, Pteleon,ⁿ Thryon,

NOTÆ

^b *Platanodes*] Πλατανάδης Strab. lib. viii. p. 348. Vide Notas et Emend. num. 13.

^c *Cyparissa*] Κυπαρισσαία Stephano: Ptolemæo iii. 16. Κυπάρισσαι, in Messenia. Eustathio, in Iliad. B. p. 297. πόλις Μεσσηνίας. Hodie Arcadia. Incolæ, Straboni lib. viii. p. 345. Κυπαρισσεῖς. Hic porro ager Messeniacus incipit, Ptolemæo iii. 16. oppida quæ sequuntur Messeniæ accensente. Cyparissio sinui ab oppido nomen, *Golfo del Arcadia*.

^d *Pylos*] Πύλος in Messenia, prope Μεθώνην. Hæc Messeniaca Pylos, ab aliis diversa: fuit enim tergemina civitas ejus nominis, ut Strabo admonet, lib. viii. p. 351. Frustra Meursio Tylos hoc loco, vel Ætylos scribente, in Miscell. Lacon. lib. iv. p. 274.

^e *Methone*] Μεθώνην Messeniæ Ptolemæus, loc. cit. et Strab. lib. viii. p. 359. Laconicæ Stephanus adjudicat, Thucydiden secutus, lib. ii. p. 116. Hodie *Modon*.

^f *Locus Helos*] Seu loci id nomen fuerit circa Alpheum, seu urbis jam dirutæ. Strab. lib. viii. p. 350. Ἑλος δ' οἱ μὲν περὶ τὸν Ἀλφειὸν χώραν τινὰ φασιν· οἱ δὲ καὶ πόλιν. At dirutam urbem a Spartanis, Pausanias prodidit lib. iii. p. 162. atque ipse etiam Strabo ex Homero, p. 363.

^g *Acritas*] Ἀκρίτας ἄκρα Ptolem. iii. 16. et Pausan. lib. iv. pag. 282. juxta Methonem, Strab. lib. viii. p. 359. Hodie *Capo Venetico*.

^h *Asinæus*] Ἀσιναιὸς ἀπὸ τῆς Μεσσηνιακῆς Ἀσίνης, Straboni loc. cit. Exciderat id oppidum ætate Pausaniæ, ipso teste lib. ii. p. 154. Sinni nomen alterum Messeniaco, a Messene fuit. Strabo, loc. cit.

ⁱ *Coronæus*] Ab oppido Κορώνη, quod oppidum Messenæ proximum est, apud Ptolem. iii. 16. Sinus ipse Messeniaci pars quædam est, et recessus interior.

^j *Tænaro*] Ταίναρον Pausan. lib. iii. p. 212. Ταυνάρια ἄκρα Ptolemæo, loc. cit. Asinæum sinum a Coronæo determinat: Hodie *Cap de Matapan*, et *Cap des Cailles*, a coturnicum quæ illic est copia.

^k *Ibi regio*] Hæc quæ diximus oppida, inquit, regio Messeniaca complectitur, et simul montes xviii.

^l *Pamisus*] Πάμισος, Pausan. lib. iv. p. 280. Eidem Πάμεισος, p. 221. Mela ii. 3. 'In Asinæo flumen Pamisus.'

^m *Messene*] Μεσσήνη. Homero Iliad. B. 582. Μέσση. Hodie *Messenigo*.—'In nummo ex ære mediocri in Museo nostro, caput turritum, idemque velatum est, argumento liberæ civitatis: titulus MECCHNIQN. Parte altera Æsculapii stantis effigies est, sine epigraphe: latere sinistro corona laurea.' *Ed. sec.*—Sequuntur deinde Ἱθώμη Μεσσήνης Stephano, et Pausan. lib. iv. p. 233. Arx ea Messenes fuit, ut Corinthi Acrocorinthus: auctor Strab. lib. viii. p. 361. Οἰχαλία Strab. lib. viii. p. 350. prope Messe-

Dorion, Zancle,¹ variis clara temporibus. Hujus sinus^o circuitus LXXX. M. pass. trajectus vero XXX. M.

VIII. Dehinc a Tænaro ager Laconicus, liberæ gentis:^a et sinus^b circuitu CVI.¹ ^c mill. trajectu XXXIX. mill. Oppida: Tænarum,^d Amyclæ,^e Pheræ,^f Leuctra:^g et intus Sparta,^h Theramne:² ⁱ atque ubi fuere Cardamyle,^j Pitane, Anthane: Locus Thyrea,^k Gerania.¹ Mons Taygetus,^m am-

//////////

CAP. VII. 1 Codd. Dalec. Zande; Vet. ejusdem, *Thamiræ*.

CAP. VIII. 1 Ita codd. Harduin. Tolet. et Dalec. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. CCVI. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmii, Dalec. Elz. et Gronov.—2 *Therennæ* Vet. Dalec. Mox, *Antiane* Chiffli. *Auxiane* cod. Da-

NOTÆ

nen, unde Μεσσηνίς Οἰχαλία, Stephano. Ἀρήνη eidem Stephano, de qua vide Notas et Emend. num. 14.

^a *Pteleon*] Πτελεόν, Ὀρύον Homero Iliad. B. 592. Δάριον. Sola Zancle in hoc tractu ceteris scriptoribus neglecta: etsi variis singula temporibus, deinceps alia ex aliis, claruisse Plinius asseveret. Vide Notas et Emend. num. 15.

^o *Hujus sinus*] Messeniaci: hodie Golfe de Coron.

^a *Liberæ gentis*] Strabo, de Spartanis seu Lacedæmoniis, lib. viii. p. 365. eos in eximio honore habitos a Romanis ait, libertatemque retinuisse: præter socias operas nihil quicquam Romanis pependisse: Καὶ ἔμειναν ἐλεύθεροι, πλὴν τῶν φιλικῶν λειτουργιῶν ἄλλο συντελοῦντες οὐδέν. Hodie hujus tractus incolæ les Mainotes vulgo appellantur: a Turcarum quoque etiamnum tyrannide liberi.

^b *Et sinus*] Laconicus: hodie Golfe de Colochina.

^c *CVI. mill.*] Ita R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Tolet. &c. non cxi.

^d *Tænarum*] Solin. cap. 7. p. 22. 'Est et oppidum Tænaron, nobili vetustate.' Ταίναρον, a promontorio ejusdem nominis, stadiis XL. dissitum, teste Pausan. lib. iii. p. 212.

^e *Amyclæ*] Ἀμύκλαι Strab. lib. viii. p. 363. 'Silentio quondam suo pessumdata,' inquit Solinus, loc. cit.

^f *Pheræ*] Φεραί Ptolem. iii. 16. Φηραί Strab. lib. viii. p. 367. et Homero Iliad. B. Φαρά Messeniæ Stephano, cujus oppidi civis Φαραίτης: apud Pausan. lib. iii. p. 161. Φαρείτης.

^g *Leuctra*] Λεῦκτρον τὸ Λακωνικόν, Strab. lib. viii. p. 361. longe diversum oppidum a Leuctris Bæotiæ, Lacedæmoniorum clade nobilitatis.

^h *Sparta*] Quæ et Λακεδαίμων. Quatuor circiter mill. pass. a ruderibus antiquæ Lacedæmonis excitatum est oppidum *Misithra*, facto ei nomine a minuto caseo, quem sic indigenæ vocant. Ruderibus nomen hodie est *Paleochori*, quasi παλαιὰ χώρα, *vetus ager*.

ⁱ *Theramne*] Θεράμναι Stephano, pag. 303. Θεράπνη Pausaniæ, juxta Spartam, lib. iii. p. 187. Harpocrat. Θεράπνη, τόπος ἐστὶν ἐν Λακεδαίμονι.

^j *Cardamyle*] Καρδαμύλη Homero Iliad. I. 150. Πιτάνη, Pausan. lib. iii. p. 192. Pindaro quoque, Olymp. Ode vi. juxta Enrotam amnem Ἀνθάνα, vel Ἀνθεία, de qua vide Notas et Emendationes num. 16.

^k *Locus Thyrea*] Θουρία Straboni

nis Eurotas,ⁿ sinus Ægilodes,^o oppidum Psammathus.^p Sinus Gytheates^q ab oppido: ex quo Cretam insulam certissimus cursus.³ Omnes autem^r Maleæ⁴ promontorio includuntur.

IX. Qui sequitur sinus ad Scyllæum,^a Argolicus^b appellatur, trajectu quinquaginta M. pass. idem ambitu CLXII.^c millium.¹ Oppida: Boea,^d Epidaurus Limera cognomine,

~~~~~

lec. *Anteia* Strab. Ἀντήρη Thucyd.—3 Margo Dalec. et Gronov. *brevissimus* cursus.—4 *Omnia autem Maleo* Gronov. et al. vett.

CAP. IX. 1 Vet. Dalec. *C duo millia*; cod. Dalec. *C. LII. millium*; edd. vett.

NOTÆ

lib. viii. p. 360. Meminit Herod. lib. 1. n. 82. p. 34. loci, sive agri, qui Thyrea vocatur, χάρον καλεομένου Θυρέης, in confinio Laconicæ, Argolicæque, Diodoro teste in Bibl. lib. xii. pag. 116. Vastatam incensamque urbem, docet Thucyd. lib. iv. p. 289. Solinus cap. 7. p. 22. 'Ubi quondam fuere Thyreæ, nunc locus dicitur: in quo anno xviii. regni Romuli, inter Laconas et Argivos memorabile bellum fuit.' Statius Theb. iv. 47. 'Et Lacedæmonium Thyre lectura cruorem.'

¹ *Gerania*] Γερηνία Pausan. lib. iii. pag. 204. Hanc ab Homero dictam esse Ἐνόπην, Iliad. I. 150. tum ipse prodidit, p. 214. tum etiam Strab. lib. viii. p. 360. Messeniæ a Stephano accensetur.

^m *Taygetus*] Ταΰγετον ὄρος Strab. lib. viii. p. 362. *Les Montagnes des Mainotes*.

ⁿ *Eurotas*] Εὐρώτας, hodie *Basilipotamo*. Multa de eo Strab. lib. viii. p. 343.

^o *Ægilodes*] Αἰγυλώδης. Vide Notas et Emend. num. 17.

^p *Psammathus*] Ψαμμαθοῦς, πόλις Λακωνική, Stephano: Portus est Scylaci Ψαμμαθοῦς, p. 16.

^q *Gytheates*] Ab oppido, quod Stra-

bo Γύθειον, loc. cit. Plinius ipse vi. 39. Gythium vocat. Pausan. lib. iii. p. 203. Γύθειον. Stephanus quoque: cui gentile nomen est Γυθείτης. Livius 'Gythium,' lib. xxxiv. p. 412.

^r *Omnes autem*] Sinus videlicet, Laconicus, Ægilodes, Gytheatesque. Μαλέα ἄκρα ei promontorio nomen est apud Scylacem, p. 16. et Ptolem. iii. 16. Μαλέαι apud Strabon. lib. viii. p. 363. ἄκρα τῆς Μαλέας, apud Pausan. loc. cit. p. 207. Hactenus perperam editum, *omnia*, et mox *Maleo* pro *Maleæ*. Hodie est *Capo di S. Angelo*.

^a *Scyllæum*] Σκύλλαιον, Strab. lib. viii. p. 368. et Scylaci, p. 19. Σκύλλαιον ἄκρον Ptolem. iii. 16. Nunc *Capo de Schilli*.

^b *Argolicus*] Golfo di Napoli.

^c *CLXII.*] Ita Mss. R. 1. 2. Colb. &c. non, ut editi, *CLXXII*.

^d *Boea*] Βοία πόλις Scylaci, p. 16. Apud Pausan. lib. iii. p. 204. inter oppida Eleutherolaconum ista numerantur: Βοιαί, Ζάραξ, Ἐπίδανρος ἡ Λιμρά, κ. τ. λ. Illius incolæ Βοιαταί appellati. Ζάρηξ Stephano πόλις Λακωνική. Pausaniæ quoque, lib. i. p. 71. a Zarece Musico. Epidanro id cognomen inditum, a commoditate portuum, ait Schol. Thucyd. Δὰ τὸ

Zarax, Cyphanta^e portus. Amnes :^f Inachus, Erasinus, inter quos Argos Hippium^g cognominatum, supra locum² Lermen,^h a mari duobus m. pass. novemque additis millibus, Mycenæ :ⁱ et ubi fuisse^j Tiryntha tradunt : et locus Mantinea.^k Montes :^l Artemius, Apesantus, Asterion, Parparus, aliique^m undecim numero. Fontes : Niobe,ⁿ

et Gronov. centum septuaginta duorum millium.—2 Ita codd. Harduini et Chiff. item edd. Harduini 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. lacum edd. vett. et Gro-

NOTÆ

πολλοὺς ἔχειν λιμένας ἀντὶ τοῦ Λιμενηρά. Nunc quoque *Epedaura* vocant : non, ut quidam volunt, *Malvasia*, *Monembasiave*.

^e *Cyphanta*] Κυφάντα λιμὴν in Argolico sinu, apud Ptolem. lib. III. c. 16. Et Κυφάντων inde oppidum stadiis decem a mari, teste Pausan. lib. III. in Lacon. p. 209.

^f *Amnes*] Ἰναχὸς Argos Hippium alluit, apud Strabon. lib. VIII. p. 370. quamobrem et Inachium mox appellatur. Eodem Argiæ agro labi dicitur Ἐρασίνος, p. 371. ubi de ejus ortu, cursuque, multa.

^g *Argos Hippium*] Sive quod idem est, Ἰππόβοτον, ut Homerus cecinit, *Iliad.* Γ. 75. quod pascendis equis campos haberet optimos. Vide Varon. de Re Rust. I. 1. p. 75. Hujus navale ac portus Nauplia fuit, ut ex iis Scylacis verbis confici potest, p. 19. Μετὰ δὲ Λακεδαίμονα πόλις ἐστὶν Ἀργὸς, καὶ ἐν αὐτῇ Ναυπλία πόλις καὶ λιμὴν. Et Strab. lib. VIII. p. 368. ἡ Ναυπλία τὸ τῶν Ἀργείων ναύσταθμον. Hodie *Napli de Romanie*, vel *Napoli* : unde sinui nomen.

^h *Locum Lermen*] Ita libri Mss. omnes : ut non de palude illa hæc accipienda sint, quam hydra, Herculisque labor nobilitavit, sed de loco, qui multo propior mari, amni paludique Lernæ, cognominis fuerit. Λέρην op-

Delphi. et Var. Clas.

pidum in Laconica Ptolemæus locat, III. 16. situ præpostero. Rectius Mela II. 3. p. 34. 'In Argolico sinu sunt noti amnes, Erasinus atque Inachus : et notum oppidum Lerne.'

ⁱ *Mycenæ*] Μυκῆναι. Negat has jam tum ævo suo superfuisse Strab. lib. VIII. p. 377.

^j *Ubi fuisse*] Intereidisse innuit. Τίρυνθα Strabo quoque nominat, p. 372. Excisam ab Argivis docet Pausan. lib. II. p. 115. et 131.

^k *Mantinea*] Diversa hæc est ab Arcadica, de qua cap. 19. Illam enim superstitem, hanc deletam, familiari illo suo Atticismo, locus, admonet.

^l *Montes*] Artemius est, qui Pausaniæ lib. II. p. 130. et lib. VIII. Arcad. p. 464. Ἀρτεμῖσιος dicitur, ab Ἀρτέμιδος, hoc est, *Dianæ templo*, istic dedicato. Apesantus, Ἀπέσας Pausaniæ eidem, lib. II. p. 111. Sic 'elephas' et 'elephantus' dicimus. Mons Nemeæ dicitur ex Pindaro et Callimacho, apud Stephan. Ἀστερίων amni cognominis videtur, qui ex eo monte manat, quem in Argivo agro labi Pausanias prodidit, lib. II. De Parparo ceteri scriptores silent.

^m *Aliique*] Ut Λυκῶνῃ, ex quo Erasinum erumpere Pausanias ait, loc. cit. p. 129. Et Neris apud Statium, Theb. IV. 46. quod montis Argivi no-

Plinius.

3 A

Amymone,^o Psamathe.^p A Scyllæo ad Isthmum CLXXVII. M. pass. Oppida: Hermione,^q Trœzen,^r Coryphasium:^s appellatumque alias Inachium,^t alias Dipsium Argos. Portus Schœnitas,³ ^u sinus Saronicus^v olim, querno nemore redimitus, unde nomen, ita Græcia^w antiqua appellante quercum. In eo^x Epidaurum oppidum, Æsculapii delubro celebre: Spiræum^y promontorium, portus Anthedon,^{4z}

nov.—3 *Chenitas* Tolet. *Chænites* edd. vett. et Gronov. *Schœnites* Harduin. 1.

NOTÆ

men esse Placidus Lactantius ex Callimacho refert, &c.

ⁿ *Niobe*] A Niobe Pelopis sorore, Amphionis conjuge, nomen habet. Vide Strab. lib. viii. p. 360.

^o *Amymone*] Ἀμυμώνη prope Leren paludem, teste Strab. p. 371. Ovid. Metamorph. ii. 239. 'Quærit Bœotia Dircen, Argos Amymonen.' Idem Amymonius, idem postea Lernæus fons appellatus, inquit Hygin. fab. 169. fol. 37. A Danaï filia nomen accepisse, auctor est Pausan. lib. ii. p. 156.

^p *Psamathe*] Ψαμάθη. Meminit fontis hujus Valerius Argon. i. 'Qui tenet undisonam Psamathem.'

^q *Hermione*] Ἑρμιόνη Pausan. lib. ii. p. 149. et Strab. lib. viii. p. 373. Ptolemæo quoque iii. 16. prope Scyllæum.

^r *Trœzen*] Τροιζήν. Mela ii. 3. 'Trœzenii fide societatis Atticæ illustres.'

^s *Coryphasium*] Id promontorio nomen est in hoc ipso tractu, apud Pausan. lib. iv. in Messen. pag. 284. Κορυφάσιον.

^t *Alias Inachium*] Et præter memorata proxime oppida, inquit, Argos etiam est Hippium cognominatum, appellatumque idem alias Inachium, ab Inacho amne quo alluitur, alias Dipsium, ab amœnitate. Vide No-

tas et Emend. num. 18.

^u *Portus Schœnitus*] Σχοινίτης λιμήν. Vide Notas et Emend. num. 19.

^v *Saronicus*] Σαρωνικός κόλπος, Ptolem. iii. 16. Hodie, Golfo di Egina, ab insula Ægina in eo sinu posita.

^w *Ita Græcia*] Id confirmat Callimachi Scholiastes, ad illum Poëtæ versum 22. hymni in Jovem: Ἡ πολλὰς ἐφύπερθε σαρωνίδας. Σαρωνίδας, inquit, δρῦς· διὰ τὸ σεσηρότα καὶ συνεστραμμένον τὸν φλοιδὸν ἔχειν. Hesychius: Σαρωνίδες, αἱ διὰ παλαιότητα κεχρηνῖαι δρῦες. Aliter tamen Pausanias, et Eustath. in Dionys.

^x *In eo*] Meridionali sinus Saronici littore. Ἐπίδανρος Strab. lib. viii. p. 374. in medio sinu, contra Æginam insulam. De Æsculapii illic delubro fuse Pausanias disserit, lib. ii. Strab. lib. viii. pag. 374. aliique.

^y *Spiræum*] Hanc oram similiter Saronici sinus Ptolemæus describit: Ἐπίδανρος, Σπείραιον ἕκρον, Ἀθηναίων λιμήν, (pro Ἀνθηδών λιμήν,) Βουκέφαλον λιμήν.

^z *Anthedon*] Diversa hæc plane ab Anthedone Bœotiæ, ut situs ipse admonet, cum sit in opposito Saronici sinus littore, meridionali scilicet illa, Boreali, extra Peloponnesum et Achaïam. In Mss. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. et Chiffli. *Anthedus*.

et Bucephalus: et quas supra^a dixeramus, Cenchreae, Isthmi pars altera^b cum delubro Neptuni^c quinquennialibus^d inclyto ludis. Tot sinus^e Peloponnesi^f oram^g lancinant, tot maria allatrant. Siquidem a septemtrione Ionium irrumpit: ab occidente, Siculo pulsatur: a meridie, Cretico urgetur: ab oriente brumali,^g Ægæo: ab oriente solstitiali, Myrtoo,^h quod a Megarico incipiens sinu, totam Atticam alluit.

x. (vi.) Mediterranea ejus^a Arcadia maxime tenet, undique a mari remota: initio Drymodes,ⁱ^b mox Pelasgis^c appellata. Oppida ejus:^d Psophis, Mantinea,^e Stymphalum,^f

////////

in Not.—4 *Anthedus* Chiff.—5 *Peloponnensem oram* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.

NOTÆ

^a Quas supra] Cap. 5.

^b Isthmi pars altera] Hæc Solinus totidem plane verbis exscripsit, cap. 7, pag. 22.

^c Neptuni] Qui ex eo ΠΟΣΕΙΔΩΝ ΙΣΤΜΙΟΣ, appellatur, in nummo Neronis Augusti e Gaza Regia. Ed. sec.

^d Quinquennialibus] Ansonius sic etiam locutus, Idyll. xxv. 'Hæc quoque temporibus quinquennia sacra notandis Isthmia Neptuno data sunt.' At Isthmia tamen, non pentaëterica, sed trieterica fuerunt, ut ex Pindaro liquet, Nemeor. Ode vi. vs. 69. et ejus Scholiaste: hoc est, post tres annos completos ea edebantur: ita ut pentaëterica, sen quinquennalia dici quoque poterint: quod quinto post anno quo primum erant edita, repeti consueverant: tribus tantum interjectis annis integris intermitteri.

^e Tot sinus] Omnino decem, tam exiguum Peloponnesi oram undequaque laciniant, vel, ut Pomponius loquitur, ii. 3. pag. 34. lacerant. Vide Notas et Emend. num. 20.

^f Peloponnesi] Ita Mss. omnes: editi perperam *Peloponnensem*, id quod neque Grammaticæ leges ipsæ ferre possunt.

^g Ab oriente brumali, Ægæo] Insinitia hæc verba videntur: carent enim iis Mss. plerique: habet ea tamen Solinus, lib. vii. cap. 22. qui hæc transcripsit a Plinio.

^h Myrtoo] Τὸ Μυρτώων Straboni, lib. vii. pag. 323. pars est Ægæi maris.

^a Mediterranea ejus] Peloponnesi scilicet Arcadia umbilicum tenet.

^b Drymodes] Ita Mss. omnes. Δρυμώδης, sylvestris, nemorosa, stirpibus arboribusque conferta. Prius *Drymodis* perperam legebatur.

^c Pelasgis] Nicolao Damasc. in Excerptis, pag. 494. Pausaniæ lib. viii. pag. 459. et Stephano, Πελασγία.

^d Oppida ejus] Ψωφίς, πόλις Ἀρκαδίας Stephano, et Pausaniæ loc. cit. pag. 491. Ptolemæo quoque iii. 16.

^e Mantinea] Μαντίνεια Straboni, lib. viii. pag. 388. Pausaniæ, pag. 467. Plutarcho in Agide, pag. 808. et Xenoph. Hist. Græc. lib. v. pag. 551. Poëtica licentia, Nonno Dionys. lib.

Tegea,^g Antigonea,^{2h} Orchomenum,ⁱ Pheneum, Palantium,^j unde Palatium Romæ: Megalopolis,^k Gortyna,^{3l} Bucolium, Carnion,^m Parrhasie,ⁿ Thelpusa,^o Melænæ,^p Heræa,^q Pylæ,^{4r}

CAP. X. 1 *Drimodis* Ald. Junt. Basil. et Lugd. Erasmi. *Drymodis* Elz. et Gronov.—2 *Antigonia* Vet. Dalec.—3 Ita codd. Laet, Chiff. et Harduin. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Cartina* codd. Dalec. et Laet. *Catina* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. Mox, *Bocalium* edd. vett. et Gronov. *Balium* codd. Dalec. *Buphagium* margo edd. Dalec. et Gronov. Deinde, pro *Carnion*, ibid. *Carnon*; Chiff. aliique *Cramnon*; Gronov. et edd. vett. *Carmon*; cod. Dalec. *Charnon*. Paulo post, pro *Thelpusa*, Vet. Dalec. *Telpusa*; et pro *Melænæ*, Gronov. et edd. vett. *Melanæa*.—4 'Corrupte quidem cod. Reg. 1. *File*; sed probat emendandum, *Pylæ*.' Brotier. Edd. vett. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Pyle*. Mox *Pallena* Chiff. *Pellana* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec.

NOTÆ

xiii. pag. 368. *Μαντινέη*. Hic pugna ad Mantineam dicta, ubi Epaminondas cum Lacedæmoniis et Arcadibus postremo prælio conflixit, in quo victor ex vulnere paulo post occubuit, anno 2. Olymp. cv.

^f *Stymphalum*] *Στύμφαλον* est etiam Stephano: Pausaniæ, pag. 460. a fonte cognomine, *Στύμφηλος* a monte, Hesychio: *Στύμφηλος, πόλις ἢ ὕρος Ἀρκαδίας*, mallem, *καὶ ὕρος*.

^g *Tegea*] *Τεγέαν* vocat Plutarchus in Agide, pag. 811. Incolæ, *Τεγεᾶται*, Thucyd. lib. v. pag. 388. Vide Notas et Emend. num. 21.

^h *Antigonea*] In locum veteris Mantineæ excitata urbs, atque in ejus vicinio: unde pro eadem a plebisque habita. Ptolem. iii. 16. *Ἀντιγόρεια, ἢ καὶ Μαντίνεια*. In gratiam Antigoni Regis id nomen Mantineæ factum, auctor est Pausan. lib. viii. pag. 468.

ⁱ *Orchomenum, Pheneum*] Utrinsque meminit Homerus, Iliad. B. Οἱ φέροντο τ' ἐνέμοντο, καὶ Ὀρχόμενον πολύμηλον. Herodoto, lib. vii. pag. 451. n. 202. *Ὀρχόμενος τῆς Ἀρκαδίας*, ut a Thessalico Orchomeno distinguatur,

de quo cap. 15.

^j *Palantium*] *Παλάντιον πόλις Ἀρκαδίας*, Stephano. Romæ Palatium, de Arcadiæ oppidi *Παλλαντίου* nomine, ab Evandro Rege appellatum esse, quod nomen consecuta ætas duabus summotis literis *l* et *n* extulerit, auctor est etiam Pausan. lib. viii. pag. 525. et Dionys. Halic. Antiq. Rom. lib. i. pag. 25. Virgilius 'Pallanteum' oppido nomen fecit: Solinus quoque, c. 1. p. 2. et c. 7. p. 22.

^k *Megalopolis*] Polybii historici Megalopolitani patria: de qua Comicus, apud Strab. lib. viii. pag. 388. *Ἐρημία μεγάλη ἐστὶν ἡ Μεγαλόπολις. Est solitudo magna nunc Megalopolis.*

^l *Gortyna, Bucolium*] *Γορτύννα, Βουκόλιον*. Vide Notas et Emendationes num. 22.

^m *Carnion*] Ab amne, ut videtur, cognomine, qui *Καρνίον* a Pausania appellatur, lib. viii. p. 510. In libris hactenus editis, *Carmon*. Forte etiam *Κρώμων* esse possit, cujus idem Pausanias meminit loc. cit.

ⁿ *Parrhasie*] *Παρθᾶσιοι* incolæ appellati a Pausan. p. 498. et Strabone, lib. viii. p. 336. Oppidum ipsum

Pallene,^s Agræ,^t Epium, Cynætha, Lepreon Arcadiæ, Parthenium, Alea,^u Methydrium,^v Enispe, Macistum, Lampe,^s Clitorium, Cleonæ, inter quæ duo oppida, regio Nemea,^w Bembinadia vocitata. Montes^x in Arcadia, Pholoë cum^y oppido: item Cyllene,^z Lycæus,^a in quo Lycæi Jovis delubrum: Mænalus,^b Artemisius,^c Parthenius,^d Lampeus,^e

Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—5 *Lampes* Vet. Dalec.—6 Vet.

NOTÆ

Πάρρασις Homero Il. B. 608. Stephanos quoque: Scholiastæ Apollonii, ad Argon. II. 523. Παρράσια.

^o *Thelpusa*] Θέλπουσα. Vide Notas et Emend. num. 23.

^p *Melænæ*] Stephanus: Μέλαιναί, πόλις Ἀρκαδίας, ἀπὸ Μελαινέως, κ. τ. λ. Ovidio, Papinioque, 'virides Melænæ.' Pausaniæ, p. 497. Μελαινεαί, ἀπὸ τοῦ Μελαινέως.

^q *Heræa*] Ἡραία, Pausaniæ, loc. cit. et Stephano.

^r *Pylæ* [*Pyle*] Forte rectius *Pylæ*, ex Stephano: Πύλαι, τόπος Ἀρκαδίας, καὶ Πυλαία.

^s *Pallene*] Παλλήνη. Vide Notas et Emend. num. 24.

^t *Agræ*] De Agris Arcadiæ, præter Plinium, nemo: Ἐπιον Herodoto memoratur, lib. IV. n. 148. p. 271. Κύναιθα Strab. lib. VIII. p. 388. et Pausan. lib. VIII. p. 485. Λέπρεον Arcadiæ Cic. ad Attic. VI. 2. et Herod. loc. cit. Parthenium videtur a monte cognomine appellatum, de quo mox.

^u *Alea*] Ἀλέα, Pausaniæ, p. 489. Ab Arcadiæ rege dicta, cui nomen Ἀλεως apud Diodor. Sic. Bibl. lib. IV. p. 239.

^v *Methydrium*] Μεθύδριον, Pausaniæ, p. 512. Ἐρίσπη Homero Il. B. 606. Μάκιστος Stephano. Λάμπη a monte ejusdem nominis, de quo postea. Κλείτωρ, Ptolem. III. 16. et Pausaniæ p. 487. Κλεωναί Strab. lib. VIII. p. 377.

^w *Nemea*] Νέμεα eo ipso situ sta-

tuitur a Pausan. lib. VIII. p. 477. et a Strab. loc. cit. Ibi et vicus Bembina, apud eundem Strab. ἡ Βέμβινα κώμη, unde regioni, ut arbitror, Bembinadiæ cognomen. Βελβίναν χωρίον haud procul Megalopoli agnoscit Plutarchus in Agide, p. 806. Hic sacra Græciæ certamina fieri consueverunt, Nemeæa appellata.

^x *Montes*] Accepta hæc a Mela II. 3. p. 33.

^y *Pholoë cum*] Stephano, Φολόη, πόλις Ἀρκαδίας. Pausan. lib. VI. p. 385. Φολόη ὄρος.

^z *Cyllene*] Κυλλήνη ὄρος Pausan. lib. VIII. p. 482. cujus in summo vertice ædes est Mercurii Cyllenii. Κυλλήνη ὄρος pariter Strab. lib. VIII. p. 388. et Scholiastæ Pindari, p. 55. Μελæ, 'Cyllenius.'

^a *Lycæus*] Ubi Λυκαίου Διὸς ἱερὸν, et Λυκαίατις χώρα, circumjacens ager a Pausania appellatur, p. 504. et 541. Item Straboni loc. cit.

^b *Mænalus*] Schol. Pindari, p. 89. Μαίναλον ὄρος Ἀρκαδίας, καὶ πόλις. Cives Μαινάδιοι, apud Thucyd. lib. V. p. 391.

^c *Artemisius*] De quo cap. 9. Ἀρτεμίσιος Apollodoro lib. II. de Diis, p. 111.

^d *Parthenius*] Παρθένιον ὄρος Diodoro Sic. Bibl. lib. IV. p. 239. Scholiastæ Pindari, p. 56. aliisque. Livius lib. XXXIV. p. 411. 'Parthenio monte superato, præter Tegeam,' &c.

^e *Lampeus*] Scholiastes Apollonii

Nonacris:^f præterque, ignobiles octo.^g Amnes: Ladon,^h e paludibus Phenei:ⁱ Erymanthus^j e monte ejusdem nominis, in Alpheum defluentes.^{6 k}

Reliquæ civitates in Achaia^l dicendæ, Aliphiræi,^{7 m} Abcatæ,ⁿ Pyrgenses,^o Paroreatæ,^p Paragenitæ, Tortuni, Typaneï,^q Thriasii,^r Tritienses.^s Universæ Achaiaë liber-

////////

Dalec. ejusdem cod. et Chiffi. *defluens*.—7 *Alithræi* Chiffi. Mox, pro *Paro*

NOTÆ

ad Argon. i. 127. Ἀάμπεια, ὅρος Ἀρκαδίας, ἀφ' οὗ καὶ ποταμὸς ῥεῖ Ἐρύμανθος. Partem esse Erymanthi montis auctor est Pausan. lib. viii. p. 491.

^f *Nonacris*] Nonacrin Arcadiae urbem, haud procul Pheneo, ad Stygis aquam, Νῶνακριν appellat Herod. lib. vi. n. 74. p. 358. a monte, ut apparet, cognomine. Stephanus quoque, et Hesych. Πεντέλεια, eidem Hesychio: unde Ladon amnis fluit.—^g Ejusdem oppidi nummus est singularis argenteus magni moduli: apud D. Abbatem de Fontenay. Ex parte una Dianæ caput cum pharetra exhibet: argumento venationis ibi celebratissimæ. Ex altera intra coronam lauream aquila est: supra ΔΗ. δῆμος, populus: ante os aquilæ, ΝΩΝ. Νῶνακριτῶν, *Nonacritarum*. Infra ἈΝΑΞΑΓΟΡΟΥ, *Anaxagoræ* Archontis. At mons est Plinio *Nonacris*, unde forsan et oppidulo adjacenti nomen.' *Ed. sec.*

^g *Octo*] E quibus Στύμφηλος Hesychio: Καύκων, Scholiastæ Callimachi, p. 3. Ἀκακῆσιον eidem, p. 19. Κάργειος vel Κερόνειος λόφος, eidem, p. 17. aliique.

^h *Ladon*] Λάδων Pausan. lib. viii. pag. 491. et Dionysio, vs. 417. Huic amni celeritatem poetæ, tarditatemque promiscue, ut metri ratio, non ut res ipsa postulat, attribuant. Ovid. Fast. v. 89. 'Arcades huc, Ladonque rapax.' Idem Met. i. 702. 'Donec arenosi placidum Ladonis ad amnem

Venerit.'

ⁱ *Phenei*] Oppidi superius memorati. Vide Notas et Emend. num. 25.

^j *Erymanthus*] Ita Pausan. lib. v. p. 298. Ἐκ δὲ Ἐρυμάνθου τοῦ ὄρους ὁμώνυμος τῷ ὄρει ποταμός. Stephanus quoque, pag. 273. Quin et Hesychius urbem ait fuisse amni montique cognominem.

^k *Defluentes*] Vide Notas et Emend. num. 26.

^l *In Achaia*] Non in Arcadia solum, de qua dictum est proxime: sed in Achaia, seu Peloponneso tota.

^m *Aliphiræi*] Stephano, Ἀλίφειρα, πόλις Ἀρκαδίας. Pausan. lib. viii. p. 497. Ἀλιφύρα. Livius lib. xxviii. p. 322. et Cic. ad Attic. vi. 2. Alipheram vocant.

ⁿ *Abeatæ*] Ab oppido, Ἀβέα, in Messenia apud Ptolem. iii. 16.

^o *Pyrgenses*] Quorum oppidum Πύργος, in Arcadia, apud Herod. lib. iv. n. 148.

^p *Paroreatæ*] Παρωρεάται. Vide Notas et Emend. num. 27. De Paragenitis et Tortunis, nihil compertum adhuc.

^q *Typaneï*] Ab oppido Elidis, de quo Stephanus: Τυκανέαι, πόλις Τριφυλίας. Ptolem. iii. 16. in mediterraneis Elidis urbibus habet Ἰπανίαν et Τυμπάνειαν, unam, ut sæpe solet, in duas civitates distrahens.

^r *Thriasii*] Libentius *Thriusii* sane

tatem Domitius Nero dedit.^t Peloponnesus in latitudine^u a promontorio Maleæ, ad oppidum Ægium^v Corinthiaci sinus CXC. M. pass. patet. At in transversum ab Elide Epidaurum,^w CXXV. M. ab Olympia^x Argos per Arcadiam LXIX. mill.^{10y} Ab eodem loco ad Phliunta dicta mensura^z est. Universa autem, velut pensante^a æquorum incursus natura, in montes VI. atque LXX. attollitur.¹¹

XI. (VII.) Ab Isthmi^b angustiis Hellas^c incipit, nostris¹

~~~~~

reatæ, Gronov. et edd. vett. *Pareatæ*. Paulo post, *Typhanæi* Chiff. —8 'Ita bene cod. Reg. 1.' *Brotier*. *Trittenses* edd. ante Brotier. —9 Margo edd. Dalec. et Gronov. *in latitudinem*. Mox, margo edd. Dalec. et Gronov. *oppidum Ægium*; Chiff. et cod. Dalec. o. *Rhegium*; Gronov. et edd. vett. o. *Lechæum*. Deinde, pro CXC. Gronov. et edd. vett. CLX. —10 Ita cod. Reg. 1. et Editio princeps, LXVIII. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. CLXIII. edd. vett. et Gronov. —11 Margo edd. Dalec. et Gronov. *attollitur*, quod recepit Brotier. *extollitur* in ceteris edd.

CAP. XI. 1 Vet. Dalec. a nostris. —2 Pagæi CLII. passibus et amplius in

NOTÆ

agnoverim: eosque, nisi me conjectura fallit, Plinius intelligit, quos Stephanus *Θριουσίους* vocat, ab oppido Elidis et Achaia, juxta Patras; *Θριούς*, πόλις παλαι τῆς Ἀχαιας, νῦν δὲ τῆς Ἡλείας. . . τὸ ἔθνικόν, Θριούσιος.

^s *Tritienses* [*Trittenses*] Vel *Tritien-*ses, ab oppido Arcadiæ Tritia, ejus Cicero cum Aliphra meminit, ad Attic. VI. 2. quæ et *Τρίταια*, Achaia civitas, Arcadiæ contributa, ut Pausanias ait, lib. VI. p. 366. unde et *Τριταίης* iidem, sen *Tritæenses* appellati.

^t *Nero dedit*] Ita Plutarchus, in T. Flaminio, p. 376. Philostr. lib. V. sub finem. Dio, lib. LXIII. p. 720. Suetonius, in Nerone, cap. 24. —'Res ea consignata in nummo perraro est, quem Seguinus descripsit, p. 200. secundæ editionis. Caput Neronis pars anterior exhibet: in parte aversa stat Dea, cum hac epigraphe: ΠΑΥΛΙΝ. in hanc nempe sententiam: 'Perpetuam Achaia Universæ Libertatem Lubens Indulsit Nero.' Ed. sec.

^u *In latitudine*] Sive latitudinem, sive longitudinem dixeris, perinde est: est enim utraque propemodum æqualis, ut ait Strab. lib. VIII. p. 335.

^v *Ad oppidum Ægium*] Ἀγριον Homero II. B. 574. Vide Notas et E-mend. num. 28.

^w *Epidaurum*] Illud Æsculapii delubro celebre oppidum, de quo cap. 9.

^x *Ab Olympia*] Pisa Olympia, de qua nos egimus ad cap. 6.

^y *LXIX. [LXVIII.] mill.*] Ita R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiff. non, ut editi, *LXIII*.

^z *Dieta mensura*] Cap. 6.

^a *Velut pensante*] Terrarum quam fecit jacturam, lacerata ora tot sinibus, ingressuque æquorum, multitudine montium compensante natura.

^b *Ab Isthmi*] Hæc totidem verbis Solinus, cap. 7. p. 23. et Martianus, lib. VI. cap. de tertio Europæ sinu, p. 240.

^c *Hellas*] Igitur Peloponnesus extra Helladis fines: alii etiam eo no-

Græcia appellata. In ea prima Attica, antiquitus Acte vocata.^d Attingit Isthmum parte sui, quæ appellatur Megaris,^e a colonia Megara,^f e regione Pagarum.^g Duo hæc oppida excurrente Peloponneso sita sunt, utraque ex parte velut in humeris Helladis. Pagæi, et amplius ² Ægosthenienses^h contributi Megarensibus. In ora autem,ⁱ portus Schoenus. Oppida: Sidus,^j Cremmyon,³ ^k Scironia saxa^l vi. mill. longitudine, Geranea,^m Megara,ⁿ Eleusin.^o Fuere

eodem codice.—3 *Cremyon* Gronov. et al. vett. Mox, pro *VI. mill.* quod exhibent Chiffli. aliique codd. ap. Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller.

NOTÆ

mine Peloponnesum complexi. Helladis nomen vagum certas sedes et fixas nullas habuit: modo angustis limitibus coarctatum, modo dilatatum longius.

^d *Acte vocata*] Ἀκτὴ et Ἀκτική, teste Eustathio in Dionys. vs. 413. p. 60. Id ei nomen hæsit, inquit Harpocratio, quod maxima pars Atticæ littoralis sit: est enim ἀκτὴ, littus, et maritima regio. Harpocr. verbo, Ἀκτὴ. Vide et A. Gell. xiv. 6. p. 777. Stephanus ab Ἀκταίῳ quodam eam appellationem derivatam nugatur. Hodie le Duché de Setines.

^e *Megaris*] Μεγαρὶς τῆς Ἀττικῆς μέγας, Strab. lib. ix. p. 392.

^f *Colonia Megara*] Nunc etiam retinet nomen *Megara*.—⁴ Nummus cum clypeo et amphora apud Goltzium, Tab. xvii. 3. qua parte amphora sive cantharus est. Hinc ΗΙΞ, inde MEN sic interpretamur: Ἡρακλεία ΙΣΧΥΙ ΜΕΓΑΡΕΙΣ ΝΙΚΗΤΑΙ. Herculeo robore Megarenses nunc victores: vel Μεγαρεῖς Ἡνίκησαν. Ed. sec.

^g *Pagarum*] Quas in intimo recessu sinus Corinthiaci prope Isthmum positas vidimus, cap. 4. Παγαὶ Μεγαρικά Straboni in Epitome lib. vii.

^h *Ægosthenienses*] Stephanus: Αἰγόσθενες, πόλις Μεγαρίδος τὸ ἐθνικὸν, Αἰγόσθενες, κ. τ. λ. Pagæi, inquit Pli-

nus, et præterea Ægosthenienses additi Megarensibus, Megaridem regionem constituunt. Ita Pausan. lib. i. p. 82.

ⁱ *In ora autem*] Saronici sinus litore, prope Isthmum, Corinthum, et Cenchreas. Σχοινοῦς λιμὴν Strab. lib. viii. p. 369.

^j *Sidus*] Σιδούς, Megarensium navale. Vide Notas et Emendat. num. 29.

^k *Cremmyon*] Τεῖχος Κρεμμύων, oppidulum, Scylaci p. 20.

^l *Scironia saxa*] Mela ii. 3. 'Scironia saxa, sævo quondam Scironis hospitio etiam nunc infamia.' Quod hanc regionem montanam latrocinii infestam prædo habuerit, cui Σκέρων nomen fuit, teste Strab. lib. ix. p. 391. et Ovid. Met. vii. 445. aliisque: inde Σκειρωνίδες πέτραι, Zephyrique inde spirantes, Σκέρωνες appellati sunt. Hodie Caki scala, locus adhuc infestus prædonibus. Vide Notas et Emendat. num. 30.

^m *Geranea*] Γεράνεια Thucyd. lib. i. p. 70. Inter Corinthum et Megara, μεταξὺ Μεγάρων καὶ Κορίνθου, inquit Stephanus.

ⁿ *Megara*] Paulo ante obiter memorata: nunc suo loco iterum redita.

^o *Eleusin*] Ἐλευσὶν πόλις, Straboni

et CEnoa,^p Probalinthos : nunc sunt⁴ ab Isthmo LV.^q millia pass. Piræus,^r et Phalera^s portus, quinque millia^t pass. muro recedentibus Athenis juncti. Libera hæc civitas,^u nec indiga ullius præconii amplius : tanta claritas superfluit. In Attica fontes, Cephissia,^v Larine, Callirhoë Enneacrunos.⁵ ^w Montes : Brilessus,^x Ægialeus, Icarius, Hymettus,

Bipont. et Franz. III. mill. habent edd. vett. et Gronov.—4 Vet. Dalec. et Probalinthos, quæ nunc non sunt. Mox, ab Isthmo IV. millia pass. Chiff. ab I. quinquaginta duo M. pass. Gronov. et ceteræ vett. Mox, duorum mill. muro Vet. Dalec.—5 Enneacros Chiff. Paulo post, pro locus Ilissos, quam lectionem firmant codd. Tolet. Salmant. Chiff. alii ap. Harduin. et Pintian. lacus Selinos habent codd. Dalec. et Vet. ejusdem, cum Venett. Parm. et Rom. amnis Ilissos Herm. Barb. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd.

NOTÆ

lib. ix. p. 395. ubi Cereris Eleusiniæ fanum. Rudera oppidi supersunt, quibus hodieque nomen est Elefsin.

^p [CEnoa] Fuit Atticæ pars Tetrapolis appellata, a quatuor urbibus, quarum hæc nomina: Οἰνὴ, Προβά-
λινθος, Τρικóρυθος, Μαραθών. Auctor Strab. lib. viii. p. 383. Fuit CEnoë præsertim bello Peloponnesiaco clara. Vide Thucyd. lib. viii. p. 624. et lib. ii. p. 112.

^q [Ab Isthmo LV.] Ita Mss. A Schæ-
nunte tamen, unde Isthmus inchoat,
distat Piræus Straboni, stadiis circi-
ter cccL. lib. ix. pag. 391. hoc est,
pass. fere XLIV. mill.

^r [Piræus] Πειραιὺς Straboni, loc.
cit. Statius: 'Munychia, et trepi-
dis stabilem Piræea nautis.' Hodie
Porto Draco incolis: nautis Porto
Lione: appellatione sumta ab eximia
leonis effigie, quæ in ipso portus adi-
tu spectatur.

^s [Phalera] Stephano, et Harpocr.
Φαληρόν. Herod. Φαληρός, lib. v. pag.
315. Hinc Demetrio Phalereo cogno-
men. Hodie Tripirghi, quasi a turri
tergemina.

^t [Quinque millia] Hic iis hodie mu-
ris est nomen, Macra ticli, μακρὰ

τείχη. Vide Notas et Emendationes
num. 31.

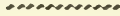
^u [Libera hæc civitas] Concessum a
Romanis ut suis legibus uterentur, ac
libertatis jus datum, etiam Strabo
prodidit, lib. ix. p. 398. ἐφύλαξαν τὴν
αὐτονομίαν αὐτοῖς, καὶ τὴν ἐλευθερίαν.
Hodie Atina, sive Ἀθίνα incolis: nau-
tis Satines, ex geminis vocibus εἰς
Ἀθήνας, una conflata.

^v [Cephissia] Κηφισία Laërtio, in
Platone: subintellige, κρήνη. A. Gell.
xviii. 10. 'In Herodis C. V. villam,
quæ est in agro Attico, loco qui ap-
pellatur Cephissia, æquis, et lucis, et
nemoribus frequentem, æstu anni
mediò concesseram.' De Larine ni-
hil compertum.

^w [Callirhoë Enneacrunos] Καλλιρόη
ἐννεάκρουνος, ab amœnitate aquæ no-
mine altero ei fonti indito, altero a fis-
tulis sive siphonibus novem aquam
fundentibus. Vide Notas et Emenda-
tiones num. 32.

^x [Brilessus] Ex his ii Straboni me-
morantur, lib. ix. p. 399. Βριλησσός,
Ῥμηττός, unde mel Hymettium, et
Λυκαβηττός. Hymetto nomen hodie
Lamprobouni, quasi Λαμπρός Βουνός.
Sunt et qui corrupte vocent, Monte-

Lycabettus: locus Ilissos.^y A Piræeo XLV. mill. pass.⁶ Sunium^z promontorium, Thoricos^a promontorium. Potamos,^b Steria, Brauron,^c quondam oppida. Rhamnus^d pagus, locus⁷ Marathon,^e campus Thriasius,^f oppidum Melita,^g et Oropus,^h in confinio Bœotiae.

Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—6 Ita codd. Hardnini et Chiff. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. XLII. edd. vett. et Gronov. Mox, *Doriscos promontorium* Regg. Hard. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. et Chiff. *Doriscum promontorium* Ed. pr. Venett. Rom. Brix. Parm. Tarvis. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *Thoricos* p. emend. Harduin. eumque secuti recentt. Deinde, pro *Potamos*, *Steria*, *Brauron*, quod ex Strab. restituit Dalec. et receperunt Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Potamos Sterebrauron* exhibent codd. Hardnini, *Potamos*, *Brauron* Ed. pr. Venett. Rom. Parm. Brix. Tarvis. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—7 In cod. Dalec. et Vet. ejusdem locus deletur.—8 *Miletum* Vet. Dalec.

NOTÆ

Matto, pro *Monte Hymetto*. Lycabettum a luporum multitudine appellatum putat Hesych. De Ægialeo et Icario, vide Notas et Emend. num. 33.

^y *Locus Ilissos*] Ἰλισσὸν oppidum dirutum ait, rudera tantum et vestigia superesse. Vide Notas et Emend. num. 34.

^z *Sunium*] Σούνιον ἕκρον Ptolem. III. 15. Scymno, pag. 23. aliisque. Nunc *le Cap des Colonnes*: Græcis, *Cavo Colonnais*.

^a *Thoricos*] Θόρικος. Vide Notas et Emend. num. 35.

^b *Potamos*] Ποταμὸς δῆμος, Strab. lib. IX. p. 399. Diogenis Laërtii patria. Hodie *Porto de Rusty*: inter Sunium et Euripum. Sequitur apud Strabonem, Στεῖρρα, cujus et Stephanus meminit: eam hoc loco restitui- mus, cum in Mss. legatur, *Sterebrauron*. In libris hactenus vulgatis desideratur.

^c *Brauron*] Βραῦρων, ubi Dianæ Brauroniæ sacellum. Strabo lib. IX. pag. 399. Mela II. 33. 'Thoricos et Brauronia, olim urbes, nunc tantum

nomina.' Hodie *Urana*. Ibi sepulcrum Iphigeniæ, inquit Nonnus Dionys. lib. XIII. p. 362.

^d *Rhamnus*] Ῥαμνοῦς Straboni, loc. cit. ad Euripi oram. De eo rursum XXXVI. 4. Hodie *Tauro-castro*, vel *Ebreo-castro*.

^e *Marathon*] Μαραθὼν Persica maxime clade pernotus, inquit Mela II. 3. pag. 33. Contigit ea, duce Miltiade, anno tertio Olymp. LXXII.

^f *Thriasius*] Θριάσιον πεδῖον Stephano, et Strab. lib. IX. p. 395.

^g *Melita*] Sic Mss. omnes, editionesque castigatissimæ. Μελίτη Ἀττικῆς, unde Gelades oriundus, Phidiæ Magister, apud Jo. Tzetzen, Chiliad. VIII. Hist. 192. vs. 326. Frustra Miletum hoc loco Sponius obtrudit, hoc est, Athenarum urbis regionem, pro Atticæ oppido. Signat hunc Atticæ locum et vetus inscriptio ab eodem Sponio relata, p. 107. ΑΕΩΝΙΔΗC ΑΕΩΝΙΑΔΟΤ ΜΕΛΙΤΕΥC.

^h *Oropus*] Ὀρωπὸς Bœotiae a Stephano adjudicatur. Hodie *Ropo*. Distat a mari, duobus pass. mill. De eo Livius, lib. XLV. p. 580.

XII. Cujus Anthedon,^a Onchestos,^b Thespiæ^c liberum oppidum, Lebadea:^d nec cedentes Athenis claritate, quæ cognominantur Bœotiae Thebæ, duorum^e numinum Liberi atque Herculis (ut volunt) patria. Et Musis natale in nemore Heliconis assignant. Datur et his Thebis saltus Cithæron,^f amnis Ismenus.^g Præterea fontes^h in Bœotia, Œdipodia, Psamathe,ⁱ Dirce, Epicrane, Arethusa, Hippo-

CAP. XII. 1 *Psammathe* Gronov. et al. vett. *Psammate* Lugd. Erasmi. Mox,

NOTÆ

^a *Anthedon*] Ἀνθηδών πόλις Βοιωτίας, Stephano: in Bœotico littore, contra Eubæam, Strab. lib. ix. p. 404.

^b *Onchestos*] Ὀγχηστός Homero in Il. B. 506. Ὀγχηστός Strab. lib. ix. p. 410. Nunc *Diminia*, Διμινία, quod ibi sementes bimestri spatio vix telus ferat; nam, ob exundantes aquas vicini lacus, ante Aprilis exitum fieri satio non potest.

^c *Thespiæ*] Θεσπιάς Strab. lib. ix. p. 409. sub Helicone monte: ubi rudera oppidi superesse modo jam tum ævo suo ipse prodidit: testantur etiam inscriptiones ibi repertæ nuper, a vico *Neochori* pass. mille. Homero Il. B. 498. Θέσπεια.

^d *Lebadea*] Λεβαδία Straboni, pag. 414. Λεβάδεια Pausan. lib. ix. p. 601. Λεμβάδεια Harpocrati, p. 185. In inscriptione nuper reperta, ΛΕΒΑΔΕΙΕΩΝ. Hodie *Livadia*. Hic Jovis Trophonii fanum, de quo Liv. lib. xlv. p. 580.

^e *Thebæ, duorum*] Exscripsit hæc Solinus, cap. 7. p. 23. Θήβαι Βοιωταί. Incolis *Tiva*, non, ut vulgo efferunt, *Stira*, vel *Stiues*: dictione ab his vocibus conflata εἰς Θήβας.—‘In numinis antiquis est ΘΕ. Θήβα Ἑπταπύλος, *Thebe septemportis*, et ΘΕΒΗ Θήβα Ἑπταπύλος, Βοιωτῶν ἦβα, *Thebe septemportis, Bæotorum flos et decus et robur est*. Et in alio pariter e Gaza regia

KABI. Καδμείων Ἄστυ, Βοιώτων Ἴσχύς. *Civitas Cadmeorum, robur Bæotorum*. Cadmei, Thebani: quoniam Thebæ sunt a Cadmo conditæ. Et ΗΙΚΕ, Ἡρακλεῖα Ἴσχύι Καδμείοι Ἐπιφανείς, *Herculeo robore Cadmei percelebres*.’ Ed. sec.

^f *Cithæron*] Κιθαίρων Straboni, pag. 409. juxta Thebas.

^g *Ismenus*] Ἴσμηνος, ποταμὸς Βοιωτίας, Stephano. Ἴσμενός Dicæarcho, p. 167. Ἴσμήνιος. Pausan. lib. ix. p. 556.

^h *Præterea fontes*] Œdipodiam, Psamathem, Arethusam, Dirce, Hippocrenen, et Aganippen, Solinus appellat, cap. 7. p. 23. Scholiastes Nicandri in Theriac. p. 40. Ψαμάθη, κρήνη ἐν Βοιωτίᾳ. Pausaniæ hi memorantur lib. ix. Οἰδιποδία κρήνη, p. 569. sic nuncupato fonte, quod in eo paternæ cædis cruorem Œdipus abluerit. Δίρκη, p. 758. a Lyci uxore. Schol. Pindari, p. 104. Δίρκη, πηγὴ ἐν Θήβαις. Ἀγανίππη, in Helicone monte, p. 584. Γαργαφία κρήνη, p. 548. De Gargaphie, Herod. lib. ix. n. 19. et Ovid. Met. iii. 155. Ἐπικρήνη, Dorice Ἐπικράνα, a Capella memoratur lib. vi. cap. de tertio sinu Europæ, p. 210. In Plinianis libris hactenus editis, perperam *Epi-granea*.

crene, Aganippe, Gargaphie. Montes extra prædictos,ⁱ Mycalessus,^j Hadylius,^k Acontius.^{2 1} Reliqua oppida, inter Megaram et Thebas: Eleutheræ,^m Haliartus, Plataæ, Phæræ, Aspledon, Hyle,³ Thisbe, Erythræ, Glissas, Copæ: juxta Cephissum amnem Larymna, et Anchoa:ⁿ Medeon,^o Phlygone, Acræphia,^{4 p} Coronea,^q Chæronea. In ora autem infra Thebas,^r Ocalee,^s Heleon,⁵ Scolos, Schoenos, Pe-

//////////

Epigranea edd. vett. et Gronov.—2 *Adylisus* edd. vett. et Gronov.—3 *Hile* edd. vett. et Gronov. Paulo post, juxta C. a. *Lamia et Anichia* in iisdem.—4 *Grepis* Gronov. et edd. vett.—5 *Ocale*, *Elæon* in iisdem edd. et mox, *Scænos*,

NOTÆ

ⁱ *Extra prædictos*] Præter Heliconem et Cithæronem.

^j *Mycalessus*] Μυκαλησσός, ab urbe cognomine, de qua mox.

^k *Hadylius*] Ἀδύλιος Dorica lingua, pro Ἠδύλιος. Vide Notas et Emend. num. 36.

¹ *Acontius*] Ἀκόντιον ὄρος Strab. lib. ix. p. 416. et Plutarcho in Sylla, p. 464.

^m *Eleutheræ*] Ἐλευθερά Stephano. Ἀλίartos Pausan. lib. ix. p. 590. Πλάταια Homero Iliad. B. 501. ubi Didymus Schol. τὰς Πλαταίας vocat: incolæ Πλαταιεῖς Pausanias, initio lib. ix. Φαραὶ Straboni, in Tanagrica Bæotiae regione, prope Mycalessum lib. ix. p. 405. Ἀσπληδῶν Stephano, et Straboni, p. 414. Ἔλη Homero Il. B. 500. et Straboni, p. 407. Θίσβη, Stephano, et Homero Il. B. 502. Ἐρυθραὶ Homero Il. B. 499. et Strab. p. 409. Γλίσσας Homero Il. B. 504. ubi Eustathius, p. 269. Γλίσσας, Γλίσσαντος. Κῶπαι Stephano, et Dicæarcho, p. 166. Hodie *Topoglia*, juxta Copaidem lacum, quem alii Cephissidem vocant, cum Strabone, pag. 406. quod Cephissus amnis hunc impleat: cui lacni nomen hodie est, non *Lago Stiro*, ut quibusdam creditum, sed *Limni tis Livadias*, Λίμνη τῆς Λιβαδίας, et *Lago di Topoglia*.

ⁿ *Larymna, et Anchoa*] Λάρυμνα et Ἀγχόνη, juxta Cephissum amnem, Straboni, lib. ix. p. 406. Vide Notas et Emend. num. 37.

^o *Medeon*] Μεδεῶν Stephano, et Homero Iliad. B. 501. Φλυγόνιον in Phocide, Stephano, et Pausaniæ, lib. x. p. 613.

^p *Acræphia*] Ἀκραίφια. Vide Notas et Emend. num. 38.

^q *Coronea*] Κορώνεια et Χαϊρώνεια, in oppidis Bæotiae mediterraneis, apud Ptolem. iii. 15. Hæc Plutarchi natalibus clara.

^r *Infra Thebas*] An infra Bæotias Thebas? an vero etiam illud *infra Thebas* nomen oppidi est in ora positi, quod Ἰποθήβας Homerus vocat, Iliad. B. 505. Οἳ τε Πλάταιαν ἔχον, ἥδ' οἳ Γλίσσαν ἐνέμοντο, Οἳ θ' Ἰποθήβας εἶχον ἐνκτίμενον ποταμῶν.

^s *Ocalee*] Ὠκαλή Homero Iliad. B. 501. ubi Didymus postea vocatam ait Ὠκάλειαν. Ἐλεῶν pagus Tanagricus, Straboni lib. ix. p. 404. cni a paludibus nomen est. Homerus Il. B. 597. Σχοῖνόν τε, Σκῶλον τε laudat. Σχοῖνος Thebis distat stadiis L. ut auctor Strab. lib. ix. p. 408. Σκῶλος sub Cithærone est: Πετῶν agri Thebani pagus, prope viam quæ ducit Anthedona, εἰς τὴν Ἀνθηδόνα. Strab.

teon, Hyrie, Mycalessus, Hilesion,^t Pteleon, Olyros,^u Tanagra^v liber populus: et in ipsis faucibus Euripi, quem facit objectu insulæ Eubœæ,⁶ Aulis^w capaci nobilis portu. Bœotos Hyantas^x antiquitus dixere.

Locri deinde Epicnemidii cognominantur, olim Leleges^y appellati, per quos amnis Cephissus^z defertur in mare. Oppida: Opus,^a unde et sinus Opuntius,⁷ Cynos. Phocidis in littore unum Daphnus.^b Introrsus in Locris, Elatea,^c et in rip Cephissi (ut diximus)^d Lilæa, Delphosque versus: Cnemis,^e et Hyampolis. Rursus Locrorum ora, in

P. Hyriæ, M. Hyrescon. Deinde, pro *Olyros*, Chiff. *Ollarum*.—6 Codd. *Dalec. objecta insula Eubœa*.—7 Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Opus, unde Opuntius sinus* edd. vett. et Gronov.

NOTE

p. 410. 'Ἰρίη, Homero II. B. 496. et Suidæ: Stephano, Ἰρία, πρὸς τὸν Εὐριπον. Eædem *Hysia*, Ἰσία appellatæ a Pausan. lib. ix. p. 545. et Strab. p. 404. ubi et *Μυκαλησσὸς* pagus Tanagricus dicitur, in via qua Thebis Chalcidem Eubœæ itur.

^t *Hilesion*] Εἰλέσιον. Vide Notas et Emend. num. 39.

^u *Pteleon, Olyros*] In Mss. *Pteleon, ollarum*.

^v *Tanagra*] Ab Anlide stadiis xxx. dissitum *Ταναγραίων πολίχνην*, Strab. lib. ix. p. 403.

^w *Aulis*] Ἀλὶς, portus inclytus statione quondam mille navium Agamemnoniæ classis, inquit Liv. lib. xlv. p. 580. et Mela II. 3. Ne rudera quidem hodie Aulidis supersunt. Solinus, cap. 7. p. 23. 'Eubœa insula laterum objectu efficit Aulidis portum.'

^x *Hyantas*] Ὕαντας Strab. lib. ix. p. 401. iidem et Leleges olim appellati, ex eodem Strabone, Scymno, p. 24. et Solino, cap. 7. p. 23. De Hyantibus multa Pindari Schol. p. 56. et 155.

^y *Ὀλὶμ Leleges*] Testis Hesiodi versus, quem Strabo recitat, lib. vii. p. 322. Ἦτοι γὰρ Λοκρὸς Λελέγων ἡγήσατο λαῶν. Pars hi fuere Bæotiæ: Solinus, loc. cit. 'Bæoti iidem sunt qui Leleges fuerunt, per quos defluens Cephissos amnis in maria conditur.' *Ἐπικνημίδιοι* porro a Cnemide monte oppidoque ejus oræ cognominantur: Strab. lib. ix. p. 425.

^z *Cephissus*] De quo dictum est, cap. 4.

^a *Opus*] Ὀποῦς, Ὀποῦντος Straboni, p. 425. ubi et Ὀπουντίος κόλπος, et Κῦνος Opuntiorum navale. Κῦνος Homero II. B. 536. Cynum Locridis, emporium Opuntiorum, vocat Liv. lib. xxviii. p. 321.

^b *Daphnus*] Δαφνοῦς Straboni p. 416. et 424.

^c *Elatea*] Ἐλάτεια Stephano, et Appiano in Syriac. p. 98. Straboni p. 407. et Ptolem. iii. 15.

^d *Ut diximus*] Cap. 4.

^e *Cnemis*] Κνημίδες χωρίον ἐρυμνόν, munitum oppidum, apud Strabon. p. 226. Ἰάμπολις, Homero II. B. 521. et Pausan. lib. x. p. 609. Straboni, p.

qua Larymna,^f Thronium,^g juxta quod Boagrius amnis defertur in mare. Oppida: Narycion,^h Alope, Scarphia. Postea Maliacus sinus ab incolisⁱ dictus: in quo oppida, Halcyone, Econia,^j Phalara.^k

XIII. Doris deinde, in qua Sperchios,^l Erineon,^m Boion, Pindus, Cytinum. Doridis a tergo mons est Ceta.ⁿ

XIV. Sequitur^a mutatis sæpe nominibus Æmonia: eadem Pelasgicum Argos, Hellas, eadem Thessalia, et Dryopis, semper a regibus cognominata. Ibi genitus rex no-

NOTÆ

416. Livio quoque, lib. xxxii. p. 388. Utraque versus Opuntem, et Eubæam posita, procul et Delphis. Quamobrem hæc verba, *versusque Delphos*, ad Lilæam, mutata interpunctione, retulimus.

^f *Larymna*] Hæc Locridis Larymna, inferior appellata, ad ostia Cephissi amnis. Strabo, p. 405. Λάρυμνα.

^g *Thronium*] Id acceptum ex Homero, Iliad. B. 533. Θρόνιον τε, Βοαγρίου ἀμφὶ ῥέεθρα.

^h *Narycion*] Νάρυξ et Ναρίκιον Stephano, p. 426. et Diodoro Sic. Bibl. lib. xii. p. 101. Ἀλώπη Thucyd. lib. ii. p. 117. Denique Σκάρφεια Λοκρίδος, prope Thermopylas, Stephano, et Appiano in Syriac. p. 98.

ⁱ *Ab incolis*] Ab incolis, inquit, sinus hic nomen traxit. Ii Straboni Μαλιεῖς appellantur lib. ix. p. 416.

^j *Halcyone, Econia*] Halcyonensium unicum, quod quidem sciam, monumentum extat in nummo Severi Imp. ex ære minore, qui in Parisiensi nostro Cimelio asservatur, ejus epigraphe ΑΛΚΥΟΝΙΩΝ. De Econia nihil compertum. At qui pro utraque voce *Alalcomenen, Itoniamque* substituant, confidenter nimium libris derogant fidem, ut indulgeant conjecturæ.

^k *Phalara*] Φάλαρα a Stephano, πόλις

Θετταλίας dicitur, ejus in confinio posita. In sinu Maliaco a Livio collocatur, lib. xxxvi. prope Lamiam, Phthioticæ Thessaliæ oppidum, de quo mox. Φαλωριάς Lycophr. vs. 1147.

^l *Sperchios*] Ab amne cognomine, de quo statim dicemus. Σπέρχεια Ptolem. iii. 13. inter Echinum, et Sperchii amnis ostia, in Phthiotide.

^m *Erineon*] Dorienses, inquit Strab. lib. ix. p. 427. regionem incolnere, a quatuor urbibus Tetrapolim appellatam. Urbium hæc nomina, Ἐρίνεον, Βόϊον, Πίνδος, Κυτίσιον.

ⁿ *Ceta*] Mela ii. 3. 'Novissime calcatum Graio Herculi solum, Cætæus saltus.' A Thermopylis et ortu Solis, ad occasum Ambraciuniquè sinum porrigitur.

^a *Sequitur*] Transcripsit hæc Solinus, cap. 8. p. 24. et Martian. lib. vi. cap. de Thessalia, p. 210. Αἰμονίαν ab Æmone rege Thessaliam appellatam esse, Strabo docet, lib. ix. p. 443. et Dionys. Halic. lib. i. p. 49. et Hesyck. et Stephanus: Πελασγίαν idem Stephanus, et Eustath. in Dionys. vs. 427. p. 61. Hellas, teste Pausan. lib. iii. p. 201. ab Hellene rege dicta est: a Thessalo, Thessalia, ex eodem Strabone, et ex Velleio, lib. i. p. 3. Δρυοπίς Herod. lib. i. n. 56. p. 21. De Dryope, vide Strab. lib. viii. p. 373.

mine Græcus, a quo Græcia :^b ibi Hellen,^c a quo Hellenes. Hos eosdem Homerus^d tribus nominibus appellavit, Myrmidonas, et Hellenas, et Achæos.

Ex his Phthiotæ^e nominantur Dorida accolentes. Eorum oppida, Echinus^f in faucibus Sperchii^g fluminis, Thermopylarum^h angustiae : quo argumentoⁱ i v. millia pass. inde Heraclea, Trachin dicta est. Mons ibi Callidromus : oppida celebria,^j Hellas, Halos,² Lamia, Phthia, Arne.

////////

CAP. XIV. 1 Pro quo argumento margo edd. Dalec. et Gronov. *aquarum argumento*.—2 Palmerius legendum putat : *oppida celebria Hallos, Halos*.

NOTÆ

^b *A quo Gracia*] Stephanus : Γραικός, ὁ Ἑλλήν, ὁ Θεσσαλοῦ νῆδος, ἀφ' οὗ Γραικοὶ οἱ Ἕλληνες. Vide Notas et Emendat. num. 40.

^c *Hellen*] De Hellene, Thessaliæ rege Pausan. lib. vii. p. 396. Deucalionis filium facit Thucyd. lib. i. p. 3. et Strab. lib. ix. p. 432. Enseb. quoque in Chron. p. 96. Ἑλλήν νῆδος Δευκαλίωνος, ἀφ' οὗ Ἕλληνες οἱ Γραικοὶ μετεκλήθησαν.

^d *Homerus*] Iliad. B. 684. ubi de Phthiæ et Helladis incolis : Μυρμιδόνες δὲ καλεῦντο, καὶ Ἕλληνες, καὶ Ἀχαιοί. Vide etiam Strabonem p. 433.

^e *Phthiotæ*] Φθιώται, regioque ipsa Φθιώτις Straboni, p. 433. Hos Thessaliæ contributos esse jussit Augustus, ut refert Pausan. lib. x. p. 622.

^f *Echinus*] Ἐχίνος Phthioticæ ditio- nis, apud Strab. loc. cit. in intimo Maliaci sinus recessu, apud Scymnum, p. 25. Κολπὸς δὲ κεῖται Μαλιακὸς, ἐν τῷ मुखῷ Ἐχίνος. In Conc. Calched. ¹ Petrus Echiniensis,

^g *Sperchii*] Σπερχειδς Straboni, loc. cit. et Ptolem. iii. 13.

^h *Thermopylarum*] Liv. l. xxxvi. p. 441. 'Extremos ad orientem montes Œtam vocant: quorum quod altissimum est, Callidromon appellatur: in ejus valle ad Maliacum sinum ver-

gente iter est non latius quam sexaginta passus: hæc una militaris via, qua traduci exercitus, si non prohibeantur, possint. Ideo Pylæ, et ab aliis, quia calidæ aquæ in ipsis faucibus sunt, Thermopylæ locus appellatur: nobilis Lacedæmoniorum adversus Persas morte magis memorabili, quam pugna.' Vide etiam Strab. p. 428.

ⁱ *Quo argumento*] Ob viarum asperitatem: est enim τραχύς, asper. Hinc Ἡράκλειαν Τραχίνα dixerunt. Strabo, p. 429. Ab Hercule conditam Stephanus ait, et Eustathius, in Iliad. B. p. 320.

^j *Oppida celebria*] Fuere, inquit, oppida hæc quondam celebria, Ἑλλάς, Ἄλος, Λαμία, Φθία, Ἀρνη. Vide Notas et Emend. num. 41. Φθία porro non regionis modo Phthiotidis nomen est, sed et oppidi: Enstath. in Iliad. B. p. 320. Φθία πόλις καὶ μοῖρα Θετταλίας. Ita etiam Stephanus.—'At non est regionis, sed reginæ nomen illud in nummo, quem Seguinus vulgavit p. 85. secundæ editionis. Caput est muliebne velatum. ΦΘΙΑΣ.)(ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΥΡΡΟΥ. Fulmen. Extincto rege Pyrrho, vidua ejus regnum suscepit administrandum, pupilli tutrix (ut videtur) a marito constituta. Nam, ut Plotina Trajani, Sabina Ha-

XV. (VIII.) In Thessalia autem Orchomenus, Minyeus^{1 a} antea dictus: et oppidum Almon,^b ab aliis Salmon, Atrax,^c Pelinna:^d fons Hyperia.^e Oppida, Pheræ,^f quarum a tergo Pieris^{2 g} ad Macedoniam protenditur, Larissa,^h Gomphi,ⁱ Thebæ^j Thessaliæ, nemus Pteleon:^k sinus Pagasicus.

////////

CAP. XV. 1 *Mynilus* Chiff. *Minyeus* Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz. In T. autem amnis O. *Minyeus* Parm. Mox, ab aliis *Elmon* Venett. Rom. Parm. Brix. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmii, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. ab aliis *Salmon* omnes codd. Harduini, item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—2 *Pierus* edd. ante Harduin.—3 *Nymphæus* edd. ante Brotier.—

NOTÆ

driani, similiaque cum dicuntur, non mater, sed conjux intelligitur, sic Phthia non Pyrrhi mater, sed conjux agnoscenda est: et vidua quidem, quod caput velatum docet.' *Ed. sec.* Λαμία Straboni, lib. ix. p. 433. unde Lamiaco bello nomen impositum est, quod anno proximo ab Alexandri obitu cæptum. In Notitia Eccles. Prov. Thessaloniciæ, p. 23. Λαμία. Lamiam Livius vocat, lib. xxvii. p. 310. Ἀρνη denique Stephano Thessaliæ urbs dicitur, Bæotorum colonia, Ἀρνη πόλις Θεσσαλίας, ἄποικος τῆς Βοιωτίας.

^a *Minyeus*] Ὀρχομενὸς Μινυεύς, oppidum, de quo Pausan. lib. ix. p. 597. ab Orchomeno Minyæ F. unde Minyæ Orchomenii appellati cives, ut ab Orchomeniis Arcadicis distinguerentur. Thucyd. lib. iv. p. 303. Ὀρχομενὸν τὸν Μινυεῖον πρότερον καλούμενον, νῦν δὲ Βοιωτίων. De oppido loquitur. Vide Notas et Emend. num. 42.

^b *Almon*] Eadem Μινύα dicta quondam, si Stephano fides. Μινύα, inquit, πόλις Θεσσαλίας, ἢ πρότερον Ἀλμωνία. Vide Notas et Emend. num. 43.

^c *Atrax*] Ἀτραξ, et Ἀτρακία, πόλις Θεσσαλίας, Stephano. Vicina Peneo anni, apud Strab. lib. ix. p. 410.

^d *Pelinna*] Περίνναιον Strab. lib. ix. p. 438. Pelinnæum Liv. l. xxxvi. p. 439. Vide Notas et Emend. num. 44.

^e *Hyperia*] Ὑπέρεια Strab. lib. ix. p. 432. in media Pheræorum civitate, ex eodem, p. 439. atque ex Eustath. in Iliad. B. p. 332.—^f Falli Hesychium putamus, qui Ὑπέρειαν ait esse τῶν Φαιάκων πόλιν καὶ κρήνην, cum nemo alius ejus oppidi meminere in eo tractu, ac Φερῶν κρήνην dicere tantummodo debuisse videatur.' *Ed. sec.*

^f *Pheræ*] Φερæ, in mediterraneo Thessaliæ, ἐν μεσογείᾳ Θεσσαλίας, p. 24. Harum meminit etiam Pausan. lib. ii. p. 127. Φερῶν τῶν ἐν Θεσσαλίᾳ.

^g *Pieris*] Vel Pieria regio, de qua cap. 17. Male in libris editis: *Pierus*, quod montis nomen, de quo mox Plinius.

^h *Larissa*] Λάρισσα, Thessaliæ oppidum, juxta Penem, Stephano. 'Larissa Thessala' Solino, c. 8. p. 24.

ⁱ *Gomphi*] Γόμφοι, in Estiotis Thessaliæ gente, apud Ptolem. iii. 13. et in Notitia Eccles. p. 23. Apud Scylacem, p. 24. Ἀμφίναιον, pro Γόμφοι νέον.

^j *Thebæ*] Θήβη Θεσσαλίας τῆς Φθιώτιδος Stephano, et Scylaci, p. 24. In Conc. Sardic. 'Modestus a Thessalia de Thebis.' Maritimum emporium Thessalorum Livius vocat, l. xxxix. p. 495.

^k *Nemus Pteleon*] Juxta urbem cognominem, quæ Straboni lib. ix. p.

Oppidum Pagasæ,¹ idem postea Demetrias dictum,^m Tricca,ⁿ Pharsalici campi cum civitate ° libera, Cranon,^p Iletia.^q Montes Phthiotidis, Nymphæus,³ ^r quodam topiario naturæ opere spectabilis: Buzigæus, Donacesa, Bermius, Daphissa, Chimerion, Athamas, Stephane. In Thessalia sunt quatuor atque triginta, quorum nobilissimi, Cerceti,⁴ ^s Olympus,^t Pierus,^u Ossa: cujus ex adverso ^v Pindus et Othrys, Lapitharum sedes: hi ad occasum vergentes: ad ortus,⁵ Pelios: omnes theatriali modo inflexi, caveatis

4 Ceræi Chiff. et mox, *Pierus* in edd. ante Harduin.—5 Margo edd. Dalec. et Gronov. *ad Ortum*. Mox, pro *caveatis*, quod testantur omnes codd. Harduini et Chiff. omnesque edd. antiq. ante Frobenium, *cuneatis* exhibent Basil.

NOTE

433. et 435. Πελεὼν dicitur.

¹ *Pagasæ*] Παγασαί Straboni Pheræorum navale, lib. ix. p. 436. a Pheris dissitæ stadiis xc. sen pass. xi. m. ccl. Sinni nomen hodie est Golphe d'Armira.

^m *Demetrias dictum*] Exhausta civibus nrbe Pagasica, et Demetriadem transductis, a novi oppidi conditore Demetrio Poliorecta, Pagasarum nomen antiquatum, Demetriadis appellatio invaluit. Strabo loc. cit.

ⁿ *Tricca*] Τρίκκα Ptolem. iii. 13. in Estiotis, Thessaliæ gente. Τρίκκη Homero II. B. 729. et Hesych.

^o *Cum civitate*] Φάρσαλος Scylaci, p. 24. inter urbes Thessaliæ mediterraneas. Hanc Enipeus annis præterlabitur, ut auctor est Strab. lib. ix. p. 432.

^p *Cranon*] Κρανὼν Straboni, p. 441. et Stephano, in iis campis, quæ Tempore nominantur.

^q *Iletia*] Ptolem. iii. 13. in Pelasgiotide. Thessaliæ regione, Ἰλέτιον pro Ἰλέτιον.

^r *Nymphæus*] Ἀν Τυμφρορηστὸς Thessaliæ mons, ejus Strabo meminit lib.

Delph. et Var. Clas.

ix. p. 433. Βερμίου ὄρους meminere Ptolem. iii. 13. et Strab. lib. vii. p. 338. Pro *Daphissa*, forte *Delphusa* legendum. De ceteris adhuc nihil compertum.

^s *Cerceti*] Qui Ptolemæo iii. 13. Κερκετήσιος dicitur: Livio Cercetius in Thessalia, lib. xxxii. p. 387. Hinc corrigendus liber missorum Theodosii, qui Cercerium vocant: 'Epirus, Achaia, Attica, Thessalia. Hæ finiuntur, ab oriente, mari Ægæo: ab occidente, mari Adriatico: a septentrione, montibus Cercerio, Olympo, Pelio,' &c.

^t *Olympus*] Mela ii. 3. 'Olympus, Pelion, Ossa, montes gigantum fama, belloque memorati. Hic Musarum parens domusque Pieria,' &c.

^u *Pierus*] Πίερος et Πιέριον ὄρος Scholiastæ Thucyd. ad lib. v. p. 352.

^v *Cujus ex adverso*] Hic Plinium pro suo more transcribunt Solinus cap. 8. p. 24. et Capella, lib. vi. cap. de Thessalia, p. 211. Πίνδος et Ὄθρυς simul ab Herodoto quoque copulantur, lib. vii. n. 129. De Lapithis, vide Diod. Sic. Bibl. lib. iv. p. 271.

Plinius.

3 B

ante cos^w septuaginta quinque urbibus. Flumina Thessaliæ: Apidanus,^x Phœnix, Enipeus, Onochonus, Pamisus.⁶ Fons Messeis.^{7y} Lacus Bœbeis.^z Et ante cunctos claritate Peneus,^a ortus juxta Gomphos: interque Ossam^b et Olympum nemorosa convalle defluens quingentis stadiis, dimidio ejus spatii navigabilis. In eo⁸ cursu Tempe^c vocantur quinque mill. pass. longitudine, et ferme sesquijugeri latitudine, ultra visum hominis attollentibus se dextera lævaque leniter convexis jugis. Intus⁹ sua luce viridante^d allabitur Peneus, viridis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus avium concentu. Accipit annem Orcon,^{10e} nec recipit, sed olei modo supernatantem (ut

//////////

Lugd. Erasmi, Dalec. Leyd. Frankf. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—6 *Lammissus* codd. Dalec. et Cluiff.—7 *Fons Nesson* Vet. Dalec.—8 Cod. Dalec. *dimidio navigabilis. Spatia ejus in eo, &c.* et mox in eodem *vocant* pro *vocantur*.—9 Margo edd. Dalec. et Gronov. *jugis, intusve.* Vide Not. et Emend. et Not. Var.—10 Ita omnes codd. Harduini, et edd. ante Herm. Barb. *Euroton* omnes deinceps edd. ante Harduin. *Eurotum* margo edd. Dalec. et Gronov.

NOTÆ

^w *Careatis ante eos*] Hoc est, in interjacente campo clausis. A theatri cavea metaphora sumta. Vide Notae et Emend. num. 45.

^x *Apidanus, &c.*] Ἀπιδανός, Φόλνιξ, Stephano: Ἐνιπεὺς Straboni, p. 432. Pharsalum præterlabitur: in Apidanum influit, Apidanus in Peneum. Ὀνόχωνος, Tzetæ Chiliad. ix. vs. 706. Herod. lib. vii. p. 423. n. 129. Ἀπιδανός, Ὀνόχωνος, Ἐνιπεὺς, καὶ Πάμισος. Phœnicem in Apidanum fluere, ait Vibius Sequester, p. 336. Ex Olympo labi Enipeum, Livius, lib. xlv. p. 559. Horum plerosque carmine complexus Ovid. Met. i. 579. ‘Populifer Sperchios, et irrequietus Enipeus, Apidanusque senex,’ &c.

^y *Messeis*] Μεσσηΐς Straboni lib. ix. p. 432. Val. Flac. lib. iv. ‘Flevit Anymone, fuerunt Messeides undæ: Flevit et effusus revocans Hyperia lacertis.’ De Hyperia diximus initio

hujus cap.

^z *Bæbeis*] Βοιβήϊς palus Straboni, p. 436. Pheris vicina, et oppidulo, cui Βοιβή nomen fuit. Meminit oppidi, lacusque, Stephanus. Ovid. Met. vii. ‘Juncosaque littora Bæbes.’

^a *Peneus*] Πηνειὸς Græcis: Hodie *Salampria*.

^b *Interque Ossam*] Ita Strabo, pag. 430.

^c *Tempe*] A religione loci nomen hoc primum inditum est. Τέμπος Æolibus idem est quod τέμενος, et *lucum sanumque* significat. Unde Mela ii. 3. ‘Hic sacro nemore nobilia Tempe.’ Sequior deinde ætas amœna quælibet loca Tempe appellavit.

^d *Sua luce viridante*] Ita Mss. Alii *residente* malent. Pintianus, *Peneus vero luco viridante.* Salmasius, p. 153. *sub luco viridante.*

^e *Accipit annem Orcon*] Quem alii *Titaresium*, alii *Eurotam* vocant. Vide

dictum est Homero)^f brevi spatio portatum abdicat: pœnales aquas, dirisque genitas, argenteis suis misceri recusans.

XVI. (IX.) Thessaliæ annexa Magnesia est, cujus fons Libethra.^g Oppida: Iolcus,^h Hormenium, Pyrrha, Methone, Olizon. Promontorium Sepias.ⁱ Oppida: Casthanæa,^j Spalathra.^k Promontorium Æantium.^l Oppida: Melibœa,^m Rhizus, Erymnæ: Ostium Penei.ⁿ Oppida: Homolium,^o Orthe,^p Thespiæ,^q Phalanna,² Thau-

////////

ut ap. Strabonem; *Horcon* codd. Chiffi. et Dalec. 'Europum Strab. Epit. vid. Delr. super Senec. Trag. par. ult. pag. 469.' Dalec.

CAP. XVI. 1 *Castana* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *Castanea* Vet. Dalec. *Casiana* cod. Dalec. Mox *Rhisus*, *Erymne* Gronov. et al. vett. *Rhizus*, *Erymne* Lugd. Erasmi.—2 *Palinna* Chiffi. *Palanna* Thome Vet. Dalec. Mox, *Thaumaciæ* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov. Deinde, pro *Dotion*, Chiffi. *Dorion*. Gronov. et vett. edd. exhibent. *Dotion*, *Melitea*, *Phylace*, *Potniæ*, *Epiri*, &c. Vide Not. et

NOTÆ

Notas et Emend. num. 46.

^f *Homero*] Iliad. B. 755.

^g *Libethra*] Fons Libethrins, Magnesiæ est, inquit Solinus, cap. 8. p. 24. τὰ Λίβηθρα Cononi, apud Phot. in Bibl. cod. 186. p. 452. Martiano, lib. vi. p. 211. 'Libetris:' Mela ii. 3. p. 32. 'Hic Libethra, carminum fontes.' Λειβηθρίδες Νύμφαι hinc dicte Straboni lib. ix. p. 410.

^h *Iolcus*] Ἰωλκὶς Straboni, p. 436. 'Ορμένιον eidem, et 'Ορμίνιον, p. 438. Hesychio, 'Ορμηνος. Πύρρα Phthiotidis promontorium est, p. 435. An pro Pyrrha, Πειρεσσαι locum hic habere possit, quam πόλις Μαγνησίας vocat Scholiastes Apoll. ad Argon. ii. 584. amplius considerandum. Μηθώνη Homero Iliad. B. 716. Ὀλίζων Straboni, p. 436. unus e pagis Demetriadali contributis.

ⁱ *Sepias*] Σηπιάς ἕκτα, Ptolem. iii. 13. Eustathio, in Iliad. B. p. 327. Σηπιάς, ἀκρωτήριον ἐν τῇ Ἰωλκῇ.

^j *Casthanæa*] Ita scripsi, pro Cas-

tana. Κασθάναια Herod. lib. vii. p. 444. n. 173. Κασθάναια Strab. lib. ix. p. 413. Lycophroni tamen Καστάναια, et Stephano, et Melæ ii. 3. *Castanæa*. Sub Pelio monte.

^k *Spalathra*] Urbs maritima Magnesiæ Σπάλαθρα, Scylaci, p. 24. Stephanus: Σπαλέθρη, πόλις Θεσσαλίας. Ἑλλάνικος δὲ Σπάλαθραν αὐτὴν φησίν.

^l *Æantium*] Αἰάντιον Ptolem. iii. 13.

^m *Melibœa*, &c.] Μελίβοια, πόλις Θεσσαλίας Stephano: Ριζοῦς, πόλις Θεσσαλίας, eidem: Ἐρυμναί Strab. lib. ix. pag. 413. quæ Scylaci, p. 24. et Stephano Εὐρυμεναί. In radicibus Ossæ montis sitam, ac super Demetriadem imminere Melibœam auctor est Livius lib. xlii. p. 561. Idem p. 395. Euryminen alteram vocat.

ⁿ *Ostium Penei*] In Thermaicum sinum excurrentis. Mela ii. 3.

^o *Homolium*] Ὀμόλιον Straboni loc. cit. ad Ossam, sive ad Ossæ montis partem quam Ὀμόλον vocat: Schol-

macie,^r Gyrton, Cranon,^t Acharne,^u Dotion, Melitæa, Phylace. Porro Epiri, Achaïæ,^v Atticæ, Thessaliæ in porrectum longitudo quadringentorum octoginta mill. pass.³ traditur, latitudo centum nonaginta septem millium.

XVII. (X.) Macedonia^a postea centum quinquaginta populorum, duobus^b inclyta regibus, quondamque terrarum imperio, Emathia^c antea dicta. Hæc ad Epiroticas

//////////

Emend.—3 Cliffl. CCIX. mill. pass. Mox, pro *centum nonaginta septem*, quod testantur codd. Regg. Brot. 1. 2. et Editio princeps, *ducentorum nonaginta septem* extat in Reg. Brot. 5. *ducentorum octoginta septem* in edd. ante Brotier.

NOTÆ

liastes Theocriti Idyll. VI. 103. Di-cæarchus, p. 164. Ὀμόλην. Ultra Peneum a Scylace quoque locatur: Ὀμολίου Μαγνητικῆς πόλεως, ἥ ἐστι παρὰ ποταμόν.

^r Orthe] Ὀρθην Homerus vocat Il. B. 739. et Strabo, p. 440.

^q Thespiæ] Thespiarum Thessaliæ, (nam et Bæotiæ fuerunt) meminit Stephanus. At Mss. non Thespiæ, sed Iresia habent.

^r Phalanna] Orthen ipsam, inquit Strabo loc. cit. quidam pro Phalanæorum arce accipiunt. Est autem Φάλαννα urbs ad Peneum prope Tempe, Perihæbicæ quondam ditionis: sed inde ad Dolopas Athamanasque Perihæbi a Lapithis relegati. Hæc Phalanna est, quam prope Gyrtonem Livius collocat, lib. XLII. p. 546.

^s Thaumacie] Θαυμακοῦς Straboni, p. 134. Θαυμακία Stephano. Homero Il. B. 716. Θαυμακίη. Situm urbis, causamque nominis, Livius eleganter describit lib. XXXII. p. 384.

^t Gyrton, Cranon] De Craniis Gyrtonisque Thucyd. lib. II. p. 115. Γυρτώνιοι, Κρανώνιοι. Oppida, Γυρτών, Κρανών Straboni, p. 442.

^u Acharne] Ita Mss. Ἀχάρνη Græcis. Δώτιον Stephano Thessaliæ urbs dicitur: Μελίτεια quoque, quam et

Μελίτειαν a Theopompo appellari ait. Denique et Φυλάκη, πόλις Θετταλίας, quam Thebis Phthioticis proximam Strabo, p. 435. in ipso Othrye monte positam, auctor est Theocriti Scholiastes ad Idyll. III. 45.

^v Porro Epiri, Achaïæ] Vide Notas et Emend. num. 47.

^a Macedonia] Hic pro suo more Plinium Solinus et Capella transcribunt; ille cap. 9. p. 25. iste lib. VI. cap. de Macedonia, p. 211. Sic Mela II. 3. pag. 31.—'Macedoniam in quatuor provincias fuisse divisam nummi testantur inscripti, ΠΡΩΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ: ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ, et ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ. Macedonum primæ, secundæ, et quartæ provinciæ, cum clava Herculis. .X. Herculis caput in altera nummorum parte est. Primus est apud Goltzium, Tab. XXII. Alter apud D. de Boze, unum ex Academia Gallica, eundemque Academiæ Inscriptionum Secretarium perpetuum. Tertius apud D. Sherard, qui fuit Smyrnæ Consul Anglicus.' Ed. sec.

^b Duobus] Philippo Græciæ domitore, et Alexandro etiam Asiæ. Mela, loc. cit.

^c Emathia] Stephanus: Ἐμαθία . . . ἡ νῦν Μακεδονία.

gentes in Solis occasum recedens, post terga Magnesiae atque Thessaliae, infestatur a Dardanis. Partem ejus septentrionalem Pæonia ac Pelagonia¹ protegunt a Triballis.^d Oppida: Æge,^{2 e} in quo mos sepeliri reges: Berœa:^f et³ in regione quæ Pieria appellatur, a nemore,^g Æginium.^h In ora Heraclea,ⁱ flumen Apilas. Oppida: Pydna,^j Aloros.⁴ Amnis Aliacmon.^k Intus Aloritæ,^l Vallæi, Phylacæi,^m Cyrrhestæ, Tyrissei.ⁿ Pella colonia.^o Oppidum Sto-

////////

CAP. XVII. 1 *Paflagonia* cod. Dalec.—2 *Ægia* Chiff. Mox pro *sepeliri*, quod testantur codd. Chiff. et Harduin. *sepelire* habent edd. vett. et Gronov.—3 *Conjunctio et non habetur* in cod. Dalec.—4 *Cinna, Eloros* Vet. Dalec. *Phina Oloros* edd. vett. et Gronov. Mox, *Vallæi, et Phylacæi* Harduin. 1. in

NOTÆ

^d *Triballis*] Mæsiæ populis, de quibus libro sup. cap. 29.

^e *Æge*] Solinus quoque, cap. 9. p. 26. 'Urbem quoque condidit, quam dixit Ægan, in qua sepeliri reges mos erat.' De hoc more Athenæus lib. IV. p. 155. Diodorus in Excerptis, p. 267. Justinus VII. 1. et 2. aliique. Oppidum Αἰγάι Athenæo et Stephano appellatur. In Mss. *Ægia*. Αἰγία quoque Theophrasto de Ventis. Αἰγάια Ptolem. III. 13.

^f *Berœa*] Βέρροια Ptolemæo, in Emathia, III. 13. Stephano Βέροια. In Notitia Eccles. p. 24. Βερύα pro Βέροια, vel Βέρροια potius. In radicibus Bermii montis a Strabone collocatur, lib. VII. p. 330.

^g *A nemore*] De Pieria sylvæ, in quam Perseus a Paulo victus aufugit, Livius lib. XLIV. p. 571.

^h *Æginium*] Meminere hujus oppidi Livius lib. XXXII. p. 387. et Strabo lib. VII. p. 327. Αἰγίνιον.

ⁱ *Heraclea*] Ἡράκλεια Μακεδονίας, Stephano: Scylaci, p. 25. Ἡράκλειον. Fuit hæc olim juris Ætolici. Describitur a Livio lib. XXXVI. p. 413. 'Sita est Heraclea,' inquit, 'in radicibus Cætæ montis: ipsa in campo,' &c.

Flumine Asopo allui deinde subjungit, quem Plinii esse Apilam credimus.

^j *Pydna*] Πύδνα. Vide Notas et Emend. num. 48. Ἀλωρος deinde Stephaniano, πόλις Μακεδονίας.

^k *Aliacmon*] Ἀλιάκμων Herod. lib. VII. n. 127. et Ptolemæo III. 13. in Pieria.

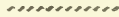
^l *Intus Aloritæ*] Ab oppido, ut quidem videtur, Aloro, de quo modo dictum est: horum regione, a mari introrsus recedente, atque in pagos aliquot distributa.

^m *Vallæi, Phylacæi*] A gemino Pieriæ regionis oppido hi nomen habent: alterum Φυλακαί, Ptolem. III. 13. Οὐάλλαι alterum appellatur.

ⁿ *Cyrrhestæ, Tyrissei*] Et his nomen dedere oppida duo Emathiæ regionis apud Ptolem. loc. cit. Κυρίδς, (pro Κυρῆδς,) et Τύρσσσα. Κύρρος, est Thucyd. lib. II. p. 169. A Cyrrho Syriæ oppido, ejusdem nominis cum hoc Macedonico, Cyrrhestæ quoque derivantur.

^o *Pella colonia*] In nummo Hadriani, apud Patin. pag. 195. COL. IVL. AVG. PELL. Colonia Julia Augusta Pella. Vetus fuit Macedonum regia,

bi^p civium Rom. Mox Antigonea,⁵ ^q Europus^r ad Axium
annem, eodemque nomine,^s per⁶ quod Rhœdias^t fluit.
Eordeæ,⁷ ^u Scydra,^v Mieza,^w Gordyniæ.^x Mox in ora
Ichnæ:^y fluvius Axius.^z Ad hunc finem Dardani,^a Tre-
res,^b Pieres, Macedoniam accolunt. Ab hoc amne Pæo-
niæ gentes :^c Paroræi,⁸ ^d Eordenses, Almopii,^f Pelagones,^g

Not.—5 *Antigone* Vet. Dalec. *Antigonia* edd. vett. et Gronov.—6 Vet. Dalec. *aliud per*.—7 *Phorbæ* in eodem codice.—8 *Parocei* Chiffli.—9 *Dobores, Estrien-*

NOTÆ

ubi Philippus et Alexander nati et
educati. Hujus situm describit ac-
curate Livius lib. XLIV. p. 571. Ho-
die τὰ Παλατίσια, hoc est, *parva pala-*
tia, Berœensium ditionis.

^p *Stobi*] Στόβοι Ptolem. III. 13. in
Pelagonia. Stobos Pelagoniæ Livius
quoque nuncupat, lib. XXXIII. pag.
396. In Vespasiani nummo, apud
Patin. p. 142. ΜΥΝΙCΙΠΙ. STOBEN-
SIVM. Ulpianus, lib. L. Dig. tit. 15.
de Censibus, ‘Stobenses juris Italici
sunt.’

^q *Antigonea*] Stephanus quoque Ἀν-
τιγόνηαν Macedoniæ adjudicat, ait-
que ab Antigono Gonatæ F. condi-
tam. In Mygdonia a Ptolemæo col-
locatur, III. 13.

^r *Europus*] Εὐρώπος Ptolemæo, loc.
cit. in Matia, sive Macetia: et Ste-
phano.

^s *Eodemque nomine*] Hoc est, eo-
dem aliud nomine, scilicet *Europus*,
in Almopiorum regione, apud Pto-
lem. III. 13.

^t *Rhœdias*] Mss. *Rhodias*. Ἀν Ρου-
δίας, *Ludias*, quem Strab. lib. VII. p.
330. ex palude finire ait, quam Axius
annis implet, juxta Pellam? Et Ἀν-
δίαν prope Axium Ptolemæus agnos-
cit.

^u *Eordeæ*] Ἐορδαῖαι geminæ sunt
Stephano, ambæ Mygdoniæ regionis,
quæ Macedoniæ pars fuit. Eordeam
urbem appellat Liv. lib. XLII. p. 545.

In Notitia Eccles. p. 21. Ἐορδέα.

^v *Scydra*] Σκύδρα, Μακεδονικὴ πόλις,
Stephano, et Ptolem. III. 13. in Ema-
thia.

^w *Mieza*] Μίεζα Stephano, ubi Aris-
totelis ludns Philosophicus, teste
Plintarcho, in Alex. p. 668. Apud
Ptolem. in Emathia, Μίεζα pro
Μίεζα.

^x *Gordyniæ*] Γορδυνία Stephano urbs
Macedoniæ. Ptolemæo Γορδηνία. Thu-
cyd. lib. II. p. 169. Γορτυνία. Utri-
que corrupte.

^y *Ichnæ*] Ἰχναί, πόλις Μακεδονίας,
Stephano. Ἰχναί, Herod. lib. VII. p.
421. n. 123.

^z *Axius*] Ἀξιὸς ποταμὸς Strab. lib.
VII. p. 330. In Thermaicum sinum
exit.

^a *Dardani*] Etiam Dardanorum ur-
bis in Macedonia positæ meminit Li-
vius lib. XXVI. p. 288.

^b *Treres*] Τρήρες Thucyd. lib. II.
pag. 166. et Πίρες, p. 168. Herodoto
quoque Πίρες memorantur, lib. VII.
n. 112. Sconium Treres incolunt,
quo de monte dicemus inferius.

^c *Pæoniæ gentes*] Quarum nomina
mox recensentur. Regio hæc latis-
sime patuit, contigitque Mæsiam et
Triballos, ubi nunc Bulgaria est :
quamobrem et pro Bulgaris nonnun-
quam accepti : Παῖονες δὲ οἱ Βούλγαροι,
inquit Tzetzes, Chiliad. x. vs. 186.

^d *Paroræi*] Παρωραῖοι Strab. lib. VII.

Mygdones. Montes,^h Rhodope, Scopus,ⁱ Orbelus.^j Dein præjacentē^k gremio terrarum, Arethusii,^l Antiochienses,^m Idomenenses,ⁿ Doberi, Æstræenses,^o Allantenses,^p Audaristenses,^q Morylli,^r Garesci,^s Lyncestæ,^t Othryonei,^u et

ses Vet. Dalec. et Herm. Barb. *Doberiensens*, *Trienses* edd. vett. et Gronov.

NOTE

p. 326. Παράρεια et Παρωραία Stephanus, Macedoniae urbs.

^e *Eordenses*] Ἑορδοί Herod. lib. vii. n. 185. p. 445. Ἑορδοί ἐκ τῆς Ἑορδίας, καὶ ἐξ Ἀλμωπίας Ἀλμωπες, Thucydidi appellantur, lib. ii. p. 168.

^f *Almopi*] Ita Mss. omnes, non *Armoni*. Stephanus quoque, Ἀλμωπία, χάρα τῆς Μακεδονίας, κ. τ. λ. cujus incolæ Ἀλμωπες et Ἀλμώπιοι. Et in Notitia Eccles. Prov. Macedoniae primariæ, Ἀλμωπία pro Ἀλμωπία, p. 21.

^g *Pelagones*] Πελαγόνες, quorum regio Πελαγονία, et Mygdonum Μυγδονία. De priore Livius lib. xlv. p. 582. 'Quartam Macedoniae regionem Eordei, et Lyncestæ, et Pelagones incolunt: juncta his Atintania, et Stymphalis,' &c. Eadem Tripolis est appellata, a tribus oppidis, Azoro, Pythoo, Doliche. Idem Liv. lib. xlii. p. 545. De posteriore, Stephanus: Μυγδονία, μοῖρα Μακεδονίας. Mygdonum ditionis fuit Antigonea, de qua supra.

^h *Montes*] Ῥοδόπη τὸ ὄρος, Ptolem. iii. 11.

ⁱ *Scopus*] Scominum Thucydides vocat, lib. ii. p. 166. et est monti Rhodopæ annexus: Σκόμιον, ὄρος, ἔρημον καὶ μέγα, ἐχόμενον τῆς Ῥοδόπης. Hic Treres habitant, de quibus supra.

^j *Orbelus*] Ὀρβηλος Macedoniae mons, Tzetzae, Chil. xi. vs. 905. et Straboni in Epitome lib. vii. p. 329.

^k *Dein præjacentē*] In mediotullio Macedoniae, ab ortu versus occasum fusi.

^l *Arethusii*] Ab Arethusa dicti, de

qua inferius hac cap.

^m *Antiochienses*] Ab urbe Mygdoniae Antiochia, ad cujus similitudinem in Adiabene Nisibin Macedones Mygdoniae quoque Antiochiam cognominarunt, ut dicetur vi. 16.

ⁿ *Idomenenses*] Stephanus: Εἰδομένη, πόλις Μακεδονίας. In Notitia Eccles. Prov. Macedon. p. 21. Ἴδομένη.

^o *Doberi, Æstræenses*] Ab oppidis, quæ Δόβηρος et Ἀστραῖον Græcis. Vide Notas et Emend. num. 49.

^p *Allantenses*] Ἀλλάντη Stephano urbs Macedoniae est, cujus cives Ἀλλάντιοι.

^q *Audaristenses*] Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. *Adaristenses*. Ptolem. iii. 13. in Pelagonia, prope Stobos, Ἀνδάριστον oppidum collocat.

^r *Morylli*] Ab oppido Paraxiæ regionis in Macedonia, apud Ptolem. iii. 13. quod Μόρυλλος dicitur.

^s *Garesci*] Quorum oppidum in Orbelia Macedoniae regione, apud Ptolem. loc. cit. Γαρίσκος.

^t *Lyncestæ*] Quorum regio Λυγκηστὶς Ptolemæo, loc. cit. ipsi Λυγκιστὰι Strab. lib. vii. p. 323. et Stephano appellati: Pelagonibus proximi. Λυγκιστὰι Diodoro Sic. Bibl. lib. xvi. p. 533. Λυγκηστὰι Thucyd. lib. ii. p. 168. et eorum oppidum Λύγκος, lib. iv. p. 307.

^u *Othryonei*] Forte ii qui montis Ὀθρυος, de quo cap. 15. aversa, seu partem borealem incoherent, ita nuncupati.

liberi Amantini^v atque Orestæ:^w coloniae, Bullidensis,^x et Diensis:^{10 y} Xylopolitæ,^z Scotussæi^a liberi, Heraclea Sintica, Tymphaei,^b Toronæi.^c

In ora sinus Macedonici,^d oppida¹¹ Chalastra,^e et intus Phileros,^f Lete:^g medioque flexu littoris Thessalonica,^h

////////

Mox, Garesti Chiff. *Othrionci* Gronov. et edd. vett.—10 *Xylopolitæ*, et mox, *Tympei* Gronov. et edd. vett.—11 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Macedonica oppida* Tolet. *Macedonici oppidum*

NOTÆ

^v *Amantini*] Sive Amantes, sive Amantiani, ut Cæsar appellat Bell. Civil. lib. III. De his egimus III. 26. Amantium urbem Orestyadi regioni Ptolemæus attribuit.

^w *Orestæ*] Proxime hi Epirum contingunt, Molossis etiam genti Epiroticæ a Stephano contributi: 'Ορέσται, Μολοσσικόν ἔθνος. Macedonia, a Livio lib. XXXIII. p. 400. ubi de libertate iis a T. Quintio Flaminio concessæ, 'Orestis,' inquit, 'Macedonum ea gens est, quod primi ab rege (Philippo) defecissent, suæ leges redditæ.' Ab Oreste matricida nomen Orestyadi regioni factum ait Strab. lib. VII. p. 326. Horum præcipuum oppidum Λαοδίκειαν vocat Thucyd. lib. IV. p. 342.

^x *Bullidensis*] Βουλλῖς Ptolemæo, in Elimiotarum regione, prope Dyrrhachin: maritimum oppidum est in Macedonia finibus, quamobrem Illyrico plerumque accensetur: Stephanus: Βύλλις, πόλις Ἰλλυρίδος παραλασσία. Vide quæ diximus III. 26.

^y *Diensis*] Δῖον κολώνια, Ptolemæo III. 13. in Pieria Macedonia regione. Item Stephano. Ulpianus, l. L. Digest. tit. 15. de censibus: 'Dienses juris Italici sunt.'

^z *Xylopolitæ*] Ξυλόπολις in Mygdonia, Ptolem. loc. cit.

^a *Scotussæi*] Σκότουσσα Ptolem. III. 13. prope Ἡράκλειαν Σιντικήν, a regione in qua posita est sic cognomina-

tam. Hand procul amne Strymone collocatur Heraclea Sintice a Livio lib. XLV. p. 581. Quamobrem in Notitia Eccles. p. 21. 'Ηράκλεια Στρυμνοῦ vocatur. Incolæ Σίντιες ἄνδρες Homero, ut refert Strabo in Epit. lib. VII. p. 331.

^b *Tymphaei*] Diversi hi plane a Tymphaeis Ætolorum populis, de quibus dictum est cap. 3. In Bisaltarum regione, aut certe inter Strymonem et Axium, sedes hi habuerunt.

^c *Toronæi*] A Torone oppido, de quo inferius hoc cap. Sic populos gentesque uno veluti orationis ductu perstringit, quorum deinde oppida singulatim, suo quæque situ, appellat. Vide Notas et Emend. num. 50.

^d *Sinus Macedonici*] Antonomasticus hic sinus Macedonicus appellatur, quoniam e Macedonico mari effluit, ut ait Strab. lib. VII. p. 323. Eum alii, et ipse Plinius alias, ac plane modo, Thermaicum nominat, e Therme oppido: nunc vocant, le Golfe de Salonichi.

^e *Chalastra*] Stephanns, Χάλαστρα πόλις Θράκης, περί τὸν Θερμαῖον κόλπον, in Thermaico sinu.

^f *Et intus Phileros*] Hoc est, longius a mari. Mss. R. 1. 2. &c. *Pylos*, quod multo sincerius videtur, Πυλωρός.

^g *Lete*] Stephano Λήτη, πόλις Μακεδονίας. Harpocratiον Λιτή. Plinio XXXI. 46. *Litæ*.

liberæ conditionis. Ad hanc a Dyrrhachio CCLXVII.^{12 i} millia passuum. Therme.^j In Thermaico sinu oppida, Dicæa, Pydna,^k Derrha,¹³ Scione.¹ Promontorium Canastræum.^m Oppida: Pallene, Phlegra.ⁿ Qua in regione ° montes, Hypsizorns, Epitus, Halcyone, Lcoonne.¹⁴ Oppida: Nyssos, Phinelon,^p Mendæ:^q et in Pallenensi Isthmo quondam Potidæa,^r nunc Cassandria colonia:

edd. vett. et Gronov.—12 ‘Pessime in libris scriptis et editis, CXIV. Id absurdum est, ut patet ex ipso locorum situ. Emendandum fuit, CCLXVII. Hanc enim esse distantiam inter Dyrrhachium et Thessalonicam docet accuratissimus scriptor Polybius apud Strab. lib. vii. pag. 323. Id etiam constat auctoritate ipsius Plinii infra cap. 18. ubi consentientibus scriptis et editis libris: ‘Philippi colonia: absunt a Dyrrhachio CCCXXV. mill. pass.’ Bro-tier.—13 *Deris* Vet. Mox, pro *Scione*, margo edd. Dalec. et Gronov. *Crestone*. —14 Ita codd. Harduin. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Alchione* *Leromne* edd. vett. et Gronov. Mox, *Nissos*, *Brygion*, *Elcon*, *Mendæ* in iisdem vett. *Nissos*, *Phrix*, *Eleon*, *Mendæ* Chiff. Deinde, Pintian. in *Pal-*

NOTÆ

^h *Thessalonica*] Hodie *Saloniki*.

ⁱ CCLXVII. [CXIV.] Polybius apud Strabon. lib. vii. pag. 323. CCLXVII. per diverticula, ut opinor, et anfractus viarum.

^j *Therme*] Θέρμη Stephano, unde Thermaico sinui nomen. Ab hac transducti cives fuere Thessalonicam, unde a quibnsdam ipsa Therme Thessalonica credita, ut a Strabone lib. vii. in Excerptis, pag. 330. Tzetzes Chilial. x. vs. 175. vicini fuisse Thermem putat, ex quo deinde Thessalonica creverit.

^k *Dicæa*, *Pydna*] Vide Notas et Emend. num. 51.

¹ *Derrha*, *Scione*] Ita libri omnes. In Notitia Eccles. Prov. primæ Macedoniæ, pag. 21. Σεῖραλ pro Δεῖραλ. Incolæ apud Thucyd. lib. ii. p. 169. Δερσαῖοι. Forte huc pertinet et promontorium ejusdem nominis, quod prope Toroneum, et Canastræum a Ptolemæo collocatur, iii. 13. Δεῖρβις ἄκρα. De Scione in hoc tractu Mela ii. 2. Σικιώνη a Stephano Thraciæ assigna-

tur, quemadmodum et ipsa Therme et Pallene, de qua mox: quod ea loca diu Thraces tenuerint. In Pallenensi Isthmo, cum Potidæa Scione locatur a Thucyd. lib. iv. p. 334.

^m *Canastræum*] Καναστραῖον ἄκρον Ptolemæo, loc. cit. et Herod. lib. vii. n. 123.

ⁿ *Pallene*, *Phlegra*] In Phlegræ locum Pallene successit: quare a multis pro eadem habita. Herod. lib. vii. n. 123. τὴν νῦν Παλλήνην, πρότερον δὲ Φλέγρην καλεομένην. Eadem habet et Stephanus.

^o *Qua in regione*] In ora sinus Macedonici.

^p *Nyssos*, *Phinelon*] Vide Notas et Emend. num. 52.

^q *Mendæ*] Μένδη, πόλις Θράκης, Stephano. Thucyd. quoque, lib. iv. pag. 334. Incolæ Μενδαῖοι apud Athen. lib. i. pag. 29. et vinum Mendæum. Melæ ii. 2. *Mende*. At Pausaniæ lib. v. p. 343. Μένδαι, in Thracia.

^r *Potidæa*] Strabo in Excerptis, lib. vii. pag. 330. ἡ πρὶν μὲν Ποτιδαία, νῦν

Anthemus,^s Olophyxos :^t Sinus Mecybernæus.¹⁵ ^u Oppida : Physcella,¹⁶ ^v Ampelos,^w Torone, Singos : fretum, quo montem Athon Xerxes^x rex Persarum continenti abscidit, in longitudine passuum M. D. Mons ipse a planitie excurrit in mare LXXV. mill. pass. Ambitus radicis centum quinquaginta mill.¹⁷ colligit. Oppidum in cacumine fuit^y Acrothion,¹⁸ nunc sunt Uranopolis,^z Palæorium,^a

////////

lentes.—15 *Holophyxos sinus Mecyberna* edd. vett. et Gronov.—16 *Phiscella* in isdem vett. *Myccella* Chiff. Mox, pro *Singos*, Vet. Dalec. *Soggostedes*; Chiff. *Soggostolos*.—17 ‘Georgerinus, Archiepiscopus Samius, ait ambitum esse CLXX. mill. passuum. Tantæ autem altitudinis est mons Athos, ut Lemnou insulam, nunc *Stalimene*, quadraginta millibus passuum distantem, umbra sua, cum Sol occidit, aliquando tegat, teste eodem Georgerino.’ Brotier.—18 ‘*Acroathon* Pomponio. Quidam legunt *Acrothion*, cujus incolæ Macrobiani cognominantur.’ Dalec. Mox, margo edd. Dalec. et Gronov. nunc sunt *Uranopolis*, *Palæo*. *Thys*. Cleo oppida Cassera. Pro *Palæorium*, quod ex codd. recepit Brotier, *Palæotrium* habent Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd.

NOTÆ

δὲ Κασσάνδρεια. A Cassandro Antipatri F. Nummus Neronis, apud Patin. p. 115. COL. IVL. AVG. CASSANDRENS. Ulpianus, lib. L. Digest. tit. 15. de Censibus. ‘Cassandrenses juris Italici sunt.’ De Pallensensi Isthmo, Mela eleganter admodum, II. 2. ‘Pallene,’ inquit, ‘soli tam patentis, ut quinque urbium sedes sit atque ager. Tota in altum abit: angusta satis unde incipit. Ibi est Potidæa. At nbi laxius patet, Mende, Scioneque referendæ.’

^s *Anthemus*] Harpocration, pag. 28. Ἀνθεμοῦς, πόλις Μακεδονικῇ, καὶ οἱ ἀπ’ αὐτῆς, Ἀνθεμόντιοι. Item Stephano, et prius Herodoto, lib. v. n. 94. pag. 325.

^t *Olophyxos*] Ὀλόφυξος πόλις ἐν Θράκη, circa montem Athon, Stephano, et Thucyd. lib. IV. pag. 325.

^u *Sinus Mecybernæus*] Idem postea Toronicus, a Torone oppido, appellatus: hodie *le Golfe d’Aiomana*. Vide Notas et Emend. num. 53. Μηκυβέρνη oppidum fuit Scymno, p. 25. et Herod. lib. VII. p. 421.

^v *Physcella*] Hæc Melæ pariter memorata, II. 3. p. 31.

^w *Ampelos*] Eodem prorsus ordine Herod. lib. VII. n. 122. p. 421. Ἀμπελος, Τορώνη, Σίγγος, in Singitico sinu, quo hodie *le Golfe de Contessa*. Sic etiam Ptolem. III. 13. Hujus Singi incolæ Σίγγαιοι apud Thucyd. lib. V. p. 356.

^x *Xerxes*] Hæc Solinus a Plinio, cap. 9. p. 25. Plinius ab Herodoto lib. VII. n. 24. p. 394. a quo et Mela, II. 2. ‘Qua continenti Athos adheret, Xerxe in Graios tendente, perfossus transjugatusque est, factus fretum navigabili pervius.’ Fossam, qua montem a continenti sejunxit, fretum vocant, quoniam ibi mare immissum ferveat. Athon hodie *Monte Santo* nominant.

^y *Oppidum . . . fuit*] Interiisse significat, atque in ejus locum Apolloniam esse suffectam, ejuſ incolæ, ut prius Acrothoi, Macrobiani cognominarentur. Mela loc. cit. ‘In summo fuit oppidum Acroathon: in quo, ut ferunt, dimidio longior, quam in aliis

Thyssus, Cleonæ,^b Apollonia,^c cujus incolæ Macrobbi cognominantur. Oppidum Cassera, faucesque alteræ Isthmi,^d Acanthus, Stagira,^e Sithone,^{19 f} Heraclea,^g et regio Mygdoniæ subjacens, in qua recedentes a mari Apollonia,^h Arcthusa. In ora rursus Posidium,ⁱ et sinus^j cum oppido Cermoro,^k Amphipolis liberum,^l gens Bisaltæ.²⁰ Dein

////////

1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—19 'Quidam legunt: *Acanthus, Singus, Suagrya, Sitone.*' Dalec. *Sithonia* Pintian. Paulo post, Chiff. a mari *A. Erechisa*.—20 Vet. Dalec. *libera gens Bisaltæ*.

NOTÆ

terris ætas habitantium erat.' Acrothion contracte pro *Acroathion* dicitur: cives 'Ακρόθωοι, aut ipsum etiam oppidum a Thucydide appellatur, lib. iv. p. 325. Acrothion Solino, cap. 11. p. 31. Herod. lib. vii. n. 22. p. 394. 'Ακρόθοον, Θύσος, Κλεωναί.

^a *Uranopolis*] Ab Alexarcho condita, Cassandri Macedoniæ regis fratre, ut refert Heraclides Lembus, apud Athen. lib. iii. p. 98.

^a *Palæorium* [*Palæotrium*] In Mss. *Palæorium*, Παλαιόριον, rectius.

^b *Thyssus, Cleonæ*] Habet hæc oppida, præter Herod. loc. cit. Thucyd. lib. iv. p. 325. Θύσσον, καὶ Κλεωνάς, καὶ 'Ακροθώους, κ. τ. λ. Cleonas in Atho monte conditas a Chalcidensibus refert Heraclides in Polit. Chalcid.—'In nummo argenteo Alexandri M. eoque maximi moduli apud D. de Boze scriptum est ΚΛΕ Κλεωναίων.' *Ed. sec.*

^c *Apollonia*] Quæ, ut diximus, e ruinis Acrothioi crevit.

^d *Isthmi*] Quem duo sinus efficiunt, Singiticus, et Strymonicus, in radicibus montis Atho.

^e *Acanthus, Stagira*] 'Ακανθος καὶ Στάγειρος Herod. lib. vii. n. 115. p. 419. et Thucyd. lib. v. p. 356. 'Ακανθος καὶ Στάγειρα Stephano, et Eusebio in Chron. ad Olymp. 31. Acanthos a fossa montis Atho stadiis septem dis-

sita, teste Scymno, pag. 27. Στάγειρα Philosophi patria.

^f *Sithone*] Circumjecta regio Σιθωνίῃ appellata, Mecybernam quoque, Olynthum, Toronenque complexa, ut auctor est Herod. lib. vii. n. 123.

^g *Heraclea*] Diversa, credo, ab ea quæ superius Sintica appellata est.

^h *Apollonia*] Recedens a mari, sinique Thermaico, versus occasum, 'Απολλωνία et 'Αρέθουσα, πόλεις 'Ελληνίδες, apud Scylac. p. 25. Stephano, 'Απολλωνία Μακεδονίας et 'Αρέθουσα Θράκης. Hinc Arethusii superius memorati. In Amphaxitide, hoc est, in regione circa Axium amnem 'Αρέθουσα collocatur.

ⁱ *Posidium*] Ποσειδήτιον, Neptuni fanum.

^j *Et sinus*] Qui ab influente amne olim Strymonicus apud Strabonem lib. vii. p. 331. a vicino monte Atho, nunc *Golfo di monte Santo* dicitur: aliis tamen Saroniens *Golfo di Contessa* dicitur: Singiticus ei proximus, *Golfo di Monte Santo*.

^k *Cermoro*] Ita libri omnes.

^l *Amphipolis liberum*] Subintellige, oppidum. Circumjacentis agri incolæ Bisaltæ appellati. Hinc apud Athen. lib. iii. p. 77. in codicibus emendatis legitur, *περὶ τὴν Βισαλτίαν 'Αμφίπολιν*. Diodoro Bibl. lib. xii. p. 118. Βισσαλτικοί. In Museo nostro

Macedoniæ terminus^m amnis Strymon, ortus in Hæmo. Memorandum, in septem lacus eum fundi, priusquam dirigat cursum.

Hæc est Macedonia, terrarum in imperio potita quondam : hæc Asiam, Armeniam, Iberiam, Albaniam, Cappadociam, Syriam, Ægyptum, Taurum, Caucasum transgressa : hæc in Bactris, Medis, Persis dominata, toto Oriente possessa : hæc etiam Indiæ victrix, per vestigia Liberi patris atque Herculis vagata : hæc eadem est Macedonia, cujus uno die Paulusⁿ Æmiliius imperator noster septuaginta duas urbes direptas vendidit. Tantam differentiam sortis præstitere duo homines.^o

XVIII. (XI.) Thracia sequitur, inter validissimas Europæ gentes, in strategias^a quinquaginta divisa. Populorum ejus, quos nominare non pigeat, annum Strymonem accolunt dextro latere.^b Denseletæ et Medi,^c ad Bisaltas usque^d supra dictos : lævo, Digeri,^d Bessorumque^e multa nomina

////////

CAP. XVIII. 1 Ita codd. Harduini et Chiffi. Medi, Bisaltas usque Ald. Junt.

NOTÆ

Parisiensi nummus ex ære: ΘΕΟΚΑΙΣΑΡΕΒΑΚΤΟC. In aversa parte Europa tauro insidet : cum epigraphe, ΑΜΦΙΠΟΛΙΤ.

^m Macedonia terminus] Ita Scylax, p. 26. et Martian. lib. vi. cap. de Macedonia, p. 211. Στρυμών, Στρυμόνος Græce.

ⁿ Paulus] Devicto Perseo Macedoniæ rege. Vide Liv. lib. XLIV. sub finem, et initio lib. XLV. A Paulo Æmilio has urbes una hora direptas ait. Plutarchus in ejus Vita, p. 271. Ἐν ἡρᾷ μιᾷ... ἐβδόμηκοντα πόλεις πορθηθῆναι.

^o Duo homines] Alexander M. et Paulus Æmiliius.

^a In strategias] Στρατηγίας, Præfecturas.

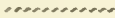
^b Dextro latere] Meridionali.

^c Denseletæ et Medi] De his egimus cap. 1. Plinium hic de more transcribunt Solinus, cap. 10. p. 27. et Martian. lib. vi. cap. de Thracia, p. 211.

^d Digeri] Stephano, Δίγηροι, ἕθνος Θράκιον, ex Polybii lib. XIII.

^e Bessorumque] Βεσσική στρατηγία, Bessica Thraciæ præfectura, supra Mædicam, apud Ptolem. III. 11. Horum urbs primaria Philippopolis : alias Cœletis, quæ gens Bessorum fuit, attributa.—Eadem Bessa fortassis vetusta nomenclatione appellata : Bessæ enim in Thracia mentio, non in Itinerario modo Antonini, sed et in lege 30. de Decurion. Cod. Theod. Ed. sec.

ad Nestum^f amnem Pangæi montis ima² ambientem, inter Elethos,^g Diobessos, Carbilesos: inde Brysas,^h Sapæos,ⁱ Odomantes.^j Odrysarum³ gens fundit Hebrum,^k accolentibus Cabyletis, Pyrogeris,^l Drugeris, Cænicis,^m Hypsaltis,ⁿ Benis,^o Corpillis,^p Bottiæis,^q Edonis.^r Eodem sunt in tractu^s Selletæ,^t Priantæ,^u Dolonæ,^v Thyni,^w Cœletæ^x

Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov.—2 Chiff. *ima Pangæi montis*. Vet. Dalec. *Pangæi montis Orbeliæ ima*, &c. Mox, Gronov. et edd. vett. *Diobessos*.—3 Vet. Dalec. *Othrysarum*. Mox, pro *fundit*, quod exhibent Chiff. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *infundit* habent Ald. Junt. Basil.

NOTÆ

^f *Ad Nestum*] Νεστός, Νεσσός, Μεσρός. Vide Notas et Emend. num. 54. Græcis hodie *Mestro* appellatur.

^g *Elethos*] Ἀεθλός videtur hos appellasse Thucyd. lib. 1. p. 166. Diobessos vero Δίοις, pag. 165. qui Diobessi nunc cognominantur, quoniam Bessorum, ut dictum est, plura sunt nomina. Carbilesi qui fuerint, non liquet. Nisi Κάβησος, quam Thraciæ urbem fuisse Hesychius prodidit locum hic habere possit.

^h *Inde Brysas*] Qui Stephano Βρύσαι, ἔθνος Θράκης. Vide Notas et Emend. num. 55.

ⁱ *Sapæos*] Qui Σάπαι et Σάπαιοι Stephano. Horum urbes, Ἄενος, Cypselæ, Bisanthie, &c. Σαπαῖοι Appiano Bel. Civ. lib. iv. p. 650.

^j *Odomantes*] Ὀδομάντιοι, ἔθνος Θράκης Stephano. Ὀδρυσαι quoque, quorum et Dio meminit, lib. 11. p. 462. Martianus, pag. 212. 'Hebrum Odrysiæ nives complent.' Odomanticae regioni Amphipolim Ptolemæus assignat, III. 13. quam Bisalticæ ditioris esse diximus: Bisalticæ eidem Odrysas Tzetzes ascribit, Chiliad. 1. vs. 303. ἐξ Ὀδρυσῶν πατρίδος Βισαλτίας.

^k *Hebrum*] Ἑσβρος amnis, Ptolem. III. 11. Nunc *Mariza*.

^l *Cabyletis, Pyrogeris*] Vide Notas

et Emend. num. 56.

^m *Cænicis*] Quorum Καϊνική στρατηγία, *Cænica* Thraciæ præfectura, apud Ptolem. III. 11. Oppidum Bizya, de quo inferius. Stephanus ex Apollodoro, Καῖνοι, ἔθνος Θράκιον. *Cæni* Livio, lib. xxxviii. p. 481.

ⁿ *Hypsaltis*] Qui Stephano, Ὑψηλῖται, κατοικία Θράκης, Thraciæ præfectura, verbo Ὑψηλῖς.

^o *Benis*] Horum Βεννική στρατηγία, *Bennica* Thraciæ præfectura, Ptolem. loc. cit. Oppidum Βέννα sive Βένα Stephano.

^p *Corpillis*] Κορπιλλική præfectura Thraciæ, apud Ptolem. loc. cit. Vide Notas et Emend. num. 57. Horum urbs Perinthus fuit, et Gænos, et Apros.

^q *Bottiæis*] Βοττιαῖοι dicuntur Herod. lib. vii. n. 185. p. 445. et Thucyd. lib. 1. p. 38. Laudatur Aristotelis opus de Politia Βοττιαίων a Plutarcho in Theseo, p. 6.

^r *Edonis*] Ἠδωνοὶ Stephano, ἔθνος Θράκης. Regio Ἠδωνική, oppidum Δράβησκος Thucyd. lib. 1. p. 66. Horum urbes apud Ptolem. III. 13. Ἔσυμα, et Neapolis, de quibus inferius.

^s *Eodem sunt in tractu*] Hoc est, Hebrum perinde accolum.

^t *Selletæ*] Πραῖfectura Σελληνική

maiores Hæmo, minores Rhodopæ subditi. Inter quos Hebrus amnis: Oppidum ^y sub Rhodope Poneropolis ^z antea, mox a conditore Philippopolis, nunc a situ Trimontium ⁴ dicta. Hæmi ^a excelsitas sex mill. pass. subitur. Aversa ejus ^b et in Istrum devexa Mœsi, Getæ, Aorsi, ⁵ Gaudæ, Clariæque, ^c et sub iis Arræi Sarmatæ, ^d quos Areatas ^e vocant, Scythæque: et circa Ponti littora Moriseni, ^f Sithoniique ^g Orphei vatis ^h genitores obtinent.

Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. et Gronov.—4 *Termonitium* Vet. Dalec.—5 *Aoti*

NOTÆ

Ptolem. III. 11. Horum oppidum fuit colonia Deultum, de qua inferius. Neque Dionis Σιαλέται, lib. LIV. p. 545. neque Stephani Σβαλίται, huc pertinent, sed supra Byzantium rejiciendi.

^u *Priantæ*] Solino quoque Priantæ dicti. Hæc Βριαντική regio appellata ab Herod. lib. VII. p. 418. ubi Xerxis iter a campo Dorisco, de quo mox, describitur.

^v *Dolonæ*] Δόλογοι Stephano, Solino *Dolonci*, cap. 10. p. 27. A Dolonco rege nomen factum ait Eustathius, in Dionys. vs. 323. p. 46.

^w *Thyni*] De his dicemus ad VI. 41.

^x *Cæletæ*] Cæletæ quoque Livio appellati, lib. XXXVIII. p. 481. Iidem *Cælaletæ* Tacito Annal. III. pag. 82. sed corrupte, Κοιλητική στρατηγία, seu præfectura Ptolem. III. 11.

^y *Oppidum*] Cæletarum scilicet.

^z *Poneropolis*] Sic ante Plinium Theopompus Philippic. lib. XIII. teste Suida, verbo Δούλων πόλις. Sic appellata, quod *pessimi* quique (πονηρόν Græci dicunt) in eam transducti. A Philippo Macedone nomen habet, ut auctor est Stephanus: non a Philippo Cæsare, ut quibusdam visum. Commodi nummus in Museo Parisiensi, ΦΙΛΙΠΠΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. Nunc *Philippoli*. A triplici monte cui insi-

det, etiam Ptolemæo, III. 11. Τριμόντιον.

^a *Hæmi*] Αἷμος Ptolem. V. 11. aliis Αἷμος. Paremei monti excelsitatem tribuit Solinus, cap. 10. p. 27. et Martianns, lib. VI. cap. de Thracia, pag. 212. Vide quæ diximus ad II. 65. Plerisque nunc *Cadena del mondo* nuncupatur.

^b *Aversa ejus*] Terga dixit Martianus, hoc est, partem montis borealem, et quæ in Istrum vergit. De Mœsis diximus ad III. 29. De Getis et Aorsis dicemus libri hujus cap. 25.

^c *Gaudæ, Clariæque*] Mss. omnes, *Dariaque*.

^d *Arræi Sarmatæ*] Ubi nunc Bulgaria est.

^e *Areatas*] Forte pro *Areotas*, Ἀρειώτας, Martios, bellicosos. Vel potius *Aroteres*, ut sit illud Scytharum genus, quod Tomos olim Calatinque tennisse paulo post dicitur.

^f *Moriseni*] In Notitia Ecclesiastica Hieroclis, ut appellant, inter civitates episcopales Thraciæ Μόριζος scribitur. *Ed. sec.*

^g *Sithoniique*] Regio Σιθωνία Stephano. Sed longe hæc disjuncta a Sithonia Herodoti, de qua superius diximus. Hæc, in qua versamur, montuosa, et Ponto proxima, ostiisque Danubii, in Bulgariæ finibus. De hac

Ita finitⁱ Ister a septemtrione. Ab ortu Pontus ac Propontis. A meridie Ægæum mare, cujus in ora a Strymone, Apollonia,^j Æsymba,^k Neapolis, Datus.⁶¹ Intus Philippi colonia,^m absunt a Dyrrhachio cccxxv. mill. pass. Scotusa,⁷ⁿ Topiris,^o Nesti amnis ostium. Mons Pangæus.^p

Gronov. et edd. vett. et mox in iisdem: *Arræi, Sarmatæ* distinctim.—6 *Datos* Chiffi. *Pastos* Gronov. et edd. vett. *Datos* Herm. Barbarns.—7 *Scotusa* civi-

NOTÆ

cecinit Maro, Eclog. x. 66. 'Nec si frigoribus mediis Hebrumque bibamus, Sithoniasque nives hyemis subcamus aquosæ.'

^h *Orpheï vatis*] Quem Ciconum regem, Rhodopesque montis incolam fuisse ferunt, circa Hebrum amnem. Plinium Solinus, hoc etiam loco, et Capella describunt.

ⁱ *Ita finit*] Hi Thraciæ limites, inquit. Nunc enim, perstrictis antea cursim raptimque populis ac gentibus, singula deinceps oppida designare aggreditur.

^j *Apollonia*] Inter amnes Neston et Strymona positam fuisse in ora, Mela prodit II. 2.—'Hæc Apollonia Ionum in Thracia videtur esse, quam Stephanus appellat, Ἀπολλωνίαν τῶν ἐπὶ Θράκης Ἴωνων.' *Ed. sec.*

^k *Æsymba*] Οἰσύμη ἐν Θράκη πόλις, Seylaci, p. 26. et Harpocrati, ex Antiphonte. Νέαν πόλιν hand procul Philippis sitam agnoscit Dio lib. XLVII. pag. 348. Utramque locat in Edonide, quam Macedoniae ascribit, Ptolem. III. 13. Notitia Eccles. antiqua, in provincia primæ Macedoniae, pag. 21. Νέα πόλις. Memoratur in Actis, XVI. 11.

^l *Datos*] Δατός. Vide Notas et Emend. num. 58.

^m *Philippi colonia*] 'Philippus, quæ est primæ partis Macedoniae civitas, colonia,' dixit Lucas in Act. XVI. 12. Hi sunt Philippenses, Pauli Epistola

nobilitati. Hic campi Philippici, ubi Cassius et Brutus devicti. Dio, lib. XLVII. Virg. Georg. I. 489. 'Ergo inter sese paribus concurrere telis Romanas acies iterum, videre Philippi.' Hoc est, secundo eas Philippi confingere viderunt, uti jam viderat eas inter sese concurrere primum Pharsalia. Pergit enim idem: 'Nec fuit indignum superis, bis sanguine nostro Emathiam et lætos Hæmi pinguescere campos.' Hoc est, semel Emathiam, sive Macedoniam, ubi Pharsalia est, semel Thraciam, ubi campi montis Hæmi et Philippi. Easdem enim Tabulas Geographicas Virgilius et Plinius ubique sequuntur: et Philippus Thraciæ ambo ascribunt. Lucas autem in Macedonia, sed extrema, quæ prius Thraciæ fuit, usque ad amnem Strymonem: et unde iter Apostolo fuit Amphipolim et Apolloniam, et inde Thessalonicam, Act. XVII. quod cum Pliniana descriptione mirifice convenit.' *Ed. sec.*—Celsus, lib. L. Dig. tit. 15. de censibus: 'Colonia Philippensis juris Italici est.' Nummus Claudii apud Patin. p. 99. COL. AVG. IVL. PHILIP. DIVVS. AVG.

ⁿ *Scotusa*] Ab ea diversam esse necesse est, de qua egimus sup. cap.

^o *Topiris*] Τοπίρις Ptolem. III. 11. Alii Τοπηρός: in nummis quos citat Holstenius, p. 114. ΤΟΠΙΡΟΥ et ΤΟΠΕΙΡΟΥ. In Notitia Eccles. Prov. Rhodopes. p. 21. τὸ πύριον, (divulsa

Heraclea,^q Olynthos.^r Abdera^s libera civitas, stagnum Bistonum^t et gens. Oppidum fuit Tirida,^{8 u} Diomedis equorum stabulis dirum. Nunc sunt Dicææ,^v Ismaron:^w locus Parthenion,^x Phalesina, Maronea^y prius Ortageurea^z dicta. mons, Serrium:^a et Zone:^b tum locus Doriscus^c decem⁹ mill. hominum capax. Ita Xerxes ibi dinumeravit exercitum. Os Hebri.^d Portus Stentoris.^e Oppidum

tas Vet. Dalec.—8 *Tyrida* Chiff. *Tinda* edd. vett. et Gronov. *Tirida* testantur codd. Harduini.—9 *Doriscus centum viginti* Vet. Dalec.—10 Chiff. a *Me-*

NOTÆ

perperam voce, pro Τοπυρὸς,) νῦν 'Ρούσιον.

^p *Pangæus*] Παγγαῖον ὕψος.

^q *Heraclea*] Sintica appellata sup. cap. sub monte Pangæo.

^r *Olynthos*] Ὀλυνθος Græcis ad Sithoniam regionem pertinens, de qua egimus sup. cap. Herod. lib. vii. n. 123.

^s *Abdera*] τὰ Ἀβδήρα, Ad Nestum amnem, Herod. lib. vii. p. 422. Democriti patria. Incolæ, stupori mentis obnoxii, locum dedere paræmiæ, 'Abderitica mens.' Unde Martialis: 'Abderitanæ pectora plebis habes.' Libertatem Abderitis restitutam narrat Liv. lib. xliiii. p. 551.

^t *Bistonum*] Βιστονῶν λίμνη Ptolem. iii. 11. Accolæ Βίστονες Stephano, et Herod. lib. vii. p. 418. n. 110.

^u *Fuit Tirida*] Interiisse id oppidum hac loquendi forma innuit. Vide Notas et Emend. num. 59.

^v *Dicææ*] Δίκαια, πόλις Θράκης, Stephano. Δικαῖοπολις dicitur ab Harpocrate prope Abdera.

^w *Ismaron*] Ἰσμαρος Thraciæ oppidum in Ciconum regione, Scymno teste, et Stephano. Ibi et mons oppido cognominis, de quo Maro Georg. ii. 'Juvat Ismara Baccho Conserere.'

^x *Parthenion*] Stephanus: Παρθένιον, πόλις Θράκης.

^y *Maronea*] Μαρόνεια, Thraciæ oppidum Harpocrati. Mela ii. 2. p. 30. 'Tum Nestos fluvius, et ripis ejus adjacens Maronea.' Hinc vinum Maroneum, de quo xiv. 6.

^z *Ortageurea*] Forte Orthagorea, ab Ὀρθαγόρας Bacchi comite, quem Aristophanes appellat in Ἐκκλησίᾳ. pag. 751.

^a *Serrium*] Σέρρειον ὕψος Appiano, Bell. Civ. iv. pag. 648. Σέρρειον ἄκρη Herod. lib. vii. pag. 406. et Stephano. Hic Ciconas idem Herodotus, Serrheum castellum Livius statuit, lib. xxxi. pag. 372.

^b *Zone*] Ζώνη, Ciconum oppidum, Stephano. Mela ii. 2. 'Serrium, et, quo canentem Orpheæ secuta narrantur nemora, Zone.'

^c *Doriscus*] Δορίσκος, Herodoto, loc. cit. et Harpocr. Mela, loc. cit. 'Trans Hebrum Doriscos, ubi Xerxes copias suas, quia numero non poterat, spatio mensum ferunt.' Vide Notas et Emend. n. 60.

^d *Os Hebri*] Juxta Ænum urbem, de qua mox. Sic Herod. lib. iv. pag. 251. n. 90. Ἑβρος ἐς θάλασσαν τὴν παρ' Αἰνῶ πόλι.

^e *Stentoris*] Στέντορος. Quare apud Ovid. Trist. i. 9. perperam reponunt: 'Saltus ab hac terra brevis est Stentora petenti,' pro 'Tempyra.' Et Στεντορίδα λίμνην prope Ænum habet

Ænos^f liberum cum Polydori tumulo, Ciconum^g quondam regio. A Dorisco incurvatur ora ad Macron Tichos centum viginti duorum mill. pass. Circa quem locum fluvius Melas,^h a quo sinus appellatur. Oppida: Cypsella,ⁱ Bisanthe,^j Macron Tichos dictum, qua a Propontide ad Melanem¹⁰ sinum inter duo maria porrectus murus^k procurrentem excludit Cherronesum.

Jamque Thracia¹¹ altero latere a Pontico littore incipiens, ubi Ister amnis immergitur, vel pulcherrimas in ea parte^m urbes habet, Istropolin Milesiorum,ⁿ Tomos,^o Ca-

leam. Mox, pro *porrectus murus*, quod habent codd. Harduini et Cliffl. item Harduin. Bipont. Miller. et Franz. *porrectis muris* præferunt edd. vett. et Gronov.—11 *Namque Thracia* Gronov. et edd. vett.—12 *Crunon* Vet. Dalec.

NOTÆ

Herod. lib. vii. n. 58.

^f *Ænos*] *Αἶνος* Straboni, lib. vii. p. 319. et Scylaci, pag. 26. Mela ii. 2. 'Eximia est Ænos, ab Ænea profugo condita. Circa Hebrum Cicones,' &c. Prius idcirco *Αἰνείαν* dictam Conon ait apud Phot. in Bibl. cod. 186. p. 453. Negant alii ab Ænea id oppidum potuisse condi. Ænum et Maroneam liberas civitates appellat Liv. lib. xxxix. p. 495. De Polydori tumulo, Solinus, cap. 10. p. 28.

^g *Ciconum*] *Κίκονας* Græci vocant, Herod. lib. vii. aliique.

^h *Fluvius Melas*] Hæc totidem verbis Pomponius ii. 2. *Μέλας κόλπος*, sic appellatus, teste Oppiano Halient. iv. 517. quia profundissimus. *Μέλας nigrum* sonat. Eam ob causam Pontum Euxinum a nostris vocari crediderim, la *Mer Noire*. Huic sinui nomen est hodie ab Æno oppido, *Golfe d'Éno*. *Μέλανος ποταμού καὶ κόλπον* meminit Herod. lib. vii. p. 405.

ⁱ *Cypsella*] *Κύπελλα* Ptolem. iii. 11. *Τὰ Κύπελα* Thueyd. lib. v. p. 367. Stephano, et Appiano in Mithrid. p. 207. Cypsela Liv. lib. xxxi. p. 372. Mela ii. 2. p. 29. 'Tum Bisanthe Samiorum, et ingens aliquando Cypsela. Post locus quem Graii *Μακρὸν Τεῖχος* appellant, et in radice magnæ peninsulæ sedens Lysimachia.'

^j *Bisanthe*] *Βισάνθη* Ptolem. iii. 11. et Plutarcho in Alcibiade, p. 211.

^k *Porrectus murus*] Porrectus per totam Isthmi longitudinem murus a reliqua Thracia separat ingentem peninsulam, quam Thraciæ Cherronesum appellant, longissime procurrentem in mare.

¹ *Jamque Thracia*] Vide Notas et Emend. num. 61.

^m *Vel pulcherrimas in ea parte*] In Thracia universa. Vossius in Melani, p. 125. *tres pulcherrimas* invitis Mss. reponit.

ⁿ *Istropolin Milesiorum*] A Milesiis conditam. *Ἰστρον πόλιν Μιλήσιοι κτίσουσιν*. Auctor Periplus Ponti Euxini, p. xi.

^o *Tomos*] Tomi, Ovidii exilio celebrati. Unde Trist. iii. 9. 'Inde Tomos dictus locus hic, quia fertur in illo Membra soror fratris consecuisse sui.' Et Trist. iv. 10. 97. 'Cum maris Euxini positos ad lava Tomitas

latineque,^p quæ antea Acervetis^q vocabatur. Heracleam habuit, et Bizonem^r terræ hiatu raptam : nunc habet Dionysopolin, Crunos¹² antea^s dictam. Alluit Ziras amnis. Totum eum tractum Scythæ Aroteres^t cognominati¹³ tenuere. Eorum oppida : Aphrodisias,^u Libistos, Zigere, Borcobe, Eumenia, Parthenopolis,^v Gerania,^w ubi Pygmæorum gens fuisse proditur, Cattuzos¹⁴ ^x Barbari vocant,

et Chiffi.—13 *Aroteres dicti* Vet. Dalec. et mox, *Rocobe* in eodem pro *Borcobe*.—14 Ita Chiffi. omnes codd. Harduini et Vet. Dalec. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. quos *Catizos* edd. vett. et Gronov.—15

NOTE

Quærere me læsi Principis ira jubet.' In Notitia Eccles. Provinciæ Scythiæ ascribitur. Nummus Caracallæ in Museo nostro Parisiensi, ΜΗΤΡΟΠ. ΠΟΝΤΟΥ. ΤΟΜΕΩΣ.

^p *Calatinque*] *Κάλατις* in ipso Ponti littore, ἐν τῇ παραλίᾳ τοῦ Πόντου, Stephanus. Scylaci, p. 26. et aliis, *Κάλατις*. geminato λλ. Et in nummo Gordiani Pii, apud Patin. pag. 372. ΚΑΛΛΑΤΙΑΝΩΝ. Heracleotarum colonia dicitur Memnoni, in Bibl. Photii, cod. 224. p. 721.

^q *Acervetis*] Mss. quæ antea *Cerbatitis*. Vossius in Melam, pag. 125. Cerastis, a loco sacro qui Mileti fuit, *Κεραστίς* appellatus, ut auctor Etymologici prodidit, quod ibi fixa arietum cornua ab Apolline fuissent.

^r *Bizonem*] *Βιζώνη*, cujus pars maximo terræ motu hausta, teste Strab. lib. vii. p. 319. Pagus superfuit, *Βιζώνη πολίχνη* apud auctorem Periplus Ponti Euxini, p. 12. Mela, a quo Plinius, ii. 2. p. 9. 'Fuit hic Bizonem : motu terræ intercudit : est portus Crunos : urbes, Dionysopolis,' &c.

^s *Crunos antea*] Ob fontes in agro circumjacente scaturientes. Auctor Periplus, loc. cit. Διονυσόπολις πρῶτον ὠνομάζετο Κρουνοί, διὰ τὰς τῶν ἐγγύς

ὕδατων ἐκρύβει. Eadem et Stephanus habet. In Notitia Eccles. Provinciæ Scythiæ tribuitur.

^t *Aroteres*] *Ἀροτήρες*, hoc est, aratores.

^u *Aphrodisias*] Scythiæ quoque accensetur a Stephano in Ponti littore : *Ἀφροδισιάς Σκυθίας, παραλία, κ. τ. λ.* Notitia Eccles. antiqua, in provincia Thraciæ *Ενροπᾶ*, pag. 21. *Ἀφροδισία*. Cetera oppida, vel nomina potius Scythica, ceteris neglecta scriptoribus, ipsaque etiam *Εὐμένηα*, quamquam Græca appellatione gaudet.

^v *Parthenopolis*] Inter devicta a Lucullo oppida in hac parte terrarum ab Entropio memoratur, lib. vi. p. 788. 'Inde multas,' inquit, 'super Pontum positas civitates aggressus est. Illic Apolloniam evertit, Calatin, Parthenopolim, Tomos, Istrum, Bizyam omnem cepit.'

^w *Gerania*] *Γεράνεια*. Solinus, cap. 10. p. 28. 'Quondam urbem Geraniam Cattuzam barbari vocant, unde a gruibus Pygmæos ferunt pulsos. Manifestum sane in septentrionalem plagam hyeme grues frequentissime convolare.' Factum nomen inde oppido : sunt enim αἱ γέρανοι, grues.

^x *Cattuzos*] Vide Notas et Emend. num. 62.

creduntque a gruibus fugatos. In ora a Dionysopoli est Odessus Milesiorum.^y Flumen Panysus.^{15 z} Oppidum Tetranaulochus.^a Mons Hæmus vasto jugo procumbens in Pontum, oppidum habuit in vertice Aristæum.^b Nunc in ora Mesembria,^c Anchialum, ubi Messa fuerat. Astice regio^d habuit¹⁶ oppidum Anthium: nunc est Apollonia.

Flumen Panisus edd. vett. ante Harduin. *Flumen Pannisus* in quibusdam codd. — 16 Ita codd. Harduini et Chiffli. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Astice regio. Fuit oppidum, &c.* Gronov. et edd. vett. Paulo post,

NOTÆ

^y *Odessus Milesiorum*] A Milesiis conditum, 'Ὀδησσὸν κτίζουσι Μιλήσιοι, inquit Auctor Periplus Ponti Euxini, p. 12. Strabo quoque lib. vii. p. 319. Inter Calatim et Apolloniam. Caracallæ nummus, apud Patin. pag. 304. ΟΔΗCCEITΩΝ.

^z *Panysus*] Πάνυσος. Vide Notas et Emend. num. 63.

^a *Tetranaulochus*] Ναύλοχος idem a Strabone appellatur, loc. cit. Mesembrianorum oppidum, juxta montem Hæmum, ibi incumbens mari. Τετραναύλοχος ei a quatergemina statione navium nomen est. Locum hic *Tertu* non habet, etsi habere oportere censuit Hermolaus; cum sit id oppidum Thraciæ mediterraneum Ptolemæo iii. 11.

^b *Aristæum*] Ab Aristæo Apollinis F. conditum, cum in montem Hæmum ad Bacchum ibi degentem se contulit. Diodor. Sic. Bibl. lib. iv. p. 282.

^c *Mesembria*] Μεσημβρία Scylaci, p. 27. ceterisque Geographis.—'Olim Menembria quasi Menæ oppidum, ut ait Strabo, lib. vii. p. 319. Ἀρχιάλος deinde Ptolem. iii. 11. et Mela ii. 2. Hic obiter exponendus est ludus Martialis in verbo simili, xi. 95. 'Ecce negas, jurasque mihi per templa Tonantis: non credo: jura, verpe, per ANCHIALUM.' Vel, ut alii

libri habent, 'per Anchialem.' Cur juras, inquit, Judæ Hierosolymitane, per Templum Dei? Non sic impetrabis fidem: quippe scio te nihil a templo timere, etiamsi pejeres. (Matth. xxiii. 'Væ vobis, duces cæci, qui dicitis: Quicumque juraverit PER TEMPLUM, nihil est.') Jura, Judæe, Hebræo tuo idiomate, quod ego quoque calleo. Jura, Per Deum ipsum. Utere hac formula לַאֱלֹהִים: *Strangulet me Deus*, si istud patravi scelus quod objicis: certe non ausis. Juras per templa Tonantis; jura, sodes, per Tonantem ipsum. Ex his Hebræis literis fictum nomen a Martiale *Anchialus* est; sive *Anchial*, *Anchialis*. Aiebat Scaliger, sed infelici conjectura, esse hic *Anchialum* ab לַאֲחִיָּה־אֵס: quod est, ut quidem interpretatur, *Certe vivit Deus*. An vero etiam *Anchialum* vates scripsisset, pro *Anchialum*? Ed. sec.

^d *Astice regio*] Quæ Ptolemæo loc. cit. Ἀστική στρατηγία, *Astica* seu *Urbana Praefectura*, quæ ab Apollonia ad Perinthum usque pertinuit. Ἀπολλωνία quoque post Mesembriam a Scylace nominatur, p. 27. Mela, loc. cit. 'Mesembria, Anchialos, et intimo in sinu (Ponti Euxini), atque ubi Pontus alterum sui flexum angulo finit magna, Apollonia.' Anthium vero Ἀνθία Stephano dicitur: Apol-

Flumina: Panissa, Rira,^e Tearus,^f Orosines. Oppida: Thynias,^g Halmydessos,^{17h} Develtou cum stagno, quod nunc Deultum vocatur, veteranorum:ⁱ Phinopolis,^j juxta quam Bosporus. Ab Istri ostio ad os Ponti pass. DLV. mill. alii fecere. Agrippa adjecit LX.^{18k} Inde ad murum^l supra dictum centum quinquaginta: ab eo Cherronesus CXXV.^{19m} mill.

Sed a Bosporo, sinus Casthenes.²⁰ⁿ Portus Senum: et

//////////

Panyssas, Rysas in quibusdam codd.—17 *Thynnias, Almedessos* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *Thynnias Salmydessos* emend. Herm. Barbarus ex Stephano et Strabone.—18 *Agrippa adjecit quadraginta* Gronov. et al. vett.—19 Ita Editio princeps et codd. Reg. Colb. et Paris. ap. Brotier. CXXVI. edd. vett. item Gronov. Harduin. Miller. Bipont. et Franz.—20 *Costhenes* Franzius; *Leosthenes* Vet. Dalec. *Gasthenes* Gronov. *Sosthenes* Harduinus in Addend. ad Ed. 1. Mox, *Portus Ceron* Tolet.

NOTÆ

Ionía Milesiorum Rhodiorumque colonia.

^e *Panissa, Rira*] Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. *Panyssas, Rysas*. Panysum, credo, adhuc intelligit, de quo proxime antea dictum est.

^f *Tearus*] *Τεάρος* Herod. lib. iv. n. 90. ubi de eo anime multa.

^g *Thynias*] *Θυνιάς* Græcis, in Astice præfectura, prope Apolloniam et Halmydesson. Scymnus Chius, p. 30. *Θυνιάς τῆς Ἀστικῆς Θράκης ὑπάρχουσα* ἑσχατή, Μεθ' ἣν πόλις ἐστὶν σύνορος ἡ Ἀπολλωνία. Et auctor Peripli Ponti Euxini, p. 14. *Θυνιάς εὐλίμενος ἄκρα τῆς Ἀστικῆς Θράκης ὑπάρχουσα* ἀπὸ δὲ *Θυνιάδος* εἰς Ἀλμυδησὸν, κ. τ. λ. Describit hujus oræ oppida Ovid. Trist. i. 9. 35.

^h *Halmydessos*] Ἀλμυδησὸς plerisque Græcorum: Herodoto lib. iv. n. 90. et Stephano, Ἀλμυδησός.

ⁱ *Veteranorum*] Subintellige, colonia. Ptolem. lib. iii. 13. in mediterraneis Thiraciæ civitatibus, *Δεοῦελτος κολωνία*. Caracallæ nummus, apud Patin. p. 301. et Mamææ, p. 343.

COL. FL. PAC. DEULT. 'Colonia Flavia Pacensis Deulton,' non 'Pacifera,' ut Patinus interpretatur. Ad Panysum annum. In Novella Leonis, Δέβελτος.

^j *Phinopolis*] *Φινόπολις, πόλις πρὸς τῷ Πόντῳ* Stephano, et Ptolem. iii. 11. in ipso ore Ponti.

^k *Adjecit LX.*] Ita Mss. at editi XL.

^l *Ad murum*] *Μακρὸν τεῖχος*.

^m CXXV. [CXXVI.] Hoc est, a muro longo procurrit in mare Cherronesus, per CXXVI. millia passuum, quæ Cherronesi longitudo est. In Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. CXXV.

ⁿ *Casthenes*] 'Ita constanter libri omnes, *Casthenes*. Nos olim cum eruditis viris *Lasthenes* suspicabamur satius fore, ut esset pro *Λεωσθένης*, vel *Λεωσθένιος*. *Sosthenes* rescribere contra fidem codicum Mss. non audeamus: tametsi meminit portus *Sosthenii* prope Byzantium Nicephorus CP. in historiae breviario, ad annum DCCXVII. 'Ὁ δὲ λοιπὸς ἅπας στόλος τῷ

alter, qui Mulierum cognominatur. Promontorium Chrysoceras,^o in quo oppidum Byzantium liberæ conditionis, antea Lygos^{21 p} dictum. Abest^q a Dyrrhachio septingentis undecim millibus pass. Tantum patet longitudo terrarum inter Adriaticum mare et Propontidem. Amnes: Bathynias,^r Pydaras, sive Atyras.²² Oppida, Selymbria,^s Perinthus^t latitudine cc. pedum^{23 u} continenti annexa. Intus Bizya,^{24 v}

Portus Serium Pintian.—21 Longos Vet. Dalec.—22 *Pidas et Atyras, sive Thydas* in eodem.—23 'Ita bene omnes codd. et Editio princeps. Male recentiores editiones, *ducentorum passuum.*' Brotier.—24 *Byzia* Gronov.—25

NOTÆ

Θρακικῷ προσπλεύσας Βοσπόρῳ, τῷ λιμένι τῷ καλουμένῳ Σωσθενείῳ προσορμίζεται, καὶ αὐτοῦ διεχεύμαζεν. *Ceteræ naves ad Thracium Bosporum advectæ ad Sosthenium portum applicant, et ibidem hyemant.* Extat et in Anthologia Græca, iv. 25. Leontii Scholastici Epigramma in imaginem saltatricis stantis in Sosthenio: Λεοντίου Σχολαστικοῦ εἰς εἰκόνα ὀρχηστρίδος ἱσταμένης ἐν τῷ Σωσθενείῳ· Εἰμὶ μὲν Ἑλλαδὶ Βυζαντίας, ἐνθάδε δ' ἔστην ἥχι χοροστασίην εἶμι δῆμος ἔγει· Ὀππὸθι πορθμῷ γαῖα μερίζεται· ἀμφότεραι γὰρ Ἀντιγες ὀρχηθμοὺς ἤνεσαν ἡμετέροισι. *Helladie dicor Byzantia: visor ibidem Suevit ubi populus ducere vere choros: Terrarum facil æquor ubi divortia: quippe Laudabat numeros orbis uterque mæos.* Ed. sec.

^o *Chrysoceras*] Χρυσοῦ κέρατος promontorium, hoc est aurei cornus, de quo ix. 20. Plinium Solinus cap. 10. p. 28. et Capella lib. vi. cap. de Thracia p. 212. de more transcribunt: et Missi Theodosii, quorum verba recitabimus in Notis et Emend. num. 61.

^p *Antea Lygos*] Vide Notas et Emend. num. 61.

^q *Abest*] Ita Solinus, et Martianus,

locis cit.

^r *Bathynias*] Βαθυνίας pariter et Ἀθύρας, inter Byzantium et Selymbriam, apud Ptolem. iii. 11. Ἀθύρας quoque Stephano memoratur.

^s *Selymbria*] Σηλυμβρία Stephano: a Selye sic appellata: Βρία enim, inquit, Thracibus oppidum sonat: ut Selymbria, vel Σηλυμβρία, (sic enim Ptolemæus scribit, loc. cit.) sit quasi Selyos oppidum. De vi vocis Βρία eadem tradidere Strab. lib. vii. p. 319. et Nicol. Damasc. in Excerpt. p. 494.

^t *Perinthus*] Eadem Heraclea Thraciæ Perinthus cognominata. Sozomenus iv. 7. Hypatianum Heracleæ Perinthii Episcopum vocat. Procop. lib. iv. de Ædif. Justin. vicinam Byzantio Heracleam Perinthum, Ἡράκλειαν Πέρυνθον, olim Provinciæ Europæ metropolin ait fuisse: tunc vero locum post Constantinopolim proximum obtinere. Hodie *Pantiro*.

^u *CC. pedum* [passuum] Mss. omnes, CC. *pedum*.

^v *Intus Bizya*] In Astice regione sive præfectura, arx regum Astarum. Stephanus: Βιζύη, πόλις Θράκης, τὸ τῶν Ἀστῶν βασίλειον. Hæc a Plinio Solinus exscripsit, cap. 10. p. 28.

arx regum Thraciæ, a Terei^w nefasto crimine invisa hirundinibus. Regio Cænica,^x colonia Flaviopolis,^y ubi antea Zela oppidum²⁵ vocabatur. Et a Bizya quinquaginta millia passuum Apro^z colonia,^z quæ a Philippis abest centum octoginta octo mill. pass. At in ora amnis Erginus:^{26 a} oppidum fuit Ganos:^b deseritur et Lysimachia jam in Cherroneso.

Alius namque^c ibi Isthmos angustia simili est,²⁷ eodem nomine, et pari latitudine. Illastrant duæ urbes utrimque litorea, quæ haud dissimili modo^d tenere, Pactye^{28 e} a Pro-

////////

Voc. *oppidum* deest in cod. Dalec.—26 *Eginus* margo edd. Dalec. et Gronov. Mox, Vet. Dalec. *oppidum Ganos. Fuisse fertur et Lysimachia in, &c.*—27 Chiffi. *similis est.*—28 *Pactie* Gronov. Mox, Vet. Dalec. *sinu. Hæ ex, &c.*—

NOTÆ

^w *A Terei*] Nota fabula, de qua consulendus Ovid. *Metam.* vi. 647. maxime vero Hyginus, fab. 45. 'Philomela.' Vide Notas et Emend. num. 65. Neque nullo habenda in pretio, quæ de hac re tota habet Aldronandus Ornithol. xvii. 6. p. 684. ubi hunc locum aversari hirundines putat, ob eam potius causam, quod Boreæ magis violentiæ pateat: cuius venti flatum perhorrescere id avium genus constat.

^x *Cænica*] Ubi Cæni incolæ appellati, vel Cænici, de quibus dictum est initio hujus capituli.

^y *Flaviopolis*] Colonia quoque dicitur, loc. cit. Et in *Thes. Goltzii*, pag. 239. Nummus Titi Imp. COL. FLAVIOPOLIS.

^z *Apro colonia*] Ptolemæo, inter urbes Thraciæ mediterraneas, Ἀπρος κολώνια. Et Stephano, Ἀπρος, et in *Notitia Eccles.* p. 21.

^a *Erginus*] Meminit hujus amnis Mela ii. 2.

^b *Fuit Ganos*] Hoc est, defecit jam Ganos: deficit vero et Lysimachia, quæ in Cherroneso est: hujus enim,

ut nondum dirutæ ac deletæ meminit Plinio recentior Ptolemæus iii. 11. Λυσίμαχια. Instauratam denuo ex *Notitia Antiqua* colligimus: nam in Provincia Thraciæ Europæ, pag. 21. Γάνος censetur. Γάνος vero (sic enim habent Mss. non *Gonos*;) Scylaci memoratur inter Thraciæ oppida, pag. 27. Γάνος juxta Bisanthem apud Xenoph. de *Exped. Cyri*, lib. vii. p. 411.

^c *Alius namque*] Hinc Cherronesi descriptionem auspicatur. Alternum ait esse in Cherronesi angustias Isthmon Corinthiaco similem et nomine, Isthmos enim appellatur: et latitudine pari, intervallo nempe quinque millium passuum, ut dictum est cap. 5. Transcribit hæc Solinus iisdem fere verbis, cap. 10. p. 28.

^d *Haud dissimili modo*] Ut Corinthiacarum angustiarum termini sunt Lecheæ hinc, illinc Cenchrææ, sic Propontidi Pactye, Melani sinui Cardia insidet, Isthmique latera duo obsident.

^e *Pactye*] Πακτύη Pausan. lib. i. p. 19. ceterisque Geographis. Καρδία

pontide, Cardia a Melane sinu, hæc ex facie loci ^f nomine accepto : utræque ^g comprehensæ postea Lysimachia quinque mill. pass. a Longis muris. Cherronesos a Propontide habuit Tiristasin, ^h Crithotem : ⁱ Cissam ^j flumini Ægos ²⁹ appositam : nunc habet a colonia Apro XXII. mill. ^k passuum, Resiston ex adverso coloniæ Parianæ. ^l Et Hellespontus, ^m septem (ut diximus) ⁿ stadiis Europam ab Asia dividens, quatuor inter se ³⁰ contrarias urbes habet, in Europa Calli-

29 *Cissam et flumini Ægo* Vet. Dalec. Mox, alius codex ap. Dalec. *nunc a colonia*, omisso *habet*. Deinde, pro *XXII.* quod omnes codd. exhibent, *XXXII.* legitur in edd. vett. et Gronov.—30 Ita codd. Harduini, Chiffi. et Dalec. item edd. Harduin. 1. 2. *quatuor illic inter se* edd. vett. cum Bipont. et Franz.

NOTE

quoque eidem, p. 17. De utraque Strab. lib. VII. p. 331.

^f *Ex facie loci*] Quod in cordis faciem sita sit, inquit Solinus, loc. cit. dicta Cardia est. Alias hujus appellationis causas Stephanus affert, verbo *Καρδία*.

^g *Utræque*] Cum eversa deletaque Cardia, pro ea Lysimachiam, de qua jam dictum est, condidit Lysimachus, ut Pausanias refert, lib. 1. p. 17. Pactyen similiter exhaustam vicinitate Lysimachiae Plinius quoque nunc auctor est. *Λυσιμαχία* fuit in Cherroneso, a Longo Muro, quinque millibus passuum, quanta ipsius Isthmi longitudo est, dissita.

^h *Tiristusin*] *Τειρίστασις* Scylaci, p. 27.

ⁱ *Crithoten*] *Κριθωτή* Scymno Chio, p. 29. urbs Cherronesi Hellanico, apud Harpocrat. p. 178. Scylaci loc. cit. *Κριθωτή*.

^j *Cissam*] Crissam, vel Cressam potius, juxta aliud oppidum, cui Ægos fluminis nomen fuit, positam : quo de oppido egimus pluribus, II. 59. Scylax, in Periplo, p. 27. hæc oppida sic enumerat : *ἐντὸς δὲ Αἰγὸς ποταμὸς, Κρήσσα, Κριθώτη, Πακτύνη*. Quæ omnia Plinius interiisse significat.—

^k *Nummus* est perrarus ex ære mediocri, in cimelio P. Chamillart, cujus nummi pars antica Cereris caput exhibet, canistro frugibus pleno onustum : in altera superficie scriptum est, literis ætatem Alexandri M. referentibus ΑΙΓΟΝΙΟ. hoc est, *Αἰγοποταμῶν* : cum effigie capræ, quæ Græce est αἶξ, αἰγὸς, unde urbi nomen. *Ed. sec.*

^l *XXII. mill.*] Ita Mss. forte pro *XXV.* Nam ab Apro Resiston distare XXVI. mill. pass. auctor est Antoninus, quem unum ex omnibus scriptoribus invenio hujus oppidi fecisse mentionem, in itinere ab Apollonia per Macedoniam usque Constantinopolim. Nam quod Rhædeston Ptolemæi existimat Pintianus locum hic habere oportere, errat sane graviter, cum Rhædestos extra Cherronesum sit, ac pro ipsa Bisanthé habeatur ; Resistos in meditullio regionis sit posita.

^m *Parianæ*] De qua v. 40.

ⁿ *Et Hellespontus*] Solin. cap. 10. pag. 28. Hodie, *le Détroit de Gallipoli*.

^o *Ut diximus*] Lib. II. cap. 92. Stadia septem sunt passus DCCCLXXXV. Consentit Strabo, lib. II.

polin^o et Seston, et in Asia Lampsacum et Abydon. Dein promontorium Cherronesi Mastusia^p adversum Sigeo : cuius in fronte obliqua Cynossema,^q ita appellatur Hecubæ tumulus, statio Achæorum. Turris et delubrum Protesilai.^r Et in extrema Cherronesi fronte, quæ vocatur Æolium,^s oppidum Elæus.^t Dein petenti Melanem sinum portus Cœlos,^u et Panhormus,^v et supra dicta Cardia. Tertius Europæ sinus ad hunc modum clauditur. Montes extra prædictos^w Thraciæ Edonus,^x Gigemoros, Meritus, Melamphyllos.³¹ Flumina in Hebrum cadentia, Bargas, Suemus.^y Macedoniæ, Thraciæ, Hellesponti longitudo est³² supra dicta.^z Quidam septingentorum viginti millium faciunt. Latitudo CCLXXXIV.^{33 a} millium est.

—31 Ita Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Melamphylon* edd. vett. et Gronov.—32 Ita Chiffi. cum edd. Harduin. Miller. Bipont. et Franz. τὸ est non habetur in edd. ante Harduin.—33 Gronov. et edd.

NOTÆ

^o *Callipolin*] Hodieque *Callipoli*, freto nomen dedit. Σηπτός Straboni præcipua urbiū dicitur, quæ sunt in Cherroneso, Abydo opposita, quæ in Asiæ littore est, lib. xiiii. pag. 591.

^p *Mastusia*] Μαστουσία ἄκρα, Ptolem. iii. 12. Hic rursum Solinus cap. 10. pag. 28. et Capella lib. vi. cap. de Thracia, p. 212. Plinium de more transcribunt.

^q *Cynossema*] Κυνὸς σῆμα. Mela ii. 2. ‘Est Cynossema, tumulus Hecubæ, sive ex figura canis, in quam conversa traditur, sive ex fortuna in quam deciderat, humili nomine accepto.’ Pollux v. 5. non Hecubæ, sed insignis ejuspiam canis sepulcrum eo nomine indigitari ait. Vide Ovid. Met. xiiii. 569.

^r *Protesilai*] Mela, loc. cit. ‘Sunt Protesilai ossa consecrata delubro.’

^s *Æolium*] Stephanus, ex Theopompo: Αἰόλιον, τῆς Θρακικῆς Χερρόνησου

πόλις, *Thraciæ Cherronesi oppidum*,

^t *Elæus*] Ἐλαίους apud Ptolem. iii. 12. et Harpocr. pag. 98. Straboni, lib. vii. pag. 331. Ἐλεοῦς, et Scylaci, pag. 27. Elæunta in Cherroneso agnoscit etiam Livius lib. xxxi. pag. 372.

^u *Cœlos*] Κοῖλος λιμὴν. Mela ii. 2. ‘Est et portus Cœlos, Atheniensibus et Lacedæmoniis navali acie decernentibus, Laconicæ classis signatus excidio.’

^v *Panhormus*] Portum hæc vox sonat omnibus navibus excipiendis aptum: πᾶν ὄρμος.

^w *Extra prædictos*] Hoc est, præter Hæmum, Rhodopen, Pangæum.

^x *Edonus*] Pars Hæmi, Edonis Thraciæ populis vicina.

^y *Suemus*] Colb. 1. *Syrmus*. Colb. 2. *Sermus*.

^z *Supra dicta*] Hoc ipso cap. ubi Byzantium dixit abesse a Dyrrhachio, septingentis undecim millibus pas-

Ægæo mari nomen dedit scopulus inter Tenum et Chium^{34 b} verius, quam insula, Æx nomine^c a specie capræ, quæ ita Græcis appellatur, repente e medio³⁵ mari exsiliens. Cernunt eum a dextra parte Andrum navigantes ab Achaia, dirum ac pestiferum. Ægæi pars Myrtoo datur:^d appellatur³⁶ ab insula parva, quæ cernitur Macedoniam a Geræsto^e petentibus, haud procul Eubœæ Carysto. Romani omnia hæc maria duobus nominibus appellant: Macedonicum, quacumque³⁷ Macedoniam aut Thraciam attingit: Graciense, qua Græciam alluit. Nam Græci et Ionium dividunt in Siculum, ac Creticum, ab insulis. Item Icarium, quod est inter Samum et Myconum.³⁸ Cetera nomina sinus dedere, quos diximus.^f Et maria quidem gentesque in tertio Europæ sinu ad hunc modum se habent.

////////

vett. CCCLXXXIII.—34 Ita Tolet. Salmant. omnes codd. Harduini et Dalec. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *inter Tenedum et Chium* Gronov. et edd. vett.—35 Edd. vett. et Gronov. *in medio*; codd. Chiff. Harduini et Salmasii, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *e medio*.—36 *Myrtoum appellatur* Vet. Dalec. Mox, *Geresto* Gronov. Paulo post, in eadem ed. *Charysto*.—37 Ita codd. Harduini et Chiff. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *quodcumque* edd. vett. ante Harduinum.—38 Vet. Dalec. *Myconem*.

NOTÆ

sum. Missi Theodosii: 'Macedonia, Thracia, Hellespontus, et pars sinistrior Ponti. Hæc finiuntur ab oriente, mari Pontico: ab occidente, desertis Dardaniæ: (Candaviæ, credo, vulnere dicere, de quibus actum est III. 26.) a septemtrione, flumine Istro. Patent in longitudinem, M. passuum DCCXX. in latitudinem CCCLXXXI. juxta Plinium Secundum in eodem.'

^a CCLXXXIV.] Ita Mss. omnes: editi, CCCLXXXIII. Nisi Theod. CCCLXXXI.

^b *Inter Tenum et Chium*] Vide Notas et Emend. num. 66.

^c *Æx nomine*] Αἶξ, quæ vox capram sonat. Plinio astipulatur Apollonii

Scholiastes, ad Argon. I. 831. Τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, ἐκλήθη ἀπὸ νήσου Αἰγῶν καλουμένης. Aliter Festus: 'Ægæum mare appellatur, quod crebræ in eo sint insulæ, ut procul aspicientibus species Caprarum videantur: sive, quod in eo Ægæa Amazonum regina perierit: sive quod in eo Ægeus pater Thesei se præcipitaverit.' Snidas ab Ægeo Thesei patre appellationis causam petit. Vide Eustath. in Iliad. B. 41.

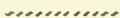
^d *Myrtoo datur*] Hoc est, Ægæi pars quædam est Myrtoum mare.

^e *Geræsto*] Eubœæ sunt hæc oppida, de quibus cap. 21.

^f *Quos diximus*] Ut Corinthiacus, Saronicus, Laconicus, ceterique.

XIX. (XII.) Insulæ autem ex adverso Thesprotiæ, Corcyra¹² a Buthroto duodecim millia passuum: eadem ab Acrocerauniis quinquaginta mill. cum urbe ejusdem nominis Corcyra, liberæ civitatis,^b et oppido Cassiope,^c temploque Cassii Jovis, passuum nonaginta septem millia in longitudinem patens: Homero^d dicta Scheria et Phæacia, Callimacho etiam Drepane. Circa eam aliquot, sed ad Italiam vergens Thoronos:^e ad Leucadiam Paxæ² duæ^f quinque m. discretæ a Corcyra. Nec procul ab iis ante Corcyram Ericusa,^g Marathe,³ Elaphusa, Malthace, Tra-

CAP. XIX. 1 *Thesprotiæ*, a *Buthroto* ex codd. emend. Harduinus, eumque secuti Miller. Bipont. et Franz. *T. Corcyra a Buthroto* Ed. pr. Venett. aliæque edd. ante Harduin. idque revocavit Brotier. Paulo post, *liberæ conditionis* Cujac. Obs. x. 35. ut et postea. Mox, pro *Cassiope*, Strabo et Steph. *Cassope*. Deinde *Cassiopæi Jovis* margo edd. Dalec. et Gronov.—2 *Paxæ* edd. vett. *Paxæ* Vet. Dalec.—3 *Marathe* Gronov. et edd. vett.—4 *Pytionia* in iisdem.

NOTÆ

^a *Corcyra*] *Corfu*, ab arce quæ Κορυφὴ ἀπὸ Nicetam, lib. III. ἀπὸ τῆς κορυφῆς, est enim in loco perquam edito.

^b *Liberæ civitatis*] Ita libri omnes: hoc est, ejus cives liberæ conditionis sunt. Refert Strabo lib. VII. p. 329. venisse in paræmiam sane peridicnam Corcyræorum libertatem: ὑπὸ Ῥωμαίων ἐλευθερωθεῖσα, inquit, οὐκ ἐπηνέθη· ἀλλ' ἐπὶ λοιδορίᾳ, παροιμίαν ἔλαβεν· Ἐλευθέρᾳ Κόρκυρα, χέξ' ὕπου θέλεις.

^c *Cassiope*] Gellio XIX. 1. p. 1051. 'Cassopeia.' Hodie *S. Maria di Cassope*. A Jove Cassio nomen ille portus accepit, Κασσίον ὕπη, seu *Cassii Jovis foramen*. Meminit ejus fani Sueton. in Nerone, cap. 22. In Nummis quos refert Andreas Marmora Hist. Corcyr. lib. I. ex una parte ΚΟΡΚΥΡΑΙΩΝ, ex aversa, ΖΕΥΣ ΚΑΙΟΚ.—'Nummi sunt ii ficti, vel adulterini.' Ed. sec.

^d *Homero*] Odyss. E. 34. Σχερίην ἐρίβωλον ἴκοιτο Φαίηκων ἐς γαῖαν. Ubi

Didymus Scholiastes: Σχερία ἐκαλεῖτο ἡ νῆσος τῶν Φαίάκων, τὸ δὲ μετὰ ταῦτα ἐκλήθη Κέρκυρα· τὸ δὲ ἀρχαιότατον ἐκαλεῖτο Δρεπάνη. Scheriam et Drepanen Stephanus quoque appellat. Cur Drepane sit vocata, varias causas affert Scholiastes Apollon. ad Argon. IV. 983. ex Aristotele et Timæo petitas.

^e *Thoronos*] Hodie, *Isola Melere*. Vide Notas et Emend. num. 67.

^f *Paxæ duæ*] Πάξι Dioni lib. I. p. 516. Παξοί Polybio lib. II. p. 136. Hodie *Paxo* et *Antipaxo*. Leucadia est *Leucada*, ut diximus cap. 2.

^g *Ericusa*] Nomine proprio nunc eæ carent. Ἐρικοῦσα νῆσος nota etiam Ptolemæo III. 14. Μαράθη, Ἐλαφοῦσα, Μαλθάκη, Τραχεῖα Πιτυωνία, vel Πυθωνία, Ταραχία, ceteris scriptoribus incognitæ. Πτυχία Stephano memoratur, prope Corcyram, παρὰ τῇ Κερκύρᾳ. Pro Μαράθῃ rectius forte Μαράθουσα, a fœniculis, ut ab erice 'Ericusa.' Et pro *Tarachie* forsitan Ταρίχαι vel Ταρίχειαι, a cetariis, et ab iis

chie, Pythionia,⁴ Ptychia, Tarachie. Et a Phalacro^h Corcyræ promontorio scopulus, in quem mutatam Ulyssis navem a simili specie fabula est. Ante Leucimnam,ⁱ Sybota.⁵ Inter Leucadiam autem et Achaiam permultæ, quarum Teleboides eademque^j Taphiæ, ab incolis ante Leucadiam appellantur, Taphias,^k Oxia, Prinoëssa, et ante Ætoliā⁶ Echinades,^l Ægialia,^m Cotonis, Thyatira, Geoaris, Dionysia, Cynus, Chalcis, Pinara, Mystus.

Ante eas in alto Cephalenia,ⁿ Zacynthus, utraque libera :

//////////

Mox, *Tarachia*. Et a *Phalario*, &c. Chiff. —5 *Ante Leucadiam Sybota* edd. vet. et Gronov. —6 *Taphiæ ab incolis appellantur. Ante Leucadiam Thaphias* (*Taphiosis* cod. Dalec.) *Sifarna Oxia, Prinoëssa: et ante Ætoliā, &c. Pintian. eademque Taphiæ . . . Prinoëssa: et ante, &c. edd. vet. et Gronov. eademque T. . . . Zapiotis, Arnoxia Prinoëssa: et ante, &c. Chiff. Mox, Nystus pro*

NOTE

qui illic condirentur piscibus.

^h *Phalacro*] Ptolem. III. 14. et ex Artemidoro Stephanus, Φάλακρον, ἀκρωτήριον Κερκύρας.

ⁱ *Ante Leucimnam*] Λεύκιμνα ἄκρα Corcyræ promontorium orientale est, Ptolemæo loc. cit. Hodie *Cabo Bianco*. Contra id promontorium Σύβοτα νῆσος Straboni lib. VII. p. 324. et Stephano. Vide Notas et Emend. num. 68.

^j *Teleboides eademque*] Quare totus ille numerus insularum, qui sequitur, Echinadibus etiam comprehensis, Teleboun ditio appellata, contributaque Aearnaniæ est, quæ in continente ex adverso objacet. Stephanus: Τηλεβοῖς, μοῖρα τῆς Ἀκαρνανίας, ἣ πρότερον Ταφίων ἐκαλεῖτο. Scholiast. Apoll. ad Argon. I. 750. Τηλεβοῖαι, οἱ Τάφιοι. Tzetzes in Lycophr. vs. 131. Τηλεβοῖαι καὶ Τάφιοι, οἱ ἐν ταῖς Ἐχινάσι νήσοις. Teleboæ appellati, inquit Eustath. in Odyss. A. quod boves furto sublato procul abigerent: διότι ληϊζόμενοι τῇλε τὰς βόας ἀπῆγον.

^k *Taphias*] E Teleboidibus, Ta-

phiisve insulis, hæ tres ante Leucadiam jacent: ceteræ ante Ætoliā, etsi Teleboidibus pariter accensendæ, communione vocabulo Echinades appellantur. Ταφίαις a Cephalenia distat omnino stadiis xxx. auctore Stephano. Τάφος est Scholiastæ Apoll. loc. cit. aliisque. Ταφιοῦς Straboni lib. x. p. 456. Sequuntur Ὀξεῖαι et Πρινόεσσα. Ὀξειῶν, hoc est, acutarum, meminit Stephanus, verbo Ἀρτέμιτα. Eadem Θοαὶ appellatæ ab Homero Strabone teste, lib. x. pag. 458.

^l *Echinades*] Desertæ insulæ, quarum pleræque annexæ jam continenti, aggerente limum Acheloo amne, ut ait Strab. lib. x. p. 458. et Thucyd. lib. II. p. 170. Ceteræ fere sine nomine, præter quinque, quibus est commune vocabulum, *Curzolari*. Ἐχινάδες ἔρημοι νῆσοι, Scylaci, p. 13. Nobis, les Curzolières.

^m *Ægialia, &c.*] Vide Notas et Emend. num. 69.

ⁿ *Cephalenia*] *Cefalogna*: Zacynthus, Zante.

Ithaca,^o Dulichium,^p Same, Crocylea.^q A Paxo Cephalenia, quondam Melæna dicta, undecim millibus pass. abest, circuitu patet XCIII.^r Same diruta a Romanis,⁷ adhuc tamen oppida tria^s habet. Inter hanc et Achaïam, cum oppido magnifica^t et fertilitate præcipua, Zacynthus, aliquando appellata Hyrie,^u Cephaleniæ a meridiana parte XXV.

Mystus cod. Dalec.—7 ‘Sic legendum: Ante eas in alto Cephalenia, quæ et ab oppido dicta: Zuchynthus, utraque libera Ithaca, Dulichium; Crocylea, Paxos, Corcyra quondam Melæna dicta. In Cephalenia Same diruta a Romanis.’ Dalec. utraque libera edd. ante Harduin. ‘Circuitu patet XCIII.] Ita Ms. Reg. 1. In Ms. Laet, XCI. In editione principe, LXXXIV. Pessime Mss. Reg. 2. 5. et recentiores editiones, XLIV. Errat quoque Strabo lib. x. pag. 456. cum ait ambitum Cephaleniæ esse stadiorum prope ccc. id est XXXVII. M. D. pass. Majorem numerum sum secutus, qui veritati propior est. Incolæ asseverant hanc insulam circuitu patere CLX. mill. Cl. Galland, *Voyage Ms. du Levant*. Attendendum semper brevius esse recentiorum Græcorum milliarium, quam fuit Romanorum.’ Brotier. Crocylea, Paxos, Cephalenia, &c. edd. ante Har-

NOTÆ

^o *Ithaca*] Ulysse alumno incluta. Nunc *Thiachi*: Nantis, *Cefalogna picola*.

^p *Dulichium, Same*] Virgilium sequitur scribentem, ‘Dulichium, Sameque, et Neritos ardua Saxis.’ Et Pomponium Melam II. 7. p. 44. cui Dulichium, Cephalenia, Neritos, Same, diversæ sunt insulæ. Prævit illis Homerus, qui *Σάμον* insulam vocat Iliad. B. 141. quam ipsam esse Cephaleniam a quibusdam existimatum Eustathius ibidem refert, p. 407. Errare Hesychius videtur, qui *Δουλίχιον, πόλιν Κεφαλληνίας* vocet.

^q *Crocylea*] Τὰ Κροκύλεια plurimum numero, apud Homer. Iliad. B. 632. Οἱ β' Ἰθάκην εἶχον, καὶ Νήριτον εἰνοσίφυλλον, καὶ Κροκύλει' ἐνέμοντο, καὶ Αἰγίλιπα τρηχεῖαν. Ut Ithacam, sic etiam Crocylea apud Homerum insulæ nomen esse visum est Plinio: Stephano quoque, ex Thucydide, quem intellexisse non videtur: est enim Crocylium Thucydidi Ætoliae oppidum, non insula. Contra vero Straboni lib. VIII. p. 376. Crocylia Homeri oppi-

dum esse Acarnaniæ continentis existimatum est. Heracleon vero apud Stephan. verbo *Κροκύλειον*, quadrifariam divisa Ithaca, tertiam ejus partem *Crocylium* appellavit. Vide Notas et Emend. num. 70.

^r *Patet XCIII.* [XLIV.] R. 1. XLIII. Straboni lib. x. p. 456. Cephaleniæ ambitus est stadiorum prope ccc. hoc est, XXXVII. M. D. pass.

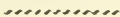
^s *Oppida tria*] Cum olim haberet quaterna: unde *Τετράπολις* Eustathio, p. 307. et Straboni, p. 455. appellata est. Horum quatuor oppidorum cives a Livio nominantur Nesiotæ, Cranonii, Pallenses, Samæi, lib. XXXVIII. p. 477. atque ita fere a Thucyd. lib. II. p. 119. Direpta Same a Romanis, M. Fulvio Cos. Imperatore, Samæos omnes sub corona venisse, idem est auctor, p. 478. Contigit hæc clades anno U. C. DCLV.

^t *Cum oppido magnifica*] Libentius agnoverim cum oppido magnifico, vel oppido magnifica.

^u *Appellata Hyrie*] Vide Notas et

millia^{8v} abest. Mons Elatus^w ibi nobilis. Ipsa circuitu colligit XXXV. millia.⁹ Ab ea Ithaca XV. millia¹⁰ distat, in qua mons Neritus.^x Tota vero circuitu patet XXV. mill.^y pass. Ab ea Araxum^z Peloponnesi promontorium XII. millia pass. Ante hanc^a in alto Asteris, Prote: ante Zacynthum XXXV. mill. pass. in Eurum ventum Strophades^b duæ, ab aliis Plotæ dictæ. Ante Cephalleniam Letoia.^c Ante Pylum tres Sphagiæ:^d et totidem ante Mesenen Cænussæ.^{11e}

In Asinæo sinu, tres Thyrides:^f in Laconico, Teganusa,^g

duin.—8 Ita codd. Harduini et Chiffi. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. cum antea legeretur XXII. millia.—9 Ita Regg. Brot. 1. 2. cod. Dalec. et Editio princeps. Vulgatæ edd. ante Brotier exhibent XXXVI. millia.—10 Ita codd. Harduini, Chiffi. et Dalec. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. XII. millia edd. vett.—11 Vet. Dalec. totidem in la-

NOTE

Emend. num. 71.

^v XXV. millia] Strabo lib. x. p. 458. stadiis LX. tantum insulæ ambitum circumscribit, quæ sunt VII. M. D. pass. Sed manifesto errore.

^w Mons Elatus] Ab abietibus inditum monti nomen: cui monti nunc arx præcipua cum oppido insidet.

^x Mons Neritus] Homer. Iliad. B. 632. proxime a nobis citato: quem ad locum Eustathius, p. 307. Νήριτον, inquit, ὅρος ἐστὶν ἐπιφανὲς ἐν Ἰθάκῃ.

^y Patet XXV. mill.] Dissidet rursum a Strabone, qui Ithacæ ambitum stadia colligere LXXX. ait, hoc est, X mill. pass.

^z Araxum] De quo cap. 6.

^a Ante hanc] Ante Ithacam. Ἄστε-
pis Homero nota, Odyss. Δ. 484. Ste-
phano, Πρωτῇ, insula prope Sphagi-
am et Pylum. Prote nunc Prodeno
dicitur.

^b Strophades] Hodie Strafudi et Strivali. Olim Στροφάδες, quasi ex circumagi aliquando, ac circumverti visæ fuerint: et Πλωταί, ut Mela ait II. 7. sive fluctuantes. Στροφάδες νῆ-

σοι πρὸς τῇ Ζακύνθῳ, Steph. Antoninus in Itiner. Marit. et Strophadas eas et Plotas vocat.

^c Letoia] Ptolemæo III. 14. Λατώα νῆσος.

^d Sphagiæ] Quarum maxima Σφα-
γία et Σφακτηρία dicta, Pansaniæ lib. III. p. 167. et Straboni lib. VIII. pag. 359. προσκειμένη πλησίον τοῦ Πύλου. Hodie Sapienza: reliquæ scopulis, quam insulis propiores.

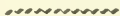
^e Cænussæ] Οἰνοῦσαι Pansaniæ lib. IV. p. 282. Harum maximæ Caprera nomen est: ceteræ, scopuli. A vini fertilitate vetus petita appellatio est.

^f Thyrides] Θυρίδες Strab. lib. VIII. p. 360. in Asinæo pariter sinu. Nunc Venetico communi nomenclatione ex appellantur, a promontorio Aerita, quod in continenti objacet, Capo Venetico. De Asinæo sinu diximus c. 7.

^g Teganusa] Θηγανούσα Pansaniæ, loc. cit. Nunc Isola di Cervi. Κόθων haud procul Cytheris Stephano: nunc sine nomine. Κόθηρα denique omnium maxima, ante Tænarum promontorium, Straboni lib. VIII. p. 363.

Cothon, Cythera ¹² cum oppido, antea Porphyris appellata. Hæc sita est ^h a Maleæ promontorio v. millia ¹³ pass. ancipiti propter angustias ibi navium ambitu. In Argolico, Pityusa, ⁱ Irine, Ephyre : contra Hermionium agrum Tiparenum, ^j Aperopia, ¹⁴ Colonis, Aristera : contra Trœzenium Calauria, ^k quingentos passus distans : ¹ Plateis, ^m Belbina, Lassa, Baucidias. Contra Epidaurum, Cecryphalos, ⁿ Pityonesos ¹⁵ ^o VI. millibus passuum a continente. Ab hac Ægina ^p liberæ conditionis XVI. millia pass. cujus XIX. mill. pass. ¹⁶ præternavigatio est. Eadem autem a Piræeo Athe-

tere Septentrionali: dextera in Messenen Cænussa.—12 Cynthera Gronov.—13 Ita edd. vett. et Gronov. V. millibus Harduin. Miller. Bipont. et Franz.—14 Eperopia Chiff. Epiropia edd. vett. et Gronov. Mox, quinquaginta millia pass. distans a Plateis Vet. Dalec. distans Plateis Gronov. Deinde, pro Belbina Chiff. Bellina.—15 Sitionesos Vet. Dalec.—16 Ita Regg. Brot. 1. 2. et Editio princeps. XVII. millibus pass. cujus XX. mill. pass. edd. vett. item Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. XVII. millibus pass. cujus

NOTÆ

nunc Cérigo. Olim etiam Πορφύρις Solino cap. 11. p. 29. et Πορφύρουσσα dicta Eustathio in Dionys. vs. 500. p. 71. a copia quæ ibi est, præstantiaque purpurarum.

^h Hæc situ est] Solinus cap. 11. p. 29.

ⁱ Pityusa] Hoc est, pinaria, πιτυούσα, a pinuum copia. Ἰρὴν deinde sit, an Εἰρήνη, quo nomine et ipsam Calauriam, quæ haud procul hinc abest, invenio nominatam apud Plutarch. in Quæst. Græc. pag. 295. obscurum est. Ἐφύρη Stephano inter insulas haud procul Melo memoratur. Tres illæ mili esse videntur, quas hodie nautæ appellant, Falionera, Caravi, Bella pola.

^j Tiparenum] De Tipareno, et Colonide, ceteri silent. Ἀπεροπία et Ἀριστερὰ Pansaniæ memorantur lib. 11. p. 150. Hæc etiamnum Aristeri nomen habet.

^k Calauria] Καλαύρεια Stephano, nunc Sidra. Alii tamen Poros vocant.

Mela 11. 7. 'Calauria inter ignobiles, alias leto Demosthenis nobilis.'

¹ Quingentos passus distans] Ab agro Træzenio. Vide Notas et Emend. num. 72.

^m Plateis] Ex his sola Belbina Scylaci nota, pag. 19. Κατὰ δὲ τὸ Σκύλαιον ἀκρωτήριον τῆς Τροιζηνίας ἐστὶ νῆσος Βέλβινα, καὶ πόλις, contra Scyllæum Træzenii agri promontorium. Straboni quoque lib. viii. pag. 375. et Stephano.

ⁿ Cecryphalos] Κεκρυφαλία Aristidi, apud Photium in Bibl. cod. 246. pag. 1221. prope Æginam : hodie Schilla. Diodoro quoque Bibl. lib. xi. p. 59. et Thucyd. lib. 1. p. 70.

^o Pityonesos] Πιτυόνησος, insula pinaria. In Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Scinthionesos. Hodie, ut ex situ liquet, Damala.

^p Ægina] Ἀἴγινα, hodieque Egina, non Engia, ut vulgus Geographorum existimat. Ab ea sinui Saronico nomen. Pauli Medici Æginetæ patria.

niensium portu xxx. mill. pass.¹⁷ abest, ante Œnone^a vocitata. Spiræo^r promontorio objacent Eleusa, Adendros,¹⁸ Craugiæ duæ, Cæciæ duæ, Selachusa, Cenchreis, Aspis. Sunt et in Megarico sinu Methurides^s quatuor. Ægila¹⁹^t autem xv. mill. pass. a Cythera, eademque a Cretæ Phalasarna oppido xxv. mill. pass.

xx. Ipsa Creta altero latere ad austrum, altero ad septentrionem versa, inter ortum occasumque porrigitur, centum urbium^a clara fama. Dosiades eam^b a Crete nym-

XIX. mill. pass. Chiff. — 17 Ita Reg. Brot. 1. et Editio princeps. XX. mill. pass. codd. Harduini et Chiff. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. XII. mill. pass. edd. vett. et Gronov. Mox, Œnopia vocitata Vet. Dalec. et Pintian. — 18 Ita Reg. Brot. 1. 'Adendros dicta videtur, quod esset sine arboribus. Nunc Pentenesia.' Brotier. Dendros Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasm. Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Mox, Acæciæ duæ Chiff. Methuriades quatuor St. ap. Dalec. Ethurides quatuor alius codex ap. ennd. — 19 Ægialiū et pro V. l. Ægila Vet. Dalec. Ægialum Chiff. Æglia Gronov. et edd. vett.

NOTÆ

Hanc Agathemerus Geogr. i. 5. portam ait esse stadiis clx. hoc est, XX. mill. pass. ut recte Plinius.

^a Œnone] Οἰνώνη Stephano, Scymno Chio, p. 23. Eustathio in Dionys. vs. 512. p. 73. Tzetæ in Lycophr. vs. 175. p. 36. Apollodoro lib. iii. de Diis, p. 229. et ante eos Herod. lib. viii. pag. 477. n. 46.

^r Spiræo] De quo cap. 9. Ex his insulis Ἐλεῶσσα Straboni memoratur lib. ix. p. 398. Ἀσπίς Stephano. De ceteris auctores desidero. Scopulos modo ignobiles in hoc tractu maris Tabulæ Nanticæ, et qui ea maria nuper instrant, nobis repræsentant. Vide Notas et Emend. num. 73.

^s Methurides] Quarum, ut quidem videtur, maxima Μεθούρια Stephano appellata est, inter Æginam et Atticam, juxta Træzenem: νῆσος μεταξὺ Αἰγίνης καὶ Ἀττικῆς, πλησίον Τροιζῆνος.

^t Ægila] Quæ Herodoto lib. vi. p. 366. n. 97. Αἰγίλη, vel Αἰγίλεια, variant enim ibi codices. Hodie Cerigotto. Vide Notas et Emend. num. 74.

^a Centum urbium] Virgil. Æneid. iii. 106. 'Centum urbes habitant magnas.' Et Horat. iii. Od. 27. 'Centum tetigit potentem Oppidis Creten.' — 'Belli Trojani temporibus urbes nonaginta duntaxat ibi fuisse prodit Ulysses, Odyss. T. 174. At ætate sua centum fuisse refert Homer. Il. B. 649.' Ed. sec. — Nunc vero quæ sint alienius nominis, vix quatuor omnino extant: Castro metropolis, quæ Italis Candia dicitur: Canéa, Rétimo, Sitia.

^b Dosiades eam] Hæc Solinus cap. 11. pag. 29. et Martianus lib. vi. pag. 212. iisdem fere verbis a Plinio. Vide Notas et Emend. num. 75. Hodie l'Isle de Candie.

pha: Hesperidis filia, Anaximander: a rege Curetum, Philistides Mallotes: Cartes primum Aëriam^c dictam: deinde postea Curetin, et Macaron^d nonnulli temperie cœli appellatam existimavere.¹ Latitudine nusquam quinquaginta millia pass. excedens, et circa mediam sui partem maxime patens, longitudinem² implet CCLXX. millium passuum, circuitum DLXXXIX.³ flectensque se in Creticum pelagus ab ea dictum, qua longissima est ad orientem Sammonium^e promontorium adversum Rhodo: ad occidentem Criumetopon^f Cyrenas versus expellit. Oppida ejus insignia, Phalararne,^g Etea,^h Cysamum,ⁱ Pergamum,^j Cydon,^k Minoum,^l Apterion,^m Pantomatrium,ⁿ Amphimalla,

CAP. XX. 1 Vet. Dalec. *appellavere*.—2 Ita ex codd. suis et Cliff. emendavit Harduin. ita etiam edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *longitudine* edd. vett. et Gronov. Mox, CCLXXXVII. et octavas quatuor margo edd. Dalec. ex Apollodoro.—3 Ita codd. Harduini cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *circuitu* DLXXXIX. edd. vett. et Gronov. *circuitu* mille quingentos LXXXIX. cod. Dalec. *circuitu* DXX. recentiores ap. eun-

NOTÆ

^c Aëriam] 'Aεpta Stephano: Gellio in quoque XIV. 6. p. 777.

^d Macaron] Hoc est, τῶν Μακάρων, subintellige insulam. Solinus et Martianus, Μακάρων νῆσον, *insulam beatorum*.

^e Sammonium] In Tabulis Nauticis Capo Sulamon. In Act. Apost. cap. XXVII. 'Salmone.' Ptolemæo, lib. III. 17. Σαμώνιον ἄκρον.

^f Criumetopon] Κρίον μέτωπον ἄκρον, Ptolem. loc. cit. ceu Fons Arietis. Nunc Capo Crio: juxta pagus est, S. Zuan di Capo Crio.

^g Phalararne] Φαλάρνα, Scylaci, p. 17. Ptolemæo, et Stephano.

^h Etea] 'Ητεία. Vide Notas et Emendationes num. 76.

ⁱ Cysamum] Κίσαμος Ptolemæo, loc. cit. Apterion oppidi navale, 'Απτέρας ἐπίνειον ἐστὶ Κίσαμος, inquit Strab. lib. X. p. 479. In Notitia Eccles. Hieroclis, pag. 25. sedes Episcopalis. Ho-

die Chisamo.

^j Pergamum] Pergameam Maro appellavit Æneid. III. 133. 'Et tandem antiquis Curetum allabimur oris. Ergo avidus muros optatæ molior urbis, Pergameamque voco.' Scylaci quoque, Περγαμία, in Κρήτη.

^k Cydon] Straboni loc. cit. Κυδωνία. Italis Canea: nobis, la Canée.

^l Minoum] Μινώα, Ptolem. loc. cit. Nunc Minolo.

^m Apterion] 'Απτέρα Stephano, πλησίον τῆς θαλάττης. Nomen, si fabulis fides, ex eo datum oppido, quod Sirenes ibi a Musis victæ, τὰ πτερὰ, hoc est alas, abjecerint. Stephannus, Suidas, et Etymologici auctor.

ⁿ Pantomatrium] Παντομάτριον Ptolemæo et Stephano. 'Αμφίμαλλα et 'Αμφιμάλλιον Stephano: nunc la Suda: hinc 'Αμφιμαλῆς κόλπος, apud Ptolem. III. 17. Golfo de la Suda. 'Ρίθυμνία Stephano, Ptolemæo 'Ρίθυμνα, hodie

Rhithymna, Panhormum, Cytæum, Apollonia,^u Matium,^o Heraclea,^p Miletos,^q Ampelos,^r Hierapytna,^s Lebena,^t Hierapolis:^u et in mediterraneo, Gortyna,⁴ Phæstum, Gnosus, Polyrrhenium, Myryna, Lycastus,^v Rhamnus, Lyctus,^w Diium, Asum,^x Pyloros,^y Rhytion, Elatos, Pharæ,^z

dem.—4 *Cortyna* edd. vett. et Gronov. Mox, *Asium* Vet. Dalec. et codex ejusdem; *Phileros* Vet. Dalec. *Elatos* eodd. Harduin. et Cliffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Clatos* edd. vett. et Gronov. Deinde Vet. Dalec. *Alos* pro *Lasos*. Cliffl. *Gylsyos* pro *Cylissos*; edd. vett. et

NOTÆ

Rétimo. Πάνορμος Ptolemæo, nunc etiam *Panormo*, in territorio, ut loquuntur, Sitia. Nam Κύταιον, ut Stephanus habet, vel Κυταῖον, ut Ptolemæus, *Sitia* nunc dicitur: circumjectus ager, *il territorio di Sitia*. In Leonis Novella, sedes Episcopalis, Σίτεια, apud Leunclaviu, p. 96.

^u *Apollonia*] Stephanus juxta Gnossum locat: Ἀπολλωνία ἐν Κρήτῃ πρὸς τῇ Κνώσσῳ.

^o *Matium*] Matium paulo post a Plinio contra Diam insulam statuitur, quæ *Standia* hodie appellatur, septentrionali Cretæ lateri opposita: quamobrem ex eo situ intelligimus Matium esse hodierno die totius insulæ primarium oppidum *Candie*.

^p *Heraclea*] Ἡράκλεια Κρήτης, Stephano: Gnosiorum navale Straboni lib. x. p. 476. ἔσχει δὲ ἐπίνειον τὸ Ἡράκλειον ἢ Γνωσσός.

^q *Miletos*] Μίλητος, quæ Ionicæ Mileto ortum dedit. Strab. lib. xiv. p. 634. et lib. x. p. 479. Μίλυτος pro Μίλητος. Homer. Iliad. B. 647. Λύκτον, Μίλητόν τε, καὶ ἀργινόμεντα Λύκαστον, Φαιστόν τε, Ῥύτιόν τε. Nonnus Dionys. lib. xiiii. p. 364. Μιλήτου στρατῆρσι συνήλυδες.

^r *Ampelos*] Ἀμπελος ἄκρα Ptolemæo promontorium est, unde jam ad oppida australi latere posita cursum Plinius orationemque flectit.

Delph. et Var. Clus.

^s *Hierapytna*] Ἱερὰ Πύτνα, πόλις Κρήτης Stephano. Τὰ Ἱεράπυτνα Dionī lib. xxxvi. p. 8. Apud Gruter. p. 595. Ἱερὰ Πύτνα. Hodie *Giera petra*. In Notit. Eccles. Hieroclis, sedes Episcopalis.

^t *Lebena*] Λεβήν Straboni lib. x. p. 478. Gortynæ navale, a qua dissidet stadiis xc. Nunc *Lionda*.

^u *Hierapolis*] Ἱερὰ πόλις Κρήτης, Stephano. In Novella Leonis, sedes Episcopalis. Gortyna quoque, Γορτύνα μητρόπολις, hodie *Chetina*. Φαιστός πόλις Κρήτης Stephano agnita: Γνωσσός fere omnibus. Πολυρρήμιοι Cydoniatarum vicini dicuntur, apud Strab. p. 479. ab omnibus, quas alunt, numero appellati, ut auctor est Stephanus. In nummo vetere apud Spanhem. p. 902. ΠΟΛΥΡΗΝΙΩΝ. De Myrina vide Notas et Emend. num. 77.

^v *Lycastus*] Homero superius laudato, et Stephano, aliisque, Λύκαστος. De Rhamnunte quid sentiamus, in Notis et Emend. dicemus num. cit.

^w *Lyctus*] Λύκτος Stephano: Scylaci, ἐν μεσογείᾳ Λύκτος, p. 18. Diium in mediterraneis insulæ urbibus qui statuerit, auctorem adhuc requiro.

^x *Asum*] Ἄσος Stephano, unde Jupiter Asius appellatus.

^y *Pyloros*] Forte *Elyros*. Vide Notas et Emend. num. 78. Ῥύτιον Home-

Plinius.

3 D

Holopyxos, Lasos, Eleuthernæ,^a Therapnæ, Marathusa, Cyliossos : et aliorum^b circiter LX. oppidorum memoria extat. Montes :^c Cadistus,^d Idæus, Dictynnæus,^d Corycus.

Gronov. *Mytinos*.—5 Ita codd. Harduini et Dalec. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Cadiscus* edd. vett. Mox pro *Dictynnæus*, quod exhibent omnes codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Dictinæus* præfert Vet. Dalec. *Dictæus* Ald. Junt. Basil. Lugd.

NOTÆ

ro, loc. cit. Stephanoque: 'Ρότειον Suidæ est. Rhytion cum Rhitymna confundit Ferrarius in Lexico. De Elato dicemus in Notis et Emendationibus num. cit.

^a *Pharæ*, &c.] Φαρά colonia Messeniorum est, Stephano teste. Holopyxos etiam Melæ cognita, II. 7. Lasos ignota omnibus.

^a *Eleuthernæ*] Ἐλευθέρνα Stephano: Scylaci Ἐλεῦθερναί, in Κρήτη. Est in Thesauro Regio argenteus nummus ære mixtus, cum epigraphæ, ΕΛΕΥΘΕΡΝΑ... Therapnæ etiam meminit Solinus, Marathusæ Mela II. 7. p. 44. Cyliossi Solinus. Vide Notas et Emendationes num. 79.

^b *Et aliorum*] Quorum nomina Meursius recitat, in libro de Creta insula.

^c *Montes*] Solinus cap. 11. p. 29. 'Albet Creta jugis montium Dictynnæi et Cadisti: qui ita excaudent, ut eminus navigantes magis putent nubila.' Albos montes Plinius vocat, XVI. 60. et XXXI. 26. Item Ptolem. III. 17. quod eorum juga nivibus semper albet.

^d *Dictynnæus*] Idem qui Dictæus Callimacho, quanquam id Strabo negat, lib. XVIII. p. 479. Sed *Dictynnaum* hoc loco habent Mss. Pliniani omnes: Solinus quoque, et Martianus: nomen ex ea re habet, quod Dictynna inde se præcipitem egit. Ptolemæo, loc. cit. ἡ Δίκτη ὕψος, et Κόρυκος ἄκρα, quæ nautis hodie Punta di Co-

raca.—'Cave interim huc referas nummum argenteum a Segnino delinatum, p. 126. secundæ editionis, IMP. CÆS. NERVÆ TRAIANO OPTIMO AVG. GER. DAC. PARTH: 'Augusto Germanico Dacico Parthico.' Caput laureatum. Fœmina rupibus seu petris insidet; dextra pateram tenet, lævo brachio gestat infantem: hinc et inde stat miles armatus. Supra ΔΙΚΤΥΝΝΑ. Infra, KPHT. Cave, inquam, hic te 'Dictynnæ' videre et 'Cretam' putes; quamvis hic sit communis error, non facit jus. Nullus Cretibus, aut Pyrrhicæ saltationi, aut Dianæ Dictynnæ hic locus est. Voluit ingeniosus et eruditus nummi hujus opifex uno verbo, quod Latinum Græcumve esset, hanc exprimere sententiam: 'Bis Cæsar Trajanus subegit Nomadas Arabiæ:' uno, inquam, verbo, quod ex primis singularum vocum literis constaret, si fieri posset. Cum illa autem ΕCΤΥΝΝΑ non satisfaceret, quoniam vox nihili est, ad Græcam δὲς se convertit, et occurrit illi Dictynnæus mons in Creta apud Plinium: statuitque Græcam sententiam conficere, quoniam δὲς commode hanc inchoaret, nec Latina vox ulla sit, quæ incipiat a litera T. Scripsit ergo ΔΙΚΤΥΝΝΑ: invenitque ex singulis ferme literis existere hanc sententiam picturæ et argumento eximie congruentem: Δὲς Καίσαρ Τραιανὸς ὑπέταξε Νόμαδας Ἀραβίας. Bis Cæsar Trajanus subjecit No-

Ipsa abest promontorio suo, quod vocatur Criumetopon, ut prodit Agrippa, a Cyrenarum promontorio Phycunte, CCXXV. millia⁶ passuum. Item Cadisto a Malea Peloponnesi LXXV.⁷ A Carpatho insula, promontorio Sammonio LX. mill. in Favonium^f ventum. Hæc inter eam et Rhodum interjacet.

Reliquæ circa eam autè Peloponnesum duæ Coricæ, totidem Mylæ^g et latere septemtrionali, dextra Cretam habenti contra Cydoniam^h Leuce, et duæ Budroæ.⁸ Contra Matium, Dia.⁹ Contra Itanumⁱ promontorium,

Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—6 ‘ Recte emendavit Frobenius CCXXV. millia. Tanta est enim locorum distantia. Immo Strabo lib. x. pag. 475. distantiam illam prodidit stadiorum bis mille, id est ccl. mill. pass. Male Mss. editio princeps, et recentiores, CXXV. mill.’ Brotier. CXXV. omnes codd. Harduini, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—7 *A M. P. LXX.* Chiffi. *A M. P. LXXX.* Gronov. non vero *LXXII.* ut citat Franz.—8 Ita codd. Harduini, Vet. Dalec. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. et duæ *Budroæ* edd. vett. et Gronov. et duæ *Buto* Steph. et al.—9 *Dria* Vet. Dalec. *Cia* Gronov. et edd. vett. Mox, pro *Onisia*, quod habent codd. Harduini, Chiffi. et Dalec. *Onisa* legitur in edd. ante Harduin.

NOTÆ

madas Arabia: primum Consulatu suo quinto, cum ARABIA ADQUISITA in nummis scriptum est: deinde in expeditione Parthica: nam in nummis Trajani jam Optimi et Parthici, et Consulis vr. legitur apud Oeconem, ARABIA CAPTA. Ad hanc geminam expeditionem Arabicam significandam et geminus miles armatus in hoc nummo pingitur, et ipsa Arabia Petræa, quippe in petris insidens, et eadem Nomadum regio, ubi vagæ cum viris feminae puerulos gestare coguntur, et viri se telo defendunt. Nihil est in pictura superfluum, nihil quod non bis captam castigatamve Arabiam Petram significet. Litera N geminatur ob numerum pluralem, *Nóμαδας*. Ejus moris sexcenta sunt in nummis exempla. Addidit ingeniosus opifex in imo numismate syllabam KRHT. ubi KPTH scriberet integre, si Cretam vellet intelligi. Sed vidit

acnte scribi posse KPHT. in hanc sententiam: Κράτιστος Ῥωμαίων Ἡγεμὼν Τραϊανὸς, *Fortissimus Romanorum Imperator Trajanus*. Nihil certius. Prorsus absurde vel ipse opifex hic KPTH scriberet, vel alii in KPHT. Cretam intelligerent.’ *Ed. sec.*

^e CCXXV. [CXXV.] millia] Vide Notas et Emend. num. 80.

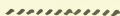
^f In Favonium] Occasum versus, inquit, a Carpatho Creta recedit LX. millibus passuum.

^g Coricæ...Mylæ] De his ceteri scriptores silent. Scopuli verius, quam insulæ.

^h Contra Cydoniam] Sive Cydonem, de qua paulo ante. Nam et Cydonia Latinis interdum, ut Solino: Græcis semper est appellata. Ipsa vero Leuce hodie est *Scoglio di S. Theodoro*, cum arce munitissima. *Budroæ*, (sic enim Mss. habent, non *Budoræ*;) nunc *Turluru*.

Onisia, Leuce:^k contra Hierapytnam, Chrysa, Gaudos.^l Eodem tractu Ophiussa, Butoa, Aradus:^{10 m} circumvectisque Criumetopon, tres Musagoresⁿ appellatæ. Ante Sammonium promontorium, Phoce,^o Platiaë, Sirnides,¹¹ Naulochos, Armedon, Zephyre.

At in Hellade, etiamnum in Ægæo, Lichades,^p Scarphia, Carena,¹² Phocaria, compluresque aliæ ex adverso Atticæ sine oppidis, et ideo ignobiles. Sed contra Eleusina,^q

—10 *Rhamnus* pro *Aradus* margo ed. Dalec. *Aranus* vet. codex ap. Pintian. Mox, *tres Musagoræ* Vet. Dalec.—11 *Plachia*, *Syrindes* Vet. Dalec. Mox, pro *Armedon*, quod servant codd. ap. Brotier et Ed. pr. alii habent *Armen-don*, et sic Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—12 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin.

NOTÆ

ⁱ *Dia*] Ita R. 1. &c. non *Cia*. Et Ptolemæo III. 17. ac Straboni lib. x. p. 484. *Δία νῆσος*, nunc *Standia*, conflata appellatione pravo harum vocum sono, εἰς τὴν Δίαν.

^j *Contra Itanum*] Orientale Cretæ promontorium illud est, ubi se insula in austrum flectere incipit: hodie *Capo Xacro* nautis. Ibi et oppidum *Ἰραβος* fuit, cujus Ptolemæus meminit III. 17. et Notitia Eccles. Hieroclis: at non est *Paleocastro*, prope Candiam positum, ut visum est erudito viro; cum hæ civitates in media fere oræ illius parte sint quæ Boreæ obvertitur.

^k *Onisia, Leuce*] Prior *Cofonisi*: altera sine nomine est: ejus tamen meminit Antoninus in Itiner. Marit.

^l *Chrysa, Gaudos*] Utriusque Mela meminit, II. 7. p. 44. Posterior Ptolemæo dicta, ut arbitror, *Κλαῦδος νῆσος*, III. 17. adjacens Cretæ, *παράκειται τῇ Κρήτῃ*: et in Notitia Eccl. Hieroclis, p. 25. Harum major hodie *Gaidurognissa*.

^m *Aradus*] *Ἀραδος* circa Cretam insula Stephano. In Mss. et edit. Parm. *Aranus*. Libri vulgati perperam, auc-

tore Frobenio, *Rhamnus*.

ⁿ *Musagores*] Mela II. 7. p. 44. 'Et quas Musagoras numero tres, uno tamen vocabulo appellant.'

^o *Phoce*] De Phoce Antoninus in Itiner. Marit. *Πλατεία* insula Libyæ a Stephano ascribitur. Sirnides, vel ut Mss. *Syrindes* nusquam compertæ nobis: at *Σύρινθος* Stephano urbs Cretæ dicitur, forte pro insula Creticæ ditionis. Naulochos, ea est quæ Naumachos a Mela, una cum Zephyre, appellatur, loc. cit. Armedon (sic enim Mss.) vel Armendon, quæ sit, penitus obscurum. Et scopulis omnes, quam insulis, propiores.

^p *Lichades*] De his Strab. lib. IX. p. 426. *Ἐνταῦθα καὶ αἱ Λιχάδες καλοῦνται τρεῖς νῆσοι, κ. τ. λ.* Harum complures idem Strabo refert lib. I. p. 60. terræ motu esse demersas. *Σκάρφεια* ex adverso in continente urbem habet cognominem, in Locrorum ora, de qua cap. 12. diximus. Carena, in Mss. *Coresa*. *Phocaria* a phociis seu vitulis marinis accepisse nomen videtur. In Mss. *Phocasias*.

^q *Contra Eleusina*] De qua egimus, cap. 11. Ipsam vero *Σαλαμῖνα* hodie

clara Salamis: ante eam Psythalia: a Sunio^r vero Helene quinque mill. pass. distans. Dein Ceos ab ea^s totidem, quam nostri quidam dixerunt Ceam, Græci et Hydrussam. Avulsa Eubœæ, quingentis¹³ longa stadiis fuit quondam: mox quatuor fere partibus, quæ ad Bœotiam vergebant, eodem mari devoratis, oppida habet reliqua, Iulida,^u Carthæam: intercidere Coressus, Pœcessa. Ex hac profectam^v delictiorem¹⁴ fœminis vestem, auctor est Varro.

XXI. Eubœa^a et ipsa avulsa Bœotiæ, tam modico interfluente Euripo, ut ponte^b jungatur: a meridie^t promontoriis duobus, Geræsto^c ad Atticam vergente, ad Hellespontum Caphareo insignis: a septemtrione, Cenæo: nus-

1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Marsa* edd. vett.—13 *Hydrussam avulsam Eubœæ. Quinguentis*, &c. Vet. Dalec.—14 Cod. Dalec. *delectationis*.

CAP. XXI. 1 Ita Vet. Dalec. alii ap. Harduin. edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller.

NOTE

Coluri, in Saronico sinu: Psythalam *Lypsocoutalia* incolæ vocant. De hac Pausan. lib. i. pag. 67. Νῆσος δὲ πρὸ Σαλαμῖνός ἐστι καλουμένη Ψυττάλεια, κ. τ. λ.

^r *A Sunio*] De Sunio, cap. 11. De Helene, Mela ii. 4. p. 43. 'In Atthide Helene est, nota stupro Helenæ: et Salamis excidio classis Persicæ notior.' Helene, ut olim Μακρὶς, Stephano teste, dicebatur, quod est in longum porrecta, sic hodie *Macronisi*, hoc est, μακρὰ νῆσος, vocatur.

^s *Ceos ab ea*] Ab Helene totidem, hoc est, quinque pass. mill. distans Kéws Strab. lib. x. p. 186. aliisque. Κία νῆσος Ptolem. iii. 15. Hydrussæ cognomen a copia aquarum petiit, Heraclides, cap. de Politia Coorum, insulæ Coi attribuit, non Cee: sed Ceon et Coon ab ipso confundi, sequentia ejus verba declarant. Nunc Cîa, vel Zcu,

¹ *Quingentis*] LXII. M. D. pass.

^u *Iulida*] Ἰουλῖς, Καρθαία, Ποιήεσσα, Κορησσία Straboni lib. x. p. 486. Κορησὶς Ptolemæo iii. 15. De Carthæa Ovid. Met. vii. 369. 'Transit et antiquæ Carthæiæ mœnia Cee.'

^v *Ex hac profectam*] Hæc iisdem verbis Solinus, cap. 7. p. 23. Vide quæ dicturi sumus in Notis et Emend. ad librum undecimum, num. 42.

^a *Eubœa*] Nostris *Negrepont*: *Egrip-pos* olim, voce ab *Euripos*, ut arbitror, deslexa. Hunc porro Plinii locum de more transcribunt Solinus, cap. 11. p. 30. et Martian. lib. vi. cap. de Thracia, pag. 213. Accepit a Pomponio Plinius ex ii. 7. p. 43.

^b *Ut ponte*] Qui pons hodieque existat, longitudine ccl. pass.

^c *Geræsto*] Γεραιστὸν, Καφαρεὺς, Κή-
βαιον, promontoria Eubœæ terna, Straboni lib. x. pag. 444. et Ptole-
mæo iii. 15.

quam latitudinem ultra XL. millia passuum extendit nusquam intra duo millia^d contrahit :² sed in longitudinem universæ Bœotiae, ab Attica Thessaliam usque, prætenta in CL.^e mill. pass. circuitu vero trecenta sexaginta quinquē. Abest ab Hellesponto parte Capharei, CCXXV. mill. passuum, urbibus clara quondam, Pyrrha,^f Porthmo, Neso,³ Cerintho, Oreo, Dio, Ædepso, Ocha, Æchalia : nunc Chalcide,^g cujus ex adverso in continenti Aulis est : Geræsto,^h Eretria, Carysto, Oritano,⁴ Artemisio, fonte Arethusa,ⁱ flumine Lelanto,^j aquisque calidis, quæ Ellopiae^k vocantur,

////////

Bipont. et Franz. ad meridiem edd. ante Harduin.—2 ‘Nusquam latitudinem ultra XX. M. pass. extendit, nusquam intra II. M. contrahit’ Vet. astipulantibus Strabone et Pomponio. Ms. legit: *nusquam infra, &c. non intra.* Dalec. intra XX. millia Gronov. et edd. vett. Mox, *universa Bœotia* margo edd. Dalec. et Gronov. et paulo post, *CX. mill. pass. ibid.* ex recentt. libris.—3 *Neside* Vet. Dalec. *Meso* edd. vett. et Gronov. Mox, *Ceritho* Vet. Dalec.—4

NOTÆ

^d *Intra duo millia*] Vide Notas et Emend. num. 81.

^e *Prætenta in CL.*] In longitudinem CL. mill. pass. toti Bœotiae apposita.

^f *Pyrrha*] Pyrrhæ meminit Mela, loc. cit. Πορθηοῦ Suidas. De Neso, (sic enim ex Mss. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. pro *Meso* rescripsimus,) idem Mela : hodieque *Neso* vocatur, in parte insulæ boreali. Κήρυθος Homero cognita Iliad. B. 538. et Ptolemæo III. 15. Ὀρεὺς, πόλις Εὐβοίας Stephano. Hinc Oritæ populi, quos Dalecamp. in Athen. lib. 1. p. 14. ad Indos Oritas perperam refert. Δῖον Homero rursum loc. cit. et Straboni lib. x. p. 446. Ἀδηνῶς eidem Straboni, pag. 445. cum thermis Herculeis, aquisve calidis. Ὀχη Eustathio in Iliad. p. 279. et montis nomen et vestigia Eubææ totius appellatio fuit, ab oppido, ut apparere cognomine. Οἰχαλία denique et apud Stephanum Eubææ oppidum est.

^g *Nunc Chalcide*] Χαλκίς Eustathio loc. cit. aliisque. Hodie ab Euripo af-

fluente Negrepont, quasi ἐν Ευρίπω, quam vocem sequior usus in *Negripo* primum transformavit. De Aulide diximus cap. 12.

^h *Geræsto*] Γεραιστὸς κόμη, contra Sinium, Atticæ promontorium, ut auctor est Strab. lib. x. p. 446. Hodie *Iastura*. Ἐρετρία Straboni quoque loc. cit. nunc *Trocco*. Κάρυστος Stephano, de quo oppido ille multa : nunc *Castel Rosso*. ‘Opulentissimæ Carystos et Chalcis,’ inquit Mela II. 7. p. 43. De Oritano nihil comperit. De Artemisio Ptolemæus III. 15. Ἀρτέμιδος ἱερὸν. Stephano Ἀρτεμίσιον.

ⁱ *Fonte Arethusa*] De quo Strabo consulendus, lib. 1. p. 58.

^j *Lelanto*] Fluvium igniti luti terræ hiatus erupisse in Lelanto campo idem Strabo narrat loc. cit. Et prope Oream Κάλλαντα ποταμὸν idem collocat, lib. x. p. 445. quem pro Plinii Lelanto accipi si quis velit, non admodum reluctabor.

^k *Quæ Ellopiae*] Ab Ellopia Eubææ regione, de qua Strabo, p. 446.

nobilis : notior tamen marmore Carystio. Antea vocitata est Chalcodotis,¹ aut Macris, ut Dionysius et Ephorus tradunt : ut Aristides, Macra : ut Callidemus, Chalcis, ære ibi primum reperto : ut Menæchmus, Abantias : ut poëtæ vulgo, Asopis.

XXII. Extra eam in Myrtoo^a multæ, sed maxime illustres Glauconnesos,^b et Ægilia.¹ Et a promontorio Geræsto, circa Delum in orbem sitæ (unde et nomen^c traxere) Cyclades. Prima earum Andrus^d cum oppido, abest a Geræsto, x. mill. pass. a Ceo xxxix. mill. Ipsam Myrsilus Cauron, deinde Antandron cognominatam tradit : Callimachus Lasiam, alii Nonagriam, Hydrussam, Epagrin. Patet circuitu xcvi. mill. pass.² Ab eadem Andro

Orostane Vet. Dalec.—5 *Chalcodotis* edd. vett. et Gronov.

CAP. XXII. 1 *Ægilia* Chiff. *Begialis* Ptolemæo.—2 Ita codd. Hardnini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. XC. mill. pass. re-

NOTÆ

¹ *Chalcodotis*] Quod æs prima derit, ære ibi, ut mox subjicitur, primum reperto. Ita scribi porro id vocabulum, tum Mss. monent, R. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. tum Græci sermonis proprietas exigit : non, ut hactenus editum, *Chalcodotis*. Sic *Μακρίς* a longitudine Stephano dicta est, vel *Μακρά*. Ab Abantibus, qui eam diu tenere, *Ἀβαντιάς*. *Ἀβαντίς* Pausan. lib. v. p. 332. Unde *ἱερὸν ὄδας Ἀβαντίων* a Nonno appellatur, Dionys. xiii. p. 361. Nomen utrumque Hymno in Delum Callimachus vs. 20. complexus : *Μακρίς Ἀβαντιάς Ἑλλοπήων*. et Dionys. Perieg. vs. 520. Ab Asopide deinde, hoc est, a Danaë, vel Ægina Asopi filia postremum ei nomen est inditum : Seymnus Chius, p. 23. de variis Eubææ appellationibus : *Διὰ τὴν φύσιν, τὸ πρότερον, ὡς φησιν, Μακρίς, Ἐπειτεν ἀπὸ τῆς λεγομένης Ἀσάπιδος, Χρόνῳ λαβοῦσα τοῦνομα, Εὐβοία πάλιν*.

^a *In Myrtoo*] Deceptus est Pintianus ancipiti ac gemina Myrtoi maris appellatione. Aliud enim est Myrtoum pelagus Plinio, Straboni, Pausaniæ, Melæ : aliud Ptolemæo. Hinc circa Cariam est : illis a Creta ad Atticam. Vide Strab. lib. ii. p. 124.

^b *Glauconnesos*] *Γλαύκων νῆσος* Pausaniæ lib. vi. Ægiliam Plinii cum Begiali Ptolemæi eodem errore Pintianus aliique eandem esse existimant, quo is putavit idem esse Ptolemæo Plinioque Myrtoum mare. Illa *Pondico* hodie, ista *Spitilus* : reliquæ *Micronisia*, hoc est, parvæ insulæ, communi vocabulo unnenpantur.

^c *Unde et nomen*] ‘Orbem enim *κύκλον*,’ inquit Solinus c. 11. p. 30. ‘Graii loquuntur.’ Expressit id Græco carmine Dionysius Perieg. *Δῆλον ἐκυκλώσαντο, καὶ ὄνομα Κυκλάδες εἰσίν*.

^d *Andrus*] *Ἀνδρού*.

passus mille, et a Delo quindecim mill.³ Tenos,^e cum oppido in xv. mill. pass. porrecta, quam propter aquarum abundantiam, Aristoteles^f Hydrussam appellatam ait, aliqui Ophiussam. Ceteræ: Myconos^{4g} cum monte Dimasto: a Delo quindecim mill.⁵ passuum. Siphnus,^h ante Meropia, et Acis appellata, circuitu viginti octo mill.⁶ pass. Seriphusⁱ xv.⁷ Prepesinthus,^j Cythnos. Ipsaque longe clarissima, et Cycladum media, ac templo⁸ Apollinis et mercatu celebrata, Delos:^k quæ diu fluctuata, ut proditur, sola motum^l

//////////

centiores codd. ap. Dalec. *XCIII. mill. pass.* edd. vett. et Gronov.—3 Recentt. codd. ap. Dalec. *et a Delo X. mill.* Mox, *cum o. XV. mill. pass.* edd. ante Brotier. *cum o. in XV. §c.* Chiff. —4 *Mycone* Vet. Dalec.—5 ‘Ita libri omnes scripti et editi. At Cl. Tournefort, *Voyage du Levant*, tom. 1. pag. 342. Plinium arguit, quod *XV. mill.* scripserit; cum a portu Myconi insulæ, nunc *Myconi*, ad parvum portum Deli, quo vulgo appellatur, sint tantum *VI. millia passuum.*’ Brotier. *XVII. mill.* Vet. Dalec. *X. mill.* alii codd. Dalecampii. Mox, *antea Meropia* Chiff.—6 ‘Tournefort, l. c. pag. 205. ait numerari *XL. mill.*’ Brotier.—7 ‘Ita Ms. Reg. 1. et editio princeps. Male recentiores *duodecim.* Sed exilior adhuc est numerus, *XV.* Cl. Tournefort, *ibid.* p. 214. ait eam patere circuitu amplius *XXXVI. mill. pass.*’ Idem. *Seriphus duodecim* etiam Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—8 Edd. vett. et Gronov. *clarissima, Cycladum media, templo*; Chiff. alii codd. ap. Harduin. edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *cl. et Cycl. m. ac templo.*—9

NOTÆ

^e Tenos] Τήνος. Nunc Teno.

^f Aristoteles] Et ex Aristotele, vel quisquis is est Auctor libri de Mirab. Auscult. Stephanus, verbo Τήνος, ἐκλήθη δὲ Ὑδροῦσσα, quod nempe irrigetur aquis, καὶ Ὀφιοῦσσα, quod anguibus scateat. Aristoph. Schol. in Plut. ἔχιδνα ἐν τῇ Τήνῳ μὲν τῶν Κυκλάδων νήσῳ ὕφεις καὶ σκορπίοι δεινοὶ ἐγίνοντο. Ac forte etiam inde Hydrussa ab hydris, non ab aquis, est vocitata. Quin et vox ipsa Τηρία Hesychio ἔχιδνα est, hoc est, *vipera*: ut eodem spectare nomina hæc omnia videantur.

^g Myconos] Μύκονος μία τῶν Κυκλάδων Stephano. Mons ibi Δίμαστος appellatus, quod duarum instar mammarum gemino vertice eminet.—‘In Itinerario Georgii Wheleri, p. 191.

dicitur Myconos a Delo non abesse amplius tribus passuum millibus. Nunc Turcis paret.’ Ed. sec.

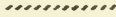
^h Siphnus] Σίφνος Stephano, et eadem Μερόπη prius, ut auctor est etiam Nicol Damasc. in Excerptis, pag. 494. appellata. Vide Notas et Eminent. num. 82. Hodie *Sifano*.

ⁱ Seriphus] Σέριφος Straboni lib. x. pag. 487. Nunc *Serfino*. Deserta insula, quo sotes Romani relegabant. Tacitus Annal. iv. de Cassio Severo: ‘In Seriphio saxo consenuit.’ Juvenal. Sat. vi. 562. ‘Et parva tandem caruisse Seripho.’

^j Prepesinthus] Πρεπέσινθος et Κύθνος Straboni lib. x. p. 485. Hæc hodie *Fernina* dici existimatur.

^k Delos] Δῆλος. Nobis, *les Sdilles*. a corrupta voce Græca, εἰς Δήλους.

terræ non sensit. Ad M. Varronis ætatem, Mucianus⁹ prodidit bis concussam. Hanc Aristoteles ita appellatam prodidit: quoniam repente apparuerit^m enata. Æglosthenes Cynthiam,ⁿ alii Ortygiam,^o Asteriam,^p Lagiam,^{1o} Chlamydiam, Cynæthum, Pyrpilem igne ibi primum reperto. Cingitur quinque mill. passuum:¹¹ assurgit Cynthio monte.^q Proxima ei Rhene,^r quam Anticlides Celadussam^s vocat:

Tolet. sensit. At M. Varronis atate Mutianus; Gronov. et edd. vett. sensit ad M. Varronis atatem, &c.—10 *Pelasgiam* Vet. Dalec. Mox, *Cynthum Pyrpilon* codd. ap. Dalec. *Cynthum* etiam Steph.—11 ‘Ita libri omnes scripti et editi. Cl. Tournefort, ibid. pag. 342. perperam Plinium arguit, quasi *quindecim millia passuum* scripserit.’ Brotier. Mox, *Cynthio monte* edd. vett. cum Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Cinthio monte* Chiffi. *Cynthio*

NOTÆ

Incolæ *Megadili* vocant. Adjacet ei Rhene, de qua mox Plinius, et minor Delos a civibus appellatur, non *Fermina*, ut quibusdam visum est, quæ longe hinc abest.

¹ *Solamotum*] Seneca Natur. Quæst. vi. 26. pag. 912. ‘Sed movetur et Ægyptus, et Delos, quam Virgilius stare jussit, ‘Immotamque coli dedit, et contemnere ventos.’ Hanc Philosophi quoque, credula natio, dixerunt non moveri, auctore Pindaro. Thucydides ait antea quidem immotam fuisse: sed circa Peloponnesiacum bellum tremuisse. Callisthenes et alio tempore ait hoc accidisse,’ &c. En quod Mucianus prodidit, bis ante Varronis ætatem terræ motu Delon concussam. Vide Callimachum Hym. in Delum. Thucyd. lib. ii. pag. 104. belli Peloponnesiaci anno primo tremuisse ait, Olympiad. LXXXVIII. Ante Marathoniam pugnam, Herod. lib. vi. n. 98. pag. 366.

^m *Apparuerit*] Παρὰ τὸ δῆλον. Servius ad Æneid. iii. 76. ‘Delos dicitur, quia diu latuit, et postea apparuit. Nam δῆλον Græci manifestum dicunt. Vel quod verius est, quia cum ubique Apollinis responsa obscura sint, manifesta illic dabantur

oracula.’

ⁿ *Cynthiam*] A Cynthio monte, de quo mox Stephanus, verbo Δῆλος, ἐκαλεῖτο δὲ Κύνθος, ... καὶ Ἀστερία, καὶ Πελασγία, καὶ Χλαμυδία.

^o *Ortygiam*] A copia coturnicum, τῶν ὀρτύγων, quæ illic sunt, ut auctor est Phanodemus Rerum Atticar. lib. ii. apud Athen. lib. ix. pag. 392. Aliam causam affert Schol. Apollonii ad Argon. i. 308.

^p *Asteriam*] Solinus, cap. 11. pag. 30. de Delo: ‘Eadem est Ortygia,’ inquit, ‘nunc Asteria, a cultura Apollinis: nunc a venatibus Lagia, vel Cynæthus: Pyrpile etiam, quoniam et ignitabula ibi, et ignis inventa sunt. In hac primum visæ coturnices aves, quas ὀρτυγας Græci vocant.’ Lagia, sen leporaria, a leporum frequentia, λαγὼς Græci nuncupant: Cynæthus ab ardore canum venaticorum dicta est, ἀπὸ τοῦ κύνος et αἶθω.

^q *Cynthio* [*Cynthio monte*] Κύνθος ὅρος τῆς Δήλου, Schol. Callim. p. 9. Nunc monte *Cintio*. Non ille quidem excelsus, ut Strabo mentitur, sed vix altior Capitolino Romæ, teste αὐτόπτη Georgio Whelero in Itinerario pag. 176.

item Artemin¹² Hellanicus. Syros,^t quam circuitu patere viginti millia pass. prodidere veteres, Mucianus centum sexaginta. Oliaros,^u Paros^v cum oppido, ab Delo xxxviii. mill. marmore nobilis, quam primo Platean,^{13w} postea Minoida vocarunt. Ab ea septem mill. quingentis Naxos, a Delo^x xviii.¹⁴ cum oppido, quam Strongylen,^y dein Dian, mox Dionysiada a vinearum^z fertilitate, alii Siciliam^a mi-

monte codd. Regg. Brot. et Ed. pr.—12 *Artomiten* edd. ante Harduin. Mox, *Scyros* Vet. Dalec.—13 *Plateam* cod. Dalec. *Pactiam* edd. veti. et Gronov. Mox, *Minoam*, pro *Minoida*, Steph.—14 ‘Ita libri omnes. At certe error est. Naxos enim, nunc *Naxie*, magis distat a Delo, quam Paros; et ipse Plinius xxxviii. mill. inter Paron et Delon modo supra numeravit. Cl. Tournefort, ibid. pag. 343. ait esse xl. mill. pass. inter Delon et Naxon. Oppidum autem

NOTÆ

^r *Rhene*] *Ῥήνη*, νῆσος μικρά, πλησίον Δήλου, exiguo a majore Delo freto dispescitur. Plutarch. in Nicia, p. 525. *Ῥηναίη νῆσος* Herod. lib. vi. p. 366. n. 97.

^s *Celadussam*] A strepitu undarum, id enim est proprie *κελαδεῖν*. A Dianæ nomine *Ἀρτεμιν*.

^t *Syros*] *Σύρος* Straboni lib. x. p. 486. aliisque. Juxta Delum: ἡ Σύρα νῆσος μία τῶν Κυκλάδων πλησίον Δήλου. Suidas, verbo *Φερεκύδης*. Fuit enim Pherecydes Syrius. Nunc *Sira*.—‘Meminit Homerus insulæ hujus in Odyss. O. 402. *Νῆσός τις Σύριη κυκλήσκειται*, εἴπω ἀκούεις, Ὀρτυγίης καθύπερθε, ὅθι τροπαὶ ἡελίοιο. Suarius Ulyssis, qui erat in Ithaca, nihil aliud his verbis significat, quam Syron insulam ultra Ortygiam sive Delum esse: et quando in ea insula sol exoritur, tunc reverti eum simul ad Ithacam illustrandam, sive mox cum Ithacensis apparere. *Syros* ad Eurum Peloponnesi est, ad occasum Ithaca. Non plus sapere certe Snarius potuit.’ Ed. sec.

^u *Oliaros*] Et hæc inter Cycladas Stephano, Ὠλίανος νῆσος τῶν Κυκλάδων μία, quam et a Paro distare ait ex

Heraclide, stadiis LVIII. seu VII. M. CCL. P. Nunc *Roccli*. Straboni lib. x. p. 485. Ὠλέαρος.

^v *Paros*] *Πάρος*, quæ et *Μινώα* Stephano: Solino cap. 11. p. 31. et Isidoro, Orig. xiv. 6. ‘*Minoia*?’ quod a Minoë subacta. Hodie *Paris*.

^w *Quam primo Platean*] Hoc est, *Πλατεῖαν*, a planitie. Vide Notas et Emend. num. 83.

^x *Naxos, a Delo*] Ita Solinus cap. 11. p. 31. Sed corruptus tamen numerus, ut omnia rite perspicienti constabit. *Nάξος* olim, hodie *Naxi*.

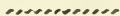
^y *Strongylen*] A rotunditate: nec tamen est absolute rotunda, sed vitis folio similis, ut ait Enstath. *Δίαν* quoque appellatam esse tradunt Diodorus Sic. Bibl. lib. iv. p. 264. et ex Callimacho Schol. Apollonii, ad Argon. iv. 426. Hæc *Dia* est, de qua Ovid. Met. viii. 174. *Strongylen* oppidum in Naxo falso credit Solinus, loc. cit. nam ipsa Naxos Strongyle est.

^z *A vinearum*] Vel quod hospita fuerit Libero Patri, ut ait Solinus.

^a *Siciliam*] Quod pari cum majore Sicilia fertilitate sit: vel, ut Agathemerus ait Geogr. 1. 5. quod inter Cy-

norem, aut Callipolin appellarunt. Patet circuitu septuaginta quinque mill. pass.¹⁵ dimidioque major est quam Paros.

XXIII. Et hactenus quidem Cycladas servant: ceteras, quæ sequuntur, Sporadas.^b Sunt autem Helene, Phacussa, Nicasia,^c Schinussa,^d Pholegandros:^{1e} et a Naxo XXXVIII. mill. passuum,² Icaros:^f quæ nomen mari dedit, tantundem^g ipsa in longitudinem patens, cum oppidis^h duobus, tertio amisso: ante vocata Doliche, et Macris, et Ichthyoëssa. Sita est ab exortu solstitiali Deli,ⁱ LII. mill. pass.³

Naxi insulæ dicitur quoque Naxia.⁷ Brotier.—15 Cod. Dalec. LXXX. mill. pass.

CAP. XXIII. 1 *Phacussa* margo edd. Dalec. et Gronov. *Phocussa*, *Hecuria*, *Schinussa*, *Phalegandros* Vet. Dalec. *Phocussa*, *Hacosia*, *S. Phalegandros* codex alter ejusdem; *Phocussa*, *Phæcasia*, *S. Polegrados* Cliffl. *Phocussa*, *Phæcasia*, *Schinussa*, *Phalegandros* edd. vett. et Gronov.—2 'Ita optime Ms. Reg. 1. et editio princeps. At si Plinius accurate Icari insulæ distantiam a Naxo determinavit, ejus longitudinem majorem, quam par est, fecit. Juxta Cl. Tournefort, tom. II. pag. 94. Icaros insula habet circuitu 60. millia passuum.' Brotier. a *Naxo decem et septem mill. pass.* edd. vett. item Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—3 Ita Editio princeps. a *Delo quinquaginta mill. pass.* edd. vett. et Gronov. *Delo quinquaginta mill. pass.* Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Mox, 'a *Samo triginta quinque mill.* Ita libri omnes. At fretum in-

NOTÆ

cladas magnitudine præcipua.

^b *Sporadas*] Σποράδες Dicæarcho p. 181. aliisque: ita dictæ quod sparsim jaceant, ac veluti temere dissipatæ.

^c *Helene*, *Phacussa*, *Nicasia*] Ἑλένη, Φακούσα, Νικασία, Σχινούσα. Vide Notas et Emend. num. 84. Helene nunc *Pira*. Nicasia *Rachia*: Phacusa *Fecussa* est, Marco Boschini.

^d *Schinussa*] Cui est a lentisco nomen. Σχινούσα Hesychio νῆσός ἐστι Φωκίδος. Hodieque *Schinusa* dicitur, et Naxo ad Boream adjacet.

^e *Pholegandros*] Stephanus: Φολέγανδρος, νῆσος τῶν Σποράδων, ἀπὸ Φολεγάνδρου τοῦ Μίνως, κ. τ. λ. Hæc Stephanus ex Strab. lib. x. p. 484. Ptolem. III. 15. est Φιλόκανδρος. Hesychio Φλέγανδρος. Hodie *Policandro*, ad ortum Melo Sicinoque opposita.

^f *Icaros*] Straboni et Ptolemæo Ἰκαρία: unde nunc *Nicaria* dicitur, factitia voce ex duabus, ἐν Ἰκαρίᾳ. Eadem Μακρίς, et Δουλιχὴ a longitudine: eadem a piscium copia Ἰχθυόεσσα Stephano, Heraclidi lib. de politis Ἰχθυοῦσσα appellatur. Μακρίς rursum Schol. Aristoph. in Nub. pag. 135. Ἰχθυόεσσα et Eustathio, p. 306. Utroque nomine ab Agathemero Geogr. I. 5. agnominatur.

^g *Tantundem*] Hoc est, XVII. M. P. Circuitus vero, Strabone teste, lib. XIV. p. 639. stadia trecenta complectitur, hoc est, XXXVII. M. D. P.

^h *Cum oppidis*] Unde Scylaci vocatur Ἰκαρος δίπολις, p. 22. Horum alterum Οἰνὴ Athenæo lib. I. p. 30.

ⁱ *Solstitiali Deli*] Abest Icarus ab ea Deli parte, quæ ad exortum sol-

Eadem a Samo triginta quinque mill. Inter Eubœam et Andrum decem mill. pass.⁴ freto, ab ea Geræstum^j centum duodecim mill. quingenti pass. Nec deinde servari potest ordo.

Acervatim ergo ponentur reliquæ. Scyros:^k Ios^l a Naxo viginti quatuor mill. pass.⁵ Homeri sepulcro veneranda, longitudinis viginti quinque mill. ante Phœnice^m appellata. Odia, Letandros,⁶ⁿ Gyaros^o cum oppido, circuitu duodecim mill. passuum. Abest ab Andro sexaginta duobus mill. pass. Ab ea Syrnos^p octoginta mill. pass. Cynæthus:^{7q} Telos^r unguento nobilis, a Callimacho Aga-

ter Icarum et Samum, quod nunc dicitur *le grand Bogaz*, est tantum XVIII. mill. passuum latitudine, ut constat ex Cl. Tournefort, ibid.' Brotier.—4 Chiff. XX. mill. pass.—5 Edd. vett. et Gronov. *reliquæ. Ios a Naxo viginti quatuor mill. pass. Chiff. reliquæ. Scyros. Ios a N. XVIII. mill. pass. Tolet. reliquæ. Scyros. Ios a N. viginti quatuor, &c.*—6 Vet. *Telandros*. Mox, cod. Dalec. *circuitu XV. m. p. prope*. Chiff. XXV. Paulo post, edd. vett. et Gronov. *ab Andro*; Vet. Dalec. et codex ejusdem, *ab Andro*.—7 *Cynethus* cod. Dalec.

NOTÆ

stitialem vergit. Vide Notas et Emend. num. 85.

^j *Ab ea Geræstum*] Ab Icaro scilicet, Geræstum Eubœæ promontorium insulam Andrum respiciens, CXII. M. D. pass. medio inter Andrum et Genestum freto, quod non ultra decem millia pass. se porrigit, comprehenso.

^k *Scyros*] Hodie *S. Georgio di Scyro*. *Σκύρος* olim, Neoptolemi Achillis F. natalibus clara. Vide Notas et Emend. num. 86.

^l *Ios*] Hanc Cycladibus Stephanus adjudicat: hodie *Nio*, ex gemina voce *ἐν Ἰω*. Homeri manibus illustrata. Scylax, p. 21. *Ἰος, ἐν ταύτῃ Ὀμηρος τέθραπται*. Strabo similiter, lib. x. p. 484. et oraculum vetus apud Stephan.

^m *Ante Phœnice*] Quod ea palmifera sit, *Φαινίκη* Stephano.

ⁿ *Odia, Letrandos*] Mss. *Odia, Olenrandos*: quæ mihi nomina alibi

nusquam audita.

^o *Gyaros*] *Γύραρος* Straboni lib. x. p. 485. Huc Romani noxios ablegabant. Juvenal. Sat. i. 73. 'Ande aliquid brevibus Gyaris, et carcere dignum.' Et Sat. x. 170. 'Ut Gyari clausus scopulis, parvaque Seriphio.' Holstenius nunc putat esse *Caloiro* vel *Caloiera*: verius alii *Joura*, inter Andrum et Ceam insulam. Apud Philostr. de Vita Apoll. vii. 8. p. 341. *Τύρα* pro *Γύρα*.

^p *Ab ea Syrnos*] Vide Notas et Emend. num. cit.

^q *Cynæthus*] Quo nomine Delon ipsam olim nuncupatam diximus cap. 22.

^r *Telos*] *Τήλος*, Stephano, ἀπὸ τῆς τέλειως, a *fœnigræci* copia, quod in *τηλίνου μύρον* compositione partes præcipuas obtinet, ut dicimus xiii. 2. Hodie *Piscopia*.

thussa^s appellata. Donusa,^{8t} Patmos^u circuitu triginta mill. pass. Corasiæ,^v Lebinthus,^w Leros, Cinara : Sicinus,^x quæ antea Cenoë :^y Hieracia,⁹ quæ Onus : Casus,^z quæ Astrabe :¹⁰ Cimolus,^a quæ Echinnusa : Melos^b cum oppido, quam Aristides Byblida appellat, Aristoteles Zephyriam, Callimachus Mimallida, Heraclides Siphnum,^c et Aeyton.

Cynethussa Gronov. et edd. vett.—8 *Dionysa* Gronov. Mox, *Pathmos* Vet. Dalec. et Harduin. 1. *Patmos circuitu L. mill. pass.* nonnulli ap. Dalec. Deinde, *Sicenus* Strab. *Sicinus* Ptolem.—9 Ita ex codd. emendavit Harduin. Græce, *Ἱερασία* Gronov. et edd. vett. *Heratia*.—10 *Casos*, quæ *Actrabe* margo edd. Dalec. et Gronov. Mox, *Cimolus*, quæ *Chinnusa* Vet. Dalec. Paulo post, in

NOTÆ

^s *Agathussa*] Stephano quoque, Τῆλος, quam inter Cycladas reponit, ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Ἀγάθουσσα. Et Hesychio, apud quem Δῆλος pro Τῆλος legitur.

^t *Donusa*] Ita libri omnes. Melæ II. 7. *Donyssa*. Stephano, Δονουσία, et a Dionyso Διονυσία. Viridi marmore nobilis : unde 'viridem Donusam' appellat Maro. Ut Gyaros, reorum olim exilio infamis. Vide Tacit. Annal. IV. p. 108.

^u *Patmos*] Solo D. Joannis Apostoli secessu clara. Straboni lib. X. p. 488. Πάτμος. At in nummo Severi, apud Patin. p. 285. EN ΠΑΘΜΩ. Hodie *Palmosa*.

^v *Corasiæ*] Straboni, loc. cit. Κορασσίαι, ab Icaria versus occasum parvum disjunctæ. Scopuli sunt, quos hodie *Dragonisi* vocant, teste Marco Boschini.

^w *Lebinthus*] Λέβινθος Straboni lib. X. pag. 487. Ovid. Met. VIII. 222. 'Dextra Lebinthos erat, fœcundaque melle Calymne.' Hodie *Levita*. Mox Leros eidem Straboni, pag. 488. Λέρος. Κίναρα Athenæo memoratur, lib. II. p. 71.

^x *Sicinus*] Juxta Pholegandrum, auctore Strabone I. X. pag. 484. apud quem Σίκηνος pro Σίκινος, perperam

appellatur. Nunc *Sicino*. De ea Solon apud Laërt. Εἶπεν δὲ τὸτ' ἐγὼ Φολεγάνδριος, ἣ Σικινίτης, κ. τ. λ.

^y *Cenoë*] Οἰνότη Stephano, et Etymologici auctori, quia consita vitibus est, διὰ τὸ εἶναι ἀμπελόφυτον. Item Scholiastæ Apollonii ad Argon. I. 623.

^z *Casus*] Stephanus, inter Cycladas : Κάσος, μία τῶν Κυκλάδων ἐκαλεῖτο δ' Ἀμφη, καὶ Ἀστράβη. Nunc *Casso*, auctore M. Boschini. Diversa ab altera, quæ *Acline* cognominatur, v. 36.

^a *Cimolus*] Κίμωνος Straboni lib. X. pag. 484. Incolis hodieque *Kimolo* : Venetis *Argentiera* : non *Sicandro*, ut vulgo Geographi putant.

^b *Melos*] Μῆλος Straboni, loc. cit. A Melo duce Phœnicum nomen accepisse Festus existimat : alii a rotunditate mali. A Bybliis Phœnicibus Βύβλων appellatam esse auctor est etiam Stephanus : et Ζεφυρίαν. Eadem Μίμαλις et Μεμβλις Hesychio nominatur, p. 630. et 642. Pro *Byblida*, Mss. *Memblida*. In Gaza Regia nummus est ex ære mediocri, habens ΜΗΔΙΩΝ in corona laurea.

^c *Heraclides Siphnum*] Mss. *Siphnu* : quos libenter sequimur : ne Siphnum inter Cycladas supra citatam cum

Hæc insularum^d rotundissima est. Post Machia :^e Hypere,^f quondam Patage, ut alii¹¹ Platage, nunc Amorgos : Polyægos,^g Phyle,^h Thera,ⁱ cum primum emersit, Calliste dicta. Ex ea avulsa postea Therasia :^j atque inter duas enata mox Automate, eadem Hiera : et in nostro ævo Thia juxta eandem Hieram nata. Distat Ios a Thera viginti quinque mill. pass.

Sequuntur Lea,^k Ascania, Anaphe, Hippuris.¹²¹ Astypalæa liberæ civitatis,¹³^m circuitu LXXXIX. mill. passuum : abest a Cadisto. Cretæ CXXV. mill. Ab ea Pla-

eodem, *Mimblada* appellat ; Chiffi. *Mymblida*, &c.—11 *Hypæne*, quondam *Panacle*, et ut alii Vet. Dalec.—12 *Canaphe*, *Hippuris*, *Hippurissusa* Chiffi. *Anaphe*, *Hippuris*, *Hippurissusa* Gronov. et edd. vett.—13 *Margo* edd. Dalec. et Gronov. *liberæ conditionis*. Mox, edd. ante Brotier LXXXVIII. Deinde, pro

NOTÆ

Melo confundat eadem nomenclaturam.—‘Ab altero nomine ejusdem insulæ, Græcis scriptoribus, Theophani et Cedreno, de funere Anastasii Augusti, est marmor ‘*Ακντανόν*.’ Ed. sec.

^d *Hæc insularum*] Solinus, cap. 11. p. 31.

^e *Post Machia*] In Mss. *Buporthmachia*, R. 1. 2. Colb. 1. 2. et Paris.

^f *Hypere*] Hæc varia videntur esse insulæ Amorgi nomina. ‘*Αμοργος* Straboni lib. x. pag. 487. inter *Sporadas*. Nunc *Morgo*. Quondam et *Παγκάλη* vocitata, Stephano teste.

^g *Polyægos*] A Mela quoque agnoscitur, II. 7. In Thesaurio Goltzii nummus extat, cum epigraphe ΠΟΛΥΑΓΙΩΝ. Nunc est *Polcgasu*, juxta Diam, quam *Standiam* esse diximus.

^h *Phyle*] In Mss. *Saphyle*, vel *Aphile*.

ⁱ *Thera*] Hesych. p. 486. Καλλίστη, ἡ Θήρα τὸ πρότερον. Contra Scholiastes Apollonii, ad Argon. IV. 1763. vetustius Callistæ nomen esse existimatur : ἡλλαξε τὸ ὄνομα ἡ Καλλίστη νήσος, καὶ ὠνομάσθη Θήρα. Cui et Hero-

dotus concinit, lib. IV. pag. 271. et Pausan. lib. III. p. 159. Forte quæ aliis scriptoribus Θήρα, eadem Plinio *Philethera* dicitur. Hodie *Santerini*.

^j *Therasia*] *Θηρασία* Ptolem. III. 15. Nunc quoque *Tiresia*. De Hiera, II. 89. Hodie *Cammeni*, ut ab iis acceptus, qui ea loca nuper contemplati sunt. Thia vero ignobilis est sine nomine scopulus.

^k *Sequuntur Lea*] Λεῖα, nunc *Piana*, et *Pianos*. Ἀνάφη, πλησίον Θήρας, inquit Steph. (de qua jam diximus, II. 89.) hodie *Nanfio*, ad exortum solstitialem Theræ, sive *Santerini*. Ascania, quantum conjicere licet, Anaphæ ad ortum objecta, *Giera*.

^l *Hippuris*] Ἰππουρίς νήσος πλησίον Θήρας, inquit Scholiastes Apoll. ad Argon. IV. 1712. Vide Notas et Emend. num. 87.

^m *Astypalæa liberæ civitatis*] Sic idem cap. 19. *Corcyram* esse liberæ civitatis dixit, hoc est, civibus constare qui suis libere, non alienis legibus vivant. Ἀστυπάλαια Straboni lib. X. p. 488. Hodie *Stampalia*.

teaⁿ sexaginta mill. Unde Camina¹⁴ triginta octo mill. Azibinthia, Lanise, Tragia, Pharmacusa, Techedia, Chalcia : Calydna,^o in qua oppidum Coos : Calymna,¹⁵ a qua Carpathum, quæ nomen Carpathio mari dedit, xxv. mill. passuum. Inde Rhodum Africo vento quinquaginta m. pass. A Carpatho Cason¹⁶ vii. m. A Caso Sammonium Cretæ promontorium xxx. mill. In Euripo autem Euboico, primo fere introitu, Petaliæ^q quatuor insulæ, et in exitu Atalante.^r Cyclades, et Sporades, ab oriente littoribus Icaris Asiae, ab occidente Myrtois Atticæ, a septemtrione Ægæo mari, a meridie Cretico et Carpathio inclusæ, per dcc. m.^s in longitudinem, et per cc. in latitudinem jacent.¹⁷

Pagasicus sinus^t ante se habet Eutychem, Cicynethum,¹⁸ et Scyrum supradictam,^u sed Cycladum et Spora-

Calisto Chiffi. habet Cisto.—14 Unde Caminia Vet. Dalec.—15 Idem codex, in qua oppida tria duæ Calymnæ et Olymnos; Gronov. et edd. vett. in qua oppidum Coos, et Olymna. Aqua, &c.—16 Ita codd. Harduini, edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. u Carpatho ad Cason Gronov. et edd. vett.—17 Ita codd. Tolet. Chiffi. et Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. inclusæ, per CC. mill. in longitudinem jacent edd. vett. ante Harduin.—18 Tinetum cod. Dalec. Paulo post, edd. vett. et Gronov. Scadiram, Ther-

NOTÆ

ⁿ *Ab ea Platca]* Hæc feræ deinceps ab aliis scriptoribus prætermisæ. Χαλκίας tamen meminit Strabo, loc. cit. Τραγίας inter Cycladas, quo nomine etiam Sporadas comprehendit, Stephanus : apud quem et Φαρμακώσσα supra Miletum insula legitur : ubi a prædonibus eaptum Cæsarem Dictatorem narrat Suetonius in Julio, cap. 4. Illam vero priorem Τραγίαν vocat Plutarchus in Pericle, p. 166.

^o *Calydna]* Καλύδνα. Vide Notas et Emend. num. 88.

^p *Calymna]* E Calydnis sen Calymnis insulis una, commune ceteris nomen peculiari sibi jure vindicans. Hæc secunda est melle Calymne, ut cecinit Ovid. Met. viii. 222.

^q *Petaliæ]* Traxere nomen iis scopuli, insulæve, ex oppido in continenti Eubææ opposito, contra Sannium promontorium : Πεταλία Straboni dicitur, lib. x. p. 444.

^r *Atalante]* Hodie Talanta. De ea egimus ii. 90.

^s *Per DCC. M.]* Vide Notas et Emend. num. 89.

^t *Pagasicus sinus]* De quo cap. 15. Prævit Plinio Mela ii. 7. pag. 43. ‘Pagasæus sinus Scyron prospicit : Cicynethum amplectitur.’ Et Scylax, p. 24. ἐν δὲ τῇ Παγασητικῇ κόλπῃ ἐστὶ νῆσος Κικύνηθος, καὶ πόλις. De Eutychia nihil dum comperi. Mss. Euthiam habent, Εὐθεΐαν.

^u *Scyrum supradictam]* Hoc ipso cap. his verbis : ‘Scyros, Ios,’ &c. eadem-

dum extimam: Gerontiam, Scandilam:^v Thermæus,^w Irrhesiam, Solimniam, Eudemiam,^x Neam,^y quæ Minervæ sacra est. Athos ante se quatuor: Peparethum cum oppido, quondam Evœnum^z dictam,¹⁹ novem mill. passuum. Sciathum^a xv. mill.²⁰ Imbrum^b cum oppido LXXXVIII. millia passuum. Eadem abest a Mastusia Cherronesi, XXV. mill. pass.²¹ Ipsa circuitu LXXII. mill. pass. perfunditur amne Ilisso. Ab ea Lemnos^c viginti duo mill. quæ ab Atho LXXXVII.^d mill. passuum. Circuitu patet CXII. M. D. pass.^{22 e} Oppida habet,^f Hephæstiam, et My-

//////////

meusin, Irrhesiam, &c. Vet. Dalec. *Scadiram, Thermeusin, Irrhesiam, Elymniam, Eudeipnam, Neam, &c.*—19 Cod. Dalec. dicto.—20 Margo edd. Dalec. et Gronov. *XII. M. pass.* Mox, pro *millia*, Harduin. 2. et Franz. *millibus*.—21 Ita codd. Harduini et Chiffi. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *LXXV. mill. pass.* Gronov. et edd. vett.—22 Ita Tolet. Vet. Dalec. aliiq. ap. Harduin. cum edd. Harduin. Miller. Bipont. et Franz. *XXII.*

NOTÆ

que Cycladum ac Sporadum postrema versus septemtrionem, novissimaque est: ceteræ deinceps extra eum ordinem ac nomen illud censentur. De Gerontia ceteri scriptores silent.

^v *Scandilam*] Ita Mela II. 7. p. 43. Hodie *Scandole*.

^w *Thermæus*] Sinus scilicet, ut supra Pagasicus. *Θερμαῖος κόλπος* Stephano. De *Thermæo* egimus cap. 17. Vide Notas et Emend. num. 90.

^x *Solimniam, Eudemiam*] Mallet Hermolaus *Ἐλύμνιον*, et *Εὐδέλπνην*, quæ insularum nomina apud Stephanum extant: sed sunt illæ alterius longe situs ac loci, non hujus in quo versamur.

^y *Neam*] *Νέαι*, numero multitudinis, insula Stephano dicitur laud procul Lemno, *νῆσος πλεσίον Δήμου*. Meminit et Antonin. Liberalis insularum Lemnicæ ditionis, quæ *Neæ* vocantur.

^z *Evœnum*] *Εὔοινον*, vino fertilem.

Heraclides, de Polit. *Πεπάρηθος. . . . Ἀὕτη ἡ νῆσος εὐοῖνός ἐστι, καὶ εὐδενδρος, κ. τ. λ.* Ovidius et ab olivæ fertilitate commendat, Met. VII. ‘Nitidæque ferax Peparethos olivæ.’ Hodie *Piperi*.

^a *Sciathum*] Scymnus Chius, eodem ordine, p. 24. *Κεῖνται δὲ καὶ νησίδες, Σκῦρος, Πεπάρηθος, Σκίσθος*: scribe *Σκίαθος*, cum Strabone lib. IX. p. 436. Schol. Apoll. ad Argon. I. 583. *Σκίαθος νῆσος τῆς Θεσσαλίας, ἐγγὺς Εὐβοίας*.

^b *Imbrum*] *Ἰμβρος* Strab. lib. X. p. 457. Hodie *Lembro*.

^c *Lemnos*] *Λήμνος*, hodie *Stalimene*, voce conflata ex iis tribus, *εἰς τὴν Λήμνον*.

^d *LXXXVII.*] Solinus cap. 11. p. 31. ‘Athos a Lemno sex et LXXX. millibus passuum separatur.’

^e *CXII. M. D. pass.*] Ita rescripsimus ex Mss. omnium fide, pro *XXII.* Est enim ampla et populosa.

^f *Oppida habet*] *Ἡφαιστία*, ac *Μύρινα* Stephano, et Ptolemæo III. 13.

rinam, in cuius forum^g solstitio Athos ejaculatur umbram. Ab ea Thassos libera quinque mill. passuum, olim Aëria,^{23 h} vel Æthria dicta. Inde Abderaⁱ continentis, XXII. mill.²⁴ passuum. Athos sexaginta duo mill. D.† Tantundem^j insula Samothrace, quæ libera, ante Hebrum,^k ab Imbro XII. mill.²⁵ a Lemno viginti duo M. D. a Thraciæ ora triginta octo mill. circuitu triginta duo mill.²⁶ attollitur monte Saoce^l decem mill. passuum altitudinis, vel importuosissima²⁷ omnium. Callimachus eam antiquo nomine Dardaniam^m vocat.²⁸ Inter Cherronesum et Samothracen, utrimque fere quindecim mill. Halonesos:ⁿ ul-

M. D. p. edd. vett.—23 *Aëraria* cod. Dalec.—24 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiff. cum edd. post Harduin. *XX. mill.* in ceteris.—† Ita Brotier edit ex codd. Regg. et Ed. pr. *D.* non habetur in ceteris edd. Mox, *ad insulam Samothracen* Vet. Dalec.—25 Chiff. *XXXV. mill.* ‘Pessime in libris scriptis et editis, *triginta duo millia.* Quasi Samothrace magis distaret ab Imbro, quam a Lemno. Contra Imbrus, nunc *Imbro*, est inter Samothracen, nunc *Samothraci*, et Lemnon, nunc *Lemno*, vel *Stalimene*. Irrepsit error ex triplicata denarii numeri nota. Nec Samothrace distat amplius XII. mill. ab Imbro.’ Brotier. *triginta duo mill.* etiam Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—26 ‘*A Thraciæ ora triginta octo, circuitu triginta duo mill.*’ Hæc suspecta mihi videntur, et forte a sciolo addita. Desunt enim in Ms. Reg. 1. et editione principe. Sunt autem absurda. Samothrace vix distat XVIII. mill. ab ora Thraciæ.’ Brotier. Mox, *monte Sao* Vet. Dalec.—27 Ita codd. Dalec. Chiff. Tolet. omnesque Harduini, item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *passuum portuosissima* edd. vett. et Gronov.—28 Ita Harduin. ex codd. suis et Chiff. ita quoque edd. recentt. *nominat* Ald. Junt.

NOTÆ

^g *In cuius forum*] Solinus, loc. cit. Quo pertinet et illud Sophoclis, quod refert Scholiastes Theocr. Idyll. VI. 76. ‘*Ἀθος σκιάζει νῶτα Λημνίας ἁλός.*

^h *Olim Aëria*] Stephanus: ὅτι δὲ καὶ Ἀερία ἡ Θάσσος δῆλον, idque ex veteri oraculo confirmat: *Νήσφ ἐν Ἡερὶ κτίζειν εὐδείελον ἔστυ.* Hesychius quoque: ‘*Ἀερία . . . Θάσον τε τὴν νῆσον οὕτως ἐκάλουν.*’ Hodie *Thaso*.—ⁱ In nummis antiquis, ΘΑΣΙΩΝ. Ed. sec.

^j *Inde Abdera*] Abest, inquit, Thassos ab Abderis, quod est in continente seu littore opposito oppidum, XXII. M. P. Ab Atho monte, LXII. De Abderis diximus cap. 18.

Delph. et Var. Clas.

^j *Tantundem*] A Thasso abest LXII. M. P. *Σαμοθράκη*, nunc *Samandrachi*. *Σαμοθράκη* porro insulam sacram Græce sonare scribit Diodor. Sic. Bibl. lib. III. p. 189. et lib. V. p. 322.

^k *Ante Hebrum*] Thraciæ amnem, de quo cap. 18.

^l *Saoce*] *Σαώκη*. Vide Notas et Emend. num. 90. Hodie *Monte Nettuno*.

^m *Dardaniam*] *Δαρδανία* quoque Stephano dicitur, et Straboni, in Epit. lib. VII. p. 331. a Dardano Jasionis fratre: Pausaniæ denique, lib. VII. p. 403.

ⁿ *Halonesos*] ‘*Ἀλόνησος*’ Harpocra-

Plinius.

3 E

tra Gethone, Lamponia,^o Alopecconnesus,²⁹ ^p haud procul a Cœlo, Cherronesi portu, et quædam ignobiles. Desertis³⁰ quoque reddantur in hoc sinu,^q quarum modo inveniri potuere nomina: Desticos,^r Larnos, Cyssiros, Carbrusa, Calathusa, Scylla, Draconon,³¹ Arconesus, Diethusa, Scapos, Capheris, Mesate, Æantion, Pateronnesos, Pateria, Calathe, Neriplus, Polendos.

XXIV. Quartus^a e magnis Europæ sinus¹ ab Hellesponto incipiens, Mæotidis² ostio finitur. Sed totius Ponti forma breviter amplectenda est,³ ut facilius partes noscantur. Vastum mare præjacens Asiæ, et ab Europa porrecto Cherronesi littore expulsum, angusto meatu irrumpit in terras, septem stadiorum, ut dictum est,^b intervallo Eu-

////////

Basil. Lugd. Erasmii, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov.—29 *Alope*, *Connesus* cod. Dalec.—30 *Desertæ* Pintian. Mox, *inveniri potuere* Chiffli. et paulo post in eodem cod. et Dalec. *Sarnos* pro *Larnos*.—31 *Calathusa*, *Dialeon*, dicta *Melanthia*, *Draconon* Vet. Dalec. aliis, *Drecenon*. Mox, *Mesataæ*, *Cantiron*, *Phateronnesos*, vel *Paterion* Pintian. *Phaterunesos* edd. vet. et Gronov. *Pateronnesos* Harduin. ex codd. Gr. Πατέρων νῆσος. Denique, pro *Calate*, quod ex codd. restituit Harduinus, *Calathe* habet Chiffli. *Caletæ* edd. vet. et Gronov.

CAP. XXIV. 1 *Europæ finibus* Vet. Dalec.—2 Ita codd. Hardnini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Mæotis* edd. vet. et Gronov.—3

NOTÆ

tioni exigua dicitur Ægæi maris insula. Alia est Strabonis Ἀλόνησος, lib. ix. p. 436.

^o *Lamponia*] Λαμπώνεια, quo nomine urbem in Troade Stephanus agnoscit.

^p *Alopecconnesus*] Ἀλωπεκόννησος Stephano. Meminit et Livius xxxi. p. 372. In Melane sinn, hoc est, eodem quo a Plinio statuitur situ, a Pomponio quoque collocatur, ii. 2. De portu Cælo diximus cap. 18.

^q *In hoc sinu*] Hoc est, in tertio Europæ sinu, qui Ionium mare, Ægæumque, complectitur.

^r *Desticos*] Forte, *Distichos*. *Larnos*, in Mss. *Sarnos*: forte Κάρος, quæ Stephano est Acarnaniæ insula. Pro *Cissiros*, an *Cisseros*? ut ea vox

insulam pumicosam significet. Καλάθουσα cognominem habet urbem in Ponto, cuius est apud Stephanum mentio: Δράκανον, oppidum in insula Icaria, apud Strab. lib. xiv. p. 639. Arconesus, sive Arctonesus, quæ vox ursorum insulam sonat, cognominem alteram in Asia contra Halicarnasum, de qua v. 36. Æantion, Αἰάντειον, ab Ajace nomen habet. Μεσάτη, a situ, quoniam inter alias media, &c. *Pateronnesus*, haud dubie Πατέρων νῆσος.

^a *Quartus*] Solinus cap. 12. p. 31. et Martian. lib. vi. cap. de quarto sinu Europæ, p. 213. iisdem uterque verbis.

^b *Ut dictum est*] Cap. 18.

ropam auferens Asiæ. Primas Angustias Hellespontum^c vocant. Hac Xerxes^d Persarum rex, constrato in navibus ponte,^{4 e} duxit exercitum. Porrigitur^f inde tenuis Euripus LXXXVI. mill. pass. spatio ad Priapum urbem Asiæ, quam Magnus^{5 g} Alexander transcendit. Inde exspatiatur æquor, rursusque in arctum coit: laxitas Propontis^h appellatur: angustiae, Thracius Bosphorus,ⁱ latitudine D. passuum,^j qua Darius pater Xerxis copias ponte transvexit. Tota ab Hellesponto longitudo CCXXXIX. M. pass.^{6 k} Dein vastum^l mare, Pontus Euxinus, qui quondam Axenus, longe refugientes occupat terras, magnoque littorum flexu, retro curvatus in cornua, ab his utrimque porrigitur, ut sit plane arcus Scythici^m forma. Medio

Cod. Dalec. *quam breviter complectenda est.*—4 Chiff. *constrato navibus Ponto*; cod. Dalec. *contracto in navibus ponte.*—5 Ita Regg. Brot. et Editio princeps. *qua Magnus* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—6 *CCXXV. mill. pass. ex He-*

NOTÆ

^c *Hellespontum*] *Le détroit de Gallipoli.*

^d *Hac Xerxes*] Herod. lib. vii. p. 397. n. 36. et seq. Solinus et Capella, locis cit.

^e *Constrata in navibus ponte*] Sic etiam Mss. non, ut Pontianus exco- gitavit, *constrato navibus Ponto.*

^f *Porrigitur*] Solinus, loc. cit. et Martianus.

^g *Quam Magnus*] Arrianus de Exped. Alex. lib. i. p. 32.

^h *Propontis*] *Mer de Marmora.*

ⁱ *Bosphorus*] *Le détroit de Constantinople, ou le Canal de la Mer Noire.*

^j *D. passuum*] Agathemerns Geogr. i. 3. Bospori Thracii fretum, qua Darius, subitario ponte confecto, transmisit exercitum, DCCL. pass. seu stadiorum sex esse ait: 'Ο δὲ Θράκιος Βόσπορος, τὰ στενὰ, ὕπὴ Δάρειος ἔξεν- *εν ἐπὶ Σκύθας τὴν σχεδίαν, σταδίων 5'.* De hac Darii expeditione adversus Scythas Herodotum vide lib. iv. pag.

253. n. 88. Polyb. lib. iv. p. 432.

^k *CCXXXIX. M. pass.*] Ita libri omnes, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiff. atque ipse etiam Martianus, loc. cit.

^l *Dein vastum*] Hæc Plinius a Me- la i. 19. p. 12. 'Hic jam sese ingens Pontus aperit . . . . olim ex colentium sævo admodum ingenio Axenus, (hoc est inhospitalis,) post commercio ali- arum gentium mollitis aliquantum moribus dictus Euxinus.'

^m *Arcus Scythici*] Sic Strabo lib. ii. p. 125. Agathemerns Geogr. ii. 14. alique. Sic arens Scythici effigiem Pontus exhibet, ut latus Aus- trale, a Chalcedone ad Phasin usque, nervum repræsentet; boreale, gemi- num cornu, geminumque flexum, quem duo illius maris sinus efficiunt: prorsus ut Scythici arcus forma fue- rit, ejusmodi literæ majusculæ Græ- corum Σίγμα esse notissimum est. Nam etsi vetustam ejus literæ for-

flexu jungitur ostio Mæotii lacus.⁷ Cimmeriusⁿ Bosporus id os vocatur, II. mill. D. pass. latitudine.

At inter duos^o Bosporos Thracium et Cimmerium directo cursu, ut auctor est Polybius, D. M. pass. intersunt. Circuitu vero totius Ponti vicies semel^p centena quinquaginta M. ut auctor est Varro, et fere veteres.⁸ Nepos Cornelius trecenta quinquaginta millia^q adjicit. Artemidorus vicies novies centena XIX. M. facit: Agrippa XXIII.¹⁰ ^q sexaginta mill. Mucianus XXIV. XXV.¹¹ ^r mill. Simili modo de Europæ¹² latere, mensuram^s alii quatuordecies centena LXXVIII. M. D. determinavere: alii undecies centena septuaginta duo millia.¹³ M. Varro ad hunc modum metitur. Ab ostio Ponti Apolloniam CLXXXVII. M. D. pass.¹⁴ ^t Ca-

rodoto in Melpomene.⁷ *Pintian.*—7 *Mæotis lacus* Tolet. *Mæotum lacus* Salmant. *Mæotii lacui* Pintian.—8 *Ponti vicies semel M. ut auctor est Varro, ut fere veteres semel quinquaginta* cod. Dalec. et Tolet.—9 Ita codd. Regg. Brot. 1. 2. et Ed. pr. *trecenta millia quinquaginta* al. ante Brotier.—10 Ita Reg. Brot. 1. et Ed. pr. XXIII. edd. vett. et Gronov. XXIII. Cliffl. alique codd. ap. Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller, Bipont. et Franz.—11 Ita ex codd. emendavit Harduin. eumque secuti recentt. XXVIII. LXV. Gronov. et edd. vett.—12 Ita cod. Dalec. Harduin. 1. 2. 3. Miller, et Bipont. particulam *de* omittunt edd. vett. Gronov. et Franz.—13 Cod. Dalec. *alii undecies septuaginta millia.*—14 Ita Tolet. alii codd. ap. Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller, Bipont. et Franz. CLXXXVIII. M. D. pass. edd. ante

NOTÆ

mam olim fuisse constat, qualis est C Latinorum, vetustiore tamen alteram esse, tum ex Athenæo liquet, Sigma veterum affirmante simile esse arcui Scythico, tum ex antiquo Schin Chananæorum, VV. unde Græcorum Sigma prodiit. Hanc nostram interpretationem, si tibi, lector, satis est otii, haustam intelliges tum ex Agathemero, loc. cit. tum ex Mela 1. 19. tum vero maxime ex Dionysio Perieg. vs. 158. et seq.

ⁿ *Cimmerius*] *Le Détroit de Caffa.* Hæc quoque Martiannus lib. vi. p. 213. Strabo pariter, lib. vii. p. 310. vicenum circiter stadiorum freti hujus angustias esse ait, quæ sunt MM.

D. pass. Polybius tamen, circiter tricenum, lib. iv. p. 427. hoc est, III. M. DCCL. pass.

^o *At inter duos*] Martiannus, loc. cit.

^p *Vicies semel*] Martiannus, loc. cit.

^q *Agrippa XXIII [XXIV.]* Hoc est, vicies et quater centena, et sexaginta mill. pass.

^r *Mucianus XXIV. XXV.]* Ita Mss. non XXVIII. LXV. ut libri vulgati mendose habent.

^s *Mensuram*] Ponti Euxini, eo latere quo Europam alluit.

^t *CLXXXVII. M. D. pass.]* Vide Notas et Emend. num. 92.

latin tantundem. Ad ostium Istri CXXV. Ad Borysthenem CXL. Cherronesum^u Heracleotarum¹⁵ oppidum CCCLXXV. M. pass. Ad Panticapæum, quod aliqui Bosporum^v vocant, extremum in Europæ ora, CCXII. M. D.¹⁶ quæ summa efficit XIII. XXXVII. M. D. Agrippa a Byzantio ad flumen Istrum, DLX. Inde Panticapæum DCXXXV. Lacus¹⁷ ipse Mæotis, Tanain amnem ex Riphæis^w montibus defluentem accipiens, novissimum inter Europam Asiæque finem, XIV. VI. M.¹⁸ circuitu^x patere traditur. Ab aliis XI. XXV.^y M. Ab ostio ejus,^z ad Tanais ostium¹⁹ directo cursu CCCLXXXV.²⁰ M. pass. esse constat. Accolæ sinus, in mentione Thraciæ, dicti sunt^a Istropolim usque. Inde ostia Istri.

Ortus hic in Germaniæ jugis montis Abnobæ,^b ex adverso Raurici^{21 c} Galliæ oppidi, multis ultra Alpes milli-

Harduin.—15 Ita codd. Harduini, Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Heracleotarum* edd. vett. et Gronov.—16 Sic ex codd. emend. Harduinus, sic etiam Miller. Bipont. et Franz. *extremum in Euripi ora (ore Pintian.) CCXII. M. D.* codd. Dalec. et Tolet. *extremum in Europæ ora, CCXXII. M. D.* edd. vett. et Gronov. Mox, nonnulli ap. Dalec. efficit XIV. VI. M.—17 Ita Chiffi. et Harduin. 1. *Inde Panticapæum DCXXX. Lacus, &c.* codd. Harduini, cum edd. Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz. *In Panticapæum DCXXX. Inde lacus, &c.* edd. vett. et Gronov.—18 Ita ex codd. emendavit Harduin, ita etiam edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. XIII. ut M. edd. vett.—19 *Tanais portum* Vet. Dalec.—20 Ita codd. Dalec. et Harduin. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. CCCLXXXV. Gronov. et edd. vett.—21 Cod. Dalec. *montis Novæ ex a. Saurici*.—22 ‘*Danubii nomine, et unde pr.*

NOTÆ

^u *Cherronesum*] De eo oppido dicimus cap. 26.

^v *Bosporum*] Principem Bosporianorum civitatem, *μητρόπολιν τῶν Βοσποριανῶν*, appellat Strabo lib. VII. p. 309.

^w *Ex Riphæis*] Mela 1. 19. p. 24.

^x *XIV. VI. M. circuitu*] Hoc est, quater et decies centena, ac sex passuum millia cursu, quem in circuitum fere agit, complectitur.

^y *Ab aliis XI. XXV.]* Hoc est, undecies centena, xxv. millia. Strabo lib. VII. p. 310. Mæotidis ambitum

ait complecti millia stadiorum octo: hoc est, decies centena millia pass.

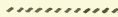
^z *Ab ostio ejus*] Mæotidis paludis.

^a *Dicti sunt*] Cap. 18.

^b *Abnobæ*] Tacit. de Morib. Germ. p. 123. ‘Danubius molli et clementer edito montis Abnobæ jugo effusus,’ &c. Vide Notas et Emend. num. 93.

^c *Raurici*] Vel Rauraci: quo etiam modo Massiliam, et Massaliam dicimus. Agemus de eo oppido cap. 31. Inde Rauraci montes, apud Ammian. lib. XXII. p. 217. ‘Annis vero Danubius,’ inquit, ‘oriens prope Rauracos

bus, ac per innumeras lapsus gentes Danubii nomine, immenso aquarum auctu, et unde primum Illyricum alluit, Ister appellatus,^d sexaginta amnibus²² receptis, medio ferme numero eorum navigabili, in Pontum vastis sex fluminibus^e evolvitur. Primum ostium Peuces: mox ipsa Peuce^f insula, a qua proximus alveus appellatus, XIX. millia pass. magna palude sorbetur. Ex eodem alveo²³ et super Istropolim lacus gignitur LXIII. M. pass. ambitu: Halmyrin^g vocant. Secundum ostium Naracustoma^h

Illyr. alluit Ister app. immenso aquarum auctu LX. amnibus, &c. ita quidam legunt. Dalec. Mox pro sex Bonfinius legit septem.—23 Cod. Dalec. appella-

NOTÆ

montes, confines limitibus Rhæticis per latiore orbem protentus, ac sexaginta navigabiles pæne recipiens fluvios, septem ostiis per Scythicum Ponti latus erumpit in mare.' Solinus cap. 13. p. 33. 'Ister Germanicis jugis oritur, effusus monte qui Rauracos Galliæ aspectat,' &c.

^d *Ister appellatus*] Agathemerus Geogr. II. 4. Vindobonam usque, hoc est, Austriæ Viennam, Danubium appellari ait: μέχρ' Ὀῦνδοβούρης πόλεως Δανοῦβιον καλοῦσιν, κ. τ. λ. — 'DANUVIUS scribitur in nummo Trajani Augusti: scilicet ob Daciam amni ei prætentam, et tunc recens captam: quo in tractu Germanice Danubio nomen est *Donaw*: unde Danuvium Monetarii Narbonenses tunc efficere: non quod literæ β et V permutatæ naquam fuerint in nummis antiquis. At Romani illud W. Germanicum, æque ut B Græcum, cum in suam linguam ex alterutra nomina transtulerunt, in Latinum B commutarunt.' Ed. sec.

^e *Sex fluminibus*] Quinque, si Dionysio Periegetæ credimus, vs. 301. et Festo Avieno, vs. 411. Mela II. 7. pag. 42. 'Sex sunt insulæ inter Istri ostia.' Septem igitur ostia ne-

cesse est esse, quot nimirum Ammianus agnovit. Et idem Mela II. 1. totidem Istro, quot Nilo, assignat ora.

^f *Ipsa Peuce*] Omnium notissima et maxima, inquit Mela, loc. cit. Inde nomen ei, quod multas πεύκας arbores ferat. Magnitudo par Rhodo. Ita auctor Periplus Ponti Euxini, p. 11. Stephano quoque nota, Πεύκη, νῆσος ἐν τῷ Ἰστρῷ.

^g *Halmyrin*] Ἀλμυριν Græci salsuginem vocant. Auctor est Philostorgius x. 6. Eunomium Arianae factionis antesignanum, Halmyrida in exilium pulsum esse, eumque Mysiæ locum ad Istrum fuisse, quod ait etiam Nicephorus, Eccles. Hist. XII. 29. Aut ab oppido lacum, aut a lacu potius oppidum id nomen esse sortitum apparet. In Notitia Hieroclis, Prov. Scythiæ, Ἀλμυρίς, p. 21.

^h *Naracustoma*] Sic Ammianus lib. XXII. pag. 218. Apollonius Rhod. Argon. IV. 312. duo Istri ostia referens, alterum Καλὸν στόμα, alterum, inquit, καλέουσι Νάρηκος: ubi Scholiastes legisse videtur, καλέουσιν Ἀρηκος. At Νάρακον στόμα dicitur, ab auctore Periplus Ponti Euxini. Forte rectius *Narcustoma*, hoc est, os pigrum, iac

appellatur. Tertium Calonstoma,^{24 i} juxta insulam Sarmaticam. Quartum Pseudostomon, et in insula^j Conopon diabasis : ^{25 k} postea Boreostoma¹ et Spireostoma. Singula autem^m ora tanta sunt, ut prodatur in quadraginta millia passuum longitudinis vinci mare, dulcemqueⁿ intelligi haustum.

XXV. Ab eo in plenum^{1 a} quidem omnes Scytharum sunt gentes : variæ tamen littori apposita tenere : alias Getæ, Daci^b Romanis dicti : alias Sarmatæ, Græcis Sauromatæ,

tur. et XI. M. p. magna palus oritur ex eodem alveo.—24 Sic ex codd. emend. Harduinus, et sic quoque edd. recentt. *Calastoma* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmii, Dalec. Elz. et Gronov.—25 Ita codd. Chiffli. Dalec. et Harduin. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Pseudostoma*, et *insula Conopon diabasis* edd. vett. et Gronov. Mox, *Borostoma* et *Stenostoma* Vet. Dalec.

CAP. XXV. 1 Vet. Dalec. in plano.—2 Corsi Chiffli. Mox, alias Sindi dege-

NOTÆ

stupidum, ob quandam paludis immobilitatem.

ⁱ *Calonstoma*] Καλὸν στόμα Ptolemæo III. 10. et Ammiano, loc. cit. qui *Pseudostoma* ambo agnoscunt cum Solino, cap. 13. p. 33. Nos ex Mss. *Pseudostomon* scripsimus.

^j *Et in insula*] Ita Mss. omnes, R. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. Vulgati perperam, et *insula*.

^k *Conopon diabasis*] Κωνόπων διάβασις, hoc est, *culicum transitus*, ab ea insula certo anni tempore fieri consuetus, ad paludis Mæoticæ locum, ut quidem auguror, Κωνόπιον inde appellatum, cujus Stephanus meminit, ubi lupi a piscatoribus alimenta sumentes, captos custodire pisces traduntur. Hujus vero insulæ, in qua versamur, mutilum nomen poetica licentia Lucanus expressit, III. 200. 'Et barbara Cone, Sarmaticas ubi perdit aquas, sparsamque profundo Multifidi Peucen unum caput alluit Istri.'

¹ *Boreostoma*] Boreonstoma et Ste-

nostoma habet Ammianus loc. cit. Βόρειον στόμα, hoc est, *boreale*, et Ψιλὸν στόμα, hoc est, *tenuē*, Ptolem. III. 10. et auctor *Peripli Ponti Euxini*. Mss. tamen *Spireonstoma*, forte pro *Spiræonstoma*, cujusmodi et Σπείραιον ἔκρον in Saronico sinu a Plinio superior vidimus c. 9. Ptolemæoque appellari.

^m *Singula autem*] Solinus iisdem verbis, cap. 13. p. 33.

ⁿ *Dulcemque*] Idque ex dulci haustu aquæ intelligi.

^a *Ab eo in plenum*] Ab ostiis Danubii planitiem omnem versus occasum late diffusam, utroque amnis latere Scythæ tenuerunt. Loca tamen ripæ proxima variæ subinde Scytharum gentes, primum Getæ, quos Romani Dacos appellant : hos pepulere deinde Sarmatæ, &c. Expressisse hunc locum Plinius videtur ex Dionysio Perieg. vs. 302.

^b *Daci*] Vide Notas et Emendat. num. 94.

eorumque Hamaxobii,^c aut Aorsi:² alias Scythæ degeneres et a servis orti, aut Troglodytæ: mox Alani, et Rhoxalani. Superiora autem^d inter Danubium et Hercynium^e saltum, usque ad Pannonica Hyberna Carnunti,^f Germanorumque ibi confinium, campos et plana Jazyges Sarmatæ:^{3 g}

neres Vet. Dalec. Vide Strab.—3 Gronov. et edd. vett. *Iazyges, Sarmatæ* dis-

NOTÆ

^c *Hamaxobii*] Δακοί, Ἀμαξόβιοι, Ἀορσοί, Ἀλαννοί Σκύθαι, Ῥωξολανοί, supra Danubium a Ptolemæo recte collocantur, III. 5. ubi nunc Bessarabia est, Moldavia, Valachia, et pars regionis ejus, quam Transylvaniam vocant. Τρωγλοδύται vero cap. 10. sub ostio Pence, ubi Istropolis civitas est, latere amnis anstrali, quæ nunc Bulgaria pars est maxime orientalis. Κροβύζους Τρωγλοδύτας appellat Strabo lib. VII. p. 318.—‘Admonent Alani a Plinio deinde commemorati, ut huic loco adjiciam, quæ sit ‘gens Alana’ in carmine 2. lib. v. Michaëlis Hospitalii, olim clare laude Poëseos, clarioris multo postea insigni magistratu Cancellarii Franciæ. Sic enim ille cecinit eleganter, dum iter suum describeret, transitumque per Avenionem, ubi Judæis certa regio urbis est assignata: ‘Nam neque Judæos visum est in laude colonos Ponere: nec vero commercia gentis ALANÆ: Impia quam dicunt tacitis præcepta fovere Mentibus, errores et adhuc retinere parentum.’ Familiarissimum semper fuit linguam Hebræam calentibus doctrinæ suæ præbere specimen, sive fictis, sive derivatis ex ea lingua vocabulis: quæ sic aliud significarent, quam quod iisdem vulgo intelligitur: vel Christum Dominum, scilicet, maxime Judæos in supremo judicio puniturum, vel Judæum Christo inimicum. Et mos iste quidem ab annis ante Hospita-

lium fere trecentis invaluerat apud eruditos: deprehensus a nobis innumerisque comprobatus exemplis. Ergo ingeniose ille similiter Judaicam gentem ALANAM appellavit: quippe דעם-לן: *Deum*, hoc est, Christum, *afflxit*, dum affixit cruci. Hæc eadem est commerciis famosa; et in Christum Dominum ex patrum suorum institutione blasphemias: quas ii tamen, qui inter Christianos degunt, supplicii metu animo continent.’ *Ed. sec.*

^d *Superiora autem*] Ubi nunc Transylvania est, et Hungariæ pars, supra latus Danubii boreale.

^e *Hercynium*] ‘Hercynia sylva,’ inquit Mela III. 3. ‘dierum sexaginta iter occupans.’ Nunc multis locis excisa, ubi Germaniæ urbes multæ et pagi sunt.

^f *Carnunti*] Subintellige hyberna ibi constituta de more a Romanis, munimento adversus Quados opposita. Oppidum hodie Carnuntum est, contra Danubii et Mari confluentem, vulgo *Haimbourg*, paucis ultra Vienne, quæ in Austria est, millibus passuum. De Carnunto Pannoniæ Livius lib. XLIII. et vetus inscriptio apud Gruter. pag. 1032. Ortelius cum Carnuto Galliarum oppido confundit.

^g *Jazyges Sarmatæ*] Sunt ea sic conjunctum legenda: Ἰάζυγες Σαρμάται Straboni lib. VII. p. 306. et Tacito Annal. XII. p. 180. a quo et Jazyges

montes vero^h et saltus pulsi ab his Daci ad Pathyssum^{4 i} amnem. A Maro,^j sive Duria est, a Suevis^k regnoque Vanniano^l dirimens eos, adversa^m Basternæ tenent, alique

tinetim.—4 ‘Ptolemæo, *Tibiscum*. Hodie, *Tiza*.’ Dalec. Mox *Amoros* pro *Maro* Vet. Dalec. *amnem*, a *Moro*, sive *is Ducia* est Gronov. et edd. vett.—

NOTÆ

‘Vagi per campos’ appellantur. Hos ad Tibiscum amnem pertinere similiter Ptolemæus docet, III. 7. ubi Ἰαζύρας Μεταβάστας vocat, et Agathemerus Geogr. II. 4. qui Dacis confines ait fuisse.

^h *Montes vero*] Ea montium juga intelligit, quæ Hungari *Crapak* vocant: quo Daci e campis pulsi ab Jazygibus profugere. Καππάτης ὄρος dicitur Ptolemæo, III. 7. et 8.—‘Daci, ut mox Plinius addit, ‘a Sarmatis ad Pathissum amnem pulsi,’ regionem eam Daciani cognominavere; quam postea Trajanus Imp. Romano adjecit imperio, ut nummi ejus testantur innumeri; præsertim qui sunt inscripti, DACIA CAPTA, VICTORIA DACICA, DACIA AVGVSTI PROVINCIA. In his autem plane singularis est ejusdem Imp. Trajani nummus, ex auro, qui depictus est inter Arschothanos, Tab. 36. n. 3. cui similem alterum ex ære minimo commemorat Patinus in Indice p. 10. et D. de Peirese in collectione Mss. p. 232. cum hac epigraphe: IMP. CÆS. NERVA TRAIAN. AVG. GERM. capite laureato. In aversa parte Deæ effigies est, pileo Dacico tecta, quæ lauri ramum dextra ostentat. Inscriptio: DARDANICI: ubi Dardanicos nescio quos quærent imperiti: cum re ipsa non ibi ‘Dardanici’ sint, sed sententiæ unius eximie priores duntaxat literæ: hujus nimium.

D	A	R	D
‘Dacian a Romanis deficientem’			
A	N	I	I

‘adjunxit nuper Imperio Cæsar Imperator.’

Hoc illud ipsum est, quod gemina illa in nummis ejusdem Trajani inscriptione proditur, DACIA CAPTA, et DACIA AVGVSTI PROVINCIA. Cum ‘Imperium’ dicitur, Romanum intelligitur, ac propterea ‘Romani’ præmittuntur, ob Romam Imperii caput. Sic in nummo scribitur, qui Galbæ et Vitellii principatu percussus est, ROMÆ ET IMPERIO. ‘Nuper’ ab opifice nummi positum est perquam ingeniose. Etenim hoc fuit dicere, recentem eam esse victoriam, sed dignam titulo ‘Dacici,’ qui nondum ascribebatur in nummis Trajani. Admonitio igitur hæc fuit Senatui, ut ipsius edicto deinceps Trajanus DACICVS scriberetur.’ *Ed. sec.*

ⁱ *Ad Pathyssum*] Parthiscum vocat Ammianus lib. XVII. p. 108. Τίβισκον Ptolemæus III. 7. nunc *Teissa*, et *le Tibisc*.

^j *A Maro*] Marum quoque Tacitus vocat Annal. II. p. 62. Μάρσιον Strabo lib. VII. p. 404. quem per Getas ait in Danubium labi. Hodie *Mark*, *Maros*, et *Moravia*, unde Moravia nomen.

^k *A Suevis*] Non a gente tota Suevorum, sed ab iis qui Drusi jussu atque imperio, ‘Danubium ultra, inter flumina Marum et Cusum, locati sunt, dato rege Vannio, gentis Quadorum,’ inquit Tacitus loco cit. Vide Notas et Emend. num. 95.

^l *Regnoque Vanniano*] Ubi nunc Moravia est.

inde ⁿ Germani. Agrippa totum eum tractum ab Istro ad Oceanum bis ad decies ^o centena mill. pass. in longitudinem, quatuor millibus ^p et quadringentis in latitudinem ad flumen Vistulam ^s a desertis Sarmatiæ, prodidit. Scytharum nomen usquequaque transit in Sarmatas atque Germanos. Nec aliis prisca illa duravit appellatio, quam qui extremi gentium harum ignoti prope ceteris mortalibus degunt.

XXVI. Verum ab Istro ^a oppida, Cremniscos, Æpolium: ^t montes Macrocremnii, clarus amnis Tyra, ^b oppido nomen imponens, ubi antea Ophiusa dicebatur. In eodem insulam spatiosam incolunt Tyragetæ. ^c Abest a Pseudostomo Istri ostio centum triginta ^d millibus passuum. Mox

//////////

5 ^t Quidam legunt: ad bis decies centum M. pass. in longitudinem, IV. M. minus: CCCC. in latitudinem ad flumen Vistulam (Istulam Pomp.) Alii, oceanum bis decies centum M. p. in longitudinem, quatuor M. quadringentis in lat. ad flumen Vistiam. Dalec. centum mill. pass. in l. quantum minus quadringentis, &c. edd. vett. et Gronov.

CAP. XXVI. 1 Vet. Dalec. Cremense, Obolium.—2 ^t Legendum censeo, cog-

NOTÆ

^m *Adversa*] Partem montium supra-dictorum Austro obversam, regionemque inde ad Danubium anstrumque recedentem, a Maro amne ad Tibiscum: nunc Hungaria superior appellatur, la haute Hongrie: incolæ quondam Basternæ, sive Bastarnæ, Βαστάρναι, Ptolemæo III. 5. et Stephano: Livio quoque, lib. XL. p. 541.

ⁿ *Aliique inde*] Citra Moraviam, versus occasum.

^o *Bis ad decies*] Ita libri omnes. Martianus lib. VI. pag. 214. *Bis decies*: quod pro duodecies potius quam pro vicies acceperim.

^p *Quatuor millibus*] Vide Notas et Emend. num. 96.

^a *Ab Istro*] Versus Mæotium lacum littus Euxini Ponti legentibus. De Æpolio, nihil compertum. Κρημνίσκου meminit Anctor Periplus Ponti Euxini, p. 9. Κρήμνοι πόλις est Pto-

lemæo III. 5. Ab eo oppido montibus Macrocremniis nomen inditum.

^b *Annis Tyra*] Hoc Plinius accepit a Mela II. 1. 'Axiacas,' inquit, 'ab Istrictis Tyras separat: surgit in Neuris: qua exit, sui nominis oppidum attingit.' Stephanus: Τύρας, πόλις καὶ ποταμὸς ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ ... ἐκαλεῖτο δ' Ὀφίουσσα. Scylaci quoque, p. 28. in Scythia, Ὀφίουσσα πόλις. Ovid. de Ponto IV. 10. 50. 'Et nullo tardior amne Tyras.' Hodie Niester.

^c *Tyragetæ*] Ex Tyra fluvio et Getis insulæ hujus incolis efficto nomine. Τυρρήγεται Straboni lib. VII. p. 306. Insulæ hodie nomen est Tandra.

^d *Centum triginta*] Strabo lib. VII. p. 305. octingentorum tantum stadiorum intervallum id esse ait, hoc est, CXII. M. D. pass.

Axiacæ^e cognomines flumini,² ultra quos Crobyzi:^f flumen Rhode, sinus Sagaricus,^g portus Ordesus.^h Et a Tyra centum viginti³ millibus passuum flumen Borysthenes,ⁱ lacusque et gens eodem nomine, et oppidum^j a mari recedens xv. millibus passuum:^k Olbiopolis,^l et Miletopolis, antiquis nominibus. Rursus⁴ in littore portus Aclæorum. Insula Achillis,^m tumulo ejus viri clara. Et ab ea cxxv.^{5 n} millibus passuum peninsula, ad formam gladii^o in trans-

nomine fluminis. Sic codex manuscriptus.' Dalec. Mox, sinus Sagarius codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz.—3 Chiff. CCXX. Paulo post, cod. Dalec. *ab mari*.—4 *Rursusque* Elz. Dalec. Gronov. et Franz. sed *τὸ* que non habetur in cod. Dalec. et edd. antiquiss.—5 Ita codd. Chiff. Harduini, Dalec. et Vet. Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. CXXV. vel, *centum triginta quinque* edd. vett.—

NOTÆ

^e *Axiacæ*] Mela loc. cit. 'Axiaces amnis proximus inter Callipidas Axiacasque descendit.' Ἀξιάκης ποταμὸς Ptolem. III. 10. Hodie *Bog*.

^f *Crobyzi*] Κρόβυζοι Stephano, supra Istrum, ad boream.

^g *Sagaricus*] A Sagari fluvio influente, ejus cum Hypani infra citato Ovidius meminit de Ponto IV. Ἀγαρος ποταμὸς Ptolemæo III. 5. idem, opinor, qui Plinio fluvius Rhode nuncupatur.

^h *Ordesus*] Ὀρδησσὸς Ptolemæo III. 5. supra Axiacen fluvium.

ⁱ *Borysthenes*] Martian. lib. VI. cap. de quarto sinu Europæ, pag. 214. Hodie *Nieper*.

^j *Et oppidum*] Olim Ὀλβία appellatum, a Milesiis conditum, unde et Miletopolis nomen, mox et Borysthenis ab amne præterfluente. Ita Strab. lib. VII. p. 306. Ptolemæo loc. cit. Μητρόπολις eadem mendose, pro Μιλητόπολις.

^k *XV. millibus pass.*] Ita libri omnes. At Strab. loc. cit. stadiis ducentis, hoc est, xxv. mill. pass.

^l *Olbiopolis*] Hæc prisca Borysthenis oppidi nomina. Ὀλβία, ut dixi-

mus, Straboni, et auctori Periplus Ponti Euxini, p. 8.

^m *Insula Achillis*] Martianus [loc. cit. Eadem Lence appellata, ut dicitur cap. seq. Scylax, p. 28. Νῆσος ἑρμῆς, ἣ ὄνομα Λευκῆ, ἱερὰ τοῦ Ἀχιλλέως. Et Ptolemæus meminit III. 10. Mela II. 7. 'Lence Borysthenis ostio objecta, parva admodum, et quia Achilles ibi situs est, Achillea cognomine.' Hodie *Ficonisi*, ut plerique aiunt.

ⁿ *Et ab ea CXXV.*] Ita libri omnes, ante Dalec. qui CXXXV. edidit.

^o *Ad formam gladii*] Eleganter, ut solet, Mela II. 1. 'Terra tunc longe distenta excedens, tenui radice littori adnectitur. Post spatiosa modice, paulatim se ipsa fastigat, et quasi in mucronem longa colligans latera, facie positi ensis allecta est. Achilles infesta classe mare Ponticum ingressus, ibi ludicro certamine celebrasse victoriam, et cum ab armis quies erat, se ac suos cursu exercitavisse memoratur. Ideo dicta est δρόμος Ἀχιλλείου.'

versum porrecta, exercitatione ejusdem cognominata Dromos Achilleos, cujus longitudinem octoginta millium^p passuum tradit Agrippa. Totum eum tractum Tauri⁶ Scythæ, et Siraci tenent.^q Inde sylvestris^r regio Hylæum mare, quo alluitur, cognominavit: Enæacdlœ^s vocantur incolæ. Ultra Panticapes^t amnis, qui Nomadas et Georgos determinat: mox Acesinus.^u Quidam Panticapen confluere infra Olbiam^v cum Borysthene tradunt: diligentiores Hypanin: tanto errore eorum, qui illum in Asiæ parte prodidere.

Mare subit^w vasto recessu,⁷ donec quinque millium passuum intervallo absit a Mæotide, vasta ambiens spatia,

6 'Taurisci Vet. Sardi, Scythæ, et Siraci tenent Tolet. De Siracis lege Strab. lib. i.' Dalec.—7 Cod. Dalec. et Chiff. magno recessu.—8 Sinus Garcinites

NOTÆ

^p Octoginta mill.] Tzetzes in Lycophr. p. 41. et Strab. lib. vii. p. 307. stadiorum mille, hoc est, cxxv. M. P. Auctor Peripli Ponti Euxini, p. 7. stadiorum mille ac ducentorum, hoc est, cl. M. P.

^q Tauri Scythæ, et Siraci tenent] Hoc est, Scytharum populi, qui Tauri vocantur, et Siraci. Ταῦροι et Σираκοί. Vide Notas et Emend. num. 97. Nunc Bessarabi, et Tartari minores vocantur, Podoliæ et Ucraniæ confines, quarum partem aliquam Siraci quondam tennere.

^r Inde sylvestris] Et hæc a Mela decerpta, loc. cit. 'Sylvæ deinde sunt, quas maximas hæc terræ ferunt: et Panticapes Nomadas Georgosque determinans.' Hylææ regionis meminit Herod. lib. iv. pag. 231. n. 18. et auctor Peripli Ponti Euxini, p. 2. ultra Borysthenum, versus orientem: Πρὸς ἀνατολὰς ἐκβάντι τὴν Βορυσθένην, τοὺς λεγομένην Ὑλαιαν οἰκοῦντας Σκύθας.

^s Enæacdlœ] Hæc vero gens est

alibi nusquam reperta. Quid si legas Inde Hylæi? nam de Hylæis mox iterum.

^t Panticapes] Παντικάπης Herodoto, loc. cit. a quo hæc Mela, et Plinius. Scythæ Nomades seu vagi, a Georgis, hoc est, aratoribus eo amne determinantur. Utrique communi minorum Tartarorum appellatione censentur.

^u Acesinus] Valerius Flaccus, Acesinum quoque, Argon. vi. 69. Priscianus in Periegesi, p. 372. Aldescum vocat.

^v Infra Olbiam] Sive Olbiopolim, hoc est, Borysthenitarum oppidum, de quo paulo ante diximus. Herodotum sugillat, qui lib. iv. n. 53. et 54. Panticapen et Hypanin influere in Borysthenum prodidit.

^w Mare subit] Euxini Ponti sinus, qui Carcinites mox appellatur. Καρκινίτης κόλπος, Straboni lib. vii. p. 308. ad mille porrectus stadia, hoc est, ad cxxv. M. P. Hodie Golfe de Negropoli.

multasque gentes. Sinus Carcinites⁸ appellatur, flumen Pacyris.^x Oppida: Naubarum,^y Carcine. A tergo lacus Buges^z fossa emissus in mare. Ipse Buges a Coreto, Mæotis lacus sinu, petroso⁹ discluditur dorso. Recipit^a amnes Bugem, Gerrhum, Hypanin, ex diverso venientes tractu. Nam Gerrhus Basilidas,^b et Nomadas separat. Hypanis per Nomadas et Hylæos fluit manu facto alveo in Bugen, naturali in Coretum. Regio, Scythia¹⁰ Sendica^c nominatur.

Sed a Carcinite¹¹ Taurica^d incipit, quondam mari circumfusa et ipsa, quaquam nunc jacent campi. Deinde vastis attollitur jugis. Triginta sunt eorum populi. Ex iis mediterranei XXIV.^{12e} Sex oppida:^f Orgocyni, Characeni,

cod. Dalec. et Vet. ejusdem. Paulo post, in iisdem: *Oppida: Nauarum.*—9 *Tolet. a tergo lacus Buges a Coreto Mæotæ lacus sinu petroso.*—10 *Regio Scythiæ* edd. vett. et Gronov.—11 *Ita codd. Harduini et Dalec. Sed in Carcinite* edd. vett. et Gronov. Mox, *quaque nunc* Chiffli.—12 *Vet. Dalec. XXVII.*

NOTÆ

^x *Pacyris*] Herod. loc. cit. p. 240. n. 47. Ὑπάκρυς. Ptolemæo III. 5. ab oppido quod præterlabitur, Καρκινίτης.

^y *Naubarum*] Mss. *Nauarum*, Ptolemæo, loc. cit. Ναύβαρον, et Κάρκινα, πόλεις. Carcina hodie nomen retinet, situm mutavit.

^z *Lacus Buges*] Βύκη λίμνη Ptolemæo III. 5. nec semel Pomponio Melæ, ‘Bucee.’ Flaccio Argon. VI. ‘Byce.’

^a *Recipit*] Nempe Buges lacus. Mela II. 1. ‘Duo flumina, Gerrhos et Hypacaris, uno ostio effluentia: verum diversis fontibus, et alinnde delapsi. Nam Gerrhos inter Basilidas et Nomadas: Hypacaris per Nomadas evolvitur.’ Unde liquet amnem eum qui Plinio nunc Hypanis dicitur, et a superiore Hypani diversum esse, qui non alio quam quo Borysthenes ostio in Pontum influit, et Hypaca-

rim Melæ esse. Alter Γέβρος Stephano.

^b *Basilidas*] Qui Βασίλειος Σανρομάται, Appiano in Mithrid. pag. 217. et Straboni lib. VII. p. 306. Hæc Plinius tum a Mela, tum ab Herod. locis cit.

^c *Scythia Sendica*] Quod Sindi, Sindonesve, gens Scythica, illam tennere. Nam Pomponio lib. I. cap. ult. ‘Sindones,’ iidem Σινδοί, regio Σινδική Straboni, lib. XI. p. 492.

^d *Taurica*] Aliis Taurica, Pontica aliis, aliis Scythica Chersonesus dicta. Incolæ Ταύροι Straboni I. VII. p. 308. et mox ipsi Plinio. Et ipsa hodie Tartariæ minoris pars est, l’*Isle de Caffa*, a primario oppido, quod Theodosiani veteres dixerunt.

^e *XXIV.*] Mss. R. I. 2. Colb. 1. 2. *XXVII.*

^f *Sex oppida*] Vide Notas et Emend. num. 98.

Lagyrani, Tractari, Archilachitæ, Calioridi. Jugum ipsum^g Scythotauri tenent. Clauduntur ab occidente Cherroneso,^h ab ortu Scythis Satarchis.ⁱ In ora a Carcinite oppida: Taphræ,^{13 j} in ipsis angustis peninsulæ: mox Heraclea Cherronesos,^k libertate a Romanis^l donatum. Megarice vocabatur antea, præcipui nitoris in toto eo tractu, custoditis Græciæ moribus, quinque millia pass. ambiente muro. Inde Parthenium^m promontorium, Taurorum civitas, Placia.^{14 n} Symbolon^o portus. Promontorium Criumetopon,^p adversum Carambi Asiæ promontorio, per medium Euxinum procurrens CLXX. M. pass. intervallo, quæ maxime

////////

Mox, *Characeni*, *Lagyrani* in eodem, pro *Caraseni*, *Assyrani*, quod habent edd. vet. et Gronov. Pro *Tractari* Chiff. exhibet *Stractari*.—13 *In ore Carcinæ oppidum Tagre*, &c. cod. Dalec.—14 *Palacia* Vet. Dalec. et paulo post in eo-

NOTÆ

^g *Jugum ipsum*] Montes, qui in Taurica Chersoneso eminent.

^h *Cherroneso*] Oppido Heracleotarum, de quo mox.

ⁱ *Satarchis*] Quorum oppidum in Taurica Chersoneso mediterraneum *Σατάρχη*, apud Ptolem. III. 6. incolæ Pomponio Satarchæ dicti. De his Solinus cap. 15. p. 35. 'Satarchæ, usu auri argentique damnato, in æternum se a publica avaritia vindicarunt.' Hi sunt quos Plinius VI. 7. Satarcheos vocat.

^j *Taphræ*] Mela III. 1. 'Quod inter paludem Mæotin, et sinum Carcinitem est, Taphræ nominatur.' Ptolemæo loc. cit. *Τάφρος*. Hodie *Pre-cops*, seu *Przecop*.

^k *Heraclea Cherronesos*] Sunt enim ista conjunctim legenda: unde superius cap. 24. dicitur Cherronesus Heracleotarum oppidum. Strabo I. VII. pag. 308. πόλις Ἡρακλεωτῶν, καλουμένη Χερρόνησος. Mela, loc. cit. 'Oppidum adjacet Chersonesus, a Diana, si creditur, conditum, et Nymphæo specu, quod in arce ei sacratum est,

maxime illustre.'

^l *A Romanis*] Cum debellato Mithridate tota regio in Romanorum potestatem venit.

^m *Parthenium*] In Taurica Chersoneso, 'sinus portuosus,' inquit Mela II. 1. 'et ideo Καλὸς λιμὴν appellatus, promontoriis duobus includitur. Alterum Κριοῦ μέτωπον vocant, Carambico, quod in Asia diximus, par et adversum, Parthenion vocant.' Unde manifestum est καλὸν λιμένα eundem esse cum eo qui mox Symbolon portus appellatur. Et Παρθενίου ἄκρον meminit Ptolem. III. 6. Hodie *Rosaphar*.

ⁿ *Placia*] Ita libri omnes. Sed ipsum est Strabonis Παλάκιον in Cherroneso, lib. VII. p. 312.

^o *Symbolon*] Συμβόλων λιμὴν, Ptolemæo, loc. cit. Συμβούλου λιμὴν, auctori Peripli Ponti Euxini, pag. 6. Nunc *Sibula*.

^p *Criumetopon*] Κριοῦ μέτωπον, hoc est, *frons arietis*: hodie *Famar*. De Carambi dicemus VI. 2.

ratio Scythici arcus^a formam efficit: Ab eo Taurorum portus^r multi, et lacus. Oppidum Theodosia^s a Criumetopo CXXV. M. P.¹⁵ A Cherroneso^t CXLV. M. pass. Ultra fuere oppida: Cytæ,^u Zephyrium, Acræ,^{16 v} Nymphæum,^w Dia.^x Restat longe validissimum in ipso Bospori introitu Panticapæum Milesiorum,^y a Theodosia LXXXVII. M. pass.^{17 z} a Cimmerio vero oppido trans fretum sito MM.¹⁸ D. (ut diximus)^a pass. Hæc ibi latitudo Asiam ab Europa separat, eaque ipsa pedibus plerumque pervia glaciato freti. Bospori Cimmerii^b latitudo XII. M. D. pass.¹⁹ Op-

dem, *adversum Carambico*; edd. vett. et Gronov. *adversum Charambi*.—15 Ita codd. Harduini, Chiffli. et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. CXXII. M. p. Gronov. et edd. vett. Mox, pro CXLV. M. pass. quod testantur codd. Harduini, Dalec. et Vet. ejusdem, CLXV. M. pass. exhibent edd. ante Harduinum.—16 *Cyte, Zephyrium, Acre* edd. vett. et Gronov.—17 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. LXXXVI. M. D. p. Chiffli. M. XXXV. pass. edd. vett. et Gronov.—18 Codd. Dalec. et Vet. ejusdem prius M. expungunt. *mil. M.* Gronov. Mox, *eaque ipsa* non legitur in Chiffli.—19 Pintian. *lat. longitudo vero XXVII. M. D.*

NOTÆ

^a *Scythici arcus*] De eo egimus, cap. 24.

^r *Taurorum portus*] Tauricæ ora maritima a Symbolorum portu, mille fere stadiis, hoc est, CXXV. M. P. ad Theodosiam usque porrecta, ut auctor est Strabo lib. VII. p. 309.

^s *Theodosia*] Θεοδοσία, Ταυρικὴ πόλις, Stephano, et Scylaci, pag. 28. Hodie Caffa. Mss. quoque Theodosia.

^t *A Cherroneso*] Oppido Heracleotarnm, de quo supra.

^u *Cytæ*] Κύταιον. Ptolemæo III. 6. in oppidis Chersonesi Tauricæ mediterraneis: Κύδαia Scylaci, p. 28. pro Κυτάια. Κύτας πόλιν vocat auctor Periplus Ponti Euxini, p. 4.

^v *Acræ*] Ἀκρα κώμιον, exiguus Panticapæorum vicus, apud Strab. lib. XI. p. 494. In Notitia Eccles. Hieroclis, pag. 21. Prov. Scythiæ, Ἀκραί, Stephano, Ἀκρα Σκυθίας.

^w *Nymphæum*] Νυμφαῖον, πόλις Ταυ-

ρικῇ, inter Panticapæum et Theodosiam, Stephano ex Strabone. Meminit et Scylax pag. 28. et Harpocr. et ipse Ptolem. loc. cit.

^x *Dia*] Longius Δίαν Stephanus ablegat, cum urbem Scythiæ ait esse circa Phasin: Σκυθίας, περὶ τῷ Φάσιδι.

^y *Milesiorum*] Hoc est, a Milesiis Ioniæ conditum, Παντικαπαιον... κτίσµα δ' ἐστὶ Μιλησίων, inquit Strabo lib. VII. p. 310.

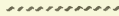
^z *LXXXVII. M. pass.*] Vide Notas et Emend. num. 99.

^a *MM. D. ut diximus*] Cap. nimirum 24. ubi Cimmerium Bosporum MM. D. pass. latitudine esse dixit.

^b *Bospori Cimmerii*] Non id modo freti nomen est, ut visum est Pintiano, sed Cherronesi minoris, in ipsa Taurica Cherroneso positæ, ad ripam Cimmerii freti, Europæ latere, quo in tractu Panticapæum et Myrmecium oppida collocantur a Ptolemæo

pida habet, Hermisium,^c Myrmecium : intus insulam Alopecen.²⁰ Per Mæotin autem ab extremo Isthmo, qui locus Taphræ vocatur, ad os Bospori CCLX. M. passuum longitudo colligitur.

A Taphris per continentem^d introrsus tenent Auchetæ, apud quos Hypanis oritur, Neuri²¹ apud quos Borysthenes, Geloni,^e Thussagetæ, Budini, Basilidæ, et cœruleo capillo Agathyrsi. Super eos^f Nomades : dein Anthropophagi. A Buge super²² Mæotin Sauromatæ, et Essedones.^g At per oram Tanaim usque Mæotæ, a quibus lacus nomen accepit : ultimique a tergo eorum Arimaspi. Mox Riphæi^h montes, et assiduo nivis casu pinnarum similitudine, Pterophorosⁱ appellata regio : pars mundi damnata a rerum

pass.—20 *Aloperiam* Vet. Dalec.—21 Vet. Dalec. *Neuroæ*.—22 *A Buge* vero

NOTÆ

III. 6. quamobrem, non hunc modo tractum universum, sed et Panticapæum ipsum ab aliquibus Bosporum vocari superius animadversum a Plinio est.

^c *Hermisium*] Mela II. 1. 'In Bosporum vergentia Cimmerica oppida, Myrmecion, Panticapæum, Theodosia, Hermisium.' Stephano, *Μυρμήκιον πολίχριον τῆς Ταυρικῆς*. Denique 'Ἀλωπεκίαν insulam contra Tanais ostia collocat Ptolemæus III. 5.

^d *Per continentem*] Ubi nunc Ukraina est, Polonici regni pars ea quæ maxime vergit in exortum Solis: ibi olim Auchetæ *Ἀρχάται* Herodoto lib. IV. p. 226. n. 6. citra Borysthenem: *Νευρὸν* quoque, quorum regio *Νευρὸς* appellata, latere amnis ejus occidentali, p. 241. n. 51. quæ nunc pars maxime orientalis Lithaniæ est.

^e *Geloni*] *Γελωνοί*, quos pictos Mauro appellavit, nunc Lithuani sunt. *Θυσσαγέται, Βουδῖνοι, Βασίλειοι*, eam quæ nunc Moscovia dicitur, tenue-

runt, qua Borysthenis orientale latus contingit: 'Ἀγάρυρροι Mæotidis paludis flexum ambiunt, inquit Mela II. 1. Hos tamen longius summovere Plinius videtur. Unde nomen Basilidæ traxerint, disces ab Herod. lib. IV. n. 20.

^f *Super eos*] Ubi nunc Lithaniæ pars borealis: ibi *Νομάδες* et 'Ἀνθρωποφάγοι, quos 'Ἀνδροφάγους vocat auctor peripli Ponti Euxini, p. 3. et Herod. lib. IV. n. 18. p. 231.

^g *Et Essedones*] Moscovitici meridionales. 'Ισσεδόνες Stephano dicti. 'Ἀριμασποί, ἔθνος Ὑπερβορέων, *Hyperboreorum gens*, tota in Moscoviam borealem ableganda.

^h *Riphæi*] 'Ultra quos jacet ora, quæ spectat Oceanum' septemtrionalem, inquit Mela in fine lib. I. et initio lib. II. unde Plinius hæc mutatus. Totidem verbis a Plinio ea transcribere Solinus cap. 15. p. 35. et Capella, lib. VI. cap. de quarto Europæ sinu, p. 214.

natura,²³ et densa mersa caligine: neque in alio quam rigoris opere, gelidisque Aquilonis conceptaculis.²⁴

Pone eos montes,²⁵ ultraque Aquilonem, gens felix (si credimus) quos Hyperboreos appellavere, annoso degit ævo, fabulosis celebrata miraculis. Ibi creduntur esse cardines mundi, extremique siderum ambitus, semestri luce, et una die Solis aversi:^k non, ut imperiti^l dixere, ab æ-

////////

super cod. Dalec.—23 Ita codd. Harduin. et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. a *natura rerum* edd. vett. et Gronov.—24 ‘Nonnulli: neque in aliud quam in rigoris opera, gelidique Aquilonis conceptacula. Alii, in rigore aperta.’ Dalec.—25 *Post eos cod. Dalec.*—26 ‘Nonnulli: et

NOTÆ

ⁱ *Pterophoros*] Πτεροφόρος, quasi pennarum ferax, sen nivis pennarum instar decidentis. Hinc fabulæ data occasio, quam refert Ovid. Met. xv. 356. ‘Esse viros fama est in Hyperborea Pallene, Qui soleant levibus velari corpora plumis, Cum Tritoniæcam novies subiere paludem.’

^j *Pone eos montes*] Hæc a Plinio Solinus exscripsit, c. 16. p. 36. Plinius ex Hecataeo, ut ipse innuit, vi. 20. Hecataeus ex Aristea Proconnesio, ut Herodotus docet, lib. iv. p. 229. n. 13. qui ab isto confecta omnia arbitratur, licentia poetica.

^k *Solis aversi*] Semestri illa luce, inquit, una tantummodo continua constituitur, efficiturque dies: Sole, dum occidit, per exiguum temporis spatium averso, sive abdito: nihil ut tenebrarum inter occasum exortumque Solis senis illis mensibus intercedat. Auctor libri de mensura orbis terræ: ‘Trigesimus nunc annus est, a quo nuntiaverunt mihi Clerici, qui a Kal. Februarii usque Kal. Augusti, in illa insula (Thule) manserunt, quod non solum in æstivo solstitio, sed in diebus circa illud in vespertina hora occidens sol abscondit se quasi trans parvulum tumulum: ita

ut nihil tenebrarum in minimo spatio ipso fiat: sed quicquid hominū operari voluerit, vel pedunculos de camisia abstrahere, tanquam in præsentia Solis potest. Et si in altitudine montium ejus fuissent, forsitan nunquam Sol absconderetur ab illis. In medio illius minimi temporis medium noctis fit in medio orbis terræ. Et idcirco mentientes falluntur, qui circum eam concretum fore mare scripserunt: et qui a vernali æquinoctio usque ad autumnale continuum diem sine nocte, atque ab autumnali versa vice usque ad vernale æquinoctium, asiduam quidem noctem,’ &c. Aversum pariter una luce Solem Solinus dixit, loc. cit. nec visus tamen quid diceret intellexisse.

^l *Non, ut imperiti*] Carpere Pomponium Melam videtur, sed immerito. Nam certissima sphaeræ probatione constat, non solstitio illic Soles oriri, brumæque semel occidere; sed ab æquinoctio verno ad autumnale, semestrem illam lucem, utique si semestris est, adesse. Peritissime certe de iis gentibus Melam. 5. p. 53. ‘In Asiatico littore,’ inquit, ‘Hyperborei super Aquilonem Rhiphaeosque montes, sub ipso siderum cardine ja-

quinoctio verno in autumnum.²⁶ Semel in anno Solstitio oriuntur iis Soles, brumaeque semel occidunt. Regio aprica, felici temperie, omni afflatu²⁷ noxio carens. Domus iis^m nemora, lucique, et Deorum cultus viritim gregatimque, discordia ignota et ægritudo omnis. Mors non nisi satietate vitæ, epulatis delibutoque senio^{28 n} luxu, ex quadam rupe in mare salientibus. Hoc genus sepulturæ beatissimum. Quidam^o eos in prima parte Asiæ littorum posuere, non in Europa, quia sunt ibi^p simili consuetudine, et situ, Attacorum nomine.²⁹ Alii medios^q fecere eos inter utrumque Solem, Antipodum^r occasum exorientemque nostrum : quod fieri nullo modo potest, tam vastò mari interveniente. Qui non³⁰ alibi^s quam in semestri luce constituere eos, serere matutinis, meridie metere, occidente

//////////

una die ab æquinoctio verno in autumnum: non ut imperiti dixerent solis aversi. Rhodig. xvi. 22. Vide Bud. de Ass. I. aliis: semestri luce et una nocte, non ut, &c. Dalec.—27 Chiffi. omni flatu.—28 Ita omnes codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. dilibutisque senibus Ald. Junt. Basil. Lugd. Dalec. Elz. et Gronov.—29 Ita codd. Harduini, Dalec. et Pintian. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. qui sunt ibi similitudine et situs, Atacorum nomine. Ald. Junt. Basil. Lugd. Dalec. Elz. et Gronov.—30 Codd. Dalec. et Chiffi. et Vet. Dalec. delent τὸ non.—31 Ita codd.

NOTÆ

cent, ubi Sol non quotidie, ut nobis, sed primum verno æquinoctio exortus, autumnali demum occidit: et ideo sex mensibus dies, et totidem aliis nox usque continua est. Terra angusta, aprica, per se fertilis, &c. Vide Notas et Emend. num. 100.

^m *Domus iis*] Plinius a Mela III. 5. A Plinio Solinus, cap. 16. p. 36. et 37.

ⁿ *Delibutoque senio*] Ita Mss. omnes: editi, *delibutisque senibus*. Mela id tantum, loc. cit. 'hilares, redimittis certis.' Solinus, 'epulati delibutique.'

^o *Quidam*] Melam Pomponium signat, loc. cit.

^p *Quia sunt ibi*] Ita recte vet. Dalec. cod. et Paris. cum Pintiano. Ra-

tio, inquit Plinius, cur quidam Hyperboreos in prima parte Asiæ littorum posuerint, ea est, quoniam Attacori ibi degentes, similem vivendi moriendique consuetudinem, cum haud absimili quoque situ, teneant. De Attacoris dicemus VI. 20.

^q *Alii medios*] Solinus, cap. 16. p. 36.

^r *Antipodum*] Unde a nobis Sol occidens pergit ad Antipodas.

^s *Qui non alibi*] Jocus est: serunt matutinis, cum primo mense micæ diei illius semestris id agunt: metunt meridie, cum exacto jam tertio: occidente Sole, decerpunt fœtus, cum sexto.

Sole fetus arborum decerpere, noctibus in specus condi tradiderunt. Nec libet³¹ dubitare de gente ea, cum tot auctores prodant frugum primitias solitos Delon mittere Apollini, quem præcipue colunt. Virgines ferebant eas, hospitiiis gentium per annos aliquot venerabiles: donec violata fide,^u in proximis accolarum finibus deponere sacra ea instituere, hique³² ad conterminos deferre, atque ita Delon usque. Mox et hoc ipsum exolevit. Sarmatiæ,^v Scythiæ, Tauricæ, omnisque a Borysthene amne tractus longitudo DCCCCLXXX.³³ M. latitudo DCCXVII.^w M. a M. Agrippa tradita est. Ego incertam in hac terrarum parte mensuram arbitror.

XXVII. Verum instituto ordine, reliqua^t hujus sinus dicantur; et maria quidem ejus nuncupavimus.^a

(XIII.) Hellespontus insulas non habet in Europa dicendas. In Ponto duæ, M. D. pass. ab Europa, XIV. M. ab ostio, Cyaneæ,^b ab aliis Symplegades appellatæ, traditæque fabulis inter se concurrisse: quoniam parvo discretæ intervallo, ex adverso intransibilibus geminæ cernebantur, pau-

Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Nec licet* edd. ante Harduinum.—32 Codd. Dalec. et Vet. ejusdem, *indeque pro hique*.—33 Chiff. DCCCCLXXX.

CAP. XXVII. 1 Cod. Dalec. *reliquæ*; et mox in eodem codice et Vet. Da-

NOTÆ

^t *Nec libet*] Ex Mela hæc quoque, III. 5. Ex Plinio Solinus accepit, cap. 16. p. 87. Omnes ex Herodoto lib. IV. p. 235. De cultu Apollinis apud Hyperboreos, Diod. Bibl. lib. II. p. 130.

^u *Violata fide*] Solini paraphrasis: 'Quoniam hæc virgines perfidia hospitum non illibatæ revenissent.'

^v *Sarmatiæ*] Martiannus iisdem fere verbis, lib. VI. cap. de quarto Europæ sinu, p. 214.

^w DCCXVII.] Martianus, *septingenta decem*: lege ex Plinio, *septingenta et septemdecim*.

^a *Nuncupavimus*] Maria ante, inquit, ea indicavimus, quæ hoc sinu comprehenduntur: nunc insulas per singula sparsas persequemur.

^b *Cyaneæ*] Κυανέαι, Diodoro Bibl. lib. V. pag. 322. et Straboni lib. VII. pag. 319. A colore sic appellatas auctor est Schol. Apoll. ad Argon. II. Eandem Συμπληγάδες et Συνδρομάδες πέτραι, a concursu appellatæ: unde a Juvenali 'concurrentia Saxa.' De ea fabula, vide Apollodorum de Diis, lib. I. pag. 61. et auctorem Periplus Ponti Euxini, pag. 15. Plinius hoc a Mela transcripsit, II. 7.

lumque deflexa acie, coëuntium speciem præbebant. Citra Istrum, Apolloniatarum una,^c LXXX. M. a Bosporo Thracio, ex qua M. Lucullus^d Capitolinum Apollinem advexit. Inter ostia Istri quæ essent, diximus.^e Ante Borysthenem Achillea est supra dicta,^f eadem Leuce, et Macaron^g appellata. Hanc temporum horum demonstratio a Borysthene CXL. M. ponit, a Tyra CXX. M. a Peuce insula quin- quaginta M. Cingitur^h circiter decem M. passuum. Reli- quæ in Carcinite sinu, Cephalonnesos, Rhosphodusa,ⁱ Macra. Non est omittenda^j multorum opinio, priusquam digrediamur a Ponto, qui maria omnia interiora^k illo ca- pite nasci, non Gaditano freto, existimavere, haud impro-abili argumento: quoniam æstus semper e Ponto pro- fluens, nunquam reciprocetur.^l

Exeundum^{4m} deinde est, ut extera Europæ dicantur, transgressisque Riphæos montes littus oceani septemtrio-

////////

lec. nuncupabimus.—2 *Rhodussa* Stephano.—3 *Pro interiora, inferiora* apud Senecam, qui hunc locum explicat.—4 *Ad eundem* Vet. Dalec. Mox, pro ex-

NOTÆ

^c *Apolloniatarum una*] In Ponto, inquit, infra Danubii ostia, insula est Apolloniatarum dicta, quoniam in ea urbs ipsa Apollonia est, ut docet Strabo loc. cit. Hæc illa est Apollonia, qua de egimus, cap. 18.

^d *Ex qua M. Lucullus*] Solinus, cap. 19. pag. 38. ac Plinius ipse, xxxiv. 18. Apollo Capitolinus dictus est, quoniam in Capitolio dedicatus a Lucullo. P. Victor, in descript. Romæ, regione octava: 'Apollo translatus ex Apollonia a Lucullo, triginta cubitum.'

^e *Diximus*] Cap. 24.

^f *Supra dicta*] Cap. 26.

^g *Et Macaron*] Μακάρων, hoc est, Beatorum: quod fama esset Achillis ibi heronumque animas vagari per montium cava: quamobrem et Ἠρώων quoque νῆσος appellata. Ita Eusta-

thius ad Dionysii Perieg. vs. 545.

^h *Cingitur*] Ambitus ejus insulæ complectitur x. M. P.

ⁱ *Rhosphodusa*] Ita libri omnes, etiam Mss. Libentius tamen *Rhodussa* agnoverim, cum Pintiano. Macrae autem haud dubie nomen ipsa longitudo fecit.

^j *Non est omittenda*] Transcribit hæc de more Solinus cap. 18. p. 38.

^k *Maria omnia interiora*] Mediterranea, inquit Solinus. Vide Notas et Emend. num. 101.

^l *Nunquam reciprocetur*] Ita Solinus: hoc est, nunquam ex interno mari vicissim aqua in Pontum refluat. Vide quæ diximus II. 100.

^m *Ereundum*] Exire interiore hoc e mari oportet, inquit, ut quæ ambitur oceano Europæ ora lustretur, et insulæ.

nalis in læva, donec perveniatur Gades, legendum. Insulæ complures sine nominibus eo situ traduntur. Ex quibus autē Scythiam, quæ appellatur Raunonia,^{5 n} unam abesse diei cursu, in quam veris tempore fluctibus electrum ejciatur, Timæus prodidit. Reliqua littora incerta signata fama. Septemtrionalis Oceanus: ° Amalchium^p eum Hecatæus appellat, a Paropamisio^q amne, qua Scythiam alluit, quod nomen ejus gentis lingua significat congelatum. Philemon Morimarusam a Cimbris^r vocari, hoc est, mortuum mare, usque⁶ ad promontorium Rubeas: ultra deinde Cronium.^s Xenophon^t Lampsacenus a littore Scytharum tridui^u na-

tera, cod. Dalec. habet *cætera*.—5 ⁴ Infra xxxvii. 11. eandem hanc insulam ex ejusdem Timæi sententia *Baltiam* nominat. Dalec. *Baunonia unam abesse* eodd. Chiffi. et Dalec. et Vet. ejusdem. *Bannomanna, abesse*, &c. edd. vet. et Gronov. Mox, pro *veris tempore* quod testantur eodd. Dalec. Chiffi. et Harduin. edd. vet. exhibent *veris temperie*.—6 Cod. Dalec. *inde usque*.—7 Vet.

NOTÆ

ⁿ *Quæ appellatur Raunonia*] Id Scythicæ illius plagæ nomen, cui objacet insula, non insulæ ipsius, quam ex eodem Timæo *Baltiam* appellari Plinius prodit xxxvii. 11. ubi de ejus situ dicemus. Vide Notas et Emend. num. 102.

° *Septemtrionalis Oceanus*] Frustra has voces suis sedibus movent Pinianus, et Pelicerius in notis Mss.

^p *Amalchium*] Hæc deinceps Solinus iisdem verbis, cap. 19. pag. 38. et auctor libri de Mensura Orbis Terræ.

^q *Paropamisio*] Obium, credo, amnem Hecatæus intellexit, *Oby*, in Tartariæ Moscoviticæ finibus.

^r *A Cimbris*] Hoc est, a Cimbrorum peninsula, et a faucibus Codani sinus, usque ad promontorium Rubeas, quod nunc vulgo dicitur, *Noort Kyn*, vel *Nort Cap*, in extrema Norvegia versus septemtrionem positum. Morimarusam Philemon ait id mare vocari: quod ultra Rubeas est, Cro-

nium nominari. Ita fere Solinus, loc. citat. Promontorio huic ab amne Rhubone forte nomen est, in Oceanum influente, cujus meminit Ptolemæus in Sarmatia, iii. 5.

^s *Cronium*] Quid si *Gronium*, ab ea orbis parte, quæ septemtrioni proxima est, quam *Groenland* vocant? Certe non ἀπὸ τοῦ Κρόνου, ut nugantur veteres, hoc est, a Saturni frigido sidere: sed potius ἀπὸ τοῦ Κρόνου ποταμοῦ, cujus in Sarmatia meminit Ptolem. iii. 5. deducta hæc appellatio est; nam is in eum Oceanum irrupit.

^t *Xenophon*] Solinus cap. 19. pag. 39. Auctor libri de Mensura Orbis Terræ, totidem verbis ac syllabis: 'Xenophon Lampsacenus a littore Scytharum tridui navigatione insulam esse immensæ magnitudinis Baltiam tradit: eandem Pytheas Basiliam nominat. Non longe feruntur et Cæcenæ (lege *Oaonæ*) insulæ, quarum ovis avium marinarum et

vigatione, insulam esse immensæ magnitudinis Baltiam tradit. Eandem Pytheas Basiliam nominat. Feruntur^y et Oonæ, in quibus ovis avium et avenis incolæ⁷ vivant. Aliæ, in quibus^w equinis pedibus homines nascantur, Hippopodes appellati: Fanesiorum^{8 x} aliæ, in quibus nuda alioquin corpora prægrandes ipsorum aures tota contegant.

Incipit deinde^y clarior aperiri fama ab gente Ingævonum,⁹ quæ est prima. Inde Germania. Sevo mons^z ibi immensus, nec Riphæis jugis minor, immanem ad Cimbrorum usque promontorium efficit sinum,¹⁰ qui Codanus^a

////////

Dalec. *avium advenæ et incolæ*; alius codex ap. Dalec. *advenis*.—8 *Panotiorum* Tut.—9 *Vigævorum* Rhenanus. Mox, *prima. Inde Germania. Mons Sevo*, &c. idem Rhenanus et cod. Dalec. *prima inde Germaniæ. Sevo mons*, &c. Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Lugd. 1606. Elz. et Gronov. *prima. Inde Germania. Sevo mons*, &c. Reg. Brot. I. et Ed. pr.—10 *Cimbros usque promon-*

NOTÆ

avenis vulgo nascentibus incolæ vivunt. Plinius Secundus in libro de septentrionali Oceano Scythiæ, insulæ illius.

^w *Tridui*] Quam diei tantum unius cursu distare a continenti Timæus superius paulo prodidit.

^y *Feruntur*] Incerta hæc fama signari innuit: incerta hæc insularum nomina, incertumque situm. Oonæ, sive mavis *Oonææ*, vel *Oæonææ*, Plinio insulæ sunt, Solinoque Plinium secuto. At Pomponio Mela III. 6. unde hæc transcripsit Plinius, 'ob alternos accessus, recursusque pelagi, et quod spatia quis distant modo operiuntur undis, modo nuda sunt, alias insulæ videntur, Sarmatis adversæ, alias a mari et continens terra.'

^w *Aliæ, in quibus*] Mela, et Solinus, loc. citato. De Hippopodibus vide August. de Civit. XVI. 8.

^x *Fanesiorum*] Vide Notas et E-mend. num. 103. Fanesios ejuscemodi visos esse versus Californiam, Americæ regionem, monet Euseb. Nie-

remb. Hist. Nat. VIII. 1. Iconem exhibet Aldrov. de Monstris, p. 10.

^y *Incipit deinde*] Jam certiore, inquit, fama produntur gentes deinceps appellandæ. Solinus, cap. 20. p. 40. 'Sevonem montem,' inquit, 'Ingævones tenent, a quibus primis post Scythias nomen Germanicum consurgit.' Auctor libri de Mensura Orbis Terræ hunc locum paulo aliter ex suis codicibus legit: 'Plinius Secundus de insulis Germaniæ: *Incipit deinde clariore aperiri fama ab gente Ingævonum, quæ est prima in Germania, mons Sevo ibi immensus: nec Riphæis jugis minor, immanem ad Cimbrorum usque promontorium efficit sinum, qui Codanus vocatur, refertus insulis*,' &c.

^z *Sevo mons*] Is a mari albo et extremis Lappiæ finibus, innato cursu ad fauces usque sive Codani, versus Cimbrorum promontorium, CCC. circiter passuum mill. procurrit, variis nominibus.

^a *Qui Codanus*] Ac deinde Balticus, ab insula Baltia, est cognominatus.

vocatur, refertus insulis: quarum clarissima Scandinavia^b est, incomptæ magnitudinis, portionem tantum ejus, quod sit notum, Hillevionum^c gente quingentis incolente pagis, quæ alterum orbem terrarum eam appellat. Nec est minor opinione Eningia.^d Quidam hæc¹¹ habitari ad Vistulam usque fluvium a Sarmatis,^e Venedis, Sciris, Hirris tradunt. Sinum Cylipeum^{12 f} vocari: et in ostio ejus insulam Latrin. Mox alterum sinum Lagnum,^g conterminum Cimbris. Promontorium^h Cimbrorum excurrans in maria longe pe-

torium sinum Chiff. — 11 *Quidam hanc margo* edd. Dalec. et Gronov. Mox, *Visulam* Chiff. *Istulam* Pomp. Paulo post, *Venetis, Sciris* edd. vett. et Gronov. — 12 *Ita codd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller.*

NOTÆ

^b *Scandinavia*] Quæ hodie Suecia, Norvegiaque dicitur. Insulam veteres credidere: sinum Codanum rati cum Oceano septentrionali, sive Hyperboreo, connecti, ad finem Suevoniæ montis, qua Russis nunc accolis Album mare, et alio nomine Granuvicius sinus appellatur: qua ratione insulæ duæ efficiebantur, præcipua magnitudine, Scandinavia atque Finningia.

^c *Hillevionum*] Proximam hanc fuisse Scandinaviæ partem vel ex eo liquet, quod primam eam Romani nosse potuerunt. *Ii Λευων*, voce, ut apparet, capite diminuta, pro *Ἰαλευων* a Ptolemæo nominantur, in Scandiæ media regione, II. 11.

^d *Eningia*] In Mss. *Epigia*: atque ita similiter auctor libri de Mensura Orbis Terræ: 'Nec minor est opinio-
ne Epigia.' Sed ut nunc est, Finningiam intelligit, inter Scandinaviam et Venedos sitam: ingens hodie peninsula, *la Finlande*: unde sinui proximo nomen, qui Sueciam a Livonia determinat, *le Golfe de Finnes, ou de Finlande*.

^e *A Sarmatis*] A Sarmatarum gentibus, quarum hæc sunt nomina: Ve-

neda, Sciri, Hirri. *Ὀβενέδαι* Ptolemæo, III. 5. a quibus Venedicus sinus, *le Golfe de Dantzic*, nomen olim habuit, Livoniam tennere, ac Lithvaniæ partem occidentalem: Sciri, quos Sidonius Apollin. Carm. VII. 'Seros' vel 'Sceros' appellat, Hirri-que, Curiam, *le Duché de Curland*, Samogitiamque. 'Venedorum nationes,' inquit Tacitus de Morib. German. p. 139. 'Germanis an Sarmatis ascribam, dubito,' &c. Auctor libri de Mensura Orbis Terræ, hunc Plinii locum exscribens, Hirros non agnoscit: 'Quidam,' inquit, 'hæc habitari ad insulæ usque ad fluvium (lege, *ad Vistulam usque fluvium*, sive *Visulam*) a Sarmatis, Venedis, Scirisque tradunt.' Ac valde metuo ne Hirri a repetitis temere Sciris accreverint.

^f *Cylipeum*] Ita Mss. at editi, *Cylipeum*. Nunc sinus Livonicus dicitur, a celebri ejus regionis emporio, *le Golfe de Riga*: quo in sinu antiquo vocabulo Latris insula, nunc *Œsel* vocatur.

^g *Lagnum*] Is est qui Jutlandiam, Holsatiam, Ducatumque Mecheloburgensem alluit.

^h *Promontorium*] Hodie *Scagen Cap*,

ninsulam efficit, quæ Cartrisⁱ appellatur. Tres et viginti inde¹³ insulæ Romanorum^j armis cognitæ. Earum nobilissimæ, Burchana,^k Fabaria a nostris¹⁴ dicta, a frugis similitudine sponte provenientis. Item Glessaria, a succino militiæ¹ appellata, a barbaris Austrania,¹⁵ præterque Actania.

XXVIII. Toto autem hoc mari,^a ad Scaldim usque fluvium, Germanicæ accolunt gentes haud explicabili mensura, tam immodica prodentium¹ discordia est. Græci et quidam nostri XXV. M. passuum^b oram Germaniæ tradiderunt: Agrippa cum Rætia et Norico longitudinem DCLXXXVI. millia passuum, latitudinem CXLVIII.^{2c} millium.

(XIV.) Rætiæ prope^d unius majore latitudine, sane

//////////

Bipont. et Franz. *Clylipenum* edd. vett. et Gronov.—13 *Cartris* appellatur XXIII. M. p. Inde, &c. Vet. Dalec. *C.* appellatur. XXIII. inde, &c. edd. vett.—14 *Fabaria* nostris Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz. Mox, *multitudine* sponte proveniente cod. Dalec.—15 *Austravia* margo edd. Dalec. et Gronov. *Austervia* Chiff.

CAP. XXVIII. I Rhenanus, *tradentium*.—2 Ita codd. Harduini et Tolet.

NOTÆ

in Juttia septemtrionali, Danici regni provincia, ad fauces eas unde sinus Codanus erumpit ex Oceano.

ⁱ *Cartris*] Aliis Cimbrica Chersonesus: in tres præcipue nunc regiones divisa: Holsatiam, Dithmarsiam, Juttiamque, sive Jutlandiam. Daniæ Regi paret.

^j *Romanorum*] Druso Germanico in Germania bellum administrante. Strab. lib. VII. p. 291.

^k *Burchana*] Βυρχανῖς Straboni, loc. cit. Stephano Βούρχανῖς in Celtica. Existimant eruditi esse insulam *Borcum*, in ostiis Amasii, *Ems*, anis positam; aiuntque turrim etiamnum ibi extare, quam *Het boon huys* incolæ vocent: quæ vox Germanica lingua *Fabarum domum* sonet. Vide quæ dicenda sunt XVIII. 30.

¹ *Militiæ*] Non Romæ, domique, sed foris ab exercitu, militibusque Romanis. Nam a domesticis vernalisque, castrensia distingui vocabula, in Præfatione Plinii jam dictum est. In Mss. *Austervia*. De Glessariis dicemus cap. 30.

^a *Toto autem hoc mari*] Septemtrionali, quod Europam alluit.

^b *XXV. M. pass.*] Lineola superposita vicies quinquies centena millia passuum significari admonet.

^c *CXLVIII.*] Ita Mss. omnes, R. 1. 2. Colb. 1. 2. &c.

^d *Ratiæ prope*] Agrippam reprehendit, qui Germaniæ, Rætiæque, et Norici latitudinem tam angustis definiere spatiis: cum Rætiæ minus prope major sit, quam quantam terginæ illi regioni assignaverit: sal-

circa ³ excessum ejus^e subactæ. Nam Germania multis postea annis, nec tota, percognita est. Si conjectare^f permittitur, haud multum oræ deerit Græcorum opinione,⁴ et longitudini ab Agrippa proditæ. Germanorum genera quinque: Vindili:⁵ quorum pars Burgundiones,^h Varini,ⁱ

////////

CCLXVIII. Gronov. et edd. vett.—3 Rhenanus, *citra*.—4 Ita codd. Harduini, et Chiffli. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *opinionē* Gronov. et edd. vett. Mox, pro *longitudini* quod servant codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. *longitudinis* habent edd. vett. *traditæ* pro *prodiæ*.—5 *Vandili* Rhenanus. *Vandilici* Chiffli. Mox, *Avarini*, *Carini* Gronov.

NOTÆ

tem qualis quantaque Rætia cognita est, cum citra Agrippæ obitum Romanorum armis est domita. Nam Germania, ne multis quidem post annis, nec tota etiam, lustrari noscique potuit. Vide Notas et Emend. num. 104.

^e *Circa excessum ejus*] Excessit e vivis Agrippa, Valerio Messala Barbato, P. Sulpicio Quirinio Coss. anno U. C. DCCXLII. ut auctor est Dio, lib. LIV. p. 541. Subacta per Drusum Tiberiumque, quos exercitui Augustus præfecerat, Rætia, M. Druso Libone, L. Calpurnio Pisone Coss. anno DCCXXXIX. ut idem refert, p. 535.

^f *Si conjectare*] Si conjecturæ locus datur, inquit, minor paulo erit, quam opinati sunt Græci, Germaniæ ora, viciis quinquies centena m. pass. ut paulo ante diximus, colligere ab his credita; nec multo etiam brevior quam Agrippa prodidit, qui DCLXXXVI. millibus passuum omnino definiit, Germaniæ cum Rætia et Norico longitudine. Insignis autem ideo est utriusque mensuræ discrimen, quoniam per anfractus sinusque Germanici Oceani prior illa Græcorum excurrit: sequens vero Agrippæ, cuncta Germania nondum explorata, mediterraneam tantum ejus cognitæ

partem, tractu diverso, metitur.

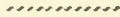
^g *Vindili*] Ita R. 1. At R. 2. Colb. 1. 2. Chiffli. et Paris. *Vandili*. Tacitus Vandalios vocat de Morib. German. p. 123. In Notitia Dignit. Imp. Rom. cap. 18. Ala *Vandilorum*. Ex Vandalicis montibus Albion amnem effluere, et in Oceanum effundi, auctor est Dio lib. LV. p. 548. *Vandali*, inquit Mariana Hist. Hisp. v. 1. p. 185. quibus ferme locis nunc Mekelburgenses sunt et Pomerani.

^h *Burgundiones*] Burgundiones, pars Vandalorum, a burgis, hoc est, pagis in quos dissipati erant, appellationem sortiti sunt: et cum in Heduis consedisissent, ei Galliæ provinciæ Burgundiæ nomen fecerunt. Partem Poloniæ tenuere, ubi nunc Gnesna.

ⁱ *Varini*] Varini Tacito de Morib. Germ. pag. 136. Ptolemæo sunt Avarini, III. 5. in Sarmatia Europæa, ad Vistulæ fontes, ubi nunc Cracovia Poloniæ caput. *Φουρυγουνδιῶνες*, inquit, (pro *Φουρυγουνδιῶνες*.) *εἴτα Ἀθαρηνοί*, forte pro *Οὔαρηνοί*, *παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ Οὐίστοῦλα ποταμοῦ*. Non hoc videre Cluverius alique, qui aliter statuunt: a quibus dissidere me sæpissime, sed certis adductum argumentis, profiteor.

Carini,^j Guttones.^k Alterum genus, Ingævones:^{6 l} quorum pars Cimbri,^m Teutoni, ac Chaucorum gentes. Proximi autem Rheno, Istævones:ⁿ quorum pars Cimbri.^o Mediterranei, Hermiones:^{7 p} quorum Suevi,^q Hermunduri,

et edd. vett. *Gottones* margo edd. Dalec. et Gronov.—6 *Vuigæuones* Rhennus, ac *Baugorum* Chiff. ac *Cauchorum*.—7 Margo edd. Dalec. et Gronov.

NOTÆ

^j *Carini*] *Καρπυοί* hi Ptolemæi esse visi sunt Hermolao: frustra, cum ii Helvetiorum genti confines esse a Ptolemæo dicantur III. 11. in Germania. Nisi ex incanta superioris vocis *Varini* repetitione nata conflataque ista sit, Vistulæ accolæ necesse est fuisse Carinos, perinde ac ceteras Vandalorum gentes, Burgundiones, Varinos, Guttones.

^k *Guttones*] ‘Gottones’ vocat Tacitus, Annal. II. p. 61. ‘Gothones’ de Moribus Germ. p. 13. Ptolemæo III. 5. *Γότῳνες*, ad Vistulam positi sub Venedis: quo ex situ colligimus ibi fuisse, ubi Mazoviæ Palatinatus, ut appellant, Polonici regni, Varsoviaque est, et utraque Prussia, quam Regalem, et quam Ducalem vocant. Fuit horum oppidum primum Gytinium primo, mox a Getis Danisque Gedanum, a sinu Codanum, *Dantzic*. Inde Gothones sive Gothi profecti qui totam Europam exagitarunt armis, ac ditione diu tenuerunt. Vide Ægid. Laccary, e Societate nostra, de Colonia Gallor. I. 9. p. 69.

^l *Ingævones*] Ab extremo septentrionalis Oceani littore, ad amnis Amisii ostia, quicquid terrarum interjacet, Ingævones dicti tennere Norvegiam, Sueciam, Daniam, Finlandiam, Saxoniam, Frisiamque orientalem.

^m *Cimbri*] Holsatiam ii, ut diximus, Jattiamque tennere. Mox Tentoni inferiorem Saxoniam: Brema civitate primaria. Denique gentes Chaucorum

duæ, majores, atque minores, *Καὶκοί οἱ μέγας, καὶ οἱ μικροί*. Osna-brugensem ditionem isti ad Visurgim fluvium: illi Lunenburgensem Ducatum, ad Albim: ex Ptolemæo II. 11. Tacitus de Moribus Germ. p. 135. de Chaucorum situ: ‘Ac primo,’ inquit, ‘statim Chaucorum gens, quæquam incipiat a Frisiis, ac partem littoris occupet, omnium quas exposui gentium lateribus obtenditur, donec in Cattos usque sinnetur,’ &c.

ⁿ *Istævones*] A Rheni ostiis ad Coloniæ Ubiorum amnis ejus accolæ, cum Frisiis occidentalibus, Istævones appellati.

^o *Cimbri* [*Sicambri*] *Σικαμβροί* Dionii lib. XXXIX. p. 113. adversus quos expeditionem susceptam a Julio Cæsare idem est auctor, et Plutarchus in Cæsare, p. 718. ubi *Σουγάμβρους* vocat. Ultra Rhenum primum positi, Ubiis vicini, teste eodem Dione, loc. cit. ipsoque Cæsare Bell. Gall. lib. IV. p. 44. Chattis quoque et Cheruscis, ex Dione lib. LIV. p. 544. Vide Notas et Emendat. num. 105. Horum regio ibi fuit, ubi nunc Comitatus Marchiæ, Bergensis Ducatus, et Cliviensis pars transrhœnana.

^p *Hermiones*] In media Germania positi, ultra Rheni Oceanique ripas. In Germaniæ populis mediis a Tacito appellati de Morib. Germ. p. 123.

^q *Quorum Suevi*] Hermionum gentes ex ordine perquam accurate describit, ab iis exorsus, qui sunt ortui Solis propiores, mox cursu inde versus

Chatti,^r Cherusci. Quinta pars Peucini, Basternæ,^s supra dictis contermini Dacis. Amnes clari in Oceanum defluunt, Guttalus,^t Vistillus sive Vistula,^u Albis,^s Visurgis, Amisius, Rhenus, Mosa. Introrsus vero, nullo inferius nobilitate, Hercynium jugum^v prætenditur.

XXIX. (XV.) In Rheno ipso, prope centum M. passuum in longitudinem, nobilissima Batavorum insula et Cannenufatum :^{1 a} et aliæ^b Frisorum, Chaucorum, Frisia-

pars Cimbrī et Mediterranei. Herm. Pro Cimbrī Harduin. 1. Sicambri.—8 Vistulus, Suevus, Albis Rhenauns. Mox, pro nullo edd. quædam vett. nulli.

CAP. XXIX. 1 *Cannenefatum* margo edd. Dalec. et Gronov. *Cannenfacium* cod. Dalec. Particula copulativa *et* ante *Cannenufatum* omissa est in edd. vett. et

NOTÆ

occasum instituto. Horum igitur Suevoi sunt, quos hodie Moravos appellamus, *la Moravie*, ut jam superius monuimus cap. 25. neque enim Suevoi ab istis alios Plinius agnovit, aut Ptolemæus, qui II. 11. ultra Albim Suevoi summovet, versus ortum. Postea ad Danubii caput commigrarunt. Hermunduri fuere, qui nunc Bohemi, populi que ab his fusi usque ad Danubii ripam. 'In Hermunduris,' inquit Tacitus, loc. citato, p. 137. 'Albis oritur flumen incelytum. Juxta Hermunduros Marcomanni et Quadi agunt.... Ea que Germaniæ veluti frons est, quatenus Danubio prætexitur.' Sentio convelli a me Geographorum recentiorum placita: sed hos nihil in præsentī moror.

^r *Chatti*] Chattis Franconiam, Brunswicensem Ducatum, circumjacentemque late regionem a Franconia ad Chaucorum fines Cherscis ascribimus: hi enim inter Chattos, Chancosque medii, Tacito teste, lib. de Moribus Germ. p. 135.

^s *Peucini, Basternæ*] Peucini, quos quidam Bastarnas vocant, inquit Tacitus, loc. cit. p. 138. Strabo tamen Bastarnarum partem esse Peucinos

putat, lib. VII. pag. 306. De horum situ diximus cap. 25. Gallos Livius semper appellat, lib. XLIV. Gruteri Inscript. pag. 453. BASTARNÆ.

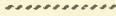
^t *Guttalus*] Hunc eundem esse, qui Ptolemæo II. 11. Οὐϊδῶπος, aliis *Odera*, *l'Oder*, erudite probat Cluverius, adversus Junium Germ. Antiq. III. 49. Solino, cap. 20. pag. 40. 'Gothalus' est.

^u *Vistula*] Οὐϊστούλα, Ἀλβις, Οὐϊσσοργις, Ἀμάσιος, Ptolemæo, loc. cit. Nostris, *le Veissel* ou *la Vistule*, *l'Elbe*, *le Vesper*, *l'Ems*.

^v *Hercynium jugum*] Quem Hercynium saltum appellavit cap. 25. Ὀρκύνιον δρυμὸν Ptolem. II. 11. Livius lib. IX. pag. 165. Germanicos saltus. Dionys. Perieg. vs. 286. Ἐρκύνιον δρυμὸν.

^a *Et Cannenufatum*] Ea insula a Batavis et Cannenufatibus colebatur: illi quoniam majorem insulæ partem tenere, nomen ei suum dederunt, dictaque insula Batavorum, sive Batavia est. In Tab. Peut. *Pataria*. Isti apud Gruterum, pag. 385. CANNANEFATES, apud Tacitum Hist. IV. pag. 103. et apud Velleium lib. II. n. 105. 'Caninefates,' appellati. Ho-

vonum,^{2 c} Tusiorum,^{3 d} Marsaciorum, quæ sternuntur inter Helium^e ac Flevum. Ita appellantur ostia,^f in quæ effusus^g Rhenus, ab septentrione in lacus,^h ab occidente in

Gronov. Mox, *Cauchorum* in iisdem vett.—2 Ita codd. Regg. Brot. et Ed. pr. *Frisiabonum* edd. ante Brotier.—3 ‘Ita codd. Regg. et Ed. princeps. Sine auctoritate in recentt. edd. *Sturiorum*.’ Brotier. Mox, *Mattiacorum*, quæ, &c. margo edd. Dalec. et Gronov.

NOTÆ

die *le Betuwe*. Apud Reinesium vetus Inscriptio, pag. 513. NAT. CANONEFAS. ‘Natione Canonefas.’ Et in Notis, quæ vulgo Tironi ascribuntur, apud Gruterum, pag. 143. ‘Canonefates.’ Vide Notas et Emend. num. 106.

^b *Et aliæ*] Quas cum sterni Plinius asseverat inter Helium ac Flevum, mari quod *Zuyderzee* nuncupant ab ortu, ab occasu Zelandia claudi omnes necesse est. Eo ordine a Plinio eæ recensentur, ut ab ortu et septentrione auspicatus progrediatur in occasum. A populis in eas a continente progressis nomen habent ex iis aliquæ: a Frisiis certe, Chancisque duæ priores, quos ultra Rhenum sedes habuisse constat. Frisios in hoc tractu Tacitus quoque agnoscit, quos cum Caninefatibus copulat, hist. iv. pag. 103. Chancos e patriis sedibus commigrantes, ac ducem natione Caninefatem secutos, inferiorem Germaniam incursavisse Claudii Imp. temporibus, idem auctor est, Annal. xi. pag. 160. De Frisiorum et Chaucorum insulis, quæ recedente maris æstu, continenti necterentur, Dio lib. LIV. pag. 544. Nunc esse videtur Northollandia. Atque hunc quidem situm Chancis præsertim adjudicant ea quæ Plinius de iisdem affert xvi. 1.

^c *Frisiavonum* [*Frisiabonum*] In Mss. *Frisiavonum*. Hos illic condisse arbitror, ubi nunc *le Veluwe*,

pars Geldrensis Ducatus, e Belgica Gallia huc transgressos.

^d *Tusiorum* [*Sturiorum*] His vero meridionalem Hollandiam, *la Sud-Hollande*, Marsacis insulam assignamus, quam Mosa cum Rheno efficit, ubi Dordracum est in Zelandiæ confinio: unde Marsacios pro Mosatiis credas appellatos. Marsacos Tacitus vocat, jungitque Caninefatibus, Hist. iv. pag. 103. *Μαυροστόλως*, ut puto, Dio lib. LX. p. 670. pro *Μαργαρίτως*. In Mss. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. *Tusiorum*, *Marsaciorumque*.

^e *Inter Helium*] Helium Zelandiæ vicinum, ubi nunc castellum *Briel*. Flevum vero Frisiæ, ubi nunc insula est, quæ priscum nomen retinet, *het Vlie*, sive *Flie*.

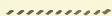
^f *Ostia*] Et castella quoque ostiis imposita. Tacitus, Annal. iv. pag. 125.

^g *In quæ effusus*] Per fossam a Druso in Salam, *l'Issel*, alteramque ex parte læva a Civili, in Leccam, *le Leck*, Mosamque, deductum olim esse Rhenum sciunt eruditi. *Vahalem* hunc Rheni alveum accolæ nominant, qui mox id quoque vocabulum mutat Mosa flumine, cujus immenso ore in oceanum effunditur.

^h *In lacus*] Hi, frequenti eluvione aquarum, in unum maris sinum abierunt, ea magnitudine quæ Maris Australis, *Zuyderzee*, nomen hodie sustineat. Lacui nomen olim *Flevo* fuit, ut auctor est Mela III. 2.

annem Mosam se spargit : medioⁱ inter hæc ore, modicum nomini suo custodiens alveum.

XXX. (XVI.) Ex adverso hujus situs¹ Britannia insula, clara Græcis^a nostrisque monumentis, inter septemtrionem et occidentem jacet : Germaniæ,^b Galliæ, Hispaniæ, multo maximis Europæ partibus magno intervallo^{2 c} adversa. Albion^d ipsi nomen fuit, cum Britanniae vocarentur omnes : de quibus mox paulo dicemus. Hæc abest a Gessoriaci^e Morinorum gentis littore, proximo trajectu quinquaginta M. circuitu³ vero^f patere tricies octies centena viginti quinque M. Pytheas et Isidorus tradunt, triginta prope jam annis notitiam ejus Romanis armis non ultra vicinitatem sylvæ Caledoniæ^g propagantibus. Agrippa^h

CAP. XXX. 1 Pintian. *sita est.*—2 Vet. Dalec. *hand magno intervallo.*—3 Gronov. et edd. vett. *quinq. millia minimum : circuitu ;* alii ap. Dalec. *quinq. millia passuum, &c.* Voc. *minimum* non legitur in Vet. Dalec. neque in Cliff.

NOTÆ

ⁱ *Medio*] Quod a Schenckii, ut vocant, munimento, Arenacum delapsus, Ultrajectum ac Lugdunum Batavorum alluit.

^a *Clara Græcis*] Hanc ceteris orbis totius insulis Græci prætulere : Dionysius Perieg. vs. 568. de Britannicis insulis : *Τῶν τοι μέγθος περιώσιον· οὐδέ τις ἄλλη Νήσους ἐν πάσῃσι Βρετάνισιν ἰσοφαρίζει.*

^b *Germaniæ*] Verius Strabo, lib. iv. pag. 199. soli Galliæ prætendi dixit. Plinio tamen Tacitus subscribit, in Vita Agricolæ, pag. 142.

^c *Magno intervallo*] Spatium intelligit, quo ab oriente in occasum porrigitur : maximam spatium ac cælo Tacitus dixit, loc. cit.

^d *Albion*] Ἀλουίων Ptolemæo II. 3. Angliam Scotiamque complectitur ; Scotorum etiam tunc cum Britannia diceretur, æque atque Anglorum, ignoto nomine. Britanniae dicuntur, Hibernia adjuncta, cum ceteris adjacentibus insulis.

^e *Gessoriaci*] Ptolem. II. 9. Γησοβ-
βίakov ἐπὶ τοῖον Μορίων, *Morinorum na-
vale.* Plinio ipsi, cap. 37. hujus libri, 'Portus Morinorum' Britannicus, quod ex eo Gallis Romanisque usitatus erat in Britannos trajectus. Tab. Penting. 'Gessoriaci, quod nunc Bononia.' Nostri *Boulogne sur mer.* Ager circumjectus, *le Boulonois*, vel, ut alii, *le Boulonois.* Vide Notas et Emend. num. 107.

^f *Circuito vera*] Sic Martianus, a Plinio mutatus, lib. cap. vi. 'Alia dimensio Europæ,' pag. 215.

^g *Caledoniæ*] Floro Saltus Caledonius appellatus : Grampio monte, *Grantzaine*, dividitur : in Scotia, ubi et Caledonia regio, quam Julius Agricola Domitiani temporibus primum subegit. Καληδόνιος δρυμὸς est Ptolemæo II. 3.—'At significare Plinius videtur, hand longe progressa fuisse arma Romana, si spectetur spatium annorum triginta, ex quo bella ibi geri cœpta sunt. Quame-

longitudinem DCCC. M. pass. esse: latitudinem CCC. M. credit. Eandem Hiberniæ latitudinem, sed longitudinem⁴ CC. mill. passuum minorem. Super eam hæc sita abest brevissimo transitu a Silurum gente⁵ XXX. M. pass.⁵ Reliquarum nulla CXXV. mill. circuitu amplior proditur. Sunt autem XL⁶ Orcades,⁶ modicis inter se discretæ spatiis. Septem Aemodæ,⁷ et XXX. Hebudes:¹ et inter Hiberniam ac Britanniam, Mona,^m Monapia, Ricina, Vectis, Limnus,⁸ An-

4 Chiff. *credidit. Eandem Hyberniam, sed longitudinem.* Pintian. *Agrippa longitudinem DCCC. M. p. credit: latitudinem CCC. Eandem credidit Hyber. §c.*—5 Ita codd. Dalec. et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Chiff. XX. M. p. edd. vett. et Gronov.—6 Vet. Dalec. XL. M. p. *Orcudes.*—7 *Septem Hæmodes* margo edd. Dalec. et Gronov. Mox Vet. Dalec. et XXX. *Hebudes*; edd. vett. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. et XXX. *Hæbudes*; Regg. Brot. et Editio princeps: et XXX. *Hebudes.*—8 Ita Vet. Dalec. et edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Ricina*, V. *Silimnus* edd. vett. et Gronov. Mox, pro *Andros*, Vet. Dalec. *Edros.*—

NOTÆ

brems annon Caledonia sylvæ verius fuerit in Comitatu quem vocant Essexiæ, quinque aut sex leucis supra Tamesim, ab amne Læa usque ad mare, amplius considerandum. Ed. sec.

^h *Agrippa*] Sic quoque Martianus loc. cit. et Solinus cap. 22. p. 41. et 42.

ⁱ *A Silurum gente*] Σίλupes a Ptolemæo appellantur II. 3. Silurum Tacitus meminit Annal. XII. p. 181. et 183. Vide Notas et Emendatum. 108. Oram hi occidentem tenuere Valliæ principatus, cum Demetis, qui Silurum pars fuit.

^j *Sunt autem XL.*] Totidem Martiano, loc. cit. Pomponio III. 6. triginta. Jorrandi XXXV. Ptolemæo, II. 3. περιτρίκοντα. Sunt eæ supra Scotiam positæ, modico ab ea freto disjunctæ. Earum maxima Pomona, Mainland.

^k *Aemodæ*] Mss. *Hæmodæ*. Vulgo *Hetland* et *Schetland*, in commune ap-

pellantur: Orcadibus proximæ, sed in boream longius summotæ.

^l *Hebudes*] Solino cap. 22. p. 42. et Ptolemæo II. 2. quinque tantum Ἑβουδαι numerantur: Marciano quoque in Periplo, apud Steph. Αἰβοῦδαι νῆσοι πέντε τῆς Βρεταννικῆς. Omnium verissime Plinius: sunt enim eæ pæne innumeræ hand procul Orcadibus supra Hiberniam, Scotiamque, ut docet Cluver. Germ. Antiq. III. 40.

^m *Mona*] Mona Valliæ littori adjacent. Μόνα νῆσος Ptolemæo, loc. cit. nunc *Anglesey*. Monapia, Ptolemæo Μονάπειδα, loc. citat. Bedæ 'Menevia,' nunc *Man* et *Moneitha*, contra Cumberlandiam. Ricina, Ptolemæo Ρικίνα, loc. cit. Vectem hanc, quæ in freto est quod inter Hiberniam Britanniamque interfluit, cave cum altera confundas quæ contra id Angliæ latus est, quod Galliæ obvertitur. Limnus Ptolemæo Λίμνος, Andros Ἐδρος dicitur.

dros. Infra vero Siambis,^{9 u} et Axantos. Et ab adverso ° in Germanicum mare sparsæ Glessariæ, quas Electridas Græci recentiores appellavere, quod ibi electrum nasceretur. Ultima^p omnium, quæ memorantur, Thule: in qua solstitio nullas esse noctes indicavimus,^q Cancris signum¹⁰ Sole transeunte, nullosque contra per brumam dies. Hoc quidam^{11 r} senis mensibus continuis fieri arbitrantur. Timæus historicus^s a Britannia introrsus sex dierum navigatione abesse dicit insulam Mictim,^t in qua candidum plumbum proveniat. Ad eam Britannos vitilibus^{12 u} navigiis

9 Cod. Dalec. et Vet. ejusdem *Sammis*.—10 Margo edd. Dalec. et Gronov. *ad Cancris signum*.—11 Ita eodd. Harduini et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Hæc siquidem* Rhod. xvi. 22. *Hæc quidam* Gronov. et edd. vett.—12 Cod. Dalec. *vilibus*.

NOTE

ⁿ *Siambis*] Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. et Paris. *Amnis*, non *Siambis*.

° *Et ab adverso*] Superius memoratæ insulæ contra occidentale Britanniae latus sunt positæ: hæ ex adverso, nempe versus ortum, nec jam in eo mari, in quo Britannia est, sed in Germanico, seu parte illa sinus Baltici, quæ Germaniam alluit, supra Dantiscum, ubi insulæ sunt *Oeland* et *Gotland*, Glessariæ dictæ a succino, quod Germanis *Gless* diceretur: id enim tum in iis insulis, tum in opposito Gntonum littore, ubi Dantiscum est, legebatur, ut Plinius docet xxxvii. 11. Hæ duæ Glessariæ superius cap. 27. Austrania Actaniaque appellatæ.

^p *Ultima*] Hæc iisdem verbis Martianus, loc. cit. et Solinus cap. 22. p. 42. Thule Islandia nunc appellatur, ut recte Cluverius animadvertit, Germ. Antiq. iii. 39. Schetlandiam vult esse Cambdenus, p. 850. at hæc non quinque dierum navigatione a Britannia, ut vult Solinus, immo vix unius, abest: nec senis mensibus dies

ibi, ut in Islandia, et nox vires habent. Neque eos audio qui ante annum Christi 874. ulli cognitam Islandiam aiunt. Fuerit sane hæcenus inculta: incognitam fuisse, pernego. Partibus 63. seu gradibus ab Æquatore distare Thulen ait Agathemerus Geogr. i. 5.

^q *Indicavimus*] Lib. ii. cap. 77.

^r *Hoc quidam*] Quos inter Pomponius Mela, ut diximus cap. 26.

^s *Timæus historicus*] Hoc loco non *Timæus*, sed *Pytheas*, legit auctor libri de Mensura Orbis Terræ: 'Plinius Secundus,' inquit, 'in quarto libro edocet, quod Pytheas Massiliensis sex dierum navigatione in septentrionem a Britannia Thulen distantem narrat.' Sic Plinius ipse ii. 77. p. 229.

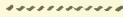
^t *Mictim*] Quæ sit hæc Timæi Mictis in Germanico mari sex dierum navigatione a Britannia dissita, statim certo non potest.

^u *Vitilibus*] Vide quæ de iis dicturæ sumus vii. 57.

corio circumsutis navigare. Sunt qui^v et alias prodant, Scandiam, Dumnā, Bergos: maximamque omnium Nerigon, ex qua in Thulen navigetur. A Thule^w unius diei navigatione mare concretum, a nonnullis Cronium appellatur.

XXXI. (XVII.) Gallia omnis^a Comata uno nomine appellata in tria populorum genera dividitur, omnibus maxime distincta. A Scaldi¹ ad Sequanam Belgica. Ab eo ad Garumnā^b Celtica, eademque Lugdunensis. Inde ad

CAP. XXXI. 1 Ita Regg. Brot. Ed. pr. Venett. aliæ vett. ante Harduin. qui e cod. Chiff. recepit, *A Scalde*, eumque secuti Miller. Bipont. et Franz. Mox

NOTÆ

^v *Sunt qui*] Aliorum sententiam prodit, non suam. Scandia certe a Scandinavia, de qua supra, nihil differt. *Δούμων* insulam juxta Orcadas habet Ptolemæus II. 3. Si Nerigon et Bergos insulas esse, aut a Norvegiæ, celebrique ejus oræ emporio, quod *Berghen* vocamus, differre arbitrati sunt, quid ii voluerint, adhuc obscurum est.

^w *A Thule*] Solinus cap. 22. p. 43. et Martianus loc. cit.

^a *Gallia omnis*] Extra Provinciam Narbonensem. Galbæ nummus, apud Patinum, in Suetonio, p. 345. TRES GALLIÆ.

^b *Ad Garumnā* [*Garumnā*] Eandem Galliæ divisionem servat Mela, sed *Garumnā* vocat, III. 2. 'Regio,' inquit, 'quam incolunt omnis Comata Gallia, populorum tria summa nomina sunt; terminanturque fluviis ingentibus. Nam a Pyrenæo ad Garumnā, Aquitania: ab eo ad Sequanam, Celtæ: inde ad Rhenum pertinent Belgæ.' Ammianus Marcellinus expressius adhuc, atque eo audacius, lib. xv. p. 53. 'Temporibus prisceis cum laterent hæ partes ut barbaræ, tripartitæ fuisse creduntur; in Celtas eosdemque Gallos

divisæ, et Aquitanos et Belgas... et Gallos quidem, qui Celtæ sunt, et ab Aquitanis Garumna disternit flumen, a Pyrenæis oriens collibus, postque oppida multa transcurra in Oceano delitescens. A Belgis vero eandem gentem Matrona discernit et Sequana, amnes magnitudinis geminæ.' Tamen ex nominibus et situ Aquitanicæ populorum, quos Plinius paulo postea enumerat, cap. 33. *Garumnā* (sic enim habent Mss. quos vidimus, et alius e Bibliotheca Divio-Benigniana, et veteres editiones omnes a Romana anni 1470. usque ad Frbenianam: quæ prima *Garumnā* edidit:) *Garunnā*, inquam, appellasse Plinius videtur ipsum amnem Ligurim, ab Andegavensi regione: ubi jam multis auctus magnisque fluminibus, deinceps solus in mare devolvitur, nullo alienius nominis amne recepto. Noverat is hand dubie, *Garumnā* similiter, qui *Garumna* est in decursu, eundem per lencas quindecim, antequam se in mare exoneret, *Garumnā* desinere appellari, et *Girundam* vocari, ex quo *Dordoniam* non imparem sibi amnem recepit, et nunc decurrere alveo ambo cœperunt. Non hunc igitur intellexit, cum Ga-

Pyrenæi montis excursum Aquitanica,² c Aremorica^d antea dicta. Universam oram XVIIIe M. pass. Agrippa: Galliarum³ inter Rhenum et Pyrenæum, atque oceanum, ac montes Gebennam et Juram, quibus Narbonensem Galliam excludit, longitudinem DCCCXX.⁴ f M. passuum, latitudinem CCCXVIII. computavit. A Scaldi incolunt extera⁵ g Toxandri pluribus nominibus.^h Deinde Menapii,ⁱ Morini,^j Oroman-

Garunnam Harduin. 2. 3. Bipont. et Franz.—2 Ita Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller, Bipont. et Franz. ita etiam cap. 33. Gronov. et edd. vett. habent *Aquitania*. Mox, ‘*Arecomica* Vet. sed perperam: veteribus namque Gallis *Ar-emor* ‘ad mare’ significat teste Camdeno Britan. pag. 20. Vide Paucirol. super notic. II. 86.’ Dalec. Pro *antea dicta*, quod testatur Chiffi. edd. vett. habent *ante dicta*.—3 Ita codd. Harduini, Chiffi. et Tolet. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller, Bipont. et Franz. dicta. *Agrippa universarum Galliarum*, omisiss: *oram XVIII. M. pass.* edd. vett. Mox, pro *Juram* codd. Harduini *Juras*.—4 Chiffi. CCCCXXX. edd. ante Brotier. CCCCXX. Mox, pro CCCXVIII. Chiffi. habet CCCXXV. edd. ante Harduin. CCCXIII.—5

NOTÆ

runnam dixit; siquidem Girunda esset accolis, ut etiamnum est, non Garunna. Sic Danubius longe ante ostia, non Danubius, sed Ister fuit. Sic igitur tecte Plinius innuit, Ligerim circa ostia sua Garunnam fuisse olim ab accolis vocitatum. Nam ab unius fluminis ostio ad aliud ducit mensuras, et fines populorum determinat.’ *Ed. sec.*

^c *Aquitanica*] Ita Mss. omnes: ut Belgica, Celtica. Sic paulo ante, *A Scalde*, non *a Scaldi*: mox tamen etiam *a Scaldi*.

^d *Aremerica*] Vox ea veterum Celatarum idiomate maritimam plagam sonat. Est enim hodieque Britonibus Galliæ populis *ar mor*, mare. Vide Cambdenum, p. 14.

^e *Universam oram XVIII.]* Hoc est, decies octies centena millia passuum patere. Vide Notas et Emendationes, num. 109.

^f *DCCCXX. [CCCCXX.]* Mss. omnes, CCCXX. Missi Theodosii: ‘Gallia Comata... juxta Plinium Secundum in quarto libro, in longitu-

Delph. et Var. Clas.

dinem DCCCXX. in latitudinem, CCCVIII.’

^g *Incolunt extera*] Hoc est, regionem ultra Scaldim, extraque Gallias positam, ad Mosam usque, ubi Antverpia, Brabantiaque universa: ubi oppida Breda, et S. Gertrudis, ut recte vidit P. Ægid. Laccary, Soc. Jesu, de Colonis Gallor. v. 5. p. 259.

^h *Pluribus nom.]* Hoc est, gens una illa Toxandrica plures populos complexa est.

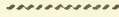
ⁱ *Deinde Menapii]* Jam hi deinceps citra Scaldim. Et Menapii quidem Morinis confines, juxta mare, non Plinio modo, sed etiam Straboni, lib. IV. p. 191. *Τοῖς Μενάπιοις δ’ εἰς ἀντιπαραστάτην τῇ θαλάττῃ Μορίνοι.* Tacitus quoque, Hist. IV. p. 91. ‘A Rheno venientes transire Mosam jubet, ut Menapios et Morinos, et extrema Galliarum quaterent.’ Menapii igitur ibi fuere, etsi aliter alios sentire scio, ubi nunc Flandria est, oppida Brugæ, Gandavum, Ipræ.

^j *Morini]* ‘Extremique hominum Morini’ Virgilio appellati. Ut Ar-

Plinius.

3 G

saci^k juncti pago, qui Gessoriacus vocatur: Britanni,⁶ Ambiani,^m Bellovaci.ⁿ Introrsus^o Castologi,⁷ Atrebares,^q Nervii^r liberi, Veromandui,^s Sueconi,^t Suessiones^u liberi,

Cod. Dalec. et Vet. ejusdem *externi*.—6 Quidam ap. Dalec. legunt *Brinanni*. Mox, *Bellovaci*, *Hassi* edd. vett. post Frobenium. *Bellovaci*, *Bassi* Venett. Parm. et Chiff. *Bassi*, vel *Hassi* non agnoscunt codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. et Bipont. *Bellovaci*, [*Hassi*.] Franzius.—7 *Castulugi* nonnulli codd. ap. Brotier. *Cuthoslogi* Reg. Brot. 5. Mox, *Sueconi* nonnulli ap. Brotier, cui corruptum nomen videtur, et repetitum e sequenti *Suessiones*. Regg. Brot. *Succuconi*. Paulo post, *Ulbanectes* Gronov. et quædam aliæ edd. ante Harduin. Deinde, pro *Sunici* edd. vett. ante Harduin. *Rinuci*; margo

NOTÆ

morici, ita et Morini a voce Celtica *Mor*, quæ mare significat, quasi Maritimi, nomen habnere. Menapiis, ut vidimus, ab ortu confines: Ambianis, ab occasu, apud Ptolem. 11. 9. qui Morinorum civitatem mediterraneam ait fuisse *Tapobavrov*, olim *Terouanne*: navale Gessoriacum, ut vidimus sup. cap. *Bologne*.

^k *Oromansaci*] Et oratione ejusmodi colligi potest, aut Oromansacos clientes, partemque Morinorum, proximos fuisse pago Gessoriaci, aut certe potius eos ac Gessoriacenses unum eundemque pagum, nimirum Gessoriacensem, constituisse: *le Boulenois*. In Mss. *Oromarsaci*. Andax conjectura illius qui legendum suspicabatur, *Prom*. *Iccii, junctum pago*, &c.

¹ *Britanni*] Ita libri omnes. Hi inter Gessoriacenses Ambianosque medii, in ora similiter positi, ea loca tenere certe, ubi nunc oppida Stapulæ, Monstrolium, Hesdinum, et adjacentem agrum Ponticum, *le Ponthieu*, ad Somonam amnem. Quamobrem et hi pars Morinorum fuerint sane, si fides habenda auctori Libelli Provinciarum Romanarum, apud quem legitur, 'Civitas Morinum, id est, Ponticum.' Sed recentem fetum esse nugatoris alicujus, qui vetustum

scriptorem inepte simulet, egregie docuit P. Philib. Monetus, in Geogr. Galliæ, pag. 421. Cluverius Germ. Antiq. 11. 27. hic *Briannos* legi mavult.

^m *Ambiani*] Aquis Somonæ clari annis abluuntur: habent oppida, Ambianum, et Abbatis-villam.

ⁿ *Bellovaci*] Horum late quondam regio patuit, ab oppido usque mediterraneo Beluaco, *Beauvais*, ad oceanum littus, ubi Aucum, *Eu*, et Deppæ, *Dieppe*. Vide Notas et Emend. num. 110.

^o *Introrsus*] Hactenus igitur recensiti populi oram tenuere: mediterranea, qui deinceps appellandi sunt.

^p *Castologi*] Mss. omnes, *Catuslugi*. Libentius *Catalauni* agnoverim, *Chalons sur Marne*: quos in Belgica merito collocat Antoninus, et *Durocatelaunos* vocat.

^q *Atrebares*] *L'Artois*.

^r *Nervii*] Cæsari Bell. Gall. lib. 11. pag. 25. Nervii dicuntur Atrebatibus Veromanduisque finitimi. Unde colligas pagi Nerviorum locum præcipuum fuisse, non Tornacum, ut vulgus putat; sed Cameracum, quod ab Atrebatum Nemetaco, xiv. M. P. ab Augusta Veromanduorum abest xviii. M. Liberi porro dicuntur, hoc est, non, ut ceteri, vectigales:

Ulmanetes^v liberi, Tungri,^w Sunuci,^x Frisiavones, Betasi, Leuci^y liberi, Treveri liberi antea,^z et Lingones^a fœderati, Remi^b fœderati, Mediomatrici,^{8 c} Sequani,^d Raurici,^e Hel-

edd. Dalec. et Gronov. *Runici*.—8 *Mediomatrices* margo edd. Dalec. et Gro-

NOTÆ

et suis, non Romanis, utentes legibus.

^v *Veromandui*] Quorum sedes Augusta Veromanduorum, apud Ptolem. II. 9. nunc Fanum S. Quintini, uti ex Sigeberti, aliorumque indubitatis testimoniis colligit Cland. Hemeræus in libro, cui titulus, Augusta Veromanduorum, I. 12. etsi aliter Cluverio visum est. Nomen tamen retinet circumjectus ager, *le Vermandois*.

^t *Sueconi*] Ita libri quidem omnes: at sequentis vocis corrupta quædam repetitio ea esse videtur, cum de Sneconis ceteri sileant.

^u *Suessiones*] *Le Soissonnois*.

^v *Ulmanetes*] Eorum urbs præcipua Sylvanectum *Senlis*, Vide Notas et Emend. num. 111.

^w *Tungri*] Ubi nunc Leodium, Namurcæ, Limburgum, et ipsa quæ nomen hodieque retinet, Tungrorum civitas.

^x *Sunuci*] Ita Mss. omnes, non *Runici*. Qui porro Sunucorum, Frisiabonum, Betasorumque sedes ultra Rhenum quærunt, qui Belgicæ Galliæ fines fuerint, quibus hi omnes continebantur, ignorant. Nervios Betasiosque Tacitus simul jungit, Hist. IV. p. 103. et 108. 'Occupatis,' inquit, 'Sunicis, Claudius Labeo Betasiorum, Tungrorumque, et Nerviorum tumultuaria manu restitit, fretus loco, quia pontem Mosæ fluminis antecceperat.' Quo ex loco Sunucis Luciliburgensem, seu Luxemburgensem, Betasis Juliacen-

sem, Frisiabonibus, qui medii interjacent, Limburgensem Ducatum fidenter ascribimus. Apud Gruter. pag. 520. reperta Moguntiac inscriptio, BETASII. CIVES.

^y *Leuci*] Oppidum habuere Tullum, Τούλλον Ptolemæo II. 9. hodie *Toul*. 'Est apud Tristanum, tom. III. p. 143. Postumi Augusti nummus, in quo Hercules stans clavam demissam dextra tenet, sinistra oleam elatam, brachio eodem gestat leonis exuvias. Inscriptio: HERCVLEM. Nulli dubitamus, quin sententia sit: 'HERCVLI Consecratam Voluit Leucorum Esse Metropolim:' nempe Postumus Augustus in priore nummi area pius. Unde intelligitur, quam Galliæ Belgicæ partem inprimis administrandam Postumus a Senatu acceperit.' *Ed. sec.*

^z *Treveri liberi antea*] Ademptum iis jus libertatis avo suo innuit: restitutum postmodum, Flavius Vopiscus in Floriano. Vespas. nummus in Thes. Goltzii, COL. AVG. PAT. TREVIROR. et Inscript. apud Gruter. p. CXI. et 225.

^a *Lingones*] Tacit. Hist. I. pag. 27. 'Otho Cæsar Lingonibus universis civitatem Romanam dedit.' *Les Langrois*. Oppidum, *Langres*.

^b *Remi*] *Les Remois*. Oppidum, *Reims*. Fœderatorum porro populorum potior, quam liberorum conditio fuit: neque enim qui liberi erant, iidem continuo fœderati.

^c *Mediomatrici*] Ptolem. II. 9. Μεδιόματρικες, Tacito Hist. I. p. 23. et IV.

vetii.^f Coloniae: Equestris,^g et Rauriaca. Rhenum autem accolentes, Germaniae gentium in eadem^h provincia, Nemetes,ⁱ Triboci,^{9j} Vangiones:^k hinc Ubii,^l Colonia Agrip-

//////////

nov.—9 ‘Ita bene cod. Reg. 1. et Editio princeps. Nunc le Diocese de Strasbourg.’ Brotier. ‘Tribocci, Elsatia hodie.’ Dalec.

NOTÆ

p. 108. ‘Mediomatrici.’ *Le pays Messin.* Oppidum, *Mets*.

^d *Sequani*] Quorum oppidum apud Ptolem. II. 9. Οὐσόντιον, *Besançon*: ditio ad Basileam usque appositam Rheno pertinuit.

^e *Raurici*] Quorum mox dicenda Colonia Rauriaca: iidem ‘Rauraci’ alias appellati. Inscriptio Gruteri, pag. 339. L. MVNATIVS. L. F. PLANCVS. COS. . . . IN. GALLIA. COLONIAS DEDVXIT. LVGYDNVM. ET. RAVRICAM. Tiberii nummus, apud Goltz. p. 237. COL. AVGVSTA. RAVRACOR. Nunc vicus ignobilis, *Augst*, a Basilea VI. M. P. non ipsa Basilea, ut quibusdam visum. Civitatem Basileensium a Castro Rauracensi distinguit Libellus Provinciarum Gall.

^f *Helvetii*] Qui Cæsari, Plinio, ceterisque vetustioris ævi scriptoribus Helvetii vocitantur, hos posterior ætas Sequanos appellavit. Tenuere ii quicquid fere a Dola Lugdunum usque inter Ararim Rhodanumque terrarum interjacet. Quos Galli *Suisses* appellitant, ultra Joram montem, Belgicæque Galliæ limites positos, ii sibi quidem Helvetiorum nomen asciscunt: veterum sedes non habent. Eutropius lib. VI. pag. 392. de Cæsare: ‘Is primo vicit Helvetios, qui nunc Sequani appellantur.’ Vide Nic. Chorier Hist. Delphin. lib. I. pag. 10.

^g *Equestris*] Ptolemæo quoque Ἐκκουεστρίης in Sequanis collocatur, II. 9. Id nomen habet fortassis ab Equitibus Limitaneis eo deductis. Apud

Gruter. p. 468. reperta inscriptio in pago *Versoye* agri Genevatis, COL. EQ. In libello Prov. Galliarum, ‘Civitas Equestrium,’ id est, *Neriduno*. Unde *Nion* esse colligunt, Guillimanus, Cluverius, Monctus, ad Lemannum lacum.

^h *In eadem*] Galliæ Belgicæ contributi.

ⁱ *Nemetes*] Νέμυτες Ptolem. II. 9. In libello Prov. Civitas Nemetum Spira, *Spire*.

^j *Triboci* [*Tribochi*] Τρίβοκχοι Strab. lib. IV. pag. 194. Ptolemæo loc. cit. Τρίβοκκοι. Tacito Hist. IV. p. 108. *Triboci*. Inter Vangiones, et Rauracos a Ptolemæo positi, atque adeo in superiore Alsatia, ubi nunc Colmaria est: non ad Moguntiam, ut aliis visum, quod oppidum longe ab hoc tractu summovet Ptolemæus.

^k *Vangiones*] Quorum urbs præcipua apud Ptolem. loc. cit. Argentoratum. De his Lucan. I. 430. ‘Et qui te laxis imitantur, Sarmata, braccis Vangiones.’

^l *Hinc Ubii*] Rheni fontibus, inquit, superius memorati: hi deinceps ostiis propiores, quorum primi Ubii, et in iis Colonia Agrippinensis: de qua Tacitus Annal. XII. p. 179. ‘Agrippina,’ conjux Claudii, Neronis mater, ‘quo vim suam sociis quoque nationibus ostentaret, in oppidum Ubiorum, in quo genita erat, Veteranos, coloniamque deduci imperat, cui nomen inditum ex vocabulo ipsius.’—‘Verius arbitramur ab Agrippina priore, Germanici Cæsaris con-

pinensis, Guberni,^m Batavi, et quos in insulis diximusⁿ Rheni.

XXXII. (XVIII.) Lugdunensis Gallia habet^a Lexovios,^b Vellocasses,^c Galletos,^d Venetos,^e Abrincatuos,^f Osismios:^g flumen clarum Ligerim. Sed peninsulam spectatiorem excurrentem in Oceanum a fine^h Osismiorum circuitu DCXXV. M. pass. cerviceⁱ in latitudinem CXXV. M.

//////////

CAP. XXXII. 1 *Bellocassios*, *Calletes* margo edd. Dalec. et Gronov. Mox, *Ambilates* pro *Abrincatuos*, Cæs. *Ossismos* Chiff. et paulo post in eodem *Ossis-*

NOTÆ

juge, datum id ei coloniae nomen esse; quoniam veluti Mater Castorum procurabat ex eo tractu annuam militibus, qui merebant in exercitu mariti sui: quamobrem et laureato capite pingitur in Achate Tiberiano.' *Ed. sec.* Vetus inscriptio in Orthogr. Aldi: COL. CLAUD. AVG. AGRIPPINENSIVM. Falsa.

^m *Guberni*] Inter Ubios, Batavosque: igitur ii sunt, qui Clivienses hodie appellantur. Tacitus hos Cugernos vocat, Hist. v. p. 119. et 120. quos pariter cum Batavis jungit.

ⁿ *Et quos . . . . diximus*] Cap. 29.

^a *Gallia habet*] In ora primum positas gentes enumerat: mox mediterraneas.

^b *Lexovios*] Λιξόβιοι Ptolem. II. 8. *Lisieux*, in *Neustria*.

^c *Vellocasses*] Ptolemæo loc. cit. Οὐ-
νελιοκάσιοι μέχρι τοῦ Σηκοῦνα, usque ad Sequanam, quorum oppidum *Ῥω-
τόμαγος*, vel ut in Ms. nostri Parisiensis Collegii, *Ῥατόμαγος*, *Rouen*, *Neustriæ* nunc caput. Frustra sunt *Pithens*, *Scaliger*, alique, qui *Baiocasses* hic signari putant. *Caletos* jungit cum *Velocassibus* Cæsar Bell. Gall. II. p. 21.

^d *Galletos*] Ita libri omnes. Καλε-
ταλ a Ptolemæo appellantur, loc. cit. cum oppido *Ἰουλιόβονα*, citra Sequa-

nam, ad oram oceani positi. Oppidum tamen ipsum in ulteriore Sequanæ ripa situm est, unde et *Caletensium* nomen ultra eum annum posterior ætas transtulit. Nam *Sigebertus* ad annum 1163. 'Julia bona,' inquit, 'in *Caletensi* pago, juxta *Sequanam* est.' *L'Islebonne*.

^e *Venetos*] *Les Vannois*. Oppidum, *Vannes*, in minore *Britannia*. Ab his prefectos qui *Venetias* in Italia condiderunt, *Strabo* existimat, lib. IV. pag. 195.

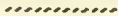
^f *Abrincatuos*] Hos a *Britonum* finibus annis *Coëtnus*, *Coësnon*, determinat. Oppidum *Abrincæ*, *Acranches*.

^g *Osismios*] Mss. *Ossismos*. At Ptolemæo, loc. cit. Ὀσισμοί. Oram omnem *Aremoricæ* septemtrionalem ita tennere. Post arctioribus clausi limitibus: ubi S. Pauli *Leonensis* oppidum. In Parlamento *Alani Ducis*, an. 1088. 'Osismii, sive *Leonia*.'

^h *A fine*] Ubi nunc S. *Maclovii* oppidum: inde enim circuitus initium ducitur: hic finis *Osismiorum* fuit.

ⁱ *Cervice*] Sic isthumum vocat, quæ capitis instar reliquæ continenti *Galliæ*, ceu corpori, adhæret, atque annectitur. Ita cap. 5. 'Angusta cervice *Peloponnesum* continet *Hellas*.'

Ultra eam Naunetes.^j Intus autem^k Ædui² foederati,^l
Carnuti^m foederati, Boii,ⁿ Senones,^o Auleri, qui cognomi-

morum.—2 Ita Reg. Brot. 1. et antiquiss. edd. *Hedui* Gronov. Dalec. Har-
duin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Esui* Vet. Dalec. Mox, *Carnutes fæde-*

NOTÆ

^j *Nannetes*] *Les Nantois*. Oppidum, *Nantes*.

^k *Intus autem*] Jam hi Galliæ Lug-
dunensis mediterranea obtinent, quo-
rum alii aliis longius a mari sece-
dunt.

^l *Ædui* [*Hedui*] *fæderati*] ‘Sic in num-
mo argenteo sæculi xii. apud Paulum
Petavium: † HEDVA XPI CIVITAS.
‘Hedua Christi civitas.’ In aversa
parte: † MONETA SCI NAZARII. ‘Mo-
neta Sancti Nazarii.’ Ex ea causa
in nummis antiquioribus sub Princi-
pibus Christianis THEVP et ΘΥΠΟΛ:
hoc est, *Theopolis*, Θεοῦ πόλις scribi-
tur. In nummis priorum temporum
id nomen semper scribitur per E. In
nummo aureo e Cimelio Serenissimæ
Ducissæ Aurelianensis; DIVI IVLI F.
PER III VIR RPC. caput Octavii Cæ-
saris laureatum cum Solis sidere. In
alio similiter aureo, Romæ, e cimelio
Cardinalis Davia, DIVI IVLII F. TER
III VIR. RPC. In aversa utriusque
area, mediam trajiciente titulo, M.
AGRIPPA COS. DESIG. In priore lege,
‘Divi Julii filius Protector Eduæ
Restitutæ, Triumvir reipublicæ con-
stituendæ.’ In altero, ‘Tutator E-
duæ Restitutæ.’ In argenteo nummo
Carausii Augusti, VICT. CEA VICTORI
Carausio Edua Augusta, subintellige,
trophæum erexit, quod pictum in
area nummi est. Cave credas D.
Bandurio, ex falsa alterius relatione
aienti, scriptum esse in hoc numis-
mate, VICTORIA CEA. Oxonii asser-
vatur, in Bibliotheca Bodleiana. In
nummo singulari e cimelio quon-
dam Reginæ Christinæ; D. N. PLA.

VALENTINIANVS. SPE. AVG. ‘Dominus
noster Placidus Valentinianus Sena-
tor perpetuus Eduæ AVGVSTÆ.’ Ca-
put tectum pileo, cum veste Senato-
ria. .)(PLACEAS PETRI. Hydrantius,
ex quo aquæ effluunt, apposita juxta
statua Apollinis, ‘Placidus Cæsar
Eduensi Apollini Sonorum Posuit
Effluvium, Tutatori Romani Imperii.’
Aut verius, quia simplicius: ‘Edu-
ensi Apollini, Servatori populi Edno-
rum, Tutatori,’ &c. De templo Apol-
linis in civitate Eduæ, vide Eume-
nium in oratione pro scholis instau-
randis, et in Panegyrico. Non est
hic Valentinianus Constantii et Pla-
cidie filius; sed ab eo alius, quæ in
Opere de Numismatibus Sæculi Theo-
dosiani nondum edito indicamus.
Nummi sunt alii Eduæ percussi, plus-
quam trecenti. In vetere codice Da-
lecampius se legisse dicit: *Esui*, hand
dubie pro *Edui*.’ Ed. sec.—Ptolem. II.
8. Ἀἰδωνοί. Et inscriptio vetus apud
Gruter. p. 371. ἌΕΔΥΙ. Straboni ta-
men, lib. IV. p. 192. Ἐδοῦοι. *Hedui*
Cæsari lib. VII. p. 103. Tacitus An-
nal. XI. p. 164. ‘Primi Edni Senato-
rum in Urbe jns adepti sunt. Datum
id fœderi antiquo: et quia soli Gal-
lorum fraternitatis nomen cum po-
pulo Rom. usurpant.’ Horum oppi-
dum Bibracte fuit, idemque Augus-
todunum dictum, *Autun*.

^m *Carnuti*] *Carnuteni*, in Mss. R. 1.
2. Colb. 1. 2. &c. *Le pays Chartrain*.

ⁿ *Boii*] Boii hodie Borbonienses, a
Borbonio Archembaldi castello. Sunt
et Molinæ Borbonensium, *Moulins*.

^o *Senones*] Nota horum deinceps

nantur Eburovices, et qui Cenomani, Meldi liberi, Parisii, Trecasses, Andecavi, Viducasses, Bodiocasses,³ ^p Unelli,⁴ Cariosvelites,^r Diablini,^s Rhedones, Turones, Atesui,⁴ ^t Secusiani liberi, in quorum agro colonia Lugdunum.^u

rati in eodem Vet. et paulo post, *et qui nominantur*.—3 Edd. vett. et Gronov. *Vidugasses, Vadicasses*; Chiff. *Viducasses, Vadiocasses*. Gallandus in Epistola Huetio, Misc. Obs. tom. ix. p. 296. de li. i. ita scribit: ‘Menm est tibi enotare, pro *Vadicasses* legi *Vadiocasses* in Ms. Vesuntino, quod et vetustate et integritate palmam præripit sex manuscriptis a Dalecampio adhibitis. Lectioni autem Ms. hujus, quod præ ceteris vel maxime sequendum judico, ideo inhæreo, quia ad *Bujocam* propius, quam *Vadicasses*, quod longius abit a scriptura, accedit. Neque enim concipere possum, nomina *Viducassium* et *Vadicassium* inter se non differre, posteriusque ex margine in textum irrepsisse: cum utrumque dent quinque manuscripta, et insuper sextum veram exhibeat lectionem vocis *Vadicasses*, pro illo *Vadiocasses* substituens.’ De his vocibus vid. plura ibid. Pro *Andecavi*, quod exhibet Reg. Brot. 1. *Andegavi* dant edd. ante Brotier. Mox, *Coriosvelites* Reg. Brot. 1.—4 *Itesui* edd. vett. ante Harduin.

NOTE

oppida: Senonum, *Sens*: Eburovicum, *Evreux*: Cenomanorum, *Κενομανων Ἀβυρκίων*, Ptolemæo ii. 8. *le Mans*. Aulerci Eburovices apud Cæsarem Bell. Gall. lib. iii. p. 36. et in nummo Gallorum vetere, tum in Museo nostro, tum apud D. de Bouteroue de Monet. Gall. p. 41. AVLERCO EBUROVICES. Deinde Meldorum civitas, *Meaux*. Parisiorum ea ætate oppidum *Lutetia*, ut Cæsar loquitur Bell. Gall. lib. vii. p. 96. ‘positum in insula fluminis Sequanæ:’ nunc Gallici Imperii caput. Trecassium, seu Tricassinorum, *Trecæ, Troyesen Champagne*. Andegavorum, *Angers*. Viducassium, *Βιδουκεσίων*, quos inter Unellos et Osismios Ptolemæus collocat, si tamen iidem sunt, Dinantum in minore Britannia.

^p *Bodiocasses*] Ptolem. ii. 8. *Οὐαδικάσσιοι*, post Meldas, versus Belgicam, *πρὸς τῇ Βελγικῇ*, ubi nunc Theodorici castrum, *Château-Thierry*. Vide Notas et Emend. num. 112.

⁴ *Unelli*] Ptolemæo, loc. cit. *Οβέλαιοι*, haud procul Osismiis collocantur. Cæsar, Bell. Gall. lib. ii. p. 30.

‘Crassum,’ inquit, ‘miserat ad Venetos, Unellos, Osismios, Curiosolitas.’ Quibus ex verbis minori Britannia Unellos esse accensendos liquet.

^r *Cariorvelites*] Cæsari loc. cit. *Curiosolites*: quorum oppidum, unde nos sumus, Corisopitum *Quimper*, quæ vox Britannica lingua oppidum muris cinctum significat.

^s *Diablini*] Libellus Provinc. Civitas *Ossismiorum*. Civitas *Diablintum*, in Prov. Lugd. tertia. *Διαβλῆται* Ptolemæo dicuntur, ii. 8. in mediterraneo Gallia Lugd. multo Venetis orientaliore, ut habet codex Palat. at vetustiss. codex Collegii nostri Paris. *δυσμικώτεροι*, occidentaliore, habet, ut et vulgati libri. Quare de eorum sede ampliandum censeo. Rhedones, Turonesque sat cogniti.

^t *Atesui*] Sic Mss. habent omnes, non *Itesui*. Sed neutram vocem, nusquam reperiens, probo. Quid si scribatur, *Item Secusiani liberi*, quasi revocans orationem ad Secusianos nunc commemorandos, quos suo loco et ordine prætermiserat? Segusianos ho-

XXXIII. (XIX.) Aquitanicæ sunt Ambilatri,^{1 a} Anagnutes, Pictones,^b Santones liberi: Bituriges^c liberi cognomine Ubisci: Aquitani,^d unde nomen provinciae, Sediboniatæ. Mox in oppidum contributi Convenæ,^e Begerri,^f Tarbelli^{2 g}

////////

CAP. XXXIII. 1 'Lege *Ambilates*, putoque vocem hanc tractam e superiori capite huic insertam imprudentia.' Dalec. Mox, *Aginnates*, P. S. liberi, *Bituri cognomine*, &c. Chiff. *Santones liberi*, cognomine *Ubisci* edd. vett. et Gronov.—2 *Tarbelli* Gronov. et mox in eadem: *Cocossates*, *Sexsignani* distinctim. *Cocossates* etiam edd. ante Brotier, qui e cod. Reg. 2. edidit *Cocosates*. Paulo

NOTÆ

die *Foresiens* vulgo appellant: oppidum, Forum Segusianorum, *Feurs*: agrum circumjectum, *le pays de Forests*, *le Lyonnois*.

^a *Lugdunum*] *Lion*. Nic. Chorier, Hist. Delphin. lib. II. pag. 96. a *Lut*, quod populum Celtarum lingua sonat, et *Dun*, montem, vocis *Lugduni* originem repetit: quasi montis incolas ea vox significet. Aliam ejus nominis originationem ridet, quam apud Plutarchum Clitophon affert.—'Neutra nobis placet. Verius arbitramur *Lugdunum* emollitam vocem esse pro *Lucudunum*: quod lucum montis significat. Propterea enim in nummo vetere Rodulphi regis *LVCVDVNVS* scribitur. Nam quod in nummo M. Antonii legitur *LVCVDNI*, non ibi urbs *Lugdunum* est, sed primæ sunt literæ totidem vocum, a nobis superius explicatæ, III. 23.' Ed. sec.—De Colonia *Lugdunensi* superius inscriptionem ex Grutero retulimus.

^a *Ambilatri*] *Ambiliates* jungit cum *Nannetibus* Cæsar Bell. Gall. lib. III. p. 34. *Anagnutes* ii esse videntur, qui *Artemidoro* apud *Stephanum* dicuntur Ἀγνώτες ἔθνος Κελτικῆς παρὰ Ὀκεανόν. Ambo inter *Nannetes* et *Pictones* sedes habuere.—'Notabile interim est, quod cum in *Belgica* cap. 31. tres sint populi fœderati, *Lingones*, *Remi*, *Treveri*; in *Lugdunensi* duo, cap. 32. *Carnuti* et *He-*

dui; in *Aquitania* nulli sint.' Ed. sec.

^b *Pictones*] *Les Poictérins*, oppidum, *Poitiers*. *Santonum*, *Saintes*: incolæ, *les Saintongeais*. *Priores* pariter *liberos* fuisse *Lucanus* innuit, IV. 436. 'Pictones immunes subiungunt sua rura.'

^c *Bituriges*] *Les Bourdelois*: oppidum, *Bordeaux*. *Ptolemæo* II. 7. Βιτούργες οἱ Οὐίβισκοι. *Gruteri* *Inscriptio*, p. 227. AVGUSTO. SACRVM ET. GENIO. CIVITATIS. BIT. VIV. Falsa.

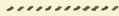
^d *Aquitani*] Ab aquis salubribus, quibus ea regio scatet, ubi ubi eæ fuerint, unde hæc primum appellatio cœpit, et *Aquitanorum* istorum cognomen, *Sediboniæ* nuncupatæ.—'Fuere ii ubi nunc est *Vasconia* peculiaris dicta, *la Gascogne particuliere*, ubi *Aturensium* civitas, *Arie en Gascogne*.' Ed. sec.

^e *Convenæ*] Ex eorum oppidi ruinis excitatum *S. Bertrandi* fanum, *S. Bertrand de Cominges*.

^f *Begerri*] *Bigerriones* Cæsari Bell. Gall. lib. III. pag. 38. *Les Bigarrats*. Oppidum *Turbe*: quod *Tarbellorum* esse, de quibus mox dicemus, cave existimes.

^g *Tarbelli*] Videntur hi a Romanis *Quatnorsignani* cognominati, ut et *Cocossates* *Sexsignani*, quod hi sex signa militum apud se haberent n

Quatuorsignani, Cocosates Sexsignani, Venami, Onobrisates, Belendi,^h saltus Pyrenæus. Infraque Monesi,ⁱ Oscidates^j montani, Sibyllates,^k Camponi,^l Bercorcates,^m Bipeditumui, Sassumini, Vellates,ⁿ Tornates, Consoranni, Ausci, Elusates, Sottiates,^o Oscidates campestris, Succasses,^p Tarusates,^q Basabocates,^r Vassei, Sennates,^s Cambolec-

post, *Olobrisates* Vet. Dalec.—3 *Osquidates* edd. ante Brotier. *Oscidates* Regg. Brot. et Colb. Mox, *Sibusates*, pro *Sibyllates*, Cæsar. *Pimpedummi*, *Lassumni* Chiffli.—4 *Latusates* Gronov. et edd. vett. Mox in iisdem: *Cambolectri*, *Age-*

NOTE

præsidio, illi quatuor. Horum oppidum Aquæ Tarbellicæ, *Aqqs*, sive *Dax*. Vide inferius, xxxi. 2. Cocosatum apud Cæsarem mentio, loc. cit. Venamorum, Onobrisatunque, nusquam: omnium perinde situs incertus.

^h *Belendi*] Superest ejus nominis vestigium in pago *Belin*, ad amnem *Leriam* in agro *Boiorum*, cui agro nomen est hodie *le Buch*. Ita *Vales.* in *Notit. Gall.* p. 524.

ⁱ *Monesi*] *Moneins*, inquit idem *Vales.* locus est hodieque hand ignobilis in *Benearnensi* agro: cujus forte incolæ *Monesi* dicti.

^j *Oscidates* [*Osquidates*] Hi montani, mox etiam alii dicti campestris, a situ dispari. Forte sunt *Δάτιοι* *Ptolemæi* ii. 7. inter *Gabalos*, et *Auscitanos*. In *Mss. Reg. et Colb. Oscidates*.

^k *Sibyllates*] Ita libri omnes, *Cæsar Bell. Gall. lib. iii. 38.* inter *Garumnos*, et *Cocosates*, *Sibutzates* locat: quos *Valesius* in *Notit. Gall.* p. 514. inter *Aquas Tarbellicas*, et *Baionam*, ait sedes olim habuisse, ubi nunc locus retinet nomen *Saubuse*, ad *Aturum* amnem.

^l *Camponi*] Locus *Campan* in *Bigerriionibus*, quod a *Papirio Massono* describitur, in *Geogr. Franc.* p. 513. ut similitudinem vocis, sic veterum

incolarum sedem forte refert.

^m *Bercorcates*, &c.] Prorsus ignotæ gentes. In *Mss. Reg. Colb. et Chiffli. Pimpedummi, Lassumni*.

ⁿ *Vellates*] *Ptolemæo* ii. 7. *Οὐέλαιοι*, inter *Auscios* et *Ruthenos*. *Tornates* ejus loci incolas ait fuisse *Valesius*, cui loco nomen hodieque *Tournay*, in *Bigerriionibus*. *Consorannorum* oppidum, *Couserans*. *Auscorum*, ut *Cæsar*, sive *Ausciorum*, ut *Ptolemæus* maluit, *Augusta, Ausch*. *Elusatium*, *Elusa*, *Euse*, vel *Eause*, in *Comitatu Armaniaccensi*: hæc *Rufini* patria, quem *Claudianus* acri carmine insecatur. Inscriptio apud *Gruter.* pag. 708. *CIVI. ELVSENSI.* Apud *Cæsarem Bell. Gall. lib. iii. p. 38.* 'Elusates,' pro 'Elusates,' ut alii ante nos viderunt.—'In concilio *Arelatensi* i. 'Mamertinus Episcopus, de civitate *Elosatium*.' In *Agathensi* 'Clarus Episcopus de civitate *Elusa*.' *Ed. sec.*

^o *Sottiates*] Ita libri omnes. *Cæsari, B. G. lib. iii. pag. 37. Sontiates*. Nunc est *Soz* in *Novempopulania*, et *Auscorum* Diœcesi. *Oihenart.* in *Notit. Vascon.* p. 446.

^p *Succasses*] *Succassium* appellationem servat pagus *Secas*, inter *Garumnam* *Leriamque* amnes, *leucis* ab urbe *Burdigalensi* tribus. *Auctor Valesius*, p. 524.

^q *Tarusates*] *Le Diocese d'Aire*,

tri^t Agesinates Pictonibus juncti. Hinc Bituriges^u liberi, qui Cubi appellantur. Dein Lemovices,^v Arverni liberi,^w Gabales.⁵ ^x Rursus Narbonensi provinciæ contermini Rutheni,⁶ ^y Cadurci,^z Antobroges,^a Tarneque^b amni discreti a Tolosanis Petrocori. Maria circa^c oram: ad Rhenum septemtrionalis oceanus, inter Rhenum et Sequanam Britannicus, inter eum et Pyrenæum Gallicus. Insulæ com-

sinates distinctim.—5 *Gabali* margo edd. Dalec. et Gronov. Vid. xi. 97.—6 *Rutheni* Gronov. Mox: *Cadurci*: *Ninobriges Tarne amne discreti a Tolosanis. Petrocorii*, &c. Jos. Scaliger. *Cathurci* . . . *Petrogori* edd. vett. et Gronov.

NOTÆ

Vide Notas et Emend. num. 113.

^r *Basabocates*] Ita libri omnes. Hi Cæsari 'Vocates' dicti B. G. lib. III. p. 38. 'Vocates,' inquit, 'Tarusates, Elusates.' Mox Vasatæ Basatæque, iidem appellati *Bazas*. Vide Notas et Emendationes num. cit.

^s *Vassei, Sennates*] Forte Vasarii, *Οβασάριοι* Ptolem. III. 7. Gabalis proximi.

^t *Cambolectri*] Hi cognomine Agesinatum, ab aliis Cambolectris distinguuntur, qui Atlantici cognominantur, in Narbonensi, ut diximus III. 5. Hos esse Incolisinenses credimus, *les Angoumoisins*.

^u *Hinc Bituriges*] Nam et gentes eæ quæ Ligeri amne, et Garumna, oceanoque clauduntur, debent Aquitanicæ accenseri. Horum nobilissimi Bituriges, *les Berryers*: *Βιτούριγες οἱ Κοῦβοι* Ptolem. III. 7. Ager *le Berri*: oppidum Avaricum, *Bourges*. Ibi reperta inscriptio, quam Reineaius affert, p. 121. FLAVIA. CVBA. FIRMANI. FILIA. COSOSO. DEO. MARTI. SVO . . .

^v *Dein Lemovices*] *Les Limosins*: oppidum, *Limoges*.

^w *Arverni liberi*] Lucan. I. 427. 'Arvernique ausi Latio se dicere fra-

tres.' Hodie, *les Auvergnats*. Oppidum, *Clermont en Auvergne*, Clarus Mons, qui prius Nemossus appellabatur. Vide Sirmond. in notis ad Goffrid. p. 92.

^x *Gabales*] Sic libri omnes. *Le Givaudan*. Civitas Gabalorum in eo stetit loco, ubi nunc oppidulum *Iavoux*, a Mimate, *Mande*, lencis quatuor dissitum. Ita G. de Catel, Hist. lib. II. p. 306.

^y *Ruteni*] De his egimus III. 5. Strabo lib. IV. p. 191. 'Ρουτηνοὶ δὲ καὶ Γαβάλεις τῇ Ναρθωνίτιδι πλησιάζουσι.

^z *Cadurci*] *Les Quercinois*. Ager, *le Quercy*. Oppidum, *Cahors*.

^a *Antobroges*] Sic libri omnes, a quibus discedere mihi religio est. Nitiobriges signari puto, quorum oppidum apud Ptolem. III. 7. Aginnum est, *Agen*: regio circumjacens, *l'Angennois*.

^b *Tarneque*] Tolosanos certe a Petrocoris Tarnis amnis disternat, sed interjacentibus Tarnem inter et Petrocoros Cadurcis. Nomen amni, *le Tarn*. Petrocoriis, *Perigourds*. Agro, *Perigort*. Oppido, *Perigueux*.

^c *Maria circa*] *Maria* quibus ora Galliarum alluitur.

plures^d Venetorum, quæ et Veneticæ appellantur, et in Aquitanico sinu Uliarus.^{7 e}

XXXIV. (XX.) A Pyrenæi promontorio Hispania incipit, angustior non Gallia modo, verum etiam semetipsa,^f ut diximus, immensum quantum hinc oceano, illinc Iberico mari comprimentibus. Ipsa Pyrenæi juga, ab exortu^g æquinoctiali fusa in occasum brumalem, breviores latere septemtrionali^h quam meridiano Hispanias faciunt. Proxima ora citeriorisⁱ est, ejusdemqueⁱ Tarraconensis situs: a Pyrenæo per oceanum,^j Vasconum saltus: Olarso:^k Vardulorum^l oppida: Morosgi, Menosca, Vesperies, Amanum portus, ubi nunc Flaviobriga^m colonia. Civitatum IX.ⁿ

////////

—7 Ularus cod. Dalec. et Fuxense exemplar.

CAP. XXXIV. 1 Cod. Dalec. *ejus quoque. Mox, situs consistit a Pyrenæo*

NOTÆ

^d *Insulæ complures*] Sunt ferme ducentæ, desertæ et incultæ. Præstantissima in alto Calonesus, Καλόνησος, Belle-Isle. Describitur a Papiro Massono, p. 139.

^e *Uliarus*] A Sidonio Epist. VIII. 6. ad Nammac. 'Olarionensis insula.' Oleron.

^f *Semetipsa*] Nempe ubi cuneatur angustius inter duo maria, unde deinde paulatim se pandit versus ulteriorem Hispaniam, ut dictum est III. 3. Adeo ut dimidio minor sit, quam Galliam tangit, quam ubi ad occidentem littus exporrigit, ut recte Mela III. I. p. 49.

^g *Ab exortu*] A Ruscinone, usque Gades. Vide Notas et Emendat. num. 114.

^h *Latere septemtr.]* Perpetuo montium tractu a Ruscinone ducto usque Gades bifariam divisa Hispania, latere septemtrionali, quod oceano alinitur, angustior ea est, quam meridiano, quæ Iberico mari. Vide Notas et Emendat. num. 115.

Citerioris] Nunc incipit Hispania

citerior, eademque Tarraconensis, ubi Aquitanica Gallia desinit, ad proximam Aquitaniam oram oceani.

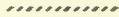
^j *Per oceanum*] Per oceani oram ducto itinere, occurrunt Vasconum saltus, quæ hodie regio Guipuscoa nominatur.

^k *Olarso*] Οίασὼ πόλις est Ptolem. II. 6. in Vasconum oppidis maritimis: nunc pagus *Oiarso*, leucis a Fontarabia duabus. Martiano *Iarso* dicitur. Et promontorii nomen est Olarso in oceanum projecti, quo finitur Hispania, inquit Mariana Hist. I. 2. p. 3.

^l *Vardulorum*] Οὐάρδουλοι Ptolemæo loc. cit. His hodie *Ipuscoates* dicti respondent. Morosgi, quantum ex situ conjicimus, fannum S. Sebastiani est. Μήροσκα, (sic enim scribit Ptolemæus in Vardulis,) *Orio*: utrumque in Guipuscoa. Vesperies, *Dera*, ad ostium annis cognominis, Δηρούα ποταμοῦ, apud Ptolem. in Caristis, qui Alavenses hodie nuncupantur.

^m *Flaviobriga*] A Flavio Vespasiano Imp. cognominatam putant. Vide Garibay, VII. 10. Φλαυιόβριγα Ptole-

regio Cantabrorum,² flumen Sanda,^o portus Victoriæ^p Juliobrigensium. Ab eo loco fontes Iberi quadraginta millia passuum. Portus Blendium.^q Orgenomesci e Cantabris.^{3 r} Portus eorum Vereasucca.^{4 s} Regio Asturum,^t Noëga^u oppidum: in peninsula,^v Pæsici. Et deinde^{5 w} conventus Lucensis, a flumine Navilubione, Cibarci, Egovarri⁶ cognomine Namarini, Iadoni, Arrotrebae,^x promontorium Cel-

margo edd. Dalec. et Gronov. situs: a *P. prope oceanum* cod. Dalec.—2 *Fluviobriga, colonia civitatum IX. Regio Cantabrorum* edd. vett. et Gronov. Mox, *flumen Sanga* cod. Dalec. et Vet. ejusdem.—3 *Blendium, Origeni mistis Cantabris* edd. vett. et Gronov. *Blendium* Chiff. *Origeni, Conisci, Cantabri* Strab. lib. III.—4 *Vesci, Veca* Gronov. et paulo post in eadem *Pesici*.—5 *Et inde* Vet. Dalec.—6 *Æguiarri* Chiff. Vid. Nic. Heins. Adv. II. 19. p. 367.—7 *Cæ-*

NOTE

mæo II. 6. in confinio Autrigonum Caristorumque. Nunc *Vermeo* est, non *Bilbao*: ad oceani oram, lencis quatuor a *Leyquetio*. Sic Mariana Hist. Hisp. IV. 4. p. 143. et Oihenart. in Notit. Vascon. p. 153.

ⁿ *Civitatum IX.*] Ait esse in Cantabris civitates novem. Vide Notas et Emend. num. 116. Regioni hodie nomen, *Asturias de Santillana*.

^o *Sanda*] In Mss. Reg. *Sanga*. Colb. 1. 2. et Parm. edit. *Sanga*. Nunc est *Nervio*: Ptolemæo III. 6. *Νερόβα* in finibus Cantabrorum. *Bilbaum* alluit. Eum esse, qui *Melæ Salia*, nunc *Rio de Sella* dicitur, male *Pintianus* existimavit.

^p *Portus Victoriæ*] Recte *Oihenartus* in Notitia utriusque Vasconiæ, p. II. ait esse *Santandero*: quem *S. Emederii* portum appellat Mariana.

^q *Blendium*] Sic Mss. non *Biendum*. Navale fuit ejus urbis, quam nunc *Santillanæ* vocant.

^r *Orgenomesci e Cantabris*] E Cantabrorum populis. Oram ii tenuere a *Santillana* ad amnem *Astario*, qui *Ovetum* alluit. Vide Notas et Emendationes num. 117.

^s *Vereasucca*] Ita Mss. non *Vesci, Veca*. Hodie *Villa viciosa*, ad confluentes amnis *Astario*, alteriusque ignobilis, in ora *Asturum*.

^t *Regio Asturum*] *Asturias de Oviedo*.

^u *Noëga*] *Νοίγα* in Cantabris, apud Ptolem. II. 6. *Noëga Melæ* III. I. in *Asturum* littore. Hodie *Navia*.

^v *In peninsula*] Cui nomen est *Coruna*, in ora septentrionali Gallæciæ. *Παισικολ* incolæ Ptolemæo appellati, loc. cit.

^w *Et deinde*] Deinde, inquit, ad conventum Lucensem, ejus oppidum præcipuum *Lugo*, paulum a mari recedit, pertinent populi in ea ora fusi, usque ad promontorium Celticum, a flumine *Navilubione*: Ptolemæo *Ναοῦλλοῦων* est II. 6. in *Callaïcis*, sive Gallæcis Lucensibus, hodie *Rio de Miranda*: ad oppidum *Ribadeo* in mare devolvitur. Vide Notas et Emend. num. 118.

^x *Arrotrebae*] Quos et *Ἀρράβρους* et *Ἀροτρίβας* appellatos ætate sua Strabo prodidit, lib. III. p. 154. Habet juxta Nerium promontorium *Ἀρταβρῶν λιμένα* Ptolem. II. 6.

ticum.^y Amnes: Florius,^z Nelo. Celtici cognomine Neriae,^a superque^b Tamarici, quorum in peninsula tres aræ Sestianæ^c Augusto dicatæ: Capori,⁷^d oppidum Noëla.^e Celtici cognomine Præsamarci, Cileni.^f Ex insulis nominandæ, Corticata,^g et Aunios. A Cilenis,^h conventus Bra-

NOTÆ

^y *Celticum*] *Cap de Finetierre*, sive S. Mariæ, in finibus terræ. Νέριον ἄκρον Ptolem. II. 6. a quo Neriae mox appellandi.

^z *Florius*] Hic modo *Rio Lezaro*: Nelo, *Ulla* dicitur.

^a *Neria*] Ii apud Melam, in eo tractu pariter ultimi: accolæ nempe promontorii, quod diximus. *Cabo de Finis terræ*.

^b *Superque*] Et supra Nerias in mediterraneo positi Tamarici, per quos Tamaris fluvius labitur, qui inter *Lezaro* et *Ulla* in mare se demittit. Τάμαρας Ptolemæo: unde hodieque regionis nomen est *Trastamara*: amni, *Tambre*. De Tamaricis Mela III. 1.

^c *Aræ Sestianæ*] Mariana Hist. Hisp. III. 25. p. 133. ubi de Augusti Cæsaris in Hispaniam adversus Cantabros expeditione verba facit: Aræ Sextianæ, inquit, Melæ, Plinii, ac Ptolemæi literis celebratæ, atque in honorem Augusti constitutæ in peninsula, pyramidum forma, cochlea ab imo ad summum pertinente, creditæ sunt a nonnullis hujus belli monumenta fuisse, (vestigia earum ad oppidum Gegionem, ab Oveto xx. mill. pass. extare affirmant,) conjectura neque contemnenda prorsus, neque prorsus constanti: cum alii Aras Sextianas a Sexto Apuleio excitatas malint, eo quem per hosce annos de Hispania triumphasse Tabulæ Capitolinæ docent. Ita vir ille sane pereruditus: eni quidem de Ararum causa assentior, de situ non item: cum ex Pliniana serie hand procul Celtico Neriæve promontorio statutæ videantur.

^d *Capori*] Ptolem. II. 6. Κάποροι, quorum oppidum mediterraneum *Iria Flavia*, hodie, ut a nonnullis creditur, *Compostella*: quæ vox, conflata e duabus, *Iucomo Apostolo*, S. Jacobi Apostoli fanum sonat.

^e *Noëla*] In Mss. Reg. et Colb. *Noëla*. *Noya*, ad amnem Tamarum *Tambre*, cujus utramque ripam tenere Celtici Præsamarci: sic enim habet Mela III. 1. librique Plinianî vulgo editi: at Mss. et Parm. edit. *Prastamartii*.

^f *Cileni*] Ptolem. II. 6. Κιληνοί, quorum oppidum Ὑδάτα θερμὰ, *Aquæ calidæ*, quæ Antonino *Aquæ Celinæ* appellantur. In Conc. Tolet. I. apud Loaysam, p. 38. 'Exuperantius Ep. de Gallicia, Lucensis conventus, municipii Celenis.' Tenuisse Cileni videntur ab amne Tamari ad amnem seu *Rio Loriz*, qui urbem *Pontevedra* alluit, inter Compostellam et Tyden.

^g *Corticata*] Quantum ex situ conjectamus, ambarum hæc hodie nomina: *Salicora* et *Blydones*: illa ad amnis Ullæ, hæc ad *Rio Loriz* ostia posita.

^h *A Cilenis*] Post Cilenos, inquit, pertinent jam ad conventum Bracarensem, de quo diximus III. 1. Heleni: quorum oppidum in Gallæcia apud Strab. lib. III. pag. 157. Ἑλλήνες appellatum esse, quoniam a Græcis conditum erat, auctor est Asclepiades Myrleanus. Hodie *Pontevedra*, teste Mariana, in Hist. Hispan. hoc est, Pons vetus.

carum, Heleni, Gravii,⁸ i castellum Tyde, Græcorum sobolis omnia. Insulæ Cicæ.^j Insigne oppidum Abobrica.^k Minius^l amnis, iv. m. pass. ore spatiosus. Leuni,⁹ Seurbi.^m Bracarumⁿ oppidum Augusta, quos supra Gallæcia. Flumen, Limia : ° Durius^p amnis ex maximis Hispaniæ, ortus in Pelendonibus,¹⁰ et juxta Numantiam lapsus, dein per Arevacos Vaccæosque, disternatis ab Asturia Vetonibus,¹¹ a Lusitania Gallæcis, ibi quoque Turdulos a Bracaris arcens. Omnisque dicta regio a Pyrenæo metallis referta, auri, argenti, ferri, plumbi nigri albi que.

XXXV. (XXI.) A Durio Lusitania incipit,^a Turduli vete-

//////////

pori Gronov.—8 Gronii Vet. Dalec.—9 Lebuni in eodem codice.—10 Pelendonibus Vet. Dalec. et Cliffl.—11 Vetonibus Vet. Dalec.

NOTÆ

ⁱ *Gravii*] Quasi Grali dicti. Silius Ital. lib. III. 'Et quos nunc Gravius, violato nomine Graium, Cene misere domus, Etolaque Tyde.' Ptolemæo sunt Γροβίοι, III. 6. quorum oppidum Τούδα. Melæ, ceterisque Tyde, hodie *Tuy*. In Mss. Reg. et Colb. *Grovii*.

^j *Insulæ Cicæ*] Abest id nomen *Cicæ* a codd. Reg. In quibusdam *Sicæ* legas. Deorum insulæ alias a nonnullis appellatæ: hodie *les Isles de Baïonne*. In Antonini nummo, CICA. GENIO. D. D.

^k *Abobrica*] Nunc *Baiona*, supra ostia Minii, oppidum munitissimum.

^l *Minius*] Accolis *Minho*: nomen, si Justino credimus, a minio, quod in ripa profert. At minium amnis Sil, qui in Minium labitur, aquarum copia eo major, solus edit.

^m *Leuni, Seurbi*] Ita libri omnes. Tractum eum tenere ii cum Bracariis, qui inter Durium, Miniumque, patet: quem ab utroque amne quo ea regio clauditur, *Antredoraminho* appellant.

ⁿ *Bracarum*] Et Bracares, inquit, ad oram usque pertinent: oppidum a mari semotum Augustam habent: hodie *Brague*, ad *Cavado* fl. Apud Gruter. Inscript. pag. 324. BRACAR-
AVGVSTANI.

° *Limia*] *Λιμίας* Ptolem. II. 6. juxta Minii amnis ostia. Mela III. 1. 'Et cui oblivionis cognomen est Limia.' Sed falli Melam, quod ad oblivionis cognomen attinet, infra Plinius monet. Hodie *Lima*.

^p *Durius*] Accolis *Douro*. De his, qui mox appellantur, populis, quos Durius alluit, ac disternat, egimus superiore libro. Præter Numantiam labi auctor est etiam Strab. lib. III. pag. 153.

^a 'A Durio Lusitania incipit] Ubi se in mare Durins, *Douro*, exonerat, ad oppidum *Porto*: ex quo, cum adverso ei ad anstrum *Cale*, factum est *Portucalliæ* nomen: quod recentiores euphoniæ causa in Portugalliam mutavere: non a Gallis, ex Terræ sanctæ peregrinatione appellentibus, ut fabula refert; nam neque illac ad

res,^b Pæsuri :¹ ^c flumen Vacca.^d Oppidum Talabrica. Oppidum, et flumen Æminium.^e Oppida : Conimbrica,^{2f} Colippo,^g Eburobritium.^h Excurrit deinde in altum vasto cornu promontorium,ⁱ quod alii Artabrum appellavere, alii magnum, multi Olisiponense,³ ab oppido, terras,^j maria, cælum disterrminans. Illo finitur Hispaniæ latus,^k et a circuitu ejus incipit frons.¹

(XXII.) Septemtrio hinc, oceanusque⁴ Gallicus,^m occa-

//////////

CAP. XXXV. 1 *Pesuri* Gronov. Mox *Baccia* pro *Vacca* Ortel. *Vagia* codd. Dalec. et Chiff. Deinde, pro *Æminium*, quod Vet. Dalec. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. exhibent, *Eumenium* dant Tolet. et cod. Dalec. *Minium* Gronov. et edd. vett.—2 *Cinumbriga* cod. Dalec. et Tolet. *Olisippo* Vet. Dalec. pro *Colippo*. Mox, *Eburo Britium* Gronov. et edd. vett. *Britoletium* Vet. Dalec. *Britticum* cod. Dalec. *Eburobritium* Ortel.—3 *Olyssiponense* Gronov. et edd. vett.—4 Cod. Dalec. *frons septemtrionis*. *Hinc Oceanus*, &c. Pro

NOTÆ

nos ex oriente reditur: neque tunc Galli appellabantur, sed Franci.' *Ed. sec.*

^b *Turduli veteres*] Ab his prodiisse significat eos qui eodem nomine in ulteriore Hispania superius sunt appellati, III. 3.

^c *Pæsuri*] Gruteri inscriptio, pag. 162. PÆSVRES. Hi cum Turdulis a Durio ad Vaccam tenere, ubi nunc oppida *Lamego* et *Arouca*.

^d *Vacca*] Mss. Reg. et Colb. *Vagia*. Marcianus Heracl. pag. 74. Οὐακούα ποταμός. Nunc Lusitanis *Vouga* et *Couga*. Ad Alveirum oppidum, *Areiro*, e Talabricæ ruderibus excitatum, in mare devolvitur. Τὰ Ταλάβρυγα Appiano, in Iber. p. 295. et Ptolemæo II. 5.

^e *Æminium*] Hodie *Agueda* nomen est oppido annique commune. Vide Notas et Emendat. num. 119.

^f *Conimbrica*] Mss. Reg. et Colb. *Cinumbriga*. Oppidum fuit, nunc dirutum: *Condeja la reja*, *Condexa* vetus. Tribus ab ea lencis, ex illius ruderibus excitata nova *Conimbrica*, *Coimbra*: nobis *Conimbre*.

^g *Colippo*] Ex ejus ruinis crevit

civitas *Leirinensis Leiria*, quæ Colippo nova dici potest, inter Olisiponem et Conimbricam, in ea Lusitaniæ parte, quam *Estremadnam* vocant. Inscriptio Gruteri, pag. 323. COLLIPPONENSIVM. Et pag. 1155. EX. LV-SITANIA. MVNICIPI. COLLIPPONENSI.

^h *Eburobritium*] Hodie *Ebora de Alcobaga*, haud procul *Leiria*, supra Olisiponem.

ⁱ *Promontorium*] Hodie *Capo di Rocca Sintra*. Vide Notas et Emend. num. 120.

^j *Terras*] Ad terras certe quod pertinet, citra id promontorium est pars Lusitaniæ hactenus descripta, quod est Hispaniæ latus, et Lusitaniæ, septemtrionale: ultra, occidentalis ora. Ad cælum, hinc ipse septemtrio, inde occasus. Ad maria, Galliens, vel, si mavis, Callaïens, ab eo latere oceanus, ab illo Atlanticus.

^k *Hispaniæ latus*] A promontorio Celtico, ad Artabrum sive Olisiponense.

¹ *Incipit frons*] Ab Olisiponensi promontorio, ad Gaditanum fretum.

^m *Oceanusque Gallicus*] Vide Notas et Emend. num. 121.

sus illinc, et oceanus Atlanticus. Promontorii excursus LX. M.⁵ prodidere, alii XC. M. pass. Ad Pyrenæum inde non pauci XII. quinquagintaⁿ millia, et ibi gentem Artabrum, quæ nunquam fuit, manifesto errore.^o Arrotrebas enim, quos ante Celticum diximus promontorium, hoc in loco posuere literis permutatis.

Erratum et in annibus inclytis. Ab Minio, quem supra^p diximus, CC. M. pass. (ut auctor est Varro) abest Æminius,^q quem alibi quidam^r intelligunt, et Limæam^s vocant, Oblivionis antiquis dictus, multumque fabulosus.⁶^t Ab Durio Tagus CC. M. passuum, interveniente Munda.^u Tagus au-

//////////

Gallicus, Chiffi. Calaicus.—5 Vet. Dalec. XL. M.—6 *Lethæum vocant ab oblivione antiquis dictum, multumque fabulosum* margo edd. Dalec. et Gronov.—

NOTÆ

ⁿ XII. quinquag.] Hoc est, duodecies centena et quinquaginta millia passuum. Mensura enim hæc est adnavigationis per sinus, recessusque sinuum, a promontorio isto ad Pyrenæum.

^o Manifesto errore] Qui tamen ævo Strabonis invaluerat, ut diximus sup. cap.

^p Quem supra] Cap. sup.

^q Æminius] De quo hoc cap. diximus, ad ea verba: 'Oppidum, et flumen Æminium.'

^r Quem alibi quidam] Melam sugillat, ut indicavimus sup. cap. ad ea verba: 'Flumen, Limia.' Is enim Limiam cum Æminio, qui Oblivionis amnis est appellatus, confundit: recte distinguit Appianus in Iber. pag. 295.

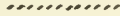
^s Limæam] Limia Melæ loc. cit. Straboni lib. III. pag. 153. 'Ο τῆς Λήθης, ὃν τινες Λιμαίαν καλοῦσιν. Oblivionis fluvius, quem quidam Limæam vocant.

^t Fabulosus] Origo ea fabulæ fuit. Lusitani Celtici, qui Anam seu Gadianam fluvium accolebant, inita cum

antiquis Tardulis amicitia, copias junxere paribus in eandem expeditionem armis. Transvecti amnem, sive Limiam, sive Æminium, orta ibi seditione, communem amisere ducem. Tum vero et simultatum obliti, et soli amœnitate illecti, suas ibidem sedes posnere. Imperitum vulgus deinde credidit, insita aquis illis ea virtute, et expeditionis susceptæ, et patriæ oblivionem potasse. Ea vero fama in posteros sic invaluit ut, annis postea volventibus, cum Decimus Junius Brutus, Romani exercitus Imperator, ad eum amnem venisset, nullo posset imperio milites Romanos adigere, ut fluvium transmitterent: cum id esset animis omnium persuasum, se patriæ suæ æterna statim oblivio subituros. Vide Florum II. 17. p. 91. Strabon. lib. III. p. 153. Plutarch. in Quæst. Rom. pag. 272. Appian. in Iber. pag. 294. Anno U. C. DCXVIII. Brutus ibi Proconsul fuit.

^u Munda] Inter Durium et Tagum finens amnis, Mondego, Conimbricam alluit: aurifer ipse perinde ac Tagus. Ptolem. II. 5. Μόνδα.

riferis^v arenis celebratur. Ab eo CLX. M. passuum promontorium Sacrum^w e media prope Hispaniæ fronte pro-
silit: XIV. M. pass.^x inde ad Pyrenæum medium colligi Varro tradit.⁷ Ad Anam^y vero, quo Lusitaniam a Bætica discrevimus,^z CXXVI.⁸ M. passuum: a Gadibus CII. M. pass.^a additis. Gentes:^b Celtici, Turduli,⁹ et circa Tagum^c Vettones. Ab Ana ad Sacrum, Lusitani.^d Oppida memorabilia a Tago in ora, Olisipo¹⁰ e equarum^f e Favo-

7 Vet. Dalec. et ad Pyrenæum medium colligit, ut Varro tradit.—8 Ita codd. Harduini et Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Ab Ana vero . . . CCXXVI. Gronov. et edd. vett. CXXI. codd. Tolet. et Chiffi.—9 Ita codd. Harduini, Vet. Dalec. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Verduli edd. vett. et Gronov.—10 Olysippo Gronov. et edd. vett.—11 Cæneus

NOTE

^v *Tagus auriferis*] Vide quæ dicemus XXXIII. 21.

^w *Sacrum*] Nunc S. Vincentii, *Cabo de S. Vincente*. De fronte Hispaniæ superioris egimus hoc cap.

^x *XIV. M. pass.*] Hoc est, quatuordecies centena millia pass. per mediam Hispaniam facto itinere, a promontorio sacro ad medium Pyrenæum.

^y *Ad Anam*] Ab Ana fluvio, inquit, distat Sacrum Promontorium CXXVI. M. pass. Sic Mss. Reg. et Colb. &c. non, CCXXVI.

^z *Discrevimus*] Lib. III. cap. 2.

^a *CII. M. pass.*] Sic erunt omnino a promontorio Sacro ad Gades, CCXXVIII. M. P.

^b *Gentes*] Ultra Tagum positæ, versus austrum, supra Algarbiæ, ut vocant, regnum: Celtici, Turdulique: de quibus egimus III. 3. cognomines, finitimi, affines. Turdulorum civitas Emerita fuit, de qua inferius, teste Strab. lib. III. p. 151. Unde colligas Vettonum Turdulos clientes fuisse. Celticorum Pax Julia fuit, aliæque, ut mox dicemus.

^c *Circa Tagum*] Nam utramque Tagi ripam, omnemque circum regio-

Delfh. et Var. Clas.

nem late Vettones, sive Vectones tenere: oppida habuere insignia, citra Tagum Salmanticam, apud Ptolem. II. 5. ultra, Augustam Emeritam, quam 'claram Vettoniæ coloniam' Prudentius vocat, Hymno IX. in Eulaliam, vs. 186. 'Nunc locus Emerita est tumulo Clara Colonia Vettoniæ, Quam memorabilis annis Ana Prætegit,' &c. Supra Anam Vettones habitasse etiam auctor est Strab. lib. III. p. 139. Inscriptio Gruteri, pag. 591. PROVINC. VETTONIÆ.

^d *Lusitani*] Ubi fere Algarbia est, *les Algarbes*.

^e *Olisipo*] Ulyssem venisse in Hispaniam, atque in Lusitaniæ littore urbem Ulyssiponem condidisse, Strabo, Solinus, Martiannsque censent, ipsoque ex nomine conjectura ducta confirmant. Refellunt quidam tum nominis argumento; nam Olisipo ex antiquis monumentis et lapidum inscriptionibus nominari scribique debet: et quoniam Ulyssis aræ supra mare Armoricum in Belgis non uno loco extabant. Nempe ex Græca vanitate, quem in Deorum numero habebant, ei templa atque oppida consecrabant: quod Hispanis conti-

Plinius.

3 H

nio vento conceptu nobile: Salacia^g cognominata urbs Imperatoria: Merobrica:^h Promontorium Sacrum: et alterum Cuneus.ⁱⁱ i Oppida:^j Ossonoba, Balsa, Myrtilis.

Universa provincia dividitur in conventus tres, Emeritensem, Pacensem, Scalabitanum. Tota populorum XLVI.¹² in quibus coloniæ sunt quinque, municipium civium Rom. unum: Latii antiqui tria: stipendiaria, XXXVI. Coloniæ: Augusta Emerita,^k Anæ fluvio apposita: Metallinenses,^l Pacensis,^m Norbensis,ⁿ Cæsariana cognomine.¹³ Contri-

//////////

codd. Dalec. et Chiffi.—12 Ita cod. Dalec. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. XLV. edd. vett. et Gronov.—13 *Cæsarina cognomine* Chiffi.—14

NOTE

gisae etiam non inepte prorsus arbitrantur. Ita fere Mariana 1. 12. sub finem, p. 22. Apud Gruter. inscriptio, pag. 252. 261. et 273. FELICITAS. JULIA. OLISIPO. Ptolemæo, lib. 11. c. 5. Ὀλίσσιον. Nunc *Lisbonne*.—'Altitudine Poli 38. 45'. 25". ex D. Couplet, in *Historia Acad.* anni 1700. p. 127.' *Ed. sec.*

^f *Equarum*] Dicemus ea de re VIII. 67.

^g *Salacia*] Hodie *Alcacer do Sal*, inter Eboram et oceanum, medio ferme intervallo. Inscriptio Gruteri, p. 13. MUNICIPI. SALACIEN.

^h *Merobrica*] Gruteri inscriptio, p. 442. ORDO. MEROBRIG. sed suspecta mihi. Oppidum interiit: e ruderibus proxime excitatum alterum, cui nomen est *Santiago de Caçem*: medio ferme itinere inter Olisiponem et Prom. Sacrum, *Cabo S. Vincente*.

ⁱ *Cuneus*] Hodie *Cabo di S. Maria*. Ager inter Anam et Sacrum promontorium, Cuneus a Mela vocatur, III. 1. interjacente eo promontorio, quod a Plinio, de agri nomine, Cuneus similiter appellatur.

^j *Oppida*] Hoc ex Pomponio Plinius, loc. cit. 'In Cuneo agro,' inquit, 'sunt Myrtilis, Balsa, Ossonoba.'

Eodem ordine Marcianus Heracl. p. 73. Ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀνα ἐπὶ Βάλσα . . . ἀπὸ δὲ Βάλσων εἰς Ὀσσόνοβα . . . ἀπὸ δὲ Ὀσσόνοβα ἐπὶ τὸ ἱερὸν ἀκρωτήριον. Sic enim hic locus legendus. Ossonoba, *Estombar*, Roderico Carro, Antiq. Lusit. III. 75. Balsa, Resendio auctore, Antiq. Lusit. lib. IV. *Tavira* est: utraque Algarbicæ ditionis: ista metropolis. Myrtilis, Ptolemæo II. 5. ex Ms. nostro, Ἰουλία Μυρτίλις, hodie *Mertola*, ad Anam, in confinio Algarbiæ, Lusitanæque.

^k *Augusta Emerita*] Vestigia tantum supersunt: loco nomen est *Merida*, ad Anam. Veteranos milites eo deductos Augusti jussu, auctor est Dio, lib. LIII. p. 514. Nummos duos profert Patinus in familia Carisia, p. 65. hujus deductæ coloniæ indices ac testes. Gruterus, inscriptionem, pag. 13. COLONIÆ. EMERITENSIS.

^l *Metallinensis*] Metallum, hodie *Medelin*, in Estremadura, ad Anam fluvium, ubi falso creditus, post leucarum aliquot occultationem, amnis emergere. Antonin. in itinere a Corduba Emeritam, Metellinum ab Emerita M. P. XXIV. distare prodidit.

^m *Pacensis*] Civitas olim Pax Ju-

buta^o sunt in eam Castra Julia, Castra Cæcilia. Quinta est Scalabis,^{14 p} quæ Præsidium Julium vocatur. Municipium civium Rom. Olisipo, Felicitas^q Julia cognominatum. Oppida veteris Latii: Eborar^r, quod item Liberalitas Julia: et Myrtilis, ac Salacia quæ diximus.^s Stipendiariorum, quos nominare non pigeat, præter jam dictos^t in Bæticæ cognominibus,¹⁵ Augustobrigenses,^u Ammienses,^v

Idem codex *Sallabis*.—15 Margo edd. Dalec. et Gronov. in *Bætica cognomines*. Mox, pro *Ammienses*, cod. Dalec. *Emienses*, et *Pranitani* pro *Aranditani*; Gronov. *Araditani*; Vet. Dalec. *Aranitani*. Pro *Arabicenses* margo edd.

NOTÆ

lia, Παξιουλία Ptolemæo II. 5. in Turdulis, sive Turdetanis: eadem Augusta cognominata: Παξαγοῦστα Straboni I. III. p. 151. in Celtici Lusitanis. Nunc *Beja*: in ejus oppidi foro cippum esse Gruterus ait, pag. 261. cum inscript. COL. PAX. IVLIA. Pacis Augustæ deinde nomen ad Badiocenses transiit, quorum oppidum in Turdulis fuit. Vide Resendinum, in Epist. de Colonia Pacensi. Ulpianus, lib. L. Dig. tit. 15. de Censibus: 'In Lusitania Pacenses, sed et Emeritenses juris Italici sunt.'

¹⁴ *Norbensis*] Νῶρβα Καισάρεια Ptolem. II. 5. Hodie *Alcantara*, Lusitaniæ quondam, nunc Castellæ veteris oppidum, ad Tagum, ponte ibi Trajani nobile: aut certe ex Norbensis ruderibus haud procul id conditum.

^o *Contributa*] Norbensi jurisdictioni obnoxia, seu jura Norbam petere coacta. Castra Julia, nunc *Truxillo*, quasi *Turris Julia*, in Diœcesi Placentina, Castellæ novæ, inter Emeritam Placentiamque, medio fere intervallo: haud procul a Castris Cæciliis, quibus nomen est *Caceres*: non, ut quibusdam visum est, *S. Maria de Guadalupe*. Pro *Castra Julia*, Mss. Reg. et Colh. *Castra Sereilia*. Cæcilia Ptolemæo memorantur, II. 5. Antonino Cæciliانا dicta, in Lusitania,

itinere ab Olisipone Emeritam, quod per viarum anfractus plurimos agebatur.

^p *Scalabis*] A Diva Irene virgine nomen habet hodie *Santarena*. Apud Ptolem. II. 5. Σκαλαβισκός, Τακουβίς, κ. τ. λ. forte pro Σκαλαβίς κολ. hoc est, κολῶνία.

^q *Felicitas*] De eo cognomine paulo ante egimus.

^r *Eborar*] *Evora*, inter Anam et Tagum. Apud Resend. de Antiq. Eboræ, inscriptio quam Gruterus refert, p. 489. LIB. IVL. EBORA. Hoc est, 'Liberalitas Julia Eborar:' non 'Libertas,' ut Scaligero visum in Indice Gruteri.

^s *Quæ diximus*] Plane modo, hoc cap.

^t *Præter jam dictos*] Præter eorum oppidorum cives, quos in Bætica Lusitanis esse cognomines diximus III. 3. iis verbis: 'Celticos a Celtiberis ex Lusitania advenisse manifestum est: sacris, lingua, oppidorum vocabulis, quæ cognominibus in Bætica distinguuntur.'

^u *Augustobrigenses*] Augustobriga Antonini, ab aliis hodie *Villar del Pedroso*, ad Tagum: ab aliis *Ponte del Arçobispo* esse existimatur.

^v *Ammienses*] Ptolem. II. 5. in Lusitania, Ἀμμία. Mss. Ἀμμάια. Nunc

Aranditani,^w Arabricenses,^x Balsenses,^y Cæsarobricenses, Caperenses, Caurenses,^z Colarni, Cibilitani,^a Concordienses,^b Elbocorii,^c Interannienses,^{16 d} Lancienses,^e Mirobri-genses, qui Celtici^f cognominantur: Medubricenses,^{17 g} qui Plumbarii: Ocelenses,^h qui et¹⁸ Lancienses: Turduli

//////////

Dalec. et Gronov. *Taxabricenses*; edd. vett. et Gronov. *Axabricenses*. Vet. Dalec. *Blacenses* pro *Balsenses*. Denique, cod. Dalec. et Cliffl. *Cæsarobrienses*. —16 Edd. vett. et Gronov. *Concordienses, qui et Boccori, Interausenses*. Cod. Dalec. et Cliffl. *Interansenses*. —17 *Medubrigenses* codd. Dalec. et Cliffl. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. —18 Hæc duo vocabula, qui

NOTÆ

Portulegre, in Lusitaniæ finibus inter Heluas et Tagum amnem: quo in oppido reperta inscriptio, M^VNICIP. AMMAI. hoc est, *Ammaitanum*, quod refert Gruterus, pag. 257. ex Schotti schedis.

^w *Aranditani*] 'Αραῶνδς Ptolemæo 11. 5. in Celticis Lusitanis, Arannin Antoninus, in itinere de Esuri Pacem Juliam, pro Arandi habet. Situs horum incertus, ut et proxime sequentium.

^x *Arabricenses*] Ab Arabriga Ptolemæi 11. 5. juxta Scalabim sita. Apud Gruter. inscriptio, pag. 162. ARABRIGENSES.

^y *Balsenses*] Hi ab oppido Balsa supra dicto: *Cæsarobricenses* ab oppido, ut patet, cognomine, sed incerti admodum situs: *Caperenses*, a Capara, cujus meminit in Lusitania Antoninus, itinere ab Emerita Cæsaraugustam. Ptolemæo 11. 5. Κάπαρα: nunc *Las ventas de Capara*, inter Alcantara et Coriam.

^z *Caurenses*] Horum oppidum Καύριον Ptolemæo 11. 5. in mediterraneis Lusitaniæ civitatibus: nunc *Coria*, in Castellæ nova: Colarnorum, Κόλαρνον. Apud Gruter. pag. 162. COLARNI.

^a *Cibilitani*] Apud Gruter. pag. 62. ΜΥΝΙCΙΠΙ. CIVILITAN.

^b *Concordienses*] Horum oppidum Κογκορδία, apud Ptolem. loc. cit. Nunc *Tomar* aiunt appellari.

^c *Elbocorii*] Ab oppido Elbocori. Vide Notas et Emend. num. 122.

^d *Interannienses*] Oppidum 'Ιντερανῆς. Vide Notas et Emendationes num. 123.

^e *Lancienses*] LANCIENSES, apud Gruter. p. 160. et 199. Apud Ptolem. 11. 5. Λαγκία ὁπιδάνα.

^f *Qui Celtici*] Ut ex cognomine a Mirobricensibus Turdulis, de quibus dictum est 11. 3. Celtici secernantur. Alii *Ciudad Rodrigo* esse volunt, urbem Castellæ veteris, in Portugaliæ confinio: Ambr. Morales locum esse ait, cui hodieque nomen est *Malabriga*, prope eam Rodericopolim.

^g *Medubricenses*] Medobrecam in Lusitania oppidum, prope montem Herminium, quo Medobrecenses confugerant, habet Hirtius in Comment. de Bello Alex. p. 217. Olim oppido nomen *Aramenha*: nunc jacet: rudera, teste Resendio, Antiq. apud Maruanum castrum visuntur, prope Amæam, quæ Portus alacer, ut diximus, appellatur. Plumbarii, a plumbo quod ibi effoditur, cognominati.

^h *Ocelenses*] 'Οκελλον Ptolemæo 11. 3. juxta Capara.

qui Barduli,ⁱ et Tapor.^j Lusitaniam cum Asturia et Gal-læcia¹⁹ patere longitudine DXL. M. passuum: latitudine DXXXVI.^k M. Agrippa prodidit. Omnes autem Hispaniæ, a duobus Pyrenæi promontoriis per maria, totius oræ circuitu passuum XXXIX. XXII. M.²⁰¹ colligere existimantur, ab aliis XXV. mill.^{21 m}

XXXVI. Ex adverso Celtiberiæ complures sunt insulæ, Cassiterides^a dictæ Græcis, a fertilitate plumbi: et e regione Arrotrebarum promontorii,^b Deorum sex,^c quas aliqui fortunatas appellavere. In ipso vero capite Bæticæ, ab ostio¹ freti^d pass. XXV. mill. Gadis, longa (ut Polybius scribit) XII. mill. lata III. mill. passuum. Abest a conti-

et, in cod. Dalec. non habentur.—19 Chiff. et *Gallicia*.—20 'Ita Ms. Reg. 1. In editione princeps, *XXXIX. XII*. Sic et Mss. Reg. 5. 6. Frnstra in recentioribus editionibus emendatum, *XXXIX. XXII*. Certe totius oræ cireuitu a promontorio Pyrenæo, *le Cap de Creus*, ad alterum promontorium inter urbes *Saint Sébastien* et *Fontarabie*, si sinuum anfractus numerentur, plus colligitur, quam *XXXIX. XXII. M. pass.*' Brotier. *XXXIX. M. duodecies* Vet. Dalec. *XXIX. M. XXII*. Chiff. Bipont. *vigesies novies centena, et viginti duo millia*.—21 Edd. vett. et Gronov. *XXVII. mill*. Vet. Dalec. Harduin. 1. 2. 3. et Franz. *XXVI. mill*. Bipont. *vigesies sexies centena millia*.

CAP. XXXVI. 1 *Bæticæ mox ab ostio* Vet. Dalec. Mox, pro *XXV. mill*. Gadis, quam lectionem firmannt codd. Harduin. et Dalec. *LXXV. mill*. Gadis ex-

NOTÆ

ⁱ Qui *Barduli*] Turduli Tarrac-nensem attingunt, ut dictum est III. 3. qua in provincia et Vardulos sive Bardulos Ptolemæus agnoscit II. 6.

^j *Tapor*] Gens est a Turdulis diversa. In libris omnibus, *Tapor*. At in inscriptione Gruteri, p. 162. nisi vitium marmorarii sit, cum Medubri-censibus TALORI junguntur.

^k *Latitudine DXXXVI.*] Latitudi-nis hæc mensura justo sane amplior videtur, ac longitudini ipsi fere par.

¹ *XXXIX. [XXIX.] XXII. M.*] Ita Mss. Reg. Colb. Chiff. &c. Hoc est, vigesies novies centena, et vigin-ti duo millia passuum.

^m *Ab aliis XXV. [XXVI.] Vige-sies sexies centena millia.*

^a *Cassiterides*] E regione Celtibe-

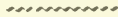
rorum, sive Celticorum Lusitaniæ, positas esse Cassiteridas insulas de-cem, unde *stannum*, quod *κασσίτερον* Græci vocant, ad nos adveleretur, communis veterum error fuit: quem et Ptolemæus sequitur, II. 6. Strabo lib. II. et III. alique. Caute admo-dum Herodotus, ejus verba recitat Eustathius in Dionys. vs. 563. pag. 81. negat sibi Cassiteridas esse no-tas: et merito sane: quod eæ nus-quam fuere. Fabulis Plinius ipse ac-cuset, XXXIV. 47.

^b *Arrotrebarum prom.*] Quod Celti-cum promontorium appellavit, cap. 34.

^c *Deorum sex*] Duæ Ptolemæo, II. 6. si tamen eædem.

^d *Ab ostio freti*] Gaditani.

nente^e proxima parte minus pedes DCC.² reliqua plus septem^f M. passuum. Ipsius spatium XV.^g M. passuum est. Habet oppidum civium Romanorum,^h quod appellaturⁱ Augusta urbs³ Julia Gaditana. Ab eo latere, quo Hispaniam spectat, passibus fere centum, altera insula^j est longa, passus M.^k lata, in qua prius oppidum Gadium fuit. Vocatur ab Ephoro et Philistide, Erythea : ⁴ a Timæo et Sileno, Aphrodisias : ^l ab indigenis, Junonis. Majorem^m Timæus Cotinusamⁿ apud eos vocitatum⁵ ait : nostri Tartesson^o appellant, Pœni Gadir,^p ita Punica lingua septem signifi-

hibent edd. ante Harduin.—2 Ita Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *passus DCC.* edd. vett. et Gronov. Mox, *passuum* deest ap. Gronov. Paulo post, *spatium XXV. M. pass.* Pintian.—3 *Augustana urbs* Vet. Dalec.—4 *Erythia* edd. ante Brotier. *Erythria* Vet. Dalec.—5 In cod. Reg. 1. *Potinusam a puteis vocitatum.* At Festo et Tzetzi Κοτινώσσα dicitur a κοτινωis, seu oleastris, oleisve sylcestribus. Brotier. *Putinussam a puteis, &c.* margo edd. Dalec. et Gronov. *Potinussam* Chiffi. Mox, Vet. Dalec. ait, *post Tyrii Tartesson appellavere.* Deinde : *Pœni Gadiram : nam Gadir Punica lingua sep-*

NOTÆ

^e *Abest a continente*] Vide Notas et Emend. num. 124.

^f *Reliqua plus septem*] Nempe septem millibus, et D. pass. ut dictum est II. 112.

^g *Ipsius spatium XV.*] Vide Notas et Emend. num. 125.

^h *Civium Rom.*] Gaditanum oppidum civitatis, jure donatum a Julio Cæsare, cum Hispaniam subegit, auctor est Dio, lib. XL. pag. 164. Inscriptio Gruteri, pag. 258. Gadibus reperta, MVN. AVG. GAD.

ⁱ *Quod appellatur*] Mss. Reg. et Colb. sincerius, *qui appellantur Augustani urbe Julia Gaditana.*

^j *Altera insula*] Ἐρύθεια Straboni, lib. III. pag. 167. a Gadium insula unius stadii, seu passuum CXXV. freto divulsa : nunc hausta mari, ut ne vestigium extet, ut Mariana prodit, Hist. Hisp. I. 21. pag. 39. Salazar tamen, de Antiq. Gadit. I. 4. vocari etiamnum *Isla de Leon* asseverat, ipse

patria Gaditanus.

^k *Longa, passus M.* [III. M.] Sincerius codd. Reg. *in longum mille passibus lata* : ut latitudo pæne par longitudini intelligatur : aut latitudinis certe mensura deest.

^l *Aphrodisias*] Ceu Veneri sacra. Stephanus : Ἀφροδισιάς, νῆσος ἡ πρότερον Ἐρύθεια, μεταξύ Ἰβηρίας καὶ Γαδείρων, inter Hispaniam et Gades.

^m *Majorem*] Hæc est, Gadium insulam, cui Erythia proxima fuit.

ⁿ *Cotinusam*] Ab oleastris, quos Græci κοτινωis vocant. Vide Notas et Emend. num. 126.

^o *Tartesson*] Sic Arrian. lib. II. de Exped. Alex. pag. 126.

^p *Pœni Gadir*] Quod ut Hispaniæ sepes, septumve, (id enim Hebræis etiam גָּדֵר Gheder est,) objecta marinis fluctibus esset. Hæc Solinus iisdem verbis, cap. 23. pag. 44. Hesychnus, pag. 207. Γάδαιρα, τὰ περιφράγματα, Φοίνικες.

cante. Erythea⁶ dicta est, quoniam Tyri Aborigines eorum^r orti ab Erythræo mari ferebantur. In hac Geryones^s habitasse a quibusdam existimantur, quorum armenta⁷ Hercules abduxerit. Sunt qui aliam^t esse eam, et contra Lusitaniam arbitrentur, eodemque nomine quondam ibi appellatam.

XXXVII. (XXIII.) Peracto ambitu Europæ, reddenda consummatio est, ne quid non in expedito sit, noscere volentibus. Longitudinem ejus Artemidorus atque Isidorus a Tanai usque Gades XXXI.^a XIV. M.¹ prodiderunt. Polybius latitudinem Europæ ab Italia ad Oceanum scripsit XI. L. mill.^b esse, etiam tum incomperta^c magnitudine

tem significat Baptista Egnatius Racem. cap. 15.—6 *Erythia* edd. ante Brotier. *Erythria* Vet. Dalec. Mox pro *Tyrii Aborigines*, quod habent Pintian. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Tyrii ab origine* exhibent edd. vett. et Gronov.—7 *Geryones habitasse . . . existimatur, cujus armenta* Gronov. et edd. vett.

CAP. XXXVII. 1 *Perperam in libris scriptis et editis LXXXII. XIV. M.* Emendandum fuit XXXII. ut recte monuit eruditus Riccioli, Geographia reform. pag. 84. Id patet ex ipso Plinio II. 112. Brotier. LXXXII. XIV. M. Chiffi. et Harduini omnes, cum edd. recentt. LXXIV. XIV. M. edd. vett.

NOTÆ

^a *Erythea*] De majore hactenus : numero de altera insula, quæ minor est.

^r *Aborigines eorum*] Hoc est, Pænorum conditores, ac velut parentes : sic enim Dionys. Halic. Aborigines interpretatur γενάρχας ἢ πρωτογόνους. Aborigines, ut Festus indicat, sunt proprie qui ab origine, seu patriis sedibus profecti, exterarum regiones occupaverunt. Origines eos appellare Sallustius videtur in Bello Jugurth. pag. 67. ubi de Phœnicibus : 'Urbes,' inquit, 'in ora maritima condidere : hæque brevi multum antæ, pars originibus suis præsidio, aliæ decori fuere.' Aborigines hoc Plinii loco, pro *ab origine*, primus restituit Pintianus. A Tyria classe Gadum oppidum conditum fuisse auctor est Velleius, lib. 1. p. 3.

^s *In hac Geryones*] Multitudinis

numero protulit Geryones, ob tres fratres : unde tricornioris Geryonis fabula apud poetas. Vide Notas et Emendat. num. 127. De ipsa re Pausanias consulendus, lib. 1. p. 67. et Mythologi omnes.

¹ *Sunt qui aliam*] Solinus hæc iisdem verbis, loc. cit. Pomponium Plinius modo signat, qui insulam, in qua Geryones habitarent, contra Lusitaniam posuit, Erythiamque item vocavit, III. 6.

^a XXXII. [LXXXII.] XIV.] Hoc est, bis et octuagies centena, et quatuordecim millia pass. Vide Notas et Emend. num. 128.

^b *Scripsit XI. L. mill.*] Ita libri omnes : hoc est, undecies centena et quinquaginta millia.

^c *Etiam tum incomperta*] Nunc autem cum est comperta diligentius, in-

ejus. Est autem ipsius Italiae (ut diximus) $\overline{\text{XI. XX.}}$ ^{2 d} M. ad Alpes. Unde per Lugdunum ad portum Morinorum Britannicum, qua videtur mensuram agere Polybius, $\overline{\text{XIII. M. XVIII.}}$ ^{3 e} Sed certior mensura ac longior ad occasum Solis æstivi ostiumque Rheni per castra legionum Germaniæ ab iisdem dirigitur Alpibus, $\overline{\text{XV. XLIII.}}$ ^{4 f} M. passuum. Hinc deinde Africa atque Asia dicentur.

ante Harduinum.—2 Edd. vett. et Gronov. *XII. XX.* Vet. Dalec. *XI. C. LXVIII.*—3 Gronov. et edd. vett. *XI. M. LXVIII.* Mox, *mensura CCC. longior* Salmant.—4 Edd. vett. et Gronov. *XII. XLIII.* Vide Not. Var.

NOTÆ

quit, magnitudo terrarum, est ipsius Italiae longitudo, $\overline{\text{XI. XX.}}$ mox Galliae, $\overline{\text{XI. L.}}$

^d *Ut diximus, $\overline{\text{XI. XX.}}$*] Hoc est, undecies centena et viginti millia pass. Vide Notas et Emendationes num. 129.

^e *$\overline{\text{XIII. M. XVIII.}}$*] Ita libri omnes Mss. editique ante Frobenium, qui *$\overline{\text{XI. M. LXVIII.}}$* nullo auctore suffragante, reposuit.

^f *$\overline{\text{XV. XLIII.}}$*] Quindecies centena. Prius *$\overline{\text{XII.}}$* hoc est, *duodecies*, legebatur.

NOTÆ ET EMENDATIONES

AD LIBRUM IV.

NATURALIS HISTORIÆ

C. PLINII SECUNDI.

1. CAP. I. *Præter minores sinus XIX. XXV. M. passuum*] Prior numerus sinuum est minorum, quos auctor hic negat a se numerari: sequens vero, millium passuum, quæ universa ipsius tertii sinus adnavigatio colligat. Martianus enim, lib. vi. cap. de Tertio Sinu Europæ, pag. 209. ex hoc Plinii loco: 'Tertius hic,' inquit, 'sinus Europæ sinus habet decem et novem, provinciasque complures.' Cui quidem sententiæ, præter conditivos codices, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. res ipsa per se suffragatur: totidem enim tertius hic major Europæ sinus complectitur, uti ex Plinio ipso intelligimus: quorum hæc nomina: Ambracius, Ionius, sive Lencadius, Corinthiacus, Crissæus, Cyllenius, Cyparissius, Asinæus, Coronæus, Laconicus, Ægilodes, Gytheates, Saronicus, Opuntinus, Pagasicus, Macedonicus, Mecerbæus, Melas, Gasthenes, Thermæus. Quibus addere et Strymonicum possis, de quo cap. 17. ut sint omnino XX. qui numerus in Chiff. cod. legitur.

2. Ibid. *D. passuum faucibus*] Martianus, qui hæc transcripsit, *angustis faucibus* indefinite scripsit. Angus-

tiarum spatium, quo libri hactenus editi caruerunt, restituimus ex R. 2. aliisque codicibus Mss. quibus subscribit Strab. lib. vii. p. 324. ostium Ambracii sinus affirmans haud multo amplius patere stadiis quaternis, quæ passus omnino quingentos efficiunt.

3. CAP. II. *Achelous e Pindo fluens, atque Acarnaniam ab Ætolia dirimens*] Solinus, Plinii alioqui exscriptor perpetuus, ab auctore suo imprudenter descivit, dum hæc prodidit, cap. 7. p. 22. 'Acarnania Aracyntho eminet: hanc ab Ætolia Pindus dividit, qui Achelonum parit.' Scribendum enim fuit, si studuit veritati: 'Hanc ab Ætolia Achelous dividit, quem Pindus parit.' Locum hunc Solini Salmasius intactum prætermisit.

4. CAP. III. *Cujus a tergo Chalcis mons, et Taphiasus*] Sic emendamus, secuti vestigia codicum R. 1. 2. Colb. 1. 2. et Paris. quibus suffragatur Eustathius in Dionys. vs. 496. p. 70. ubi *Chalcis* nomen esse montis apparet. Καλχίς, inquit, (lege Χαλχίς, ex eodem Eustathio, in Iliad. B. p. 279.) ὅρος ἐστὶν Αἰτωλίας, ἀφ' ἧς ὁ Ἀχελῶς ἔρπει. Vide etiam Strabonem lib. x. p. 451. et 460. Fuit et montis radi-

cibus apposita cognominis civitas, cujus Stephanns meminit: Ptolemæus item, III. 15. in oppidis Ætoliæ mediterraneis: et Strab. lib. IX. 427. ubi de Ætolia: Αὐτοῦ δὲ καὶ ἡ Χαλχίς, ἥς μέμνηται καὶ ὁ ποιητής, ἐν τῷ Αἰτωλικῷ καταλόγῳ, . . . αὐτοῦ δὲ καὶ ὁ Ταφίασος λόφος, κ. τ. λ. Eadem ex re ipsa Ἵποχαλκίς appellata ab Hesychio, διὰ τὸ κείσθαι ὑπὸ τὸ ὄρος. Libri prius editi: *cujus a tergo Chalcis, et mons est Taphiassus.*

5. Ibid. *Halicyrna*] In libris hactenus editis *Halyssarna*, quam in hoc tractu veterum nemo agnovit. Nos ex Stephano, qui Strabonem sequi se profitetur, *Halicyrna* rescripsimus. Ἀλίκυρνα, inquit, κῶμη Ἀκαρνανίας Στράβων· ὁ οἰκῆτωρ Ἀλικυρναῖος. Acarnaniæ autem, non Ætoliæ, dici oppidum ne quis miretur: nulla enim alia Græciæ provincia est tam incertis notata limitibus: modo pressa angustius; modo laxius diffusa, ut sunt fere regnorum fata.

6. CAP. IV. *Æanthe*] Scylax, p. 14. Μετὰ δὲ Αἰτωλοὺς Λοκροὶ εἰσιν ἔθνος, ἐν οἷς εἰσιν Ὅζοι καλούμενοι. Καὶ πόλεις αἷδε· Εὐανθίς, Ἀμφισσα. *Æanthe*m, Οἰάνθην, voluit dicere. Sic Ptolemæum emendabis, apud quem III. 15. Εὐανθία pro Οἰάνθη legitur.

7. Ibid. *Bulensibus*] Bullienses et Bulenses eodem esse falso credidit Hermolans Barbarus: cum Bulenses signati nunc a Plinio, a Bulide sive Bulia fiant, Phocidis oppido, ut diximus; Bullienses, quorum Cicero meminit in *Pison*. gens sit circa Dyrhachium Apolloniamque, quos libro superiore Plin. cap. 26. Straboque Bulliones nominarunt: Bullidenses, sive Bullienses Cæsar.

8. Ibid. *Tithrone, Tritea*] *Tithrone* maluimus, quam *Trichone* scribere. Est enim *Τριχώνιον*, non Locridis, sed Ætoliæ oppidum, Stephano, et Pausaniæ lib. II. p. 155. Locrorum contra *Τιθρώνιον*, apud eundem lib. X. p. 677. a *Drymæa* stadiis omnino viginti

dissitum. *Τιθρώνιον* Herodoto dicitur, lib. VIII. p. 473. n. 33. et cum *Tritenis* copulat, quos *Τριτέας* vocat: *Τριταιέας* Thucydides, cum *Æanthenis*, lib. III. p. 240. In *Notitia Eccles.* p. 23. Provinciae *Helladis Achaïæ*, hæc sedes assignantur: Ἀμφισσα, Τιθώρα, Ἀμβρυσος, Ἀντικύρα. Hæc sane *Τιθώρα Tithrone* Pliniana est. In Mss. et in edit. *Parm.* locus hic insigniter vitiatu legitur: *Tricone, Tricorymbus, Myrænaque regio.* Est autem, ut id obiter dicamus, quoniam nunc primum mentio ejus occurrit, *Notitia* hæc Ecclesiastica opus Hieroclis, Grammatici, cui nomen ille fecit, *Συνέκδημος Ἱεροκλέους Γραμματικοῦ*, uti intelligimus ex *Constantino Porphyrogenneta*, *Thematum* II. 1. Μαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγῳ καὶ Ἱεροκλῆς ὁ Γραμματικὸς, ὁ γράψας τὸν *Συνέκδημον*, τὸ τῶν Δολόγκων ἔθνος τῇ Θράκῃ συναριθμούμενον, λέγων οὕτως· Εἰσὶν αἱ πᾶσαι ἐπαρχίαι καὶ πόλεις, αἱ ὑπὸ τὸν βασιλέα τῶν Ῥωμαίων διοκούμεναι τὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπαρχία μὲν ξδ'. πόλεις δὲ πλέ. Quæ verba totidem plane syllabis huic *Notitiæ* præfiguntur in Ms. nostro.' *Ed. sec.*

9. Ibid. *Ambrysus*] Huic oppido et *Cyparissi* prius nomen fuisse, auctores sunt *Pausanias*, et *Stephanns*, a nobis laudati: quibus et *Dicæarchum* adjungimus eo carmine, cujus mendum obiter sanare operæ pretium fuerit. Sic enim ille in *descript.* Græciæ, p. 166. Ἐν τῇ μεσογείᾳ δ' ἐστὶ Κυπάρισσος πόλις. Λάρισσά τε· μετ' αὐτὴν δ' Ἀδλίς· ἡ Βοιωτία, κ. τ. λ. Sic lego: Κρίσσα τε· μετ' αὐτὴν Δαυλίς, κ. τ. λ.

10. CAP. V. *Angusta cervice Peloponnesum contineat Hellas*] Barbarus imprudenter, ut *Pelicerius* admonet in *Notis* Mss. contingat hoc loco reposuit, cum antea in impressis libris, et nunc ubique in Mss. R. 2. 1. Colb. 1. 2. et *Paris.* contineat legeretur. Quominus, inquit *Plinius*, totus abruptus a Græcia *Peloponnesi* trac-

tus recedat, ac dividatur, angusta illa cervice terrarum, quasi tenui vinculo tenetur, ac retinetur. Sic 'angusto tramite Helladi Peleponneson annecti' Mela dixit, II. 3. p. 31.

11. CAP. VI. *In Achaia IX. montium Scioëssa notissimus*] Solinus cap. 7. p. 22. 'Propter oppidum Patras,' inquit, 'Scioëssa locus novem collium opacitate umbrosus.' Male Plinium Solinus intellexit. Neque enim Scioëssam locum esse voluit, qui montes haberet novem: sed e novem Achaiae montibus Scioëssam esse notissimum. Sic ipse Plinius paulo post cap. seq. Messeniam regionem ait esse duodeviginti montium.

12. Ibid. *Alpheus navigatur sex passuum millibus, prope oppida Aulona, et Leprion*] Parm. edit. *Alpheus navigatur prope sex oppida.* At oppida duo tantum enumerantur. Dalecampius, *navigatur in oppida*: at Mss. reclamant, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiffl. et vet. Dalec. in quibus legitur, *navigatur VI. prope oppida.* Non videre priores scilicet, numero solo annotato, millia passuum significari in exemplaribus manu exaratis: in quibus hæ voculæ, *mill. pass.* nusquam fere occurrunt, sed subintelliguntur.

13. Ibid. *Platanodes*] Ita Mss. omnes, et Parm. edit. *Platanistus* nobis obtrusit Hermolaus, pro voce legitima Πλατανώδης, quæ et apud Strabonem extat, lib. VIII. p. 348. etsi mendose ibi Πλαταμώδης nunc legitur. *Platanistus* autem, Πλατανιστοῦς, sive Μάκυστος, (habet enim geminam hanc appellationem apud eundem Strabonem, p. 345.) regio intus est, oppidumque desertum, non in ora, sicuti præsens locus sibi exigit, promontorium.

14. CAP. VII. *Arene*] Stephanns Plinio suffragatur: geminam enim Arenen distinguit: Messeniacam alteram, alteram Triphyliaæ regionis. Ἀρήναι δύο πόλεις, Μεσσηνίας καὶ Τριφυλίας. Messeniacam Plinius modo ap-

pellat: Homerus Triphyliaeam, Iliad. B. 591. Οἱ δὲ Πύλον τ' ἐνέμοντο, καὶ Ἀρήνην ἐρατεινήν. Strabo nihilominus Ἐρανὰ hanc Messeniacam mavult appellari: Arenenque, quod nomen sit Pyliorum oppidi ab Homero proxime citati, male putasse quosdam hanc prius vocatam, non uno in loco testatur, lib. VIII. p. 348. et 361.

15. Ibid. *Ptelcon, Thryon, Dorion, Zancle, variis quæque clara temporibus*] Constans hæc est consentiensque librorum omnium manu exaratorum, impressorumque lectio, quam vel leviter movere nullo suffragante codice religio est. Arridebat alioqui mihi meum commentum, quod deinde placuisse Hermolao animadverti: existimabam scilicet legi commode ita posse, quoniam de Zancle Messeniæ oppido ceteri scriptores silent, *Ptelcon, Thryon, Dorion, Thamyræ vatis clara temporibus*: Homerus enim favere conjecturæ admodum videtur, Iliad. B. 594. Καὶ Πτελεδὺν, καὶ Ἑλος, καὶ Δώριον· ἔνθα τε Μοῦσαι Ἀντόμεναι Θάμυριν τὸν Ὀρχίκα παῦσαν ἀοιδῆς. Hunc Thamyræ Plutarchus vocat, advers. Epicur. p. 1093. Θάμυριν Apollodorus lib. I. de Diis, p. XI. Hunc Musæ cantu superatum et oculis et arte privarunt. Rem totam, et simul Homeri locum Statius expressit, Theb. IX. 181. 'Quos Helos, et Pteleon, Getico quos flebile vati Dorion: hic fretus doctas anteire canendo Aonidas, multos Thamyræ damnatus in annos Ore simul, citharaque,' &c. Lucanus similiter, VI. 352. 'Pteleosque et Dorion ira flebile Peridrum.' Pelicerius in notis Mss. pro *Zancle*, quondam supponit. Nos exemplarium vestigia religiose secuti Zanclem retinemus: atque ut Messenios Siciliae a Messeniis Græciæ ortos esse omnes confitentur, sic eorundem Siculorum oppidum Zanclem ab oppido Messeniæ Græcæ cognomine traxisse appellationem credimus: quæ quidem Græca Zancle, ceteraque quæ hic

recensentur, deserta tunc loca, ac fere tantummodo nomina, floruisse olim omnia dicuntur, claraque fuisse, non eodem tamen simul tempore, ut fit, sed deinceps, atque alia ex aliis.

16. CAP. VIII. *Anthane*] In Mss. et edit. Parm. *Antianc. Anthia* ego anteposuerim, ex Homero, *Iliad.* I. 150. quem sequi inprimis Plinius videtur: *Καρδαμύλην, Ἐνὸππην τε, καὶ Ἴρην ποιήσαν, Φηράς τε ζαθέας, ἥδ' Ἀνθειαν Βαθύλειμον, κ. τ. λ.* Quanquam Stephano Ἀνθάνα quoque, sive Ἀνθήνη, πόλις Λακωνικὴ dicitur, et Harpocrationi, pag. 28. Ἀνθήνη, πόλις τῆς Λακωνικῆς. Thucyd. quoque, prope Thyream Ἀνθήνη est, lib. v. pag. 573. Sed *Anthiam* habet Solinus Plinii similia, cap. 7. pag. 22.

17. Ibid. *Sinus Ægilodes*] Ita totidem plane apicibus Mss. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. aliique. Ab Ægila, Laconicæ pago, videtur id nomen factum ei sinus Laconici intimo recessui. Meminit ejus loci Pausanias, in *Messen.* lib. iv. pag. 247. Ἔστι καὶ Ἀἴγιλα τῆς Λακωνικῆς, ἔνθα ἱερὸν Ἰδρυταίῳ ἄγιον Δημητρός. Non placet Pelicerii conjectura in notis Mss. *Helodes* legentis, ex Strab. lib. viii. pag. 343. a vicina Spartæ ora palustri.

18. CAP. IX. *Alias Inachium*] Argos Inachium, sive Dipsium, diversum ab Argo Hippiο paulo antea citato, perperam credidisse Plinium, Pintianus existimavit, et eum secutus Pelicerius in notis Mss. cum Straboni, lib. viii. pag. 369. et 370. tria hæc ejusdem Argi nomina fuerint: Inachium sane ab amne Inacho non longe fluente, ut Plinius antea admonuit, est appellatum. A *siti, δίψα*, hoc est, desiderio, translatione poetica, ob agri amoenitatem, ut auctor est ibidem Strabo, nomen alterum invenit: vel ab aquarum penuria, ut quosdam existimasse videbimus vii. 57. cum sit irrigua maxime regio, et ἔνυδρος. Quod vero illud proxime antea Plinius jam obiter appellavit,

in causa fuere amnes ii duo, Inachus et Erasinus, qui Argivum agrum perlabuntur, de quibus cum ageret, circumiri ambobus Argos significavit: nunc vero oppidorum singulorum seriem ordinemque contexens, iterum illud ipsum Argos appellat, variaque ejus nomina repræsentat. Quanquam si diversum istud a priore Argos statuere quis velit, Stephanum sententiæ suæ suffragatorem is et auctorem forte non pœnitendum habuerit: nam præter Hippium Argos, quod et Dipsion vocat, aliud prope Træzenem agnoscit, sextum ejus nominis, ἔκτη, κατὰ Τροϊζήνα.

19. Ibid. *Portus Schænitas*] Secuti sumus vestigia veterum codicum, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. et Tolet. in quibus *Portus Chænitas* legitur, Melamque ipsum, ii. 3. pag. 34. cuius hæc verba: 'Portus Saronicus, et Schœnitas, et Pogonius.' Πώγων Græcis Latinisque omnibus portus Træzeniorum est. Quod vero in libris nunc editis, *Portus Cænites* legitur, factum id Hermolai emendatione, a Cænis oppido, quod prope Tænarum Ptolemæo Pausaniæque memoratum procul ab hoc tractu abest, et Laconici sinus est, non Argolici, in quo describendo versamur. Neque tamen portus hic Schænitas, in ipso aditu Saronici sinus positus, cum altero fere cognomine, Schœnnite scilicet, confundi debet, quod a Pintiano factitatum est: cum is in intimo ejusdem sinus recessu prope isthmum jaceat, ut dicturi sumus cap. 11.

20. Ibid. *Tot sinus Peloponnesi oram lancinant*] Mela ii. 3. pag. 34. 'Peloponnesi oram sinus et promontoria lacerant,' &c. Hæc Plinii verba ita Solinus accepit cap. 7. pag. 22. perinde ac si totidem sinus existimasset Peloponnesum alluere, quot annorum proxime ante dixit esse Isthmicos ludos, nempe quinque: et ab eo numero sinuum quinquennales ludos institutos. Ridicule. Recensiti enim

haectenus sunt sinus omnino decem, qui oram Peloponnesi subeant: Corinthiacus, Cyllenius, Cyparissius, Asinæus, Coronæus, Laconicus, Ægilodes, Gytheates, Argolicus, Saronicus.

21. CAP. X. *Tegea*] Quæ Plutarcho, ut vidimus, Τεγέα dicitur, et Pansaniæ quoque, lib. viii. pag. 458. et Ptolem. iii. 16. ut eadem sit plane cum Tene Arcadica, nulla satis idonea argumenta suadent: etsi Vossius in Melam, pag. 148. sæpe Teneatas dici asseveret, qui Tegeatæ dici deberent. 'Tene sive Tenea Arcadiæ a Cicerone memoratur, Epist. ad Attic. vi. 2. pag. 171. 'Lepreon Arcadiæ, Tene, Aliphera, Tritia.'

22. Ibid. *Gortyna, Bucolium*] In libris haectenus editis, *Catina, Bocalium*. In Mss. Reg. 1. 2. Paris. et vet. Dalec. *Cartina*. In Reg. 2. et Chiff. *Bucolium*. Pro *Cartina*, *Gortyn* reposuit ex Pausania Hermolaus. Is enim auctor est a Gortyne Stympiali F. ad amnem Gortynium in Arcadia Γόρτυνα πόλιν conditam fuisse, lib. viii. pag. 460. Nos *Gortyna* malimus, tum ex veteris scripturæ vestigiis, tum ex illo Rhiani poëtæ, apud Stephanum, verbo Μέλαινα. Γόρτυναν, 'Ηραίας τε, πολυδρόμους τε Μελαίνας. *Bucolium* similiter amplexi sumus, admoniti a Thucydide, qui sub finem lib. iv. pag. 342. Βουκολίωρα juxta Mantineam locat.

23. Ibid. *Thelpusa*] Sive *Thalpusa* legatur, perinde est. Nam Stephanus, Θάλπουσα, inquit, πόλις τῆς Ἀρκάδας Ὀρχομενοῦ. Et in Notitia Eccles. Provinciæ Achaïæ, p. 23. Τέγεια, Θάρπουσα, Μαντίνα, pro Θάλπουσα, Μαντίνα. Hanc ipsam esse arbitror, quam Androtion apud Stephan. pag. 229. Δελφουσίαν πόλιν Ἀρκάδας vocat, Pausaniæ lib. viii. pag. 464. Θέλπουσα. In nummis, ΘΕΛΠΟΤΙΩΝ.

24. Ibid. *Pallene*] Ita rescriptimus, tum ope codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. et Chiff. tum ad-

monitu Scholiastæ Apollonii, ad Argon. i. 177. qui Pellenen quidem Achaïæ, de qua cap. 6. Arcadiæ vero Pallenen dici, recte animadvertit: 'Ἡ Ἀχαϊκὴ Πελλήνη, διὰ τοῦ ε' ἡ δὲ ἑτέρα ἡ τῆς Ἀρκάδας διὰ τοῦ α γράφεται, Παλλήνη.

25. Ibid. *Ladon, e paludibus Phenei*] Ab Hermolao Barbaro Pheneus hic pro Arcadico anne agnoscitur: nobis cum Pelicerio in notis Mss. atque adeo cum Plinio ipso, qui paulo ante Pheneum vocavit, oppidum est. Fluit, inquit Plinius, ex paludibus quæ sunt circa Pheneum Ladon: Erimanthus vero, ex monte Erymantho. Est, inquam, oppidum Pheneum, sive lacus, ex Ovidio, apud quem legimus, Met. xv. 332. 'Est lacus Arcadiæ, Pheneum dixere priores, Ambiguus suspectus aquis, quas nocte timeto: Nocte nocent potæ: sine noxa luce bibuntur.' De paludibus circa Pheneum, Strabo lib. viii. pag. 389. E palude Pheneatici agri fluere Ladonem scribit Pausan. lib. viii. p. 486.

26. Ibid. *Ladon . . . Erymanthus . . . in Alpheum defluentes*] Ita Frobenius scripsit, cum ante eum *defluens* legeretur, tum in Mss. codd. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiff. vet. Dalec. &c. tum in editionibus Parm. Venet. aliisque: ut de solo Erymantho affirmari videatur, in Alpheum delabi. Frobenio tamen Pausaniam astipulari non semel intellexi, et lib. viii. p. 496. et lib. v. pag. 298. ubi Ladonem simul et Erymanthum defluere disertis verbis asseverat.

27. Ibid. *Purocata*] Antea *Pareata* mendose legebatur. Παρώρεια sive Παρωράια, urbs est Arcadiæ, apud Stephanum, et Pausan. lib. viii. pag. 512. cujus incolæ Nicolao Damasceno, apud eundem Stephan. et Herod. lib. iv. n. 148. Παρωρέται appellantur: rursumque Herod. lib. viii. pag. 486. n. 73. Παρωρέται. *Pareata* in The-sauro Ortelii deinceps expungendi.

28. Ibid. *Ad oppidum Ægium Corinthiaci sinus*] Ita rescribi a nobis oportere, non ut prius legebatur, *ad oppidum Lechæum*, tum Mss. suaseret, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiff. et quos Pintianus vidit: tum etiam Strabo, qui hæc totidem verbis Græce, lib. viii. pag. 335. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ Νότου πρὸς τὸν Ἀρκτον, ὅ ἐστι τὸ ἀπὸ Μαλεῶν δι' Ἀρκადίας εἰς Αἰγίον. *A meridie versus septentriones, a Maleæ promontorio per Arcadiam, usque ad Ægium*: Tum vero denique, id quod longe validissimum est, res ipsa clamat ita legendum esse: cum a Maleæ promontorio ad Lechæum oppidum in Isthmo fere positum vix Peloponnesi dimidia latitudo colligi possit: eadem ab eo promontorio ad Ægium, in fancibus fere Corinthiaci sinus, sit maxima. Quod vero ad hanc latitudinis mensuram attinet, admonitu codicum proxime laudatorum, CLXXX. rescripsimus, sive CXC. cum prius perperam legeretur, CLX. Quanquam et in numero nostro denarii fortassis nota redundat: cum id intervallum Strabo loc. cit. esse asseveret stadiorum mille et cccc. quæ passuum millia efficiunt omnino CLXXV.

29. CAP. XI. *Oppida: Sidus, Cremmyon*] Salmasius in Solin. pag. 142. Siduntem expungit: 'Sidus enim,' inquit, 'ibi non est.' At est profectum in vetustis exemplaribus, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. in quibus legitur, corrupte quidem, sed ita nihilominus, ut vestigia appareant non obscura sinceræ lectionis: *Oppida duoscremmyon*. Est etiam apud Scylacem, pag. 20. Ἔστι δὲ καὶ ἕξ τοῦ ἰσθμοῦ χώρα Κορινθίους, καὶ τεῖχος Σιδούς, καὶ ἕτερον τεῖχος Κρεμμύων. Quid potuit excogitari quod descriptioni Plinianæ apposite magis congrueret? Stephano quoque, Σιδούς Μεγαρίδος ἐπίκειον dicitur.

30. Ibid. *Scironia saxa VI. mill. longitudine*] Ita cum Solino cap. 7. p. 23.

reponimus, ex fide codicum Reg. 1. 2. Colbert. 1. 2. Paris. et Chiff. Martianus, lib. vi. pag. 210. corrupte pro VI. habet XXVI. In libris hactenus editis, III. mill. prioris videlicet numeri nota u, in II. seu binarium divulsa.

31. Ibid. *Quinque millia passuum muro*] Astipulatur Strabo, lib. ix. pag. 395. qui de his muris agens Piræo Athenas jungentibus, XL. stadium, inquit, est eorum longitudo: ταῦτα δ' ἦν μακρὰ τεῖχη, τετταράκοντα σταδίων τὸ μήκος. Martianus quoque, lib. vi. pag. 210. agnovit quinque millia: etsi mensuram hanc intervalli a Piræo Athenas, perperam ille tribuerit saxorum Scironiorum latitudini.

32. Ibid. *Callirhoë Enneacrunos*] Hæc divulsa perperam a se invicem vocabula in libris ad hunc diem editis leguntur, *Callirhoë, Enneacrunos*: cum sit tamen geminum illud fontis nomen, a scaturiginibus novem *Enneacrunos* appellati. Neque enim Solinum moror, plenum nugarum scriptorem, nec satis solertem Plinii siminiam, qui cum hæc transcriberet, duos putavit, cap. 7. pag. 23. 'Callirhoën,' inquit, 'fontem stupent: nec ideo Cruneson fontem alterum nullæ rei memorant.' Magis Suidam audio, pag. 907. Ἐννεάκρουνον, κρήνη τις Ἀθήνησι, Καλλιρρόη καλουμένη πρότερον. Placidumque Lactantium, in Statii Theb. xii. 629. p. 422. 'Callirhoë, fons novem capitibus means.' Immo et duodenis: unde et δωδεκάκρουνος ab aliis est appellatus. Suidas ipse testis, verbo Δωδεκάκρουνος, κρήνη, inquit, Ἀθήνησιν, ἣν Θουκυδίδης ἐννεάκρουνον. Quod iterum repetit, in Ἐννεάκρουνος. Hescychius quoque: et Tzetzes Chiliad. viii. Hist. 154. vs. 259. longe disertius: Ἡ Καλλιρρόη τις ρηνὴς τυγχάνει ταῖς Ἀθήναις, Ἡπὲρ καὶ ἐννεάκρουνος τὸ πρῶν ἐκαλεῖτο Ἐγὼ δὲ Δωδεκάκρουνον οὕτως εἰρήκειν στόμα, Καθὼς τοῖς πάλοι.

33. Ibid. *Brilessus, Ægialeus, Icarius*] Solinus quoque cap. 7. p. 23. *Ægialeum*, et *Icarium*, nominat. Sunt qui *Ægileum* malint. Sunt sane apud Steph. *Αἰγίλια* et *Ἰκαρία*, inter Atticæ pagos: a quibus vicinorum montium derivari appellatio potuit. Si quid conjecturæ indulgendum est, legi etiam forsitan possit, pro *Ægialeus, Encaleus*. Nam Tzetzes *Chiliad.* 1. vs. 978. *Ἐγκάλεον ὕρος* Atticæ montem laudat, e regione Salaminis insulæ positum. Sed indico tantum, non iudico.

34. Ibid. *Locus Ilissos*] Sic Mss. omnes, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiffli. et quos Pintianus vidit, Tolet. et Salmant. Parmensis editio corrupte, *lacus Selinos*: nec minus vitiose *Barbarus amnis Ilissos* reposuit. *Ilissos* Atticæ oppidi nomen fuit, teste Stephano, unde Musæ *Ilissides* cognominatæ: *Ἰλισσός, πόλις τῆς Ἀττικῆς, ἐν ᾗ τιμῶνται αἱ Μοῦσαι Ἰλισσίδες*. Est tamen in eadem Attica et *Εἰλισσός* amnis, cuius in ripa ara fuit Musarum *Ilissiadum*, teste Pausan. lib. 1. p. 33. *Dionysio* item, vs. 424. Strab. lib. 1x. p. 400. aliisque: unde et amni et finitimo oppido communis esse ea appellatio potuit. Sic enim Suidas admonet: *Ἰλισσός, ὄνομα τόπου, καὶ ποταμοῦ*.

35. Ibid. *Thoricos promontorium*] In libris hactenus impressis, *Doricum promontorium*. In Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. et Chiffli. *Doriscos*. Nos intrepide *Thoricos* rescribimus: tum quia Dorisci Atticæ promontorii, locive, nulla usquam se mentio adhuc obtulit: Thorici vero oppidi, populive post Sanium promontorium meminere complures: Strab. lib. 1x. p. 398. *Σούνιον* εἶτα *Θόρικος* εἶτα *Ποταμὸς δῆμος*, κ. τ. λ. quem Græci scriptoris locum Plinium modo credas exscripsisse. Stephanus quoque, *Θόρικος δῆμος τῆς Ἀκαμαντίδος φυλῆς*. Mela denique, 11. 3. p. 33. *Thoricos et Brauronia*,

olim urbes, jam tantum nomina.' De Dorisco Thraciæ Plinius libri hujus cap. 18. de Thorico vero in gemmis, xxxvii. 18. 'in loco qui Thoricos vocatur.'

36. CAP. XII. *Hadylius*] *Ἀδύλιος*, ut diximus, Dorica dialecto pro *Ἠδύλιος*. Sic enim reponendum censuimus, cum prius corrupte legeretur, *Adylisus*. *Hadylii* certe montis, sive *Hedylii*, meminere complures: Harpocration, p. 137. ex Demosthene, et Theopompo: *Ἠδύλειον ὕρος ἐν Βοιωτίᾳ, ὡς καὶ Θεόπομπος*, κ. τ. λ. Suidas, p. 1169. *Ἠδύλειον ὕρος, ὅπερ ἐστὶν ἐν Βοιωτίᾳ*.

37. Ibid. *Larymna et Anchoa*] Ita reposuimus, tum ex vestigiis codicum R. 1. et Paris. tum ex re ipsa situque oppidorum, juxta Cephissum amnem, quorum nomina *Λάρυμναν* et *Ἀγχόην* Strabo refert, lib. 1x. p. 406. ubi Cephissus exit in mare. *Larymna* enim ibi geminam distinguit: Locridis alteram, de qua postea Plinius, alteram *Bæotiae*. *Lamia* autem et *Anichia* (sic enim libri hactenus editi præ se ferunt) nec Græcorum ulli, nec Latinis scriptoribus memorantur: etsi iis nominibus Thesaurum suum Ortelius locupletarit. Paulo superius *Hyle* pro *Hilæ* etiam rescripsimus, cum Homero et Strabone.

38. Ibid. *Acraphia*] In libris impressis *Grephis*. In Mss. R. 1. 2. &c. *Graphis*. Sylburgius in Pausan. et cum secutus Ortelius *Cirphis*, quæ Straboni *Κίρφης*, lib. 1x. p. 416. Phocidis urbs mediterranea, juxta Delphos: perperam ut appareat. Nos indubitata conjectura *Acraphia*, cum Stephano reposuimus: *Ἀκραφία*, inquit, *πόλις Βοιωτίας*· οἱ δὲ *Ἀκραφίον*, κ. τ. λ. Pausan. lib. 1x. *Ἀκραφίον* dicitur: Ptolemæo 111. 15. in oppidis Bæotiae mediterraneis, *Ἀκριφία*, pro *Ἀκραφία*. Straboni, *Ἀκραφίαι*, lib. 1x. p. 410. quas cum Coronea, Onchesto, Haliartoque copulat. Denique *Ἀκραφίη πόλις* Herod. lib. viii.

p. 507. n. 125. haud procul palude Copaide.

39. Ibid. *Hilesion*] Εἰλέσιον, cui ab ἔλος, hoc est, a palude circumjacente factum nomen esse Strabo testatur, lib. ix. p. 406. Meminit ejus oppidi Homerus, Iliad. B. 499. Nonnus quoque, Dionys. lib. xiiii. pag. 354. cum Scolo, Thisbe, ceterisque, quæ hic appellantur : Εἰλέσιον, καὶ Σκῶλον, ἀλικρηπίδα τε Θιάβην, κ. τ. λ. Quibus addncti testimoniiis *Hilesion* hoc loco scriptissimus, cum prius *Hyreseon* legeretur, quæ vox nihili est.

40. CAP. XIV. *Græcus*, a quo *Græcia*: ibi *Hellen*, a quo *Hellenes*] Haud obscure innuit Græcorum nomen, quam Hellenum, esse aliquanto antiquius. Consentientem habet Apollodorum de Diis lib. i. p. 27. "Ἐλλην μὲν, inquit, ἀφ' αὐτοῦ, τοὺς καλουμένους Γραικοὺς, προσηγόρευσεν Ἑλληνας. Ubi interpret Latinus: *Hellen de se Hellenas, qui postea Græci vocati sunt, nominavit.* Dehuit sic potius reddere, qui prius Græci vocabantur. Hoc Tapaq. Faber, qui versionem recensuit, prætermisit. Quod porro ad vocem Γραικὸς attinet, Hesychius Παῖκος prius dictum opinatur, mox a Romanis addita litera Græcos nuncupatos: Παῖκος, inquit, Ἑλλην. Ῥωμαῖοι δὲ τὸ γ προσθέντες, Γραικὸν φασι.

41. Ibid. *Oppida celebria, Hellas, Halos, Lamia, Phthia, Arne*] Ita libri omnes, tum impressi, tum manu exarati. Palmerius tamen in Exercitationibus, pag. 321. *Hallos, Halos*, legi oportere omni ope contendit, non *Hellas, Halos*. At præter consensum exemplarium, perspicua res est ea nunc oppida commemorari a Plinio, quæ Homerus ipse belli Trojani tempore clarnisse scribit: e quibus *Hellas, Halos, Phthia*, locum præcipuum obtinent: Nam Iliad. B. 683. Οἷ θ' Ἄλον, οἷ τ' Ἀλόπην, οἷ τε Τρηχῖνα νέμοντο, οἷ τ' εἶχον Φθίην, ἦδ' Ἑλλάδα καλλυγούνακα. Ubi Enstatius, p. 320. *Helladem* ait ab Hel-

lene conditam: Ἄλον a quibusdam tenui spiritu signari, ab aliis denso: Ἑλλάς δὲ ὑπὸ Ἑλληνος ἐκτίσθη. . . . τινὲς δὲ οἰόνται δασύνεσθαι τὴν Ἄλον. Ac rursus p. 332. Strabonem ait duos in Thessalia fontes agnoscere, Messeida et Hyperiam, prope Hellada et Pharsala, πλησίον τῆς πόλεως Ἑλλάδος, καὶ Φαρσάλων.

42. CAP. XV. In *Thessalia* autem *Orchomenus, Minyeus* antea dictus: et oppidum *Almon*] Ita Mss. At Parmensis editio, In *Thessalia* autem amnis *Orchomenus*, &c. Ut et amni et oppido commune id nomen esse existimetur, legique deinde oporteat, et oppidum: *Almon*, &c. Cui lectioni astipulari videtur Homerus, Ἔστι δέ τις ποταμὸς Μινυῆος εἰς ἄλα βάλλων.

43. Ibid. *Almon, ab aliis Salmon*] Ita Mss. omnes, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. non, ut editi, ab aliis *Elmon*. Confirmat veterem scripturam Stephanus: Ἀλμων, inquit, πόλις Βοιωτίας, ὡς Ἑλλάνικος, καὶ Σάλμων αὐτὴν φῆσι. Etsi reprehenditur a Stephano Hellanicus.

44. Ibid. *Pelinna*] Cum *Pelinna* reposuit Hermolaus, ait Pelicerius in Notis Mss. eum fecisse, contra librorum omnium fidem, vetustarumque editionum, Parm. Venet. &c. in quibus *Palamna*, pro *Phalanna* legitur: atque adeo contra ipsum Strabonem, qui lib. ix. pag. 440. juxta Penem flumen citata Atracæ, *Phalanna*, inquit, *Perrhæborum oppidum, haud procul Tempe, Peneo et ipsa assidet*: ἡ δὲ Φαλάννα Περρῆαιβικὴ πόλις πρὸς τῷ Πηνείῳ πλησίον τῶν Τεμπῶν. Ac certe ea quæ a Strabone *Phalanna* describitur, ipsa est, quæ a Plinio cap. 16. *Magnesiae* adjudicatur, ut suo loco ostendimus. Quamobrem locum hic habere *Phalanna* non potest, sed *Livii Strabonisque Pelinnæum*, ut diximus: quod illi quidem circa *Atracem, Larissam, Triccam*que constituunt. Stephanus vero aliquanto disertius quam ceteri, in *Phthiotide*:

Πέλιωνα, πόλις Θεσσαλίας, ἐν τῇ Φθιώτιδι.

45. Ibid. *Cureatis ante eos . . . urbibus*] Hæc sincera lectio est tum codicum Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiff. &c. tum vetustarum editionum, quas Frobenius prior interpolavit, ut *cuneatis* rescriberet.

46. Ibid. *Accipit amnem Orcon*] *Barbarus Euroton* reposuit, cum ubique prius constanter legeretur, *Orcon*: tum in Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiff. tum in edit. Parm. aliisque: quo nomine Plutonium infernumque amnem, quia hunc Dii jurare consueverint, (ὅρκον enim iusjurandum Græci appellant,) indicari modo nullus dubito: alioqui, undenam pœnales ejus aquæ sint, quod mox subjicitur, dirisque genitæ, non apparebit. De hoc ipso fluvio *Homer. Iliad. B.* ubi proprio cum nomine Τιταρήσιον vocat: 'Ὅς ῥ' ἐς Πηνειὸν προῖει καλλίβρονον ὕδωρ, Ὅδ' ὄγε Πηνειῷ συμμίσγεται ἀργυροδίη, Ἀλλὰ γέ μιν καθύπερθεν ἐπιβρέει, ἥντ' ἐλαιον' Ὀρκου γὰρ δεινοῦ Στυγὸς ὕδατος ἐστὶν ἀποβρώξ. Nam aquæ Stygis, inquit, horrendique Orci, ejus est grave jurementum, rivus est. Lucanus ex eodem *Homeri Ioco, vi. 375.* 'Solus, in alterius nomen cum venerit undæ, Defendit Titaresus aquas, lapsusque superne Gurgite Penei pro siccis utitur arvis. Hunc fama est Stygiis manare paludibus amnem, Et capitis memorem fluvii contagia vilis Nolle pati, supernumque sibi servare timorem.' Εὐρώταν alioqui hunc amnem et Τιταρήσιον appellavit *Strab. lib. ix. pag. 440.* et post illum *Eustath. in Iliad. B. p. 336.* *Euroton* nemo.

47. CAP. XVI. *Porro Epiri, Achaia, Attica, Thessalia in porrectum longitudo, &c.*] In editione *Parmensi, Ponio Epiri, &c. Potniæ* reposuit *Barbarus*, etsi in *Boeotia* a *Stephano* collocatur. Nos porro legimus, ut sit illud periodi sequentis initium. *Porro Epiri, &c.* Quod vero ad latitudinem spectat, quæ cclxxxvii. mill. pas-

Delph. et Var. Clas.

uum obtinere dicitur, *Martianus lib. ix. cap. de Thessalia, p. 211.* habet cclxxxvii. ac soli *Thessaliæ* hanc mensuram adjudicat: sed *Plinium* non intellexit: neque nunc aut primum, aut semel. 'Longitudo,' inquit, 'Thessaliæ habet millia cccclxxx. latitudo cclxxxvii.' In depravatos *Plinii* codices incidere *Missi Theodosii*, ut præfixa ei libro præfatio ante 800. annos testatur, cum aliam longitudinis latitudinisque mensuram ex eo referunt: 'Epirus,' inquit, 'Achaia, Attica, Thessalia . . . patent in longitudinem M. P. ccccx. in latitudinem, ccllxxv. juxta *Plinium Secundum* in quinto: ('Quartum' dici certe oportuit:) in longitudinem cccclxxx. (pro cccclxxx.) in latitudinem, ccllxxxviii. (pro cclxxxvii.)' Sic ipse *Plinius ii. 3.* descriptioni *Bæticæ* subjungit: 'Porro longitudinem universam ejus,' &c.

48. CAP. XVII. *Oppida: Pydna, Aloros*] In Mss. Reg. 1. 2. &c. *Pygna, Doros.* In editis, *Phina, Oloros.* Sed de *Oloro* postea. Interim *Pydna* priore loco legi oportere perspicuum ex eo est, quod ipsa a *Ptolemæo* prope Ἀλιάκμωνος amnis ostia, perinde atque a *Plinio*, collocatur, iii. 13. In *Pieriae* quoque regionis ora maritima, etiam et a *Strabone*, in *Excerptis lib. vii. p. 330.* ἡ μὲν οὖν Πύδνα Πιερικὴ ἐστὶ πόλις. Eadem quoque Κύδνα appellatur a *Theagene* in *Macedonicis*, ut *Stephanus* auctor est: unde et *Mela ii. 3.* hunc tractum describens, 'Inter *Peneum*,' inquit, 'et *Axium*, *Cydne*, *Aloros.*' De *Aloro* quoque, quam pro *Oloro* restituimus, astipulatur emendationi nostræ *Scylax, p. 25.* Ἀλιάκμων ποταμὸς, inquit, Ἀλωρὶς πόλις, κ. τ. λ.

49. Ibid. *Doberi, Æstræcenses*] In libris editis, *Dobrienses, Trienses.* In Mss. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. et *Paris. Dobrics, Trienses.* Nos fere cum *Hermolao, Doberi, Æstræcenses. Δοβή-ρες* *Herodoto* non semel appellantur,

Plinius.

3 I

lib. v. p. 294. n. 16. et lib. vii. p. 418. n. 113. Horum oppidum in Pæonia Thucydides collocat, lib. ii. p. 167. *Δόβρον τὴν Παιονικὴν*. Stephanus quoque, p. 241. Apud Ptolem. iii. 13. in Pæonia pariter *Δήβορος*: in Notitia Eccles. Prov. Macedonia primæ, p. 21. *Διόβορος*. Utrobique nomen in mendo jacet, pro *Δόβρος*. Æstiensium vero, quos Ptolemæus loc. cit. *Αἰστροίους* vocat, oppidum ipse *Αἰστροίων* ait nuncupari, de gentis nomine. Hadrianus apud Stephanum, verbo *Ἀστροία*: *Ὁ ἴ' ἔχον Ἀστροίαν τε, Δόβρον τε*. In Notitia Eccles. Prov. Maced. 2. pag. 23. *Εὐστροίον*, pro *Αἰστροίον*.

50. Ibid. *Toronæi*] Ita rescriptimus admonitu codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. in quibus *Toronæi* scribitur, non ut in editis perperam *Coronæi*, quos in hoc terrarum tractu nemo vetustiorum scriptorum agnoscit.

51. Ibid. *Dicæa, Pydna, Derrha*] In Mss. proxime appellatis, *Diccupadina*: quæ Hermolaus in *Dicæa, Pydna* convertit. Verum, ut ut est de *Dicæa*, locum hic habere certe *Pydna* non potest, quam procul a *Thermaico* sinu in *Pieria* Macedonia regione sitam esse superius vidimus, ex Ptolemæo ceterisque.

52. Ibid. *Nyssos, Phinelon, Mende*] Sinceram codicum Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. et Paris. scripturam exhibemus, quanquam nihilo saniores, quam quæ ab Hermolao excogitata est, nec ullo sat idoneo argumento constabilita: *Nisso, Brygion, Eleon*. Quanquam scio *Βρύγιον* a Stephano *Μακεδονίας πόλιν* appellari: sed neque situm commonstrat ejus oppidi, nec quæ sunt hoc tractu posita, ut *Mende, Therme, Pallene*, ceteraque ejusmodi, Macedonia solet assignare, sed Thraciæ. Quam ob causam *Nyssos* pro *Nissos* edi curavimus: quod *Hesychius*, p. 672. *Νύσσαν* et *Νύσιον*, sive *Νύσσιον*, montem Thraciæ vocat,

cui cognominis esse civitas ea poterit. Æstimandum porro aliis relinquimus, num locum hic habere possit *Eion*, Thraciæ civitas, colonia *Mendæorum*, cujus meminit Harpocration, p. 141. *Ἡῶν, πόλις Θράκης, Μενδαίων ἀποικία*, ex Thucydide.

53. Ibid. *Olophyxos. Sinus Mecybernaus. Oppida, &c.*] Ita sane legendum: non ut vulgo in libris ad hunc diem editis: *Olophyxos sinus, Mecyberna*: cum neque *Olophyxos* cujuspiam sinus appellatio sit: et sequens vox, *oppida*, id quod proxime antecedit non esse oppidum, abunde declararet. Est autem *Mecybernaus* sinus, qui postea *Mecyberna* excisa *Toronicus* a *Torone* est cognominatus. Testis Mela ii. 3. p. 31. 'In littore,' inquit, 'flexus *Mecybernaus* inter promontoria *Derrim*, et portum qui *Κωφός* dicitur: urbes, *Toronen*, et *Physcellam*, atque unde ipsi nomen est *Mecyberna* incingit.' Et paulo expressius *Scymnus Chius*, pag. 26. *Εἴτ' ἐστὶ κόλπος λεγόμενος Τορωνικὸς, Ὁ πρότερον ἦν τις Μηκυβέρνη κειμένη. Ἐξῆς Τορώνη τοῖς τόποις ὁμωνύμως*. Quæ sic *Latinus Interpres* reddidit: *Deinde sinus est, Toronicum quem nominant, Ubi antea quæ Mecyberna constitit, Ex quo Torona quæ loci est cognominis*. Hæc cum sint adeo lucidiora, miror a recentioribus Geographis confidenter esse pronuntiatum, diversum plane a *Toronico* esse *Mecybernaeum* sinum.

54. CAP. XVIII. *Ad Nestum amnem*] In magno nominum ambitu amnem hunc esse oportet, quem *Νεστόν* a *Scymno Chio*, p. 28. *Pausan.* lib. vi. p. 352. et *Scylace*, p. 26. *Nestum* a *Martiano*: ab *Aristot.* *Hist. Anim.* vi. c. 31. p. 776. et viii. 33. p. 985. *Νεσσόν*: *Nessum* quoque a *Livio*, lib. xlv. p. 581. In Mss. omnibus *Plinianis*, R. 1. 2. Colb. et Paris. *Mestum* appellari video. In nummo *Caracallæ*, ΟΤΑΠ. ΝΙΚΟΠΟΛΕΟΣ ΠΡΟΣ ΜΕΣΤΩ.

55. Ibid. *Inde Brysas*] Ita Mss. etiam ipsi. Sed Brygas forte rectius tum ex Strab. lib. vii. pag. 295. tum ex ipso Plinio vi. 41. qui Phrygas Thracium genus esse prodiderunt, Brygas appellatos. Brysas tamen etiam Heraclides laudat, in Polit. Coorum: et ab iis mellificii rationem inventam tradidit.

56. Ibid. *Pyrogeris*] Etsi vulgatam scripturam intactam exhibemus, quam Mss. codices tueri videntur, haud levis tamen suspicio est *Pyrgoceris* legi oportere; sen, permutatis syllabis, quod eodem recidit, *Cereopyrgis*. Est enim inter Episcopatus Provinciæ Rhodopes in Notitia Eccles. pag. 21. *Κερεόπυργος*. Sed adhuc certior forte conjectura videtur de Cabyletis, (hactenus *Carbiletis* legebatur,) nam Cabylem oppidum inter Bessos Danubiumque cepisse Lucullus dicitur ab Eutropio, lib. vi. p. 788. *Κάβυλα* est Phavorino.

57. Ibid. *Corpillis*] Apud Appian. de Bellis Civil. lib. iv. p. 650. *Τοόρπιλοι* pro *Κόρπιλλοι* corrupte legitur. Apud Stephanum quoque mendose ΚΟΡΠΗΛΟΙ.

58. Ibid. *Æsymba, Neapolis, Dato*] In Mss. omnibus et edit. Parm. *Batos*. Nos *Datos* cum Hermolao: sed certioribus, quam ille habuerit, argumentis ducti. Nam præter Herodotum, qui lib. ix. *Δάτον* ait esse oppidum Edonidis regionis, præter Suidam et Harpocrationem, qui *Δάτον* Thraciæ adjudicant: Scylax in Periplo, p. 26. hunc ipsum terrarum tractum, atque hæc ipsa oppida persecutus, eodem habet ordine: *Νεάπολις, Δάτον πόλις Ἑλληνίς, καὶ ποταμὸς Νεστος, Ἀβδηρα πόλις, κ. τ. λ.* Placuerat nihilominus quibusdam *Pastos* hoc loco substituere: et quoniam apud Ptolemæum iii. 11. inter Thraciæ præfecturas, *Ἀστική*, hoc est, *Urbanam* numeratur, ut conjecturæ suæ suffragatorem haberent, addita literula corruerunt, et *Παστική* commentum

snunt, otiose an malitiose? De Astice regione hoc ipso capite Plinius.

59. Ibid. *Fuit Tirida*] Ita rescriptissimus admonitu codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. et Cliffl. vetustiorumque editionum ante Hermolaum, qui *Tinda* rescripsit ex Stephano: is enim, *Τίνδη*, inquit, *Θράκης Χαλκιδικὴ πόλις*. Verum est hæc Chalcidice Macedonia regio, quæ quicquid est terrarum circa montem Athon, Singon, Acanthonque complectitur, teste Ptolem. iii. 13. quo in tractu *Tinda* a Stephano collocatur, hoc est, a Diomede et equorum stabulis longissime, ut nihil cum iis potuerit habere commune. Et Hermolaum tamen Salmasius sequitur: nec veretur Solinum, Capellamque erroris arguere, qui et ipsi a Plinio *Tirida* acceperunt. Mela, a quo Plinius hausit, ii. 2. turrim ibi solum superesse prodidit. 'Regio ulterior,' inquit, 'Diomedem tulit, immanibus equis mandendos solitum objectare advenas, et iisdem ab Hercule objectum. Turris, quam Diomedis vocant, signum fabulæ remanet, et nris, quam soror ejus suo nomine nominavit, Abdera.'

60. Ibid. *Doriscus decem millium hominum capax*] Animadvertit Pelicerius in Notis Mss. codices manu exaratos ita præ se ferre: *Doriscus X. hominum*, quod ipse, supposita denarii notæ lineola, decies centena millia significare ait, quot Xerxes in suo exercitu habuisse traditur. At neque hanc lineolam superpositam Mss. exhibent: et si exhiberent, temere ab amanuensis adjectam putarem. Nam decem millia tantummodo hominum ea campi planitie continebantur: sed singulas eo cogens advocansque myriadas, hoc est, hominum decem millia, totum ita recensuit exercitum. Ita Herod. lib. vii. p. 406. n. 59.

61. Ibid. *Jamque Thracia*] Rectius id, quam quod antea legebatur, *Namque*. Nam quæ reddatur illo *namque*

ratio, nulla prorsus apparet. Nunc vero declarat se perlustrato latere Thraciæ meridionali, usque ad Cheronesum, ea prætermisssa, ad alterum latus transilire, quod Solis exortum spectat, et a littore Ponti Euxini, Danubiiq[ue] ostiis incipit.

62. Ibid. *Cattuzos*] Ita Mss. omnes, et, quod est haud paulo certius, Stephanus ipse: *Κάττουζα*, inquit, *πόλις Θράκης, ἐν ἣ κατὰκου οἱ Πυγμαῖοι οἱ οἰκήτορες Καττουζοί· ὅθεν δὲ τὰς γεράνους ὀρμᾶν, κ. τ. λ.* Sic enim Mss. Græci legunt. Prius in libris Plinii editis *Catizos* legebatur.

63. Ibid. *Panyus*] Antea *Pami-* sus perperam. Nos *Panyus* cum Ptolem. III. 10. prope Odessum etiam hunc ipsum locante Mss. *Pannisis*.

64. Ibid. *Antea Lygos*] Sunt qui *Longos* hic legant, ex Mss. quibusdam. Perperam. Vulgatam scripturam defendit Ansonius, Epigram. I. de Claris Urbibus, p. 69. ubi de Constantinopoli, et Carthagine: 'Ite patres tandem memores, quod numine Divum Augustas mutastis opes, et nomina: tu cum Byzantina Lygos, tu Punica Byrsa fuisti.' Hinc codicem Missorum Theodosii emendabis: 'Promontorium Chrysone aras (lege *Chrysoceras*) in quo oppidum Byzantium, liberæ conditionis, antea Logos dictum: (scribe *Lygos*.) Abest a Dyrrhachio DCCXI. mill. passuum. Tantum patet longitudo terrarum inter Adriaticum mare et Propontidem.' Quæ verbis totidem Plinius.

65. Ibid. *A Terei nefasto crimine*] A Mss. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. vox *crimine* abest: unde scribendum fortassis, *a Terei incesto*.

66. Ibid. *Inter Tenum et Chium*] Ita restituimus admonitu codicum, quos proxime laudavimus, atque etiam ex ipsa: est enim Tenos insula Delo et Andro proxima: atque idcirco, ut statim subiungit Plinius, cernunt enim scopulum Æga, a dextra parte Andrum navigantes ab Achaia: unde

longissime Tenedos abest, quam nobis libri vulgati hoc loco pro Teno obtrudunt. Nec Solinum, Martiamque moror, qui cum hunc locum exscriberent, ille cap. 11. p. 29. iste lib. VI. p. 212. Tenedum legisse videntur: nam in vitiosos codices utrumque incidisse, vel eorum certe alterum, qui alteri prævit, res ipsa clamat, consensusque Mss. exemplarium, in quibus et *Tenum*, et *Andrum* legitur: non, ut isti exhibent, *Tenedum*, et *Antandrum*: a quibus errorem in Plinii contextum transfundere Salmasius conatur, in Solin. p. 168.

67. CAP. XIX. *Thoronos*] In Mss. R. 1. 2. &c. *Athoronos*. Alibi, *Othoronos*. *Ὀθρωνος* Stephano insula est, Siciliae Melitæve ad Austrum obiacens. An fuerit hæc illi cognominis, considerandum.

68. Ibid. *Ante Leucinnam Sybota*] Abest id membrum a codicibus Mss. In libris vulgatis *ante Leucadiam* legitur, insigni errore. Nam ex Strabone, lib. VII. p. 327. juxta Buthrotum sunt Sybota, insulæ perexiguæ, paululum ab Epiro distantes, pone orientale Corcyræ promontorium, quod Lencimna vocatur: *εἰς δὲ νησίδες τὰ Σύβοτα, τῆς μὲν Ἠπείρου μικρὸν ἀπέχουσας· κατὰ δὲ τὸ ἔωον ἄκρον τῆς Κερκύρας τὴν Λευκίμνην κείμεναι*. Meminit hujus promontorii Ptolemæus, ut diximus: prætereaque Thucydides, lib. III. p. 225.

69. Ibid. *Ægialia, Cotonis, Thyatira, Geoar, Dionysia, Cyrrus, Chalcis, Pinara, Mystus*] In R. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. *Mystus*: in aliis *Nystrus*. Videntur mihi sane Echinades ex ab aliis Ægæi maris insulis nomina esse mutuata, sed ea a librariis deformata sic restitui oportere: *Ægialia, Cothon, Ios, Thia, Thera, Gyrrus, Dionysia, Cythnos, Chalcis, Pinaria, Nysyrus*: quæ a Pomponio Mela recensentur, II. 7. p. 44. et nos de iis suo loco dicturi sumus. *Pinaria* eadem quæ *Πινυῦσα*,

70. Ibid. *Crocylea*. A *Paxo Cephalenia*, quondam *Melæna* dicta, unde *cim* *M. pass. abest*] In R. 1. 2. Collb. 1. 2. Paris. &c. *Crocylea Paxo Cephalenia*, &c. Libri vulgati, *Crocylea, Paxos, Cephalenia*, &c. At si ea lectio steterit, et Paxos alia a duabus superius jam appellatis diversa, ceteris ignota Geographis, importune nobis obtruditur: et, quod gravius est, desideratur haud dubie locus, a quo illa undecim millia Cephalenia absit. Proinde scripsi confidenter, *Crocylea*, vel *Crocyle*. Deinde novam periodum auspicatus, A *Paxo Cephalenia*, &c. Paxi enim satis superque meminit in Paxorum duarum mentione Plinius.

71. Ibid. *Zacynthus*, aliquando *Hyrie* appellata] Ex hoc Plinii loco Pomponium Melam emendabis, (id quod Vossius prætermisit:) qui Hyriam, Cephaleniam, Neriton, Samen, Zacynthum, seorsim in Ionio mari nominavit, cen forent Hyria Zacynthusque diversæ inter se insulæ.

72. Ibid. *Quingentos passus distans: Plateis Belbina*, &c.] Prins legebatur, *quingentos passus distans Plateis*. At Plateæ urbs Bæotia est, longe ab hoc tractu semota, non n. modo pass. sed multis millibus: et in regionis mediotullio posita, non in littore, unde insularum intervalla petuntur. A continente dispesci Calauriam exiguò freto iv. stad. hoc est, D. pass. auctor est quoque Strabo, lib. viii. p. 369.

73. Ibid. *Spiræo.... Eleusa, Dendros.... Aspis*] Rectius fortassis *Adendros*, literula ex superiore vocabulo reposita: quoniam quemadmodum max citata Aspis, teste Stephano, careret arboribus: *Ἀσπις, νῆσος ἄδενδρος ὄδρα*. In R. 1. *Adendros* legitur.

74. Ibid. *Ægila*] Ita Mss. omnes, R. 1. 2. Collb. 1. 2. Paris. &c. ubi perperam libri vulgati *Æglia*. Neque ipse Stephanus forte mendo caret, qui hanc insulam *Αἰγιάλειαν*, pro *Αἰγί-*

λειαν vocet: nam de hac nostra agere, vel ipso situ, quod suspicatus est etiam Barbarus, satis admonemur: cum inter Cretam et Peloponnesum jacere dicat, quo situ est *Ægila* hæc a Phalasarna Cretæ distans xxv. M. P. *Αἰγιάλεια*, inquit, *νῆσος μεταξύ Κρήτης καὶ Πελοποννήσου ὁ οἰκῆτωρ Αἰγίλιος*. Quæ vox postrema suadet *Αἰγίλα* prius vel *Αἰγίλια* scribi oportuisse.

75. CAP. XX. *Dosiades eam a Creta nymphe: Hesperidis filia, Anaximander: a rege Curetum, Philistides Malotes: Crates primum Æriam dictam: deinde postea Curetin*, &c.] Perturbata hæc interpunctione præpostera ita sanavimus. Nihil juvat Solinus, cap. 11. p. 29. qui miscere omnia videtur: nihil Martianus, lib. vi. c. de Thracia, p. 212. qui auctorum nomina prætermisit: 'Creta,' inquit, 'cui nomen suum Hesperidis Nympharum pulchra concessit, aut Curetum rex Cretes, a quo Creta primo, mox Curetis appellata: deinde propter cæli temperiem Macaronnesos est appellata.' Cretam Hesperidos filiam pariter vocat Solinus: Apollodorus de Diis lib. iii. p. 163. *Ἀσπερίων*, nisi mendum sit pro *Ἐσπέρων*. Creten, Curetum regem, Jovis et Idææ Nymphæ filium Stephanus auctor est fuisse: Meminit ejus et Scymnus Chius, p. 23. Unde in suspicionem venio nec posteriorem hujus sententiæ partem a vitio penitus immunem esse: nam ea vox *dictam* plane supervacanea est: nec illud *deinde postea* Plinianam elegantiam sapit. Quid si legas igitur: *Crates primum Æriam, Idæam deinde*, nempe ab Idaæ Nymphæ, *postea Curetin*, &c. Adeo non hæc nostra nobis conjectura displicet, ut si librorum ullus faveret, in textum inserere nulla religio foret.

76. Ibid. *Elea*] Hactenus *Elea* vel *Elæa* legebatur, quam in Creta nemo unus scriptorum agnoscit. At Eteam plures: Stephanus: *Ἠτέα.... τῆς*

Κρήτης πόλις, ὅθεν ἦν Μύσων, εἰς τῶν ἐπὶ τὰ σοφῶν. Diog. Laërt. in Mysone, lib. 1. Ἡτεῖαν γὰρ πόλιν εἶναι Κρήτης.

77. Ibid. *Myrina*. . . *Rhannus*] Ita libri omnes. At de Cretensi Myrina altum tamen ubique silentium. Velleius, lib. 1. 'Rex Regum Agamemnon, tempestate in Cretam insulam rejectus, tres ibi urbes statuit: duas a patriæ nomine, unam a victoriæ memoria: Mycenæ, Tegeam, Pergamum.' Quo Velleii testimonio adductus, nullus fere dubito, quin *Mycenæ* hoc loco pro *Myrina* legi multo satius sit. *Rhannus* quoque ne temere huc nobis a conjectore aliquo obtrusa obiectaque sit, valde vereor: est enim Ῥαμνοῦς λιμὴν inter urbes littori adjacentes apud Ptolem. III. 17. cum portu haud ignobili: hæc modo a Plinio mediterraneis oppidis accensetur. Quamobrem suspicor haud immerito *Rhaucus* pro *Rhannus* scribi oportere: est enim Stephano Ῥαῦκος, πόλις ἐν μεσογείῳ τῆς Κρήτης.

78. Ibid. *Pyloros*, *Rhytium*, *Elatos*] *Pyloros* quidem libri omnes, etiam Mss. exhibent: sed vitiato, ut apparet, vocabulo: cum de Pyloro Cretæ ceteris scriptoribus silentium sit. *Elyros* potius agnoverim: nam Stephano Ἐλυρος, πόλις Κρήτης, quæ mendose, ut arbitror, Scylaci Σάλυρος vocatur. Aut certe Ὀλερος, quæ Κρητικὴ πόλις Stephano pariter appellatur. Aut denique *Alloros*, quod apud Gruterum p. 505. sedus recitatur inter Ἀλλαριώτας et Παρίους, Cretenses. *Elatos* vero (sic enim admonitu codicum R. 1. 2. Paris. et Cliffl. rescriptissimus, pro *Clatos*, quam vocem nihili prorsus vulgati libri exhibent,) *Elatos*, inquam, haud dubie ea est, quæ Stephano Ἰλαττία πόλις Κρήτης dicitur. Extat apud Reines. p. 501. marmorea inscriptio complexa fœdus inter Olontios Latinosque, Cretenses populos, quos eodem esse cum Elatis arbitramur.

79. Ibid. *Cylissos*] Editio Dale-

campii, *Mytinos*: *Parmensis Gytisos*. Hermolans, et eum consecuti Frobenius, Gelenius, alique, *Cytinos*: sed Doriensis urbs ea est, apud Strab. lib. x. p. 476. non Cretica. Mss. R. 1. 2. et Cliffl. *Gylsyos*. Colb. 1. 2. *Gytisos*. At Solinus ex Plinio *Cylissos* habet, cap. 11. pag. 29. quem secuti sumus.

80. Ibid. CXXV. *millia*] Ita Mss. omnes, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Cliffl. tum hoc loco, tum v. 5. ubi eadem repetuntur: sic etiam vetustæ editiones ante Frobenium, qui prior centum millia passuum addidit. Atque ei sane astipulari Strabonem intelleximus, qui lib. x. p. 475. a Cyrenaica regione, ubi Phycus promontorium est, ad Criumetopon, ἀπὸ τῆς Κυρηναίας, ἐπὶ τὸ Κρίον μέτωπον, intervallum ait esse ex Eratosthenis sententia, stadiorum bis mille, quæ passuum efficiunt CCL. millia. Sed quamnam Plinius Agrippæ sententiam esse dixerit, non qualem esse oportuerit, inquirimus.

81. CAP. XXI. *Intra duo millia*] Sic Martiannus, lib. VI. p. 213. Sic Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. et Paris. sic denique Mela ipse, qui Plinio, ut diximus, et Martiano præivit. Vulgati libri perperam hactenus, *intra XX. millia*.

82. CAP. XXII. *Siphnus*, &c.] Hic libri vulgati *Scyron Siphno* præfigunt, et alieno prorsus obtrudunt loco: nam et abest ea vox *Scyros* a Mss. omnibus R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. &c. nec vero in Cycladum albo censeri ea potest, tam prope a Delo: cum ne inter Sporadas quidem, nedum inter Cycladas, reponi posse, quidam merito censuerint: contra Eubæam enim jacet, κατ' Εὐβοίαν, ut ait Dicæarchus, p. 181. in Descript. Græciæ. Nam quod Scylax, p. 21. inter Cycladas Σκύρον recenset, error librarium est, pro Σύρον: cum idem rursum cap. seq. Σκύρον appellet, in Ægæo mari. Et Eustathius certe Cy-

cladas recensens, in Dionys. vs. 526. p. 76. Σύρον nominat: Σκύρον non habet. Strabo quoque, lib. x. p. 485. ceterique Geographi.

83. Ibid. *Quam primo Platea*] Ita restituimus admonitu codicum R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. et vet. Dalec. Parmensis quoque, vetustiorumque editionum: quarum neglecta fide Frobenius *Pactiam*, auctore nescio quo, inculcavit.

84. CAP. XXIII. *Phacussa, Nicasia*] Prius legebatur, *Phocussa, Phæcasia*. In Mss. *Hecasia*. Nos ex Stephano et Snida utramque vocem sanavimus. Stephanus: Φακοῦσαι νῆσοι. a lente nomen traxerunt. Et alibi: Νικασία, νησίδιον μικρὸν πλησίον Νάξου, quæ Suidas quoque habet, verbo Νικασία.

85. Ibid. *Ab exortu costititiali Deli*] Sic multo sincerius codices manu exarati, quam libri editi a *Delo*. Cujusmodi superius illud est, cap. 19. ‘Zacynthus Cephaleniæ a meridiana parte xxv. millia abest.’

86. Ibid. *Scyros: Ios*] Scyron hinc sustulit Hermolaus, haud sane satis considerate: cum eam vocem hoc loco Mss. omnes exhibeant, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiff. et Tolet. et vetustiores editiones, ac Plinius ipse paulo post factam jam a se hujus mentionem haud obscure significet, scribens, ‘Et Scyrum supra dictam.’ Quod quidem ab ipso præstitum hoc loco exemplaria nunc laudata admoneant: quibus nisi mos gerendus esset, post aliquot versus dilatam putarem, ubi Plinius a Gyaro Syron distare ait octoginta passuum millibus: ‘Ab ea Syron,’ inquit, ‘LXXX. mill. pass.’ Syronum enim cum veterum scriptorum nemo unus agnoverit, Scyrum ibi percommode locari posse arbitraretur.

87. Ibid. *Hippuris*] Addunt libri vulgati, *Hippurissusa*: sed geminato perperam, ut per se liquet, unius ejusdemque insulæ nomine: quamobrem posterius expunximus.

88. Ibid. *Calydna, in qua oppidum Coos, Calymna, aqua Carpathum, &c.*] Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. &c. totidem ferme literis ac syllabis. Libri vulgati a Frobenio: *Calydna in qua oppida tria: Calymnæ duæ: Olynnos, a qua, &c.* Satis confidenter id sane. Nam quis Olymnium insulam novit? cur vocula *Coos* expuncta? cur terna pro unico inculcata oppida? Nos vetustæ scripturæ vestigia summa fide secuti integram eam lectionem defendimus. Agnosimus enim cum Eustathio in Dionys. vs. 530. p. 77. ex Lycophrone, Calydnas plures fuisse: quarum una peculiari nomine Calydna sit appellata: universæ simul Calymnæ, vel Calydnæ. Ex harum illæ numero sunt, quas Plinius in Asiæ insulis commemorat, v. 36. a quibus hæc differunt, in quibus describendis nunc sumus. Illarum singulis sua sunt peculiaria oppida: huic Calydnæ primarium Coos, ab insula cognomine, quæ Hippocratem tulit, diversum: sic enim illud Hesychii accipiendum puto, Κῶς, μία τῶν Καλυδνῶν, p. 578. Plinio xi. 13. quæ ‘Calydna insula’ dicitur, ex ea Strabo lib. x. p. 489. ‘mel Calymnium commendat inprimis.’

89. Ibid. *Per DCC. mill. in longitudinem, et per CC. in latitudinem jucent*] Mutila hæc sententia est, omisa latitudinis mentione, in libris ple-risque vulgatis. Integram repræsentamus, tum ope codicum R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiff. Tolet. tum Parmensis editionis, tum denique Martiani scribentis, lib. vi. cap. de Thracia, p. 213. ‘Per septuaginta, (lege septingenta, ex fide codicum Mss. omnium, atque ex re ipsa:) longitudinem: et per ducenta latitudinem ducunt.’

90. Ibid. *Thermæus, Irrhesiam, &c.*] Prius legebatur, *Thermesim*, seu nomen id insulæ foret, quod Ortelius quidem arbitratus est, qui eo vocabulo Thesaurum suum locupletavit.

At præter codicum Mss. fidem, in quibus *Thermæus* legitur, ipsa res ita scribi plane postulat.

91. Ibid. *Attollitur monte Saece*] Ita libri omnes. Hermolaus tamen libentius *Sao* agnoscit, ex Nicandro, qui p. 35. in Theriac. Σάου meminit, quem Samothrace insulæ montem esse Scholiastes Græcus in eum locum prodidit, p. 24. At receptam lectionem defendit Hesychius, qui et ipsam insulam eo nomine quondam appellatam tradit, ex monte haud dubie cognomine: Σαωκίς, inquit, ἡ Σαμοθράκη οὕτως ἐκαλεῖτο πρότερον. Didymus vero et montem ipsum nominat, in Iliad. N. 12. p. 387. Τῆς Σαμοθράκης· τὸ μέντοι ἐν αὐτῇ ὄρος, Σαώκη καλεῖται. Item Geopon. auctor, II. 5. p. 38. Cum porro in Mss. omnibus, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiff. Tolet. diserte legatur: *Attollitur monte Saece, decem mill. pass. altitudinis, vel importuosissima omnium*, quo fato, quove consilio factum sit, ut in libris vulgatis *decem mill. pass. portuosissima omnium*, ceteris vocibus expunctis, legatur, non satis intelligo.

92. CAP. XXIV. *Ab ostio Ponti Apolloniam CLXXXVII. M.*] Libri vulgati, *CLXXXVIII.* Et mox, *Ad Ponticæum, CCXXII.* ubi nos, cum Pintiano, *CCXII.* ex Mss. Reg. 1. 2. Paris. et Tolet. summa fide restitimus, ita exigente inprimis summa universa, quæ ex singularibus intervallo- rum mensuris colligitur: nempe *XIII. XXXVII. D. pass.* hoc est, ter et decies centena, et triginta septem millia pass. cum quingentis: cui summæ ant Martianus ipse, lib. VI. cap. de quarto sinu Europæ, p. 214. aut amanuenses, quinquagenarii notam incaute præfixere, et Enropæ totius mensuram hanc esse ipse existimavit: non Ponti tantum, ab eo latere quo Europam alluit. 'Varro dicit,' inquit, 'Enropæ totius longitudinem habere LXIII. XXXVII. M. D. pass.'

93. Ibid. *Abnobæ*] Veram hujusce montis, unde Danubius oritur, appellationem, non Tacitus modo, quem laudavimus, sed et Festus Rufus Avienus confirmat, in descript. orbis, vs. 437. 'Abnoba mons Istro pater est: cadit Abnobæ hiatu Flumen: in Eoos autem convertitur axes, Euxinoque salo provolvitur: ora per æquor Quinqve vomunt amnem.' Ptolemæo, II. 11. τὰ Ἀβνοβα ὄρη. Marciano Heracleotæ, pag. 82. corrupte admodum Ἀδούλας nominatur.

94. CAP. XXV. *Getæ, Daci Romanis dicti*] Sunt qui Plinium hoc loco erroris insimulent, perinde ac si temere Getas cum Dacis confuderit. At eandem Scytharum gentem utraque appellatione promiscue Romanis appellatam, auctor est luculentus Dio, lib. LI. pag. 460. Οἱ δὲ ἐπέκεινα Δακοὶ κέκληνται, εἴτε δὴ Γέται τινὲς, εἴτε καὶ Θράκες, τοῦ Δακικοῦ γένους, τοῦ τὴν Ῥοδόπην ποτὲ ἐνοικήσαντος, ὄντες. Qui Daci postea vocati sunt, sive Getæ ii fuerint, sive Thraces, orti ab iis Dacis, qui Rhodopen quondam incoluerunt, &c. Nec vero cum Dacos Plinius nunc appellat, et Sarmatas, et Aorsos, id agit, ut certas singulorum sedes assignet, quas, cum ille hæc scriberet, nondum ii forte habebant: sed quam fuerint earum gentium migrationes variæ, quæ diversis temporibus, pulsas prioribus incolis, eandem Danubii ripam tenuerint, id cursim raptimque perstringit.

95. Ibid. *A Suevis, regnoque Vanniano*] Convellit egregie interpretatio nostra, Taciti auctoritate constabillita, eruditi Cluverii conjecturam, in libro de Antiq. Germ. a *Quadis*, non a *Suevis* legendum esse pronuntiantis. Nec minor ejusdem hallucinatio est, dum ultra Crapathios montes Bastarnas ablegat, quos inter Tibiscum et Marum Plinius diserte locat: nec dignus venia contentum codicum omnium, quorum est in hoc loco mira consensio, cum a *Quadis*, non a *Sue-*

vis, *aversa*, non *adversa* legitur.

96. Ibid. *Quatuor millibus, et quadringentis*] Ita restituimus ex fide codicum Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. &c. editionumque vetustiorum, Parmensis, &c. quas Frobenius corripit, ut *quantum minus quadringentis* scriberet. Martianus lib. vi. pag. 214. millia quadringenta agnoscit.

97. Ibid. *Tauri Scythæ, et Siraci tenent*] Pro *Siraci* Barbarus *Sarmatæ* reposuit. Sinceram lectionem tum ex codd. Mss. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Tolet. &c. tum ex Strabone restituimus, qui lib. x. p. 492. et 506. *Σιρακῶν* meminit, prope Mæotin, in Asia quidem, sed una tamen cum Aorsis supra quoque citatis a Plinio. Ad Tauros Scythas autem quod attinet, seu Tauroscythas unico vocabulo malis appellare, Achillei dromi incolas Dionysius Periegetes ait fuisse, et Tauros vocat, vs. 301. Alanis Dacisque conterminos: Eustathius, ad eum locum, Scythas: *Ταῦροι θ' οἱ ναίουσιν Ἀχιλλῆος δρόμον αἰπὺν, κ. τ. λ.* Taurisci littoris incolas Scythas, Festus Avienus, vs. 444. Tamen Mss. quidam satis probatæ fidei, pro *Tauri*, *Sardi* hic exhibent, qui alibi nusquam reperti.

98. Ibid. *Sex oppida: Orgocyni, Characeni, Lagyrani, Tracturi, Archilachitæ, &c.*] In edit. Parm. et Mss. *Caraceni, Assyriani*. Nos ex Ptolem. III. 6. *Characeni* et *Lagyrani* rescriptissimus: quoniam in Taurica oppida sunt apud eum ista, *Χάραξ* et *Λαγύρα*. Pro *Orgocyni*, forte *Argodeni* rectius, ab *Ἀργῶδα* ejusdem Tauricæ mediterraneo oppido. Pro *Tracturi*, Mss. *Stacturi* habent. In libris hactenus vulgatis, *Caraseni, Assyriani*.

99. Ibid. *A Theodosia LXXXVII. M.*] Ita Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiff. et Tolet. ubi fæda depravatione vulgati libri habent tantummodo XXXV. M. At Strab. lib. vii. pag. 309. stadia numerat circiter DXXX. hoc est, fere LXXVII. M. P.

100. Ibid. *Non, ut imperiti dixere*] Ut ea esse vera existimem, quæ in hunc locum sunt a me prolata, in prioribus Notis, alienum tamen a Plinii ingenio ac modestia videtur, ut imperitum appellet Pomponium Melam, virum omnis elegantiae atque eruditionis, vel hac maxime in parte, plenissimum: per quem ipse se profecisse in Indice sæpius confitetur: a quo vix toto de Geographicis rebus opere latum unguem discedit: quem denique hoc ipso in loco ad verbum pæne transcribit. Venit igitur aliquando in mentem, levi traiectione voculæ molliori seu refingi eam commode sententiam posse, *Ut non imperiti dixere*. Moxque verborum sequentium, *semel in anno solstitio oriuntur iis Soles, brunaque semel occidunt*, hic erit intellectus: semel in anno oriri iis Soles, atque id illis esse solstitium, Sole ab eorum oculis nunquam abscedente: semel occidere, eamque brumam esse iis, Sole abdito. Nec conjecturæ tamen ipse meæ plus quam par est faveo; nisi viri eruditi faveant.

101. CAP. XXVII. *Maria omnia interiora*] Solinus recte interpretatur mediterranea maria: nam internum mare Latini, Pliniusque ipse III. 1. *τὴν ἐντὸς θάλασσαν* Græci, mediterraneum vocavere: ut frustra sint, qui *inferiora* hic nobis inculcant, reclamantibus omnibus libris. Macrobius in hoc ipso argumento accurate versatus, quanquam a Plinio diversus abit quadam ex parte, 'nostra maria' reddidit, Saturn. vii. 12. pag. 622. 'Quod si in Pontum,' inquit, 'vel paleas, vel ligna, seu quæcumque alia natantia projeceris, foras extra Pontum feruntur in Propontidem, atque ita in mare quod alluit Asiæ oram: cum constet in Pontum effluere maris aquam, non effluere de Ponto. Meatus enim, qui solus de oceano receptas aquas in maria nostra transmittit, in freto est Gaditano, quod Hispani-

am Africamque interjacet. Et sine dubio inundatio ipsa per Hispaniense et Gallicanum littora in Tyrrhenum prodit: inde Adriaticum mare facit, ex quo in Ægæum pergit, atque ita ingreditur in Pontum.'

102. Ibid. *Ante Scythiam, quæ appellatur Rauronia, unam abesse dici cursu*] Ita Mss. omnes, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. et fere Parm. edit. In libris ceteris hactenus editis: *quæ appellatur Bannomanna abesse a Scythia diei cursu*. Miror viris doctis, Pelicerioque inprimis, in Notis Mss. facile persuasum ibi insulæ nomen latere, non continentis Scythiæ, quæ ex averso est: neque animadversum illud a *Scythia*, glossema esse, quo carent Mss.

103. Ibid. *Fanesiorum*] Ita Mss. quoque ipsi, et sic in Solino etiam legitur: sed rectius utrobique, cum Pintiano, *Panotiorum* legas. Sienti enim superiores Oonæ, ab ovis quibus aluntur, sunt appellati: Hippopodes mox, ab equinis pedibus: ita hos, quoniam auribus toti fere constare viderentur, Græca voce Πανωτίους dictos, a πάν et ὦτα, credere libet. Isidoro præsertim astipulante, qui non aliunde hausisse quam ex Plinio videtur, Etymol. xi. 3. 'Panotii,' inquit, 'apud Scythiam esse feruntur, tam diffusa aurium magnitudine, ut eis omne corpus contegant: πάν enim Græco sermone omne: ὦτα, aures dicuntur: 'Ἐνωτοκόλους appellavit Strabo lib. xv. p. 711. Ὠτοκλήνους non semel appellat Tzetzes, Chiliad. vii. vs. 633. et seqq. Μεγάλα δ' οἱ ὠτολήκνοι τὰ ὦτα κεκτημένοι, Ὀμοίως σκέπεσιν αὐτοὺς τρόπῳ τῶν σκιαδείων. In priore versu ὠτοκλήνoui legimus. Quominus tamen in Pliniano contextu quicquam immutem, facit Ptolem. ii. 11. qui Scandiæ in Germanico oceano gentem quandam Φιράίσους appellat, forte pro Φανήσους.

104. CAP. XXVIII. *Rhætiæ prope*] Avulsa male hæc fuisse hactenus a

præcedentibus, ante nos intellexit Rhenanus: evidens inscitia eorum argumentum, qui Plinii libros in capita distinxere; cum sine illis constare antecedentia minime possint. Ridenda quoque hic, ut multis aliis in locis, Gallici interpretis hallucinatio qui verba hæc paulo post sequentia, 'circa excessum ejus,' non ad Agrippæ obitum, sed ad exitum Germaniæ nescio quem retulit.

105. Ibid. *Istævones, quorum pars Sicambri. Mediterranei, Hermiones: quorum Sueri, &c.*] In libris hactenus editis: *Istævones, quorum pars Cimbri mediterranei. Hermiones, quorum, &c.* Erunt igitur etiam Hermiones Rheno proximi? Erunt mediterranei Cimbri, quorum nullum usquam vestigium est? nec de Sicambribus, gente tum notissima, ut ait Strabo lib. vii. pag. 294. mentio erit ulla? Quanto commodius cadunt omnia emendatione nostra, cum apposite Hermiones mediterranei, hoc est, in media Germania positi, et Ingævoniibus, qui oceano, et Istævoniibus, qui Rheno sunt proximi, opponantur? Sic enim Tacitus de Moribus German. pag. 123. 'Proximi oceano Ingævones: medii Hermiones: ceteri Istævones vocantur.'—Sic igitur manifeste hic locus interpungendus est. At non propterea inserendi hæc sunt Sicambri, invitæ ac repugnantibus libris omnibus, tum editis, tum manu exaratis; cum sententia hujus loci sit, tam inter Istævones, quam inter Ingævones, habitasse Cimbrorum, qui tractus utriusque partem occuparint. Nihil planius. Ed. sec.—Sicambriorum porro non semper sedes ultra Rhenum positæ: in Gallias a Tiberio pars trajecta, ut ait Tacitus Annal. xii. pag. 183. in Menapiis sedes habuerunt, ubi Geldria nunc est, et Nimega, Venloaque pagi. Alii tamen ex iis in Germania trans Rhenum permansere, ut erudite P. Browerus S. J. ostendit in Annal. Trevir.

106. CAP. XXIX. *Bataavorum insula, et Cannennifatum*] Voculam et, quam Dalecampius expunxerat, tum ex Mss. librorum, tum ex priorum editionum fide restitimus: ne Bataavorum insulam, et Cannennifatum, geminam esse ac diversam, quisquam existimaret. Vide Claver. German. Antiq. II. 33.

107. CAP. XXX. *Gessoriaci* . . . . . *trajectu quinquaginta millium*] In Parm. edit. *quinquaginta millia milium*. Hermolaus *millia minimum* rescripsit. Nos hanc postremam vocem, cum spuriam, expungimus: abest enim a Mss. omnibus, Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiff. &c. atque ex præcedenti vocula *millium* ea prodiit. Straboni porro lib. IV. pag. 199. ab Icio Morinorum, unde solvit in Britanniam Cæsar, trajectus est CCCXX. stad. hoc est XL. M. pass. non L.

108. Ibid. *A Silurum gente, XXX. M. pass.*] Solinus, cap. 22. pag. 42. Silurum gentem sitam in Britanniae ora contra Hiberniam, dum hunc Plinii locum transcripsit, insulam male credidit. Nec freti, quod interjacet, spatium summa fide retulit, cum latitudinem ejus scripsit in CXX. M. passuum diffundi, pro XXX. sic enim Mss. omnes habent R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiff. Libri editi, perperam XX.

109. CAP. XXXI. *Universam oram XVIII. M. P. Agrippa, Galliarum inter Rhenum, &c.*] Libri haecenus editi hoc tantum, *Agrippa universarum Galliarum inter, &c.* Verum ex Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. et Tolet. lectione, quam secuti sumus, tres omnino apposite reddi mensuræ videntur, ex commentariis Agrippæ decerpæ: adnavigationis primum Gallicæ oræ totius, per Oceanum a Scalde fluvio usque ad Pyrenæum, quæ colligat XVIII. hoc est, decies octies centena M. pass. Mediterraneæ deinde longitudinis: et latitudinis denique earundem Galliarum. Sic paulo post,

ubi *Gebennam* et *Juram* libri impressi habent, *Juras* multitudinis numero Mss. iidem repræsentant: quemadmodum III. 5. 'montibus Gebenna et Juribus' dixit.

110. Ibid. *Belloraci*] In Edit. Parm. *Belloraci, Bassi*. Frobenius, *Belloraci, Hassi*. Mss. Reg. 1. *Bollosasi* tantum. Reg. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiff. *Bellobasi*. Ex quibus *Belloraci* solum scripsimus, expuncta voce *Bassi*, vel *Hassi*, quos in hoc terrarum tractu nullus agnoscit.

111. Ibid. *Ulbarnetes*] Ita Mss. omnes, et libri editi ante Hermolaum, qui *Ulbarnetes* ex Antonino rescripsit. *Σουμάρκτοι* Ptolemæo dicuntur, in codice Ms. Collegii nostri Parisiensis, atque eorum oppidum Ratomagus, in Belgica, ultra Sequaniam, ad ortum. Easdem esse sane arbitror, qui Antonino *Ulbarnetes*, *Sylvanectes*que postea sunt appellati: quo plane modo qui *Suessiones* dicuntur, iidem sibilo demto *Ουέσσορες*, et *Senones* *Έννορες* in cod. Ms. Collegii Paris. a Ptolemæo vocantur. In libris quibusdam editis, ante *Ulbarnetes* adduntur *Veruni liberi*, quos nec Mss. codicum, nec scriptorum veterum ullus agnoscit. *Virodunnos* novi, quorum ager *le Verdunois*, oppidum *Verdun*. *Verunos* non novi.

112. CAP. XXXII. *Viducasses, Bodiocasses*] Ita quidem Mss. omnes: sed vox ea prior inepta quædam posterioris repetitio nobis videtur: quam qui confidenter expunxerit, etsi de *Viducassibus* ante statuerim, quod timide feci, non ei dicam impingam. In libris post Hermolaum editis, pro *Bodiocasses*, *Vudicasses* legitur, Ptolemæi *Βιδουκέσιοι*, qui cum *Viducassibus* Plinii habere nominis affinitatem videantur, in inferiorem Britanniam prope Osismios, tanumque S. Brioci ablegandi sunt.

113. CAP. XXXIII. *Tarusates, Basabocates*] Prius *Latusates* corrupte

legebatur. Tarnsatium meminit Cæsar, Bell. Gall. lib. III. pag. 38. 'Vocates,' inquit, 'Tarusates, Elusates.' Pagum hi tenere, cui nomen hodieque priscum, *le Tursan*, ut recte vidit Mariana, Hist. Hisp. III. 18. p. 118. Ejus pagi caput Aturensium civitas, *Aire en Gascogne*. Qui mox pro *Basabocates*, putant *Basatæ*, *Boates*, legi oportere, Boatiumque civitatem olim Boium fuisse ex libello Provinciarum Rom. afferunt, teste utuntur dubiæ admodum fidei, sua somnia sæpe pro vero obtrudente, cujus mendacium hac in parte detegit Valesius, in Notit. Gall. p. 329.

114. CAP. XXXIV. *Ipsa Pyrenæi juga ab exortu æquinoctiali fusa in occasum brumalem*] Ipsa, inquit, Pyrenæi juga Hispaniam sic irrumpunt, ut ab exortu æquinoctiali quasi cæpto cursu, per totam provinciam longa serie immissa, perveniant demum in occasum brumalem, et ad ea Bæticæ provinciæ littora, quæ occidenti sunt adversa: atque ita Hispaniæ partem quæ a Ruscinone Gades emittitur dextra est ac septentrionalis, faciunt breviorē, et angustiorē, quam meridiana est. Hanc esse scriptoris sententiam prodit apertissime tum ipsa oratio, tum vero maxime Mela Pomponius, quem hoc loco, ut solet, exseribit. Sic enim ille II. 6. p. 40. 'Pyrenæus primo hinc (ab Eliberi et Ruscinone) in Britannicum procurrit oceanum: tum in terras fronte conversus, Hispaniam irrumpit, et minore ejus parte (nempe quæ septentrionem respicit) ad dextram exclusa, trahit perpetua latera continuus, donec per omnem provinciam longo limite immissus, in ea littora, quæ occidenti sunt adversa, perveniat.' Hactenus Mela: cujus ex oratione intelligitur, non de tota illa montis Pyrenæi latitudine ac serie nunc agi, quæ ab oceano Cantabrisque ad Ibericum mare pertinet, qua in Gallias ab Hispania iter est: sed de eorun-

dem montium per mediam Hispaniam ductu ac veluti cursu in oceanum usque Gaditanum. Hoc vero cum minime perviderint viri alias eruditi, Pintianus, et Sepulveda, mirum quantas inter se lites de vero hujus loci intellectu moverint: quem aliter assequi se non posse ambo confessi sunt, quam Plinii verbis immutatis, atque in contrariam plane sententiam detortis: dum ille in Plinianis Observationibus, *ab exortu brumali in occasum æquinoctialem*: iste Epist. III. 46. p. 184. 'ab exortu æquinoctiali in occasum æstivum,' censet legi oportere: reclamantibus libris omnibus, tum editis, tum manu exaratis: atque adeo ipso reclamante Plinio, cujus mentem Mela, quem transcribit, planam facit.

115. Ibid. *Breviores latere septentrionali, quam meridiano*] Abest ea vox *septentrionali* a Reg. codd. Sed incuria amanuensium, ut arbitror, prætermittitur: nam et orationis series id postulat signari, quod meridiano adversum sit: et ipse Mela, a quo rursus hæc Plinius mutuatur, loco proxime citato, geminum illud latius agnoscit: 'Tarraconensis,' inquit, 'altero capite Gallias, altero Bæticam, Lusitaniamque contingens, mari latera objicit nostro, qua meridiem; qua septentrionem, oceano.'

116. Ibid. *Flaviobriga colonia. Civitatum IX. regio Cantabrorum*] Præpostera interpunctio prius omnia miscebat: *Flaviobriga, colonia IX. civitatum, Regio Cantabrorum*. Quis coloniam novem civitatum unquam inaudivit? Ipsam regionem Cantabrorum civitatibus novem constare ait. Sic III. 3. 'In Autrigonum decem civitatibus: Carietes et Venenses quinque civitatibus, &c. In Vaccæorum XVIII. civitatibus,' &c. Et libri hujus cap. 7. similiter: 'Regio Messenia duodeviginti montium.'

117. Ibid. *Orgenomesi e Cantabris*] In Mss. Reg. 1. *Orgononesci e Canta-*

bris. Colb. 1. *Orgenomisci*. Colb. 2. *Origenomisci*. Plinii editores inde nobis Origenos commenti sunt, *Origeni mistis Cantabris*, quos nec libri, nec auctores ulli agnoscunt. Fuit aliquando cum scribendum putarem : *Curgionii mistis Cantabris*; quoniam Curgionios a Cantabris fatigatos crebris incursionibus scribit Florus IV. 12. p. 198. Sed indubitata deinde visa emendatio est, *Orgenomesci e Cantabris*, quam totidem pæne apicibus libri omnes conditivi exhibent, firmatque egregie Ptolemæus, II. 6. ubi in oppidis Cantabrorum mediterraneis prope Astures, Ἀργενόμεσ-
κον appellat, haud dubie pro Ὀργενό-
μεσσκον.

118. Ibid. Et deinde . . . a flumine *Navilubione*] Ita quidem Barbarus reposuit, ex Ptolem. II. 6. apud quem Ναυῖλλοῦωνος annis mentio. At idem et Ναβίου quoque ποταμοῦ nemit juxta Navilubionem: unde forte defendenda vetus lectio codicum R. 1. 2. Colb. 1. 2. et Parm. edit. *A flumine Navia, Albiones*; unde tandem Albiones ii appellationem sortiantur. Ceterorum quoque populorum obscura nomina, situs incertus. Id unum liquet, a flumine mox appellato, ad promontorium Celticum, *Cap de Fineterre*, oram omnem tenuisse. In Mss. mox appellatis, legi: *Æguiarri cognomine Nariui, Iadoni, Arroni, Arrotrebæ*.

119. CAP. XXXV. *Oppidum et flumen Eminium*] Prius *Minium* legebatur. At est Αἰμῖνον oppidum Lusitaniæ Ptolemæo II. 5. item Antonino. Et in Conc. Tolet. III. apud Loaysam, p. 228. Possidonius Eminiensis Ecclesiæ Episcopus subscrit. In Mss. Reg. et Colb. et in edit. Parm. *Eumeium*.

120. Ibid. *Promontorium, quod alii Artabrum*] Pelicerius in notis Mss. cum Pintiano, Casaubono, Resendio, Salmasioque in Solin. p. 276. insigni nunc errore Plinium, et illum secu-

tos Solinum Martianumque, Magnum promontorium, sive Olisippo-nense, idem cum Artabro existimasse aiunt: quanquam si error est, non in Plinium ipsum, sed in eos conjici potius oportuit, quos ejus sententiæ appellat auctores. Est tamen simile veri, etsi id nullus veterum prodāt, esse Artabrum promontorium, sumto ab incolis Artabris, aut dato his nomine, illud quod Celticum cap. snp. Plinius Pomponiusque, Nerium Strabo ac Ptolemæus vocarunt. Verum isto determinari cælum, terras, maria, non Olisipponensi, atque adeo defendi a culpa Plinii minime posse, ut Pelicerius alique contendunt, tam falsum est quam quod falsissimum. Quid Hispaniæ latus esset, quid frons, nesciisse ii videntur. Nos suo loco apernimus, interpretationemque nostram hæc Plinii Pomponique loca egregie constabulant. Ille enim de hoc ipso promontorio Olisipponensi II. 112. 'Promontorium Artabrum,' inquit, 'quo longissime frons procurrit Hispaniæ.' Et hoc ipso libri hujus cap. 'Promontorium Sacrum e media prope Hispaniæ fronte prosilit.' Quibus verbis prodit apertissime tribus omnino frontem eam effici promontoriis. A Junonio, quod est circa Gaditanum fretum, incipere: in Sacro, quod S. Vincentii vocant, esse mediam, ubi caput Europæ statuitur a Dionys. Perieg. vs. 562. ad Artabrum denique longissime procurrare, in quo desinat. Inde versus Gallæciam facto cirenitu, latus incipere septemtrionale Hispaniæ Lusitaniæque. Namque, ut Pomponius tradit, II. 6. 'Lusitania oceano tantummodo objecta est: sed latere ad septemtrionem, fronte ad occasum.'

121. Ibid. *Oceanusque Gallicus*] In Chiffl. cod. *Calaicus*, seu potius *Galtaicus*, a gente Callaica, hoc est, Gallæcis. At vulgatam scripturam defendunt codices Reg. et Colb. Martianus quoque, lib. VI. c. de Hispa-

nia, p. 202. Quin ipse Plinius IX. 3. oceanum hunc Gallicum vocat, ut suo loco monebimus.

122. Ibid. *Concordienses, Elbocori, Interannienses*] In Mss. Reg. Colb. &c. et in edit. Parm. *Concordienses, et Boccori*. Ipso elementorum ordine admonitus Hermolaus reposuit, *Concordienses qui et Boccori*; ratus hoc loco Boccoros perse non posse nominari. Ego vero sinceram loci hujus arbitror lectionem, quam attuli. Nam apud Ptolemæum in oppidis Lusitaniæ mediterraneis, II. 5. Ἐλκοβοῦρς recensetur, literis permutatis haud dubie, pro Ἐλβοκοῦρς.

123. Ibid. *Interannienses*] In Mss. Reg. Colb. Chiff. Paris. &c. *Interansenses*. Editi libri, *Interansenses*. Nostram emendationem defendit Gruteri vetus inscriptio, p. 162. INTERANNIENSES. Et multo etiam magis Phlegon Trallianus de Longævis, cap. 1. p. 113. scribens, Ἰντεραννησία πόλις Λουσιτανίας.

124. CAP. XXXVI. *Ipsius spatium XV. M. pass.*] Ita quidem libri omnes: at longitudine insulæ Gadium, et latitudine jam signata, reliquius tantum videtur esse ambitus: qui, si longitudo est XII. M. pass. fieri non potest, quin fere XXX. passuum millia colligat.

125. Ibid. *Abest a continente . . . minus pedes DCC.*] Sincera hæc omnium codicum lectio est, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiff. et Parm. edit. Frobenius prior, quem secuti deinde sunt ceteri, *passus DCC.* reposuit. Verum a continente angusto spatio, et veluti flumine abscissam Gadium insulam auctor est Mela: Polybins, et Solinus cap. 23. p. 44. cum Plinio, pedibus septingentis: Strabo lib. III. p. 167. stadio definit, hoc est, CXXV. passibus, pedibus vero DCCXX.

126. Ibid. *Cotinussam apud eos vocatam*] Vereor ut illud *apud eos* Plinianum sit. Certe in libris manu ex-

aratis, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiff. et Parm. edit. legitur, *Potinussam a puteis*. Et de puteis quidem in Gadium insula frequentibus prolixam concertationem Strabo instituit, ex Polyb. lib. III. p. 173. Qnamobrem a veteri scriptura discedere Hermolaum fortasse non oportuit; quamquam ei scriptores nec pauci favent, nec ignobiles: nam Festus Avienus, in Descript. Orbis, vs. 611. 'Gadir prima fretum solida supereminet arce, Hæc Cotinussa prius fuerat sub nomine prisco, Tartessumque dehinc Tyrii dixere coloni: Barbara quin etiam Gades hanc lingua frequentat: Pœnus quippe locum Gadir vocat undique septum Aggere præducto.' Dionysinus Festus expressit, qui vs. 456. Κληζομένην Κοτινοῦσαν ἐφημίζαντο Γάδειρα. Adde Tzetzen, Chiliad. VIII. Hist. 216. vs. 687. Ἡ νῦν νῆσος ἡ Γάδειρα τὴν κλῆσιν καλουμένην, τὸ πρῶην ὀνομάζετο τὴν κλῆσιν Κοτινοῦσα.

127. Ibid. *In hac Geryones habitasse a quibusdam existimatur, quorum armenta Hercules abduxerit*] Sic libri omnes incredibili consensu, tum manu exarati, tum editi etiam ante Frobenium, qui numero singulari legit: *existimatur, cujus armenta*, &c. Satis audacter id quidem, libris refragantibus. Nec tamen sum nescius a Græcis dici promiscue Γερῶν Γερῶνους, et Γερῶνης Γερῶνον. Unde Stephanus de hac insula: Ἐρυθραία νῆσος Γερῶνον. Et Tzetzes, Chiliad. IV. vs. 351. Ὁ Γερῶνης βασιλεὺς ἐπῆρχεν Ἐρυθραίᾳ, κ. τ. λ.

128. CAP. XXXVII. *A Tanai usque Gades LXXXII. XIV. M.*] Ita libri omnes. At si octuagies quinquies centena et sexaginta octo millia pass. auctore Artemidoro patet longitudo ipsa totius terræ, ab ortu ad occasum, hoc est, ab India ad Herculis columnas Gadibus sacratas, ut II. 112. Plinius prodidit, quo pacto Europæ unius longitudini octuagies et bis centena et quatuordecim millia

idem assignare potuerit Artemidorus, non sane video: nisi si hæc adnavigationis per sinus omnes, intimosque sinuum recessus a Tanai Gades usque institutæ mensura est.

129. Ibid. *Est autem ipsius Italiæ, ut diximus, $\overline{XI}$. XX.*] Ita libri omnes manu exarati, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. &c. Vulgati, $\overline{XII}$. XX. Pelice-rius in Notis Mss. et Pintianus, $\overline{X}$. XX. quoniam Plinius ipse eo loco quem nunc spectat, III. 6. Patet Italia, inquit, 'longitudine ab Alpino fine Prætoriae Angustæ, per Urbem

Capuamque cursu meante, Rhegium oppidum, in humero ejus situm, a quo veluti cervicis incipit flexus, decies centena et viginti millia passuum.' Verum cum idem his verbis statim ista subjungat: 'multoque amplior mensura fieret, Lacinium usque, nitalis obliquitas in latus digredi videretur,' hanc ipsam mensuram amplio-rem superiori adjici modo perspicuum est, quam centum millium passuum esse, tum ex cap. 10. tum ex 15. ejusdem libri colligimus.

C. PLINII SECUNDI

NATURALIS HISTORIÆ

LIBER V.

Africa Asiæque pars.

I. AFRICAM Græci Libyam^a appellavere, qua mare ante eam Libycum incipiens Ægyptio¹ finitur. Nec alia pars terrarum pauciores recipit sinus, longe ab occidente^{2 b} littorum obliquo spatio. Populorum ejus, oppidorum nomina, vel maxime sunt ineffabilia præterquam ipsorum linguis, et alias castella ferme^c inhabitant.

(1.) Princip^d terrarum Mauritaniae appellantur usque

CAP. I. 1 Margo edd. Dalec. et Gronov. et mare ante eam Libycum: Ægypto; Chiff. et mare ante eam Libycum: Ægyptio.—2 Hæc, longe ab occi-

NOTÆ

^a Græci Libyam] Ab Afro Libye Herculis filio, inquit Martianus, lib. vi. cap. de Africa, pag. 215. vel a Libya femina Epaphi filia, ut ait Dionysius in Eustath.

^b Longe ab occidente] Longo admodum spatio ab occasu fretoque Gaditano Ægyptum usque incurvantibus sese molliter littoribus.

^c Castella ferme] Non cineta mœnibus oppida.

^d Principio] Vel, Principia terra-Delph. et Var. Clas.

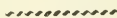
rum. Nam Pomponius sequitur, cujus hæc verba, I. 4. 'Nunc exactius oras situsque dicturo, inde est commodissimum incipere, unde terras oceanus ingreditur: et ab iis potissimum quæ influenti dextræ sunt.' Et cap. 5. 'Hinc in nostrum mare pergentibus læva Hispania, Mauritania dextra est.' Idcirco Melæ Plinioque principia terrarum Hispaniæ Mauritanique appellantur.

Plinius.

3 K

ad C. Cæsarem^e Germanici filium regna, sævitia ejus in duas^f divisæ provincias. Promontorium oceani extimum^g Ampelusiam nominatur a Græcis: Oppida fuere, Lissa et Cotta^h ultra columnas Herculis: nunc est Tingi,ⁱ quondam ab Antæo^j conditum; postea a Claudio Cæsare, cum coloniam faceret,^k appellatum Traducta Julia.^l Abest a Belone,

dente, Dalecampio supervacua videntur.—3 Ita codd. Harduini et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Lixu, Cotes Vet. Dalec.*

NOTÆ

^e *Ad C. Cæsarem*] Caligulam. At Dio lib. LX. pag. 671. Claudium Cæsarem hujus divisionis auctorem facit: 'Ο Κλαύδιος διχῇ τοὺς Μαύρους τοὺς ὑπηκόους ἐνεμεν, ἔς τε τὰ περὶ Τίγγιν, καὶ ἐς τὰ περὶ Καισάρειαν· ἀφ' ὧν περ καὶ ὀνομάζονται, Claudius Mauros dupliciter divisit: in eos qui ad Tingin, et qui ad Cæsaream: unde et nomen habent. A Caio forte constituta, ac deliberata: perfecta postmodum a Claudio est. Ptolemæum enim Jubæ filium Mauritanix Regem consobrinum suum Caius interemit, quare sævitiam ejus Plinius nunc incusat. Vide Dionem lib. LIX. pag. 659.

^f *In duas*] Tingitanam et Cæsariensem. Tingitana pertinet a freto Gaditano, ad fines usque Marocani regni. De Cæsariensi inferius.—'In nummis semper MAVRETANIA est.' *Ed. sec.*

^g *Oceani extimum*] Ultimum, in ipso freti aditu positum, qua in mediterraneum sinum oceanus influit. *Cabo Despartel* vulgo dicimus, inquit Mariana l. 1. Hist. Hisp. l. 22. p. 41. Ptolemæo IV. 1. est Κώττης ἄκρον. Mela l. 5. a quo hæc Plinius mutatus est: 'Africæ,' inquit, 'caput atque exordium est promontorium, quod Græci Ampelusiā, Afri aliter, sed idem significantē vocabulo appellant:' nempe Κώτην. Bochartus

Parte II. Geogr. l. 37. p. 715. Pænos scripsisse existimat ἡστὶς *Coteph*, id est, τοῦ τρυγῶντος, vindemiantis. Ἀμπελος Græcis *vitem* sonat. Vitium feracem hanc oram utroque littore fuisse significat nummus Colonix Julix Traductæ, de quo dicitur in Notis et Emend. num. 1.

^h *Lissa et Cotta*] Fuere, inquit, olim hæc oppida: nunc bellis attrita, nomen tantum et locum servant. Idem Plinius XXXII. 6. 'In oceano,' inquit, 'ad locum Mauritanix, qui Cotta vocatur, non procul Lixu flumine.'

ⁱ *Nunc est Tingi*] Ptolemæo IV. 1. Τίγγις ἢ καὶ Καισάρεια. Hodie *Tanger*: paret Anglorum Regi.

^j *Ab Antæo*] Ita Solinus cap. 24. p. 45. Non ab Antæo modo id conditum, sed et conditum ibi Antæum auctor est Plutarchus in Vita Sertorii, p. 572. a quo refossum tumulum scribit, corpus repertum LX. cubitorum: quam fabulam a Gabinio primum disseminatam in vulgus, Romanarum rerum scriptore, admonet Strabo lib. XVII. p. 829.

^k *Cum coloniam faceret*] Tingitanis olim ab Augusto civitatis tantum jure donatis, ut auctor est Dio lib. XLVIII. p. 384.

^l *Traducta Julia*] Vide Notas et Emend. num. 1.

oppido Bæticæ, proximo tractu⁴ xxx. m. pass.^m Ab eo xxv. m. pass. in ora oceani,ⁿ colonia Augusti Julia Constantia Zilis,⁵ ° regum ditioni exempta, et jura^p Bæticam petere jussa : et ab ea xxxii. m. passuum colonia a Claudio Cæsare facta Lixos,^q vel fabulosissime antiquis narrata. Ibi regia Antæi,^r certamenque^s cum Hercule : et Hesperidum horti.^t Affunditur^u æstuarium⁶ e mari flexuoso meatu, in quo draconis^v custodiæ instar fuisse nunc interpretan-

Lissa, Cotes edd. vett. et Gronov.—4 *Vox tractu* non legitur in Chiff.—5 *Zubil* Vet. Dalec. *Zulis* codex alter ap. Dalec. *Julia Constantia, Zilis* distinctim Gronov. et edd. vett. Mox, *et jura in Baticam . . . ab antiquis* edd. vett. ante Harduin. Utramque præpositionem non agnoscent codd. Harduini et Chiff.—6 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Affunditur etiam æstuarium* cod. Dalec. *Affunditur autem huic æstua-*

NOTÆ

^m XXX. M. pass.] Solinus cap. 24. p. 45. et Martianns lib. vi. cap. 'Alia divisio Europæ,' p. 215. xxxiii. m. pass. Spatium Strabo non definit, lib. iii. p. 140. sed a Belone Tingin proximum esse tractum ait.

ⁿ In ora oceani] Qua se a freti angustii flectit in occasum oceanus, et vergit in meridiem.

^o Julia Constantia Zilis] Sunt enim hæc conjunctim legenda, non divisim, ut prius, *Julia Constantia, Zilis* : ne duo diversa existimentur oppida. Ut Tingis Traducta Julia, ita Julia Constantia Zilis est cognominata. Ζήλις est Straboni, lib. xvii. pag. 827. Antonino, *Zilis*. Vetus inscriptio in Thesaurο Goltzii, COL. CONSTANTIA ZILI AVGVSTA. Vetustum retinet nomen, præfixo Arabum articulo, *Arzilla*, in regno Fez.

^p Et jura] Bæticæ jurisdictioni ascripta et contributa Zilis est, ditioni Mauritanie regum exempta.

^q Lixos] Hodie *Larache*, teste J. B. Gramaye, Afric. Illustr. iv. 1. p. 96. Λίξα Ptolemæo iv. 1. Αλγξ Straboni, loc. cit.

^r Ibi regia Antæi] Hæc Martianns iisdem fere verbis, lib. vi. cap. de Africa, p. 215. et Solinus, cap. 24. p. 45. Lixon Coloniam appellat etiam Antonini Itinerarium. Describitur ea regia a Lucano iv. 590. 'Inde petit tumulos, exesasque undique rupes, Antæi quæ regna vocat non vana vetustas. Hæc illi splunca domus : latuisse sub alta Rupe ferunt, epulas raptos habuisse leones,' &c.

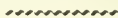
^s Certamenque] De quo poëtice multa Lucanus, loc. citat. et fabulosissime Apollodorus de Diis, lib. ii. p. 129. seu quisquis alius ejus libri auctor existit.

^t Hesperidum horti] De his dicemus cap. 5. Horum situm indicat expressius ipse xix. 21.

^u Affunditur] Martianns loc. cit.

^v In quo draconis] In flexuoso æstuarii hujus meatu, inquit, species quædam cernitur, et similitudo draconis : hinc locus fabulæ datus, auferri Hesperidum nemoris aurea mala a dracone pervigili custodiri. Solini paraphrasis, loc. cit. 'Flexuoso meatu æstuarium e mari fertur, adeo

tur. Amplectitur intra se insulam, quam solam e vicino tractu aliquanto excelsiore, non tamen æstus^w maris inundat.⁷ Extat in ea^x et ara Herculis, nec præter oleastros aliud ex narrato illo aurifero nemore. Minus profecto mirerentur portentosa Græciæ mendacia, de iis et amne Lixo^y prodita, qui cogitent nostros nuper^z paulo minus monstrifica quædam de iisdem tradidisse: Prævalidam hanc urbem majoremque Carthagine magna; præterea ex adverso ejus sitam, et prope immenso tractu ab Tingi: quæque alia Cornelius Nepos avidissime⁸ credidit. Ab Lixo XL. M. in mediterraneo altera Augusti colonia est Babba,^a Julia Campestris appellata: et tertia Banasa,^b LXXV. M. Valentia cognominata. Ab ea XXXV. M. pass. Volubile^c oppi-

rium Gronov. et edd. vett. Mox, in quo dracones Chiff. —7 Vet. Dalec. et cod. alter ejusdem, inundant. —8 Vet. Dalec. audacissime. —9 Sububa Vet.

NOTÆ

sinuosis lateribus tortuosum, ut visentibus procul lapsus angueos fracta vertigine mentiatur: idque quod hortos appellavere, circūdat: unde pomorum custodem interpretantes, struxerunt iter ad mendacium fabulandi.'

^w Non tamen æstus] Solinus loc. cit. 'Planities manet sicca, quamvis prona superveniant æquora,' &c. Fabulis id Strabo accenset, lib. XVII. pag. 826.

^x Extat in ea] Solinus: 'Sed hæc insula sinibus alvei recurrentis, et in quibusdam æquoris spiris sita, præter arbores oleastri similes, et aram sacram Herculi, aliud nihil præfert, quo propaget vetustatis memoriam.' De ara Herculis, Strabo loc. cit.

^y Amne Lixo] Hodie *Luccus*, ejus in ostio situm Lixos oppidum. Ποταμός μέγα Λίξος, καὶ πόλις Φοινίκων Λίξος, Scylaci, p. 50.

^z Nostros nuper] Gabinium, credo,

sugillat, Romanarum rerum scriptorem, quem annalibus suis, quos de Mauritania condidit, fabulosa intexuisse auctor est Strab. lib. XVII. pag. 829.

^a Babba] Βάβα Ptolemæo IV. 1. Stephano, Βαβαί, πόλις Λιβύης, ex Martiano in Periplo: cives Βαβαῖοι. In nummo Vespasiani, quem vidi, C. I. C. B. hoc est, 'Colonia Julia Campestris Babba.'

^b Banasa] Tertia Augusti colonia, ab Lixo LXXV. mill. pass. distans, ad amnem Subur. Βάνασσα Ptolemæo, loc. cit. Panasam corrupte vocat Antoninus, sive, ut volunt, Æthicus in Itiner.

^c Volubile] Volubilim Coloniam appellat Anton. in Itiner. Ουλοβαλὶς est Ptolemæo IV. 1. Nunc regni cognominis caput Fez esse Geographorum vulgus existimat: cum tamen disertis verbis Plinius asseveret ab utroque mari, Atlantico et Interno, non amplius XXXV. passuum millibus

dum, tantundem a mari utroque distans. At in ora a Lixo quinquaginta m. amnis Subur,^d præter Banasam coloniam defluens, magnificus et navigabilis. Ab eo totidem m. pass. oppidum Sala,^e ejusdem nominis fluvio impositum, jam solitudinibus vicinum, elephantorumque gregibus infestum, multo tamen magis Autololum^f gente, per quam iter est ad montem Africæ vel fabulosissimum Atlantem.

E mediis^g hunc arenis in cœlum attolli prodiderunt, asperum, squalentem, qua vergat ad littora oceani, cui cognomen imposuit: eundem opacum, nemorosumque, et scatebris fontium riguum, qua spectat^h Africam,^h fructibus omnium generum sponte ita subnascentibus, ut nunquam satietas voluptatibus desit. Incolarum neminem interdum cerni: silere omnia, haud alio, quam solitudinum, horrore: subire tacitam religionem animos propius accedentium, præterqueⁱ horroremⁱ elati^j super nubila, atque in viciniam lunaris circuli. Eundem^k noctibus^k micare crebris

//////////

Dalec. et cod. ejusdem; *Sububus* Chiff. Mox, *municipis* pro *magnificus*.—10 Chiff. *spectet*; et paulo post, *satius* pro *satietus*.—11 Chiff. *præterque terrorem*; et mox, *in vicinia*.—12 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Eundemque* Gronov. et edd.

NOTÆ

distare Volubilim: Fessam amplius centum xx. dissitam omnes esse consentiant.

^d *Amnis Subur*] Σούβουρ ποταμός Ptolemæo iv. 1. proxime post Lixum amnis occurrens, Mauritanie oram legentibus. Hodie *Subu*, teste J. B. Gramaye, *Africæ Illustr.* iv. 1. p. 96.

^e *Oppidum Sala*] Quod nunc *Salé* esse credimus, inquit Mariana Hist. Hisp. 1. 20. pag. 41. Σάλα πόλις Ptolemæo loc. cit. et Σάλα ποταμός. Σάλη Philostrato de Vita Apoll. v. 1. p. 209. At anni nunc nomen est *Burragrag*, teste Marmolio, et Gramaye, loc. cit.

^f *Autololum*] De his inferius. Habet hæc quoque Solinus cap. 21. p. 45.

^g *E mediis*] Hæc pariter Martianus, lib. vi. cap. de Africa, p. 215. et Solinus loc. cit. p. 46.

^h *Qua spectat Africam*] Quæ proprie nimirum Africa vocetur, de qua cap. 3.

ⁱ *Præterque*] Prætereaque. Vox Plinio perquam familiaris.

^j *Elati*] Subintellige, montis, qui caput ultra nubila condit, atque ad ipsum Lunæ circulum accedere videatur. 'Quod altius quam conspici potest, usque in nubila erigitur, cœlum et sidera non modo tangere vertice, sed sustinere quoque dictus est,' inquit Mela iii. 10.

^k *Eundem noctibus*] Solinus, et Martianus, loc. cit. De Ægipacibus Sathyrisque dicemus, cap. 8.

ignibus, Ægipanum Satyrorumque lascivia impleri, tibi-
rum ac fistulæ cantu, tympanorumque et cymbalorum soni-
tu strepere. Hæc celebrati auctores prodidere, præter
Herculi et Perseo ¹³ laborata ibi. Spatium ad eum im-
mensum incertumque.

Fuere et Hannonis ^m Carthaginiensium ducis commen-
tarii, Punicis rebus florentissimis explorare ambitum Afri-
cæ jussi: quem secuti plerique e Græcis nostrisque, et
alia [†] quidem fabulosa, et urbes multas ab eo conditas ⁿ ibi
prodidere, quarum nec memoria ulla, nec vestigium extat.

Scipione Æmiliano res in Africa gerente, Polybius An-
nalianum conditor, ab eo accepta classe, scrutandi illius or-
bis gratia circumvectus, prodidit a monte eo ad occasum
versus, saltus plenos feris, quas generat Africa, ad flumen
Anatin CCCCLXXXV. ¹⁴ M. pass. Ab eo Lixum CCV. M.
passuum: ^p a Gaditano freto CXII. M. passuum abesse. Inde
sinum qui vocetur Saguti. ¹⁵ ^q Oppidum in promontorio
Mulelacha. Flumina, Subur, et Salam. ¹⁶ Portum Rutubis ^r

vett.—13 *Herculis et Persei* cod. Dalec.—† Ita codd. Harduini, Dalec. Vet.
et Chiff. *nostrisque ad alia* Gronov. et edd. vett.—14 Codd. Dalec. Salmant.
Martian. et Chiff. CCCCLXVI. Mox, Gronov. et edd. vett. *Lixum CCV.*
M. pass. Agrippa Lixum a Gaditano; sed hæc duo vocabula Agrippa *Lixum*
non agnoscunt codd.—15 *Sagici* codd. Dalec. et Chiff.—16 *Sububum et Salat*
Chiff. Mox pro CCXIII. quod exhibent codd. Harduini, et Chiff. et edd.
Harduin. 1. 2. 3. Miller, Bipont. et Franz. CCCXIII. legitur in edd. vett. et

NOTÆ

¹ *Herculi et Perseo*] Solinus cap.
24. p. 46. ubi de Atlante monte:
'Apex,' inquit, 'Perseo et Herculi
pervius, ceteris inaccessus: ita fidem
ararum inscriptio palam facit.'

^m *Hannonis*] Dicemus de eo in Auc-
torum Indice.

ⁿ *Ab eo conditas*] Quarum Hanno
ipse meminit, statim Periplus initio,
cujus fragmentum hodieque extat.

^o CCCCLXXXV.] Solinus, loc.
cit. CCCXCVI. 'Qua spectat
mons Atlas occasum,' inquit, 'inter
ipsum et flumen Anatin, per qua-

dringenta nonaginta sex millia pas-
suum infames bestiis sylvæ obsident.'
Ita etiam Martianus, lib. vi. cap. de
Africa 216. Tamen cum editis ma-
nuscripti codices concinunt.

^p CCV. M. pass.] Ita Solinus, loc.
cit. Vide Notas et Emend. num. 2.

^q *Qui vocetur Saguti*] In R. 1. *Sa-
guci*. Videtur esse Ptolemæi iv. 1.
et Strabonis lib. xvii. p. 825. Ἐμπα-
ρικὸς καλούμενος κόλπος, qui navigan-
tibus a Lixu in austrum occurrit.

^r *Portum Rutubis*] Ρούσιβις λιμὴν
Ptolemæo iv. 1. post Salam oppidum,

a Lixo CCXIII.^s M. passuum. Inde promontorium Solis :^t portum Risardir :^u Gætulos^v Autololes :¹⁷ flumen Cosenum :^w gentes, Scelaticos, et Masatos. Flumen Masatat :^x flumen Darat,^y in quo crocodilos gigni. Deinde sinum DCXVI. M. pass. includi montis Barce promontorio excurrente in occasum, quod appellat^{18 z} Surrentium. Postea flumen Salsum,^{19 a} ultra quod Æthiopas Perorsos,^b quorum a tergo Pharusios.^c Iis jungi mediterraneos Gætulos Daras. At in ora Æthiopas Daratitas,^d flumen Bambotum,^e crocodilis et hippopotamis refertum. Ab eo montes perpe-

Gronov.—17 *Autoteles* cod. Dalec. Mox, *flumen Vosenum* codd. Dalec. et Chiff. Deinde, pro *gentes, Scelaticos*, quod ex codd. restituit Harduinus, *gentem Salatitos* habet Pintian. *gentem Scelatitos* edd. vett. et Gronov.—18 Ita codd. Harduini et Tolet. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. appellatur Gronov. et edd. vett.—19 Ita codd. Regg. Brot. Colb. et Paris. *flumen Palsum* edd. ante Brotier. Mox, pro *Pharusios*, quod exhibent Chiff. et edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Pharusos* legitur in edd.

NOTÆ

amnemque.

^s CCXIII.] Ita R. 1. 2. Colb. 1. 2. et Paris. Centenarii notam adjiciunt præterea libri typis exensi.

^t Solis] Ἡλίου ὄρος, *Solis mons*, Ptolemæo iv. 1.

^u Risardir] Nomen id in hac terrarum plaga soli Polybio cognitum. Existimo esse Γανναρίαν ἄκραν Ptolemæi iv. 6. nunc Azamurum, in regno Marocchano.

^v Gætulos] Gætulicarum gentium populi numerosissimi: Autololes, Daræ, &c.

^w Cosenum] Mss. omnes, *Vosenum*. Est Ptolemæo Χονσάριος ποταμὸς juxta Γανναρίαν promontorium.

^x Flumen Masatat] Μάσσα ποταμὸς Ptolemæo, loc. cit.

^y Flumen Darat] Δάρατος ποταμοῦ Ptolemæus quoque meminit, loc. cit. cui mox subjungit μέγαν λιμένα, *Portum magnum*, quem sinus is videtur efficere, de quo statim Plinius.

^z Quod appellat] Subintellige, Polybins, ex superioribus. Hanc oræ Libycæ, qua spectat oceanum, Polybianam descriptionem hand se præstare velle, satis aperte significat.

^a Salsum [Palsum] Mss. omnes, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. &c. *Salsum*.

^b Perorsos] Stephanns, Πέτορσοι, inquit, Λιβύης ἔθνος μέγα καὶ πολυάνθρωπον. Agathemerus, Geogr. ii. 5. Περόρρους vocat. Uterque mendose. Περόρρους recte Ptolemæus iv. 6.

^c Pharusios] Φαρούσιοι, ἔθνος Λιβυκόν, Stephanns, p. 691. De Perorsorum et Pharnsiorum situ dicemus inferius, sectione octava.

^d Daratitas] A flumine Darat, de quo superius dictum est, sic cognominatus. Δαράδας appellat Agathemerus, loc. cit. et Ptolemæus iv. 6.

^e Bambotum] Meminit hujus amnis, tacito tamen nomine, Hanno in Periplo, p. 39.

tuos^f usque ad eum, quem Theon ochema dicemus.^{20 g} Inde ad promontorium Hesperium²¹ navigatione dierum ac noctium decem, in medio eo spatio Atlantem locavit, a ceteris omnibus in extremis Mauritaniæ proditum.

Romana arma primum, Claudio principe, in Mauritania bellavere, Ptolemæum regem a C. Cæsare^h interemtum ulciscente libertoⁱ Ædemone, refugientibusque²² barbaris, ventum constat ad montem Atlantem. Nec solum consulatu perfunctis, atque e senatu ducibus, qui tum res gessere, sed equitibus quoque Rom. qui ex eo præfuere ibi, Atlantem penetrasse in gloria fuit. Quinque sunt^j (ut diximus) Rom. coloniæ in ea provincia, perviumque^k fama²³ videri potest. Sed id plerumque fallacissimum experimento deprehenditur, quia dignitates,^l cum indagare vera pigeat, ignorantiae pudore mentiri non piget: haud alio fidei pro-niore lapsu, quam ubi falsæ²⁴ rei gravis auctor existit. Et quidem minus miror incomperta quædam esse equestris ordinis viris jam vero et senatum inde intrantibus,^m quam

////////

vett. et Gronov.—20 Chiff. *dicimus*.—21 *Hesperu* Pintian.—22 Margo edd. Dalec. et Gronov. *profugientibus*.—23 Ita cod. Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *perviumque famæ* edd. vett. et Gronov.—24 Chiff. *quam ore falsæ*.—25 Ita codd. Harduini et Chiff. item edd. Har-

NOTÆ

Montes perpetuos] Quos Hispani *Sierra Liona* vocant.

^g *Dicemus*] Lib. vi. c. 35. ubi et de Hesperio dicturi sumus.

^h *A C. Cæsare*] Germanici filio, quem Calignam, ut dictum est paulo ante.

ⁱ *Liberto*] Ptolemæi Regis Manritaniarum.

^j *Quinque sunt*] En quid Romana arma ibi profecerint: deductæ scilicet coloniæ quinque: Angusti tres: Julia Constantia Zilis: Julia Campestris Babba: Julia Valentia Banasa. Clandii duæ: Tracta Julia Tingis: et Lixos.

^k *Perviumque*] Subintellige, Atlan-

tem. Ultra montem, inquit, progredi fas esse in interiora Libyæ, videri jam potest fama ipsa et auctorum fide certum.

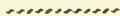
^l *Dignitates*] Magistratus, Consules, Prætores, quibus est administrandi belli provinciæque simul lustrandæ cura demandata.

^m *Et senatum inde intrantibus*] Minus equidem miror, inquit, incomperta quædam esse equestris ordinis viris, aut etiam iis qui ex equestri in senatorium ordinem cooptantur, quam luxuriæ aliquid esse adhuc impervium: cujus sagacitas est eximia, tum in exquirendis sylvis, unde et arbores citri et elephantorum ebur

luxuriæ,²⁵ cujus efficacissima vis sentitur atque maxima, cum ebori citroque sylvæ exquirantur, omnes scopuli Gætuli muricibus ac purpuris.

Indigenæ tamen tradunt in ora ab Sala centum quinquaginta mill. passuum: flumen Asanam^{26 n} marino haustu, sed portu spectabile: mox amnem quem vocant Fut:° ab eo ad Dyrin (hoc enim Atlanti^p nomen esse eorum lingua convenit) ducenta mill. passuum, interveniente flumine, cui nomen est Vior.^q Ibi fama,^r extare²⁷ circa vestigia habitati quondam soli, vinearum palmetorumque reliquias.

Suetonius^s Paulinus (quem consulem vidimus) primus Romanorum ducum transgressus quoque Atlantem aliquot millium spatio, prodidit de excelsitate quidem ejus, quæ

duin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *senatorii, nil demirantibus quam luxuriam* Gronov. et edd. vett.—26 Vet. Dalec. *Asanam, et paulo post, quem vocant Phthut.*—27 Ita Chiff. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *existere* edd. vett. et Gronov. *Mox, certa vestigia* margo edd. Dalec. et Gro-

NOTÆ

advehitur: tum in littoribus obennidis, scopulique maris Gætuli, unde purpuræ et murices asportantur. Vide Notas et Emend. num. 3.

ⁿ *Asanam*] Ita libri omnes. Ἀσάμα ποταμὸς Ptolemæo iv. 1. Quantum licet ex situ et intervallo facere conjecturam, is est, quem Tabulæ *Ommirabibus* vocant, cujus in ostio Risardir est, sive *Azaamurum*, sic enim Mauri dicunt, alludente etiamnum oppidi nomine ad vetustam amnis Ἀσάμα appellationem. Marocchanum is amnis a Fessano regno determinat.

^o *Fut*] Sive Phuth. Ptolemæo loc. cit. Δούτ, mendose, ut arbitror, pro Θούτ, vel potius Φούτ. In ostio hujus fluminis nunc Azasia oppidum. Marocchanum regnum fere medium permeat.

^p *Hoc enim Atlanti*] Martianus lib. vi. cap. de Africa, p. 215. *Adirin*,

male cursimque lecto Plinii codice, scripsit. Strabo, lib. xvii. p. 825.

Ἑλληνες Ἀτλαντα καλοῦσιν οἱ βάρβαροι δὲ Δύριν.

^q *Vior*] Δίουρ Ptolemæo, loc. citat. forte pro Βίουρ. Nunc *Sus*, in finibus regni Marocchani.

^r *Ibi fama*] In Atlante monte. Solinus cap. 24. pag. 46. ‘Habitatus ante mons Atlas, ut indicat loci facies, quondam cultu exercita, in qua usque adhuc vitis et palmæ extat vestigium.’

^s *Suetonius*] De eo agemus in Auctorum Syllabo. Habet hæc Solinus iisdem fere verbis, cap. 24. pag. 46. et Dio Cass. lib. lx. pag. 670. qui hæc ad primum Claudii Imp. annum refert, urbis conditæ ccxcv. Gessit consulatum postremo Neronis anno, l. Pontio Telesino collega: ut est auctor Tacitus Annal. vi. pag. 270.

ceteri : imas radices^t densis altisque repletas sylvis incognito^u genere arborum, proceritatem spectabilem esse²⁸ enodi nitore, frondes cupressis similes, præterque gravitatem odoris, tenui eas obduci lanugine : quibus addita arte,^v posse, quales e bombyce, vestes confici. Verticem^w altis, etiam æstate, operiri nivibus. Decumis se eo^x pervenisse castris, et ultra ad fluvium, qui Ger^y vocaretur,²⁹ per solitudines nigri pulveris eminentibus interdum velut exustis cautibus, loca inhabitabilia fervore, quanquam hyberno tempore, expertum.³⁰ Qui proximos inhabitent saltus, repletos elephantorum, ferarumque, et serpentium omni genere, Canarios appellari. Quippe victum ejus animalis^z promiscuum his esse, et dividua³¹ ferarum viscera. Junc-tam Æthiopum gentem quos Perorsos vocant, satis constat.

nov.—28 Voc. *esse* non legitur in cod. Dalec. nec in Chiffli.—29 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *qui Niger vocaretur* Chiffli. *qui Niger vocatur* edd. vett. et Gronov.—30 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *expertus* edd. vett. ante Harduinum ; *expertus* cod. Dalec. et Vet. ejusdem.—31 Vet. Dalec. *divisa*.

NOTÆ

^t *Imas radices*] Hæc Martianus quoque lib. vi. cap. de Africa, pag. 215.

^u *Incognito*] Incognitum sibi genus illud arborum Paulinus Suetonius memorabat, qui citrum arborem nunquam viderat, quam Mauræ sylvæ siliam vocat Martialis, ex qua Atlantica munera, hoc est, mensas citreas fieri idem docet, ut suo loco dicturi sumus, XIII. 29.

^v *Quibus addita arte*] Frondibus scilicet obductis lanugine, vel ipsi potius per se lanugini arte addita : qua de arte rursus VI. 20. et XII. 23.

^w *Verticem*] At si altior est ejus vertex, quam unde nives et imbres cadunt, quomodo idem nivibus obsitus dici potest? Virgilius humeros

idcirco, non verticem, nivibus operiri cecinit : ‘ Nix humeros infusa tegit.’ Sed piniferum quoque caput ventis et imbris pulsari canit, poetica nimirum licentia. Non omnium altissimum verticem attingisse Suetonius videtur.

^x *Decumis se eo*] Decima locatione seu metatione castrorum. Hinc subducto calculo, montis altitudo colligitur esse amplius quindecim milliarium, etiam computatis anfractibus.

^y *Qui Ger*] Gêp Ptolemæo maximus Libyæ interioris fluvius, qui Garamantas alluit. Vide Notas et Emendationes num. 4.

^z *Ejus animalis*] Nempe caninæ carnis, unde Canarii, sive Κυνόφαγοι appellati sunt.

Juba, Ptolemæi pater, qui primus³² utrique Mauritaniæ^a imperavit, studiorum claritate memorabilior etiam, quam regno, similia prodidit de Atlante: præterque^b gigni ibi herbam, euphorbiam nomine, ab inventore medico suo appellatam. Cujus lacteum succum miris laudibus celebrat in claritate visus, contraque serpentes, et venena omnia, privatim dicato volumine. Et satis superque de Atlante.

(II.) Tingitaniæ^{33 c} provinciæ longitudo CLXX. mill. passuum est. Gentes in ea, quondam præcipua Maurorum, unde nomen,^d quos plerique Maurusios^e dixerunt. Attenuata bellis ad paucas recidit³⁴ familias. Proxima illi Massæsyliorum^{35 f} fuerat, sed simili modo extincta est. Gætulæ nunc tenent^g gentes, Baniuræ,^{36 h} multoque vali-

////////

Mox, viscera juncta Æthiopum gente Chiff. — 32 Ed. Gronov. qui prius. — 33 Tingitanæ in quibusdam codd. Mox, antiq. codd. Dalecampii, et gens in ea quondam præcipua Maurorum. Deinde, edd. vet. et Gronov. unde nomen provinciæ; sed τὸ provinciæ non legitur in codd. Harduini, Dalec. et Chiff. — 34 Vet. Dalec. rediit. — 35 Massiliorum Vet. et cod. Dalec. — 36 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. Banurri edd.

NOTÆ

^a *Utrique Mauritaniæ*] Augusti beneficio Mauritania omnes obtinuit Juba Ptolemæi pater, alterius Jubæ F. qui contra Cæsarem Dictatorem cum Scipione bellum gessit: Cæsariensem, quæ Bocchi, et Tingitanam, quæ Bogudis fuerat: præter Numidicam, quam hæreditario a patre jure obtinebat. Ita Strabo lib. xvii. pag. 828. De Juba dicemus in Auctorum Syllabo.

^b *Præterque*] Prætereaque. Refert hæc et Solinus cap. 24. pag. 46. De euphorbia dicitur opportunus, xxv. 38.

^c *Tingitaniæ*] Sic vetus inscriptio, apud Goltziuum in Thesauro Mss. tamen R. 1. &c. *Tingitanæ*. Ptolemæus quoque, iv. 1. *Τηγγιδάνην* vocat. Eadem porro et inferior et ceterior Mauritania appellata: non item Sitifensis, ut quidam volunt. De Tingitanæ longitudine concinit Plinio

Martianns, lib. vi. cap. de Africa, p. 216.

^d *Unde nomen*] Utrique provinciæ, Tingitanæ ac Cæsariensi. Libri hactenus editi, unde nomen provinciæ, manifesto glossemate.

^e *Maurusios*] Μαυρούσιοι μὲν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων λεγόμενοι, Μαῦροι δ' ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, A Græcis Maurusii, Mauri a Romanis vocati, inquit Strabo lib. xvii. pag. 825.

^f *Massæsyliorum*] Μασσαισυλίων Straboni, pag. 827. In ora interni seu mediterranei maris, usque ad Mulcham annum. Diversi a Massæsyliis Massyli, de quibus dicitur cap. 4. Priscianus in Periegesi, pag. 368. ^g Post hos immensæ Nomadum de semine gentes, Atque Masæsylii, necnon Massylia proles.

^h *Nunc tenent*] Provinciam obtinent habitantque Tingitanam: e Cæsariensi Mauritania huc profectæ.

dissimi Autololes: ⁱ et horum pars quondam Vesuni, ^j qui avulsi his propriam fecere gentem, versi ad ^k Æthiopas. Ipsa provincia ^l ab oriente montuosa, ³⁷ fert elephantos. In Abyla ^m quoque monte, et quos Septem ⁿ fratres a simili altitudine appellant: ii freto imminent juncti Abylæ. Ab his ^o ora interni maris. Flumen Tamuda ^p navigabile, quondam et oppidum. Flumen Laud, ³⁸ et ipsum navigiorum capax. Rusadir ³⁹ ^r oppidum et portus, Malvana ^s fluvius navigabilis.

vett. et Gronov.—37 Edd. vett. et Gronov. *montosa*. Mox, Vet. Dalec. *In Abila monte, et iis quoque quos septem, &c.* Paulo post, in Chiff. *freto imminenti juncti Abylæ*.—38 *Flumen Lauth* codd. Dalec. et Tolet.—39 *Rusardir* edd.

NOTÆ

Vide XXI. 45.

^h *Baniuræ*] *Βανιούραι*. Vide Notas et Emendat. num. 5.

ⁱ *Autololes*] *Αὐτολάται* Ptolemæo, iv. 6. *Autololes* Lucano iv. 677.

^j *Vesuni*] *Nesuni* Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. et Paris.

^k *Versi ad*] Post Tingitanam positi, vergentesque ad Æthiopas.

^l *Ipsa provincia*] Tingitana.

^m *In Abyla*] Sunt in Abyla quoque, inquit, Tingitanæ monte septemtrionali, et in iis montibus quos Septem fratres vocant, frequentes elephanti: ut in parte provinciæ quæ ab oriente montuosa est. Solini paraphrasis c. 25. p. 46. de Tingitana: 'Exsurgit montibus septem, qui a similitudine fratres appellati, freto imminent: hi montes elephantis frequentissimi,' &c. Habet eadem Martianus, lib. vi. cap. de Africa, pag. 216. Quare hanc lectionem, quam codices omnes constabiliunt, frustra impugnat Salmasius in Solin. p. 305. Abyla altera Herculis laborum in Africa meta, Calpæ in Europa positæ respondet: in extremis est freti angustii, versus ortum, unde aperiri se mare Internum, seu Mediterraneum incipit. 'A-

βύληκα Strabo vocat, lib. iii. p. 170.

ⁿ *Et quos Septem*] *Ἑπταδελφούς* Ptolemæus pariter vocat, iv. 1. Mela i. 5. 'Montes sunt alti, qui continenter et quasi de industria in ordinem expositi, ob numerum, Septem, ob similitudinem, Fratres vocantur.'

^o *Ab his*] Post Septem Fratres Abylamque montem, jam internum seu mediterraneum, freti angustii pone relictis, liberius expatiatur æquor. Deinde occurrit in ipsa ora flumen Tamuda, &c.

^p *Tamuda*] Sic Mela, loc. cit. a Vossio emendatus. Sic Pliniani codices. Collatio Carthlag. Donatum Episcopum Tanudaiensem habet. Ptolemæus *Ταλοῦδα* corrupte, pro *Τανούδα*.

^q *Laud*] Ex situ conjicimus esse amnem eum quem *Nocor* tabulæ vocant.

^r *Rusadir*] Ptolemæo iv. 1. *Ῥυσάδιρον*, in Tingitana. Antonino in Itiner. 'Rusadder colonia.' In Notitia Africae, inter Episcopos Mauritaniae Cæsariensis, cujus in vicino Rusadir fuit, 'Idonius Rusaditanus' legitur.

^s *Malvana*] Ita libri omnes. Anto-

Siga^t oppidum ex adverso Malachæ^{40 u} in Hispania sita, Syphacis regia,^v alterius jam^w Mauritaniæ. Namque diu^x regum nomina obtinere, ut Bogudiana appellaretur extima: itemque Bocchi, quæ nunc Cæsariensis. Ab ea portus Magnus^y a spatio appellatus, civium Romanorum oppidum. Amnis Mulucha,^{41 z} Bocchi^a Massæsyliorumque fluis. Quiza Xenitana^b peregrinorum oppidum, Arsenna-

vett. et Gronov. *Rusardi* Elz. Vid. Not. Var.—40 *Maleæ* Chiff. —41 *Molocath*

NOTÆ

nino tamen 'Flumen Malva.' Ptolemæo iv. 1. Μαλοῦα. Hodie *Mulva*, inquit Gramaye, Africa Illustr. iv. 1. p. 97. Regnum Algerianum a Fessano, hoc est, Cæsariensem a Tingitana dirimit. Verius videtur esse *Rio Chersero*.

^t *Siga*] Hodie *Aresgol* esse putatur, inquit Mariana, Hist. Hisp. ii. 23. p. 80. Coloniam vocat Ptolemæus iv. 2. Mauritaniæ Cæsariensis caput. Potius hodie *Velez* est.

^u *Ex adverso Malachæ*] Ita Solinus, cap. 25. p. 48. et Martianus lib. vi. p. 216. Μάλακα Straboni lib. iii. p. 156. Hispanis hodie *Malaga*: nostris *Malgues*, commercio celebris: cuius viua generositate superant reliqua omnium ferme regionum. In Chiff. cod. *Maleæ*, inepte.

^v *Syphacis regia*] Σῦγα βασιλειον Σύφακος, inquit Strab. lib. xvii. p. 829. in Mauritania scilicet, quæ Syphaci paruit. In ea vero Numidiæ parte, quam occupavit, Cirta ejusdem βασιλειον fuit. Livius lib. xxx. 'Cirta caput regni Syphacis erat.' Sic Jubæ Regia triplex fuit, Cirta, Siga, Cæsarea.

^w *Alterius jam*] Cæsariensis Mauritaniæ, quæ nunc Regnum Algerianum dicitur, *le royaume d'Alger*.

^x *Namque diu*] Non alio, inquit, Mauritania utraque nomine dudum

est agnita, quam regum quibus paruit: Extima quidem, seu propior oceano, hoc est, Tingitana, Bogudis: Cæsariensis, Bocchi. Tingitana, Cæsariensisque appellationes, Caio vel Claudio principe primum auditæ.

^y *Portus Magnus*] Mela i. 5. 'Portus cui Magno est cognomen ob spatium.' Πόρτος Μάγνος Ptolemæo iv. 2. Nunc *Melilla*.

^z *Amnis Mulucha*] Quem Ptolemæus Χυλημάθ ποταμὸν vocat, iv. 2. forte pro Μηλυχάθ, inter Portum Magnum Quizamque coloniam, quo pariter ordine a Plinio ista collocantur. Hodie *Muluia* et *Muluhia*.

^a *Bocchi*] Mela i. 5. 'Mulucha ille quem diximus amnis est, nunc gentium, olim regnorum quoque terminus, Bocchi, Jugurthæque.' A Malva amne superius memorato, usque ad Mulucham, Massæsyli Maurique incolebant, Boccho rege, Jugurthæ genero. Hic igitur fluvius Massæsyliorum finis: sed et idem initium regni Jubæ, ad Ampsagam amnem versus ortum.

^b *Quiza Xenitana*] Nomen alterum habet a Mauris: a peregrinis, qui oppidum condiderunt, Græcum alterum. Ξένος enim hospitem et peregrinum sonat. Quiza castellum Melæ i. 6. municipium Antonino, in Itiner. colonia Ptolemæo iv. 2. Hodie videtur esse *Aresgol*; aut in vici-

ria^c Latinorum, tribus millibus passuum a mari. Cartenna^{42 d} colonia Augusti, legio secunda.^e Item colonia ejusdem, deducta cohorte prætoriana,^f Gunugi.^g Promontorium Apollinis:^h oppidumque ibi celeberrimum Cæsarea,ⁱ antea vocitatum Iol, Jubæ regia, a divo Claudio coloniæ jure donata: ejusdem jussu^j deductis veteranis, Oppidum no-

Vet. Dalec. et Strab. Vid. Obs. Misc. tom. viii. pp. 100. 101.—42 *Carcenna*

NOTÆ

no certe tractu. In Notitia Africæ, inter Episcopos Mauritaniæ Cæsariensis, 'Tiberianus Quidiensis.' Eadem nimirum Quida et Quiza: ut idem 'Diarrhytus,' quod 'Zarytus.' Hodie *Mustuganis*, in ulteriore ripa, sive orientali Muluchæ fluvii: non 'Oran,' ut vulgus Geographorum putat, quod oppidum longe citra eum amnem est.

^c *Arsennaria*] *Arsinna Melæ*, loc. cit. Ptolemæo iv. 2. 'Ἀρσενναρία κολωνία.' In Notitia Africæ, inter Episcopos Mauritaniæ Cæsariensis, 'Philos Arsinnaritanus,' pro 'Arsinnaritanus.' Nunc *Marsalquibir*, aut non inde procul.

^d *Cartenna*] *Καρτένναι* Ptolemæo, loc. cit. Cartennas Coloniam vocat Antoninus in Itiner. In Notitia Africæ inter Episcopos Mauritaniæ Cæsaris. 'Lucidus Cartennitanus.' Hodie, ut videtur, *Mesgraim*.

^e *Legio secunda*] Hoc est, legionis secundæ colonia, vel Colonia Secundanorum. Vide quæ diximus iii. 5.

^f *Cohorte Prætoriana*] Festus: 'Prætoriana cohors est dicta, quæ a Prætore non discedebat. Scipio enim Africanus primus fortissimum quemque delegit, qui ab eo in bello non discederent, et cetero munere militiæ vacarent, et sesquiplez stipendium acciperent.' Ex ea igitur cohorte de-

ducti Gunugin coloni. Cohors Prætoriana Gallis vocatur *le Regiment des Gardes*.

^g *Gunugi*] Gunugus Antonino in Itiner. a Cæsarea, de qua mox, xii. mill. pass. Hinc Episcopus 'Auxilius Gunagitanus,' pro 'Gunagitanus,' in Notitia Africæ. Nunc *Mes>tagan*.

^h *Apollinis*] 'Ἀπόλλωνος ἄκρον Ptolemæo iv. 2.

ⁱ *Cæsarea*] 'Ἰὼλ Καισάρεια Ptolemæo loc. cit. 'Cæsarea colonia' Antonino in Itiner. Mela i. 6. 'Iol ad mare aliquando ignobilis, nunc quia Jubæ regia fuit, et quod Cæsarea vocitatur, illustris.' In nummo Claudii, teste Goltzio in Thesauro, COL. IOL. CÆSAREA. IVBÆ. REG. sed suspecta mihi viri est pariter ac nummi fides. Hodie oppido nomen est, et fama commercio viribusque ingens, *Alger*. — 'Hodie vel ipsa civitas *Tenez* est, aut ex ruderibus Cæsareæ condita.' *Ed. sec.*

^j *Ejusdem jussu*] Augusti pariter jussu, inquit, deductis veteranis militibus instituta Colonia Oppidum Novum fuit. 'Ὀππιδόνεον κολωνία Ptolemæo iv. 2. 'Oppidum novum Coloniam,' Antoninus, a Tigavis, de quibus inferius, xxxii. m. pass. Vide Notas et Emendationes num. 6.

vum: et Latio dato,^{43 k} Tipasa.¹ Itemque a Vespasiano imperatore eodem munere donatum Icosion.^m Colonia Augusti Rusconiae.ⁿ Rusucurium^{44 o} civitate honoratum a Claudio. Rusazus^{45 p} colonia Augusti. Salde^q colonia ejusdem. Item Igilgili.^r Oppidum Tucca^s impositum

Vet. Dalec.—43 *Latio donatum* margo edd. Dalec. et Gronov.—44 *Ruscurium* Gronov.—45 *Rusarus* Vet. Dalec. Mox, edd. vert. *ejusdem. Igilgili*; codd. Dalec. *ejusdem. Gilgili*; Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et

NOTÆ

^k *Et Latio dato*] De jure Latii diximus III. 4.

¹ *Tipasa*] Inter Episcopos Mauritaniae Cæsar. in Notitia Africae, 'Reparatus Tipasitanus.' Τίπασα quoque Ptolemæo, loc. cit. 'Tipasam coloniam' vocat Antoninus. Nunc *Ser-celle*.

^m *Icosion*] Ἰκόσιον Ptolemæo IV. 2. 'Icosium colonia,' Antonino, et Martiano lib. VI. cap. de Africa, p. 216. In Codice Can. Eccl. Afric. subscripsit 'Lanrentius Icositanus, legatus provinciae Cæsariensis.' In Notitia Africae, inter Episcopos Mauritis. Cæsar. 'Victor Leositanus:' scribe, 'Icositanus.' De vocis originatione Solinus, cap. 25. p. 48. 'Nec ab Icosio,' inquit, 'taciti recedamus. Hercule enim illac transeunte, viginti qui a comitatu ejus desciverant, locum deligunt, jaciunt mœnia: ac ne quis imposito a se nomine privatim gloriaretur, condentium numero urbi nomen datum.' Εἰκοσι Græce viginti significat. Solinianum tamen id figmentum puto. Nunc *Teddeles* est, XLVII. M. pass. a Cæsarea, seu Algerio, ut monet Antoninus.—'Nunc est *Alger*, aut locus ei vicinus.' Ed. sec.

ⁿ *Colonia Augusti Rusconiae*] Ita Martianus, loc. cit. et Mss. omnes. Antoninus in Itiner. 'Rusgunias coloniam.' Parm. editio, *Rusguniæ*. In Notitia Africae, inter Episcopos Mau-

rit. Cæsar. 'Bonifacius Rusgunien-sis.' Ptolemæus IV. 2. mendose Πουσκόδιον pro Πουσκόδιον. Et in Conc. Carthag. 'Numerianus Rungonien-sis,' pro 'Rusguniensis.' Hodie *Ta-deles*.

^o *Rusucurium*] Sic recte Parmensis editio. Ptolemæus IV. 2. Πουσσυκκόραι, Antoninus, 'Rusuccurum Coloniam.' Inter Episcopos Mauritis. Cæsariensis, in Notitia Africae, 'Met-cur Rusuccuritanus.' Nunc est *Carbona*, haud procul Bugiensi sinu et oppido.

^p *Rusazus*] 'Rusazis municipium' Antonino. Πουσαζούς Ptolemæo, loc. cit.

^q *Salde*] Vel forte potius *Saldæ*, cum Martiano lib. VI. p. 216. Ptolemæo item Σάλδαι, κολωνία. Antoninus, 'Saldas coloniam' vocat. Inter Episcopos Mauritaniae Sitifensis, in Notitia Africae, 'Paschasius Salditanus.' Hodie *Bugie*, in regno Algeriano, provinciae cognominis caput: quæ ab hoc oppido ad Ampsagam amnem pertinet, dicta olim Mauritania Sitifensis, ut creditur.

^r *Igilgili*] *Gigeri*, nupera Franco-rum expeditione nobile. Ἰγιλγίλει Ptolemæo. 'Igilgili coloniam' vocat Antoninus. Inter Episcopos Mauritaniae Sitifensis, in Notitia Africae, 'Domitianus Igilgitanus.' Huc etiam pertinet 'Urbicosus Eguilguilitensis,'

mari, et flumini Ampsagæ. Intus colonia Augusta, quæ item Succabar:^t item Tubusuptus.^u Civitates: Timici,^v Tigavæ.^w Flumina: Sardabal,^x Aves, Nabar:⁴⁶ gens Macurebi:^y flumen Usar:^z gens Nabades.^a Flumen Ampsaga,^b abest a Cæsarea^c CCXXII.^{47 d} millibus passuum. Utri-

Franz. ejusdem. Item Igilgili.—46 Sardabala, Ancus, Nabar Pintian. Sardabala, Nabar Gronov. Mox, Machurebi Ptolem.—47 'Ita codd. Regg. 1. 2. et Ed. pr. In Reg. 5. CCXXIV. Perperam emendavit eruditus Harduinus CCCXII. millibus.' Brotier. CCCXXII. Martianus et Chiffli, item Harduin. 1. 2. 3.

NOTÆ

in Collat. Carthag. p. 101. Vide Notas et Emend. num. 6.

^t *Tucca*] Nunc intercidit. In Notitia Africae, inter Episcopos Mauritaniae Sitifensis, 'Uznus Thuccensis.' Diversa est Ptolemæi Τούκκα, IV. 2. Nam in mediterraneis Mauritaniae Cæsariensis urbibus censetur: Pliniana hæc maritima est, in ipso Ampsagæ fluminis ostio, Mauritaniae Sitifensis novissima: quam proxime Numidia sequitur.

^u *Succabar*] Ita Mss. omnes: non, ut editi, *Succubar*. Vetus inscriptio, in Thesaur. Goltzii, p. 238. COL. AVG. SVCCABAR. Ammianus lib. XXIX. p. 402. 'Municipium Sugabaritanum, Transcellensi monti accline.' Mediterraneum oppidum fuit, quod ea vox Pliniana declarat, *intus*: quæ et sequentibus oppidis accommodanda est. Ptolemæo IV. 2. Ζουχάδβαρι, inter mediterranea Maurit. Cæsariensis oppida.

^u *Tubusuptus*] Τουβούσουπτος Ptolemæo IV. 2. in mediterraneis Cæsariensis Mauritaniae oppidis. 'Tubusuptus' Antonino, a Saldis XVIII. m. pass. Ammiano lib. XXIX. p. 400. 'Tubusuptum, oppidum Ferrato contiguum monti.' In Notitia Provinc. inter limitaneos recensetur Præpositus limitis Tubusubditani, cap. 20. p. 96. In Notitia Africae, inter Episcopos Mauritaniae Sitifensis, 'Maximus Thugusubditanus,' pro 'Tubu-

subditanus.'

^v *Timici*] Τιμίκη Ptolemæo IV. 2. inter mediterranea Maurit. Cæsar. oppida. In Collat. Carthag. pag. 138. 'Victor Episcopus plebis Timicitensis.' Et in Notitia Africae, inter Episcopos Maurit. Cæsar. 'Honoratus Timicitanus.'

^w *Tigavæ*] 'Tigavas Municipium,' vocat Anton. in Itiner. Τίγαβα Ptolemæo, in mediterraneis civitatibus Maurit. Cæsar. Inter Episcopos Maurit. Cæsar. in Notitia Africae, 'Crescens Tigabitanus.'

^x *Sardabal*] Legitima serie hæc flumina recensentur a Plinio: diversis paulo nominibus a Ptolemæo IV. 2. Sardabal enim ei Χινάβαλ est, cujus ostia juxta Cæsaream sunt, sive Algerium: amni hodie nomen *Sefāia*. Aves, quo nomine a Mela agnoscitur, I. 6. a nobis hoc loco restitutus admonitu codicum Colb. I. 2. &c. Σαῖης Ptolemæo est, juxta Icosium. Nabar denique Νασαῦα, cujus in ostio Saldæ colonia condita, hoc est *Bugia*: ei amui nunc nomen est *Rio Major*.

^y *Macurebi*] Μαχουρηβὺς Ptolemæo, loc. cit.

^z *Usar*] Ξίσαρ est Ptolemæo, loc. cit. inter Saldas sive Bugiam, et Igilgilin.

^a *Nabades*] Νάβασοι, Ptolem. loc. cit.

^b *Ampsaga*] Ptolemæo Ἀμψάγας. 'Ampsagam fluvium Cirtensem faci-

usque Mauritaniæ longitudo decies^e triginta novem mill.⁴⁸
 Latitudo quadringentorum sexaginta septem mill. pass.⁴⁹

II. (III.) Ab Ampsaga Numidia est,^f Massinissæ^g clara nomine, Metagonitis^h terra a Græcis appellata : Numidæⁱ vero Nomades^j a permutandis pabulis,¹ mapalia sua, hoc

//////////

Miller. Bipont. et Franz. CCXXXIII. edd. vett. et Gronov.—48 Marcianus et Chiffli. *decies m. XXXVII.*—49 ‘Ita editio princeps aliæque. In Ms. Reg. 1. CCCLXVII. mill. pass. Quod melius puto. Plinius enim infra vi. 38. ait: ‘Africæ latitudo, qua colitur, nusquam ducenta quinquaginta millia passuum excedit.’ Brotier. Codd. Dalec. Chiffli. et Tolet. CCCLXXVII. mill. pass.

CAP. II. 1 Vet. Dalec. et ed. Parm. *papilionibus.*—2 ‘Ita bene codd. Regg.

NOTÆ

losum’ vocat Victor Vitensis, lib. II. de Persec. Afric. pag. 21. Cirtensem quidem, a Cirta Julia, Numidiæ metropoli, de qua mox dicitur, prope ripas Ampsagæ posita. Hodie *Sufsegmar*, aliquot millibus pass. a Gigeriano oppido versus ortum.

^c *Abest a Cæsarea] Tenez.*

^d *CCCXXII.]* Ita Reg. Colb. 1. 2. Chiffli. et Martianus ipse. In libris editis male, CCXXXIII.

^e *Decies]* Hoc est, decies centum, et triginta novem millium pass. Vide Notas et Emend. num. 7.

^f *Numidia est]* Ita Solinus, cap. 26. pag. 48. Numidia scilicet nova, quam sub Africæ propriè dictæ nomine Mela describit, l. 7. cum Numidia, cujus Mela meminit, a Mulucha amne ad Ampsagam usque pertineat: quam sub Mauritaniæ Cæsariensis nomine Plinius complexus est. Verba hæc Pomponii sunt: ‘Regio quæ sequitur a promontorio Metagonio ad aras Philænorum, propriè nomen Africæ usurpat. In ea sunt oppida, Hippo Regius, et Rusicæde, et Tabraca.’

^g *Massinissæ]* Odio primum, mox amicitia populi Rom. et fide clarus fuit. Numidiam, ante sua tempora plane sterilem, omni frugum fructuumque genere fertilem cultu reddidit. Vide de eo plura apud Polyb.

Delph. et Var. Clas.

in Excerptis, p. 174. et Appian. in Punic. p. 63. Græcis *Μασσανίσσας* dicitur.

^h *Metagonitis]* *Μεταγώνιτις* a Metagonio promontorio, de quo Mela proxime laudatus, quantumlibet Vossius refragetur, Observ. in Melam, p. 27. Hipponi Regio finitimum illud est: geminumque illi nomen: nam *Τρίτρον* vocatur a Strabone, et Massiliæ oppositum dicitur: hodie *Capo di Ferro*. Ptolemæo IV. 3. *Τρητὸν ἄκρον*. Diversum plane a Metagonio Ptolemæi et Strabonis, quod est in regno Fez, juxta montem Abylam, eique nomen, *Cabo de tres Forcas*.

ⁱ *Numidæ]* Solinus, et Martianus, loc. cit. Sallustius, in bello Jugurth. pag. 66. de Africæ incolis: ‘Hi quia sæpe tentantes agros, alia deinde atque alia loca petiverant, semetipsi Numidas appellavere. Ceterum adhuc ædificia Numidarum agrestium, quæ mapalia illi vocant, oblonga, inenvis lateribus tecta, quasi navium carinæ sunt.’

^j *Nomades]* *Νομάδες*. Sic dictos Festus existimat, quod id genus hominum pecoribus negotiatur: sive quod herbis, ut pecora, aluntur. Dicti potius, quod permutant *pabulum*, Græce *νομήν*. Vide Notas et Emend. num. 8.

Plinius.

3 L

est, domus,^k plaustis circumferentes. Oppida: Cullu,^l Rusicade,^m et ab eo ad quadraginta octo m.² passuum in mediterraneo colonia Cirta,ⁿ Sittianorum^o cognomine: et alia intus Sicca:^p liberumque oppidum Bulla regia.^q At in ora Tacatua,^r Hippo regius,³ flumen Armua.^t Oppi-

1. 2. et Editio princeps.' Brotier. Vet. Dalec. *Rusicade. Ab ea quadraginta, &c.* Ald. Junt. Basil. Lugd. Erasmi, Dalec. Elz. Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Rusicade, et ab ea quadraginta, &c.*—3 *Hippos Regius* Cliffl.

NOTÆ

^k *Hoc est, domus*] Horatius III. Od. 24. de Nomadibus Scythis: 'Quorum planstra vagas rite trahunt domos.' De Afris Lucanus IV. 684. 'Et solitus vacuis errare mapalibus Afer Venator.' Idque etiamnum in usu est, apud interiores Mauros, qui in Atlante vivunt. Ubi pabulum gregibus deficit, mapalia plaustis imposita alio transferunt, ac statuminant, suffulcuntque palis.

^l *Cullu*] Chulli Municipium, Antonino in Itiner. ab Igilgili XLIX. M. pass. Κοῦλλου Ptolem. IV. 3. Hodieque vetusto nomine *Chollum* vocatur. In Collat. Carthag. pag. 107. 'Victor Cullitensis.'

^m *Rusicade*] Rusicade Antonino, a Chulli LX. pass. mill. Ρουσικάδα Ptolemæo, loc. cit. In Collat. Carthag. 'Junior Rusiccadiensis.'

ⁿ *Cirta*] Κίρρα Ἰουλίας Ptolemæo IV. 3. in mediterraneis oppidis, inter Ampsagam fl. et oppidum Tabracam. 'Cirtam Coloniam' pariter vocat Antoninus in Itiner. Ab ea Cirtensem Ampsagam dictum esse superius vidimus: Constantinam deinde appellatam, auctor est Aurelius Victor, hodieque id nomen obtinet, *Caçantina*. Hujus sedis Episcopus Petilianus Donatista, adversus quem Augustinus librum inscripsit.

^o *Sittianorum*] Deductis eo militibus, qui cum P. Sittio in bello contra

Jubam Cæsari affuerant. Potiorem enim regni Massinissæ partem a Cæsare Sittius beneficii et gratiæ loco accepit. Is eam inter milites partitus est. Appianus Bell. Civil. lib. IV. pag. 621. Dio lib. XLIII. pag. 214. Mela I. 6. 'Cirta procul a mari, nunc Sittianorum colonia: quondam regum domus: sed cum Syphacis foret, opulentissima.'

^p *Et alia intus Sicca*] Alia colonia in mediterraneo. Siccam Veneriam Antoninus appellat, et Ptolem. IV. 3. inter mediterraneas Numidiæ novæ civitates. 'Paulus Siccensis,' in Coll. Carthag. pag. 181.

^q *Bulla regia*] Βουλλαρία Ptolemæo IV. 3. inter oppida Numidiæ mediterranea. Bullam Regiam pariter in Numidia collocat Antoninus. In Collat. Carthag. 'Episcopus plebis Bullensis, Regionum,' num. 135. pag. 135.

^r *Tacatua*] Τακατόη Ptolemæo IV. 3. in ora, inter Rusicaden et Hipponem regium. Hinc dictus, ut arbitrator, inter Episcopos Numidiæ in Notitia Africæ, 'Crescentius Tacaratensis.' Hodie *Mabra*.

^s *Hippo regius*.] Sic appellatus, quia sub Numidiæ regum ditione, quorum hæc etiam regia fuit. Silius Ital. lib. III. 'Tum Vaga, et antiquis dilectus regibus Hippo.' Sedes hæc D. Augustini fuit. In Collat.

dum Tabraca^{4 u} civium Romanorum. Tusca^v fluvius, Numidiæ finis: nec præter^w marmoris Numidici, ferarumque proventum aliud insigne.

III. (IV.) A Tusca, Zeugitana^x regio, et quæ proprie^y vocetur Africa, est. Tria promontoria: ^z Candidum: ^a mox Apollinis, adversum Sardiniae: Mercurii,^b adversum Sici-

—4 ‘*Tacabracha* Tolet. *Tabracha* Ptolem. et Juvenal.’ Dalec. At ap. Ptolem. IV. 3. legitur *Θάβρακα* ap. Juvenal. x. 194. *Tabraca*, quod servant plurimi codd. ubi alii scribunt *Trabaca*, *Tabacra*, *Tabratu*. Gronov. et edd. vett. ante Harduin. *Trabracha*.

NOTÆ

Carthag. n. 138. pag. 141. ‘Augustinus Episcopus Ecclesiæ Hipponiensis Regionum.’ Hodie, *Bonne en Afrique*, ad discrimen Coloniensis Bonnæ in Ubiis.—‘Nummus est singularis ex ære minimo, quem Seguinus edidit, p. 13. ed. 2. Pars anterior Deæ effigiem exhibet, quæ rosam sinistra tenet: deinde epigraphe, dextrorsum quidem HIPPO: sinistrorsum autem ad pedes, NE. Postica superficies vultum matronæ exhibet, capite velato, quod est indicium libertatis. Epigraphe idcirco adjecta est ibi, LIBERA. Legendum itaque, ut jamdudum monuimus, ‘HIPPO civitas Neronis Edicto Libera.’ Confer Nummum inscriptum PAVLLIN. de quo jam diximus ad III. 10. et alterum KALENI: de quo dicemus inferius.’ Ed. sec.

¹ *Armua*] ‘*Ρουβρίκατος ποταμός*, Ptolemæo IV. 3. cujus ostia inter Hipponem regium, et Tabracam locat. *Ledog* hodie aiunt vocari.

^u *Tabracu*] *Θάβρακα κολωνία* Ptolemæo, loc. cit. Nunc quoque *Tabarca*. In Collat. Carthag. pag. 171. ‘Clarentius Tabracensis.’

^v *Tusca*] Hodie *Guadilbarbarus*, annis Numidiam ab Africa proprie dicta disterrinans: unde nunc Tunetense regnum incipit, *le Royaume*

de Tunis.

^w *Nec præter*] Solinus hæc quoque, cap. 26. p. 48.

^x *Zeugitana*] ‘Zengis non unius loci cognomentum,’ inquit Æthicus in Cosmogr. ‘sed potius provinciæ fuit, velut in hodiernum diem ita a prudentibus accipitur.’ Ac paulo post: ‘Zengis est, ubi Carthago civitas constituta est.’ Isidorus Orig. XIV. 5. ‘Zengis, ubi Carthago magna est: ipsa est et vera Africa, inter Byzacium, et Numidiam sita.’

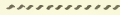
^y *Et quæ proprie*] Hoc est, eademque proprie Africa vocitata: quam et eo nomine ipsa quoque Numidia comprehenditur, ut dicemus cap. seq.

^z *Tria promontoria*] Hæc quoque Solinus, cap. 27. pag. 49. et Martianus, lib. VI. cap. de duabus Mauritan. pag. 216. Illi ex Plinio: Plinius ex Mela hiansit, I. 7. totidem fere verbis.

^a *Candidum*] In Tabulis Nauticis, *Capo Mabru*, quod cum altero Apollinis promontorio, quod *Capo Negro* nominant, efficit Hipponensem sinum, *Baia di Bona*.

^b *Mercurii*] ‘*Ερμῆα ἄκρα, ἥ προτείνει ὡς πρὸς τὴν Σικελίαν*, inquit Polyb. lib. I. pag. 42. Nunc *Capo Bona*, quod cum promontorio Apollinis sinum efficit, *le Golfe de Tunis*.

liæ, in altum procurrentia, duos efficiunt sinus: Hipponensem, proximum ab oppido, quod Hipponém dirutum ^c vocant, Diarrhytum ^d a Græcis dictum, propter aquarum irrigua. Cui finitimum Theudalis ^e immune oppidum, longius a litore. Dein promontorium Apollinis, et in altero sinu ^f Utica ^g civium Romanorum, Catonis ^h morte nobilis: flumen Bagrada. ⁱ Locus, Castra Cornelia: ^j colonia Carthago ^k magnæ in vestigiis ² Carthaginis: colonia Maxulla. ¹

CAP. III. 1 'Alii *dilutum*, sed Pintiano expungitur.' Dalec. 'Videtur librariorum errore *dirutum* scriptum fuisse pro *Zarytum*.' Brotier.—2 *Carthago magna: et in vestigiis* Chiff. Paulo post, Salmasius: *qui Byrantium incolunt*.

NOTÆ

^c *Hipponem dirutum*] Vel potius *Zarytum*. Describit hoc oppidum eleganter Plinius Epist. ix. 33. Vide Notas et Emend. num. 9. Plane id oppidum intercidit. Rudernum locus nunc *Tamaclati*, vel, ut alii efferunt, *Tamacrata* appellatur.

^d *Diarrhytum*] Διαρρύτον, hoc est, *irriguum*, propteraquarum irrigua. Paludem Hipponensem describit Plinius Junior, Epist. lib. ix. ad Caninum: ubi insignis historia, de Delphino incolas loci dorso gestare solito.

^e *Theudalis*] Θευδάλη Ptolemæo iv. 3. in mediterraneis Africæ oppidis, inter Tabracam civitatem, et Bagradam fluvium. Vide Notas et Emend. num. 10.

^f *In altero sinu*] Cui nomen, ut diximus, a Tuneto oppido, *le Golfe de Tunis*.

^g *Utica*] Nunc *Biserte* dicitur. De ea eleganter Mela, i. 7. 'Urbes, Utica et Carthago: ambæ inclytæ: ambæ a Phœnicibus conditæ: illa fato Catonis insignis: hæc suo,' &c. Datum porro Uticensibus jus civitatis ab Octavio Cæsare, anno U. C. dcccxviii. L. Gellio, Cocceio Nerva Coss. auctor est Dio lib. xlix. pag. 401.

^h *Catonis*] Uticensis ea re dicti. Vide Flor. iv. 2. pag. 166. et Plutarch. in Catone Minore, pag. 792.

ⁱ *Bagrada*] Βαγράδας Ptolemæo, reliquisque ferme scriptoribus: hodie *Megarada*: vel, ut alii scribunt, *Magerada*.

^j *Locus, Castra Cornelia*] Locus, inquit, ubi castra Scipio Major Africanus, cui nomen Cornelio fuit, cum Africam petiit, primum metatus est. Κορηλίου παρεμβολή, *Cornelii castrametatio*, Ptolemæo iv. 3. Melæ i. 7. 'Castra Cornelia': 'Corneliana,' Cæsari de Bello Civ. lib. ii. Vide Notas et Emendat. num. 11.

^k *Colonia Carthago*] 'Nunc populi Romani colonia,' inquit Mela i. 7. 'olim imperii ejus pertinax æmula: jam quidem iterum opulenta: etiam nunc tamen priorum excidio rerum, quam ope præsentium clarior.' Deductam a Cæsare Dictatore, altero suo Consulatu, auctor est Dio, lib. xliii. pag. 239. Vide et Plutarch. in Cæsare, pag. 734. Appian. in Libyc. pag. 85. et Strab. lib. xvii. pag. 833. Etiam prius a C. Graccho deductos colonos, sed mox majore fama a Cæsare, scribit Solinus, cap. 27. pag. 49. Sumisit a Livio, lib. lx. Carthaginis

Oppida: Carpi,^m Misua,ⁿ et liberum Clupea^o in promontorio Mercurii.^p Item libera Curubis,^q Neapolis.^r Mox Africae ipsius alia distinctio. Libyphœnices^s vocantur,

NOTÆ

portum etiam nunc *Marsa* vocant: ex urbis rudibus Tunetum juxta conditum, *Tunis*.—‘Nummus est ex auro et argento in familia Fusia et Mucia ab Ursino, Patino, et aliis, sed male, collocatus. Est idem argentens in Museo nostro. Parte priore capita duo exhibet, alterum alteri applicitum:

hinc *no*. ‘Honos:’ inde *vir*. ‘Virtus,’ infra, * *KALENI*. Stellula hic præfixa priorem hanc esse nummi aream et epigraphen admonet, posteriorem alteram. *KALENI* autem sic interpretare: ‘Karthago Africae Libera Edicto Neronis Imperatoris.’ ‘Karthaginem Africae’ scribi oportuit, uti a Plinio appellatur, xxxvi. 48. ne Carthago Hispaniæ, ut ab eodem alihi vocatur, hic intelligeretur. Sic in nummo inscripto *HIIPPO NE LIBERA* legendum esse proxime monuimus, ‘*HIIPPO Neronis Edicto civitas LIBERA*.’ Vide et nummum inscriptum *PAVLLIN*. de quo diximus ad iii. 10.)(. In hujus vero nummi adversa superficie, dextro latere stat Italia, quæ sinistro brachio cornu copiae tenet: retro caduceus est: sinistro Roma stat, quæ sinistra sceptrum gerit, dextro pede calcatur orbem

Romanum. Hinc *ia*. ‘Italia:’ inde *ro*. ‘Roma.’ Infra, *coroi*: hoc est, ‘Concordia Orbis Romani, Decus Italiæ.’ Cujus hic nummus est temporibus Vitellii et Galbæ. Est apud Plinium, xxviii. 4. ‘Olenus Calenus:’ at ex patria, non ex cognomine gentilitio novimus sic esse appellatum.’ *Ed. sec.*

¹ *Maxulla*] Etiam Antonino Colonia Maxulla, in Zeugitana. Ptolemæus iv. 3. Μαζούλα, πρὸ Μαζούλα. In

Notitia Africae inter Episcopos Provinciae Proconsularis, ‘Carcadius Maxulitanus.’ Tuneto proxima fuit.

^m *Carpi*] Post Maxulam Καρπὶς sequitur apud Ptolemæum. Hinc ‘Felix Carpitanus,’ inter Episcopos Provinciae Proconsularis, in Notitia Africae. ‘Secundinus a Carpis,’ in Conc. S. Cypriani.

ⁿ *Misua*] In Græco Ptolemæi codice, Καρπὶς, Νίσουα: scribe, Μίσουα. Apud Victorem Vitensem, inter Episcopos Prov. Proconsularis, ‘Hirundinus Missuensis.’ Et in Conc. Carthag. Bonifacii, ‘Servus-Dei Missuensis.’

^o *Clupea*] ‘Civitas Clypea’ Floro ii. 2. ‘Clupea’ Liv. lib. xxvii. p. 310. Inter Episcopos Provinciae mox laudatæ, ‘Aurelius Clypiensis.’ Nunc *Zufaran*, ut recte Marmolius. Vide Notas et Emend. num. 12.

^p *Mercurii*] *Capo Bona*, ut supra monuimus.

^q *Curubis*] Ptolemæo iv. 3. Κυρρὸβις, inter Clypeam et Neapolim. Exilio S. Cypriani clara: ejus in Actis, ‘Civitas Curubitana’ dicitur. Curubim Antoninus pariter in Zeugitana locat, a Clypea, xxx. m. passuum: a Neapoli xii.

^r *Neapolis*] Νεάπολις κολωνία Ptolemæo, loc. cit. juxta Curubim. Inter Curubim et Clypeam, Antonino; inter Episcopos Provinciae Proconsularis, apud Victorem Vitensem, ‘Clementinus Neapolitanus.’

^s *Libyphœnices*] Λιβυφολνίκες, quasi ex Phœnicibus advenis, indigenisque Afris mixti. Transcribere hæc totidem fere verbis, Solinus, cap. 27. pag. 49. et Martianus, lib. vi. cap. de secundo sinu Africae, p. 216.

qui Byzacium^t incolunt. Ita appellatur regio CCL. M. pass.^u per circuitum,³ fertilitatis eximiæ, cum centesima^v fruge agricolis fœnus reddente terra. Hic oppida libera, Leptis,^w Adrumetum,^x Ruspina,^y Thapsus.^z Inde Thenæ,^a Macomades,⁴ ^b Tacape.^c Sabrata^d contingens Syrtim mi-

////////

—3 Ita codd. Harduini et Chiffi. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. CCL. M. pass. circuitu edd. vett. et Gronov.—4 *Thenæ, Aves, Maco-*

NOTÆ

^t *Byzacium*] Unde Byzacena provincia, Ecclesiasticis scriptoribus nota. Græcis Βυζαντιον, et Βύζαντες populi.

^u *CCL. M. pass.*] Ita Martianus. Solinus: 'cc. amplius mill. pass.'

^v *Cum centesima*] Plinius ipse xvii. 3. 'In Byzacio Africæ illum centena quinquagena fruge fertilem campum,' &c.

^w *Leptis*] Λέπτις μικρά, juxta Adrumetum, Ptolem. iv. 3. 'Leptim minorem civitatem' in Byzacena locat Antoninus, ab Adrumeto, M. P. xviii. Apud Victorem Vitensem, inter Episcopos Provinciæ Byzacenæ, 'Fortunatianus Leptiminensis.'

^x *Adrumetum*] Byzacenæ metropolis, mox colonia. In Inscriptionibus Gruteri, p. 362. COL. CONCORDIA VLP. TRAIANA. AVG. FRUGIFERA HADRYMETINA. Stephano, Ἀδρήμη. Martiano, *Adrumetus*. Nunc *Mahometa*.

^y *Ruspina*] Ρούσπινα Dioni prope Adrumetum, lib. xlii. p. 213. et Ptolem. iv. 3. De ea Silius Italicus, lib. iii. 'Quæque procul cernit non æquos Ruspina fluctus.' De Ruspiniensis agri fertilitate Plinius xv. 21. Nunc est *Susa*. Vide Notas et E mendat. num. 13.

^z *Thapsus*] Θάψος Ptolemæo, loc. cit. Hinc inter Episcopos Byzacenæ, 'Vigilius Tapsitanus,' qui et 'Tapsensis.' Peninsulæ similem ait fuisse

Dio, lib. xliii. Incolis nunc, *Comin-geras*, in peninsula, ut olim, sita.

^a *Inde Thenæ*] Nunc alterius juris, inquit, sequuntur oppida: Thenæ, &c. 'Thenas Coloniam' in Byzacena vocat Antoninus. Apud Gruter, pag. 363. COL. ÆL. AVG. MERCVRIALIS THÆNIT. Inter Episcopos Prov. Byzacenæ, apud Victorem Vitensem, 'Paschasius Tenitanus.' Nunc, ut videtur, *Casar*.

^b *Macomades*] Macomades Municipium Antonino, in Byzacena. Ptolem. iv. 3. ad Syrtim minorem, juxta Thenas, Μακόμα pro Μακόμαδα. Fuit et altera Macomada in Numidia: unde in Notitia Africæ, inter ejus provinciæ Episcopos, 'Pardalius Macomadiensis.' Fuisse vero eo nomine et alteram in Byzacena, præter Antoninum, Ptolemæum, Plinium, docet Collat. Carthag. n. 197. p. 177. ubi 'Proficentius Macomazensis' legitur: et mox rogatus idem, 'De qua Macomadia? Rusticiana,' inquit: quæ videlicet a vicinitate oppidi Rusticianensis, uti remur, nomen accepit. Fuit autem Rusticiana Ecclesia in Numidia. Est enim in Notitia Africæ inter Episcopos Numidiæ, 'Donatus Rusticianensis.' At de Byzacena Macomadia accipiendum illud in Collat. Carthag. cap. 116. 'Aurelius Episcopus Ecclesiæ Catholica: civitatis Magomaziensis.' Nunc est oppidum in peninsula munitum, A-

norem, ad quam Numidiæ^e et Africæ ab Ampsaga longitudo DLXXX. mill. passuum: latitudo, qua cognitum est, cc. mill. Ea pars, quam Africam^f appellavimus, dividitur in duas provincias, veterem et novam, discretas fossa, inter Africanum sequentem^g et reges,^b Thenas⁵ usque perducta, quod oppidum a Carthagine abest ccxvi.ⁱ mill. passuum.⁶

iv. Tertius sinus^a dividitur in geminos, duarum Syrtium vadoso ac reciproco mari diros. Ad proximam, quæ minor est,^b a Carthagine ccc. m. pass. Polybius tradit: ipsam

//////////

mades Chiffi, et mox in eodem codice Sabatra.—5 Margo edd. Dalec. et Gronov. *inter Africanum sinum et regias Thenas.*—6 Ita codd. Harduini et Chiffi. CCXVII. mill. pass. edd. vett. et Harduin.

NOTE

frica.

^e *Tucape*] Τακάπη Ptolemæo, loc. cit. prope Tritonis ostia. Tacapas Coloniam in Tripolitana locat Antoninus. Et inter Episcopos Prov. Tripolitanae, in Notitia, 'Servilius Tacapitannus.' Nunc est *Capulia*, in ostiis fluvii cognominis, juxta Syrtim minorem.

^d *Sabrata*] Ptolem. iv. 3. ad Syrtim minorem, Σαβάτρα. 'Sabratam Coloniam' Antoninus in Tripolitana: et inter Episcopos Prov. Tripolitanae: 'Leo Sabratensis.' Incolis nunc *Afucus* vocatur.

^e *Ad quam Numidiæ*] Hæc totidem verbis Martianns, lib. vi. cap. de secundo Africæ sinu, pag. 216. et Missi Theodosii: 'Numidia et Africa Carthaginiensis finiuntur ab oriente, Syrti minore: ab occidente, flumine Ampsaga: a septentrione, mari Africo: a meridie, oceano. Longitudo, DLXXX. latitudo, cc. juxta Plinium Secundum eadem mensura est.'

^f *Quam Africam*] Proprie dictam, seu Zeugitanam.

^g *Africanum sequentem*] Hoc est, posteriorem, sive minorem Africa-

num, qui Pauli Æmilii gener, ab Æmilia conjuge dictus est Æmilianus, ut Domitianus a Domitia.

^b *Et reges*] Massinissæ filios, ut opinor, intelligit: in quos patris regnum Scipio Africanus divisit, ut scribit Entrop. lib. iv. Obiit enim Massinissa, XLIV. filiis relictis: Micipsæ natu maximo Scipio Cirtam Numidiæque assignavit. Ab amne Tusca, qui Numidiæ finis, ad Thenas usque, veterem Africam, populi Rom. geminam Provinciam, Carthagine excisa, fecit: Proconsularem scilicet, et Byzacenam. Reges aut ceteros omnes, aut certe plerosque, Massinissæ filios, ultra Thenas, fossa discretos a Byzacena dimovit. Nunc omnia hæc obinet a Tusca flumine ad Syrtim minorem, Tunetense regnum.

ⁱ CCXVII.] Ita Mss. R. 1. 2. Colb. 1. 2. At Anton. in Itin. 'A Carthagine Thenas, M. P. ccxvii.'

^a *Tertius sinus*] Hisdem verbis hæc Martianns lib. vi. cap. de tertio sinu Africæ, p. 217.

^b *Quæ minor est*] Nunc vulgo, *le Golfes de Capes*: alius *le petit Banc*.

centum¹ mill. passuum aditu,^c ccc. mill. ambitu. Et terra autem,^d siderum observatione,² ad eam per deserta arenis, perque serpentes iter est. Excipiunt saltus^e repleti ferarum multitudine: et introrsus elephantorū solitudines, mox deserta vasta, ultraque³ Garamantes,^f ab Augylis dierum XII. itinere distantes. Super illos^g fuere gens Psylli, super quos lacus Lycomedis,^h desertis circumdatus. Augylæⁱ ipsi medio fere spatio locantur ab Æthiopia, quæ ad occidentem vergit, et a regione quæ duas Syrtes^j interjacet pari utrimque intervallo. Sed littore^k inter duas Syrtes, ccl. m. passuum. Ibi civitas Œensis,⁴^l Cinyps^m

////////

CAP. IV. 1 'Mela, fere centum; Strabo vero lib. ult. aditu LXXV. ambitu CC. M. pass.' Dalec.—2 'Est terra hæc observatione siderum nobilis Vet. lego: *incabilis*.' Idem. Mox, ad eam per desertas arenas margo edd. Dalec. et Gronov.—3 Vet. Dalec. *vasta utrimque*.—4 *Ibis civitas Œassensis* Man. ap. Da-

NOTÆ

^c *Aditu*] Faucibus, qua mare in sinum influit. De ejus aditu, ambituque, vide Strab. lib. xvii. p. 834. Melam secutus est Plinius, i. 7.

^d *Et terra autem*] Ab interiore Africa, inquit, ad Syrtim terrestre iter est per deserta et arenarum cumulos, nullis viarum aut callium indiciiis, turbante flatu vestigia, sed sola siderum, ut in mari, observatione. Hæc Martianus loc. citat. et Solinus, cap. 27. pag. 52.

^e *Excipiunt saltus*] Ubi nunc regio *Biledulgerid*, Tunetensi regno ad austrum subjecta.

^f *Garamantes*] Ad Bagradæ, et Cyniphis fontes, Ptolem. iv. 6. ubi nunc regiones *Guargala*, *Gademes*, et *Fessen*.

^g *Super illos*] Solinus, cap. 27. pag. 52. 'Supra Garamantas Psylli fuerunt,' &c. De Psyllis dicemus. vii. 2.

^h *Lycomedis*] Λυκομήδους λίμνη, Ptolem. iv. 5. sed alieno, ut videtur, situ.

ⁱ *Augylæ*] Αὐγύλαι Ptolem. iv. 5.

Ibi nunc *Biledulgerid* desertum, qua regioni subjacet, quæ est inter utramque Syrtim.

^j *A regione quæ duas Syrtes*] Nunc est Regnum Tripolitannum, *le Royaume de Tripoli*.

^k *Sed littore*] Solini paraphrasis, cap. 27. p. 52. 'Utræque Syrtes ducentis quinquaginta millibus passuum separantur.' Littori nomen, *la coste de Tripoli*.

^l *Œensis*] Ita R. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. 'Oceam' Coloniam in Tripolitana Provincia, pro 'Œeam,' vocat Antoninus. Ptolemæo iv. 3. est 'Εἰῶα. In nimmio Antonini Pii, e Cimelio nostro Paris. minoris formæ ex ære, C. A. O. A. F. hoc est, 'Colonia Ælia Œea Augusta Felix.' Una e tribus oppidis est, ex quibus omnibus conflata vetus Tripolis: quæ hodie, *Tripoli vecchio*. Solinus, cap. 27. p. 49. 'Achæi Tripolin lingua sua signant, de trium urbium numero, Œæ, Sabrata, Leptis magna.'

^m *Cinyps*] Κίνυψ et amnis, et circumjacentis regionis nomen est He-

fluvius ac regio. Oppida: Neapolis,ⁿ Taphra,^o Abrotonum,^p Leptis altera,^q quæ cognominatur magna. Inde Syrtis major,^r circuitu DCXXV.^s aditu autem CCCXII. mill.^t pass.⁵ Inde accolit gens Cisipadum.^u In intimo sinu fuit ora Lotophagon,^v quos quidam Alachroas dixere,^w ad Philænorum^x aras: ex arena sunt eæ. Ab his non procul a continente palus vasta amnem Tritonem^y nomenque ab eo accipit, Pallantias^{6 z} appellata Callimacho, et citra mino-

////////

lec. *Ocensis* margo edd. Dalec. et Gronov. *Cynips* edd. vett. et Gronov. Mox pro *Taphra*, quod omnes codd. et edd. vett. testantur, *Gaphra* dant Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—5 Gronov. *CCCXIII. mill. pass.*—6 *Pal-*

NOTÆ

rodoto Melpom. p. 280. et 287. *Κλυ-
φος ποταμὸς* Ptolemæo, loc. cit. nunc
Tripolitannus amnis. Mela 1. 7. 'Ul-
tra est Cæa oppidum, et Cinyps flu-
vius per uberrima arva decidens.'

ⁿ *Neapolis*] Quæ nunc Tripolis di-
citur, *Tripoli de Barbarie*, regni cog-
nominis caput. Cave hanc Neapolim
cum altera confundas, de qua sup.
cap. diximus in Prov. Proconsulari,
seu Zeugitana.

^o *Taphra* [*Gaphra*] Permutatis
syllabis, *Γαράφα λιμὴν* dicitur Ptole-
mæo, inter Neapolim et Cæam, iv. 3.
Vide Notas et Emend. num. 14.
Nunc est *Tezura*.

^p *Abrotonum*] Scylaci et Stephano,
Ἀβρότρονον. Sed iste cum Neapoli ean-
dem facit: diversam ille, cum Plinio,
Pomponioque. Nunc *Tesuta*.

^q *Leptis altera*] Hodie *Lebida*. Hanc
Strabo lib. xvii. pag. 835. et Ptole-
mæus iv. 3. eandem esse cum Nea-
poli arbitrantur. Rectius cum Pom-
ponio Plinius diversam: quod et ipse
situs comprobatur. Inter Episcopos
Prov. Tripolitaneæ, apud Victorem,
'Callipides Leptimagnensis.'

^r *Syrtis major*] Gallis, *les Seches de
Barbarie*, Italis, *Golfo de Sidra*. Nan-
tis, *il Golfo di Zulocho*.

^s *DCXXV.*] Ita Martianus, lib. vi.
cap. de tertio Africæ sinu, pag. 217.

^t *CCCXII. mill.*] Vide Notas et
Emend. num. 15.

^u *Cisipadum*] Hi Syrtium oram oc-
cidentalem accollere olim: quæ ori-
enti obvertitur, Lotophagi, a promon-
torio Borio, usque ad Phycunta, de
quo cap. seq. Mela 1. 7.

^v *Lotophagon*] *Λωτοφάγοι Λίβνες* Scy-
laci, pag. 45. qui loto vescebantur:
quo de cibo dicemus, xiii. 32.

^w *Alachroas dixere*] Quasi marini
coloris viros. Vide Notas et Emend.
num. 16.

^x *Ad Philænorum*] Ubi Philæni fra-
tres vivi sponte obrui se passi sunt.
Rem narrant eleganter Mela 1. 7.
Val. Max. v. 6. pag. 278. Sallustius,
Bello Jugurth. p. 116.

^y *Amnem Tritonem*] *Λίμνην Τριτωνί-
δα*, et *ποταμὸν μέγαν Τρίτωνα* hoc trac-
tu agnoscunt Herod. lib. iv. n. 179.
pag. 281. et Ptolem. iv. 3. Hodie no-
men amni, *Melehus*, ultra regni Tripo-
litani fines, unde regnum Barcæ in-
cipit.

^z *Pallantias*] *Παλλαντίας* Minervæ
epitheton est in Epigram. Id paludi
inditum nomen, quod in amne cogno-
mine, inquit Solinus cap. 27. pag. 52.

rem Syrtim esse dicta: a multis vero inter duas Syrtes. Promontorium, quod majorem includit, Borion^a appellatur. Ultra Cyrenaica provincia.⁷

Ad hunc finem Africa^b a fluvio Ampsaga populos DXVI.^{8c} habet, qui Romano parent imperio. In his colonias VI.^d præter jam supradictas, Uthinam,^e Tuburbin.^f Oppida civium Romanorum XV. ex quibus in mediterraneo dicenda Azuritanum,^g Abutucense,^h Aboriense,⁹ⁱ Canopicum,^j Chil-

//////////

lanteas Chiff. —7 Idem codex, *Cyrenaica promontoria provincia*. —8 'Ita Mss. Reg. 1. 2. Colb. Chiff. Paris. et editio princeps. In Ms. Reg. 5. et recentioribus editionibus: *populos XXVI*. Prior numerus forte major est; sed antiquioribus libris probatus. Alter exilior videtur. In Mss. Reg. 1. et 2. *pareant*. Complures certe ibi fuere populi, qui Romano imperio paruerunt.' *Brotier*. DXVI. etiam in cod. Salmant. —9 *Assuritanum, Abitacense, Apariense*

NOTÆ

'speculatam se artium Deam crediderunt.' Ab eo vicissim ipsa Tritoniæ nomen recepit. Festus: 'Tritonia Minerva, a ripa Tritonis fluminis dicta, quod ibi primitus sit visa.' Alia est Minervæ appellatio, *Τριτογένεια*, aliaque vocis origination: qua de Eusebium consule, lib. III. Præpar. pag. 89. Hic tamen genitam Minervam Mela ait, I. 7.

^a *Borion*] Borion quoque Melæ I. 7. Straboni lib. XVII. pag. 836. *μικρὸν ἀκρωτήριον Βόρειον*, citra Berenicem. Nunc est *Capo di Teiones*.

^b *Africa*] Non ea jam quæ proprie dicta, sed quæ latius sumta, Numidiam quoque complectitur: quo plane modo Africae proprie appellatæ nomen a Mela accipitur, I. 7. a promontorio Metagonio ad Philænorum aras.

^c *Populos DXVI. [XXVI.]* At codices omnes Mss. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiff. &c. habent *populos DXVI*. qui numerus fidem omnem superat.

^d *Colonias VI.]* In quibus sunt Uthina, et Tuburbis, inquit, præter jam supra dictas quatuor, Cirtam,

Siccam, Carthaginem, et Maxullam.

^e *Uthinam*] *Οὐθίνα* Ptolem. IV. 3. inter mediterraneas Africae civitates, inter Tabracam oppidum, et Bagradam amnem, Proconsularis Provinciae. In Collat. Carthag. pag. 119. 'Isaac Episcopus plebis Utinensis.' Et in Conc. S. Cypriani, de Hæret. Baptiz. 'Felix ab Uthina.'

^f *Tuburbin*] In eadem Zeugitana sen Proconsulari, 'Tuburbo minus,' a Carthagine M. P. XLVI. *Θουβουρβὼ* Ptolemæo, loc. cit. Inter Episcopos Prov. Proconsularis, apud Victorem Vitens. 'Benenatus Tuburbitensis.'

^g *Azuritanum*] In Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. et Paris. *Absuritanum*. Est hæc *Ἀσσυρος* Ptolem. IV. 2. inter mediterraneas civitates Numidiæ novæ, prope Siccam Veneriam. In Collat. Carthag. num. 120. pag. 98. 'Evangeli Episcopus Ecclesiæ Assuritanæ.'

^h *Abutucense*] In Collat. Carthag. pag. 112. 'Januarius Episcopus plebis Aptucensis.' Diversa ab Aptuca Aptunga sive Abtugna est: in eadem Collat. pag. cxi. 'Felix Episcopus

manense,^k Simittuense,^l Thunusidense,^m Tuburnicense,ⁿ Tynidrumense,^o Tibigense,^p Ucitana duo,^q majus et minus : Vagense.^r Oppidum¹⁰ Latinum unum Usalitanum.^s Oppidum stipendiarium unum, Castris Corneliis.^t Oppida libera triginta, ex quibus dicenda intus Acolitanum,^u Acha-

Vet. Dalec.—10 Vet. Dalec. *Tichicense U. d. m. et minus. Vagense oppidum ;* edd. vett. et Gronov. *Tibigense . . . minus, Vagense. Oppidum.* Paulo post,

NOTÆ

plebis Aptugnitisensis :’ etsi utrumque oppidum quidam temere confuderunt.

ⁱ *Aboriense*] In Collat. Carthag. p. 121. ‘Trifolius Episcopus plebis Aboriensis.’ Huc forte Snidæ illud pertinet, Ἀβωρα ὄνομα τόπου.

^j *Canopicum*] Καννώπισσαι Ptolemæo iv. 3. oppidum est mediterraneum Africæ propriæ dictæ, inter Tabracam civitatem, et Bagradam fluvium. Stephanus : ἔστι καὶ Λιβύης τόπος Κάνωβος.

^k *Chilmanense*] Κίλμα mediterraneum Africæ propriæ oppidum, post Bagradam annem, sub Carthagine, auctore Ptolem. iv. 3.

^l *Simittuense*] Σιμίθου oppidum mediterraneum Numidiæ novæ, inter Ampsagam fl. et Tabracam oppidum, Ptolemæo, loc. cit. ‘Simittu Colonia’ est in Numidia Antonino, a Bulla Regia, de qua supra, vii. mill. pass.

^m *Thunusidense*] Θύνουσιδα Ptolemæo loc. cit. prope Madauram.

ⁿ *Tuburnicense*] Θουβοῦρνικα κολωνία Ptolemæo, loc. cit. Sed idem Tubursicam ab ea diversam facit, quod vereor ut jure faciat. In Notitia Africæ inter Episcopos Numidiæ, ‘Frumentius Tubursicensis.’

^o *Tynidrumense*] Ptolemæo rursum inter oppida Numidiæ novæ mediterranea, Θουνουδρομον κολωνία, iv. 3.

^p *Tibigense*] Ita libri omnes, etiam Mss. ex quibus Ptolemæus est emen-

dandus, qui loc. cit. permutatis syllabis, pro Τιβίγα, scribit Θιγίβα κολωνία.

^q *Ucitana duo*] Horum alterum Οὔκιβι Ptolemæo, loc. cit. In Collat. Carthag. p. 131. ‘Octavianus Episcopus plebis Ucimani.’ Et ad Uci minus referendus videtur, qui in Africæ Notitia, inter Episcopos Provinciæ Proconsularis, ‘Quintianus Urcitanus’ dicitur, pro ‘Ucitanus.’

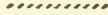
^r *Vagense*] Οὐάγα Ptolem. iv. 3. prope Cirtam.

^s *Usalitanum*] Vetus Inscriptio, apud Gruter. pag. 512. USALLITANI. Diversa ab ista Uzala est, unde Evodius Uzalensis Episcopus, Augustino perfamiliaris, Epist. 147. et Serm. 33. de diversis. Et inter Episcopos Provinciæ Proconsularis in Notitia Africæ ‘Saccenius Uzalensis.’ Coloniæ Uticæ vicinam vocat Augustin. de Civit. xxii. 8.

^t *Castris Corneliis*] Hoc est, juxta castra Cornelia, vel appositum oppidum castris Corneliis, de quibus cap. 3. Adversatur Mss. codicibus Pintianus, orationemque Plinianam labellectat, cum a castris Corneliis legi putat oportere.

^u *Acolitanum*] In Notitia Africæ, inter Episcopos Prov. Byzacenæ, ‘Restitutus Acolitanus.’ Strab. lib. xvii. p. 831. Ἀχόλλα, ἐλευθέρα πόλις. In vet. inscript. apud Gruter. p. 512. AQLILLITANI, cum Leptitanis Usal-

ritanum,^v Avinense,^w Abziritanum,^x Canopitanum,^y Melzitanum,^{11 z} Materense,^a Salaphitanum,^b Tusdritanum,^c Tiphicense,^d Tunicense,^e Theudense,^f Tagestense,^g Tigense,^h

Vet. Dalec. unum. *A castris Corneliis oppida*, &c.—11 *Melzitanum* Chiff. Mox, pro *Materense*, Gronov. et edd. vett. *Madurensense*; Vet. Dalec. *Madurensense*. Deinde, edd. vett. et Gronov. *Tusdritanum*, *Tiricense*, *Tiphicense*; cod. Chiff. *Tusdritanum*, *Thisicense*, *Tiphicense*. Paulo post, pro *Tagestense* Vet. Dalec.

NOTÆ

litanisque junguntur. Hirtio de Bello Afric. passim Acilla vocatur libera civitas.

^v *Acharitanum*] In R. 1. *Accharitanum*. R. 2. *Accaritanum*. Huc referri debet, qui inter Episcopos Prov. Byzacenæ legitur apud Victorem Vitens. 'Donatus Aggaritanus.' Et is etiam fortassis, qui in Collat. Carthag. p. 151. 'Candorius Aggeriten-sis' dicitur.

^w *Avinense*] Ita libri omnes. Id oppidum esse arbitror, quod alii Vinense vocant. Nam 'Vina Civitatem' in Zengirana Antoninus agnoscit. Hermolaus mavult *Arittense*, ab *Ἀοῦττα* mediterraneo oppido, inter Tabracam oppidum et Bagradam annem, apud Ptolem. iv. 3.

^x *Abziritanum*] In Coll. Carth. p. 112. 'Fructuosus Abziritensis.' In Notitia Victoris Vitensis, 'Servus Arsuritanus:' scribo *Apsiritanus*.

^y *Canopitanum*] In Collat. Carthag. p. 127. 'Felix Episcopus Caniopitanorum.'

^z *Melzitanum*] In R. 1. 2. et Chiff. *Melzitanum*. In Collat. Carthag. p. 99. 'Tutus Episcopus plebis Melziten-sis.'

^a *Materense*] Inter Episcopos Prov. Byzacenæ, in Notitia Victoris, *Adelfus Mattaritanus*. Vide Notas et Emend. num. 17.

^b *Salaphitanum*] Vide Notas et Emend. num. 18.

^c *Tusdritanum*] Nomen oppido Θύσ-δρος apud Ptolem. iv. 3. sub Adru-metto. Tusdrum Antonino, in Byza-cena, inter Episcopos Prov. Byzacenæ apud Victorem Vitens. 'Florentius Tuziritanus,' pro 'Tusdritanus.' Et in Collat. Carthag. p. 171. 'Aptus Tuzuritensis,' pro 'Tusdritensis.'

^d *Tiphicense*] Vide Notas et Emend. num. 19.

^e *Tunicense*] In Mss. R. 1. &c. *Thuniense*. Referendus huc videtur 'Lucianus Episcopus plebis Tuney-ensis,' e Collat. Carthag. pag. 110. Oppida modo mediterranea censentur: quamobrem Tunetum, littoralem civitatem, quam *Tunis* vocamus, cave hic appellari a Plinio putes.

^f *Theudense*] Inter Episcopos Prov. Byzacenæ, in Notitia Victoris, 'Decimus Theuzitanus,' sive 'Theuditanus;' nam Theuza et Theuda promiscue scribitur, ut Quiza et Quida, quod ante monuimus, literis D et Z in hisce nominibus permutari invicem solitis, ut vulgo creditur.

^g *Tagestense*] In Mss. omnibus R. 1. 2. &c. *Tagesense*. Nec Tagasta porro, Augusti natalibus, et Alypii sede clara, nec Teveste, locum habere hic potest: est enim utraque Numidiæ Provinciæ: neutra Byzacenæ, ejus nunc lustrantur oppida.

^h *Tigense*] In Collat. Carthag. p. 98. 'Aptus Episcopus plebis Tigiensis,' Vetus inscriptio apud Reines,

Ulusubritanum,ⁱ Vagense aliud,^j Visense,^k Zamense.^l Ex reliquo numero non civitates tantum, sed pleræque etiam nationes jure dici possunt, ut Natabudes,^m Capsitani,¹² ⁿ Misulani,^o Sabarbares,^p Massyli,^q Nisives,^r Vamacures,^s Ethini,^t Mussini,^u Marchubii,^v et tota Gætulia ad flumen Nigrin, qui Africam ab Æthiopia dirimit.

Tagastense; et pro *Zamense*, Chiffi. *Zyamense*.—12 *Natabutæ*. *Caspitani* Vet. Dalec. Mox, *Musulani*, *Sababares* Chiffi. Paulo post, pro *Marchubii*, margo edd. Dalec. et Gronov. *Macrobii*.

NOTÆ

p. 458. IVLIO. PROCVLO. V. C. PRÆF. VRB. PATRONO. COL. BYZACENÆ. ET PATRONO. COLON. ÆLIÆ. ZAMÆ. REGIÆ. ET. PATRONO. TIGISENS.

ⁱ *Ulusubritanum*] Οὐλίβριττα Ptolemæo iv. 3. inter oppida Africæ mediterranea, in Byzacena, sub Adrumeto.

^j *Vagense aliud*] Aliud nimirum a superiore Vagensi, quod in Numidia positum prope Cirtam diximus: istud, in Byzacena. Unicum Collatio Carthaginiensis agnoscit, pag. 211. 'Accedente Ampelio Vagensi,' inquit. Et mox, 'accedente Primulio Episcopo Vagense.'

^k *Visense*] In Collat. Carthag. pag. 178. 'Dativus Episcopus Visensis.' Vide Notas et Emend. num. 20.

^l *Zamense*] In Collat. Carthag. p. 101. 'Dialogus Zamensis.' Inscriptio vetus apud Gruter. p. 364. COL. ÆL. HADR. AVG. ZAMÆ. REGIÆ. Hæc Jubæ regia fuit, Hirtio teste, Vitruvique. Arcem regni Sallustius vocat, in Bello Jugurth. p. 99. Livius lib. xxx. p. 362. 'Zama quinque dierum iter a Carthagine abest.'

^m *Natabudes*] Ita libri omnes, etiam Mss. Ptolem. iv. 3. Νατάβουτες vocantur.

ⁿ *Capsitani*] Sallustius in Bello Jugurth. p. 127. 'Erat inter ingentes solitudines oppidum magnum atque

valens, nomine Capsa, ejus conditor Hercules Libys memorabatur,' &c. Ibi de hujus urbis obsidione prolixè et eleganter. Κάψα Ptolem. iv. 3. inter Bagradam et Tritonem amnes. Cives Sallustio 'Capsenses.'

^o *Misulani*] In R. 1. 2. Colb. 1. 2. et Chiffi. *Musulani*. Ptolem. iv. 3. Μισούλαμοι, Cirtæ ad austrum subjecti: quibus vicini Nasabutes proxime appellati. Tacitus Annal. ii. pag. 57. 'Musulanorum valida gens, et solitudinibus Africæ propinqua.'

^p *Sabarbares*] Ita R. 1. 2. et Chiffi. *Sababares*. Ptolemæo iv. 3. Σαβούβουρες.

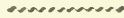
^q *Massyli*] Cave hos cum Massæ sylis confundas, de quibus actum est superius, cap. 1. Massyla Numidiæ gens altera a Livio appellatur, lib. xxiv. p. 26.

^r *Nisives*] Νίσιβες Ptolemæo, loc. cit. Idem forte qui *Nisectæ* Livio lib. xxxiii. p. 396.

^s *Vamacures*] Ita libri omnes. Forte ii sunt, qui Ptolemæo loc. cit. Ἀσάκουρες appellantur: vel ii potius, qui in orientali parte Mauritanie Cæsariensis positi, Μάκκουρα vel ii qui in eodem fere tractu Μάχουρες vocantur, apud eundem Ptolem. iv. 3.

^t *Ethini*] Eos esse suspicor, qui Ptolemæo iv. 3. Κινίθιοι, 'Cinithio-

v. (v.) Cyrenaica,^a eadem Pentapolitana regio, illustratur Hammonis oraculo,^b quod a Cyrenis abest cccc. m. passuum: fonte Solis:^c urbibus maxime quinque, Berenice, Arsinoë, Ptolemaide, Apollonia, ipsa Cyrene. Berenice in Syrtis extimo cornu^d est, quondam vocata Hesperidum^e supradictarum, vagantibus Græciæ fabulis. Nec procul ante oppidum fluvius Lethon,^f lucus sacer, ubi Hesper-

CAP. v. 1 Vet. Dalec. *fluvius Lethe*.—2 Ita cod. et Vet. Dalec. Chiff. et

NOTÆ

rum hand spernenda natio,' Tacito dicitur, juxta Musulanos Annal. 11. p. 57.

^a *Mussini*] Qui Ptolemæo *Μουσουλων*, loc. cit.

^v *Marchubii*] Qui in orientali Mauritaniæ Cæsariensis parte positi, juxta Numidiam, *Μαλχούβιοι* a Ptolemæo appellantur, IV. 2.

^a *Cyrenaica*] Hæc deinceps iisdem verbis Martiannus, lib. VI. cap. de tertio sinu Africæ, p. 217. et Solinus, cap. 27. p. 52. A Cyrene urbe provinciae nomen: urbi a *Cyre fonte*, ἀπὸ Κυρῆς πηγῆς, ut Callimachus ait, in Hymno Apollinis: vel a Cyra monte, unde fons oritur, ut Justino visum, XIII. 7. p. 136. Hodie, *le Royaume de Barca*.

^b *Hammonis oraculo*] Describitur a Curtio IV. 28. et seq. Jovis Hammonis porro simulacrum arietino vultu fuisse omnes sciunt: confirmat Athanasius: *Δίβυες πρόβατον ὃ καλοῦσιν Ἀμμωνα Θεὸν ἔχουσι, καὶ τοῦτο πολλοῖς παρ' ἐτέρων εἰς θυσίαν σφάζεται*. Vide Plinium XXXVII. 60. n. 7. Ceterum Hammonem Ægyptii Jovem appellant, teste Herod. lib. II. n. 42. p. 106. *Ἀμμοῦν γὰρ Αἰγύπτιοι καλέουσι τὸν Δία*.

^c *Fonte Solis*] De eo diximus, II. 6. Mela quoque de situ Plinio suffragatur: 'Sunt,' inquit I. 8. 'in Cy-

renaica Hammonis oraculum, fidei inclytæ: et fons, quem Solis appellant,' &c.

^d *In Syrtis extimo cornu*] 'Circa extimum Syrtis cornum,' inquit Solinus, cap. 27. p. 53. nempe Syrtis majoris. Borion, credo, promontorium intelligit, de quo cap. sup. quo Syrtium major includitur, sen terminatur ab orientali parte. Oppido nunc vetusti nominis vestigia non obscura, *Bernichio*.

^e *Hesperidum*] Ut vagantur fabulæ, inquit, alibi aliis Hesperidum hortos statuentibus, aliis quidem in Magnesia, aliis ad fretum Herculis, in oceano aliis, hic quoque nonnulli collocarunt Hesperidas, quas cap. I. ad Atlantem montem posuimus. Ptolemæus IV. 4. *Βερενίκη, ἥ καὶ Ἑσπερίδες*. Ammianus, lib. XXII. p. 233. 'Berenice, quas Hesperidas appellant.' Hesperis prius dicta est, quæ mox Berenice ab uxore Ptolemæi Evergetæ. Stephanus: *Ἑσπερίς, πόλις Λιβύης, ἥ νῦν Βερενίκη*. Mela I. 8. p. 110. non alio nomine, quam Hesperidem vocat.

^f *Lethon*] Ita Solinus et Martiannus, locis cit. *Λάθων* est Ptolemæo loc. cit. juxta Berenicen. *Ληθαῖος* Straboni, lib. XIV. p. 647. *ἐν Ἑσπερίταις Λίβυσι*, ubi Casaubonus, qui sint Hesperitæ Libyes, Berenices nimi-

dum horti memorantur. Abest a Lepti CCCLXXV.² g M. pass. Ab ea Arsinoë,^h Teuchira vocitata, XLIII. M. passuum. Et deinde Ptolemais,ⁱ antique nomine Barce, XXII. M. passuum.^j Mox XL. M. pass.³ k promontorium Phycus^l per Creticum mare excurrit, distans CCCL. M. passuum^m a Tænaro Laconicæ promontorio. A Creta vero ipsa CCXXV.⁴ n M. Post id Cyrene,^o a mari undecim M. passuum. A Phycunte Apolloniam^p XXIV. mill. pass. Ad Cherronesum^q

Marcian. eum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. CCCLXXV. edd. veti. et Gronov. Mox, *Tauchera vocitata* Vet. Dalec.—3 Edd. veti. et Gronov. CCL. M. omisso τῷ pass.—4 Cod. Dalec. CCXXV. Vid. supra iv. 20.—5 A Cherroneso margo edd. Dalec. et Gronov. et mox ibid. *Inde*

NOTÆ

rum incolæ, quæ Hesperidum dicta est regio, videtur nescisse. Ptolemæus alter Ægypti rex II. Comment. apud Athen. lib. II. p. 71. Ἀθήωνα cum Plinio vocat. Et hic quoque, ob similitudinem cum infernali Lethe, creditus oblivionem parere, teste Lucano, IX. 355.

g CCCLXXV.] Sic rescripsimus ex Mss. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffli. Paris. atque ex Martiano, lib. VI. p. 217. Prins legebatur, CCCLXXXV.

h Arsinoë] Ἀρσινόη, ἥ καὶ Τεύχειρα, Ptolem. IV. 4. et Straboni, lib. XVII. pag. 837. Τεύχειρα, Stephano pag. 115. et Scylaci, pag. 44. Nunc Trochura.

i Ptolemais] Strabo, loc. cit. ἡ Βάρκη πρότερον, νῦν δὲ Πτολεμαῖς. Ita et Stephanus, verbo Βάρκη. Ptolemæo tamen IV. 4. Πτολεμαῖς et Βάρκη duæ sunt civitates: hæc mediterranea, illa littoralis. Scylaci quoque, loc. cit. Ptolemais igitur condita, non eo loco quo Barce fuit, sed quo Barcæorum portus. Inter Pænorum hostes a Marone Æneid. IV. censentur, 'lateque furentes Barcæi.' Nunc quoque interius oppidum retinet nomen et mænia, Barca: unde regni

appellatio: littorale *Tolemeta* nuncupatur.

j XXII. M. pass.] A Teuchira Ptolemaidem Antoninus in Itiner. XXVI. M. pass. intervallum facit.

k Mox XL. M. pass.] Vide Notas et Emend. num. 21.

l Phycus] Φυκοῦς ἄκρον Ptolem. IV. 4. Ibi regio Cyrenaica ab occasu incipit flectere se in exortum Solis. Nautis dicitur, *Capo Rusato*.

m CCCL. M. passuum] Sive bis mille et octingentis stadiis, ut ait Strab. lib. XVII. pag. 837. quæ mensura cum Pliniana congruit.

n CCXXV. [CXXV.] Ita libri omnes, etiam Mss. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. &c. tum hoc loco, tum IV. 20.

o Cyrene] Κυρήνη, de qua multa vide apud Strab. loc. cit. Nunc esse *Cairoan* a quibusdam falso creditur: cum sit ab Arabibus conditum recens oppidum. Sed est *Ceyret*, nunc pagus.

p Apolloniam] Ἀπολλωνία, Ptolem. IV. 4. At Straboni, loc. cit. Ἀπολλωνιάς Κυρηναίων ἐπίνειον, Cyrenensium navale. Hodie *Bonandré*: Geographo Nubiensi, *Bondarea*.

q Ad Cherronesum] Χερσόννησος με-

LXXXVIII. mill. passuum. Unde Catabathmum^r CCXVI. mill. passuum. Accolunt Marmaridæ,^s a Parætonii ferme regione ad Syrtin usque majorem porrecti. Post eos Ararauceles,^t et jam in ora Syrtis Nasamones,^u quos antea Mesammones^v Græci appellavere, ab argumento loci, medios⁶ inter arenas^w sitos. Cyrenaicus ager,^x xv. m. passuum latitudine a littore, arboribus⁷ fertilis habetur. Intus eodem spatio frugibus tantum: mox triginta mill. passuum latitudine, et ccl. mill. passuum longitudine, lasere modo.^y

Post Nasamones, Asbystæ,^z et Macæ vivunt.^a Ultra

Catabathmus CCXVI. Chiff. Unde *C. CCVI.*—6 *Grai . . . . medio* Chiff. —7 Ita Man. et Vet. Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. et Biont. et arboribus edd. vett. cum Gronov. et Franz.—8 *Abyta* Vet. Dalec.

NOTÆ

γάλη Ptolemæo iv. 5. inter Marmaricæ nomos, sive Præfecturas. Ubi nunc *Capo di Roxatim*, sinusque cognominis, *Golfo di Roxatim*: alii *Rax-iltim* scribunt. Strab. lib. xvii. pag. 838. Ἀκρα Χερρόνησος λιμένα ἔχουσα. Promontorium cum portu. Stephano, urbs est, cui nomen et Κέρρουρα fuit: gentile, Κερρούριος, ut a Ταυχείρα, de qua paulo ante, Ταυχείριος.

^r *Catabathmum*] De Catabathmo et Parætonio, cap. seq.

^s *Accolunt Marmaridæ*] Μαμμαρίδαι Straboni, loc. cit.

^t *Ararauceles*] Post Marmaridas, versus occasum Solis, Syrtimque majorem. Ἀραυράκιδες Ptolem. iv. 4. quorum magis ad ortum Solis regio vergit, quam Barcitarum.

^u *Nasamones*] Νααμάωνες, Syrti majori confines, apud Strab. lib. xvii. pag. 838. Gentis mores ac situm Lucanus pereleganter describit ix. 439. 'Quas Nasamon gens dura legit, qui proxima ponto Nudus rura tenet: quem mundi barbara damnis Syrtis alit: nam littoreis populatur arenis Imminet, et nulla portus tangente

carina Novit opes. Sic cum toto commercia mundo Naufragiis Nasamones habent.'

^v *Mesammones*] Voce conflata ex μέσος, quod medium, et ἄμμος, quod arenam sonat. Ex Hebraica originatione vocem derivat Bochartus, parte i. Geogr. iv. 30. pag. 322. quasi Viros Hammonis vox ea significet.

^w *Inter arenas*] Lucanus hanc oram describens ix. 454. 'Patet omne solum, liberque meatu Æoliam rabiem totis exercet arenis.' Et mox, 'Regna videt pauper Nasamon errantia vento.'

^x *Cyrenaicus ager*] Accepta hæc sunt ab Herod. lib. iv. n. 199. pag. 287.

^y *Lasere modo*] De lasere, xix. 15.

^z *Asbystæ*] Ἀσβύσται. Vide Notas et Emend. num. 22.

^a *Et Macæ vivunt*] Hoc est, degunt, sive habitant. Μάκαιοι Συρτίται Ptolem. iv. 3. Μάκαι Herod. iv. n. 175. pag. 280. et Scylaci, pag. 45. et Diodoro Bibl. lib. iii. pag. 178. Solinus hæc transcribens Asbystas lasere pariter vivere inepte pronuntiat.

eos Hammanientes^b XI. dierum itinere⁹ a Syrtibus majoribus ad occidentem, et ipsi quaquaversus arenis circumdati: puteos tamen haud difficiles binum ferme cubitorum inveniunt altitudine, ibi restagnantibus Mauritaniae aquis. Domos sale^c montibus suis exciso, ceu lapide,¹⁰ construunt. Ab his ad Troglodytas^d hyberni occasus plaga dierum septem iter,¹¹ e cum quibus commercium gemmæ tantum, quam carbunculum vocamus, ex Æthiopia invec-tæ.¹² Intervenit^f ad solitudines Africae, supra minorem Syrtin dictas,¹³ versa Phazania,^g ubi gentem Phazaniorum, urbesque Alelen et Cillabam subegimus. Item Cydamum e regione Sabratæ.^h Ab his mons longo spatio in occasum

////////

Hasbitæ edd. vett. et Gronov.—9 Ita codd. Regg. Brot. 1. 2. 5. et Ed. pr. etiam Ald. Junt. Basil. Lugd. Dalec. Elz. et Gronov. *duodecim dierum itinere* codd. Harduini et Chiffli. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—10 Gronov. seu lapide.—11 Ita Reg. Brot. 1. et Ed. pr. *dierum VII. itinere* codd. Dalec. et Chiffli. *dierum IV. iter* Reg. Brot. 5. et edd. vett. cum Gronov. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—12 Ita codd. Harduini et Chiffli. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *vectæ* Gronov. et edd. vett.—13 *Syrtin dictam* Chiffli. Mox, Vet. Dalec. *urbs pro versa*.—14

NOTÆ

^b *Hammanientes*] Vel Ammanientes, ut ab ἄμμος, arena, traxisse et illi nomen videri possint. Ii plane sunt, quos Solinus cap. 28. pag. 54. Amantes vocat: quos cum Hammonis Jovis accolis Ortelius male confundit: et Bochartus eum secutus, loco mox cit. Nam quod de domibus sale ceu lapide structis mox narratur a Plinio, id Amantibus a Solino arrogatur: situsque idem inter Nasamonas et Troglodytas. Pars est deserti, quod nunc *Bildulgerid* vocant.

^c *Domos sale*] Accepta hæc ab Herod. lib. iv. n. 185. pag. 284.

^d *Ad Troglodytas*] Non una modo in parte terrarum Troglodytæ sunt: nam præter eos qui sinum Arabicum accolunt, sunt et in Africa pæne umbilico, a Syrtibus majoribus sedecim dierum itinere dissiti, versus occasum: ubi nunc *Techortina regio*. Τρω-

Delph. et Var. Clas.

γλοδύται Αἰθίοπες hi vocantur ab Herod. lib. iv. n. 185. pag. 283.

^e *Dierum septem [IV.] iter*] Mss. Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Chiffli. *dierum VII. itinere*. De carbunculorum commercio eadem habet Solinus: de his dicemus, xxxvii. 25.

^f *Intervenit*] In ea via, inquit, quæ est ab Hammanientibus ad Troglodytas occurrit Phazania regio, vergens ad eas solitudines quas paulo ante diximus supra minorem Syrtin esse positas: initio nimirum superioris cap.

^g *Phazania*] Φαζανία regionis nomen, apud Agathemerum, Geogr. ii. 5. Pars est deserti *Bildulgerid*, cum parte Tunetensis regni, quæ maxime in austrum vergit.

^h *E regione Sabratæ*] Quam cap. 3. sitam esse diximus in ipso Syrtis minoris cornu, qua spectat Africanam

Plinius.

3 M

ab ortu tendit, Ater nostris dictus a natura adusto similis, aut Solis re percussu accenso.¹⁴ Ultra eumⁱ deserta: Matelgæ^j oppidum¹⁵ Garamantum: itemque Debris,^k affuso fonte,^l a medio die ad mediam noctem aquis ferventibus totidemque horis ad medium diem rigentibus: clarissimumque oppidum Garama^{16m} caput Garamantum: omnia armis Rom. superata, et a Cornelio Balboⁿ triumphata: uni huic omnium^o externo curru et Quiritium jure donato:

//////////

Margo edd. Dalec. et Gronov. *velut solis re percussu accensus*.—15 *Mox Talgæ oppidum* Chiffli. Paulo post, margo edd. Dalec. et Gronov. *effuso fonte*.—16 *Garamana* Vet. Dalec. et mox in eodem, *uni omnium*; al. *uno omnium externorum*; Gronov. et edd. vett. *unius omnium*, &c. Deinde pro *genito*, quod ser-

NOTÆ

proprie dictam.

ⁱ *Ultra eum*] Versus anstrum, ubi desertum vastissimum est, *Biledulgerid*.

^j *Matelgæ*] Forte rectius, *Mox Talgæ*, ut in Chiffli. cod. Reg. 1. Colb. 1. 2. &c.

^k *Debris*] Meminit hujus oppidi Priscianns in Periegesi, pag. 369. 'Continuo post hos sequitur Pharusia tellus: Hanc habitant juxta Garamantes Debride clari.' Βέδριον est Ptolem. iv. 6. circa fontes Cinyphis amnis, nec procul a Garamæ Metropoli.

^l *Affuso fonte*] De hoc fonte eadem narrant Augustin. de Civit. xxi. 5. Solinus cap. 29. pag. 54. Breviter Isidorus xiii. 13. ex August. 'Apud Garamantes fontem esse aiunt ita algentem diu, ut non bibatur: ita ardentem nocte, ut non tangatur.' Causam hujus miraculi Lucretius investigat, lib. vi. Ad ignes subterraneos nocturnumque frigus causam refert Licetus de Quæsitis per Epist. lib. v. pag. 256. quem vide, si tanti esse id pntas.

^m *Garama*] Γαρδμη μητρόπολις Ptolemæo iv. 6. Videtur esse *Gademes* regionis hodieque cognominis caput.

Ipsa Garamantum tellus regiones tres, ut diximus, complectitur: *Fessen*, quæ nempe ortui propior: *Guargala*, quæ occidenti Soli: *Gademes*, quæ inter utramque media. Hos Strabo lib. xvii. pag. 835. ait esse confines iis gentibus, unde Carchedonii lapilli afferuntur: Troglodytis scilicet, (quæ Techortina nunc regio est,) cum quibus commercium ejus gemmæ esse paulo ante diximus, quam carbunculum vocamus.

ⁿ *Cornelio Balbo*] De hoc Balbo Minore, sive Juniore, Cicero ad Attic. xi. 12. pag. 341. De Majore, qui alterius patris fuit, idem ad Attic. viii. 9. p. 236.

^o *Uni huic omnium*] Uni illi omnium externorum et triumphali honos, et civitas est donata. Triumphavit et P. Ventidius: at non externus ille, sed Italus. Solinus cap. 29. p. 54. de Balbo: 'Primus sane de externis, utpote Gadibus genitus, accessit ad gloriam nominis triumphalis.' Verum non modo primus is externi sanguinis eum honorem est adeptus, sed et privatorum postremus: nam Republica ad nuius potestatem revocata, Imperatores tantum, aut Imperatorum propinqui, Romæ consequenti

quippe Gadibus genito civitas Romana cum Balbo majore patruo data est. Et hoc mirum, supradicta oppida ab eo capta, auctores nostros prodidisse: ipsum in triumpho, præter Cydamum et Garamam, omnium aliarum gentium urbiumque nomina ac simulacra duxisse, quæ iere hoc ordine. Tabidium¹⁷ p oppidum, Niteris^q natio, Negligemela oppidum, Bubeium natio, vel oppidum, Enipi natio, Thuben^r oppidum: mons nomine Niger: Nitibrum, Rapsa, oppida: Discera natio,¹⁸ Debris oppidum, flumen Nathabur, Tapsagum oppidum, Nannagi^s natio, Boin oppidum, Pege oppidum, flumen Dasipari. Mox oppida¹ continua, Baracum, Buluba,¹⁹ Alasi, Balsa, Galla, Maxala, Zizama. Mons Gyri, in quo gemmas nasci titulus præcessit.²⁰ u Ad Garamantas iter inexplicabile adhuc fuit, latronibus gentis ejus puteos (qui sunt non alte fodiendi, si locorum notitia adsit) arenis operientibus. Proximo bello, quod cum Æensibus^v gessere initiis Vespasiani²¹ imperatoris, com-

vant omnes codd. Harduini et Chiff. nato præbent edd. vet. et Gronov.—17 *Tabudium* Chiff. *Thubutis* Ptolem.—18 *Rapsa*, oppidum. *Viscera natio*, et paulo post, *Dannagi* natio Chiff.—19 *Bulba* Chiff. Mox, *Galsa*, *Galla* margo edd. Dalec. et Gronov. *Balsa*, *Balla* Vet. Dalec. *Mazala* margo edd. Dalec. et Gronov. *Cyzama* cod. Dalec.—20 *Titus prodidit* cod. et Vet. Dalec.—21 *Margo* edd. Dalec. et Gronov. quod cum Æensibus Romani gessere auspiciis

NOTÆ

tempore de victis gentibus triumpharunt. In libris hactenus editis perperam *unius omnium* legebatur. Salmas. p. 383. in Solin. spreta omnium librorum fide locum pro arbitrio mutat.

^p *Tabidium*] Θαβουδῖς Ptolem. iv. 6. circa Bagradæ fontes.

^q *Niteris*] Colb. 1. 2. *Nitiebres*. Et mox *Viscera* pro *Discera*. Quibus et R. 1. et Chiff. suffragatur.

^r *Thuben*] Huc, credo, spectat Præpositus limitis Tubuniensis, inter Limitaneos, sub dispositione Comitum Africæ, in Notitia Imperii Rom. cap. 50.

^s *Nannagi*] Chiff. *Dannagi*. R. 1. Colb. 1. 2. *Tamiagi*.

¹ *Mox oppida*] Horum deinde oppidorum, inquit, in triumpho imagines secutæ sunt. Mss. paulo aliter hæc nomina representant: *Baracum*, *Halasigalsu*, *Balla*, *Mazalla*, *Cizama*.

^u *Titulus præcessit*] Singulis triumphis simulacris titulus affigebatur, cui inscripta gentium oppidorumque devictorum nomina. In Mss. R. 1. et Colb. 2. *titulus præcessit*. In Colb. 2. *titulus prodidit*.

^v *Cum Æensibus*] Ab Æa oppido, de quo dictum est cap. 4. Solini paraphrasis, cap. 29. p. 54. ¹ Sub Ves-

pendium viæ quadridui deprehensum est. Hoc iter vocatur Præter caput saxi. Finis Cyrenaicus Catabathmos^w appellatur oppidum et vallis repente convexa. Ad eum terminum Cyrenaica. Africa a Syrti minore^x decies centena LX. M. passuum in longitudine patet: in latitudine, qua cognitum est, DCCC.²²

VI. (VI.) Quæ¹ sequitur regio, Mareotis Libya^a appellatur, Ægypto contermina. Tenent Marmaridæ, Adyrmachidæ:^b dein Mareotæ.^c Mensura a Catabathmo ad Parætonium LXXXVI. M. passuum. In eo tractu^d vicus Apis interest, nobilis religione^e Ægypti locus. Ab eo Parætonium^f LXII. M. passuum.²³ Inde Alexandriam cc. millia

////////

Vespasiani; receperunt Harduin. Miller. Bipont. et Franz.—22 Chiffi. DCCCX.

CAP. VI. 1 *Ea quæ* edd. vett. et Gronov. sed illud *Ea* non agnoscunt codd. Harduini, nec Chiffi.—2 Ita codd. Harduini, Dalec. et Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. XII. M. pass. edd. vett. et Gronov. Mox in iisdem vett. *centum millia passuum*; codd. Harduini, Dalec. Marci. et exempl. antiquiss. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.

NOTÆ

pasiano principe, bello quod cum Censibus gestum est, difficultas hæc dissoluta est compendio spatii brevioris invento.' Plinius 'proximum bellum' dixit, quia proxime gestum, cum hæc scriberet. Proximum Solinus nec dixit, nec vero integra fide potuit dicere, tanto nimirum Plinio recentior, quantum vel unus hic locus abunde declarat.

^w *Catabathmos*] Mela 1. 8. 'Catabathmos vallis devexa in Ægyptum, finit Africam.' Ita et Sallust. Bello Jugurth. p. 65. *Καταβαθμὸς* Græcis, *descensum, devexitatem, acclivitatemque* loci significat.

^x *A Syrti minore*] Ita libri omnes. Cyrenaica provincia a Majore quidem Syrti incipit. At Cyrenaica Africa latius patet: a Minore enim Syrti, ubi Africa proprie dicta desinit, ipsa initium ducit.

^a *Mareotis Libya*] *Μαρεώτις*, quæ Ptolemæo iv. 5. Marmarica dicitur, inter Pentapolim, sive Cyrenaicam, et Alexandriam Ægypti. Pars maxime orientalis regni Barca.

^b *Adyrmachidæ*] *Ἀδύρμαχίδαι*, ἔθνος *Λιβύων*, Scylaci, p. 42. *Πρώτοι Λιβύων*, Herod. lib. iv. n. 167. p. 279. *Ἀδύρμαχίται* Ptolemæo, loc. cit. Apud Stephanum *Ἀδαρχίδαι*, mendose.

^c *Mareotæ*] A quibus regioni nomen. *Μαρεώτης νομός*, Mareotis præfectura, apud Ptolem. loc. cit.

^d *In eo tractu*] *Libyæ Mareotidis*. Scylaci, p. 42. *Ἀπὸς πόλεις*, et Ptolemæo quoque, loc. cit.

^e *Nobilis religione*] De cultu bovis Apis dicemus, viii. 71.

^f *Ab eo Parætonium*] *Παραίτωνιον* inter oppida hujus Libyæ, apud Ptolem. iv. 5. In Conc. Nic. 1. 'Titus Parætonii,' in Provincia Libyæ infe-

passuum: latitudo CLXIX. est. Eratosthenes a Cyrenis Alexandriam terrestri itinere DXXV. M. prodidit. Agrippa totius Africæ a mari Atlantico cum inferiore Ægypto XXX. XL.³ ^b mill. passuum longitudinem. Polybius et Eratosthenes, diligentissimi existimati, ab oceano ad Carthaginem magnam, XI. mill.⁴ ⁱ passuum, ab ea Canopicum Nili proximum ostium, XV. XXVIII.^j fecerunt. Isidorus a Tingi Canopum XXXV. XCIX.^k mill. pass. Artemidorus XL. mill. minus,⁵ ^l quam Isidorus.

VII. (VII.) Insulas ^a non ita multas complectuntur hæc maria. Clarissima est Meninx,^b longitudine XXV.^c mill.

////////

CC. millia passuum.—3 Codd. Dalec. et Chiff. et Vet. Dalec. LXXX. Mox, Vet. Dalec. longitudinem posuit. Polybius, &c.—4 Ita codd. Dalec. et Mar-
cian. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. XVI. mill. edd.
vett. et Gronov. Mox, codd. Dalec. passuum. Ab ea ad Canopicum, et ab ea
ad Canopicum N. p. ostio. Regg. Brott. et Ed. pr. passuum: ab ea Canopum,
&c. Deinde edd. vett. et Gronov. XVI. mill. passuum: XXX. fecerunt; Vet.
Dalec. LXXVIII. mill. pass. fecerunt. Nostram lectionem ex codd. suis re-
cepit Harduinus, eumque secuti recentt.—5 Ita Regg. Brott. et Ed. pr. τδ
mill. deest in edd. vulgg. ante Brotier.

NOTÆ

rioris. Nunc Raxa.

^g LXII. M. pass.] Vide Notas et
Emendat. num. 23.

^h XXX. XL.] Hoc est, tricies cen-
tena, et quadraginta millia passuum,
ut recte Martianus interpretatur, lib.
VI. cap. de Africæ tertio sinu, pag.
217. apud quem tamen 'quadringen-
ta' perperam, pro 'quadraginta' scri-
bitur. Neque enim Latine dicimus
'tricies quadringenta': sed si is nume-
rus exprimi debet, 'tricies quater,'
subintelligendo centena.

ⁱ XI. mill.] Hoc est, ut Martianus
ait, undecies centena millia. Ita li-
bri Mss. omnes. Editi vitiose, XVI.

^j XV. XXVIII.] Quindecies cen-
tena, et viginti octo mill. pass. Ita
Reg. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. &c.

^k XXXV. XCIX.] Tricies et quin-
quies centena, et nonaginta novem

millia passuum.

^l XL. mill. minus] Detrahit Arte-
midorus de Isidori summa XL. millia.

^a Insulas] Vide Notas et Emend.
num. 24.

^b Meninx] Μήνιγξ Græcis. Nunc
Gerbi, et Zarbi. Quæ appellatio hand
recentis est: nam Antonino 'Girba'
vocatur. Et Sex. Aurel. Victor in
Vita Vibii Galli Imperat. 'Creatus,'
inquit, 'in insula Meninge, quæ nunc
Girba dicitur.' Hinc in Africæ No-
titia, inter Episcopos Prov. Tripoli-
tanæ, cui ex adverso insula hæc ob-
jacet, 'Faustinus Girbitanus.' In ea
urbe C. Mario latebra fuit, inquit So-
linus, cap. 27. pag. 52.

^c Longitudine XXV.] Ita Mss. om-
nes: non, ut editi, XXXV. Et mox,
XXII. non XXV.

pass. latitudine XXII.¹ ab Eratosthene Lotophagitis^d appellata. Oppida habet duo, Meningem ab Africæ latere; et altero,^e Thoar:² ipsa a dextro^f Syrtis minoris promontorio passibus mille quingentis³ sita. Ab ea centum mill. passuum contra lævum,^g Cercina, cum urbe ejusdem nominis libera, longa XXV. mill. pass. lata dimidium ejus, ubi plurimum: at in extremo⁴ non plus quinque^h mill. passuum. Huic perparva, Carthaginem versus, Cercinitisⁱ ponte jungitur. Ab his quinquaginta mill. fere passuum Lopadusa,^j longa VI. mill. passuum. Mox Gaulos et Galata, cujus terra scorpionem, dirum animal Africæ, necat. Dicuntur et in Clupea emori, cujus ex adverso Cosyra^k cum oppido.⁶ At contra Carthaginis sinum duæ Ægimori aræ,^l

////////

CAP. VII. 1 Ita Chiffi. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. longitudine XXXV. mill. passuum; latitudine XXV. edd. vet. et Gronov.—2 Thorar cod. Dalec.—3 Ita Regg. Brotti. 1. 2. Mau. ap. Dalec. et Tolet. cum Ed. pr. et aliis antiq. passibus CC. Reg. Brot. 5. Gronov. Dalec. Elz. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz.—4 Ita cod. et Vet. Dalec. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. ac in extremo edd. vet. et Gronov.—5 Lopadusa Chiffi.—6 Cossoracum oppidum Chiffi. Cassyria cum oppido Vet. Dalec. Mox, cod. Dalec. duo Ægema, Ærea; alii ap. Dalec. Ærea, vel Aræ; alii ap. eund. Agatæ et Torichia; alii, Egimori et Aræ. Gronov. et edd. ante Harduin. Ægimori a re.

NOTÆ

^d Lotophagitis] Et Ptolemæo quoque Λωτοφαγίτις, IV. 3. et Polybio, lib. I. pag. 55. Λωτοφάγων νῆσος, ἥ καλεῖται Μήνιγξ. Quoniam in adversa continentis ripa Lotophagi fuerunt. Vide Strab. lib. XVII. pag. 834.

^e Et altero] Altero latere, quod septemtrioni obvertitur. Sed oppido nomen apud Ptolem. IV. 3. Γέppα.

^f Ipsa a dextro] Quod est austro propius, et Tripolitano regno: cui promontorio nomen est ab ipsa insula, Capo di Zerbi.

^g Contra lævum] Subintellige promontorium, ubi Africa proprie dicta deficit, ubi Sabrata oppidum Syrtini contingit: contra id litus Cercina est, Κέρκινα νῆσος καὶ πόλις, Ptolemæo loc. cit. aliisque. Nunc Gamelera.

Inscriptio vet. apud Gruter. p. 365. CIRCINA.

^h Non plus quinque] Sic Agathemerus Geogr. I. 5.

ⁱ Cercinitis] Κερκυνίτις Strab. lib. XVII. pag. 834. Nunc Chercana.

^j Lopadusa] Λοπαδοῦσα Ptolem. loc. cit. Nunc Lampedosa. De Lopadusa, Gaulo, et Galata, III. 14.

^k Cosyra] De ea Ovid. Fast. III. 167. 'Fertilis est Melitæ sterili vicina Cosyræ Insula, quam Libyci verberat unda freti.' Apud Gruter. pag. 297. DE COSSYREN. Vide quæ de eadem diximus, III. 14.

^l Ægimori aræ] Scopuli sunt, de quibus Virgil. Æneid. I. 'Saxa vocant Itali mediis quæ in fluctibus, Aras.' Ubi Servius: 'In saxa latent

scopuli verius, quam insulæ, inter Siciliam maxime et Sardiniam. Auctores sunt, et has quondam habitatas subdisse.

VIII. (VIII.) Interiori^a autem ambitu Africæ ad meridiem versus, superque Gætulos, intervenientibus desertis, primi omnium Libyægyptii,^b deinde Leucæthiopes^c habitant. Super eos Æthiopum gentes Nigritæ,^d a quo dictum^e est flumine : Gymnetes,^f Pharusi^g jam oceanum attingentes, et quos in Mauritaniae fine diximus,^h Perorsi.^h

CAP. VIII. 1 *Leucæ Æthiopes* Chiff. Mox, cod. Dalec. a quibus dictum est.— 2 Ita codd. Harduini, Chiff. et Pintian. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Pharusi*, et jam oc. at. quos . . . diximus edd. vet. et Gro-

NOTÆ

tia propter tempestatem. Hæc autem saxa inter Africam et Sardiniam sunt : quæ saxa ob hoc Itali Aras vocant, quod ibi Afri et Romani sædus inierunt. Αἰγίμωπος νῆσος dicitur Straboni lib. xvii. pag. 834. Αἰγίμωπος, νῆσος Αἰβύης Stephano : cujus saxi geminus vertex, intercurrente forte freto disjunctus, duarum ararum, ob causam a Servio allatam, nomen invenit. Sinum ab alto claudere, in quo sita Carthago est, a Livio dicitur, lib. xxx. pag. 360. Prius in libris editis legebatur, duo Ægimori a re ; quod plane absurdum.

^a *Interiori*] Qui intus, et in mediterraneo, Africa partem descriptam hactenus ambiunt, includuntque, post deserta, quæ interveniunt, sunt Libyægyptii, &c. Ex Mela 1. 4. 'Super ea, quæ Libycæ mari alluuntur, Libyægyptii sunt, et Libyæthiopes, et natio frequens, multiplexque Gætuli. Deinde late vacat regio, perpetuo tractu inhabitabilis. Tum primos ab oriente Garamantas,' &c. Descripsit hæc a Plinio Martianus, lib. vi. pag. 217.

^b *Libyægyptii*] Quasi mixti Ægyp-

tiis Libyes : ad occasum Thebaidis positi, ubi nunc deserta Barcæ et Libyæ.

^c *Leucæthiopes*] Λευκαῖθιοι, albi Æthiopes, Ptolem. iv. 6. et Agathemero, Geogr. 1. 5. nempe quia ceteris candidiores sunt. Nunc est desertum Saarra.

^d *Nigritæ*] Qui utramque Nigris amnis ripam nunc accolunt. *Le pays des Negres*.

^e *A quo dictum*] Ita Mss. omnes. Nomen, inquit, Nigritæ habent, ab eo amne, de quo jam diximus, in fine scilicet cap. 4. et ab eo usque amne ad Leucæthiopas tractum ingentem terrarum occupant.

^f *Gymnetes*] Γυμνῆτες, a nuditate corporis nomen sortiti. Ubi nunc regna Agades et Tombut, cis Nigrim amnem.

^g *Pharusii*] Φαρούσιοι Ptolem. iv. 6. Nunc regna Zenchora et Gualata, in ora oceanî Atlantici, a Nigris ostio septentrionali. De his rursum in fine hujus cap.

^h *Perorsi*] De quibus diximus cap. 1. Nunc sunt regna Zanhaga et Tesset, inter Marochi regnum a septem-

Ab his omnibus vastæ solitudines orientem versus usque ad Garamantas,³ Augylasque et Troglodytas: verissima opinione eorum, qui desertis Africæⁱ duas Æthiopias superponunt, et ante omnes Homeri,^j qui bipertitos^k tradit Æthiopas, ad orientem occasumque versos. Nigri fluvio^k eadem natura, quæ Nilo: calamum, et papyrus, et easdem gignit animantes, iisdemque temporibus augescit. Oritur inter Tareleos Æthiopas, et Æcalicas.^l Horum oppidum^m Mavinⁿ quidam solitudinibus imposuerunt, Atlantas juxta eos,^o Ægipanas semiferos, et Blemmyas, et Gamphasantas, et Satyros, et Himantopodas. Atlantes^p degeneres sunt humani ritus, si credimus. Nam neque

////////

nov.—3 Ita e Reg. 1. scripsit Brotier. usque Garamantas in ceteris edd.—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. bipartitos. Mox occasumque versus Tolet.—5 Magium Chiff. Mox, interposuerunt Pintian. juxtaque eos Chiff.—6 Cod.

NOTÆ

trione, Gualata ab austro, oceanum Atlanticum ab occasu.

ⁱ Desertis Africæ] Ultra deserta Africæ, versus Austrum.

^j Homeri] Odyss. A. 23. Αἰθιοπας, τοὶ διχθὰ δεδαλαται, ἔσχατοι ἀνδρῶν, οἱ μὲν δυσσομένου ὑπερίονος, οἱ δ' ἀνιόντος. Extremos hominum Æthiopas, quorum altera Solem Nascentem hinc regio videt, altera et inde cadentem.—‘Non vidit Plinius Æthiopas illos, ad quos Homerus mari divertisse fingit Ulysem, fabulosos esse; nihil aliud ibi significante vate, quam Ulysseni eo navigationis suæ tempore inculpatam duxisse vitam, qualem agere negat homines, nisi extra hunc pæne orbem, aut in extremo isto certe positos, quos Æthiopas orientales et occidentales vocat.’ Ed. sec.

^k Nigri fluvio] Hæc totidem verbis Solinus, cap. 30. p. 55. et Martianus lib. vi. cap. de interiori Africa, p. 217.

^l Æcalicas] Ἀκαλικαίς vocat Ptolemæus, iv. 6. inter Æthiopas orientales: ubi nunc regna Zanfara et Gangara, Nigritarum regione, ibi Tarelei olim et Æcalicæ fuerunt: illi in ulteriore Nigris ripa positi: isti in ceteriore.

^m Horum oppidum] Æcalicarum, inquit, oppidum nonnulli statim post Africæ solitudines, de quibus proxime dictum est, collocant.

ⁿ Mavin] R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiff. Magium.

^o Atlantas juxta eos] Subintellige, quidam posuerunt. Neque enim fidem hic ipse suam obligat, sed ad eos rejicit auctores qui prodiderunt: Pomponium Melam inprimis, a quo hæc ad verbum accepta, i. 8. p. 10. et 11. Transcripserunt eadem a Plinio Solinus cap. 31. p. 58. et Martianus, loc. cit.

^p Atlantes] Ultimos ad occasum Atlantas vocat Mela, loco cit.

nominum ullorum^q inter eos appellatio est, et Solem^r orientem occidentemque dira imprecatione contuentur,^s ut exitialem ipsis agrisque : neque insomnia^{6t} visunt qualia reliqui mortales. Troglodytæ specus excavant.^u Hæ illis domus, victus serpentium carnes, stridorque,^v non vox : adeo sermonis commercio⁷ carent : Garamantes,^w matrimoniorum exsortes, passim cum fœminis degunt. Angylæ inferos^x tantum colunt. Gamphasantes nudi, præliorumque expertes, nulli externo congregantur. Blemmyis traduntur^y capita abesse, ore et oculis pectori affixis. Sa-

////////

Dalec. intuentur, . . . neque in somno.—7 ‘Hæc: adeo s. commercio, &c. transposita infra reponenda: expertes. Idco s. commercio carent. Nullo externo, &c.

NOTÆ

^q *Nominum ullorum*] Solini paraphrasis: ‘Nulli proprium vocabulum, nulli speciale nomen.’

^r *Solem*] Solinus: ‘Diris Solis ortus excipiunt, diris occasus prosequuntur: ustique nudique torrentis plagæ sidere oderunt Deum lucis.’

^s *Contuentur*] Ita libri omnes, etiam Mss. quibus invitis Salmasius p. 411. in Solin. legit, *comitantur*.

^t *Neque insomnia*] Refert id quoque de Atlantibus Rhianus apud Stephan. verbo, ῥῆλαντες, præter auctores proxime laudatos. Martianus, loc. cit. ‘Hi nunquam somniare videntur.’ Hoc est, nulla signa edunt, risus, pavoris, ceterorumque affectuum, qualia reliqui mortales, quos signis ejusmodi somniare intelligimus. Vide quæ de Cleone refert Plut. de Defect. Orac.

^u *Specus excavant*] Et inde nomen, a subeundis cavernis. Est enim τρώγλη, *caverna, specus*; δύνω, *subeo*.

^v *Stridorque*] Solini paraphrasis: ‘Ignarique sermonis, strident potius, quam loquuntur.’

^w *Garamantes*] Mela, Solinus, Martianus, locis cit. eadem plane de Ga-

ramantibus, Augylis, Gamphasantibusque commemorant.

^x *Augylæ inferos*] Hoc est, Deos inferos. Mela: ‘Augylæ manes tantum Deos putant.’

^y *Blemmyis traduntur*] Traduntur, inquit: neque enim fidem obstringit suam. August. de Civit. Dei 16. 8. id esse verum putat posse: neque mirum videri oportere, si quemadmodum in singulis quibusque hominum gentibus quædam monstra sunt hominum, ita in universo genere humano quædam monstra sint gentium. Aiunt hodieque genus id hominum conspici in occidentali India rerum Indicarum scriptores. Brevissimo ii collo fortassis, unde thoraci caput jungi creditum. Singulare quiddam sane in eorum hominum specie fuisse certum est ex Vopisco, in Probo, p. 239. ‘Blemmyas,’ inquit, ‘etiam subegit: quorum captivos Romam transmisit: qui mirabilem sui visum stupente populo Romano præbuerunt.’ Fabulam alii volunt esse: dictosque sine capite, qui sine cerebro ac sensu forent.

tyris,^z præter figuram, nihil moris humani. Ægipanum, qualis vulgo pingitur,^a forma. Himantopodes^b loripedes quidam, quibus serpendo ingredi natura est. Pharusii^{8c} quondam Persæ, comites fuisse dicuntur Herculis ad Hesperidas tendentis. Nec de Africa plura quæ memorentur occurrunt.

IX. (IX.) Adhæret Asia,^d quam patere a Canopico ostio ad Ponti ostium¹ Timosthenes XXVI. XXXIXe M. passuum tradidit. Ab ore² autem Ponti ad os Mæotis Eratosthenes XVI. XLV.^f M. passuum.³ Universam vero cum Ægypto ad Tanain Artemidorus et Isidorus LXIII. LXXV.^g M. pass. Maria ejus complura ab accolis traxere nomina: quare simul indicabuntur. Proxima Africæ^h incolitur

//////////

et sic Pintian. ex Herodoto, Pomponio, Solino.' Dalec.—8 Ita Steph. et Pintian. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Pharusi* edd. vett. ante Harduinum.

CAP. IX. 1 *Ponti os* Pintian.—2 Ita codd. Dalec. Chiffi. Vet. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Ab ora* edd. vett. et Gronov.—3 Ita codd. Harduini et edd. recentt. XVI. centum LXXV. M. pass. Martiannus; XV. XLV. M. passuum edd. vett. et Gronov. Mox, *Isidorus LXXXVIII. DCC. L. M. pass.* Vet. Dalec. LXIII. CCCL. M. pass. omisso

NOTÆ

^z *Satyris*] Mela, loc. cit. 'Intra, si credere libet, vix jam homines, magisque semiferi: Ægipanes, et Blemmyes, et Satyri,' &c.

^a *Qualis vulgo pingitur*] Vultu caprino, hircinis cruribus. Herod. lib. II. n. 46. p. 108. Γράφουσι καὶ γλύφουσιν οἱ ξωγράφοι καὶ οἱ ἀγαματοποιοὶ τοῦ Πανὸς τῶγαλμα αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα. Unde Ovid. Met. XIV. 515. 'Semicaper Pan.'

^b *Himantopodes*] De his auctores jam laudati. Ἰμαντόπους Græcis loripes dicitur, qui pedem in modum lori tortum habet. "Ἰμας lorum est.

^c *Pharusii*] Solinus et Martiannus, locis cit. Vide Notæ et Emend. num. 25.

^d *Adhæret Asia*] Asiæque prima pars Ægyptus, ut ait Mela I. 9.

^e XXVI. XXXIX.] Vicies sexies

centena, et triginta novem millia passuum. Ita Mss. omnes. Numerus posterior apud Martiannum corruptus, lib. VI. cap. 'de Ægypto, quæ est Asiæ caput,' p. 218.

^f XVI. XLV.] Martiannus: 'Ab ore autem Ponti ad os Mæotis sedecies centena septuaginta quinque millia passuum.' Legit igitur, LXXV. non xxxv. Sed insigni, ut videtur, errore numerum intervalli sequentis huc transtulit.

^g LXIII. LXXV.] Ter et sexagies centena, septuaginta quinque millia. Vide Notæ et Emend. num. 26.

^h *Proxima Africæ*] Hæc Pomponii Melæ verba sunt, quæ Plinius ob oculos habuit, ex I. 9. 'Asiæ prima pars Ægyptus, ab hoc littore penitus immissa, donec Æthiopiam dorso con-

Ægyptus, introrsus ad meridiem recedens, donec a tergo prætendantur Æthiopes. Inferiorem ejus partem Nilus, dextra lævaque divisus, amplexu suo determinat,⁴ Canopico ostio ab Africa, ab Asia Pelusiaco, CLXX.¹ M. pass. intervallo. Quam ob causam^j inter insulas quidam Ægyptum retulere, ita se findente Nilo, ut triquetram terræ figuram efficiat. Ideo multi⁵ Græcæ literæ vocabulo Delta appellavere^k Ægyptum. Mensura^l ab unitate alvei, unde se primum findit⁶ in latera, ad Canopicum ostium, CXLVI.^m M. ad Pelusiacum CCLVI. M. est. Summa parsⁿ contermina Æthiopiæ, Thebais vocatur. Dividitur in præfecturas oppidorum, quas Nomos^{7o} vocant, Ombiten,^p Apollo-

Isidorus, Chiffl. XIII. M. pass. Tolet. et Salmant.—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. determinat.—5 Ideoque multi cod. Dalec.—6 Chiffl. fundit.—7 Nomus Græco accusativo Tolet. Mox, Ombiten, Phatniten, Apollopoliten Gronov. et edd. vett. Hermothiten margo edd. Dalec. et Gronov. Phanturiten Gronov.

NOTE

tingat, ad meridiem refugit.' Marti-
anus loc. cit. eadem hanc a Plinio:
et Missi Theodosii, totidem ver-
bis.

ⁱ CLXX.] Diodorus Bibl. lib. 1. p.
30. stadia assignat mille ac trecenta:
quæ sunt passuum millia fere CLXIII.
Missi Theodosii, male, CCLXX.

^j Quam ob causam] Hæc totidem
verbis Missi Theodosii.

^k Delta appellavere] Ægypti nomi-
ne Thebaidem, quæ Nili ripam utram-
que accollit, veterum nemo compre-
hendit; sed solum Delta. Herod. lib.
II. n. 15. p. 95.

^l Mensura] Martianus, loc. citat.
Mensura 'a principio fissuræ ipsius
fluvialis,' &c.

^m Ad Canopicum ostium, CXLVI.]
Similem et ad Canopicum et ad Pe-
lusiacum ostium mensuram statunt
Missi Theodosii, nempe CLXVI. sed
mendose.

ⁿ Summa pars] Martianus loc. cit.
Summam porro Ægypti partem vocat,

ab Æthiopiæ finibus, ad Libyæ mon-
tes, qui Thebaidem finiunt, ut dice-
tur cap. 11. longe supra Deltam Æ-
gyptium.

^o Nomos] Νομός. Id oppidis
præcipuis nomen fuit, cum circum-
jacente et contributo agro. Cyrill.
Alex. in Comm. ad Esai. cap. 19.
Νομός δὲ λέγεται, παρὰ τοῖς τὴν Αἴγυπ-
τίων οἰκοῦσι χώραν, ἐκάστη πόλις, καὶ αἱ
περιοικίδες αὐτῆς, καὶ αἱ ὑπ' αὐτῇ κῶμαι.
Herod. in Thalia νομούς quoque sa-
trapias Persarum appellat. Has præ-
fecturas Ægyptii nunc Cassifs vocant.

^p Ombiten] In Itiner. Anton. 'Con-
tra Ombos,' quod oppidum ibi Ara-
biæ latere a Syene M. P. xxiii. sta-
tuitur, ubi et a Ptolem. IV. 5. Ὀμβροι
corrupte pro Ὀμβροι scribitur. In
Notitia Imp. Rom. cap. 20. sub dis-
positione Ducis Thebaidos, 'Ambo'
pro 'Ombo' legitur, ut ante nos alii
annotarunt. Reliquarum Thebaidis
præfecturarum inprimis hæc cognita.
Ἀπολλωπολίτης νομός, ab Apollinis ci-

politēn, Hermonthiten, Thinitēn, Phaturitēn,^q Coptitēn,^r Tentyritēn,^s Diospolitēn, Antaeopolitēn,^t Aphroditopolitēn, Lycopolitēn. Quæ juxta Pelusium^u est regio, nomos habet, Pharbætiten,⁸ Bubastiten, Sethroiten, Taniten. Reliqua^v autem Arabicum,^w Hammoniacum tendentem ad Hammonis Jovis oraculum, Oxyrynchiten,^x Leontopolitēn,

Temptyriten Diopoliten cod. Dalec.—8 *Barbetithen* Vet. Dalec.—9 Ita codd.

NOTÆ

vitae magna in latere Africae, quam Ptolemæus in nomo Hermonthite collocat. Ἑρμωνθίτης, ejus Ἑρμωνθις πόλις Αἰγύπτου Stephano: Ptolemæo, Ἑρμωνθις Africae latere. Θινίτης, ejus metropolis Πτολεμαῖς Ἑρμίου, Ptolemæo: Stephano, Θίς, πόλις Αἰγυπτία, πλησίον Ἀβύδου ὁ πόλις Θινίτης.

^q *Phaturiten*] Terra Phathures vel Phatures dicta, in sacris paginis, Jerem. xlii. 1. et 15. Ezech. xxi. &c. Euseb. de locis Hebraic. Φαθωρὶ χώρα Αἰγύπτου, κ. τ. λ. Vide Notas et Emend. num. 27.

^r *Coptiten*] Κοπτίτης, ejus metropolis Coptos, de qua cap. 11.—*Kebth* et *Kibth*, et *Al-Kibth* Ægyptum Arabes appellant: Ægyptium hominem, *Kebthi*, *Kibthi*, et *Kobthi*, unde Coptorum esse et linguae Copticæ appellatio creditur: detrita, ut apparet, ex vetere appellatione, Ἑgyptus, priore syllaba. At Coptorum nomine soli intelliguntur indigenae, qui et Christiani. Natos enim in Ægypto Arabas Mahometanos, vel Judæos, *Misri* ac *Misraim* vocant. Ed. sec.

^s *Tentyriten*] De Tentyra, et Diospoli, non illa centum portarum urbe, sed altera, quæ Jovis dicta est, sect. 11.

^t *Antaeopoliten*] In Conc. Ephes. i. act. 1. pag. 500. 'Macarius Antei Episcopus.' His praefecturis sua quæque civitates nomina dedere:

Ἀνταίου, *Antæi*, Ἀφροδίτης, *Veneris*, Λύκων, *Luporum*. In Thebaide Agatharchides apud Photium, cod. 250. pag. 1340. collocat primo Λύκων πόλιν. Dein Ἀφροδίτης ἄλλην, Πανῶν, Δίδος πόλιν, ἣν καὶ καλοῦσι μικρὰν, Τεντυρίτην νομὸν, Ἀπόλλωνος πόλιν, ἥς ἐπάνω μὲν Κόπτος, ἔπειτα Ἐλεφαντίνη, ἔτα Αἰθιοπῶν χώρα. Plinius contrario ordine, ab Æthiopum finibus exorsus, Nomos Thebaidis est prosecutus.

^u *Quæ juxta Pelusium*] Tum inter Nili ostia duo, quæ magis versus orientem vergunt, tum extra ea, Arabiae latere. Φαρβατίτης α Φάρβαθος metropoli, Βουβαστίτης α Βούβαστος, Τανίτης α Τάνις, nomen habent apud Ptolem. iv. 5. Σεθρωίτου νομοῦ metropolis est Heraclea minor, Ἡρακλέους μικρὰ πόλις.

^v *Reliqua*] Subintellige, reliqua pars Ægypti, tam quæ Delta continetur, quam quæ extra Thebaidem est.

^w *Arabicum*] Qui maxime tendit in Arabiam: ut Ἀρμωνιακὸς ad Hammonem. Ptolem. iv. 5. Ibi Arabes Antei, ut dicetur lib. seq. cap. 33.

^x *Oxyrynchiten*] Ὀξύρυγχος oppidum, latere Nili occidentali. In nummo vetere Antonini, ΠΙ ΟΞΥΡΥΓΧΙΤΩΝ. IH. Nummus 'Oxyrinchitarum, anno xviii.' Leontopolites, ejus metropolis Λεόντων πόλις, inter Nili ostia, et jam in ipso Delta. Le-

Athribiten,^{9 y} Cynopoliten,^z Hermopoliten,^a Xoiten,^b Mendesium,^c Sebennyten, Cabasiten,^d Latopoliten,^e Heliopoliten,^f Prosopiten,^g Panopoliten,^h Busiriten,^{10 i} Onuphiten,^j

////////

Regg. Brott. 1. 5. et Ed. pr. *Atharrhabiten* edd. vett. et Gronov. Mox *Capastiten* edd. vett. et Gronov. *Cabastiten* codd. Hardnini; *Cabasiten* edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Letopoliten* margo edd. Dalec. et Gronov.—10 *Panopoliten*, *Thermopoliten*, *Busiriten* edd. vett. et Gronov. Mox, codd. Dalec. *Ptenethum*, *Phthenphum*; alii ap. eundem: *Ptenetrum*, *Phemphitu*;

NOTÆ

ones ibi studiose ali, auctor est Ælian. Hist. Anim. xii. 7. In Nummo Juliæ Domnæ, ΛΕΟΝΤΟΠΟΛΕΙΤΩΝ. Prisci nominis vestigia retinet hodieque oppidulum, *Leonton*. In Conc. Ephes. 1. act. 1. pag. 485. 'Metrodorus Leontorum.'

^y *Athribiten* [*Atharrhabitem*] Vel *Athribiten*, inter Nili ostia. Vide Notas et Emend. num. 28.

^z *Cynopoliten*] Ab urbe quæ in ipso Delta est, cui Κυνών, seu *canum* nomen: quod ibi Anubis colebatur, cui caninum caput: unde a Marone appellatur, 'Latrator Anubis,' Æncid. viii. In Notitia Hieroclis, pag. 55. Provinciæ Ægypti secundæ urbs est et Κύνα, cuius provinciæ est et Σεβέννυτος, et Ξόις, et Βούσιρις.

^a *Hermopoliten*] Νομός Ἑρμοπολίτης, ab Ἑρμοῦ πόλει μεγάλη, est enim et altera ejusdem nominis, sed parva, in Alexandrinorum nomo. Hæc ab latere est occidentali Nili. Hodie *Benisuaif* vocari aiunt. Nummus anno Hadriani undecimo census, ΕΡΜΟ. L. ΙΑ. hoc est, Ἑρμοπολιτῶν. Λυκάβαντος ιδ.

^b *Xoiten*] In ipso quoque Delta Ξόις μητρόπολις, Ptolemæo, loc. cit. Stephano, et Straboni.

^c *Mendesium*] Dedit ei præfecturæ nomen Μένδης πόλις Αἰγύπτου, περὶ τὴν Λύκων πόλιν, Straboni lib. xvii. pag. 802. et Stephano, pag. 457. De Sebennyto oppido, unde nomo appellatio obtigit, dicemus cap. 11.

^d *Cabasiten*] Καβασίτης Ptolem. iv. 5. in ipso Delta καὶ μητρόπολις Κάβασα. Vide Notas et Emendationes num. 29. Nummus Hadriano Principe census, ΚΑΒΑC. L. ΙΑ. Καβασιτῶν. Λυκάβαντος ιδ, anno undecimo.

^e *Latopoliten*] Aut, si mavis, *Letopoliten*. Est enim Λητοῦπολῖτης νομός Ptolemæo, loc. cit. et Λητοῦς πόλις, hoc est, *Latonæ* civitas, latere Nili occidentali, Ptolemæo, et Stephano. Alii sunt *Latopolitæ* dicti ab urbe *Latorum*, πόλις Λάτων, quam Ptolemæus in Hermonthite nomo collocat: quod ibi Λάτων Nili piscem colerent, sic appellatam, ut docet Strabo lib. xvii. pag. 812.

^f *Heliopoliten*] Ἡλιοπολίτης νομός, ipsaque adeo Heliopolis, quo Phœnix nidum suum deferre credebatur, a quibusdam Ægypto, Arabiæ a nonnullis attributa est. Hinc Stephani error, duas esse Heliopoles existimantis: quoniam in Arabiæ Ægyptique confinio fuit, ut docet Plinius cap. 11. Hodie *Belbesa*, in Cassifatu seu Præfectura de *Mansoura*.

^g *Prosopiten*] Orientali Nili latere, juxta ipsum Delta, Προσωπίτης νομός Ptolem. iv. 5. Stephano Προσωπῖς, πόλις Αἰγύπτου τὸ ἔθνικον Προσωπίτης. In insula cognomine ponitur ab Herod. lib. ii. num. 165. pag. 154.

^h *Panopoliten*] Hinc Nummus vates oriundus, paraphrasi in Joannem, et Dionysiacis notus. Urbs ipsa Ptolemæo, loc. cit. Πανόπολις. Antonino,

Saiten,^k Ptenethu,^l Phthemphu,^m Naucraticen,ⁿ Meteliten,^o
Gynæcopoliten,^p Menelaiten,^q Alexandriae regione. Item

~~~~~

edd. vett. et Gronov. *Prenethu, Phthemphu*.—11 Ita Pintian. Chiffi. Harduin.
1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Nitriten* edd. vett. et Gronov. Mox, *Gym-*

NOTÆ

Panu, a Thebis cxxxviii. a Copto cxiv. in Thebaide, latere Nili orientali.—‘Venerem coluisse Aphroditen-
ses, de quibus Plinius inferius, cap. 11. nomen ipsum declarat: sed et Panopolitis eorum vicinis eandem fuisse superstitionem docet ex ære nummus inscriptus: ΘΕΟΤΠΑΝΟΣ: picta fœminei vultus effigie, pectore tenus, cum loto in vertice: in altera parte gammarus est tripodis impositus, et L. E. ‘Annus quintus,’ scilicet Hadriani Augusti: nam ejus alterius potest esse? Ergo cum vultus fœmineus sit, hic Sabina Hadriani pingitur, et appellatur: et sententia sub istis literis latet ista ΘΕΑ ὈΥΡΑΝΙΑ ΠΑΝΟΠΟΛΙΤΩΝ ΣΑΒΕΛΙΑ: *Dea celestis Panopolitarum Sabina*. Ea est quæ *Venus Celestis* apud Herodotum appellatur, Ὀυρανίη Ἀφροδίτη. Cæleste sidus Veneris est, de quo Plinius multa dicit 11. 6. Itaque Sabinam Hadriani Venerem cælestem alteram beneficentia sua sibi esse Panopolitæ prædicant. Ante Sabinam Hadriani Juliam Augusti filiam in nummo Græco appellatam novimus ΙΟΥΛΙΑΝ ΑΦΡΟΔΙΤΗΝ, *Juliam Venerem*; sed eo nomine posito pro comitate et affabilitate.’ *Ed. sec.*

Busiriten] In medio Ægyptii Delta posita civitas, teste Herod. loc. cit. num. 29. pag. 100. Βούσειρις πόλις ἐν τῷ Βουσειρίτη νομῷ, Strab. lib. xvii. pag. 802. Hic aæ Busiridis poëtarum fabulis decantatæ. In nummo vetere apud Goltzium, ΒΟΥΣΙΡΙΤΩΝ. In altero Hadriani, ΒΟΥΤΙ. L. IA.

ⁱ *Onuphiten*] Ὀνουφίς πόλις et Ὀνου-

φίτης νομός Ptolem. iv. 5. inter Phthemphuti, et Athribiten: Herodoto quoque, lib. 11. num. 166. pag. 154.

^k *Saiten*] Prope Sebennyticam præfecturam Σάϊς a Strabone, lib. xvii. pag. 802. inter Cabasiticam et Prosopiticam a Ptolemæo, loc. cit. collocatur in ipso Delta. Ibi Psammithici regis tumulus fuit, Amasis cunæ. In vet. nummo, ΣΑΙΤΩΝ.

^l *Ptenethu*] In Conc. Calched. *Heraclius Ptenethensis*. Is ipse nomen est, quem Ptolemæus Φθενότην vocat, ejus metropolis Βούτος, de qua cap. 11. dicitur: quanquam diversos Ortelius facit.

^m *Phthemphu*] Φθεμβουθί, sive Φθεμβουθί νομός Ptolemæo loc. cit. intra ipsum Delta. Metropolis Ταύα. Stephano, Ταύα. Antonino *Tafa*.

ⁿ *Naucraticen*] Naucratis, Athenæi Dipnosophistæ patria intra Delta fuit. Naucratico Nili ostio inde nomen, uti dicemus cap. 11. Saiticæ præfecturæ quidam ascribunt.—‘Apud D. Sherard, nuper Consulem Anglum Smyrnæ, nummus Trajani Imp. est, inscriptus ΝΑΥΚΡΑΤΙΣ.’ *Ed. sec.*

^o *Meteliten*] Μετηλίτης νομός, et Μέτηλις μητρόπολις Ptolemæo, loc. cit. in ipso Delta. Vide Notas et Emen-dat. num. 30.

^p *Gynæcopoliten*] Γυναικόπολις, *nrbs mulierum*, et Γυναικοπόλις νομός, Straboni lib. xvii. p. 803. et Stephano. Latere Africae extra Delta præfectura hæc fuit.

^q *Menelaiten*] Eodem Africae late-re, in regione Alexandrinorum, prope

Libyæ^r Marcotis: Heracleopolites^s est in insula Nili, longa passuum quinquaginta m. in qua et oppidum Herculis appellatum. Arsinoitæ duo^t sunt: hi et Memphites, usque ad summum Delta perveniunt. Cui sunt contermini ex Africa duo Oasitæ.^{12 u} Quidam ex his aliqua nomina permutant, et substituunt alios nomos,^v ut Heroopoliten,^w Crocodilopoliten. Inter Arsinoiten autem ac Memphiten lacus fuit, circuitu ccl. m. passuum: aut, ut Mucianus tradit, ccccl.^x m. et altitudinis quinquaginta passuum,^y

nopoliten margo edd. Dalec. et Gronov.—12 Oacitæ Vet. Dalec. Oasitæ edd.

NOTÆ

Nitriam urbs est *Μενέλαος*, inquit Strabo, loc. cit. et post eum Stephanus. In nummo vet. ΜΕΝΕΛΑΩΝ.

^r *Item Libyæ*] Libyæ, inquit, regioni præfectura adjacet Mareotis dicta. *Μαρεώτης νομός* Ptolem. iv. 5.

^s *Heracleopolites*] Oppidi ac præfecturæ Strabo meminit, lib. xvii. p. 809. Hanc ille ceteris omnibus nomis anteponit. In insula est, quam Nilus ante efficit, quam ad Memphim et Delta perveniat. Oppidum Ptolemæo dicitur, *Ἡρακλέους πόλις μεγάλη*.

^t *Arsinoitæ duo*] Major et minor, ut Oasitæ, de quibus mox dicetur. Arsinoën ab occasu insulæ Nili, de qua proxime dictum est, collocat Ptolemæus. Arsinoën hoc loco cave credas esse eam quæ Arabico sinu adjacet, de qua dicturi sumus, vi. 37. Hæc, qua de nunc agitur, Memphi multo propior fuit, et Africæ latere.

^u *Duo Oasitæ*] *Οἱ δύο Ὅασῖται*, Ptolemæo, loco citat. *Ὅασις μικρά*, et *Ὅασις μεγάλη*. In Notitia Imperii, cap. 20. Oasis major et minor. Tres Oases distinguit Olympiodorus apud Phot. in Bibl. cod. 8. p. 192. Straboni, lib. ii. p. 130. *Αὔασεις* nominantur, quæ vox, inquit, Ægyptiis

incultam, siticulosam, desertanque regionem sonat. Oasis major laud multum ab Alexandria dissita, Nestorii^s exilio nobilis. Minor, juxta Mæridis lacum. Utrique nunc nomen est Agazar.

^v *Alios nomos*] In R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiff. *alias nomos*. Sic muliebri genere *Νιτριῶτιν νομόν* Strabo extulit, lib. xvii. p. 807.

^w *Heroopoliten*] Heroopoliten quidem Arabiæ latere, ab Heronum urbe *Ἡρώων πόλει*, quæ nunc Suez, vel *Hærou* potius esse existimatur: Crocodilopoliten, Africæ latere, in ipsa Mæride palude, *Κροκοδείλων πόλις*, inquit Stephanus, *ἐν τῇ Μοίριδι τῇ λίμνῃ ἐν Αἰγύπτῳ*.

^x *CCCCL.*] Mela i. 9. 'quingenta ipsa millia.' Muciano tamen subscribit planissime Herod. lib. ii. n. 149. p. 148. cum lacus ambitum ait esse stadiorum ter mille, et Lx.

^y *Quinquaginta passuum*] Sic Herodotus loc. cit. *πεντηκοντόργιον* vocat. Orgyam pro passu accipi oportere, ex sequentibus Herodoti verbis liquet. Vide quæ dicturi sumus in Notis et Emend. ad librum viii. num. 37. Diodorus item Bibl. lib. i. p. 48. *τὸ δὲ βάθος . . . ὀργυῶν πεντήκοντα*.

manu factus: a rege, qui fecerat, Mœridis^{13 z} appellatus. Inde LXII. M.¹⁴ passuum abest Memphis,^a quondam arx^b Ægypti regum: unde ad Hammonis oraculum XII. dierum iter est. Ad scissuram autem Nili, quod appellavimus Delta, XV. M. passuum.^c

X. Nilus, incertis^d ortus fontibus, it per deserta et ardentia: et immenso longitudinis spatio ambulans, famaue tantum inermi quæsitu cognitus, sine bellis,¹ quæ ceteras omnes terras invenere. Originem (ut Juba rex potuit exquirere) in monte^{2 e} inferioris Mauritaniæ, non procul oceano, habet, lacu protinus stagnante, quem vocant Nili-

////////

vett. et Gronov. Mox, *alias nomos* Cliffl.—13 *Myridis* Vet. Dalec.—14 'Ita Mss. Reg. 1. et 2. In Ms. Reg. 5. et editione principe aliisque, LXXII. M. At ipse locorum situs postulat minui potius, quam augeri numeros.' Brotier.

CAP. X. 1 Vet. Dalec. *famaue tantum quæsitus sine bellis*; codex alter ejusdem: *famaue tantum inermi quæsitus sine armis*.—2 Cliffl. *in fonte*.—3 Dalec.

NOTÆ

¹ *Mœridis*] Μολπίδος, sive Μύριδος: utroque enim modo id nomen apud Herod. scribitur, lib. II. n. 13. et 68. Sic Mysiam et Mæsiam dicimus. Vide quæ dicturi sumus, xxxvi. 16.

^a *Memphis*] Cujus nunc ipsæ perire ruinæ: loco tamen superesse nomen *Menchis* Postellus ait. Nunc ex adverso, in altera Nili ripa, hoc est, orientali, excitata Cairus est, vulgo *Alcairo*, *le Caire*, ex Mempheos, seu Babylonis Ægyptiacæ ruinis:—'quam falso Babylonem, Βαβυλῶνα, quidam vocarunt. *Babylon*, hoc est, parva Babel, vocabulo diminuentis formæ, verum ei priscum nomen fuit. Hanc designabat Ludovici XII. Francorum Neapoleosque Rex, in nummo alias a nobis explanato, inscripto scilicet, PERDAM BABILLONIS NOMEN.' *Ed. sec.*

^b *Quondam arx*] Usque ad conditam Alexandriam. Diodorus Bibl. lib. I. p. 47.

^c XV. M. pass.] Strabo l. XVII. p. 807. distare Memphim a Delta scribit, tribus schœnis. Schœnus porro Eratosthenis ratione, ut Plinius ait XII. 31. patet stadia XL. hoc est, passuum quinque millia. Strabonis igitur mensura omnino cum Pliniana congruit.

^d *Nilus incertis*] At ii fontes nostra demum ætate feliciter deprehensi sunt. Nam testis ἀντόπτης P. Hieronym. Lobo, e Societ. nostra, referente P. Balthas. Tellez, in Hist. Æthiop. ait oriri in regno Goyam, Æthiopiciæ sive Abyssinorum ditionis, mundi parte, seu latitudinis, ut vocant, gradu duodecimo cis Æquatorem: quod Geographicarum Tabularum cinnctiores hactenus latuit, qui Nili fontes tantum ultra Æquatorem promovent, quantum hi citra revocant.

^e *In monte*] Vide Notas et Emend. num. 31.

dem. Ibi pisces^f reperiuntur alabetæ,³ coracini, siluri. Crocodilus quoque inde^g ob argumentum hoc Cæsareæ^h in Iseoⁱ dicatus ab eo spectatur hodie. Præterea observatum est, prout in Mauritania nives imbresve satiaverint,^{4j} ita Nilum increescere. Ex hoc lacu profusus indignatur fluere per arenosa et squalentia, conditque se aliquot dierum itinere. Mox alio lacu majore, in Cæsariensis Mauritaniæ⁵ gente Massæsyllum erumpit, et hominum cœtus veluti circumspicit, iisdem animalium^k argumentis: iterum arenis receptus conditur rursus xx. dierum desertis ad proximos Æthiopas: atque ubi iterum senserit hominem,⁶ prosilit, fonte (ut verisimile est) illo, quem Nigrin vocavere. Inde Africam ab Æthiopia dispescens, etiamsi non protinus populis, feris tamen et belluis frequens, sylvarumque opifex, medios Æthiopas secat, cognominatus Astapus,^l quod

alabètes ex Athenæo et Strabone. Mox Gronov. et al. ante Harduin. *coracini*, *siluri*, *crocodilus* quoque. *Inde* ob argumentum hoc Nili ortus creditus; *Cæsareæ* in Iseo dicatus ab eo spectatur hodie. Hæc, Nili ortus creditur, sive creditus, non leguntur in Cod. Dalec. Vet. ejusdem, Tolet. neque in Salmant. nec Harduini codd. Pro *Cæsareæ* in Iseo Vet. Dalec. habet *Mauritaniæ Thæseo*.—4 Margo edd. Dalec. et Gronov. *sauciaverit*.—5 *Mauritanicæ* per e, ut semper, Chiff. Mox cod. Dalec. *veluti circuit*.—6 Margo edd. Dalec. et Gronov. *ho-*

NOTÆ

^f *Ibi pisces*] De quibus suis locis dicturi sumus, ix. 32. De alabete privatim, et coracino, Nili piscibus, Strabo, lib. xvii. p. 823.

^g *Crocodilus quoque inde*] Crocodilus quoque ideirco, inquit, ad indicium hujus rei præbendum, repertus in eo lacu, a Juba rege dicatus est in Isidis templo, et consecratus, Cæsareæ. Vide Notas et Emend. num. 32.

^h *Cæsareæ*] Quæ nunc Tenez, ut diximus.

ⁱ *In Iseo*] Ἰσεῖον Isidis fanum vocari ait Plutarch. de Iside, pag. 352. Fuit et Iseum Romæ, et Serapeum, Urbis regione nona, apud P. Victor-rem, in descriptione Romæ.

Delph. et Var. Clas.

^j *Satiaverint*] Hoc est, abundaverint. Ita libri omnes. Refert hæc quoque Solinus, cap. 32. p. 59.

^k *Iisdem animalium*] Eodem, inquit, argumento indicioque intelligimus, ipsum esse Nilum, qui has terras aluat, qui subinde se condat, emergatque, quod eadem animalia, quæ superius censuimus, hic quoque reperiuntur. Solinus, loc. cit.

^l *Astapus*] Transcribit hæc quoque Solinus, loc. cit. Eandem ob causam huic anni, ex Atlante monte prorumpenti, nomen primum fuisse Dyrin, mox Melan, hoc est, Nigrum, Vitruvius scripsit: ratus nimirum Nigrin aranem, a quo Nigritæ, Nilum ipsum esse.

Plinius.

3 N

illarum gentium lingua significat aquam e tenebris profluentem. Insulas ita innumeras spargit, quasdamque tam vastæ magnitudinis, ut quanquam rapida celeritate, tamen dierum quinque cursu non brevior transvolet: circa clarissimam earum, Meroën,^m Astaboresⁿ lævo alveo dictus, hoc est, ramus aquæ venientis e tenebris: dextro vero Astusapes,⁷ quod latentis^o significationem adjicit: nec ante Nilus, quam se totum aquis concordibus rursus junxit: sic quoque etiamnum Siris,^p ut ante, nominatus⁸ per aliquot millia, et in totum Homero Ægyptus,^q aliisque Triton:^r

//////////

mines. Paulo post, quem Nigrum cod. Dalec.—7 Astosabas Straboni.—8 Giris

NOTÆ

^m Meroën] Quam insulam esse veteres credidere, peninsulam esse evincunt accuratissimæ recentiorum Tabulæ Geographicae, quarum exemplar excudi diligenter in Itinerario suo, V. Cl. Thevenotus curavit. Hujus peninsulæ latus orientale alluit Nilus amnis ipse, quem Astusapem, seu Nili ramum dexterum veteres appellarunt: occidentale alter amnis, Rio Maleg, qui circa mundi partem, seu latitudinis gradum xv. cis Æquatorem, Nilo committitur, et cum eo peninsulam facit longissimam a gradu fere decimo. Hunc Astaboren esse, seu lævum Nili alveum, Plinius credidit, Melani secutus, l. 9.

ⁿ Astabores] Permutat hæc Nili ramorum nomina Eratosthenes apud Eustath. in Dionys. pag. 43. Ptolemæo vero, iv. 8. Astabores est, quem Nilum esse diximus, Plinii Astusapes: Astapus a Nilo et Astabore diversus, et ipse in Nilum influens, circa orbis seu latitudinis gradum 20. quem Rio Tucaze appellant recentiores Tabulæ.—Vide præterea Dissertationem D. Delisle in Historia Academiæ Regiæ Scientiarum, anni 1708. p. 365. de situ in-

sulæ Meroës.' Ed. sec.—Ceterum pro *Astusapes*, libentius *Astasupes*, literis permutatis agnoverim: quoniam in similibus vocibus, *Astabores* et *Astapus*, vox *Asta* iis gentibus aquam sonare videatur.

^o Quod latentis] In Reg. 1. 2. &c. *lateris*: quasi vox ea significet latus aquæ venientis e tenebris. Id vero vix placet.

^p Siris] Festus Avienus, in Description. orbis, vs. 336. 'Hic qua secretis incidit flexibus agros Æthiopum in lingua Siris ruit: ntque Syene Cærus accedens diti loca flumine adnat, Nomine se claro Nilum trahit,' &c. Dionysii Periegetæ carmen illud expressit vs. 223. Σίρις ὑπ' Αἰθιοπῶν κυκλίσσεται· οἱ δὲ Συήνης ἔννδεται στρεφθέντι μετ' οὔνομα Νείλον ἔθεντο. Ubi Eustathius ait esse barbaram vocem Sirin, cujus proinde οὐ χρὴ ζητεῖν Ἑλληνικὴν ἐτυμολογίαν. Vide etiam Stephanum, verbo Συήνη.

^q Homero Ægyptus] Odyss. Δ. vs. 477. Hesychio pariter: Αἴγυπτος, ὁ Νεῖλος ὁ ποταμὸς, ἀφ' οὗ καὶ ἡ χώρα ὑπὸ τῶν νεωτέρων Αἴγυπτος ἐκλήθη. Ægyptus, Nilus fluvius, a quo regio a recentioribus Ægyptus est appellata.

^r Aliisque Triton] Lycophroni in

subinde insulis impactus, totidem incitatus irritamentis : postremo inclusus montibus, nec aliunde⁹ torrentior, vectus aquis properantibus ad locum Æthiopum, qui Catadupi^s vocantur, novissimo catarracte inter occursantes scopulos non fluere immenso fragore creditur, sed ruere. Postea lenis et con fractis aquis, domitaque violentia, aliquid et spatio fessus, multis quamvis^t faucibus¹⁰ in Ægyptium mare se evomit. Certis tamen diebus auctu magno per totam spatiat^{ur} Ægyptum, fœcundus¹¹ innatat terræ.

Causas^v hujus incrementi varias prodidere : sed maxime probabiles, Etesiarum^w eo tempore ex adverso flantium repercussum, ultra¹² in ora^x acto mari : aut imbres Æthio-

ante nominatus cod. Dalec. *Nigris ut ante*, &c. Salmasius.—9 Ita ex codd. emend. Harduin. eumque secuti recentt. consentiunt etiam codd. Dalec. et Tolet. nec alibi edd. vett. et Gronov. Paulo post, qui *C. vocatur* Chiff. —10 Pintian. *domitaque aliqui violentia. Et quamvis spatio fessus, multis faucibus.* —11 Cod. Dalec. *secundus.* —12 Ita codd. omnes Harduini, Dalec. et Chiff.

NOTÆ

Cassandra, pag. 25. Τρίτωνος ἐκβολαῖσιν. Ubi Tzetzes : Τρίτων ὁ Νεῖλος, ὅτι τρις μετωνομάσθη, κ. τ. λ. propterea quia ter nomen mutaverit : primum enim Oceanus, deinde Aëtus, sive Aquila, mox Ægyptus appellatus est. Nili nomenclationem recentissimam putat.

^s Qui Catadupi] Sic populi catarractarum accolæ vocitantur. Ammianus, lib. xxii. pag. 228. 'Ægyptia gens,' inquit, 'qua orientem prospicit, Elephantinen, et Meroën urbes Æthiopum, et Catadupos, rubrumque pelagus,' &c. Ipsi etiam Nili catarractæ Κατάδουπα vocantur, quod ibi aqua cum sonitu cadat ; α δουπέω, *cado*.

^t Multis quamvis] Ita libri omnes. Sensus est : Quamvis, ut ait Mela 1. 9. 'septem in ora se scindat, singulis tamen grandis evolvitur.' Et, ut Seneca Natur. Quæst. iv. 2. 'quodcumque elegeris ex his, mare est.'

^u Fœcundus] Atque idcirco Χρυσορρόδας ab Epiphanio Cedrenoque vocatur, ob divitias quas importat agris.

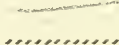
^v Causas] Quas Plinius nunc causas affert, has a Mela hausit, qui eleganter admodum breviterque complexus, 1. 9. 'Sive quod per ea tempora,' inquit, 'flantes Etesiæ, aut actas a septentrione in meridiem nubes super principia ejus imbre præcipitant : aut venienti obvii adverso spiritu cursum descendentis impediunt : aut arenis, quas cum fluctibus littori applicant, ostia obducunt : fitque major, vel quod nihil ex semet amittit, vel quod plus quam solet accipit, vel quod minus quam debet emittit.'

^w Etesiarum] Thaletis hæc sententia fuit, Laërtio teste in ejus vita, pag. 9. quam refellit Seneca, Quæst. Natur. ii. 2. pag. 886. et Herod. lib. ii. n. 19. pag. 97.

^x Ultra in ora] Ita libri omnes Mss.

piæ^y æstivos, iisdem Etesiis nubila illo ferentibus e reliquo orbe. Timæus mathematicus occultam protulit rationem: Phialam^z appellari fontem ejus, mergique in cuniculos ipsum annem, vapore^a anhelantem fumidis cautibus ubi conditur. Verum Sole per eos dies cominus facto, extrahi ardoris vi, et suspensum abundare,^b ac ne¹³ devoretur,^c abscondi. Id evenire a Canis ortu, per introitum Solis in Leonem, contra perpendicularum fontis sidere stante, cum in eo tractu^d absumantur umbræ. Plerisque e diverso^{14 e}

flantium percussu ultro alii ap. Dalec. *flantium percussum, ultro* Gronov. et edd. vett.—13 *Margo* edd. Dalec. et Gronov. *ac rursus ne.*—14 *Plerisque*

NOTE

Hoc est, ulterius in ipsa Nili ostia rejecto mari, Etesiarnum ventorum impellentium vi. Seneca, loc. cit. 'acto contra ostia mari.' Legi tamen et *ultro* potest: quod et 'procul' sonat. Plantus in Casin. 'Ultro te amator: apage te a me.' In Capt. 'Ultro istum a me.'

^y *Aut imbres Æthiopice*] Hæc Democriti Abderitæ opinio, et Agatharchidæ Cnidii, quam pluribus coarguit Diodorus Sic. Bibl. lib. i. pag. 36.

^z *Phialam*] Sic et fontem Jordanis *Φιάλην* appellari Josephus est auctor, Bell. Jud. iii. 18. pag. 869. idque ei nomen esse ex rotunditate, quod sinuatus in orbem ambitus ejus visatur.

^a *Vapore*] Calore Solis, ut monimus ii. 40. Refert hæc quoque Solinus, cap. 32. pag. 59.

^b *Et suspensum abundare*] Exundare. Hanc eandem ob causam oceanum intumescere veterum nonnulli credere: extractum nempe solaribus radiis, et erectum suspensumque vi celestis ardoris terras inundare. Sic Lucanus cecinit, causas vestigans marini æstus, l. 415. 'Flammiger au

Titan, ut alentes hauriat undas, Eri-gat oceanum, fluctusque ad sidera tollat.'

^c *Ac ne devoretur*] Ne Solis ardore absumatur, iterum terris se condere.

^d *Cum in eo tractu*] Cum in eo tractu terrarum, Sole fonti ad perpendicularum, *εἰς κάθετον*, imminente, hora diei sexta, sive meridiana, umbræ ibi nullæ sint. Nili fontem igitur Timæus citra Æquatorem quintadecima fere mundi parte, sive gradu latitudinis collocavit.

^e *Plerisque e diverso*] Quibus astipulatur Herod. lib. ii. n. 24. p. 98. Id vero quomodo accipiendum sit, planissime Pomponius aperit, l. 9. collatamque simul a Salmasio in Solin. Exercit. p. 426. criminationem omnem in Plinium eluit: 'Sive quod Sol hyeme,' inquit, in Capricornum scilicet austrinumque polum regressus, 'terris propior, et ob id fontem ejus (Nili) minnens, in æstate tunc altius abit,' discedens a fonte longissime, quod fit in Cancro et Leone, 'sinitque integrum fontem, et ut plenissimus est, surgere,' quem illi fontem Capricorni Tropico subjectum esse suspicabantur.

opinatis largiorem fluere, ad septemtrionem Sole discedente, quod in Cancro et Leone evenit, ideoque tunc minus siccari. Rursus in Capricornum et austrinum polum reverso sorberi: et ob id parcius fluere. Sed Timæo^f si quis extrahi posse credat, umbrarum defectus iis diebus et locis sine fine adest.

Incipit crescere^g Luna nova, quæcumque post solstitium est, sensim modiceque Cancrum Sole transeunte, abundantissime autem Leonem. Et residit in Virgine,^h iisdem, quibus accrevit, modis. In totum autem revocatur intra ripas in Libra, ut tradit Herodotus,ⁱ centesimo die. Cum crescit, reges aut præfectos navigare eo, nefas iudicatum est. Auctus^j per puteos¹⁵ mensuræ notis deprehenduntur. Justum incrementum est cubitorum XVI.^k Minores aquæ

diversa codd. Dalec. et Chiff. — 15 Ita codd. Harduin, Dalec. et Tolet. cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *Auctus ejus per puteos* edd.

NOTÆ

^f *Sed Timæo*] Si quis Timæo credat aienti extrahi sublimem suspensionique annem ardoris vi, adversatur ei defectus umbrarum assiduus in eo tractu terrarum, iis diebus, quibus austrinum etiam polum lustrat: intumescere enim anno toto Nilum oporteret.

^g *Incipit crescere*] Ab incrementi causa, quam assequi posse desperat, ad tempus modumque transfert orationem. Hanc Solinus quoque descripsit, cap. 32. pag. 59. et Missi Theodosii totidem verbis. Excogitavit V. Cl. De la Chambre, Med. Gallus, novam Niliaci incrementi causam, quam in lutum ejus annis nitrosum conjicit, opere singulari et erudito.

^h *Et residit in Virgine*] Non hoc ex Herodoto Plinius refert, ut putat Salmasius in Solin. p. 436. Nam is, etiam cum est in Virgine Sol, crescere Nilum ad æquinoctium usque

autumni censet.

ⁱ *Herodotus*] Lib. II. cap. 19. pag. 97. et cap. 27. p. 99. Plinio de incrementi initio, de fine Herodoto, Lucanus subscribit, x. 225. ' Nilus neque suscitatur undas Ante Canis radios, nec ripis alligatur annem Ante parem nocti Libra sub iudice Phæbum.'

^j *Auctus*] Incrementi. Puteus est, inquit Strab. lib. XVII. p. 817. in ripa Nili ex integro lapide structus: in quo et maxima, et minima, et medioeria Nili incrementa notantur: nam putei aqua cum Nilo pariter crescit ac decrescit. Suntque in putei pariete notæ quædam insculptæ incrementorum, &c. Νειλομέτριον e re ipsa hujusmodi puteis factum nomen est.

^k *Cubitorum XVI.*] Id quoque Solinus, loc. cit. Idcirco nimirum a Vespasiano Augusto in Templo Pacis dicata Nili imago est, cum sedecim

non omnia rigant : ampliores detinent, tardius recedendo. Hæ serendi tempora absumunt solo madente : illæ non dant sitiente. Utrumque reputat provincia. In duodecim¹ cubitis famem sentit, in tredecim etiamnum esurit : quatuordecim cubita hilaritatem afferunt : quindecim securitatem : sedecim delicias. Maximum incrementum ad hoc ævi fuit cubitorum decem et octo, Claudio^m principe : minimum quinque,¹⁶ n Pharsalico bello, veluti necem Magni prodigio quodam flumine aversante. Cum stetere aquæ, apertis molibus^o admittuntur.¹⁷ Ut quæque liberata est terra, seritur. Idem annis unus omnium nullas expirat^p auras.

Ditionis^q Ægypti¹⁸ esse incipit a fine Æthiopie Syene :^r ita vocatur peninsula mille passuum ambitu, in qua Cas-

vett. et Gronov.—16 Ita codd. omnes Harduini, Dalec. Vet. ejusdem, et Chiff. cum edd. Elz. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Franz. et Dalec. *minimumque* edd. vett. et Gronov.—17 Chiff. *emittuntur*.—18 *Ditionis Ægyptiæ* margo

NOTÆ

liberis, quibus incrementi Niliaci cubita sedecim significarentur, ut auctor est Plinius xxxvi. 11. His adde ea quæ dicenda sunt xviii. 47.

¹ *In duodecim*] Solinus, loc. citat. Dissentit Strab. lib. xvii. p. 788.

^m *Claudio*] Solinus, loc. cit.

ⁿ *Minimum quinque*] Ita Solinus, et Mss. omnes, non Plinii modo, sed et Missorum Theodosii : 'In duodecim cubitis famem sentit : in xiii. esurit : xiv. cubiti hilaritatem afferunt : xv. securitatem : xvi. delicias. Maximum incrementum ab hoc ævo fuit cubitorum xvii. Claudio principe : minimum, v. Pharsalico bello,' &c. Perperam in editis hactenus, *minimumque*. His adde et quæ Seneca refert, Natur. Quæst. iv. 2. p. 886. 'Bienio continuo, regnante Cleopatra, non ascendisse Nilum, decimo regni anno et undecimo constat. Significatum aiunt duobus rerum potentibus defectionem. Antonii enim Cleopatracque defecit imperium.'

^o *Molibus*] Perfossis aggeribus, quibus inhibentur aquæ, admittuntur eæ in agros arte et industria, cum ultro ac sponte non increscit Nilus.

^p *Nullas expirat*] Id quoque Solinus a Plinio, loc. cit. Plinius ab Herod. lib. ii. n. 19. p. 97. Ab utroque Ammianus, lib. xxii. p. 228. et alii. Auras autem crassiores intellige nebulas, nec tennes exclude halitus : qua laude Borysthenes Nilo antecellit, ut dicemus xxxi. 30.

^q *Ditionis*] Solinus, cap. 32. p. 60.

^r *Syene*] Hodie *Asua*, ad Nilum, sub Caneri Tropico, sub mundi parte, seu latitudinis gradu 23. 50. min. ut Ptolemæus habet, iv. 5. Huc Juvenalis ablegatus specie honorificæ militiæ : nam tres cohortes Romanæ ibi præsidii causa exenabant, teste Strabone lib. xvii. p. 797. quæ mox Castra Plinius appellat. Ibi et obiit : hoc ei Satiræ profuerunt. De Syene diximus jam ii. 75.

tra ^{19 s} sunt, latere Arabiae: et ex adverso ^t insula IV.^u Philae,^v DC. M. passuum a Nili fissura, unde appellari diximus Delta. Hoc spatium edidit Artemidorus, et in eo CCL. oppida fuisse. Juba CCCC. M. passuum. Aristocreon ab Elephantide ad mare ^w DCCCL. M. pass. Elephantis ^{20 x} insula intra novissimum ^y catarracten IV. M. passuum, et supra Syenen ^z XVI. M.²¹ habitatur, navigationis Ægyptiæ

edd. Dalec. et Gronov.—19 Ita codd. Harduini et Dalec. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *peninsula centum mille passuum ambitu, in qua Cerastæ* edd. vett. et Gronov. Mox in iisdem *et in adverso insulæ IV. Philæ*; cod. Dalec. *et ex adverso insulæ IV. Pilæ*.—20 *Elephantine* margo edd. Dalec. et Gronov. et sic etiam conj. Pintian. Mox, pro *intra*, quod servant Chiffli. alique codd. item edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. *infra* Gronov. et edd. vett. et in iisdem: *tria M. pass.* Tolet. *quatuor M. pass.*—21 ‘*Errat hic Plinius. Elephantis insula non distat a Syene XVI. M. pass. immo proxima est, et ex adverso. Crediderim Plinium perperam scripsisse Syenen, cum scribendum esset Philas; et adhuc longior, quam par est, videbitur mensura.*’ Brotier. *Syenen XII. M.* margo edd. Dalec. et Gronov. ex Strabone.

NOTE

^a *In qua Castra*] Vide Notas et Emend. num. 33.

^b *Et ex adverso*] Hoc est, ex adverso Africae latere. Sententia enim hujus loci est, Nilum ditionis Ægyptiæ censi, latere quidem Arabiae, a Syene: adverso Africae latere, a Philis insula, Africae contributa: Nili alveo, qui Philas circumit, eas ex adverso continentis, in qua Syene est, collocante. Quamobrem eo latere ‘Regni claustra Philas’ Lucanus appellat, x. 313. ‘Quæ dirimunt Arabum populis Ægyptia rura.’

^c *Insula IV.*] Hoc est, insula quatuor millium passuum ambitu, uti Syene peninsula mille tantum.

^d *Philæ*] In Notitia Imperii, cap. 20. *Φιλæ*. Τὰς Φιλὰς appellat Strab. lib. xvii. p. 818. Parvam eam insulam fuisse testis est *αὐτόπτης* Aristides, qui fere totam urbem ipsa ait occupari: quod et Seneca asseverat, Natur. Quæst. iv. 2. p. 885.

^e *Ad mare*] Mediterraneum.

^f *Elephantis*] Quæ ceteris Ἐλεφαν-

τίνης, ea Melæ i. 9. et Parthenio apud Stephanum, p. 258. Ἐλεφαντίς. Posterioribus temporibus Tabenna vocitata, unde Tabennesiotæ Monachi, celebratæ sanctitatis.

^g *Intra novissimum*] Hoc est, infra, citra. Nam supra Elephantinam insulam, sive ulterius versus austrum, est catarractes. Strab. lib. xvii. p. 817. Μικρὸν δ' ὑπὲρ τῆς Ἐλεφαντίνης ἐστὶν ὁ μικρὸς καταβράκτης, κ. τ. λ.

^h *Et supra Syenen*] Hoc est, etiam supra Syenen habitatur. Nam cum Syene sit sub parte mundi, seu gradu 23. 50. min. Elephantines autem insulæ oppidum, sub 23. 56. min. teste Ptolem. iv. 5. reliqua insulæ pars ultra Syenen versus austrum protenditur, ad 23. 30. min. Inde iter est per catarracten ad insulam Philas, quæ est sub gradu 23. 6. eodem Ptolemæo annotante. Strabonis locum, lib. xvii. p. 817. de Elephantines situ, constat esse vitiatum. Cave autem Salmasio credas aienti, p. 437. in Solin. Elephantinen pro Philis a

finis,^a ab Alexandria DLXXX.^{22 b} M. pass. In tantum errare superscripti.^c Ibi Æthiopicæ conveniunt naves. Namque eas plicatiles^d humeris transferunt, quoties ad catarractas ventum est.

XI. Ægyptus^e super ceteram antiquitatis gloriam XX. M. urbium^f sibi Amase regnante^g habitata præfert: nunc quoque multis, etiamsi ignobilibus,¹ frequens. Celebratur² tamen Apollinis:^h mox Leucotheæ:ⁱ Diospolis^j magna, eadem Thebe portarum centum^k nobilis fama: Coptos¹

////////

—22 Ita codd. Harduini, cum edd. Harduin. 1. 2. 3. Miller. Bipont. et Franz. DLXXXV. Chiffli. DCXXXVI. Gronov. et edd. vett.

CAP. XI. 1 Vet. Dalec. *ibi pro sibi.* Mox. Tolet. *etiam non ignobilibus.*—2 Celebrantur codd. Dalec. Mox, *Leucotheæ, et Diospolis* Gronov. et edd. vett.

NOTÆ

Plinio acceptam esse, topographiamque ab eo inversam.

^a *Navigationis Ægyptiæ finis*] Philas enim, quæ a Syene centum stadiorum itinere disjunctæ, supra catarracten sitæ sunt, plaustro iter est, non amne, ut docet Strab. lib. XVII. p. 818.

^b *DLXXX.*] Ita R. 1. 2. Colb. 1. 2. At Chiffli. DLXXXV.

^c *Superscripti*] Artemidorus, Juba, et Aristocreon.

^d *Plicatiles*] Quoniam fiebant fortassis ex pellibus. Ejusmodi erant navigia Babyloniorum coriacea, *πλοῖα πάντα σκύτινα*, quæ Herodotus describit, lib. I. n. 194. pag. 81. *neque enim ex lignis fiebant, sed ex pellibus: οὐκ ἐκ ξύλων ποιεῖνται τὰ πλοῖα, ἀλλ' ἐκ διφθερέων.* Forte etiam et ex papyro plicabilia fieri potuerunt.

^e *Ægyptus*] Accepta hæc a Mela, I. 9. p. 13.

^f *XX. M. urbium*] Amplius XXXIII. urbium millibus habitatam fuisse Ptolemæo Lagida regnante, scribit Tzetzes, Chiliad. III. Hist. 67. vs. 72. Amplius XVIII. millibus, Diodorus Bibl. lib. I. p. 27.

^g *Amase regnante*] Olympiade circiter XLV. paulo ante Cambysæ Persarum regis tempora.

^h *Apollinis*] 'Ἀπόλλωνος πόλις μεγάλη, quam Antoninus in Itiner. Thebaidis, 'Apollonos superioris' vocat, citra Syenen passuum millibus LXXII. Africæ latere. Ab ea nomen Apollopoliten nomen esse sortitum diximus cap. 9.

ⁱ *Leucotheæ*] Hoc credo Lucinæ fuisse nomen inditum a candore, qualis in luce cernitur. Sane Ovid. Fast. II. a luce nomen Lucinæ derivat: 'Gratia Lucinæ: dedit hæc tibi nomina lucus; Aut quia principium tu, Dea, lucis habes.' Lucinæ porro opipidum, *Εἰλειθυῖας πόλιν* inter Thebas et Syenen Ptolemæus agnoscit. IV. 5.

^j *Diospolis*] *Διὸς πόλις μεγάλη, αἱ Θῆβαι*, Ptolemæo loc. cit. unde regioni Thebaidis nomen. Arabiæ latere posita civitas fuit, a Copto M. P. XLIV. apud Antonin. Nunc *Minio* vocari aiunt.

^k *Portarum centum*] Unde 'Ἐκατόμυλος ab Homero primum, Iliad. A. et a Stephano cognominata, verbo *Διὸς πόλις*. Mela I. 9. p. 13. 'Thebæ,

Indicarum Arabicarumque mercium Nilo proximum emporium. Mox Veneris^m oppidum, et iterum Jovis,ⁿ ac Tentyris: infra quod^o Abydus, Memnonis regia, et Osiris^p templo inclytum, VII. M. D. passuum in Libyam^q remotum a flumine. Dein Ptolemais,^r et Panopolis,^s ac Veneris iterum. Et in Libyco^t Lycon, ubi montes finiunt Thebaidem. Ab iis^u oppida Mercurii,^v Alabastron,^{3 w} Canum,

—3 *Alabastrôn* gen. pl. Græca forma in quibusdam vett.—4 Pintian. ex He-

NOTE

quæ ut Homero dictum est, centum portas, sive, ut alii aiunt, centum anlas habent, totidem olim principum domos, solitasque singulas, ubi negotium exigeret, dena armatorum millia effunderet. Sic ex una civitate exhibant armatorum militum centum myriades: Galli dicunt, *un million*.

¹ *Coptos*] A quo Copticæ præfecturæ nomen, de qua cap. 9. Hodie *Cana*, teste Rhannusio.

^m *Mox Veneris*] Illud ipsum, a quo Aphroditopolites nomos nomen habet, de quo cap. 9.

ⁿ *Et iterum Jovis*] Hoc est, alia Diospolis: *Διὸς πόλις μικρά*, Ptolem. IV. 5. Diospolis parva, a qua Diospoliticæ præfecturæ nomen, de qua cap. 9. Proxima ei est *Τέντυρα*, unde Tentyrites nomos dictus: utraque Africæ latere, sive ad Nili ripam occidentalem posita, in Thebaide. Tentyra versus austrum recedit a Diospoli, M. P. XXVII. ex Antonino. Diospolis rursum ab Abydo, de qua mox, M. P. XXVIII.

^o *Infra quod*] Infra Diospolim et Tentyram, secundo Nili flumine, Ægypto, quod Delta vocant, propius, Abydon porro, *Ἀβυδὸν*, Memnonis regia et Osiridis fano inclytum fuisse, tradit quoque Strab. lib. XVII. pag. 813. et Solinus, cap. 32. p. 61. Hodie *Abutich*.—Sed *Memnonis* legi hic oportet,

non *Memnonis*, quanquam sic habent editiones vetustæ, dicemus ad VI. 35. *Ed. sec.*

^p *Et Osiris*] Osiris quem Ægyptii colunt. Bacchum esse aiunt, inquit Herod. lib. II. n. 42. pag. 106.

^q *In Libyam*] In eam Africæ partem, quam Libyes Ægyptii obtinent.

^r *Dein Ptolemais*] Ab Abydo versus septemtrionem et Delta Ægyptiacum refugiens, M. P. XXII. eodem Africæ latere, in Thebaide, apud Anton. Urbs haud Memphis minor, teste Strabone, loc. cit.

^s *Et Panopolis*] Hæc eodem ordine Strabo, loc. cit. *Πανῶν πόλις, καὶ Ἀφροδίτης, καὶ Λύκων πόλις*. Hoc Veneris oppidum multo magis ad Boream et Delta Ægyptiacum accedit, quam supradictum. De Panopoli diximus cap. 9. Luporum urbem in Thebaide Africæ latere collocat Antoninus, a Ptolemaide LXIII. M. P. Ab his oppidis nomi Lycopolites, Panopolites, et Aphroditopolites, nomen accepere.

^t *In Libyco*] A Nili fissura, quæ Delta efficit, usque ad fines Thebaidis, quicquid terrarum interjacet, comprehensa etiam regione Alexandria et Marcotidi proxima, Libyam appellabant: quod adverso Nili latere, Arabiam. Strabo, lib. XVII. p. 806.

^u *Ab iis*] Ab iis montibus.

et supra dictum^x Herculis. Deinde Arsinoë,^y et jam dicta Memphis: inter quam et Arsinoiten nomon, in Libyco,^z turre, quæ pyramides^a vocantur: Labyrinthus in Mæridis lacu^{4 b} nullo addito ligno exædificatus: et oppidum Crialon.^c Unum præterea intus et Arabiæ conterminum claritatis magnæ, Solis oppidum.^d

(X.) Sed jure^e laudetur in littore Ægyptii maris Alexandria, a Magno Alexandro condita, in Africæ parte, ab ostio Canopico XII. mill. passuum juxta Mareotim lacum, qui locus^f antea Rhacotes⁵ nominabatur. Metatus est eam Dinocharēs^g architectus pluribus modis memorabili inge-

//////////

rod. ad Mæridis lacum.—5 Gronov. et edd. vett. ante Harduin. qui lacus antea

NOTÆ

^v *Mercurii*] Hermupolim intelligit, Ἑρμοῦ πόλιν, jam extra Thebaidem in Ægypto positam, a Lycon oppido Thebaidis, M. P. LIX. dissitam, versus septemtrionem, Africæ latere, teste Anton. in Itiner. Ab hac Hermopolitæ nomo facta appellatio est, quo de nomo, cap. 9.

^w *Alabastron*] Græce dixeris, Ἀλαβαστρῶν, Κυνῶν, Ἡρακλέους. In his enim vox oppida subintelligi debet. Ptolem. IV. 5. Ἀλαβαστρῶν πόλις, in Cynopolite nomo: cui ad septemtrionem Κυνῶν πόλις imponitur, quo situ et a Plinio collocatur, Africæ latere.

^x *Et supra dictum*] Cap. 9. in Heracleopolite nomo.

^y *Arsinoë*] Eodem Africæ latere, haud procul Memphi. Ab ea nomos Arsinoites, de quo cap. 9.

^z *In Libyco*] Africæ latere.

^a *Pyramides*] Delis dicemus, XXXVI. 16. De Labyrintho, eodem libro, cap. 19.

^b *In Mæridis lacu*] In Reg. 1. et 2. et Mæridis lacu. Forte pro ad Mæridis lacum. Nam Herod. lib. II. n. 149. p. 147. παρὰ Μοίριος λίμνην, et n.

148. ὀλίγον ὑπὲρ τῆς λίμνης τῆς Μοίριος.

^c *Crialon*] Ita libri omnes, R. 1. 2. Colb. 1. 2. Paris. Chiff. An pro *Crocodilon*, Κροκοδείλων πόλις, quam in Mæride palude sitam esse ex Stephano superius diximus, cap. 9. confirmatque Herod. lib. II. n. 147. ubi Labyrinthum ait exstructum esse supra stagnum Mærios, versus urbem Crocodilon.

^d *Solis oppidum*] Heliopolis, de qua diximus cap. 9. in Heliopolite nomo, Arabiæ confini.

^e *Sed jure*] Transcribit hæc Martianus, lib. VI. c. de Ægypto, p. 219. —‘In Comment. Acad. Reg. Sc. anni 1716. p. 298. dicitur altitudo Alexandriæ esse graduum 31. 11’’ Ed. sec.

^f *Qui locus*] Vide Notas et Emend. num. 34.

^g *Dinocharēs*] Ita libri omnes, tum hoc loco, tum XXXIV. 42. Etsi Solinus, cap. 32. p. 62. *Dinocrates* legisse videatur. Valerius item Max. I. 4. ‘Cum Rex Alexander urbem in Ægypto constituere vellet, architectus Dinocrates, cum cretam non haberet,

nio, XV. M. passuum^h laxitate insessa,⁶ i ad effigiem Macedonicae chlamydis^j orbe gytrato laciniosam, dextra lævaque anguloso procursu: jam tum tamen quinta^k situs parte regiae dicata.⁷

Mareotis^l lacus, a meridiana urbis parte,⁸ euripo e Canopico ostio mittitur mediterraneo commercio, insulas quoque^m plures amplexus, triginta mill.ⁿ passuum trajectu, CL. ambitu,⁹ o ut tradit Claudius Cæsar. Alii schoenos^p in longitudinem patere XL. faciunt, schoenumque stadia triginta: ita fieri^q longitudinis CL. mill. pass. tantundem et latitudinis.

Arapotes. Mox *Dinocrates* cod. Dalec. et Vet. ejusdem.—6 Cod. Dalec. *im-mensa*; Vet. ejusdem, *inserta*.—7 Strab. *quarta situs parte regis dicata*.—8 Cod. Dalec. *ad meridianam urbis partem*; Vet. Dalec. *parte Euripo in Canopico ostium*; Pintian. ex Strabone, *parte Euripo Canopico ostio committitur*.—9 Tolet. *CCL. ambitu*; Gronov. et edd. vett. ante Harduin. *DC. ambitu*.—

NOTÆ

polentaque futuræ urbis lineamenta duxisset,' &c. Vide etiam Ammianum, lib. XXII. pag. 233. *Δεινοκράτης* est Straboni, lib. XIV. p. 641.

^h XV. M. pass.] Strabo longitudinem ait fuisse stadiorum XXXIV. latitudinem, octo: circuitum, centum et decem stad. hoc est, XIII. M. DCCCL. pass. quæ mensura Plinianæ affinis est.

ⁱ Laxitate insessa] Occupato telluris laxissimo spatio. Sic Statius I. Sylv. I. 56. *insessam pondere humum* dixit, hoc est, occupatam, pressam.

^j Macedonica chlamydis] Ea forma Chlamys Macedonica fuit, ut non totum ambiret corpus, sed posteriora fere tantum, præterquam ad pectus et humeros, ad quos nodo colligabatur: anteriore parte ejus aperta. Non Alexandriæ modo Strabo lib. XVII. p. 793. sed et habitabili terræ, Macedonica chlamydis speciem veteres tribuerunt, *χλαμυδοειδὲς σχῆμα*, ejusmodi forma orbis Tabula exhibetur a Brictio nostro, I. part. Parrall. Geogr. v. 5. Paludamentum Im-

peratorum idem fuit enim chlamyde. Chlamys igitur humi extenta, ac tota quanta quanta est porrecta, speciem exhibuit et Alexandriæ, et τῆς οἰκουμένης, qualem veteres agnoverunt. Similes fere sunt, quæ in sacris ritibus Trabæ induuntur, *les Chapes*. Sed in chlamyde humi extenta, dextra lævaque sunt angulosæ incisuræ duæ, quibus illæ carent.

^k Jam tum tamen quinta] Quarta etiam, tertiave, inquit Strab. lib. XVII. p. 793.

^l Mareotis] Græcis *Μαρέα*, *Μαρεία*, et *Μαρεώτις*. A circumjacente agro vinum Mareoticum appellatum, XIV. 4.

^m Insulas quoque] Octo omnino, ex Strab. lib. XVII. p. 799.

ⁿ Triginta mill.] Strabo loc. cit. lacus longitudinem intra stadia trecenta definit, quæ sunt passuum milia XXXVII.

^o CL. ambitu] Vide Notas et Emend. num. 35.

^p Alii schoenos] De schoenis agemus libro seq. cap. 30.

Sunt in honore et intra decursus Nili multa oppida, præcipue quæ nomina ¹⁰ dedere ostiis, non omnibus, (XII. enim reperiuntur, superque quatuor, quæ ipsi falsa ora ^r appellant,) sed celeberrimis septem, proximo Alexandria Canopico,^s deinde Bolbitino,^t Sebennytico,^u Phatnitico,^v Mendesico,^w Tanitico,^x ultimoque ^y Pelusiaco. Præterea Butos,^z Pharbæthos,^a Leontopolis, Athribis, Isidis oppidum,^b

////////

10 Gronov. qui nomina. Mox, Tolet. non omnibus (nunc n. XI.) Gronov. et edd. ante Harduin. non omnibus, (XI. enim, &c.—II Sebennytico Gronov. et mox in eodem et edd. ante Harduin. Buros, Pharbatos. Deinde, pro Athri-

NOTÆ

^r Ita fieri] Martiannus, lib. vi. cap. de Ægypto, pag. 219.

^r Falsa ora] Ψευδοστόματα, pervia tantum scapulis, non vero majoribus navigiis, propter brevita et paludes. Strab. lib. xvii. pag. 801. Seneca, Natur. Quæst. iv. 2. ignobiles ramos appellat.

^s Canopico] Sive Canobico, a Canobo, sive Canopo, Menelai navis rectore, a quo et Canopum oppidum, ubi sepultus.—At Canopum oppidum Plinius nusquam appellat: adeo ut an ab oppido, an ab homine, vel aliunde, datum sit Canopico ostio nomen, nobis adhuc incompertum sit.⁷ Ed. scç.

^t Bolbitino] Βολβίτινον στόμα Ptolem. iv. 5. Aliis Βολβιτικόν, a Bolbitine oppido, de quo Stephanus. Nunc vocant, *Bras de Raschit*, ou de Rossette, ab oppido cognomine.

^u Sebennytico] Per medium Delta decurrit in mare, teste Herodoto, lib. ii. n. 17. pag. 96. Nomen ei a Sebennytico oppido, nomoque. Oppidi rudera vetus nomen servant, *Sebenit*.

^v Phatnitico] Φατνικόν στόμα Straboni, lib. xvii. pag. 802. Παθμητικόν Ptolemæo, loc. cit. Hodie, *Bras de Migny*.

^w Mendesico] Vel, ut alii, Mendesio, ab oppido nomoque cognomine. Hodie *Bras de Baraugner*.

^x Tanitico] Tanicum Mela vocat, i. 9. Nonnulli et Saiticum, apud Strab. lib. xvii. pag. 802. Proximum est Pelusiaco, juxta urbem quam veteres Τάνιν appellavere. Falluntur enim ii qui Damiatam Pelusium interpretantur, cum ultimo Nili ostio Pelusium olim insederit, Arabiae Syriæque latere, extra Delta: Damiatam intus, non novissimo, sed anteriori ostio imposita sit, hoc est, Tanitico: cui a Tanite nomo, de quo egimus cap. 9. nomen fuit. Hodie *Bras de Tacari*.

^y Ultimoque] Quod maxime vergit in orientem. *Le bras de Peluse*. Nomen habet a Pelusio oppido, unde Isidorus Pelusiota cognomen traxit. Vide quæ diximus in libro De Nummis Antiquis Populorum et Urbium.

^z Butos] Βούτος Ptolem. iv. 5. metropolis νομοῦ Φθενότου. Prope Sebennyticum ostium Straboni, lib. xvii. pag. 802.

^a Pharbæthos] Φάρβαθος Ptolemæo, loc. cit. Φαρβέρτης νομὸς Straboni, inter Mendesium Taniticumque ostium, loc. cit. Cui nomo et Leontopolin quoque vicinam facit, ceteras-

Busiris, Cynopolis, Aphrodites, Sais, Naucratis : unde ostium quidam Naucraticum¹² nominant, quod alii Heracloticum,¹³ Canopico, cui proximum est, præferentes.^c

XII. (XI.) Ultra Pelusiacum Arabia est, ad Rubrum mare^d pertinens, et odoriferam illam, ac divitem, et beatæ cognomine inclytam. Hæc^e Catabanum^f et Esbonitarum,^g et Scenitarum^h Arabum vocatur, sterilis, præterquam ubi Syriæ confinia attingit, nec nisi Casio monteⁱ

//////////

bis Strab. *Atheribis*; Stephan. *Athlibis*.—12 *Naucraticum* Salmant. *Naucraticum* Gronov. et edd. vett.—13 *Ceramicum* Athen. Mox, cui VI. M. pass. proximum, &c. codd. Dalec. et Vet. ejusdem.

CAP. XII. 1 Hæc Cabanum Vet. Dalec.

NOTÆ

que præfecturas quæ nunc recensentur, Athribiten, sive, ut diximus cap. 9. Atharrabiten, Busiriten, Cynopoliten, Prosopiten, in quo Ἀφροδίτης, hoc est, *Veneris*, oppidum fuit, teste eodem Strabone, lib. xvii. pag. 802. Saiten, et Nancratiten. Notitia Eccles. Hieroclis, in prov. Augustamnica secunda, p. 55. Κάβρεθος, pro Φάρβαιθος. Item Ἀθήκης, pro Ἀθριβίς.

^b *Isidis oppidum*] Stephano, Ἰσίδιον, πόλις Αἰγύπτου. Hoc vero cum intra Nili decursus, hoc est, in ipso Delta contineatur, Plinio teste, diversum esse necesse est ab *Isiu* Antonini, quæ mediterranea civitas est, longe supra Memphin. Isis porro Ceres est, ut omnibus notum.

^c *Præferentes*] Sic Ptolemæus, Canopico prætermisso, Heracloticum nominat, quod Canopico proximum fuit, ut Dionysius Periegetes censuit, teste Eustathio ad illius vs. 13. et Tacitus Annal. ii. pag. 61. Quare nihil hic mutandum, quantumlibet Pintianus inclamet, in tanto præsertim tamque conspirante codicum scriptorumque consensu.

^d *Ad Rubrum mare*] Ad Arabicum sinum, unde fere odorifera illa, et Felix appellata Arabia incipit.

^e *Hæc*] Non illa odorifera et Felix dicta, ut hallucinatus credidit Solinus, cap. 33. pag. 62. sed illa Arabia, quæ a Pelusiaco incipit ostio, deserta et sterilis.

^f *Catabanum*] Hi Catabanes Arabiæ sterilis et Petrææ incolæ, a Catabanis illis diversissimi sunt, quos ad Rubrum seu meridianum mare, in Arabia felice ac penitiore, positos dicemus vi. 32.

^g *Esbonitarum*] Quorum regia Essebom, de qua Hieronymus, in locis Hebr. post Eusebium: 'Esebon,' inquit, 'civitas Sehon regis Amorrhæorum... nunc vocatur Esbus (Ἐσβὺς Eusebio) urbs insignis Arabiæ in montibus qui sunt contra Iericho,' &c.

^h *Scenitarum*] Commune id multis Arabum populis nomen fuit, ut dicemus vi. 30. et 32. Hi Ægypto confines, alias Saraceni appellati, ut Ptolemæus admonet, v. 17. in Arabia Petræa. De his Ammianus, lib. xxii. p. 228. 'Ægyptus,' inquit, 'usque ad Scenitas prætenditur Arabas, quos Saracenos appellamus.' Idem in sacris paginis Ismaëlitiæ dicti.

ⁱ *Casio monte*] De quo cap. 14.

nobilis. His Arabes junguntur, ab oriente Canchlei,^j a meridie Cedrei,^k qui deinde ambo Nabataeis.^{2 1} Heroopoliticus^m vocatur, alterque Ælaniticus sinus Rubri maris in Ægyptum vergentis, CL. mill.ⁿ pass. intervallo inter duo oppida, Ælana, et in nostro mari Gazam. Agrippa a Pelusio Arsinoën,^o Rubri maris oppidum, per deserta CXXV. M. passuum tradit: tam parvo distat ibi tanta rerum naturæ diversitas.

XIII. (XII.) Juxta Syria^a littus occupat, quondam terrarum maxima, et pluribus distincta nominibus. Namque Palæstina vocabatur, qua contingit Arabas,^b et Judæa, et Coele, dein^r Phœnice: et qua recedit intus, Damascena: ac magis etiamnum meridiana, Babylonia. Et eadem Mesopotamia² inter Euphratem et Tigrin: quaque transit Taurum, Sophene: citra vero etiam Commagene. Et ultra Armeniam, Adiabene, Assyria ante^c dicta:³ et ubi Cili-

////////

² Gronov. Nabathæis.

CAP. XIII. 1 Cliffl. *exin*.—2 ‘*Exinde Mesopotamia ex eadem* cod. noster et Cliffl. *Lego, Hæc eadem.*’ Dalec.—3 Cliffl. *antea dicta*.—4 *Euphraten Sy-*

NOTÆ

^j *Canchlei*] Qui in sacris literis Amalecitæ dicti videntur. Nec Bocharto assentior, Chavilæos nunc significari, qui erant Babyloniæ proximi.

^k *Cedrei*] ‘Habitantes Cedar,’ Psal. 119. Hieronymus in locis Hebr. ‘Cedar... est regio in eremo Sarcenorum, a filio Ismaëlis Cedar ita cognominata.’

¹ *Nabataeis*] Quorum oppidum Petra. De his dicemus, vi. 32.

^m *Heroopoliticus*] Ab Heronum oppido, ut dicemus vi. 33. De Ælanitico, ejusdem libri cap. 32.

ⁿ *CL. mill.*] Strab. lib. xvi. p. 759. stadia numerat mille ducenta et sexaginta, quæ passuum efficiunt CLVII. mill.

^o *Arsinoën*] De ea vi. 33.

^a *Juxta Syria*] Hæc totidem ver-

bis ac pæne syllabis Martianus, lib. vi. cap. de Arabia et Syria, p. 219. a Plinio expressit: Plinius a Mela i. 11. p. 14.

^b *Arabas*] Non eos qui Arabiam peninsulam incolunt, sed qui ab Arabia Petraea post Jordanem amnem ad Libanum usque montem penetrant, ut Plinius ipse ait vi. 32.

^c *Assyria ante*] Ammianus, lib. xxiii. p. 251. ‘Juxta hunc circuitum Adiabena est, Assyria priscis temporibus vocitata, longaque assuetudine ad hoc translata vocabulum, ea re quod inter Euphratem et Tigridem sita, navigeros fluvios, adiri vado nunquam potuit. *Transire enim διαβαλναι* dicimus Græci. Et veteres quidem hoc arbitrantur. Nos autem dicimus, quod in his terris annes sunt duo perpetui, quos et transivimus,

ciam attingit, Antiochia.^d Longitudo ejus inter Ciliciam et Arabiam,^e CCCCLXX. M. passuum est. Latitudo a Se-
lencia Pieria, ad oppidum in Euphrate Zeugma, CLXXV.
M.^f passuum. Qui subtilius dividunt, circumfundi^g Syria
Phœnicen volunt: et esse oram maritimam Syriæ:⁴ cujus
pars sit Idumæa et Judæa, deinde Phœnice, deinde Syria.
Id quod præjacet mare totum, Phœnicium appellatur. Ipsa
gens Phœnicum in magna gloria⁵ literarum^h inventionis,
et siderum,ⁱ navaliumque^j ac bellicarum artium.

XIV. A Pelusio Chabriæ castra,^a Casius^b mons, delu-

riam, Phœnicen esse volunt oram, &c. cod. noster manuscriptus. Lege ex Bud.
de Asse iv. et vetust. exempl. *Esse enim primum oram maritimam Syriæ ab
Arabia, cujus pars sit Idumæa et Judæa: deinde Phœnicen. Deinde rursus Sy-
riam. Introrsus autem Syria Damasci claudi Phœnicem.* Dalec. Vet. Dalec.
deinde Assyria.—5 Ita codd. Harduini et Cliffl. item edd. Harduin. 1. 2. 3.
Miller. Bipont. et Franz. gloria magna Gronov. et edd. vett.

NOTÆ

Diavas et Adjavas, juncti navalibus pontibus, ideoque intelligi Adjavenam cognominatam. Assyriæ vide-
licet pars nobilissima Adiabene fuit, in qua Ninus, Arbela, et Gangamela: de quibus vi. 16.

^d *Antiochia*] Non id oppidi modo nomen, sed regionis est, quæ Syria Antiochia dicebatur, non ut nunc vulgus Geographorum loquitur, Syria Antiochena. Ita cap. 18. 'Promontorium Syriæ Antiochiæ:' sic enim libri veteres habent. Mela i. 12. 'Reliqua pars Syriæ, cui Antiochiæ cognomen additur.'

^e *Et Arabiam*] Sive Ostracinen, ubi finitur Arabia, ut mox dicetur.

^f *CLXXV. M.*] Vide Notas et E-
mend. num. 36.

^g *Circumfundi*] Qui subtilius divi-
dunt, inquit, Phœnicen undequaque Syria includi aiunt: primumque ab Ostracine, ubi Arabia desinit, occur-
rere Syriæ oram maritimam, cujus pars Idumæa sit, et Judæa: deinde
sequi Phœnicen; mox Syriam rursus

proprie appellatam, et quæ Cæle, et quæ Antiochia dicebatur. Locum hunc frustra sollicitant Schefferus, de Milit. Navali i. 2. p. 16. aliique.

^h *Literarum*] Vide quæ dicturi sumus vii. 57. Hansit hæc Plinius, a Mela Pomponio i. 12.

ⁱ *Et siderum*] Tum ad viam mari regendam contemplatione siderum, tum ad præsignificandum ex iisdem quæ sint futura hominibus. Propert. ii. 989. 'Quæritis et cælo Phœnicum inventa sereno, Quæ sit stella homini commoda, quæque mala.'

^j *Navaliumque*] 'Maria navibus ad-
ire,' inquit Mela, 'classe configere, imperitare gentibus, regnum præliumque commenti.'

^a *Chabriæ castra*] In via quæ a Syria et Casio monte Pelusium ducit Chabriæ castra locat et Strabo, lib. xvi. p. 760. ὁ Χαβρίου λεγόμενος χάραξ. Videntur a Chabria Atheniensi dicta, de cujus expeditione in Ægyptum multa Diodorus Sic. Bibl. lib. xv. p. 400.

brum^c Jovis Casii, tumulus Magni Pompeii.^d Ostracine^e Arabia finitur, a Pelusio LXV. mill.^f passuum.

(XIII.) Mox Idumæa incipit, et Palæstina, ab emersu Sirbonis lacus,^g quem quidam CL. M. passuum circuitu tradidere: Herodotus^h Casio monti applicuit: nunc est palus modica. Oppida: Rhinocolura,ⁱ et intus Raphea:^j Gaza,^k

////////

CAP. XIV. 1 *Trachine. Arabia finitur a Pel. &c. cod. Dalec. et Vet. ejusdem; Ostracine. Arabia finitur a Pel. &c. Gronov. et edd. vett.*—2 *Rhino-*

NOTÆ

^b *Casius*] Montem hunc Κάσιον πρὸς Αἰγύπτῳ, et Κάσιον πρὸς τῷ Πηλουσίῳ, a locorum vicinio appellat Strabo: ut ab altero ejusdem nominis seceratur, de quo cap. 18. Errant qui montem hunc Sinai esse arbitrantur.

^c *Delubrum*] Cum oppido, quod Antoninus et Ammianus Cassium vocant. Διὸς ἱερὸν Κασίου Straboni, loc. cit.

^d *Pompeii*] Dio lib. XLII. p. 188. ad Casium montem interfectum ait ea ipsa die, qua quondam de Mithridate et piratis triumphum egerat. Quin et ipso suo die natali, inquit Plutarchus, in Camillo, pag. 138. qui et idem dies triumphi fuit. Eum alii pridie, alii ipso die natalis sui aiunt obiisse, ut idem monet, Sympos. VIII. 1. p. 717. Sed nodum solvunt Fasti Capitolini, ex Verrii fragmentis, in quibus legitur ‘per biduum’ triumphi pompam esse protractam. Dicta hæc sunt in antecessum, ad XXXVII. 6.

^e *Ostracine*] Ὀστρακίνη Ptolem. IV. 5. oppidum est, unde ‘Abraamius Ostraciniensis’ Episcopus, in Conc. Calched. Ostracina dicitur Antonino, inter Casium montem et Rhinocoluram medio intervallo posita, utrimque M. P. XXVI. Regionem Ostracinen Solinus nugando commi-

niscitur. In Notitia Eccles. pag. 55. inter sedes Episcopales Prov. Augustanica, cujus Metropolis Pelusium fuit, censetur Ὀστρακίνη.

^f *LXV. mill.*] Martianus, loc. cit. LXVI. Antoninus item in Itiner. ‘Ostracina Cassinum, XXVI. Pentaschoenon, XX. Pelusium, XX.’

^g *Sirbonis lacus*] Ptolem. IV. 5. in Casiotide, ἔκρηγμα Σιρβωνίδος λίμνης, eruptio paludis Sirbonidis. Siccata hanc hodie paludem aiunt. Sirbonidem lacum cum Asphaltite magno errore confundit Strab. lib. XVI. pag. 763.

^h *Herodotus*] Lib. III. n. 5. pag. 163. Σερβωνὶς λίμνη, παρ’ ἣν δὴ τὸ Κάσιον ἔρος.

ⁱ *Rhinocolura*] Rhinocolura quoque Livio, lib. XLV. p. 575. et Strab. lib. XVI. pag. 759. Ῥινोकόλουρα. Seneca de Ira III. 20. pag. 594. ‘Rex Persarum totius populi nares recidit in Syria: inde Rhinocolura loci nomen est.’ At sapiuscule Seneca in historia nominibusque sublabitur. Verius Diodorus Sic. Bibl. lib. I. pag. 55. hoc Æthiopiæ Regi ascribit, idque a diversa valde causa: benignitas enim et miseratio fuit. Is, Ægypto subacta, latrones, quos ceperat, acerbius ratus omnes neci dare, quod magno numero erant; iniquius, impune dimittere; ita mediam viam legit, ut

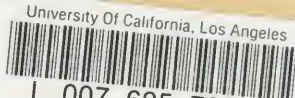

AA 000 404 906 0

University Of California, Los Angeles

L 007 625 729 4

SOUTHERN BRANCH
UNIVERSITY OF CALIFORNIA
LIBRARY
LOS ANGELES, CALIF.

